

PUSKELY MÁRIA

Akik hittek a szeretetben

PUSKELY MÁRIA

AKIK HITTEK A SZERETETBEN

«MI LÁTTUK ÉS TANÚSÁGOT TESZÜNK
RÓLA, HOGY AZ ATYA ELKÜLDTE FIÁT,
MINT A VILÁG ÜDVÖZÍTŐJÉT.

MEGISMERTÜK A SZERETETET, AMELY-
LYEL ISTEN SZERET BENNÜNKET, ÉS HIT-
TÜNK BENNE».

(1Jn 4,14.16)

PUSKELY MÁRIA

Akik hittek a szeretetben

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
BUDAPEST 1979

EGYHÁZI JÓVÁHAGYÁS

† GIOVANNI CANESTRI, VICEGERENTE
ARCIV. TIT. DI MONTERANO

AKIK HITTEK A SZERETETBEN:

RÓMA, 1975. ÁPRILIS 5.

AVILAI TERÉZ:

RÓMA, 1977. MÁJUS 15.

ÖRÖMMEL NYÚJTJUK ÁT OLVASÓINKNAK
PUSKELY MÁRIA
AVILAI TERÉZ (RÓMA 1977.)
AKIK HITTEK A SZERETETBEN (RÓMA 1975.)
CÍMŰ MUNKÁIT EGY KÖTETBEN.
KÖSZÖNETET MONDUNK A SZERZŐNEK,
ÉS MINDAZOKNAK,
AKIK E KÖNYV MEGJELENÉSÉT LEHETŐVÉ TETTÉK

A KIADÓ

ELŐSZÓ

A Szent István Társulat jóvoltából most Budapesten is megjelenik, egy kötetben, Rómában kiadott két könyvem: AKIK HITTEK A SZERETETBEN (1975) és AVILAI TERÉZ (1977). A Kiadó javaslatára az első helyre az Avilai Terézről szóló könyvet tesszük, mivel az előző kötet valamennyi portréja XIX. és XX. századi személyiséget mutat be. A két Előszót némi módosítással itt, az új könyv elején közlöm. Tanulmányaim eredeti szövegén csak lényegtelen javításokat eszközöltem.

*

Az emberélet Istenkeresés. De nem is mi keressük Istent, hanem Ő keres minket. Ő előbb szeretett. A « Mindennevű, Mindenarcú, Mindenszívű » mindig megnevezhetetlen, rejtőző Isten marad, csak a szív sejti meg – ahogy Pascal mondja. A szentek, a « szeretet géniuszai », a szeretet hullámhosszán érintkeztek Vele.

« Barátaink, a szentek » – Bernanos 1947-ben, ezzel a címmel tartott előadást Algériában Charles de Foucauld Kis Nővéreinek. A « szeretet géniuszainak » nevezte a szenteket, akik lelkük belső végtelenjében ráta-
láltak a – mindnyájunk lelkében buzgó – « élő vizek forrására ». Az élet vizét maga a Lét Kútfeje kínálja fel az embernek, hogy oltsa szomját és hogy még szomjasabbá tegye . . . A szentek, barátaink, Istenből merítettek életet, és folyton-folyvást Istenre szomjaztak. Mint nagyobb testvéreink, barátaink jelzik az utat nekünk is, hogy eltaláljunk az Élet forrásához. Mestereink ők, akikkel mindig találkozhatunk.

Avilai Teréz, a XVI. századi kármelita írásainak visszatérő motívuma az élő víz bibliai képe: a samariai asszonynak élő vizet kínáló

Jézus minden hívőnek felajánlja az imádságon keresztül a szeretet életető vizét. Teréz az ima mestere: biztos vezető a lelki dolgokban, mert tapasztalatból beszél, – bármilyen szerényen szól is írásairól.

«Ezek a lelki dolgok oly nehezen érthetők, hogy az ilyen tudatlan személy, mint én, szükségképpen sok szószaporítást fog elkövetni, amíg egyszer fején találja a szöveget. De ha nekem van türelmem írni olyasmiről, amihez nem értek, legyen nektek is türelmetek elolvasni, amit írok. Hiszen sokszor úgy veszem kezembe a tollat, mint egy okatlan lény; azt sem tudom, mit írjak, azt sem tudom, hol kezdjem. Csak azt az egyet tudom, hogy hasznotokra lesz, ha, amennyire képes vagyok rá, megmagyarázok nektek egyet s mást a lelkiekről» (BV 258).

Avilai Szent Teréz alázatára vallanak ezek a szavak. Nem tettetett alázattal, hanem őszintén alkalmazhatom ezeket a szavakat szerény vállalkozásomra. Valóban nem kerestem mást, mint azt, hogy hasznára legyenek azoknak, akik keresik az Istenhez vezető ima útjait.

Mások, tudós szakemberek, sokat írtak Szent Teréz életművéről (a könyv végén található irodalmi tájékoztató jelzi az újabbakat és a fontosabbakat), de mivel magyar nyelven Szeghy Ernő kármelita 1921-ben kiadott két kötetes munkája (Szent Terézia és a kármeliták) és ezt követően Szent Teréz műveinek jegyzetekkel ellátott fordítása óta nem jelent meg egyetlen számottevő könyv sem, be akartam mutatni a magyar közönségnek Szent Teréz életművét, éspedig a legújabb kutatások felhasználásával.

Munkám nagyon sokat köszön Szeghy Ernőnek: általában az ő fordításait idéztem, itt-ott simítva stílusán. Szent Teréz Leveleit azonban magam fordítottam franciából.

A források felhasználásáról és a rövidítésekről a könyv végén található Irodalomban tájékoztattam az olvasókat. Ugyancsak a könyv végén található egy Időrendi táblázat, amely lehetővé teszi, hogy Szent Teréz életének főbb mozzanatait elhelyezzük a kor társadalmi és kulturális összefüggéseibe.

Könyvem megírását számos jóbarát szellemi és lelki támogatásának köszönhetem.

Köszönetet mondok mindenk előtt P. Szabó Ferencnek azért, hogy gondosan átolvasta a kéziratot, értékes tanácsokat adott, főleg teológiai kérdésekben, és hogy megírta a Bevezető tanulmányt. Hála-

val tartozom P. Tomek Vince volt piarista generálisnak, aki szintén elolvasta a kéziratot, hasznos tanácsokat adott, különösen is Szent Teréz spanyol kulcsfogalmainak magyar értelmezésében.

*

Nagy Szent Teréztől egyenes út vezet Kis Szent Terézig. Nemcsak azért, mert Lisieux Szentje is kármelita, hanem mert Martin Teréz kifejezetten lelki anyjának tekinti a spanyol misztikust.

Kis Teréz szinte gyermekkori pájtásom, Bogner Etelka sem sokkal későbbi. – Charles de Foucauld-t fokozatosan fedeztem föl; René Bazin, a Szahara szíve c. könyve, Ijjas Antal, A kövek atyja c. elbeszélése, majd Sík Sándornak a XX. század konvertitáiról tartott konferenciabeszédei mutatták az irányt. Először csak a sivatag romantikája ejtett rabul, csak azután kezdtem megérteni a pusztaság igazi üzenetét. *Az emberélet útjának felén* sokunk sötét erdőbe ér, mások útja sivatagon keresztül vezet. Ilyenkor jó útitársnak bizonyul a Szahara apostola! – Thomas Mertont először fényképről ismertem meg: szeme körül apró ráncok, magasodó homlokán kérdőjel-redők; mosolya egy kisfiút és egy száz éves bölcslet takar. Írásából nem volt nehéz megrajzolni egész alakját, mert egyenes, szókimondó típus. Nyitott szellem, szinte valamennyi korproblémáról elmondja véleményét: Sartre egzisztencializmusáról, az atombomba veszélyeiről, a buddhista misztikáról . . . Ezerarcú, ezerszemű, titokzatos ember. – Talán tíz éve már, hogy kezembe került Taizé Regulája. Az Örömről írt fejezet indított keresésre, így jutottam el Roger Schutzhöz. Protestáns, nem-keresztény és nem-hívő barátaimmal való kapcsolataim során gyakran megérintett az egyetemes emberi közösség tudatának az az öröme és felelőssége, amelyről Taizé is tanúságot akar tenni. – Carlo Carrettoval alig egy éve találkoztam. Sivatagi ember ő is, ugyanakkor egy sajátosan modern üzenet hordozója. Sivatagi levelei és az utána sorjázó könyvek nyomán – egészen a legutóbi, «Végrendeletének» szánt írásáig – nem volt nehéz felismerni benne a «szeretet géniuszat».

Hat ember közt szembetűnőek a különbségek. Van közöttük férfi és nő; fiatal és idősebb; már több évtizede halott és ma is élő; kanonizált szent és «Szelkiáltó madár»; protestáns és katolikus; tudós és egyszerű ember; két francia, egy svájci, egy amerikai, egy olasz és egy magyar . . . De közös vonásokat is hordoznak: valamennyien idősebb

vagy fiatalabb kortársaink; valamennyien «megtértek» Istenhez; valamennyien rejtett, szemlélődő életet éltek vagy élnek; valamennyien találkoztak a Szeretettel, hittek Benne és egész lényükkel viszontszerették!

Köszönetet mondok mindazoknak, akik egyrészt e munka megírására ösztönöztek, másrészt a megfelelő műveket, forrásokat nagylelkűen rendelkezésemre bocsátották, útmutatásaikkal, önzetlen segítségükkel lehetővé tették a könyv megjelenését.

Róma, 1977. Karácsony

AVILAI TERÉZ

*Az Egyház leánya akarok lenni,
amint Szent Teréz anyánk az volt.*

LISIEUX-I SZENT TERÉZ

*Szent Teréz a világtörténelem
egyik legnagyobb nőalakja, aki szer-
zetének történelmi eseményé nőtt
reformját viszi véghez, és aki talán
mindenkinél egyszerűbben és vilá-
gosabban ad számot a misztikus
jelenségekről, és aki amelletts csodá-
latos egyszerűségű és világosságú író,
kedélyes, bölcs emberismerő, még
humora is van.*

SIK SÁNDOR

ISTEN KÖZELÉBEN

VI. Pál pápa 1970. szeptember 27-én Avilai Szent Terézt Sziénai Szent Katalinnal együtt egyházdoktorrá nyilvánította. Ezzel a döntéssel a XVI. század misztikusát nemcsak követendő példaképnek állította a mai hívők elé, ahogy ezt az Egyház általában teszi, amikor oltárra emel szentéletű nőket és férfiakat, hanem Jézusról nevezett Terézt hivatalosan is az imádság mesternőjének ismerte el. Más szóval azt akarta kifejezni, hogy Avilai Teréztől ma is mindannyian tanulhatunk, amikor az imádság útján Istenhez közeledünk.

De mit mondhat a mai embernek a XVI. századi kármelita apáca?

Ha Teréz alapvető istenélményét tekintjük, és az imádságról szóló tanításának lényegét megragadjuk, felfedezzük, hogy ugyanazt mondja, amit az Evangélium, tehát az ő üzenete is örök és időszerű, miként maga az Evangélium. Természetesen, amint a keresztény századok során a szentek és lelki írók általában a maguk korának kultúrájába testesítették az Evangéliumot, vagyis egy adott társadalmi, szellemi, vallási környezet élményanyaga, pszichológiája és nyelvezte által fejezték ki istenélményüket, ugyanúgy Teréz életművében is sok a korhoz kötött, nevezetesen a XVI. századi spanyol, még pontosabban kármelita lelkiségi elem. Ezeket a járulékos elemeket « le kell hántanunk » Teréz « üzenetéről », hogy a mai emberhez közelhozzuk azt.

Van valami közös minden nép és minden kor misztikájában: ez az Abszolútum keresése, « az Isten látása utáni vágy », bár ez a keresés és az Isten (Istenség) megtapasztalása különböző utakon, módokon történik. A keresztény misztika sajátossága az, hogy a személyes, a Jézus Krisztus által kinyilatkoztatott Istent keresi, és vele a hívők közösségében, az Egyházban találkozik, míg a keleti misztikák (buddhizmus,

hinduizmus) vagy akár az újplatonizmus «filozófiai» misztikája közvetlenül keresi az Abszolútumot, az Egyet, és a leggyakrabban panteizmusba torkollik.

Szent Teréz művét nemcsak a keresztény teológusok és pszichológusok tanulmányozták, hanem a nem keresztény vallások hívői, sőt nem hívők is. A zsidó származású Henri Bergson, aki élete végén eljutott a katolikus egyház küszöbéig (azért nem keresztelkedett meg, hogy szolidaritást vállaljon a náci által üldözött zsidókkal), «megtéréséről» írva kijelenti:

«Aztán Keresztes Szent Jánost és Szent Terézt olvastam, az igazi Spanyolországnak azokat az igazi képviselőit, akikben egy nép lelki géniusza testesül meg, (. . .). Szent Terézben és Keresztes Szent Jánosban ugyanazt az ihletet találjuk meg, és éppen különbözőségeik által egészítik ki egymást. Mindketten a miszticizmus csúcán vannak: annak a nagy miszticizmusnak a csúcán, amely a katolicizmusban, a *par excellence* élő és dinamikus vallásban bontakozott ki. Ez a miszticizmus megmutatja nekünk, hogy az ember lelke közel van Istenhez, és mindig készséges arra, hogy vele egyesüljön az imában; ez a miszticizmus az emberi lelket közvetlen kapcsolatba hozza Istennel és ugyanakkor megérteti vele, hogy mennyire jelentéktelen. Akkor megértettem a vallási kérdés fontosságát, amelynek értelme mindaddig megfoghatatlan volt számomra.» (J. Chevalier: «Comment Bergson a trouvé Dieu», *Cadences*, II. kötet, Párizs, 1951. 87–88. l. Idézi: E. Renault: *Ste. Thérèse d'Avila et l'expérience mystique*, Seuil, Párizs, 1970, 144. l.).

Ugyancsak Bergson *Az erkölcs és a vallás két forrásáról* írt munkájában így határozza meg a misztikus élményt: «Szeretetteljes egyesülés Istennel, amely arról tesz tanúbizonyságot, hogy Istennek szüksége van ránk, amint nekünk is szükségünk van Rá. A misztika azt sejteti meg, hogy a teremtés Isten vállalkozása olyan lények létrehozására, akik méltók az ő szeretetére.» Sik Sándor, miután e szavakat idézte, hozzáteszi a magyar misztikus, Prohászka Ottokár meghatározását: A misztikus élmény «az élő és belénk sugárzó isteni Lélek funkcióival eleven kapcsolatba lépni, ezzel a természetfölötti életet a magunk számára valósággá tenni» (Sik Sándor: «A misztika útjai Istenhez» c. tanulmányban: *A kettős végtelen*, II. k., Ecclesia, 145–146. l.).

Mondtuk már, hogy a keresztény misztikának jellegzetessége a személyes találkozás az élő Istennel. Jean-Marie Le Blond SJ az Isten hitben való megtapasztalásáról írt tanulmányában kifejti azt, hogy más személyek megtapasztalását két alapvető élmény jellemzi: *találkozás* és *jelenlét*. A személyekkel való találkozás és a személyek közötti jelenlét megtapasztalásának leírásával vezet el az Isten megtapasztalásának bemutatásához. Az istenélmény találkozás Istennel és Isten jelenlétének megtapasztalása a hitben. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy Isten, bármennyire közel is van hozzánk a találkozás-kor, túl van a «Te» világán. «Már az egyszerű emberi találkozásokban sem lehet a szeretett Te-hez való viszonyunkat objektívnálni, világosan kifejezni. Az Istennel való találkozásban még több a homály. Végső soron az éjszakáról és a feneketlen mélységről beszélő misztikusoknak van igazuk: 'Istent a nem-tudásban ismerjük meg a leginkább' – ismétli Szent Tamás. A 'tudományos megragadás' Istent egyszerűen az értelem tárgyává fokozná le. Az értelem csődöt mond Isten titka előtt, de éppen ez a kapitulálás a legszebb tanúságtétel jelenlétéről.» (*Szolgalat* 1. szám. 1969. 28. l.).

Szent Teréznel az említett «nem-tudás» nem annyira kifejezett, mint pl. Keresztes Szent Jánosnál, aki hosszan leírja a lélek sötét éjszakáját. Ez nem jelenti azt, hogy Teréz az értelmi megismerést emeli előtérbe, éppen ellenkezőleg: folyton a szeretetet hangsúlyozza; a szeretet párbeszédét folytatja a belső Baráttal, szeretet inspirálja az egyszerű imádságban éppen úgy, mint a legmagasabb szemlélődésben. Ezenkívül Teréznel még ki kell emelnünk egy szempontot: mindig Jézus Krisztus emberségén keresztül közeledik Istenhez. Csakugyan, hitünk tanítása szerint Isten Igéjében kifejezte magát, és Jézus Krisztusban láthatóvá lett számunkra: «Istent soha sem látta senki. Az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén nyugszik, ő nyilatkoztatta ki» (Jn 1,18).

P. Le Blond említett tanulmányában éppen Szent Terézre hivatkozva írja: «Ez a rendkívül értelmes és megfontolt misztikus, amikor a misztikusok által hallott 'belső hangokról' ír, figyelmeztet, hogy nem addig ismeretlen szavak meghallásáról van szó, hanem a jól ismert és százszor olvasott szavak jóváhagyásáról. A belső tapasztalatban az illető megbizonyosodik arról, hogy a szavak neki szólnak, rá vonatkoznak» (i. h. 25. l.). Ezek az ismert és sokszor hallott szavak lényegében a Szentírás szavai. Amint Keresztes Szent János is hangoztatja,

Isten egyszer s mindenkorra kinyilatkoztatta magát Fiában; a Szentíráson (vagyis az apostoli korról lezárult kanonikus iratokon) kívülről nem várhatunk már semmiféle új kinyilatkoztatást. A századok során mindig is a Szentírás, Isten Szava volt a keresztény lelki élet forrása. A szentek, a nagy imádkozók éppen úgy, mint a teológusok, a «*lectio divina*» élő vízforrásából merítettek. És főleg: Jézus Krisztus életének misztériumait szemlélték, hogy őt jobban megismerjék, szeressék és kövessék. Az Írás szavánál kezdődik a szemlélődés Jákob-létrája, és nincs más lépcső, amely biztosabban az égbe vezetne, mint az Isten szavának hívő hallgatása.

Avilai Teréz életrajzában olvashatunk látomásokról, elragadtatásokról, de ezek végeredményben semmi újat nem «nyilatkoztatnak ki». Teréz egyszerűen megéli a belső Baráttal való találkozást, szemléli a szeretett lényt, lelkében érzi jelenlétét, és figyel szavára. Lelki állapotainak leírásában számtalan képet, szimbólumot használ, de ezek ne tereljék el figyelmünket a lényegről: miként a költők, művészek, a tágabb értelemben vett misztikusok, ő is keresi a szavakat, a hasonlatokat, hogy kifejezze a kimondhatatlant.

Isten megközelíthetetlen fényben lakozik. Nem egy eleme világnak, nem úgy tapasztaljuk meg, mint bármelyik véges létezőt. Isten nem tárgy, hanem Személy, nem egy igazság a többi között; Ő az egészen Más, transzcendens Valóság. A «tagadás» mindig egyik útja volt az istenmegismerésnek; pontosabban: a *via negativa* elengedhetetlen mozzanata az Isten megközelítésének, hacsak nem akarunk «emberarcú» istent alkotni magunknak.

De a Transzcendens, bármennyire is távollevőnek éljük meg, nem távoli: «Benne élünk, mozgunk és vagyunk» (Csel 17,28). A «*superior summo meo*» ugyanakkor «*interior intimo meo*», közelebb van hozzám, mint én vagyok önmagamhoz. Az egyenes szem és a tiszta szív, vagyis a hittel megvilágított értelem és a Szeretetnek megnyíló szív eljuthat közelébe; legalább «tükrözés által, homályosan» kiveheti arcát. Igaz, Istent senki sem látta – halandó nem láthatja –, de az emberré lett Isten Fia arcán felragyogott dicsősége. Jézus lett az egyetlen út az Atyához, Jézus megtanít bennünket az Igazság élő ismeretére, részesít bennünket az örök életben.

Az imádság Istennel való társalgás. Nem *Róla* beszélünk, hanem *Hozzá* szólunk. De nem is az a legfontosabb, hogy mi beszéljünk Istenhez, hanem hogy meghalljuk Szavát. Ezért kell csendet és rendet

teremtenünk, ezért kell elszakadnunk a «szórakoztató» világtól és rendetlen vonzalmainktól, egyszerűen felkészülnünk: hogy Szavára figyeljünk, meghalljuk hívását és megtegyük akaratát. Mindez pedig csak hitben történhet. Az imádság a hit gyakorlása. Hozzá kell szoknunk az éjhez, a sivataghoz is. A hívó tudja, *mert hiszi*: Isten jelen van és szól hozzá. Kitart a figyelemben, a készséges hallgatásban: így tanúságot tesz hitéről.

Julien Green, aki korunkban a «Láthatatlan tanúja», ezeket jegyezte be naplójába: «Sok könyvet olvastam az imamódokról, semmire sem mentem velük. Úgy tűnik nekem: a legtöbb esetben elég, hogy Isten előtt állunk és tudjuk, hogy Ő jelen van. De imádság-e ez? Azt hiszem, sokan azt mondanák, hogy nem. És mégis jót tesz az, ha szó nélkül Isten előtt állunk és hallgatunk jelenlétében. Beszélni Hozzá? Nekem úgy tűnik, hogy miután elmondtuk a Miatyánkot és az Üdvözlégyet, nincs más hátra, mint hogy hallgassunk: ez a csendes hallgatás a legtöbb» (J. Green, *Le bel aujourd'hui*, 1955. IV. 10-i bejegyzés).

Puskely Mária, Kordia nővér ebben a könyvben bemutatja az imádság nagy mesternőjét, Avilai Szent Terézt. Miután megrajzolta életének főbb állomásait, az imádságról szóló tanítását foglalja össze. Általában magát a Szentet hagyja beszélni. A XVI. századi kármelitától sokat tanulhatnak a mai keresztények is, még ha rendkívüli ösvényein nem is követhetik. A sokszor «bozotosnak» tűnő ösvények ne tévesszenek meg bennünket, figyeljünk a lényegre. Ez pedig nem más, mint amit Jézus mondott Charles de Foucauld-nak:

«Nézd, az imádság főleg az, ha szeretve gondolsz rám. Minél jobban szeret engem valaki, annál jobban imádkozik. Az imádság a szeretettel rajtam csüngő lélek figyelme; minél nagyobb szeretettel figyel rám, annál jobban imádkozik».

SZABÓ FERENC

I. RÉSZ

AVILAI TERÉZ ÉLETE

*Elkezdtém olvasni (Önéletrajzát);
mindjárt megragadott, és egybu-
zamban végigolvastam az utolsó
lapig. Becsukva a könyvet ezt mon-
tam: Ez az igazság!*

EDITH STEIN

I.

GYERMEKÉVEK

«Az 1515. év március hónapjának 28. napján, szerdán, megszületett Teresa leányom, reggel fél hat körül, a virradat első fényeinél» (1) – a lázas izgalmak elmúlta után ezt a mondatot jegyzi be a családi krónikába Alonso Sánchez de Cepeda, avilai polgár. A kislány első sírására a város harangjai válaszolnak. Úrangyalára hívogat a San Pedro, a San Juan, a San Vicente, a Santa Cruz, a San Nicolas, a Santo Domingo, a Mosén Rubi templom; a székesegyház döngő basszus-szólamára az avilai kolostorok és zárdák szapora hangú harangocskái válaszolnak. Az újszülött gyermek mit sem tud erről a koncertről. Mélyeket szippant ennek a furcsán új világnak levegőjéből, hagyja, hogy óvatos kezek megfürdessék, finom, tiszta-szagú gyolcsba takargassák. Szeme még nem bírja el a szobába beáradó napfényt; szusszan egyet és békésen elalszik. Akkor sem ébred fel, amikor édesanyja homlokon csókolja, s amikor nagyobb testvérei besettenkednek egy pillanatra, hogy szemügyre vegyék kishúgukat. Kerek arcocskát látnak, kicsi orral, szépen meghúzott barna szemöldökkel, pici, csücsörítő szájjal. Fekete haja még csapzott, csak halántékán borzolódnak már szabadon a sötétes kis pihék. Miniatúr kezét ökölbe szorítja: munkára, küzdelemre készen – alszik . . . Kár! Jó lett volna játszani vele egy kicsit . . .

Mária, a legidősebb testvér elérte anyja fáradt intését és kitereli az izgága fiúkat a szobából, Don Alonso pedig hozzálát, hogy értesítse az előkelő rokonságot a nagy családi eseményről.

(1) P. Silverio de Santa Teresa: *Vida de Santa Teresa de Jesús* (Burgos, Ed. El Monte Carmelo, 1935–1937) című művéből idézi Marcelle Auclair: *La vie de sainte Thérèse d'Avila*, 13. l. (Továbbiakban MA).

Még egy hét sem telik el, amikor április 4-én keresztszülei átviszik a szomszédos San Juan plébániatemplomba (2), hogy a keresztség szentségében a hitet és az örök életet kérjék a kis Teréz számára. Ugyanezen a napon nyílik meg az enyhített szabályú kármelita nővérek kolostora, az *Encarnación*. Akik most részt vesznek a kolostoravatató első misén, húsz év múlva Teréznek nyitják meg majd a kaput. A fiatalabbak pedig tanúi lesznek az Ahumada lány csodálatos imaéletének.

A gyermek apai dédanyja, Teresa Sánchez és anyai nagyanyja, Teresa de las Cuevas emlékére kapja keresztnévét. Keresztapja egy előkelő avilai nemes, Francisco Nuñez Vela (3), akinek ebben az időben már nincs más gondolata, mint hogy csatlakozzék a felfedezőkhöz és elinduljon tengerentúlra. Hiszen alig húsz éve annak, hogy Cristoforo Colombo egy egész világrészt nyújtott át térdenállva Ferdinándnak és katolikus Izabella királynőnek. Teréz keresztanyjáról, Maria Del Aguilaról nem tudunk semmi biztosat.

Alonso Sánchez de Cepeda lovagot származása miatt az avilaiak Toledóinak hívják. Nyitott szellemű férfi, könyvtárában már megtalálhatók az új világ felfedezéséről szóló első művek. Gondoskodik arról, hogy gyerekei hamar megismerkedjenek a betűvetés tudományával; hétéves kora előtt már valamennyi tud olvasni. Kardot hord, érdeklődik a flandriai, itáliai háborúk újabb fordulatai iránt. Gyakran kilovagol gottarendurai kis birtokára, hogy gondoskodjék a nagyszámú család szükségleteiről. Felügvel az aratásra, a betakarításra; szolgálva mindig emberséges, arra is gondol, hogy teljesítsék vallási kötelességeiket. Mindig kezeügyében van a rózsafüzér, de ha a körülmények úgy kívánják, kardot is ránt királyáért. 1512-ben Katolikus Ferdinánd hívására nemes emberhez méltó öltözetben, felszereléssel és kísérettel Navarrába indul háborúzni; erre kötelezi nemcsak a maga becsülete, hanem a híres avilai virtus is!

A nemes lovag kétszer nősült. Első felesége, Catalina del Peso y He-nao, akit 1504-ben vett el, három évi házasság után fiatalon meghalt. Valószínűleg három gyermeknek adott életet: Pedro talán még kis-

(2) 1548-ban ugyanitt tartják keresztség alá Tomás Luis de Victoriát, a XVI. századi spanyol zene kiváló képviselőjét.

(3) Testvérébátyja Blasco Nuñez Vela lovagnak, a későbbi perui alkirálynak.

korában meghalt, Juan valahol az itáliai csatamezőkön veszítette életét; Maria viszont fontos szerepet játszik kishúgának, Teréznek életében. Don Alonso két évi özvegység után ismét leánynézőbe indul. Választása az előkelő és buzgó keresztény család gyermekére, az akkor tizenöt éves Beatriz de Ahumadára esik. A lakodalmat oly nagy fényvel és pompával tartják meg, hogy a környék lakói még hosszú ideig emlegetik a pompásan felékszerezett, díszesen aranyozott selyemruhában pironkodó fiatal menyasszonyt.

Az avilai otthonba bevezetett Doña Beatrizt a kis Juan és Maria fogadja. 1511-ben megszüli ő is első fiát, Rodrigót, a következő évben pedig másodszülöttjét, Fernandót. Teréz születésekor, 1515-ben, a húszéves anya vállára öt gyermek nevelése nehezedik. És utána még jönnek a többiek: Lorenzo, Antonio, Pedro, Jeronimo, Augustin, Juana és még egy kilencedik fiú. «Hárman voltunk leányok és kilencen fiúk» – írja később Teréz *Önéletrajzának* első fejezetében (4).

A népes Cepeda–Ahumada család nagy tiszteletnek örvend Avilában. Talán ez a közmegebecsülés bátorítja fel a «toledóinak» nevezett Sánchez de Cepeda testvéreket arra, hogy 1519-ben a valladolidi Királyi Kancelláriától nemességük elismerését kérik. Az ügy nem ment egészen simán. Avila városi tanácsának jegyzőkönyve mindenestre megemlíti, hogy Juan Sánchez de Toledo fiai, akik Toledóban születtek, «konvertita zsidók, és apjuk valamint nagyapjuk révén zsidó leszármazottak» (5). A toledói Szent Officium pedig őrzi azt a jegyzőkönyvet, amely arról tudósít, hogy 1485. június 22-én Juan de Toledo kereskedő, Alonso Sánchez fia, vallomást tett az inkvizíció előtt; az volt a bűne, hogy visszatért ősei hitére. Az inkvizíció nyilvános vezeklésre ítéli. Juan Sáncheznek, aki másodszor is katolikus lett, hét egymást követő pénteken, kis keresztel a nyakában, végig kell járnia a város valamennyi templomát a többi vezeklő társaságában.

A nevezetes megtérés után Juan Sánchez elhagyja Toledót és áttelepszik Avilába. Apja, Alonso Sánchez olyan vagyont hagy rá,

(4) *Önéletrajz, Jézusról nevezett Szent Terézia Összes Művei* II. 17. l. (A továbbiaknak: Ö). Bp. 1928. Ford. Szeghy Ernő.

(5) Homero Seris, *Nouvelle Généalogie de Sainte Thérèse* (Nueva Revista hispanica de Filologia, 1956) 301. l. Idézi MA 16. l.

hogy, fia már nemes kisasszonyok között kereshet magának feleséget. Avila befogadja a konvertita kereskedőt és minden különösebb nehézség nélkül áldását adja az előkelő Inés de Cepedával kötendő házasságára (6).

A valladolidi Királyi Kancellária végül is 1520. november 26-án tesz pontot az ügyre, és az ügyész tiltakozása ellenére elfogadja a négy Sánchez testvér – Alonso, Ruy, Pedro és Francisco – kérését: a hidalgók, vagyis a nemesek közé sorolja őket. Ettől kezdve jogosan használhatják a «Don» címet és mentesülnek az adófizetéstől.

A Sánchez de Cepeda, majd a Cepeda de Ahumada család nem ápolja tovább az ősi zsidó hagyományokat. Olyan otthonosan mozognak Avilában, mintha mindig itt éltek volna. A nemesi környezetbe való beilleszkedést az is elősegíti, hogy a kétszeres konvertita Juan Sánchez de Toledo másik fia, Francisco is nemeslányt vesz feleségül, méghozzá szintén az Ahumada családból. Francisco és Doña Maria (Teréz édesanyjának unokahúga) Alonso Sánchez de Cepeda szomszédságában vesz házat. Itt is egymás után érkeznek a gyerekek: Pedro, Francisco, Diego, Vicente, Inés, Ana és Jeronima. Alonso Sánchez de Cepeda és Beatriz de Ahumada gyermekeinek tehát nem kell messzire menniök, hogy játszópajtásokra akadjanak. Amikor az unokatestvérek teljes létszámban összeverődnek, valóságos kis hadsereget alkotnak. Igaz, kevesebb, jóval kevesebb a lány, mint a fiú, de a fiúk nagylelkűek a kisebbséggel szemben: ők is részt vehetnek a kődobálásban, az utcahosszat megvívott csatákban, kipróbálhatják a lovaglást és a kardforgatást.

Alonso Sánchez de Cepeda nem folytatja apja és nagyapja foglalkozását, a kereskedést, hanem összegyűjtött vagyonából él. És nem rosszul. Otthona semmivel sem marad el Nuñez Vela vagy Avila más előkelő nemesének gazdag és kényelmes háza mögött. A súlyos kovácsoltvas kaput hatalmas szögek díszítik, az ablakokra szépívű vasrács hajlik; a belső szobákból nem hiányoznak a puha flandriai szőnyegek, a mór szokás szerint földre dobott élénk színű selyempárnák; a nehéz fabútorok között bőrrel bevont kényelmes karos-

(6) Az ilyen házasságok gyakorlata általános volt a XVI. századi Spanyolországban. Katolikus Ferdinánd király, sőt Torquemada főinkvizitor nagyszülei közül is egyik zsidó volt.

székek terpeszkednek, az ablak melletti alacsony állványon csillogó valenciai és talaverai majolika vázák ékeskednek. A nehéz bársonnyal borított asztalon kovácsoltvas gyertyatartó sötétlik, a fal fehérségét sápadtan csillogó, keleti motívumokkal dúsan díszített rézedények szakítják meg. A faragott gesztenyefa szekrények polcain rendben sorakozik a len és gyapjú holmi. Legnagyobb részét maga a ház úrnője fonta csendes estéken szolgálóival. Doña Beatriz gondja, hogy beossa a munkát, kiadja a rendelkezéseket a szolgálknak és szolgálónak. A gyerekek is mindennel hozzá rohannak: hol egy vérző térdet kell bekötözni, hol igazságot kell tennie valami gyerekpörben, hol egy kő-ütötte daganatot kell hűvös késpengével lelohasztania . . . Nincs szabad pillanata, pedig elég gyenge lábon áll. Igyekszik becsülettel eleget tenni minden vállalt kötelezettségének. Minden nőnek ez a sorsa; miért is panaszkodna?

Az Úr erényes és istenfélő szülőkkel áldott meg. Édesapám nagyon szerette a jó könyveket, s hogy gyermekei is olvashassanak, könyvtárában voltak spanyol nyelven írottak is. Édesanyámnak pedig főleg arra volt gondja, hogy imádkozzunk, s korán szívünkbe oltotta a szeretetet és tisztetletet a Boldogságos szűz Anya és néhány kedves szentje iránt. Ilyen üdvös hatások alatt az én lelkem, ha jól emlékszem, talán hat vagy hét éves koromban kezdett életre ébredni. Nagy segítségemre volt e tekintetben az, hogy szüleimnél mindig csak azt láttam, hogy mily nagyra becsülik az erényeket. Nekik maguknak sok kiváló tulajdonságuk volt. Édesapám nagyon szerette a szegényeket; jószívű volt a betegekkel szemben; gyöngéd még cselédjei iránt is. Sohasem tudta magát rászáni arra, hogy rabszolgákat tartson, s amikor egy alkalommal egyik testvérének rabszolgája nálunk volt, úgy bánt vele, mint saját gyermekével. Azt mondogatta: nem tudja nézni, hogy a szegény nyomorultnak nincs szabadsága. Ekkora volt benne az emberszeretet. Őszinte, egyenes ember volt. Soha senki sem hallott tőle káromkodást vagy megszólást. Becsületessége minden fogalmat meghaladt.

Édesanyám szintén igen erényes nő volt. Sokat szenvedett és folyton betegeskedett egész életében. Végletekig menő becsületesség és tisztesség jellemezte. Annak ellenére, hogy nagyon szép volt, soha senki sem vette rajta észre, hogy törődik szépségével. Igen szelídlelkű volt és rendkívül eleven eszű. Rövid élete folyamán sok szenvedésben volt része (Ü 15–16).

Avila a szentek és a kemény kövek városa. Hányan adták életüket a katolikus hitért, hányan szálltak síkra a király védelmére a mohamedán hódítók ellen! És hányan áhítoznak most is dicső kalandokra,

hőstettekre, halhatatlan hírnévre! A fakarddal harcoló gyerekek esténcént lélegzetvisszafojtva hallgatják a hősi tettekről szóló románcokat; könnyüket nyelve ismétlik a hős lovag halálát elbeszélő ballada refrénjét; mihelyt szerét ejthetik, megkérik a nagyobbakat – az igazi hősoket! – meséljenek arról az időről, amikor Avila lovagjai védték meg és segítették győzelemhez XI. Alfonz királyt, vagy amikor haragra gerjedtek a jogaikat nem tisztelő Kasztíliai IV. Henrik ellen, és itt, a városban, jelképes szertartással megfosztották trónjától! A híres lovagok közt emlegetnek egy nőt is, Jimena Blasquezt. A kis Teresita tágranyílt szemmel hallgatja a történetet: háborúban volt a város kormányzója, vele Avila valamennyi lovagja. A mórok megneszelték, hogy védtelen a város, könnyű prédára számítva megtámadták. Doña Jimena vette kezébe a védelmet. A nemes hölgyek mind férfiruhába bújtak, még szakállt is ragasztottak, széleskarimájú szombreróba rejtették hosszú hajukat. Aztán oly hatásosan eljátszották az ellentámadás előkészületeit, hogy a mórok megrémültek és eltakarodtak Avila 84 bástyája alól! Micsoda hős asszony! Bátor, leleményes, okos, tettekész!

A fiúk éppen csak elhiszik a történetet, de a kislány tüzesre gyulladt arccal bizonygatja: ő is kiállt volna a bástyára! Titokban felpróbálja bátyja kalpagját, megsuhintgatja kardját, és mikor a falak felé sétálnak, reménykedve pillant lefele, a völgybe: hátha feltűnnek a mórok!

Aztán elveszett, elrabolt gyerekről szól a mese . . . Megint csak a mórok, a « gonosz hitetlenek » a főszereplők; elrabolják a keresztény kisfiúkat, kislányokat, aztán kitépik a szívüket, hogy aljas varázslatot művelhessenek. Nem is olyan régen, 1491-ben Avilától alig 35 mérföldnyire, a nagy inkvizítor, Torquemada parancsára hatalmas máglyán égették el a Szent Gyermekek Gárda hóhérait . . . Teresita megszánja az elítélteket: a pokolba kerültek? Ott fognak szenvedni mindig? Mindig? És akik Istenért halnak meg, azok meg az égben fognak élni? Mindig? Meddig tart az, hogy mindig? Örökké? És az mit jelent, hogy örökké?

A kislány kérdező korszakában van, de nem kap mindenre feleletet. Így hát gondolkodik és álmodozik. Végül is négy esztendővel idősebb bátyjával, Rodrigóval osztja meg gondolatait. A titkos megbeszélésből komoly tervek alakulnak ki. Forgatják, bújják a szentek életét, hogy kitanulják, hogyan kell meghalni Istenért. Mint a nagy hadi-

tervet készíttetők, ők is jelszót választanak. Ahányszor csak összeakadnak a nap folyamán, titokzatos hangszúllyal súgják egymásnak: – *Para siempre, Teresa!* – *Para siempre, Rodrigo!*

Volt testvéreim között egy, akihez a legjobban ragaszkodtam, bár azért nagyon szerettem valamennyit, s ők is engem. Azzal azonban, akit említettem, együtt szoktuk olvasgatni a szentek életét, s amikor a könyv azokról a kínzásokról beszélt nekünk, amelyeket a szent vértanúk álltak ki, én rendszeren úgy láttam, hogy azért mégis csak olcsón szerezték meg Isten látásának boldogságát, s nagyon szerettem volna én is úgy meghalni. Természetesen nem azért, mintha valóban akkora lett volna bennem a szeretet Isten iránt, hanem inkább azért, hogy oly hamar elérhessem a mennyei boldogságot, amelyről annyit olvastam. Testvéremmel tehát sokat tanakodtam arról, hogyan lehetne ennek módját ejteni. Végre is abban állapodtunk meg, hogy elmegyünk a mórok földjére – útközben kéregetünk –, ott aztán majdcsak levágják a fejünket. Igazán azt hiszem, hogy az Úr már ebben a zsenge korban megadta nekünk az ehhez szükséges bátorságot, s csak azon múlt a dolog, hogy nem tudtuk, hogyan üssük nyélbe tervünket. Mért is vannak az embernek szülei?! – okoskodtunk, mert hát természetesen szemünkben ez volt a legnagyobb akadály! Nagy meghatottsággal ismételtük az olvasottak alapján, hogy a kárhozát és az üdvösség mindörökké tart. Erről sokat szerettünk beszélgetni, s különösen abban telt örömről, hogy újra meg újra mondogattuk egymásnak: mindörökké, mindörökké, mindörökké. Azáltal, hogy ezeket a szavakat oly sokat ismételttem, már ilyen kis koromban lelkembe vésődött az igazság útja (C 17–19).

Teresita meg van győződve arról, hogy a vértanúsággal nagyon jó üzletet köt, s lassanként ezt a meggyőződését Rodrigóban is sikerül meggyökereztetnie. – Csak egy icipici elhatározás kell! – ismételteti a hétéves kislány a tizenegy éves fiúnak. Sem a tizenöt éves Juant, sem a tizenhárom éves Máriát nem avatják be a tervbe, még kevésbé a kisebbeket. Az ő koruk éppen alkalmas a vértanúságra! Hiszen jól ismerik a város széli San Vicente templomot; ez az ifjú is a római korban halt kegyetlen vértanúhalált! Teresita már látja lelki szemével, hogy dicsó haláluk után Avilában még egy templomot emelnek: «Szent Teresita és Szent Rodrigo» tiszteletére . . .

Egy szép napon kiszöknek az éppen nyitott kapun, s gyors léptekkel északnak fordulnak, – pontosan ellenkező irányba, mint a mórok földje. Botot szorongatnak meg egy kis elemőzsiás kendőt, benne – a szabályok szigorú megtartásával – egy-egy darab száraz kenyér. Így akad rájuk nagybátyjuk, Don Francisco Álvarez de Cepeda. Teresita

már emeli hosszú szoknyáját, hogy meneküljön, de Rodrigo minden szó nélkül leteszi a fegyvert. A kislány szemébe dühös könnyek szöknek, amikor a jó nagybácsi maga elé veszi a nyeregbe, Rodrigót meg maga mögé ülteti. Az ijedt fiú megkönnyebbülve kapaszkodik Francisco széles bőrvöbébe. Szótlanul léptetnek vissza a városba . . .

Otthon nagy a kétségbeesés, már tűvé tették a környéket a két gyerekért. A fenyegető pofonok kioltják Rodrigo vértanútüzének utolsó szikráját is. Behúzott nyakkal mutat Teresitára: – *A niña*, a kislány az oka mindennek! – Mindegy. Mindketten megkapják a maguk kiadós adagját. A vértanúságnak, egyelőre, befellegzett.

Amikor beláttuk, hogy nem tudunk olyan helyre jutni, ahol Istenért vértanúságot szenvedhetnénk, abban állapodtunk meg, hogy remeték leszünk. Mindjárt hozzá is fogtunk. A házunk melletti kertben elkezdtünk remetelakást építeni, úgy, ahogy tudtunk. Raktuk a köveket egyiket a másikra, de hát bizony a falak egykettőre összeomlottak. Szóval semmiképp sem tudtuk megvalósítani vágyunkat. Alamizsnát is osztogattam, amennyire tőlem telt; ez természetesen édeskevés volt. Kerestem a magányt, hogy ott elvégezzem magamra vállalt imáimat, mert azok voltak bőven; főleg a rózsafüzért mondtam el gyakran, mert édesanyám nagyon szerette és megszerettette velünk is. Amikor más leánykákkal voltam együtt, szerettem velük apácásdit játszani; úgy tettünk-vettünk, mintha valami kolostorban élnénk együtt (Ö 19).

A szökés óta Doña Beatriz nagyobb figyelmet szentel a kis Teresitának. Jobban bevonja őt abba a magányos világba, amelyben – huszonhét éves kora ellenére – ő él. A sok betegség, az apró gyerekek és az állandóan érkező új kicsik gondja miatt teljesen elszigetelődik. Elkíséri férjét a templomba, egyébként alig mozdul ki a házból, látogatókat sem fogad szívesen. Ha van egy kis ellopni való ideje, behúzódik szobája kényelmes karosszékebe és olvas. Egy képzelte világ hősei között éli tovább életét. Nincs egyedül ezzel a szenvedélyével; spanyol földön ez az idő a lovagregények virágkora. Kb. ugyanebben az időben hasonló szenvedéllyel bújja a regényeket egy fiatal, becsvágyó lovag, Iñigo de Loyola . . .

Teresita egy földre dobott selyempárnára kuporodik, így hallgatja anyja felolvasását vagy szabad meséjét: lovagokról, a szerelmükhöz örökké hűséges apródokról, a világszép királykisasszonyról, – és egyre gyakrabban Máriáról, Jézus Krisztus szent anyjáról; Ő minden keresztény jószág anyja.

Teréz szívesen követi apját is, amikor a gotarrendurai birtokra indul. A kislány már akkora, hogy maga is öszvérhátra kapaszkodik, nemsokára pedig lovon száguld versenyt bátyjai mellett.

Doña Beatriz ismét egy kisfiúnak, majd egy kisleánynak ad életet. Juana születése után már nem tud erőre kapni. 1528. november 24-én megírja végrendeletét: lelkét a mindenható Istennek ajánlja, aki drága véréért megváltotta őt, testét pedig a földnek, amelyből megalkotta . . .

Emlékszem, hogy amikor édesanyám meghalt, mivel már meglehetősen föl tudtam fogni veszteségemet, elmentem a Miasszonyunk egyik szobrához, s ott sírva-zokogva könyörgtem hozzá, hogy legyen ezentúl ő az édesanyám. Azt hiszem bármennyire együgyű volt is ez a kérés, meghallgatta (Ö 19).

Így lép be Teréz a kamaszkor nehéz éveibe.

II.

SERDÜLŐKOR

Alonso Sánchez lovag nem gondol újabb házasságra. Magába zárkózik, nem teszi le többé a fekete ruhát. Gyerekeiről kell gondoskodnia, akik egyre zabolátlanabbak, fékezhetetlenebbek. A háztartás gondja a legidősebb lányra, Máriára szakad. Ő próbál anyja lenni az egész gyerekhadnak, de hát ki botránkoznék azon, hogy közben a férjhezmenésen jár az esze! A nagyobb fiúk is nézegetik Avila szép nemes kisasszonyait, de amikor egymás közt vannak, főképp az unokatestvérekkel együtt, szívesebben vívnak párbajt, háborúznak. Számolják az éveket, mikor indulhatnak az új világba, hódítani, kincset szerezni, és persze közben megvinni az evangéliumot a szegény, kárhozatra ítélt pogányoknak.

Teresita kicsit magányos. Mária nem osztja meg vele gondjait, a fiúk meg más utakon járnak. Csak apja szúrós tekintetét érzi magán, egyébként szabad. Legjobb pajtása most is Rodrigo. Igaz, már nem vértanúságról vagy a remeteéletről álmodoznak, de még mindig vannak közös titkaik. Olvasnak, és mivel apjuk szigorúan tiltja az effajta haszontalan időtöltést, hát titokban. Mikor elfogy az otthoni készlet, Rodrigo szerez újabb regényeket, ő csempészi be Terézhez.

Édesapámnak annyira nem tetszett az egész, hogy nagyon kellett vigyáznunk, nehogy észrevegye. Megrögzött szokásom lett a regényolvasás. Nem tartottam bűnnek azt, hogy a napnak, sőt még az éjjelnek is számos óráját vesztegettem erre a haszontalan időtöltésre, s hozzá titokban tartva édesapám előtt. Annyira belebolondultam ebbe a regényolvasásba, hogy ha nem tudtam újabb és újabb könyvet szerezni, nem voltam képes megnyugodni (Ö 22).

Hányszor kell szívdobogva hímzése alá rejtenie a könyvet, amikor apja lépéseit hallja! Alonso lovagnak bizonyos mértékig igaza van.

Ezek a történetek, nagy szerelmek históriái nem mind a legépülete-sebber. A félelem és gáncs nélküli lovag végeredményben mindig meghódítja szíve hölgyét, de akkor rendszerint távoznia kell . . . A lovagi becsület valami más harci feladatra hívja . . . És ilyenkor, az összetört szívű szerelmes, könnyek között kiteszi gyermekét valami kopár sziklára, vagy kosárkában egy olajfaágra akasztja . . . A gyermekek persze legtöbbször megmenekülnek, és újabb csodálatos kalandok hőseivé válnak; talán egyszer még anyjukat is viszontlátják stb., stb. A lovagi élet kalandjai során minden lehetséges.

A két serdülő rajongó lelkesedéssel olvassa Szent Grál mondáját. A főhőst élete végén az angyalok viszik a mennybe, arany ruhába öltöztetik, fejére gyémántos koszorút helyeznek, ujjára szikrázó fényű gyűrűt húznak . . . Rodrigo kihúzza magát, nyeli feltörni készülő könnyeit; Teréz pedig este titokban kinyitja a nagy szekrényt, előhúzza anyja egy aranszálakkal hímzett ruháját. A sejtelmes gyertyafény, a csillogó ruha, a lopva előhúzott ékszerek tompa fénye az ő szemébe is könnyeket csal. Sűrű barna hajára tüllfátyolt borít, fel és alá sétál a szobában . . . Hősnőnek tartja magát: rá is nagy kalandok várnak, bátor lovag jön érte, aztán majd együtt hajtanak végre valami kiváló tettet, aztán majd értük is eljönnek az angyalok, aztán majd fel-emelik őket a fénylő mennyei trónusra, aztán majd az ő ujjukra is gyémántgyűrűt húznak, aztán majd nekik is drágagyöngyös koronát helyeznek a homlokukra, aztán majd . . . Jaj, léptek hallatszanak a szomszéd szobában! Teréz riadtan kapja le magáról anyja ruháját, belegabalyodik a rakoncátlan tüllfátyolba, rálép a selyemfodrokra és majd orra bukik. A léptek zaja elül, de már vége a varázsnak. Szomorúan rakodik vissza a szekrénybe, kattintja le az ékszeresdoboz fedelét. Vajon ki lesz az a lovag, aki igazában eljön érte, s akivel neki-indulhat valami nagy kalandnak . . . ? Elfújja a gyertyát, az ágyhoz botorkál, belefúrja fejét a puha párnába. Zaklatott szívvel még elkezdti esti imáját, de a feléig sem jut el. Mély álomba merül.

Réggel csillogó szemmel int Rodrigónak, jöjjön gyorsan, mert újabb remek ötlete támadt! A kis kertben elbújva suttognak, hosszan és izgatottan. Este kerül sor a terv kivitelezésére. Teréz és bátyja nagy árkus papír fölé hajolva megkezdik a regényírást! Úgy szövik a történet szálait, hogy abban minden meglegyen, ami csak egy hiteles lovagregényhez hozzátartozik. A csendes téli estéken egyik lap után telik meg a másik. Hol Teréz körmöl, hol Rodrigo, de a mesét előbb

mindig megbeszélük. Nemsokára elkészül a könyv, és olyan sikert arat a családi olvasók között, mintha «igazi» volna. Teréz és Rodrigo nem tudnak hová lenni a büszkeségtől! Mégis csak lesz valami a megálmódott kalandból!

Teréznek már nem kell titokban feloltenie édesanyja ruháit. Abban a korban van, amikor maga is hasonlókba öltözködhet. Apja nem sajnálja a pénzt. A fiatal leány szekrénye így szépen megtelik selyem, brokát ruhákkal. Cipői finom szattyánbőrből készülnek. Haját gyönggyel kivarrt szalag tartja össze. Finom illatszereket vásárol, hol így, hol úgy fésüli gesztenyeszínű fürtjeit. Pirosítóból csak annyit használ, hogy apja előtt föl ne tűnjön, ámbar a lovag is tudja, hogy lánya lassan eladósorba kerül. Hát hadd csinosítsa magát! És titokban még gyönyörködik is serdülő Teresitájában.

Szerettem a szép ruhákat, s igyekeztem minél csinosabban öltözködni. Nagy gondot fordítottam a külsőmre, kezemre, hajamra. Illatszereket használtam és sok egyéb ilyen haszontalanságot, amit csak e téren ki tudtam eszelni. Ez pedig nem volt kevés, mert nagyon nagy volt bennem a hiúság és a szépítkezésre való hajlam (Ö 22).

Teréz elbűvölően kedves is. Jól tudja, hogy a vasárnapi misére menet sokan megfordulnak utána. Ezt apja sem bánja, hiszen Teréz jövődöbelije is majd innen fog kikerülni, az avilai nemesfiúk köréből. De egy barátságot nem néz jó szemmel. A család egy idősebb rokona lesz Teréz belső barátnője. Ez a könnyűvérű nő aztán sok olyan felvilágosítással és történettel szolgál Teréznek, amely nem szolgál kimondottan épülésére. Ebben a zavaros légkörben bomlik ki a tizenöt éves lány szívéből a szerelem első virága.

Minden valószínűség szerint egyik unokatestvérééről, a jó Francisco nagybácsi fiáról, Pedróról van szó. Apja nem nézi jó szemmel ezt a bontakozó vonzalmat, így Teréz megint titkos utakra kényszerül. Az unokatestvérek csak akkor érzik magukat szabadnak, amikor Don Alonso kilovagol a gotarrendurai birtokra. Ilyenkor aztán összeszaladnak, játszanak, táncolnak, énekelnek és persze lovaghistóriákat mesélnek. Terézt mindenki szereti, mert szellemes, jókedvű, tele van étellel, lobogó fantáziával. Társas életre született, mindenkit meghallgat, tud titkot tartani, jótanácsokat adni. Nem véletlen tehát, hogy Teréz és Pedro – apró titkaik, vonzalmaik kölcsönös bevallása során –

egymásba habarodnak. Ha már a találkozás végképp lehetetlen, levélkéket váltanak. A fiatalok kezére játszik mindenki: a cselédek, az unokatestvérek és az említett könnyűvérű nőrokon. Teréz valami szenzációs tapasztalatra tesz szert: milyen az, mikor szeretik! És nem csak úgy általában, mint az számára természetes, hanem valahogy egészen másképp. Pedro alig valamivel idősebb, mint Teréz, unokatestvére, tehát házasságról nem igen lehetett volna szó köztük. De a szerelem, a kölcsönös vonzódás nem is erre a beteljesedésre számít. Egyszerűen szeretnek együtt lenni, elmondani egymásnak, mi történt aznap, mire gondoltak este, mit szeretnének kitalálni holnapra.

Az egész ügy különben sem tart tovább jó három hónapnál. De a titkos találkák egy idő után már bántják Teréz becsületérzését, fél ui. apjától, fél, hogy leleplezik, hogy majd ujjal mutogatnak rá . . . Eszébe jutnak az ismert regények hősnői. Az sem nyugtatja meg, hogy gyóntatója nem talál az ügyben semmi kivetnivalót. Hiszen úgymint előbb-utóbb bele kell szeretnie valakibe, aztán szépen férjhez megy, mint a többi fiatal lány.

A zavaró körülmények ellenére Teréz szerelmes a szó szoros értelmében. Tizenöt éves. Édesanyja is ebben a korban ment férjhez. Elérkezőben van tehát az ő órája is?

1531. január 31-én tartják meg Mária nővére esküvőjét. A több napos családi ünnepet Villatoroban rendezik meg, ahol a nemes völegény, Martin Guzman de Barrientos rokonsága lakik. Ismét remek alkalom a táncra, az unokatestvérek találkozására. A fiatal pár ideiglenesen visszatér Avilába, Mária szülőházába, amíg Castellanosban elkészül saját családi otthonuk.

Ez az év különleges kitüntetést tartogatott Avila számára. Izabella királynő májusban ide érkezik az akkor négyéves Fülöp herceggel. Itt kerül sor majd arra a nevezetes ceremóniára, amelynek során a leendő II. Fülöpöt gyermekruhái helyett nemesi ruhába öltöztetik. A város készül az ünnepségre: szőnyegek borítják majd az utcákat, lovagi játékok szórakoztatják a közönséget, esténként pedig tánc lesz a város főterén. Fülöp herceg «átöltöztetésének» szertartását július 26-ra tűzik ki, mint a két hónapos ünnepsorozat fénypontját. Teréz is izgatottan készül erre a napra. Most olyan ruhában kell megjelennie, amely méltó a rendkívüli alkalomhoz. És ott lesz Pedro! Biztosan találkoznak! Mária sajnos nem várja be a nagy napot, elkészült a családi otthon, július első napjaiban elhagyják Avilát.

Az aggódó Don Alonso azonban közli Terézzel: csomagoljon össze, és július 13-án viszi az ágostonrendi nővérek Santa Maria de Gracia kolostorába. Csak egyetlen érvet hoz fel: Mária nélkül nem maradhat egyedül a házban. Az ünnepségről szót sem ejt, hiszen oda meg végképp nem mehetne Teréz megfelelő felügyelet nélkül.

Isten veled ünnepség, titkos levelek, találgák! Teréz elkeseredett könnyeket hullat a félig kész ruhára, elrakja nyakláncát, gyűrűit, karkötőit, fülbevalóit. Ellentmondani nem mer, nem is akar. Még benne van a félsz, nem tiszta a lelkiismerete: hátha apja tud a dolgairól, és most ezért bünteti! Jóllehet mindig nagyon adott a becsületére és végeredményben nem tett semmi olyat, ami a regényekben előfordul, titkolózásával vétett apja ellen . . . Méltó tehát a büntetésre. A büntetés helye pedig az ágostonrendi nővérek kolostori iskolája. Teréz borzadva nézi most közelebből az épület vöröstéglás csupasz falait, az apró ablakokat. A városfal mellett sétálva gyakran látta már, amikor lepillantott a völgybe. Megérdemli a büntetést, hát jöjjön a börtön! És könnyes szemmel belép a barátságtalan épület kapuján.

Az első nyolc napon nem találtam a helyemet, de inkább az a gondolat bántott, hogy talán mégis kitudódott az én haszontalanságom, mintsem az, hogy távol vagyok hazulról. Mert hiszen én már úgymint ráuntam az egész dologra, s lelkiismeretem nem hagyott nyugodni, valahányszor vétettem Isten ellen. Siettem tehát meggyónni, és ez annyira kigyógyított, hogy egy hét, sőt talán még rövidebb idő múlva jobban éreztem magam ott, mint édesapám házában. Velem is meg voltak elégedve mindnyájan, mert azt a kegyelmet megadta nekem az Úr, hogy akárhol voltam, mindenkinek kedvében tudtam járni, így aztán mindenki szeretett (Ö 27).

A beilleszkedést elősegíti a jó környezet, Teréz könnyen alkalmazkodó természete, nehezítik az időnként még becsempészett levelek. Amikor ezek elmaradnak, Teréz ismét megtalálja lelke nyugalmát.

Az ágostonrendi nővérek «nevelőintézete» igyekszik valami alapképzést adni a nemes kisasszonyoknak. Aki még nem tudna, itt megtanulhat írni-olvasni, elsajátíthatja a vallás, a kézimunka (hímzés, csipkekészítés) elemeit, sőt belekóstolhat valami kis zenébe is. Egy szóval megtanulhatja mindazt, ami a jó házassághoz szükséges.

A «tananyag» szerénységét kiváló nevelés pótolja. A «világi kisasszonyok» mesternője a harminchárom éves Maria de Briceño nővér. Egész nap tanítványaival van a tanulóteremben, a kápolnában, a ven-

dégfogadóban, a hálóteremben. Anyai szeretettel neveli a rábízottakat, azok meg rajonganak érte. Terézre nagy hatással van a fiatal apáca. Kezdi megfigyelni, aztán kérdegeti, miért választotta ezt az életet, miért nem ment férjhez, mire jó ez a szerzetesi élet, miért imádkozik annyit . . .

Nagyban kezdtem élvezni ennek a nővérnek jó és szent társaságát. Örömmel hallgattam, milyen szépen beszél Istenről. (. . .) Elmesélte nekem szerzetesi hivatásának történetét. Egyszer az evangéliumnak ezeket a szavait olvasta: « Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak », s ezek annyira megrendítették, hogy belépett a kolostorba. Beszélt nekem arról, hogyan jutalmazza meg Isten azokat, akik érte mindenüket elhagyják. Ez a jó társaság lassanként kiirtotta belőlem azokat a hibákat, amelyeket a rossz ültetett a lelkembe; gondolataimat újra az örökkévalóságra irányította, s annyira-amennyire csökkentette benne a szerzetesi élet-pályától való idegenkedést, pedig az ugyancsak nagy volt (Ö 28-29).

Irigykedő csodálattal nézi az imádkozókat. Ő is becsületesen végzi a kötelező és vállalt szóbeli imákat, de szíve nem melegszi át:

Ekkor még az én szívem annyira kemény volt, hogy száraz szemmel végig tudtam olvasni az egész passiót, Krisztus Urunk egész kínszenvedését. Ez az érzéketlenség nagyon fáj nekem (Ö 29).

Teréz egy titokzatos falba ütközik. Eddig mindig ő volt a legügyesebb, legyen szó táncról, regényírásról, lovaglásról . . . És most lát valamit, amihez mások jobban értenek. Ő miért nem tud olyan buzgón imádkozni? Ő miért nem tudja úgy szeretni Istent, mint X. meg Y. nővér? Küszködik önmaga érzéketlenségével, göggyével; kétségbeesetten zörget belső világának zárt kapuján. Miért nem ismeri jobban önmagát? Mi ez az érthetetlen ellenállás, hidegség benne?

A kétféle szeretet közötti senkiföldjén tapogatózik. Már megtapasztalta azt, mit jelent, ha szeretik. Hiszen szerették mindenütt: szülei, testvérei, barátnői, unokatestvérei és hát Pedro . . . Ettől a szeretettől most el van vágva, végeredményben ki is nőtt belőle. Lát maga körül egy másfajta szeretetet, de ebbe a világba nem tud belépni. Nem érzi, hogy szeretik, és főleg: képtelennek tartja magát arra, hogy szeressen.

Szóbeli imákat mond, könyörög Istenhez, mutassa meg, hol élhetne becsületesen, mi az akarata, milyen életpályát válasszon. Szívében őszintén reméli, hogy nem kell szerzetesnek lennie. De valahogyan a

házasságtól is fél. Elmúlt tizenhat éves, s eddigi tapasztalatai nem sok jóval kecsegtetik. Most már látja, hogy a lovagregények nagy szerelme nem létezik, legalább is nem úgy, ahogyan leírták. Mi vár a férjes asszonyra? Férjének való teljes anyagi, jogi, erkölcsi, gyakorlati alávetettség. Visszaemlékezik anyjára, a szülések sorozatára, betegségre, nagy magányosságára. Mi más ez, mint rabszolgaság? Ezen a «senkiföldjén» Teréz csak az értelmével vizsgálja az életet. Szíve nem húz sehová. Hite annyit mond, hogy becsületesen kell élnie, valahogyan ki kell érdemelnie a mennyet, az örök boldogságot. Ezt semmiképp nem akarja eljátszani, tehát becsületesen, de a legkisebb áldozat árán, be akar állni egy életútra.

Egy napon Fernando kopogtat a kolostor kapuján. Jött, hogy elbúcsúzzék Teréztől. Indul Sevillebe, ott csatlakozik Pizarro csapatához. Ha Isten kedvező szelet ad, néhány hónapon belül eljuthatnak Peruba. Ott aztán nyitva előttük minden lehetőség: föld, arany, az indiánok kincsei! Azt mesélik, hogy a drágakövek úgy fekszenek az utakon, mint a kavics, hogy a patakok aranyhomokot mosnak ki a hegyekből! A király azt is megparancsolta, hogy kereszteljék meg a pogányokat . . . Nos, a konkvisztádorok valóban keresztény hivatást teljesítenek! Megszerzik az örök életet a bennszülötteknek! –

Teréz könnytelen szemmel néz a távozó Fernando után. Agyában a gyermekkori «örökre» szó zakatol. Örökre . . . Mit kell tennie, hogy elnyerje az örök életet?

A nagy belső harc, feszültség meghozza az eredményt: megbetegszik. Annyira leesik a lábáról, hogy apja hazaviszi. Csupán másfél évet töltött a kolostori iskolában.

Visszakerül régi szobájába. Lábadozása alatt hosszan szemléli azt a képet, amelyet még édesanyja akasztott a falra. Jézus Jákob kútjánál beszélget a samariai asszonnyal. «*Domine, da mihi aquam*, Uram, adj nekem abból a vízből . . . », ez most Teréz egyetlen imája. Közben jönnek a látogatók, szeretnék már ismét maguk között látni. Teréz azonban azt kéri apjától, vigye el Castellanosba, nővérehez. Útközben meglátogatják Don Alonso egyik testvérét, Pedro Sánchez de Cepeda lovagot. Itt Hortigosaban töltenek néhány napot. Teréz, hogy az öregúr kedvébe járjon, felolvass neki valami lelki könyvből. A szöveg közben őt is megragadja, és visszatereli gondolatait az örök-kevalóság felmérhetetlen kincsére.

Castellanosban jól érzi magát. Játszik újszülött kis unokaöccsével, beletanul a főzés tudományába, nagyokat sétál, – és közben figyeli Mária házasságát. A fiatalok megvannak, de az anyagi hiányok miatt gyakori az összezördülés. Mária jó keresztény módjára tűr, és ezt fogja tenni haláláig – ha meg nem unja –, teszi hozzá magában Teréz.

Lassan megérlelődik benne az elhatározás, hogy kolostorba lép. Növekszik benne az a meggyőződés, hogy számára ez lesz a legbiztosabb út, jobb tehát, ha minél hamarabb elszánja magát.

Ez a lelki küzdelem három hónapig tartott. Úgy érveltem önmagamban, hogy a szerzetesi élet nehézségei és szenvedései a legrosszabb esetben sem lehetnek súlyosabbak a tisztító tűznél; márpedig én nem ezt, hanem a poklot érdemeltem meg. Méltányos tehát, hogy ebben a tisztító tűzben éljem le életemet, annál inkább, mert utána majd egyenesen a mennyországba jutok. Ez volt ugyanis vágyaim netovábbja. Ebben a választásban engem, azt hiszem, nem annyira az Isten iránti szeretet, hanem a Tőle való szolgálai félelem vezetett (Ü 31).

Nagy küzdelmében Szent Jeromos Leveleit olvasgatja. «Minden semmi», mormolgatja magában. Ki kell bírni ezt a néhány keserves évtizedet, aztán majd következik az örök boldogság.

Ezzel a gondolattal és elhatározással ül Rodrigo mellé, amikor bátyja érte jön, hogy visszavigye Avilába.

III.

«ÉRDEKHÁZASSÁG»

Már meghozta a döntést, most már csak a részleteket kell elintézni. Teréz háztűznézőbe indul. Senkinek sem tűnik fel, hogy jónéhányszor megfordul az *Encarnación*, a Megtestesülés titkáról elnevezett kármelita kolostor beszédszobájában. Van már itt egy unokanővére, Juana Suárez. A fiatal, kifogástalan eleganciával öltözködő és elbűvölően társalgó lány látogatásának mindenki örül. A nővérek titokban sejteni vélik: bizonyára férjhezmenés előtt áll, azért jön unokanővérehez, azért imádkozik hosszabban a kolostori templomban.

Teréz benyomásai? Hát nem éppen szívderítők. Olyan ez a kolostor, mint amilyenek magában a tisztítóhelyet képzelte. Szegénység mindenütt és bizony nem valami nagy tisztaság. A beszélőszoba ócska faszékei fájdalmasakat nyögnek, a padló réseiből, a korhadt deszkák közül dohos bűz árad. Az apácák öltözéke nem egyforma. Kit prémel bélelt kis köpeny melegít, ki meg csak a durva daróc alatt didereg. Ez természetesnek látszik, hiszen bizonyára itt is vannak előkelő apácák és szegényebb családokból származó cselédszororok. De az egész hatalmas épületből szegénységsszag árad. Az apácák igen hálásak minden adományért. Egy rokon látogatás után több kerülhet az asztalra. Mert hát nem úgy néznek ki, mint akik tisztességesen táplálkoznak. – Szóval böjtölni is kell! – vonja le Teréz tapasztalatainak következtetését. Az okot nem kérdezi, bizonyára így írják elő a kolostori szabályok. Jó, hát akkor ő is böjtölni fog. Tudja, hogy az apácák sok kórusimát végeznek, ez veszi el napjuk nagy részét. Jó, tehát ő is imádkozni fog. Bizonyára vannak jó könyvek, imakönyvek. De hogy mindezen felül mit fog csinálni, arról nem sok fogalma van. Majd csak lesz valahogy. Legyűri a még hátralevő évtizedeket – hiszen már a huszadik évéhez közeledik, s a nők nem élnek sokáig –, aztán megkapja az örök boldogságot. Végeredményben igen előnyös üzletet

köt, bármi vár is rá a kolostorban. Teréz szívében már biztos az elhatározás. Márpedig amit egyszer elhatároz, attól soha nem tágit. Ezzel az eltökéltséggel szól apjának. Közli vele, mit akar. Don Alonso válasza egyértelmű: szó sincs róla.

Édesapám annyira szeretett, hogy semmire sem tudtam vele menni. Hiába beszéltek neki érdekemben mások is, akiket megkértem erre a közvetítésre. Mindössze azt a kijelentést tudtuk tőle kicsikarni, hogy az ő halála után, nem bánja, tehetek, amit akarok. Ebbe viszont én nem tudtam belenyugodni, mert ismerve gyöngeségemet attól félttem, hogy elhatározásom meginog (Ü 33).

Apjának nyomós érvei vannak. Teréz vezeti az egész házat, rá vár kisebb testvérei nevelése. A két legkisebb pedig, Augustino és Juánilla, még szigorú anyai felügyeletre szorul. Ezt csak Teréz adhatja meg nekik. Jeronimo és Pedro kamaszodnak, folyton a nyomukban kell lenni. Don Alonso erre már képtelennek érzi magát. Még Antoniával van a legkevesebb gond; Lorenzo és Rodrigo meg már lányok után futkosnak, sőt az utóbbi már készítgeti tengerentúli útját. A cselédek is kordában kell tartani, ki kell osztani, meg kell szervezni a munkát, az egész háztartást. Hová gondol Teréz, apja drága Teresitája?! – És az apa pontot tesz az ügyre.

Teréz döntését mindez nem változtatja meg, csupán a részletek megtervezése vesz hosszabb időt igénybe. Arról persze apjának sejtelve sincs, hogy Teréz végső soron milyen indítékokkal felfegyverzve készül erre a lépésre. A családfő különben is hozzá van szokva, hogy gyermekei feltétlenül engedelmeskednek szavának. Teréz helye itthon van. Annál is inkább, mert furcsa szelek fújdognak spanyol föld fölött, az egyházban. Szabad szelek, vihart támasztó gondolatokkal . . . Rotterdami Erasmus már-már eretnekízű gondolatai megosztják a spanyol katolikusokat, olyannyira, hogy Salamanca és Alcalá egyetemén a németalföldi filozófus hívei és ellenségei karddal mennek egymásnak. Erasmus éles hangon bírálja a papság hibáit, a klérus életmódját, az egyházi hatalom visszaéléseit. Terézhez nem jutottak el ugyan Erasmus írásai, de minden bizonnyal hall tanításáról. Valamelyest ő is osztja azok nézeteit, akik az V. Károly uralkodásával megkezdődött arany-kor visszaéléseinek orvoslására a régi szigorhoz való visszatérést javasolják. A szigorú életet választók köréből viszont a miszticizmus hullámai terjednek. A «megvilágosítottak»

– *alumbrados* – például a szentírásból akarnak mindenre eligazítást kapni, annak megvilágosító fényétől vezetve akarják berendezni keresztény életüket. De ha az ima, elmélkedés, a szentírás tanulmányozása elegendő Krisztus hűséges követésére és a mennyei boldogság elnyerésére, hol marad az egyházi tekintély szerepe? – Az inkvizíció felfigyel a szabadság eretnek jellegű értelmezőire és ennek megfelelően jár el . . .

Teréz bőven hall ezekről a veszélyes áramlatokról. A lovagregényeket már félretette, a szentíráshoz nem mer nyúlni, így hát Szent Jeromos leveleit olvasgatja. Nem akar kockáztatni semmit: ő valóban el akarja nyerni az örök boldogságot.

1534 tavaszán ismét ünnepi díszbe öltözik a város. Avila kapui előtt maga a császár, V. Károly kér bebocsátást. A szertartás szimbolikus: a selyempárnán fekvő városkulcsokat csak megérinti, azonnal vissza is adja, jelezve, hogy tiszteli az avilai nemesek királyhűségét, megbízik bennük és számít vitézségükre. A császárt fogadó nemes kisasszonyok között ott áll Terese de Ahumada is. Ágaskodva nézi a fekete lován bevonuló uralkodót, hallja esküjét: mindig tiszteletben fogja tartani Avila kiváltságait. Teréz kihúzza magát, büszkén emeli magasra fejét, hiszen ő is ennek a kiváltságos, múltjára mindig büszke városnak leánya! Ő is nagy tettekre született! Nem elégedhet meg középszerű megoldásokkal!

Juan Osorio, előkelő avilai nemes, csapatot szervez, hogy részt vegyen a Rio de la Plata mellett folyó hódító háborúban. Ehhez a nemesi csapathoz akar csatlakozni Rodrigo is. Sokba kerül a felszerelése. Teréz éjt nappallá téve dolgozik, hogy négy évvel idősebb bátyját mindennel ellássa. Rodrigo húgára hagyja esetleges atyai örökségét, hadd legyen így még gazdagabb hozománya a most már nagyon is esedékes házassághoz. Terézt megviseli Rodrigo távozása, főképp az egyedül vívott belső küzdelem. Többször elájul, lázrohamok gyengítik. Apja és testvérei megrémülnek, de egy sem sejtí, voltaképp mi baja. Talán Alonso lovagban sejlik valami, de szokása szerint hallgat. Kemény ember ő is és egyre magányosabb.

Rodrigo távozása óta Teréz Antoniót érzi magához legközelebb. A fiú mindössze tizenöt éves. Nővére neki olvas fel Szent Jeromos leveleiből, a világ hiúságáról, az örök élet boldogító reményéről. Antoniót is elkapja az a forgószél, amellyel egyszer a kis Teresita Rodrigót csábította a mórok földjére. Elhatározza, ő is kolostorba

lép. Megegyeznek tehát, hogy majd együtt, titokban hagyják el a házat. Antonio a domonkosokhoz megy, Teréz pedig a Megtestesülés kolostorba.

Sokat beszéltem egyik fivéremnek a világ hiúságáról, hogy lépjen ő is szerzetbe. Abban egyeztünk meg tehát, hogy egyik nap kora reggelén elkísér engem abba a kolostorba, amelyben az a barátnóm (1) él, akit annyira szerettem (Ö 33).

1536 egyik utolsó októberi napjának hajnalán Teréz lábujjhegyen oson el még alvó apja és testvérei szobája előtt. Antonio már a kapunál várja. Mindketten dideregnek. A fiú remegően óvatos kézzel húzza félre a nagy kapu vasreteszét, a kapuszárnyat résnyire tágítja csak, hogy kisurranhassanak az utcára. Visszahajtja, de már kívülről. Aztán indulnak a városfal felé. Teréz nem néz vissza, összefogja ruháját, igyekszik észrevétlenül átsiklani a piacra induló kereskedők, szolgák csoportjain. Egész testében remeg. Amikor megáll egy pillanatra, Antonio húzza tovább. Ébred a város, sietniök kell!

Amikor kiléptem édesapám házából, olyan érzés fogott el, amelynél, azt hiszem, még a haldoklás sem lehet rettenetesebb. Mindha ízenként szaggattak volna szét. (. . .) Erőt kellett venni magamon, és ha az Úr meg nem segít, szép okoskodásaim ellenére is visszafordultam volna. Ő azonban erőt adott nekem önmagam ellen, s így sikerült a tervet végrehajtanom (Ö 33).

Antonio egészen a Megtestesülés kapujáig kíséri. Itt utoljára még megölelik egymást, búcsút vesznek, Teréz belép a kapun, öccse pedig rohanva fordul ismét a város felé, hogy a domonkosok Szent Tamás kolostorát is még idejében elérje.

Juana Suárez várja már néhány apáccal Terézt. Kíváncsian méregetik az elegáns ruhába öltözött, pihegő fiatal lányt. A feszültség csak egy percig tart. Teréz ajkán megjelenik szokásos mosolya, és most már régi ismerősökként ölelik át egymást. Megjelenik a perjelnö; az újonnan érkezett már a második mondatban azt kéri: öltöztessék azonnal a kármelita ruhába. Doña Francisca azonban óvatos, értesíti Alonso Sánchez de Cepeda lovagot. Kéri, fáradjon a kolostorba . . .

(1) Unokanővére, Juana Suárez.

Szegény Don Alonso azt sem tudja, hol áll a feje. Ugyanis a domonkosok perjele is szórul-szóra ezt üzenté: fáradjon el a Szent Tamás királyi kolostorba . . .

Először a Megtestesülésbe megy, hiszen sejtí, hogy Antoniót nem nyeri vissza Teréz nélkül, helyesebben, hogy a visszahódítást Teréz-nél kell kezdenie.

Teréz előveszi minden ékesszólását, és mint majd későbbi életében annyiszor, sikert arat. Figyelmezteti apját Isten előtt viselt felelősségére, aztán a szeretet érveit sorakoztatja fel. A lovag meghajtja a fejét és beleegyezését adja Teréz belépéséhez. Megkötik a szükséges szerződést is; Teréz csak így veheti fel a kármelita apácák ruháját. Alonso Sánchez de Cepeda lovag jegyző előtt kötelezi magát arra, hogy évente hány mérő búzát, rozst és zabot szállít a kolostornak. Ezen kívül lefizet 200 dukát aranyat és ellátja leánya leendő «háztartásának» igényeit. A jegyzékben ilyen tételek szerepelnek: 1 ágý, 2 matrac, 6 párna, 2 kispárna, 1 szőnyeg, 2 finom szövétből készült apácaruha, 3 alsószoeknya, 1 gyapjúkőpeny, ingek, cipők – és hát persze edények, különböző háztartási kellékek, könyvek. Teréz viszont hivatalosan lemond atyai örökségéről kishúga, Juana javára.

Alonso lovag hamarosan eljut a domonkosokhoz is. Antonio nem rendelkezik nővére rábeszélő tehetségével és még túl fiatal is . . . Így a jó szerzetesek – a fiú nagy csalódására – az apa első ellenkező szavára visszaszolgáltadják a szökevényt (2).

Teréznek tetszik a hatalmas épület, a tágas kert. Tudja már azt is, hogy keresztségének napján nyílt meg, és hogy a jelenleg itt élő 180 apáca azoknak a jámbor életű begináknak utóda, akik számára 1478-ban egy előkelő avilai nemes asszony ezt az épületet emelte. Amikor a beginák elhatározták, hogy szerzetesi közösségbe tömörülnek, a kármelita rend enyhített szabályait fogadták el. A gazdagabb belépők kis lakosztályt kapnak, a szegényebbek közösen húzzák meg magukat. Teréz is kis lakosztályt kap, két szobával, konyhával.

De egyelőre nem a berendezkedési gondok kötik le, hanem imádkozik és sír. Mindenszentek napját nagy várakozásban tölti, éjjel sem húnýja le a szemét. Amikor hajnalban városszerte megkondulnak a

(2) Antonio még kétszer próbálkozik a szerzetesi élettel, sikertelenül. Katona lesz ő is, mint testvérei. Peruban harcol és 1546-ban Quito mellett esik el huszonhat éves korában.

harangok, az élet elmúlására, az eltávozottakra figyelmeztetve Avila minden rendbéli lakosát: Teréz zokogva készül, hogy felvegye a kármelita szerzetesi ruhát. Siratja bűneit, szorongva ismeri el, hogy megérdemelte a poklot, és elszántan akarja vállalni a most következő tisztítóűz-éveket. Hiszen az örök boldogságot akarja kiérdemelni! «Örökre . . . Örökre . . . !» – visszhangzik lelkében a gyermekkori varázsige. Könyörögve kéri a Kármel Védőasszonyát, Máriát, vegye oltalmába, szabadítsa meg az örök kárhozattól, és mentse ki a tisztító-űzből azokat, akik a legmélyebben, elfeledve szenvednek.

Teréz tehát november 2-án kapja meg a kármeliták ruháját. Arca, érdekes módon, nem az átvirrasztott éjszakáról, hanem valami számára is új belső örömről árulkodik.

Mihelyt beöltöztettek, az Úr azonnal megmutatta nekem, milyen bőkezűen áldja meg azokat, akik áldozatok árán is készek neki szolgálni. A lelki küzdelmet nem is vette rajtam észre senki, hanem csak azt, hogy lelkesedés tölt el. Olyan boldog voltam, hogy ezt a pályát választottam! S ez az érzélem azóta sem hagyott el a mai napig. Lelki szárazságomat Isten a leggyöngédebb áhítat érzéseire változtatta át. Örömöm telt a kolostori élet minden részletében, s szó szerint igaz, hogy amikor néha söpörtem, éppen azokban az órákban, amelyeket azelőtt kényelemben és díszes ruhákban szoktam tölteni: eszembe jutott, hogy most mindettől a nyúgtól egyszer s mindenkorra megszabadultam, ez rendkívüli élvezetet okozott. Szinte nem is tudtam megérteni, és csodálkozva kérdeztem, honnét van ez a bámulatos változás (Ö 33-34).

Amint Teréz jobban körülnéz új társai között, sok szentéletű apácával találkozik. Lát hősies vezekléseket, böjtöt, mindedig ismeretlen alázatot. Jóllehet öröme nem csökken, egyre jobban átéli saját nyomorúságát. Büszkeségének pedig semmi sem fájhatna jobban, mint hogy mások jobban szolgálják Istent, mint ő! Lelkében még nagy az összevisszaság, sokat küszködik önfejűségével, nagyravágyásával, érzékenységével. Amikor ezek miatt sírva bánkódik, azt kell hallania, hogy biztosan a világot siratja . . . Visszahúz a szíve . . . Pedig szó sincs róla. Isten engedi, hogy átmenjen, látszólag egyedül, ezen a keserves iskolán, megismerje saját olcsó büszkeségének, értelmetlen érzékenységének lerázhatatlan terhét.

Közben hall valami olyásmi, hogy a felebaráti szeretettel szolgálhatja legjobban Istent. Van a kolostorban egy súlyos beteg apáca, senki nem akarja ápolni. Teréz, hogy erőszakkal legyőzze magát és meghódítsa az eget, vállalkozik az ápolására. Az elűszkösödött feké-

lyek láttán többször rosszul lesz, ki kell mennie, de aztán visszatér. Szokott mosolyával szolgálja ki a szerencsétlent, megtisztogatja, ahogy tudja, megeteti, kitakarít körülötte. És hogy még jobban erőt vehessen magán, kemény vezeklésekbe kezd. Ezt szerencsére hamar megtiltja a perjelő, de Teréz talál más lehetőséget arra, hogy gyorsabbá tegye égbejutását. A figyelmeztető szavakra csak ennyit válaszol: nem azért vannak itt, hogy jól éljenek, hanem hogy szenvedjenek Krisztusért, hogy meghaljanak érte. Mintha megint a gyermekkori vértanúság vágya támadna föl benne. Haljunk meg minél hamarabb, hogy gyorsan és egyenesen az égbe jussunk.

Így telik el újonc éve; elérkezik fogadalmának napja: 1537. november 3. A kolostor temploma megtelik az avilai rokonokkal, lovagokkal, barátokkal, ismerősökkel. Alonso lovag az első sorban foglal helyet. Most is fekete ruhában, összeszorított ajakkal. Vajon boldog-e a lánya?

Teréz határozott hangon olvassa fel fogadalma szövegét. Aztán Isten irgalmáért könyörög, hogy Ő teljesítse be lelkében azt, amire meghívta. Már megtapasztalta saját gyöngeségét, tudja, hogy csak Istenben bízhat.

A fogadalmi szertartás után a beszélőszobában találkozik apjával, testvéreivel, rokonaival, barátaival. Megdöbbennek sápadt arcától, de megkönnyebbülten ismerik fel aztán Teréz régi humorát, mosolyát, sőt életörömét. Senki sem sejtí, micsoda hihetetlen szenvedésen megy át. Nagy a kolostorban az öröm. A kor szokása szerint mindnyájan Don Alonso vendégei, aki a lakomán kívül még egy finom fátýollal is megajándékoz minden apácát.

Nemsokára beköszönt a kemény avilai tél. A magasan fekvő város ilyenkor a szelek martaléka. A hideg, az újabb megerőltető vezeklések, a hiányos táplálkozás, a szélsőséges önmegtagadások következményeképp Teréz egészsége felmondja a szolgálatot. Egyik ájulásból a másikba esik, gyomra semmit nem tart meg, teljesen legyengül. De ameddig lábön tud maradni, eljár a kórusra. Amikor óvatosságra intik, csak legyint: mit számít mindez? Nem jobb egyszerre elfogadni a halált, mint apránként, kényszeredve lenyelni egy-egy cseppjét? Csak el kell határozni, aztán lassanként majd az ember ura lesz ennek a nyomorult testnek.

Apja kétségbeesetten látja, hogy virulóan szép, életerős lánya néhány hét alatt vánszorgó csontvázzá változott. A leghíresebb orvoso-

kat hozatja el, de Teréznek Teréz ellen viselt háborúját egyik sem tudja megakadályozni. Az orvosok tudománya megállt, az apácák imái hiábavalónak bizonyulnak. Ekkor Alonso lovag a végső eszközhöz nyúl. Mivel a kolostor szabályai megengedik az apácák hosszabb-rövidebb távollétét, kocsira rakja már félhalott lányát, hogy elvigye a környék egyik leghíresebb csodadoktorához, Becedasba. Juana Suárez lesz Teréz kísérője. Alig telt el egy jó hónap fogadalma óta.

Vajon viszontlátja-e még Doña Teresa de Ahumada a Megtestesülés kolostort? Érdeemes volt megkötni ezt az «érdekházasságot»?

IV.

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT

A gyógyításnak a tavasz elején kellett kezdődnie, mi pedig ekkor még csak a tél elején voltunk. A közbeeső időt a nővéremnél töltöttem falun és ott vártam be az áprilist (Ö 36).

Teréz tehát ismét Castellanosban van, mint néhány éve, amikor az ágostonrendi apácák intézetét kellett betegsége miatt elhagynia. Alig huszonhárom éves, de jártányi ereje sincs. Odafele menet ismét megállnak Hortigosaban, Pedro de Cepeda házában. A jámbor nagybácsi elrettenve látja unokahúga végzetesen leromlott állapotát. Míg elkészül az ebéd, a könyvtárba ülteti le a kandalló mellé. Teréz érzi, hogy most kiöntheti a szívét. Hiszen nagybátyjától kapta annak idején Szent Jeromos leveleit; biztosan most is megérti emberfeletti küzdelmeit.

Kint kavarog a hó, szél söpör végig a kopaszon meredező fák között. Bent barátságosan ropognak a fahasábok, vidám lángnyelvek ugrálnak a mély tüztérben. Teréz nyelve megoldódik: beszámol sikertelenségeiről, vezekléseiről, próbálkozásairól, önmaga ellen folytatott pusztító hadjáratáról, nagy nekilendüléseiről és az ezekre következő letöréseiről. – Hogy imádkozik-e? – Ó igen, legtöbbször fennhangon, hogy figyelmét lekösse. Gyakran imádkozik a feszület előtt, és már nem marad egészen érzéketlen . . . – És az elmélkedés? A belső ima? – Nem, idáig nem tudott eljutni, még azt sem tudja, hogyan kellene összeszedettséget teremteni magában.

A lovag felkel, a könyvespolchoz lép, leemel egy kötetet és unokahúga kezébe adja. Teréz fennhangon olvassa a címet: *Tercera parte del libro llamado Abecedario espiritual. Compuesto por el Padre Fray*

Francisco de Osuna (1). Ebből megtanulhatja a belső elmélkedő ima mibenlétét, módszereit (2).

Teréz még hallja nagybátyja néhány szavát – a szerző vitéz lovag volt, majd ferences szerzetes, könyvét Toledóban jelentette meg 1527-ben – de már bele is mélyedt a mű olvasásába. Végre! Ez kell neki! Átlósan olvassa, egyszerre tudni akar mindent: hogyan közelíthet Istenhez a szeretet útján, hogyan találkozhat Vele és hogyan ölelheti át . . . Teréz először találkozik az istenszeretet ferences módon megfogalmazott közvetlen leírásával. Legyöngült testét valami melegség járja át, sápadt arca kipirul: hiszen ilyesvalamit próbálgatott ő már, de mindenki lebeszélte. Már megpróbált Isten állandó jelenlétében élni, de nem mert Hozzá szólni a szeretet egyszerű kifejezéseivel! Teréz érzi, hogy most mint súlyos kolonc szakad le róla a félelem, és szívében kigyúl a szeretet első bátortalan lángocskája. Nagybátyja megértő mosollyal nézi. Aztán amikor előáll a Terézt szállító hintó, unokahúga kezébe nyomja a könyvet. Vigye magával, neki adja.

Nagyon megörültem ennek a műnek és elhatároztam, hogy teljes erővel igyekszem követni módszerét . . . Mesteremül fogadva el ezt a könyvet, ráleptem a belső ima útjára (Ö 37–38).

Castellanosba érve Alonso lovag Máriára bizza nagybeteg leányát és visszatér Avilába. Teréz itt tölti a téli és koratavaszi hónapokat. Keresi a magányt, tanulgatja az összeszedettség megteremtésének művészetét. Máriát lekötik a háztartás és a gyerekek gondjai, – Juana nővér itt igyekszik hasznosítani magát –, sógora pedig jár a gazdaság után. Így aztán Teréz legtöbbször egyedül marad. Osuna Harmadik Ábécéje mindig kezeügyében van. Néha elég, ha csak belepillant, és már Isten jelenlétében tudja magát. Aztán azt próbálgatja, hogyan szóljon Hozzá – nem az értelmével, hanem szívével.

Tavasszal ismét megjelenik apja, hogy átvigye Becedasba, a megbeszélte gyógykezelésre. Hogy ez a híres gyógykezelés miben állt, azt csak hatásaiból tudjuk lemérni. Teréz a végletekig lesoványodik, teljesen elveszti étvágyát, állandó hányás kínozza, láz gyötri, tagjai a

(1) Francisco de Osuna: *Lelki Ábécés Könyvének Harmadik Része*.

(2) L. részletesebben a II. részben.

fájdalomtól teljesen összezsugorodnak. A siralmas eredmény láttán a csodadoktor még erősebb gyógyszereket alkalmaz, ezek pedig a halál kapujáig sodorják a mindig türelmes pacienst. De a belső imában már úgy megerősödött, hogy úgy érzi: lába alatt fekszik az egész világ:

Leiki életemnek ezen a hajnalán az Úr igen nagy kegyelmekkel árasztott el, s a belső imának útján kimondhatatlanul becézett és dédelgetett. (. . .) Nemcsak a nyugalmi ima kegyelmét adta meg, hanem olykor még az egyesülés színvonalára is fölemelt (Ö 38).

Mivel állandóan fekszik, egy fiatal pap látogatja néha, hogy Teréz elvégezhesse szentgyónását. Ahogy telnek a hónapok, a pap egyre nagyobb csodálattal tekint a fiatal kármelitára: hát lehet Istent ennyire szeretni?! És egy alkalommal ő gyónik meg Teréznek. Elmondja, hogy rendezetlen életet él, méltó a kárhozatra. A fájdalmakban vergődő Teréz vigasztalja, biztatja: semmi sincs elveszve, Isten irgalmas szeretete még mindent helyrehozhat. A férfi habozik, erőtlen, Teréz meg gyötrődve imádkozik érte. Szenvedései már nem ismernek határt, és ez a vértanúság az örök életre irányítja a pap figyelmét. Ez a fiatal apáca hamarosan meghal, és akkor soha többé nem látja viszont? Egy napon kétségbeesetten tépi le nyakáról a büntársától kapott gonosz amulettet és szakít addigi életével. Teréz már mozdulni sem tud, csak int, hogy hajtsák a folyóba a rézermét. Don Alonso júliusban megpróbálja még visszavinni lányát Avilába, hogy legalább otthon haljon meg. Teréz búcsút mond barátjának . . . Nem sejtik, hogy pontosan egy év múlva egyikük halott lesz.

Avilában az orvosok közlik közös véleményüket: Doña Teresa de Ahumada menthetetlen. Teréz elfogadja a szenvedést, és Jób szavait ismételve: ha elvette Isten kezéből a jót, most miért ne venné el a rosszat is.

Így érkezett el Nagyasszonyunk ünnepe augusztusban . . . Éjjel nagy rohamom volt, amely megfosztott eszméletemtől, s úgy maradtam teljes négy napig. Ebben az állapotban feladták az utolsó kenetet, sőt percről-percre várták haláloamat . . . Már viaszt is csepegtettek a szememre (Ö 50).

Csak az apa nem hiszi, hogy leánya valóban meghalt. Jönnek a nővérek, megmossák a testét, felöltöztetik, ravatala körül meggyújtják a gyertyákat. Augusztus 18-án megássák sírját a kolostori temető-

ben és előáll a kocsi, hogy Teréz holttestét visszazárlítsa a Megtestesülésbe. De apja nem engedi. A rokonok azt hiszik, megőrült a fájdalomtól. Az apácák körbeállva imádkoznak . . . Ekkor megribben Teréz szeme. A rácseppentett viasz miatt nem tudja felnyitni; megmozdul az ajka, és ilyesféle érthetetlen szavakat hallat: – kolostorok, – alapítások, – megmenteni a lelkeket . . . A visszatérő fájdalmak térítik magához, de egyetlen tagját sem tudja mozdítani. Megbénult volna?

Ez a négynapos tetszhalál olyan állapotban hagyott, hogy csak az Úristen tudja, milyen rettenetek voltak a kínjaim. A nyelvem ronggyá harapdálva. Mivel már annyi ideje nem ettem semmit, úgy össze voltam aszva, a torkom megszáradt, hogy még a vizet sem tudtam lenyelni. Az egész testem valóságos gombolyagba zsugorodott össze. Ha jól emlékszem, csak a jobb kezemnek egyik ujját tudtam mozdítani . . . S ez így tartott virágvasárnapig (Ö 53).

Teréz könyörög, vigyék vissza a Megtestesülésbe. Kívánsága teljesül. Itt három évig ápolják a betegszobában. Teljesen tehetetlen, béna. A javulás első jelére azt kéri, helyezték le a földre – és megpróbál négykézlábra állni . . . Kínlódik, küszködik, mert most már élni akar. Meg akar gyógyulni, és azt kéri, engedjék vissza cellájába.

Terézben akkor lobban föl az élet szeretete és állítja talpra, amikor elfogadja önmagát: hibáit, gyengeségeit, sikertelenségeit. Hagyja, hogy legyőzött legyen. Már azokra a könnyekre is közömbösen tekint vissza, amelyeket bűnei miatt hullatott. Mit számítanak az ő gyengeségei Isten szeretete mellett!

Az első ima, amelyet Ő öntött a lelkembe, egy különösen nagy kegyelmet szerzett nekem, azt ti. hogy megértette velem, mit jelent Őt szeretni! (Ö 53).

Már nem gondol arra, hogy a betegség büntetés, bűneinek jogosan megítélt törlesztése. Teréz tekintete a belső ima során elfordul önmagától és Istenre néz. Isten pedig szeretet! A szeretet pedig élet! Teréz élni akar!

Sajnos, az orvosoktól nem várhat semmit, azok már lemondtak róla. Így hát égi pártfogót keres magának. Szent Józsefet kéri, és újból nekiindul, négykézláb . . . Egyszer aztán felegyenesedik. Egy pil-

lanatra még megszédül, de aztán megteszi az első lépéseket. Nevetve néz az összeszaladó apácákra: – Mit csudálkoznak? Hát van ennél egyszerűbb?! Természetesebb?! Hiszen Isten a szeretet!

Alig telik el néhány hét, Teréz úgy-ahogy rendbejön. Visszanyeri keccses mozgását, elbűvölő mosolyát, valamelyest testi erejét is. Gyakran hívják a társalgóba, hiszen sokan szeretnék látni a gondolatban már eltemetett fiatal apácát. Teréz is szívesen látja viszont rokonait, barát nőit, régi ismerőseit. A látogatások idején aztán sok mindentről szó esik: most hall ismét Fernandóról és Rodrigóról, majd Lorenzóról és Pedróról, akik már szintén az új világban harcolnak az igaz hitért. Terézt minden érdekli: a császár legújabb hódításai, a törökök előrenyomulása, az új hit terjedése, az inkvizíció legújabb leleplezése, új könyvek, az avilai lovagok kalandjai. Egész udvar alakul ki körülötte, aminek ő a ragyogó csillaga. Apja – aki közben komoly haladást tett az elmékedő imában – nem érti lánya változását, szemrehányást tesz neki. Teréz rossz egészségével mentegetőzik, aztán valami szellemes fordulattal elüti apja aggodalmait. Nem meri neki bevallani, hogy miért menekül a magánytól, a belső imától:

Csakhamar elkezdtem egyik szórakozásból, könnyelműségből és bűnre vezető alkalomból a másikba esni, végül akkora veszedelemnek tettem ki magam, lelkem annyira belebonyolódott a haszontalanságokba, hogy már szégyelltem volna oly bizalmas barátságot tartani Istennel, amilyen a belső ima, s nem mertem többet Hozzá közeledni . . . A legborzasztóbb tévedés, amelybe a sátán ejtett az alázatosság ürügyén az volt, hogy oly gonosznak tudva magam, nem mertem többé gyakorolni a belső imát. Külsőleg jónak látszottam, ui. mindent megtettem azért, hogy jó véleménnyel legyenek rólam, s buzgónak tettettem magam, ha nem is szántszándékkal. Nem tartottak rossznak, mert látták, mily fiatal vagyok még, mennyi alkalomnak vagyok kitéve, s mindamellet sokszor keresem a magányt; imádkozom; sokat olvasok; beszélék Istenről; szent képeket festetek mindenfelé; van magánoratóriumom és abban sok áhítatra indító tárgyam; nem beszélék rosszat másokról; s más ilyenféle dolgokat, amelyek első tekintetre erényeknek látszottak (Ö 60–61).

Teréz nem tesz semmi olyat, ami miatt bárki is elmarasztalhatná. Kicsit úszik az árral, ez kétségtelen, és kedves megjelenése, kellemes társalgó készsége, határtalan vonzóereje ezt emberileg érthetővé is teszi. Közben szép lassan abba hagyja mindazt, amit a *Harmadik*

Ábécéből tanult. – Hát nem tönkretette magát az egészségtelen túlzásokkal? Nem a halálíg kínozza magát felesleges ambícióival? Mire ment? Majdnem belepusztult. Isten kegyelme csodálatosan meggyógyította, fiatal, miért ne örülhetne barátai társaságának? Becsülettel elvégzi minden szóbeli imáját, a kolostor lakói még erényesnek is tartják. Miért akarna kiválni a többi közül . . . Ilyen szép szövegekkel nyugtatja magát, – de nem mer Isten szemébe nézni. Abbahagyja a belső imát. Hosszú ideig teljesen. Aztán újra próbálkozik, de annyi szemrehányás éri az Úrtól – a féltékeny Istentől – vagy máskor oly sok kegyelem, hogy még jobban elszégyelli magát, s ismét csak visszakozik. Így megy ez évekig, hosszú évekig.

Látogatói között különösen kedvelt egy nemes fiatalembert, a leggazdagabb kasztíliai családok egy nemes lovagját. Az Úr rendkívüli módon adja tudomására nemtetszését.

Egy alkalommal, amikor egy valakivel társalogtam, az Úr értésemre adta, mennyire nem valók nekem ezek a barátkozások, s üdvös intéssel akarta megnyitni szememet. Megjelent előttem Krisztus Urunk, igen szigorú arccal, s így jelentette ki nekem, hogy a dolog nem tetszik neki (Ö 65).

Teréz megdöbben, de lassan meggyőzi magát arról, hogy képzelődött. Társai is addig zaklatják, míg újra fölveszi a kapcsolatot az említett fiatal lovaggal, sőt újabb ismeretségeket köt. Ekkor ismét figyelemzetetésben részesül:

Egy alkalommal, amikor együtt voltam vele, egyszer csak azt láttuk – s mások, akik szintén ott voltak, ugyancsak látták –, hogy valami jön felénk, olyasféle, mint egy nagy varangyos béka . . . Érthetetlen volt, miképp juthatott oda egy ilyen ocsmány állat . . . Az a hatás, amit rám gyakorolt, nem volt minden titokzatosság nélkül. Ezt sem tudtam soha elfelejteni (Ö 66).

1543-ban súlyosan megbetegszik édesapja.

Odasiettem betegágyához, s én ápoltam, habár bele lévén merülve a hivalkodásba, az én lelke**m** bete**g**ebb volt, mint az ő teste (Ö 70).

Don Alonso szent halált halt. Terézben még erősebbé válnak a lelki ismeretfurdalások. Apja betegágya mellett ismerkedett meg P. Barrón domonkos szerzetessel. Az ő biztatására lassan-lassan visszatér a belső

ima gyakorlatához. De imája száraz, tele van szenvedéssel, mert még mindig két végletet akar összeegyeztetni: a komoly belső életet és a könnyelmű szórakozásokat, felületes élvezeteket, örömeket.

Az egyik oldalról az Úristen hívogatott magához, a másikon pedig szaladtam a világ után. A lelki dolgok nagy élvezettel töltöttek el, a világiak ellenben bilincsbe verve tartottak . . . Sok esztendőt töltöttem így, nem hagytam abba sem az egyiket, sem a másikat. Azt az egyet jól tudom, hogy a belső imát abbahagyni nem volt hatalmamban, mert kezében tartott az Úr, aki szeretett, s aki még nagyobb kegyelmeket szánt nekem (Ö 72).

Majdnem húsz esztendeig jártam ezt a viharos tengert, bukások, fölkelések, újabb bukások közepette, s olyan alacsony fokán a lelki életnek, hogy a bocsánatos bűnöket úgyszólván semmibe se vettem. Mondhatom, keserves egy élet volt! (Ö 76).

Teréz sokat könyörög Urához, hogy szabadítsa ki ebből a rab-szolgaságból. Még kell tapasztalnia, hogy magától nem szabadulhat. Negyvenedik évéhez közeledik, és még mindig ebben a terméketlen sivatagban jár.

Élni szerettem volna; mert éreztem, hogy nem élet az enyém hanem küszködés a halál árnyékával; hogy nincs, aki életet tudna nekem adni, én pedig magam nem tudom megszerezni (Ö 84).

Isten már oly sokszor megmutatta csodálatos hatalmát és szeretetét . . . Most miért hallgat?

V.

MEGTÉRÉS

Teréz külső és belső életében is nagy változás történik Alonso lovag halála után. Mivel a Cepeda fiúk már mind az új világban harcolnak, Juana árván marad, s Teréz kötelességének érzi, hogy maga gondoskodjék neveléséről. Magához veszi tehát az akkor kamaszkorban levő húgát, megosztja vele celláját, – és persze ideje javarészét.

Belső élete még nem rendezett, de egyhez szívósan ragaszkodik: kitartóan gyakorolja a belső imát, amint apja halálakor eltökölte. Amikor Juana férjhez megy – Juan de Ovalle, egy előkelő albai nemes veszi el – Teréz ismét többet lehet egyedül. Fáradt, kedvetlen és zavart. És főképp tehetetlen:

A lelkem már régen belefáradt mindebbe, de bármennyire szeretett volna szabadulni, a rossz szokásoknak hatalma nem engedte megpihenni. Ekkor történt, hogy egy napon az oratóriumba lépve egy szentképet találtam ott. Krisztus Urunkat ábrázolta, sebektől borított testtel; olyan áhítatra gerjesztő volt, hogy látása mélyen megrendített. Azt mutatta ugyanis, hogy mit szenvedett Ő miértünk. Mikor elgondoltam, milyen rosszul fizettem én azokért a sebekért, oly fájdalom fogott el, hogy azt hittem, megreped a szívem. Odaborultam és sirva-zokogva könyörögtem, erősítsen meg már engem végre-alahára, hogy soha többé meg ne bántsam. (. . .) Ez alkalommal, az említett kép előtt, úgy látszik, komolyabb volt megtérésem, mert már jobban kétségbe estem saját erőm miatt, s egész bizalmamat Istenbe helyeztem. Úgy emlékszem, azt mondtam neki, hogy nem kelek föl onnan addig, amíg meg nem adja azt, amit kérek. Úgy látom, meghallgatta, mert attól kezdve sokat javultam (Ö 84–85).

Ez az első nagy megrázkódtatás 1553–54 körül éri Terézt. Valóban megváltoztatja életét: kerüli a felesleges vendégfogadásokat, kettőzött buzgósággal szenteli magát a belső imának, alázatosabb és türelme-
sebb környezete iránt. Ebben az időben kerül kezébe Szent Ágoston *Vallomásainak* kötete.

Azt hiszem, az Úr rendelte így, mert én nem kerestem ezt a könyvet, s nem is tudtam létezéséről (Ö 88).

A hosszú ideig bűnös életet folytató, habozó Ágostonban Teréz magára ismer.

Amikor elkezdtem olvasni a Vallomásokat, mintha csak a saját lelki állapotomat láttam volna bennük. Kezdtem magam buzgón ennek a szentnek pártfogásába ajánlani. Amikor az olvasásban eljutottam megtéréséhez, s olvastam arról a szóatról, amelyet a kertben hallott: mintha csak hozzám intézte volna azt az Úr; szívem egészen úgy érezte. Hosszú ideig sírtam, zokogtam, annyira áthatotta egész bensőmet a bűnbánat és a fájdalom.

Azt hiszem, a lelkem akkor igen nagy erőt kapott Ófelségétől! Meghalotta segélykiáltásomat, és megesett a szíve könnyeimen. Elkezdett nőni bennem a vágy, hogy minél több időt tölthessek Óvele, s lassanként eltávolítottam szemem elől az alkalmakat. Alighogy szakítottam velük, azonnal újra megszerettem Őt. Mert hiszen éreztem, hogy szeretem Őt, csak azt nem tudtam még, hogy miképpen kell Istent igazán szeretni (Ö 88).

Ez a második megrázkódtatás bevégzi Teréz megtérését. Az Úr, a maga részéről, megbecsüli Teréz most már feltétlen odaadását, bizalmát, jó szándékát.

Igazában még csak a szándék fogamzott meg bennem, hogy szolgálom Neki, s íme máris elkezdett a régi módra dédelgetni! Úgy tetszett, hogy azt, amit másoknak nagy fáradsággal kell megszerezniök, az Úr úgy erőszakolta volna rám, szinte esedezve, hogy legyek szíves elfogadni. (. . .) Isten megsegített, hogy lassanként eltávolodjam (a káros dolgoktól). Mivel pedig csak arra várt, hogy némi készség jelentkezék részemről: ettől kezdve a szellemi kegyelmek nőttön-nőttek. Pedig máskülönb en ezeket a kegyelmeket az Úr csak olyanoknak szokta megadni, akiknek tisztább a lelkiismeretük (Ö 89–90).

Teréz biztos abban, hogy élete történetében egy teljesen új szakasz kezdődik. Mindeddig főképp ő küszködött, próbálkozott; Isten szeretetével folytatott belső küzdelmében sokszor megfutott, otthagya a küzdőteret, aztán visszatért, kicsit hadakozott, hogy aztán újra reménytelennek minősítsen minden erőfeszítést. Most leteszi a fegyvert: feltétel nélkül megadja magát. Hagyja, hogy az évtizedek óta türelmetlenül várakozó Isten elárassza szeretetével, és vállalja – boldogan! – ennek a szeretet-közösségnek minden következményét.

Most egy új könyv kezdődik, akarom mondani, egy másik, egészen új élet. Az eddigi az enyém volt; ellenben azt az életet, amely a belső imának előbb fejtegetett (1) kegyelmeivel kezdődik, úgy hiszem, joggal mondhatom, hogy az Úristen élte énbennem. Áldott legyen az Úr azért, hogy megmentett engem önmagától (O 232).

Elkerülhetetlen, hogy a kolostor zárt életterében fel ne tűnjék Teréz megváltozott életmódja. Van alkalma ilyesféle kedves megjegyzéseket süket fültre venni: – «Doña Teresa azt hiszi, feltalált valamit! – Doña Teresa úgy jár-kel, mintha szentnek tartaná magát!» Teréz szívében felhangzik az Úr nyugtató szava: ne törődjön a körülötte susorgókkal; törődjön csak Ővele! – Pedig hát mindez még csak a szelid kezdet . . .

Terézben magában is különös háború kezdődik. Amíg imádkozik, biztos abban, hogy Isten vezeti, szól hozzá, várja válaszát; tapasztalja azt is, mennyire megváltozik a belső ima hatására. Imájának gyümölcse jó, tehát csak Isten Lelke dolgozhat benne: ezt mondja hite és józan esze.

Ellenben ha csak egy kicsit is elszórakoztam, újraéledt bennem a félelem és a gyanú, vajon nem a gonosz lélek igyekszik-e a jónak látszata alatt felüggeszteni értelmem működését, hogy így megakadályozzon az elmélkedésben (2) (O 232–233).

Terézen annyira erőt vesz a félelem, hogy meg akarja valakivel osztani aggodalmait. Él a városban egy jámbor lovag, Francisco de Salcedo – a *caballero santo* –, aki megfordult olykor a Megtestesülés kolostor beszédszobájában. Teréz ennek a szent lovagnak beszél először belső imájáról. Don Francisco, jóllehet már húsz éve tanul teológiát a domonkosoknál, megijed, szakértő után néz. Választása a becsületes prédikátorra, Gaspar Daza (3) mesterre esik. Don Gaspar egyszer meg is hallgatja Doña Teresát, aztán kijelenti, hogy sajnos na-

(1) Önéletrajzának X. fejezeténél megszakítja élettörténetét; a következő tizenkét fejezetet a belső ima, főképp a természetfeletti szemlélődés leírásának szenteli. Szükségesnek tartja ezt a hosszú kitérőt, hogy érthetővé tegye mindazt, ami életében ez után – tehát megtérése után – történik.

(2) Ti. az elmélkedésnek abban a « műfajában », amelyben az értelmi fontolgatásnak jut a fő szerep. – L. később a II. részben.

(3) Gaspar Daza valóban soha nem értette meg Terézt, de azért mindig jó barátja maradt. Segítségére volt az első reformált kolostor megalapításakor.

gyon elfoglalt, nem ér rá többet vele foglalkozni. Még a gyónását sem hajlandó meghallgatni. – Teréz tehát nagyobb zavarban van, mint előbb. Don Francisco tartja benne a lelket úgy-ahogy, de ő maga is bizonytalan. Nem a gonosz lélek munkájáról van szó?

A két jámbor férfi összerakja tudományát, rettegve emlegeti a szemfényvesztésnek egy akkor nemrégiben történt esetét (4), aztán közlik Terézzel: a sátán játszik vele!

Közben híre terjed a dolognak. Teréz elhűlve veszi tudomásul, hogy már a fél Avila az ő belső imájáról pletykál. Ráadásul gyöngé nő, aki nem sok irgalomra számíthat, ha tudós teológusok kimondják róla, hogy a gonosz lélek rabságába került. Hogyan védekezzék? Mit mondjon, amikor ő maga is iszonyúan fél a lélekvesztő gonosz csapdaitól? Azok pedig mindenütt leselkednek, főképp a magafajta tudatlan apácára . . .

Az kétségtelen, hogy ez a szenvedés igen nagy; s éppen azért mindig nagyon óvatosan kell eljárni, különösen a nőkkal szemben. Nagy ugyanis a mi gyarlóságunk, s bajt okozhat, ha valakinek nyíltan megmondják, hogy a gonosz lélek űzi vele játékát. Először is jól meg kell vizsgálni a dolgot, azután el kell távolítani minden képzelhető veszedelmet, s lelkére kötni mindenkinek, hogy tartsa a dolgot titokban. A titkot azonban őrizték meg a lelki vezetők is. Erről sokat tudnék mondani, mert ugyancsak megszenvedtem azért, hogy azoknak, akiknek belső imámról beszéltem, eljárt a szája (Ö 241).

Ebben a zavaros és fájdalmas helyzetben véletlenül egy fiatal jezsuita fordul meg egyszer a Megtestesülés kolostorban. Diego de Cetina nem valami nagyhírű szerzetes. Előjárói szerint közepes tehetségű, elpredikálgat, másra nem igen jó. Meg hát fiatal is, még csak huszonhárom éves. A portásnővér beszél neki Doña Teresa viselt dolgairól. A látogató szerényen megkérdezi: láthatná-e. Terézt kirázza a hideg, amikor ismét a beszélőszobába kéri, de legalább udvarias akar lenni, hát megjelenik. A rácson keresztül folyó, először akadozó beszélgetés hamarosan a lényegre fordul. Diego de Cetina megérzi, kivel van dolga. Teréz egyre bátrabban, nyiltabban beszél. A jezsuita

(4) Egy cordobai ferences nővért nemrég lepleztek le; különböző rendkívüli megnyilatkozásai, elragadtatásai mind csak mások megtévesztésére szolgáltak. Az inkvizíció ítélkezett felette, s ő élete végéig szigorú bűnbánatot tartott. Vallomásaiban fény derült arra is, hogy « az ördöggel paktált . . . ».

válasza mélységes nyugalommal tölti el: legyen nyugodt, Isten Lelke működik benne. Semmiképp ne hagyja abba a belső imát, szánjon minden nap valami kis időt arra, hogy Jézus szenvedéséről elmélkedjék, szemlélje Krisztust szent emberségében. A zord testi vezeklések helyett a belső önmehtagadást ajánlja neki. Az nem árt Teréz amúgy is rozoga egészségének és lelki haszna is sokkal nagyobb.

Amikor a jezsuita generális, Francisco Borja, a rendházak látogatása során Avilába is eljut, Diego de Cetina neki is beszél a kármelitáról. Gandia herceget mindenki ismeri spanyol földön. Házas ember volt, nyolc gyermek apja, a legelőkelőbb spanyol grandok egyike. 1539-ben egy másik tanúval együtt, neki is azonosítania kellett V. Károly császár feleségének, portugáliai Isabellának holttestét. Francisco, a világszép királynő már oszlásnak indult teteme láttára elhatározta, hogy többé halandó királynak nem szolgál. Felesége halála után 1550-ben lemondott hercegi rangjáról, vagyonáról, elrendezte gyermekei sorsát és belépett a Jézus Társaságba.

Meglátogatja Terézt. Nemcsak megerősíti Diego de Cetina véleményét, hogy ti. Isten Lelke működik Terézben, hanem hozzátesz még valami lényegeset, amit eddig Teréz még sohasem hallott – ha csak nem magától az Úrtól: örüljön Isten jelenlétének, mert Isten is örül Teréznek!

A perben tehát megszületett a döntés. A «herceg» véleményét Avila is elfogadja – legalább is egy időre. Teréz öröme határtalan: szabad boldognak lennie Isten jelenlétében!

Ebben az időben, különböző megbízatások ürügyén, Teréz többször megfordul, sőt hosszabban időzik egy előkelő avilai özvegy, Doña Guiomar de Ulloa házában. A mindössze huszonöt éves özvegy egészen az imának és a jótékonyságnak él. Már régebben ismeri Terézt, belső barátság fejlődött ki közöttük. Teréz az ő házában találja meg azt a nyugalmat, magányt, amelyre a kolostor ezekben a zavaros években nem ad neki lehetőséget. Itt ismerkedik meg egy másik kiváló emberrel, Juan de Prados jezsuitával. Az ő befolyására szakít végképp azokkal a kapcsolatokkal, amelyek már régóta hátráltatják kibontakozását. Nagy áldozatába kerül, de szeretne valóban az Úr kedvében járni. Megismeri az önként vállalt áldozat, önmehtagadás értékét, szorgalmasan gyakorolja is, – ismét azért, hogy kedvébe járjon Urának. A döntésben egy rendkívüli élmény is segíti;

Egy napon, miután hosszú ideig imádkoztam és esdve kértem az Urat, segítsen meg, hogy egészen a kedvébe járhassak, belekezdtem a *Veni Creator* himnuszba. Ekkor olyan hirtelen jött rám az elragadtatás, hogy majdnem egészen magamon kívül voltam. A dolog annyira szembeszökő volt, hogy valódiságában nem tudtam kételkedni. Ez volt az első eset, hogy az Úr az elragadtatás kegyelmében részesített. Ekkor a következő szavakat hallottam: «Azt akarom, hogy ezentúl ne társalogj emberekkel, hanem csak angyalokkal!» Nagyon meg voltam rémülve, mert az elragadtatás nagy hevességgel történt, s ezek a szavak mélyen a szellemembe hallatszottak. Ezért ijedtem meg. Amikor azonban ez az ijedelem, amelyet, azt hiszem, a dolog újdonsága okozott, megszűnt, igen nagy örömöm maradt utána. (. . .) Attól a naptól kezdve megvolt bennem a bátorság arra, hogy Istenért mindenről lemondjak. Az Úr egy pillanat alatt – mert azt hiszem, nem tartott tovább – egészen más emberré alakította szolgálóját.

Áldott legyen mindörökké az Úr, aki egy pillanat alatt megadta nekem azt a szabadságot, amelyre már évek hosszú során át minden elképzelhető módon törekedtem. Most, hogy az a hatalmas Isten, és mindennek igazi Ura hajtotta végre rajtam a műtetet, semmi fájdalmat sem okozott (Ö 249–251).

Teréznek meg kellett szakítania minden természetes vonzalomra épülő kapcsolatát, hogy bizonyos idő múlva majd Istenben találja meg ismét testvéreit. Nem szűnt meg benne a szeretet, hanem átalakult, megistenült. Erről a metamorfózisról a jövő eseményei tanúskodnak.

Teréz 1558-ig marad kapcsolatban Juan de Paranos jezsuitával. Megerősödik az önmehtagadás szeretetében, a gyakorlati testvéri szeretetben; és az első elragadtatást követik az újabbak . . .

Megindul ismét a szóbeszéd. – Igaz, hogy eksztázisai vannak? – Mit csinál olyankor? – Igaz, hogy se nem hall, se nem lát, hogy végtagjai megmerevednek? – Igaz, hogy Isten szól hozzá? – A jó Gaspar Daza le sem húnyja a szemét, álmatlan éjszakákon át töpreng; a jámbor lovag, don Francisco Salcedo meg imádkozik, hogy mentse meg Isten ezt a szerencsétlen apácát a sátán incselkedéseitől. A kolostor nővérei is aggódva nézik, rázogatóják, fülébe kiáltanak, amikor «rájön a roham» . . . De hiába. Ekkor titokban keresztet vetnek, hogy legalább ők ne kerüljenek a sátán fogságába . . .

És Teréznek bőven lehet oka a félelemre. A cordobai ferences apáca esete nem egyedülálló. Szaporodnak az áltigmatizáltak, a rendkívüli jelenségek . . . Az inkvizíció egyre éberebb; a rendkívüliségek épp úgy az ördög jelei, mint a mulasztások: valaki nem állt fel az evangélium olvasásakor; valaki nem tekintett rá a felmutatott Ostyára; valaki nem

tartotta meg a böjtöt; valaki nem mutatott semmi érdeklődést a penitenciahirdetők iránt . . . A legapróbb jel is elég volt arra, hogy felhívja az inkvizítorok figyelmét. A Trentói Zsinat óta nyilvánvaló a « megvilágosultak » (*alumbrados*) eretneksége. Aki valamelyest is eltér az ortodox hittől, a lutheranizmus vádját vonja magára. Néhány mű kivételével valamennyi spanyol nyelven írott lelki könyv indexre kerül.

A bűnösöket nagy ceremónia keretében égetik el. 1559-ben, amikor Teréz elragadtatásainak már nagy híre van, Valladolidban két nagy autodafének tapsol a város jámbor közönsége. Harminc, illetve nyolcvan sárga ingbe bújtatott eretnek lesz a lángok martaléka.

A Megtestesülés kolostorban gyakran beszélnek ezekről a vérfagyasztó eseményekről. Tudják, hogy magának a császárnak a prédikátora is máglyára került; hasonló sorsra jutott a királyné egyik udvarhölgye, a Szent János lovagrend egy tagja . . . Nem, az ember soha nem lehet eléggé óvatos ebben a szörnyű világban. Szeretik Terézt, tehát aggódnak érte: jaj, csak nehogy a máglyán fejezze be életét! Hiszen már úgyis annyit szenvedett! De vannak Teréznek ellenségei is; ők izgatottan várják azt a napot, amikor ezt a megátalkodott apácát végre a máglyán láthatják.

Egy alkalommal egy előkelő avilai nemes kívánja látni Doña Teresát. Teréz mély meghajlással köszönti. A lovag egy percnyi hallgatás után a cordobai Magdalena de la Cruz példájára figyelmezteti: a világ szentnek vélte, pedig az ördög rabszolgája volt! – Teréz elsápad, s bevallja, soha nem gondol rá remegés nélkül. A lovag e naptól kezdve Teréz barátja lesz és az akadékoskodóknak csak ennyit válaszol: még soha nem látott ekkora alázatot « a sátán egy cimborájában ».

Miközben e nagy lelki szenvedések súlya alatt nyögtem, az alábbi néhány szót hallottam, s ez elég volt ahhoz, hogy megszűnjék minden fájdalom, s kimeneküljek minden bajból: « *No hajas miedo, hija, que Yo soy y no te desampararé; no temas.* » « Ne rettegi, leányom, én vagyok. Nem hagylak el. Ne félj. »

Nyugalom, erő, bátorság, biztonság és világosság vonult be a lelkembe, úgyhogy egyetlen pillanat alatt teljesen átalakult; kész lett volna az egész világgal szembeállni és bizonyítani, hogy igenis az Úristen működik benne! (Ö 263).

Én nem értem ezt a nagy ijedezést. Minek kiabáljuk, hogy ördög! – ördög! –, amikor azt kiálthajuk: Isten! Isten! (Ö 267).

Isten azonban újabb meglepetéseket tartogat. Teréz nem hiába mozgatott meg angyalokat, szenteket, egész angyali karokat, hogy segítsék őt előre a Lélek útján. Íme ez történik:

Egy alkalommal, a dicső Szent Péter apostol ünnepén belső imába voltam merülve, s ekkor ott láttam egyszerre magam mellett Krisztus Urunkat. Azaz hogy jobban mondva: ott éreztem (*o sentí, por mejor decir*), mert hiszen nem láttam semmit sem a testi, sem pedig lelki szememmel, hanem az az érzés fogott el, hogy ott áll mellettem, s hogy Ő az, aki hozzám beszél. Én akkoriban még egyáltalán nem tudtam arról, hogy ilyen látomás is van a világon, s kezdetben úgy megrémültem, hogy elkezdtem sírni. Mikor azonban szólt hozzám, az első biztató szavára, úgy, mint rendesen, teljesen megnyugodtam, felvidultam és minden félelmem megszűnt. Úgy éreztem, mint mondom, hogy az Úr Jézus állandóan ott van oldalam mellett. Nem volt képzeleti látomás, tehát nem láttam az alakját, de azt nagyon világosan éreztem (*sentialo muy claro*), hogy ott van mellettem jobbfelől, s hogy szemmel tartja mindazt, amit teszek (Ö 272–273).

Szükségesnek tartja, hogy beszámoljon a történekekről. Az ugyancsak jezsuita Baltazar Alvarez roppant tartózkodó. Mellette van Krisztus, de nem látja? Ragyogó fényt lát, s mégsem vakul el? Vagy mégis elvakul, – de hát akkor hogyan lát? – Teréz minden erejét megfeszíti, hasonlatot hasonlatra halmoz, hogy elmondja, azt, ami vele történt, – s ami azóta is tart . . . Jézus ott van mellette, Ővele foglalkozik, gyakran még álmában is . . . A szigorú tanács: virraszson és imádkozzon, már nem csökkenti bizonyosságát. Állandóan Krisztus jelenlétében él.

Hamarosan újabb biztosítékot kap:

Szent Pál apostol ünnepén éppen szentmisét hallgattam, amikor megjelent nekem Krisztus Urunk emberi alakjában, úgy, amint föltámadása után szokták képeken ábrázolni, kimondhatatlan szépségben és fenségben (Ö 287).

Teréz a lélek szemével látja Krisztust és akkora szeretet ébred benne, hogy nem tud hová lenni. S ezek a jelenések ismétlődnek, sőt szinte állandósulnak (5).

(5) Szükségesnek látszik, hogy a Szent Péter és néhány hónap múlva Szent Pál ünnepén történt két rendkívüli misztikus jelenséghez, magyarázatképp, idézzük Szeghy Ernő két jegyzetét. 1. « A misztikusok háromféle látomást

A fiatal Balthazar Alvarez nem érti Terézt; tapasztalatlan még, tehát kikéri mások tanácsait. Így aztán sokan akarják «irányítani» Terézt. Ellátják jótanácsokkal. Ezek egyike pl. így szól: mikor Krisztus megjelenik előtte, mutasson neki fület. Teréz majd szörnyet hal, de engedelmeskedik. Legalább is megkísérli . . . Közben aggódva, remegve kéri az Úr bocsánatát, aki – úgy látszik – nem veszi szívére a dolgot . . . (6). De amikor Teréz «bölcset vezetői» azt parancsolják, hagyja abba a belső imát, ezt már maga az Úr is megsokallja, s zsarnokoknak nevezi a tudós urakat! Aztán mindenképp a maga akaratának szerez érvényt, és Terézt még nagyobb kegyelmekkel árasztja el. Teréz néha úgy érzi: belehal a szeretetbe.

Egy este jajkiáltásokat, fájdalmas sóhajokat hallanak cellájából. Az odaérkező nővérek félve nyitják ki az ajtót, és legnagyobb meglepetésükre, Terézt teljes egészségben látják. De arca lángol, alig lehet szóra bírni.

Először kapta meg a szívátverés, a transzverberáció kegyelmét.

Egy angyalt láttam a bal oldalamon, testi alakban: ami nálam ritkaság; mert bár gyakran jelennek meg nekem angyalok, nem szoktam látni őket, hanem úgy történik a dolog, mint abban a látomásban, amelyről már beszéltem (7). Ebben az esetben azonban azt akarta az Úr, hogy testi alakban lássam. Nem volt nagy, hanem inkább kicsike, s nagyon szép. Kipirult arca, úgy látszik, arra vallott, hogy azok közül az igen magasrangú angyalok közül való, akik teljesen lángolnak a szeretettől. Ha nem csaló-

különböztetnek meg: az első, az ún. érzéki látomás, amelyben az illető testi szemével látja a jelenést, s esetleg testi fülével hallja annak szavát; a második az ún. képzeleti látomás, amikor a benyomások felvétele közvetlenül a belső érzékek útján történik, s az egész jelenés a képzelőtehetség terén folyik le, az álmokhoz hasonló módon; a harmadik az értelmi látomás, amelynél közvetlenül az értelem vesz föl fogalmakat, úgy, hogy a kísérő képzetek vagy hiányoznak, vagy legalább is nagyon halványak és elmosódottak » (O 286, jegyzet). 2. « Grácián atya 'A léleknek Krisztussal való egyesülése' c. művének 5. fejezetében mondja, hogy 'Jézusról nev. Teréz anyánál éveken át állandó volt egy ilyen képzeleti látomás, amennyiben szüntelenül lelki szeme előtt lebegett a föltámadt Krisztus Urunknak elragadóan szép alakja a töviskoronával és a sebhelyekkel. Erről képet is festetett, s azt nekem adta, én pedig odaajándékoztam az albai hercegnek' » (O 287, jegyzet).

(6) Bocsásson meg az olvasó ezekért a nagyon emberi kifejezésekért . . . Teréz a maga természetes közvetlenségében még hallatlanabb dolgokat mondott Urának, amint ezt majd később látjuk.

(7) Ti. értelmi látomásban.

dom keruboknak nevezik őket. A nevüket ugyan nem szokták nekem megmondani, azt azonban világosan látom, hogy az égben kimondhatatlanul nagy a különbség az egyes angyalok között. Ez egy nagy arany dárdát tartott a kezében, amelynek hegye, úgy láttam, kissé tüzes volt. Úgy tűnt fel előttem, hogy többször beledöfte a szívébe, úgyhogy egészen keresztülhatolt belső szerveimen, s amikor visszahúzta, úgy éreztem, mintha azokat magával rántaná, engem pedig nagy szeretetre gyullasztott Isten iránt. A fájdalom akkora volt, hogy nyögést csalt ki belőlem, viszont ez a borzasztó kín olyan végtelen gyönyörűséget okoz, hogy lehetetlen volt azt kívánnom, hogy megszűnjék. A lélek ilyenkor semmi mással nem éri be, mint magával Istennel. A fájdalom nem testi, hanem szellemi, habár a test is szenved, még pedig igen erősen. Valami kimondhatatlanul édes enyelgés (*requiebro*) ez Isten és a lélek között, és én arra kérem Őt, izleltesse meg azt az Ő végtelen jóságában mindenkivel, aki azt találná hinni, hogy hazudok.

Az egész idő alatt, amíg ezek az indulatok tartottak, egészen magamon kívül voltam. Nem akartam sem látni, sem beszélni, hanem szerettem volna magam teljesen átengedni ennek a fájdalomnak, amely nekem nagyobb boldogságom volt, mint amekkorát az egész világegyetem nyújthat. Ez a kegyelem többször megismétlődött . . . (O 308–310).

Sajnos, gyakran mások jelenlétében. Teréz könyörög az Úrnak, ne bocsásson rá elragadtatást, amikor mások is látják. Ellenáll, amennyire csak tud: a rácsba kapaszkodik, hogy ne emelkedjék fel, egy pohár vizet kér, hogy rosszul létnek tüntesse fel elragadtatását stb. A Megtestesülés kolostort elárasztják a látogatók, újabb szenzációkra éhesen. Teréz meg inkább elevenen eltemettetné magát, hogysem a társalgóba menjen. Arra gondol, valami távoli kolostorba költözik, ahol senki sem ismeri, elfeledten élhet.

Balthazar Alvarez hallani sem akar róla, ellenben mindenféle megáláztatásoknak veti alá: általános gyónást kíván tőle, hosszú időre eltiltja a szentáldozástól, a magánytól, – hogy aztán ezt mondja barátainak: – Teréz úgy engedelmeskedik, mint egy gyermek. Jégcsap módjára bánik a nála húsz évvel idősebb apácával, de amikor mások bántják, kiáll mellette. Sőt megvédi Terézt aggályaitól is. Amikor ismét elterjed a szóbeszéd, hogy Doña Teresa ördögös, s Teréz remegve figyelmezteti a jó Balthazar Alvarezt: vigyázzon, mert hátha őt is becsapja, – ezt feleli nyugodtan és páratlan humorral: – Ne féljen, megvan neki a magához való esze, nincs az a szélhámos, aki átejténé! – De azért titokban könyvtárakat tanulmányoz végig. Mikor a nagy kutatás felkelti mások érdeklődését, bevallja: kénytelen mindezt végigtanulmányozni, hogy megértse Doña Ahumadat.

Avila polgárai és nemesei ismét két pártra szakadnak. Az egyik csoport Istent, a másik a sátánt látja Teréz alakja mögött. Elérkezik az a pillanat, amikor valakinek ismét ki kell mondania a döntő szót. Balthazar Alvarez túl fiatal, nincs szava. «Senki sem értett meg, ezt beláttam» – vallja Teréz. Nem volt kire számíthatna. Egyedül maradt: Istennel. Dehát nem megígérte, majd Ő törődik Terézzel, Teréz csak törődjön Ővele?

VI.

FRAY PEDRO DE ALCANTARA

1558-ban Avilát nagy megtiszteltetés éri. Egy mezítlábas, csonttá-bórré soványodott, darócruhás barátot üdvözölhet falai között: Pedro de Alcantara ferences testvért. Históriaját mindenki ismeri spanyol földön. Neves konkvisztádor családból származik, tizenkilenc éves korában jegyzi el magát Szegénység-Úrnővel. Látja, hogy Szent Ferenc rendje reformra szorul. Elhatározza tehát, hogy elkezd a reformot – saját magán. Ruházata agyonfoltozott daróc csuha, télen nyáron mezítláb jár, hetenként alig eszik néhányszor, naponta alig alszik másfél órát. Imádkozik és prédikál. Összeaszott öreg embernek látszik, pedig mindössze ötvenkilenc éves. Ő lesz most az Úr eszköze Teréz számára.

Amikor elterjed a hír – s Avilában ez gyorsan megy –, hogy Pedro testvér a városban tartózkodik, Teréz barátnője, Doña Guiomar ki-eszközli a Megtestesülés perjelnojétől, engedje el ismét Terézt néhány napra hozzá. A jámbor özvegy szeretné ugyanis, ha végre egy olyan szent ember nyilatkozna az «ügyben», akinek véleményére mindenki sokat ad. Teréz és Pedro testvér többször találkoznak. Az akciót teljes siker koronázza:

Röviden s tölem telhetőleg a lehető legvilágosabban elmondtam neki életem folyását és belső imámnak módszerét. Mert az mindig megvolt bennem, hogy világosan és őszintén tártam föl lelkemet azok előtt, akiknek tanácsát kértem, s azt szerettem volna, ha még az összes önkéntelen indulataimat is közölhettem volna velük; a kétes és gyanús dolgokban pedig igyekeztem felhozni mindent, ami én ellenem szólt. Egy szóval minden két-színűség nélkül és leplezetlenül engedtem neki bepillantást a lelkembe.

Úgyszólván az első szavaknál észrevettem, hogy tapasztalt emberrel van dolgom, aki megért engem. Márpedig nekem erre volt szükségem; mert akkoriban még nem voltam úgy, mint most, amennyiben nem volt meg bennem a világosság, hogy beszélni is tudjak ezekről a dolgokról. Csak

később adta meg nekem az Úr, hogy ne csak megértsem azokat a kegyelmeket, amelyeket Ő Szent Felségétől kapok, hanem meg is tudjam azokat magyarázni. Olyasvalakire volt tehát szükségem, aki mindezen átment, hogy így engem tökéletesen megérthessen és megmagyarázhassa ezeknek a dolgoknak mibenlétét.

Ez a szent ember mindent nagyon világossá tett előttem. Mert addig én a nem képzeleti látomásoknak még a lehetőségével sem voltam tisztában, sőt azt hiszem, még azt sem értettem át egészen, hogy miként van a dolog azokkal, amelyeket lelki szemeimmel látok. Úgy tudtam akkor még, hogy csakis az olyanokkal érdemes törődni, amelyek testi szemeink előtt jelennek meg, márpedig ilyenekben nekem soha sem volt részem. Ez a szent ember mindezt megérttette velem, töviről-hegyire megmagyarázta, s végül azt mondta, ne szomorkodjam, hanem áldjam az Urat érte. Legyek teljesen meggyőződve arról, hogy Isten lelke működik bennem, s hogy a hit igazságain kívül nincs semmi, ami annyira igaz volna, s amit oly biztosan hihetnék, mint ezt. Nagyon örömet beszélgetett velem, s minden képzelhető szívességet és jóságot megtett értem. Azóta is mindig nagy gondja volt reám, s ő is közölte velem ügyes-bajos dolgait. Mivel pedig látta, hogy nagy bennem a bátorság, s hogy az én vágyaim is mind arra a tökéletességre irányulnak, amelyet ő már tényleg gyakorolt, – mert az tény, hogy az Úr magasröptű vágákat oltott belém, – nagyon örült, ha velem találkozhatott. Ha ugyanis valakit az Úristen már arra a fokra juttatott, amelyen ő volt, akkor nincs ahhoz fogható öröm és boldogság, mint ha az ember olyasvalakivel akad össze, akin látni véli az Úr ugyanezen ajándékainak zsegeit. Mert akkor, azt hiszem, én nálam valóban még csak zsenge kezdetről lehetett szó, vagy nem sokkal többről, s adja Isten, hogy most is legyen bennem legalább annyi!

Nagyon megesett a szíve rajtam; s azt mondta, hogy a földi szenvedéseknek egyik legnagyobbika éppen az, amely reám nehezült, tudniillik a *jó emberek elítélő véleménye*. Szerinte még sok szenvedés vár reám (. . .).

Abban állapotunk meg, hogy ezentúl majd megírom neki, hogy mi történik velem, s hogy sokat fogunk egymásért imádkozni. Akkor volt ugyanis benne az alázatosság, hogy jelentőséget tulajdonított egy ilyen magamforma nyomorult lény imáinak, ami miatt egészen meg voltam szégyenülve. Nagy örömet okozott nekem mindezzel és teljesen megvigasztalt. Azzal búcsúzott el tőlem, hogy gyakoroljam egészen nyugodtan továbbra is a belső imát; ha pedig valami kétségem támadna, közöljem a gyóntatómmal, sőt, nagyobb biztonság kedvéért, mondjak el neki mindent. Ezzel azután teljes nyugalomban élhetek. (. . .) Mint mondom, nagyon megvizsgáltódtam, s nem szüntem meg hálát adni érte az Úristennek, s az én dicső atyámnak, Szent Józsefnek. Úgy éreztem ugyanis, hogy ez utóbbinak köszönhetem ezt az összejövetelt (Ő 312–315).

Egy olyan férfi és nő találkozott, akik egyformán a legnagyobbra vágyódnak: Isten szeretetére. Találkozásukból örök barátság születik: ezt sem Pedro testvér távozása, sem a halál nem bontja fel.

A nagy szeretet tevékenységre ösztönzi Terézt. Apró szolgálatokat végez tehát, olyanokat, amelyek minden közösség életében adódnak, csak észre kell venni. Nem hanyagolja el a vezeklést sem, de már nem tulajdonít neki nagy fontosságot. Inkább szeretettel elfogadja testi gyöngeségét, ez pedig fiatalkori betegsége óta soha nem hagyja el. Gyakran fogja el a hányás, sokat fáj a feje, egyéb fájdalmai is vannak, különösen sokat szenved a fogai miatt. De csak nevet ezeken a semmi-ségeken, hiszen naponta ezerszer áldozná életét az Úrért, hogy bizonyítsa: mennyire szereti! Nem, nem a kegyelmekért, nem a rendkívüli adományokért, hanem kizárólag Önmagáért!

Teréz negyvenöt éves. Valami beérett benne, de egyelőre még nem látja, mi a további teendője. 1560-ban írja meg Pedro de Ibañez domonkos szerzetes kívánságára *Első lelki számadását*. Ilyen vonásokkal festi meg önarcképét:

Mostani belső imám a következő. Igen ritka eset az, hogy amikor belső imába kezdek, képes vagyok elmélkedést végezni és következtetéseket levonni. Mert a lelkem azonnal áhítatba merül, s vagy nyugalmi ima, vagy elragadtatás jön rám, olyannyira, hogy egyáltalán nem vagyok képes használni lelki tehetségeimet és érzéseimet. (. . .) Sokszor megesik velem, hogy olyankor, amikor egyáltalán nem gondolok istenes dolgokra, hanem mással vagyok elfoglalva, vagy nagy bennem a lelki szárazság, nem is említve testi fájdalmaimat: egyszerre csak egészen váratlanul rám jön ez az áhítat és lelkemnek ez a fölemelkedése, úgyhogy aztán egészen oda vagyok tőle. (. . .) Úgy érzem, mintha elveszteném lelkemet, s azután visszakapnám felékesítve, és pedig annyira, hogyha akár egy esztendeig is erőlködnek is a nemesítésén, nem volnék képes benne ennyi jót létrehozni; akkora benne a változás.

Máskor meg a szeretet annyira fellángol bennem és akkora vágy fog el Isten után, hogy azt sem tudom, hová legyek. Úgy érzem, mintha az élet akarna kiszakadni belőlem. (. . .) Folyton az a gondolat epeszt, hogy jobb volna nem élni; hogy ennek az életnek semmi haszna; hogy Isten látásának egyedüli módja a halál (1), s éppen ez nincs hatalmamban. (. . .) Máskor meg annyira erőt vesz rajtam a vágy, hogy tegyek valamit Isten szolgálatában, hogy azt ki sem tudom mondani, de ugyanakkor megszáll a fájdalom amiatt, hogy oly keveset tudok tenni. Olyankor úgy érzem, hogy akármiilyen fárasztó munka, akár halál vagy vértanúság állna is előttem, minden

(1) Kinek ne jutna itt eszébe a hétéves Teresita, aki a mórok között vértanúságot akart szenvedni, hogy azonnal az égbe jusson! És Lisieux-i Teréz, aki nagy naivságában ötéves korában azt kívánta anyjának, haljon meg, mert akkor mindjárt az égbe jut!

nehézség nélkül ki tudnám állni. (. . .) Úgy érzem, hangosan kiáltozva szeretnék mindenkit arra buzdítani, hogy ne elégedjek meg kicsinyes dolgokkal; értse meg, hogy ezen fordul egész érdeke; hogy mekkora kincseket kaphatunk Istentől, ha megtesszük a magunkét. (. . .) Mikor azt kell látanom, hogy semmit sem tudok tenni Istenért, olyan fájdalom fog el, hogy azt ki sem tudom mondani. (. . .) Szeretnék néha elmenni valahová messzire, ahol egyedül lehetnék. (. . .) Olykor nagyon fáj, hogy ennem és aludnom kell, hogy ezt a kettőt kevésbé hagyhatom el, mint mások. Azért teszem, hogy ezzel Istennek szolgáljak. (. . .) Mindig úgy érzem, hogy kevés az időm, és hogy még imára sem jut elég. Mindig megvan bennem a vágy, hogy bárcsak volna időm olvasásra, mert azt egész életemben nagyon szerettem. Pedig keveset olvasok, mert ha könyvet veszek a kezembe, hamarosan édes áhítatba merülök, s az olvasás belső imába megy át. (. . .) Az elragadtatásoknak és látomásoknak köszönhetem azokat a lelki kincseket, amelyekről a következőkben számolok be. (. . .) Elszánt akarattal, hogy nem bántom meg Istent semmiért a világon, még bocsánatos bűnnel sem. (. . .) Semmiféle kincserért nem mulasztanám el megtenni azt, amiről azt látom, hogy tökéletesebb és Urunknak nagyobb dicsőségére szolgál. (. . .) Megvan bennem a szegénység iránti szeretet. (. . .) Ha valami szép vagy kellemes dolgot észlelek, csak egy pillanatra találok benne tetszésemet. (. . .) Ha olyan lelkeket látok, akik előrehaladtak a tökéletességben, az ilyeneket nagyon tudom szeretni, ilyenekkel szeretnék barátkozni, mert azt hiszem, ezek előbbre segítenének engem is. (. . .) Azt szeretném, bár csak találnék olyanokat, akik arra buzdítanak, hogy ne törődjem azzal, lesz-e betevő falatom és ruhám, hanem bízjam magam teljesen Istenre. Nem úgy értem ezt az Istenre hagyatkozást, hogy az ember tetlenül ölbe tegye a kezét, hanem úgy, hogy ne aggódjék a jövő miatt. Amióta nekem az Úr megadta ezt a lelki szabadságot, igen jól érzem magam, s igyekszem magamról megfélekedezni. (. . .) Hiúság, amennyire meg tudom ítélni, nincs bennem, s nem is volna miért. (. . .) Ha belső imába vagyok merülve, azt kérem Istentől, hogy nekem is azt a sorsot juttassa (ti. szenvedést), s adja meg segítő kegyelmét annak elviselésére. (. . .) Nagy kegyelme az Úrnak, hogy soha nem akadok fenn mások hibáin, legalábbis nem annyira, hogy azonnal el ne felejténém. (. . .) Gondolataim állandóan Istenre irányulnak. (. . .) Olykor több napig tartó lelki sötétség fog el. (. . .) Szeretnék összeveszni mindenkivel, aki nincs velem egy véleményen. Ilyenkor küzdelem folyik a lelkemben, de Isten megadja azt a kegyelmet, hogy nem bántom meg Őt ilyen állapotban sem gyakrabban, mint mások. (. . .) Valahányszor szentáldozáshoz járulok – amint már több mint hat hónapja tapasztalom – visszanyerem testi egészségemet. (. . .) A mondottak bennem azt a hitet keltik, hogy ezek a dolgok Istentől valók. Hiszen jól tudom, hogy mi voltam valamikor, s rövid idő alatt ezeknek a kegyelmeknek hatása alatt gyökeresen megváltoztam. (. . .) Az én jó Uram nagyon jól tudja, hogy csakis az Ő dicsőségére törekszem. Ez így van, hacsak nem vagyok teljesen vak. (. . .) Igen sokszor részesülök feddésben az Úrtól, ha valamiben hibázok. Máskor tanácsokat kapok.

(. . .) Igen gyakran előbbi életem bűneit tárja elém az Úr, s ez nagyon fáj.
(. . .) Az kétségtelen tény, hogy egészen más életet folytatok, mint a múltban (1LSz ÖM III. 391-403).

A lelki számadás egy érett, realista nő tárgyilagos számvetése. Most is elfogja néha a bizonytalanság, sötétségbe kerül, küszködnei kell megneveléssel, saját tehetetlenségével, fájdalommal, időhiánnyal, és a hétköznapi élet bosszantóan kicsinyes kísértéseivel. De Teréz már nem önmagára tekint, már nem önmagát tartja fontosnak. Egyetlen vágya van: Isten dicsőségét előmozdítani, szeretett Urát viszontszerezni. Józanul számot vet azzal, hogy ezért dolgozni, fáradni, szolgálnia kell. Azt kutatja, hogyan, mi módon. S a válasz nem várat magára sokáig.

VII.

KOLOSTORI ÖSSZEESKÜVÉS

A Megtestesülés kolostorban közben folyik a szokott élet. Csak a ház anyagi helyzete rosszabbodik. Gyakran hiányzik a nővérek betevő falatja is. Ennek következtében gyakran kijárnak a rokonokhoz, barátokhoz. Ez a gyakori kijárkálás természetesen nem kedvez az imaéletnek. Az is igaz viszont, hogy folyton korgó gyomorral sem lehet imádkozni. A mindennapiak hiánya kiáltó ellenében van az eredetileg pompásan megépített kolostori épülettel. A gazdagabb apácák lakosztályai élesen elütnek a szegények közös hálótermétől. És hát a magánkonyhákban elkészített csemegékből is csak a kiváltságosok részesednek. Teréz szeme kezd rányilni a viszásságokra. Hogyan lehetne segíteni, hogy mindenki Isten szolgálatára fordítsa minden idejét és energiáját?

Teréz első emeleti cellájában gyakran összejönnek legjobb barátai: a leghűségesebb, Juana Suarez, unokatestvére és az akkor még serdülőkorban levő unokahúga, Maria Ocampo. Földre dobott párnákon ülnek, kézimunkáznak és beszélgetnek. A problémákat jól ismerik, ezek részleteit vitatgatják. Teréz egyre gyakrabban idézi a kármel első szerzeteseinek szigorú életét, a puszták remetéinek hősies vezeklő életmódját. És ők is kármeliták, tehát ezeknek a remetéknek utódai. Hogyan valósíthatnák meg ezt az eredeti életeszményt?

Egy alkalommal, többekkel lévén együtt, egyikünk azt a kérdést vetette föl, hogy miért ne élhetnénk mi a sarutlan nővérek mintájára (1); miért ne alapíthatnánk mi is, mint ők, egy kolostort (Ö 350).

(1) A Megtestesülés kolostor, Teréz születésének évében, enyhített kármelita szabályok alapján jött létre. A kolostorban tehát nem lehetett szó reformról. Maria Ocampo a madridi ferences sarutlan nővérekre gondol.

Teréz először elneveti magát, hiszen az ötletet bedobó Maria Ocampo csak bentlakó – mint annak idején ő volt az ágostonrendiek-nél –, szereti a szép ruhákat, a lovagregényeket. De aztán a játékból bevetett gondolat nem hagyja nyugodni. Töpreng rajta, aztán félrete-szi. Hiszen olyan jól érzi itt magát, itt él már több mint két évtizede. Maria Ocampo fiatalos lelkesedéssel biztatja nagynénjét: alapítson egy új kolostort, egy igazi kármelt, majd ő segíti az örökségével. Teréz jót nevet rajta, de legközelebb megemlíti a gondolatot hűséges barátnő-jének, Doña Guiomarnak. Ő lelkesedik és szintén segítségét ígéri.

Nem tudják, hogyan kezdjenek az ügühöz, ezért Isten oltalmába ajánlják.

Egy szép napon az Úr nagyon lelkemre kötötte, hogy legyek rajta min-den erőmmel, s nagy ígéreteket tett arra nézve, hogy a kolostor valóban létre fog jönni, s hogy Öneki nagy dicsőségére fog szolgálni. A neve legyen «Szent József», mert az egyik kapuját majd ez a szent fogja őrizni, a másikat pedig a Boldogságos Szűz; Krisztus Urunk pedig közöttünk fog lakni. (. . .) Hogy ezt a parancsot közöljem gyóntatómmal, s mondjam meg neki, hogy Ő kéri, ne legyen ellene, s ne akadályozzon engem a terv véghezvitelében. (. . .) Megkaptam a határozott parancsot (. . .) az Úr ismételten és sokat beszélt róla; világosan megértette velem, hogy ez az Ő akarata (Ű 352).

Sok mindent meg kell ilyenkor fontolni. Teréz praktikus módon so-rakoztatja a részleteket: évjáradék, telekvásárlás, házépítés, berende-zés, egyházi pártfogó . . . A tervek kiszivárgása nagy rebelliót okoz Avilában. Doña Ahumada nem tud megmaradni a helyén; miért nem reformálja meg előbb önmagát; miből akar élni: levegőből?; micsoda oktalanság: nincs már elég kolostor a városban?! Doña Guiomart megfenyegetik, hogy nem kap feloldozást, ha nem áll el ettől az örült tervtől stb. Teréz az Úrhoz menekül; Ő pedig azzal vigasztalja, legyen csak nyugodt, még több üldözésben lesz része. Teréz meg van győ-ződve arról, hogy Isten tervei győznek, tehát viszonylag nyugodt; de azért vannak sötét órái . . .

Csak egyetlen embertől mer tanácsot kérni: Pedro de Ibáñez do-monkos előljárótól. Ez eleinte mindenképpen le akarja őket beszélni, aztán melléjük áll. Egyetlen ember az egész városban! De hamarosan akadnak követői, hiszen maga az Úr fordítja, irányítja nemcsak az ese-ményeket, hanem az emberi szíveket is. A «szent lovag», Francisco

de Salcedo is pártját fogja az új tervnek. Úgy döntenek, hogy a hivatalos pápai bullát Doña Guiomar és édesanyja nevében kérik; így Teréz, legalábbis hivatalosan, kevésbé van benne a dologban.

Így álltak tehát a dolgok, hála a sok imának. Házat is sikerült vennem, még pedig nagyon jó fekvésűt. Igaz ugyan, hogy igen kicsi volt, de ezzel mit sem törődtem. Az Úr azt mondta nekem, hogy csak jussak bele úgy, ahogy tudok; akkor aztán majd meglátom, mit tud tenni Ő! (Ö 357).

A körülményeket tekintve nem túlzás, ha azt állítjuk: az Úrnak valóban van mit tennie . . . Hirtelen minden összeesküszik Teréz ellen: az egyházi előljárók megvonnak tőle minden engedélyt, bolondos női ötletnek minősítve az egész zárdaalapítást. Kitér a nyílt méltatlankodás a Megtestesülésben is. Úgy érzik a jó szororok, hogy Teréz megsértette őket, lenézi annak a kolostornak a fegyelmét, amelyben már negyed százada él. Miért nem éli azt tökéletesen? Hát nem szereti őket, ezt a kolostort? Teréz nagyon kínos helyzetbe jut:

Kolostoromban igen rossz szemmel néztek rám, hogy szigorúbb klauzúrával bíró kolostort akartam alapítani. Inkább nekik szereztem volna évjáradékot, mint másoknak. Egyesek azt ajánlották, hogy zárjanak börtönbe, mások – bár igen kevesen – úgy-ahogy mégis pártomra álltak. Beláttam, hogy sok tekintetben igazuk van, s olykor igyekeztem nekik a dolgot megmagyarázni. Másrészt azonban mivel nem volt szabad megmondanom a fődolgot, azt ui., hogy ezzel az alapítással maga az Úr bízott meg, nem tudtam, mit tegeyek, s így legtöbbször hallgattam. (. . .) Egy pillanatra sem szüntem meg erősen hinni, hogy a dolog meg fog valósulni. Nem láttam rá lehetőséget; nem tudtam, hogyan és mikor, de biztos voltam abban, hogy meglesz (Ö 358-359).

Elhangzanak ismét a szokásos fenyegetések: mihez kezd, ha az inkvizíció elé kerül? Meg akarja fosztani Avila kolostorait az amúgy is szűken csurránó alamizsnától? A Szent Tamás Királyi kolostor prédikátora mennydörgő hangon «célozgat» azokra az elvetemedett apácákra, akik kijárkálnak a kolostorukból, és új alapítás ürügyén élik világukat . . . Véletlenül Teréz is jelen van, Juana nővér társaságában. Társa megrántja fátyolát: nem lenne jobb eltűnni innen? Teréz mosolygó szemmel inti nyugalomra. Aztán este megmutat neki egy kis költeményt:

*Nada te turbe,
nada te espante,
todo se pasa,
Dios no se muda,
la paciencia
todo lo alcanza;
quien a Dios tiene
nada le falta:
Solo Dios basta.*

*Semmi se zavarjon,
semmi ne rémítsen,
minden elmúlik,
Isten nem változik;
a türelem
mindent elér;
annak, aki Istené,
semmi sem hiányzik:
Isten egymaga elég.*

Balthazar Alvarez megparancsolja Teréznek, ne is foglalkozzék többet a gondolattal: ő maga is be fogja látni egy szép napon, hogy képtelen tervekről álmodozott. Az Úr azonban mást parancsolt, Pedro de Ibañez domonkos elöljáró által azt kívánja, hozassa rendbe minél hamarább a titokban megvett házat, Doña Guiomar pedig járjon el a pápai engedély kieszközlésében. Gaspar de Salazar, Teréz régi barátja lesz az új jezsuita elöljáró; első teendői közé tartozik, hogy utasítsa Balthazar Alvarezt, Teréz gyóntatóját, segítse és bátorítsa a kármelitát. Csak egyet kér: történjék minden a legnagyobb titokban. Pedig tudhatná, hogy Avilában nincsenek titkok! Hogy az új alapításhoz megvett házhoz eljusson, Teréznek át kell haladnia szinte az egész városon. S hiába visel arcfátyolt, már mindenki ismeri! Hová megy már megint ez a csavargó apáca? Hát mégsem hagy fel örült ideáival? Még szerencse, hogy a Szent Tamás kolostor is ebbe az útirányba esik. Teréz tehát rendszerint arra kér engedélyt, hogy elvégezhesse szentgyónását a domonkosoknál, s útközben – véletlenül – megtekint egy rozoga kis házat . . . Egy családi esemény segít az ügy előrehaladásában.

1561 augusztusában Teréz húga, Juana és férje, Juan de Ovalle, Alba de Tormes-ből átköltöznek Avilába. Mi sem természetesebb, minthogy a Megtestesülés perjelnöje engedélyt ad Teréznek, segítsen néhány napig a fiatal házaspár letelepedésében. A kiszemelt házat tehát sógora nevére íratja, sőt úgy fest a dolog, hogy a megkezdett átalakítási munkák az Ovalle család jövőendő otthonát akarják megalapozni. Innen-onnan pénzt is kap Teréz: Lorenzo az új világból küld nagy összeget, ismeretlen adakozók is jelentkeznek, Doña Guiomar pedig az egyik fal felhúzásának költségeit vállalja.

Hogy mit kellett szenvednem, amíg sikerült megszerezni a pénzt, mindent elintézni, s elvégeztetni az átalakításokat, az elképzelhetetlen! Legtöbbször pedig egymagamnak kellett viselnem a terheket, mert bár jó segí-

tőtársamban megvolt a legjobb akarat, valójában csak igen keveset, úgy-
szólván semmit sem tudott tenni. Az ő szerepe nagyjából arra szorítko-
zott, hogy az ő neve és pártfogása alatt történt az alapítás; egyébként ami
munka vele járt, az nekem jutott, mégpedig olyan mértékben, hogy most
sem értem, miképpen tudtam vele megbirkózni. Néha-néha már annyira el
voltam szontyolodva, hogy így kiáltottam föl: « Én jó Uram! minek paran-
csolsz lehetetlennek látszó dolgokat?! Végre is, én csak egy gyöngé nő
vagyok! S még ha legalább szabad volnék! De így, mikor annyi mindenféle
bilincsbé vagyok verve! Egy fillér nélkül, s minden remény híján, hogy
valahonnét pénzt tudjak előteremteni a bére, vagy más egyéb számára!
Mit tehetek én ilyen körülmények között?! »

Egy alkalommal, végső szorultságomban már nem tudtam, mit tegyek, s
miből fizessem a munkásokat, midőn megjelent nekem az én hűséges
Atyám és Uram, Szent József, s azt mondta, hogy meglesz a pénz, s kössem
meg nyugodtan az alku. Én tehát, úgy is tettem, habár egy fillér sem volt a
zsebemben, s az Úr olyan csodálatos módon segített meg, hogy akik hallot-
tak róla, nem tudtak hová lenni a csodálkozástól.

A házat nagyon kicsinek találtam, s csakugyan egészen parányi volt, s
teljesen alkalmatlannak látszott arra a célra, hogy kolostor legyen belőle.
Szerettem volna megszerezni egy vele szomszédos, szintén nagyon kicsi
házat, hogy abból templomot csinálhassak, de nem volt miből, s kilátás
sem volt rá, hogy valaha meg lehessen venni, úgyhogy nem tudtam, mit csináljak.
Ekkor egyik nap a szentáldozás után az Úr így szólt hozzám:
« Megmondtam: igyekezzél bejutni, úgy, ahogy tudsz ». Azután pedig
mintegy fölkiáltva ezt tette hozzá: « Ó telhetetlen emberi nem! Attól félsz
talán, hogy a föld is kicsúszik a lábad alól! Hányszor aludtam én a szabad ég
alatt, mikor nem volt, ahol magamat meghúzhassam! » Nagyon megrémül-
tem, s beláttam, hogy igaza van. Elmentem tehát a házikóba, felmértem az
egészet, s azt találtam, hogy bár nagyon parányi, de azért tökéletes kis
kolostor kerül ki belőle. (. . .)

Szent Klára napján, midőn a szentáldozáshoz járultam, ez a szent megje-
lent nekem, ragyogó szépségben, s azt mondta, hogy csak folytassam bá-
tran a megkezdett munkát, ő majd segítségemre lesz. Ettől kezdve nagy
tisztelleltem voltam irányában. Szavai csakugyan meg is valósultak, amennyi-
nyiben az ő rendjének egyik zárdája, amely közel van a mienkhez, nagy
segységünkre van élelmiszerek dolgában (2). Azonban ennél sokkal többet
is tett értem ez az áldott szent, amennyiben lassanként oly tökéletesen meg-
valósította vágyaimat, hogy miként az ő saját kolostora, úgy a mi házunk is
a teljes szegénység alapjára helyezkedett, s kizárólag alamizsnából élünk.
Nem csekély fáradságomba került elérnem, hogy ez a pont magának a
Szentatyának tekintélyével legyen megerősítve, olyannyira, hogy ezen

(2) A ferencrendi nővérek kolostoráról van szó; ennek lakóit kezdettől
baráti szálak fűzik az új alapításhoz.

többé ne lehessen változtatni, sem pedig évi járadékot elfogadni (3). Az Úr pedig ennél is többet tesz, még pedig valószínűleg ezen áldott szentnek közbenjárására, amennyiben anélkül, hogy koldulnunk kellene, Ó Szent Felsége bőségesen ellát a szükségességekkel. Áldott legyen mindezekért! Amen. (Ö 365–368).

Néhány nappal később, Nagyasszonyunk ünnepén, a dicső Szent Domonkos rendjének egyik kolostorában (4) voltam, s elgondolkoztam azon, hogy a régi időkben mennyi bünt gyóntam én meg ezen a helyen, s hogy milyen rossz életet éltem. Ekkor olyan erős elragadtatás jött rám, hogy majdnem egészen magamon kívül voltam. Kénytelen voltam leülni, s úgy emlékszem, hogy még az Úrfelmutatást sem vettem észre, s a szent-misére sem tudtam odafigyelni, úgyhogy emiatt utóbb aggályaim is voltak. Elragadtatás közben úgy éreztem, hogy valami nagyon fehér és fényes ruhába öltöztetnek. Kezdetben nem vettem észre, hogy ki adja azt reám, de azután ott láttam a jobb oldalamon Miasszonyunkat, bal felől pedig az én Szent József atyámat, s ők öltöztettek így föl. Megértették velem, hogy most már megtisztultam bűneimtől. Mikor már fel voltam öltöztetve, s valósággal úsztam az élvezetben és mennyei boldogságban, úgy láttam, hogy Miasszonyunk megfogja a kezemet, s azt mondja nekem, – hogy nagy örömet szerzek neki azzal, hogy szolgálom a dicső Szent Józsefet; hogy a kolostorra vonatkozó terveim meg fognak valósulni; hogy benne híven fognak szolgálni az Úrnak, és nekik kettőjüknek; ne féljek attól, hogy e tekintetben valaha lazulás áll be, mert bár a joghatóság, amely alá kerülünk, nincs is inyemre, ők majd gondunkat fogják viselni. Az Ó Szent Fia különben is megígérte már, hogy velünk fog lakni. Annak jeléül pedig, hogy ez mind igazán így lesz, ajándékkal adja nekem ezt az ékszeret. – Azt láttam ugyanis, hogy egy nagyon szép arany nyakéket tesz a nyakamra, amelyen igen értékes kereszt függött. (. . .)

Miasszonyunknak szépsége elragadó volt. Részletes fogalmat nem tudtam alkotni róla, hanem csak arcvonásainak általános benyomását észleltem. Ruhája fehér volt és ragyogó, de nem kápráztatta a szemet, hanem szelíd fényben csillogott. A dicső Szent Józsefet nem vettem ki olyan tisztán, habár jól láttam, hogy ott van, – úgy, mint azon látomásban szoktam, amelyek nem az érzékek előtt jelennek meg. Miasszonyunkat nagyon fiatalnak találtam. (. . .)

Távozásuk után nagyon egyedül éreztem magamat, de azért annyira meg voltam vigasztalódva, Istenhez fölemelkedve, imába merülve és elérzéke-

(3) Az első római brevé 1562. február 7-én kelt, címzettje Doña Guiomar és édesanyja. Ez a brevé még nem beszél teljes szegénységről, hanem rendes évi jövedelemről. A második római brevé 1562. december 5-én kelt és engedélyezi, hogy az új kolostor teljes szegénységben, alamizsnából éljen. Ezt az engedélyt egy harmadik, 1565. július 17-én kelt pápai brevé erősíti meg. Teréz erről a harmadikról beszél, persze már jó néhány év távlatából.

(4) A Szent Tamás Királyi domonkos kolostorról van szó.

nyúlve, hogy egyideig nem tudtam még csak mozogni és beszélni sem, hanem egészen magamon kívül voltam. Nagy lelkesedés maradt bennem az iránt, hogy fölládozzam magamat Istenért. (. . .) Nagyom meg voltam hatva, s mélységes béke honolt a lelkemben.

Amit az angyalok királynéja a joghatóságról mondott, az arra vonatkozott, hogy nem fogunk a Rend alá tartozni, ami nekem nagyon rosszul esett. Az Úr azonban azt mondta, hogy nem volna jó, ha ők kormányoznának bennünket (5), s megmondta nekem az okokat is, hogy miért nem szabad ebbe belemennem; hanem hogy folyamodjam Rómába egy bizonyos úton-módon, amit szintén megmagyarázott nekem, s megígérte, hogy majd választ is fogok kapni; lesz gondja rá. Ez így is történt. Egészen addig hiába fáradoztunk ebben az ügyben; mikor azonban az Úr ajánlotta módot választottuk, igen jól sikerült.

A következmények megmutatták, mennyire jó volt nekünk, hogy a püspök joghatósága alá helyezkedtünk. Akkor azonban én még nem ismerem a mi főpásztorunkat, s fogalmam sem volt arról, hogy milyen főnökünk lesz. Isten úgy akarta, hogy kitűnően beváljon, s hogy nagyon megszeresse ezt a kolostort (6). Erre pedig nagy szükségünk volt, ama nagy üldözés közepette, amely ellenünk támadt, – amint majd később elmondom, – mert különben nem lett volna képes megmaradni abban az állapotban, amelyben most van. Áldott legyen az, aki mindezt így intézte. Amen. (Ö 368–371).

Az építkezés elég lassan halad. A támogatók és barátok meg-meg-tántorodnak, de most már Teréz megingathatatlan. Egyszer még Doña Guiomar is meginog: összeomlik egy nagy költséggel és türellemmel fölhúzott fal. Jaj, a gonosz szellem működik, tehát nem Isten akarja az alapítást! Teréz mosolyog, s int, hogy kezdjenek hozzá a fal újjáépítéséhez.

Pedro de Ibañez kívánságára ekkor kezdi meg *Önéletrajza* írását. Elképzzelhető, mennyi ideje és kedve van most arra, hogy életéről mesélgesen, de mint mindig, most is engedelmeskedik. Egyszer megkérdezik tőle, hogy telnek napjai; hiszen ki sem látszik a munkából, a gondokból, a tervekből. . . . Jut ideje egyáltalán arra, hogy imádkozzék? Teréz arcát ragyogó mosoly önti el:

(5) A sarus kármeliták rendje ui. komoly reformra szorult. Nem lehettek tehát annak a kolostornak előjárói, amelyből a kármeliták férfi és női ágára vonatkozó reform kiindult.

(6) 1560. december 4-től Don Alvaro de Mendoza az új avilai püspök. Teréz és a reform nagy barátja. Az új alapítás 1562-től 1567-ig tartozik majd az ő joghatósága alá.

– Képzeld el egy személyt, aki annyira szerelmes valakibe, hogy egy pillanatig sem tud annak jelenléte nélkül élni, akit szeret (7).

Juana szeptemberben egy kisleánynak ad életet. Teréz kívánságára José névre keresztelik, az első reformált kármel pártfogójának, Szent Józsefnek tiszteletére. Doña Guiomar és a «szent lovag», don Francisco Salcedo lesznek a kicsi keresztszülei.

Az építkezés lassan ugyan, de halad, Lorenzo újabb pénzt küld Quitóból. Közeledik a karácsony, Teréz igazi adventet él át. Ekkor éri a Megtestesülés perjelnijének parancsa: induljon azonnal Toledóba. Egy előkelő hölgy kívánja társaságát. Mennyi időre? Hónapokra, talán egy évre is.

Itthagyjon mindent? Most mikor minden kezd egyenesbe jutni?

Teréz meghajtja fejét és azonnal indul.

Semmi se zavarjon . . .

Isten egymaga elég!

(7) Pedro de Ibañez visszaemlékezései – P. Silverio de Santa Teresa műve – alapján idézi MA, 137. l.

VIII.

A CÉLEGYENESBEN

Doña Luisa de la Cerda, Medinacelli herceg leánya nemrég vesztette el férjét. Az idő múltával nemcsak, hogy nem enyhült a fájdalma, hanem annyira fokozódott, hogy környezete attól tartott, megzavarodik. Az özvegy hallott már valamit Terézről, s most maga mellett akarja tartani egy időre.

Az Úristen úgy intézte a dolgot, hogy jelenlétem nagyon megvigasztalta azt az előkelő hölgyet, annyira, hogy szembetűnő javulás állt be állapotában: napról-napra jobban megnyugodott. (. . .) Igen istenfélő volt, s annyira jólelkű, hogy az ő jámborsága pótolta mindazt, ami énbőlőlem hiányzott. Nagyon megszeretett; én igen hálás voltam jóságáért, másrészt azonban minden kereszt volt a számomra, mert az a kényeztetés, amivel körülvettek, állandó aggodalomban tartott, s a megtiszteltetések, amelyekkel körülvettek, valóságos rémületet keltettek bennem. (. . .) Az Úr azonban nem feledkezett meg rólam, rendkívüli nagy kegyelmekben részesített, s ezek akkora függetlenséget biztosítottak lelkemnek, oly mély megvetést oltottak belém mindama kincsek iránt, amelyeket ott láttam, hogy én, aki megtiszteltetésnek tarthatnám, ha cselédje lehetnék azoknak az előkelő asszonyoknak, olyan fesztelenül érintkeztem velük, mintha egyenrangú volnék velük. Láttam, hogy éppen olyan nő, mint én vagyok; éppúgy alá van vetve a szenvedélyeknek és gyöngeségeknek, akárcsak én. Beláttam, hogy mily keveset ér az a nagyuróság! (Ö 374-375).

A szolgálók, cselédek is szeretik, mert velük is ugyanolyan szeretettel bánik, mint úrnőjükkel. Próbálják meglesni az ajtó résein vagy a kulcslyukon, amikor imádkozik. Aztán izgatottan suttogják egymás között, hogy valami csodálatos fényt láttak a szobájában. . . . Teréznek híre támad a városban, egyre többen jönnek, hogy találkozzanak vele. A látogatók között van Doña Luisa unokahúga, az akkor huszonegy éves Ana de la Cerda, Eboli hercegnő. Már ekkor belső barát-

nője II. Fülöp feleségének, a szépséges Isabella királynénak. Eboli hercegnő igyekszik megcsillogtatni kincseit és hatalmát Teréz előtt; ő mindent ki tud eszközölni a királynénál, tehát magánál a királynál is. Teréz megköszöni a felkínált ékszert és közbenjárást: Isten leányának elég Isten. A hercegnő nagyot néz, kétes érzelmeit nem titkolja. Sajnos, Teréznek még sok baja lesz vele az elkövetkezendő években . . .

A hercegnő szolgálata mellett talál magának időt a belső imára. Itt írja meg, ősei szülővárosában, a Medinacelli palota számára fenntartott luxus-lakosztályában, Pedro de Ibañez-hez intézett *Második lelki számadását*.

Úgy emlékszem, több, mint egy esztendeje annak, hogy megírtam előző lelki számadásomat. Az egész idő alatt Isten az Ő szentséges kezében tartott, úgyhogy nem lettem rosszabbá, sőt sok javulást látok magamon. (. . .) A látomások és kinyilatkoztatások nem szűntek meg, de sokkal magasabb színvonalúak lettek. Az Úr a belső imának egy olyan módjára tanított meg, amelyből a lelkemnek több haszna van, s amely tökéletesebbé tette bennem a földi dolgoktól való elszakadást, a lelkierőt és a szabadságot. (. . .) Ami a szegénység erényét illeti, úgy érzem, hogy nagy kegyelmeket kaptam. Szeretném ui., hogy semmim se legyen, s még a szükségeset is alamizsnaként kapjam. Azért szeretnék olyan kolostorban lenni, amely kizárólag alamizsnából (1) él. (. . .) Képtelen vagyok arra, hogy aggódjak a jövő miatt. Azért nagyon rosszul esik, amikor arra igyekeznek rábeszélni, hogy fogadjak el biztos évi jövedelmet; ilyenkor mindig Istennél keresek vigasztalást.

Úgy érzem, sokkal több bennem a részvétel a szegények iránt . . . a rajtam lévő ruhát is odaadnám nekik.

Ami másoknak elítélő véleményét illeti – pedig az mostanában bőven kijut nekem – úgy látom, nem tesz rám nagyobb hatást, mintha egy ütődött embernek mondanák. Olykor, sőt majdnem mindig, úgy látom, hogy igazuk van. (. . .) Jötevőimnek tekintem azokat, akik rosszul vélekednek rólam. Mihelyt belső imába merülök, nem érzek semmi ellenszenvet irányukban.

(. . .) Az élet folyamán a rajtunk eshető összes sérelmet oly csekélységnek tartom, hogy nem érdemes azokat figyelembe venni. Úgy érzem, hogy álmodtam ezt az egész földi életet, s belátom, hogy mihelyt fölébredek, mindez semmivé fog válni.

(. . .) Fokozódott lelkemben a magány iránti szeretetet és a földiektől való elszakadást. (. . .) Egyes közlések, amelyeket a belső imában kaptam, betűről-betűre teljesebtek.

(1) Elsősorban persze munkából. A nővéreknek mindig meg kell keresniük a mindennapi kenyeret. A kármeliták nem semmittevők!

Ami tehát Isten kegyelmeit illeti, e tekintetben állandó volt bennem a növekedés, ellenben az én közreműködésem mindig silányabb lett. (. . .) Főúri kényelemben élek, nem pedig vezeklésben. Segítsen ezen az Úristen, mert hiszen Ő meg tudja tenni (2LSz. ÖM III. 403-406).

A cselédek már megszokták, hogy sokan keresik Doña Ahumadát, de egy napon semmiképp nem akarnak ajtót nyitni egy gyanús kinézetű koldusasszonynak. Végül mégis értesítik Terézt. Futva siet le a kapuhoz, hogy átölelje az « ismeretlen koldusasszonyt »; ruhája emlékeztet a kármeliták habitusára, de meztláb jár, lába csupa seb . . . Jézusról nevezett Mária (2) 60 mérföldet gyalogolt, hogy találkozzék Terézzel.

Az Úr neki is, ugyanabban az évben és hónapban sugallta azt, hogy alapítson egy sarutlan női kolostort, mint nekem. Akkora vágyat keltett benne eziránt, hogy mindenét eladta, gyalog és meztláb elment Rómába, hogy megszerezze a szükséges engedélyt. Miasszonyunk is megjelent neki és biztatta erre az alapításra. (. . .) Megmutatta nekem a fölhatalmazásokat, amelyeket Rómában kapott; azon két hét alatt, amelyet velem töltött, véglegesen megállapodtunk abban, hogy miképpen fogjuk ennek a két kolostornak tervét megvalósítani (Ö 386-387).

Két héten át sokat dolgoznak együtt. Jézusról nevezett Mária írástudatlan, így – mint hajdanában a lovagregények esetében – Teréz az íródeák. Együtt fogalmazzák a reformált kármeliták szabályait, természetesen az eredeti Regula alapján. A Kármel remetéi mindig a legszigorúbb szegénységben éltek, IX. Gergely 1229. április 6-án kelt brevéjében biztosította nekik a teljes szegénység kiváltságát. A két reformátor ehhez az eredeti szegénységhez akar visszatérni. Mindketten gyakorlatiak, mindketten Isten akarátának teljesítésére tökélték el magukat. Mária megjárta Rómát, ismeri a vatikáni hivatalok labirintusát. Józan tanácsokkal szolgál Teréznek, akinek ebben a tapasztalatban közvetlenül soha nem lesz része.

(2) Jézusról nevezett Mária Granadában született 1522-ben, fiatalon özvegyen maradt, és belépett az enyhített szabályok szerint élő kármelitákhoz. Még fogadalma előtt távozott. Reformált kolostor alapítását kérte tőle az Úr. Amikor IV. Piusz elé térdelt és előadta kérését, a pápa látta, hogy nem mindennapi nővel van dolga. Ezt mondta: – Teljesítsétek, bármit kér. És Jézusról nevezett Mária a pápai alapítási engedéllyel gyalogol vissza Rómából; ekkor találkozik Terézzel. Később Alcalában alapít kolostort, ott is hal meg 1580-ban.

Amikor elválnak, világos előttük a követendő út: a reformált kolostorokban csak tízegynéhány nővér éljen, keressék meg munkával a kenyerüket, egyébként hagyatkozzanak teljesen a Gondviselésre. Elhatározzák, hogy ezekből az alapelvekből nem engednek senki kedvéért. Teréz valóban végrehajtja elgondolását, de kicsoda teológiai vitákat zúdít a nyakába! Maga Pedro Ibañez az első ellenszegülő; hosszú oldalakat küld Teréznek, hogy bizonyítsa a teljes szegénység alapelvének kivihetetlenségét.

Két ívnyi ellenérvet és teológiai fejtegetést küldött nekem annak bizonyítására, hogy nem szabad megtennem; hogy ő semmi esetre sem ajánlja, pedig alaposan tanulmányozta a kérdést. Azt feleltem neki, hogy ha teológiája és tudománya engem attól akar visszatartani, hogy tökéletesen kövessem hivatásomat, megtartsam szegénységi fogadalmamat és megfogadjam Krisztus Urunk tanácsait, akkor nagyon szépen köszönöm: nem kérek belőle! (Ö 388–389).

A viták kellős közepén megjelenik Toledóban – ismét csak véletlenül – Teréz régi barátja, Pedro de Alcantara testvér. Doña Luisa, aki maga is pártfogolja Teréz elgondolását, azonnal meghívja. Itt, ebben a luxuspalotában vitatják meg a teljes szegénység alapelve szerint megvalósítandó reformot. Teréz megmutatja a domonkos teológus levelét a ferences testvérnek. Fray Pedro hangosan elneveti magát, s a szentek szabadságával kicsit odaszúr a tudós teológusoknak:

– Meg vagyok lepődve, hogy Kegyelmed (ti. Teréz) olyan dolgokról kérdezi meg a teológusokat, amelyeket azok képtelenek megérteni. Csak azok tudnak erről beszélni, akik teljesen ezt az életet élik. Hát lehet olyan kérdést feltenni, hogy kövessük-e vagy ne az evangéliumi tanácsokat? Ha Kegyelmed a tökéletes szegénység útján akarja követni Jézus Krisztust, tudja meg, hogy az nyitva áll a nőknek és a férfiaknak egyaránt. De ha a teológusok véleményéhez akarja tartani magát, keressen sok járadékot, aztán majd meglátja, hogy az ér-e többet, vagy a Jézus szavai iránti engedelmességből fakadó lemondás (3).

Teréz maga így ír erről:

Alcantarai Péter testvér, aki ugyancsak lelkesen szerette a szegénységet, igen nagy segítségemre volt. Lelkemre is kötötte, hogy semmi áron se engedjek ebből a tervből, hanem tegyek meg mindent, hogy minél tökéle-

(3) Alcantarai Szent Péter életrajzából idézi P. Silverio; vö. MA 149. l.

tesebben megvalósuljon. Ebben a tanácsban és pártfogásban aztán meg is nyugodtam, és elhatároztam, hogy nem fordulok többé másokhoz (Ü 389).

Teréz toledói kényszerszertartózkodásának lassan kezdenek mutatkozni előre nem látott gyümölcsei! Találkozott Jézusról nevezett Máriával, megfogalmazták a reformált kolostor szabályait, Pedro testvér megerősítette a teljes szegénység alapelvében, sőt befejezte *Önéletrajzá*nak első fogalmazványát is. Hat hónap telt el. Közben Teréz hírül veszi, hogy a Megtestesülésben választásra készülődnek, s hogy az ő nevét emlegetik a jelöltek között. Szeretne a választások idején még Toledóban maradni, most viszont azt kívánja az Úr: haladéktalanul induljon Avilába.

Miközben annak örültem, hogy távol vagyok attól a zürzavartól, egyszer csak azt mondja nekem az Úr, hogy menjek haza; tekintve ui., hogy én vágyódom a keresztek után, egy kitűnő kereszti készül számomra otthon; ne vessem el magamtól, menjek bátran elé: Ő majd megsegít. Egyszerűen induljak azonnal (Ü 391).

Nagy a hőség . . . Teréz legalább néhány napig akar várni . . . De egyszerűen nem tud imádkozni, aggodalom keríti hatalmába: ellenszegül az Úr parancsának! Doña Luisa nem akarja elengedni, de Terézt hirtelen olyan nyugtalanság és elszántság fogja el, hogy azonnal indulni akar. Most már azt sem bánja, ha megválasztják, vagy ha a halálba kell mennie. Nagy bátorságot érez magában, türelmetlenül várja, hogy a küzdőtérre léphessen, – pedig fogalma sincs arról, mi vár rá.

1562 egy forró júliusi napján búcsút vesz a ház népétől; azok zokognak az elválás fájdalma miatt, Teréz szeme száraz:

Eltávozva abból a városból, nagy jókedvvel utaztam hazafele. Teljes szívvel-lélekkel el voltam szánva arra, hogy bármit mérjen rám az Úr, kész örömet elszenvedem (Ü 396).

Ezzel az örömmel érkezik haza, Avilába.

IX.

1562. AUGUSZTUS 24.

Még azon az estén, amikor megérkeztem, megjöttek a kolostorunkra vonatkozó iratok, köztük a római Brévé is, úgyhogy egészen elcsodálkoztam, és velem együtt álmélkodtak mindazok, akik tudták, mennyire sürgette az Úr azonnali utazásomat. Most látták csak, mily nagy szükség volt rám itt, s mily alkalmas időpontban érkeztem haza (O 396).

Pedro de Alcantara testvér véletlenül ismét Avilában van. Ő és Teréz egy másik hathatós pártfogója kieszközlik a püspöktől, hogy fogadja joghatósága alá az új alapítást. Ez bizony nem megy könnyen, Pedro testvér többször is közbenjár a püspöknél sikertelenül. Don Alvaro de Mendoza egyszerűen felelet nélkül hagyja a sürgető levelet, sőt – tekintettel a nagy hőségre – szó nélkül elutazik nyári pihenőre. Pedro testvér, aki pedig éppen beteg, nem rest, kerít egy ösvért, s ő, aki mindig csak gyalog járt, most a tőle telhető leggyorsabb iramban galopposzik a « szökevény » püspök után. Don Alvaro ezekkel a szavakkal fogadja Pedro testvért: – Hallani sem akarok azokról a nyomorogni kívánó apácákról! De nem számol Pedro testvér ékesszólásával! Estére megadja magát, és a következő üzenettel bocsátja útjára a ferences barátot: Mondja meg Doña Teresának, hogy számíton főpásztora látogatására, és azt is, hogy engedélyezi az evangéliumi szegénységnek megfelelő életet a San José kolostorban.

Másnap a püspök visszatér Avilába, és megjelenik a Megtestesülés kolostorban. Doña Ahumadat kéreti . . .

Hogy miről folyt a beszélgetés, arról nem szól a krónika. Tény, hogy a püspök teljesen megváltozva hagyja el a kolostori beszélőszobát. Ezentúl Teréz leghűségesebb pártfogója és barátja lesz.

A csata tehát győzelemmel végződött. Pedro testvér még egyszer meglátogatja Terézt a Megtestesülés kolostorban. A két jóbarát öröme leírhatatlan, – de mintha azt is sejtenék, hogy ez az utolsó földi

találkozásuk. Teréz búcsúlakomát rendez az örökké böjtölő Pedro testvérnek. A Megtestesülés kolostorának társalgójában terít asztalt; habfehér abrosszal, csillogó porcelántányérokka, ezüst evőeszközzel . . . Ő maga készíti el, és szolgálja fel kimondhatatlan szeretettel a pompásan díszített, ízletes fogásokat. Pedro testvér mindenből vesz, fagyökrére emlékeztető inas ujjai között ragyog az ezüst villa és kés . . . Csendben vannak, csak Teréz finom léptei koppannak a deszkapadlón . . . A nővérek nem állhatják meg, bekukucskálnak az ajtóreszen . . . Ő, mintha maga Jézus nyújtaná a tálat, a kenyereskosarat, a gyümölcsöt Pedro testvérnek . . .! Néhány nap múlva már egész Avila tudja: ez a lakoma a szeráfok bankettje volt!

A két barát mély meghajlással búcsúzik egymástól. Szeretetüknek többé nem szab határt sem az idő, sem a távolság, – sem a halál.

Most már nincs más hátra, mint az épület befejezése. Sajnos, Teréz toledói tartózkodása idején sógora elunta a várakozást, családját viszsza küldte Alba de Tormes-be, most ő maga is indulni akar. A munkák tehát lényegében leálltak.

De ekkor váratlanul megbetegszik Juan de Ovalle. Mi sem természetesebb, mint hogy Teréz engedélyt kér beteg sógora ápolására . . . Mégpedig Juan épülő « házában », vagyis a reformált kolostornak szánt épületben.

Beteget kellett ápolnom, s ugyanakkor siettetnem a munkásokat, dolgozzanak gyorsan, hogy a háznak mihamarabb kolostor-formája legyen. Mert bizony még sok hiányzott ahhoz, hogy minden be legyen fejezve. Az én barátnőm (1) nem volt jelen, mert jobbnak láttuk, a titok megőrzése céljából, hogy maradjon távol. Én pedig beláttam, mégpedig sok minden ok alapján, hogy a siker attól függ, vajon sikerül-e mindent gyorsan elintézni. Az egyik ok az volt, amitől folyton remegtem, hogy engem akár melyik pillanatban hazarendelhetnek. Annyi volt a nehézség, amellyel meg kellett küzdenem, hogy olykor azt kérdeztem magamtól, nem ez-e az a bizonyos kereszt. Másrészt azonban ahhoz mégis csak kissé könnyűnek találtam, hogy olyan nagy keresztnek lehessen nevezni, amilyent nekem az Úr szavai szerint el kell viselnem.

Mikor azután minden készen volt, Szent Bertalan ünnepén (2) az Úr kegyelméből megtörtént néhány nővérnek a beöltöztetése; elhelyezték a legméltóságosabb Oltáriszentséget; s ezzel ezt a mi, a dicsőséges atyánknak,

(1) Doña Guiomar.

(2) Augusztus 24-én.

Szent Józsefnek szentelt kolostorunkat jogérvényesen megalapítottuk, az 1562-ik esztendőben. A ruhát én adtam reájuk, s ebben a mi kolostorunknak két nővére segédkezett, akik éppen véletlenül kint tartózkodtak. Ez a ház, amelyet kolostorra alakítottunk, ugyanaz volt, amelyben a sógorom lakott; mert hiszen, mint említettem, a titok megőrzése céljából, ő vette azt meg, látszólag a maga számára: én tehát főnöki engedély alapján voltam ott. (. . .) Mert ha azt mondták volna, hogy akár csak a legcsekélyebb helytelenség is van az eljárásomban, azt hiszem, ezer kolostoralapításról is készséggel lemondtam volna, annál inkább erről az egyről. Ehhez kétség nem fér. Mert bár óhajtottam ennek a kolostornak létrejöttét, hogy így jobban elvonulhassak mindentől, tökéletesebben megfelelhessen hivatásomnak és teljesebben el legyenek zárkózva: mindezt Isten akaratán való teljes megnyugvással kívántam megvalósítani, s ha beláttam volna, hogy jobban szolgálom az Urat, ha abbahagyom az egészet, azonnal meg tettem volna, teljes nyugalommal és lelki békével, amint megtettem az előbbi alkalommal.

Valóságos mennyei boldogságban úsztam, amikor láttam, hogyan helyezik el az Oltáriszentséget, s hogyan van biztosítva a jövője annak a négy szegény árva leánynak, akiket minden hozomány nélkül vettünk fel. Nagy szolgálói az Úrstennek mind a négyen (3). Mert hiszen az volt a szándékunk kezdettől fogva, hogy olyanok lépjenek be, akik példás életükkel megfelelő alapul szolgáljanak, amelyen azután meg lehessen valósítani célunkat, tudniillik a szigorú és imádságos szerzetesi életet. Örültem annak, hogy íme meg volt alapítva ez a mű, amelyről tudtam, hogy az Úrnak dicsőségére és az Ő fenséges Szűzanyja ruhájának becsületére fog válni. Mert hiszen erre irányultak az én összes vágyaim. Az is igen vizsgálató tudat volt reám nézve, hogy megvalósítottam azt, amit az Úr annyira a lelkemre kötött; s hogy egy templommal több van a városban, s hozzá az én atyámé, a dicsőséges Szent Józsefé, akinek eddig egy sem volt. Nem mintha azt hittem volna, hogy nekem van valami érdemem a dologban, – mert ilyesmi igazán soha sem jutott és most sem jut eszembe, – hanem mindig úgy érzem, hogy az Úr tett mindent. Míg ellenben, ami az én részem volt a dologban, az annyira tele van hibával, hogy inkább szemrehányást érdemlek miatta, semmint hálát. Mindazonáltal nagy öröömre szolgált, hogy Ő Szent Felsege engem használt föl eszközül ekkora jelentőségű műben, annak ellenére, hogy olyan hitvány vagyok. Úgy elfogott emiatt a boldogság, hogy egészen magamon kívül voltam s mélyen elmerültem a belső imába (Ö 397–400).

(3) A San José kolostor első négy sarutlan kármelita nővére: Antonia de Henao, Ursula de Revilla y Alvarez, Maria de la Paz és Maria de Avila; szerzetesi nevükön: a Szentlélekről nev. Antonia, a Szentekről nev. Ursula, a Keresztről nev. Mária és a Szent Józsefről nev. Mária nővér. – A beöltöztetés szertartását a püspök nevében Gaspar Daza végezte.

A szertartáson jelen vannak Teréz barátai: Doña Guiomar, a szent lovag, Francisco de Salcedo, húga és sógora, Juana és Juan de Ovalle valamint Julián de Avila, Teréz legközelebbi éveinek hű segítőtársa, krónikása.

Teréz boldogsága alig tart egy-két óráig. Hirtelen ráborul a belső sötétség: vajon nem ördögi szemfényvesztés áldozata lett? Hogyan is gondolt arra, hogy örökös betegeskedéseivel bezárkozzék a négy fal közé? Hogyan akar a semmiből eltartani egy közösséget? Talán maga a sátán vitte bele ebbe az egész kalandba, s a vége az lesz, hogy elkárhozik?

Bizonyos, hogy ez volt életemnek egyik legnehezebb órája. Azonban az Úr nem engedte meg, hogy szegény szolgálója sokáig kínlódjék. Hiszen Ő soha nem hagyott cserben szenvedéseimben. Így tett most is: egy kevéske kis világhosszot adott, amennyi elég volt ahhoz, hogy észbe kapjak . . . Végre sikerült erőt venni magamon és ismét nyugodt lettem (Ü 402).

Közben Avilában kitört a polgárháború! Husángokkal felfegyverzett polgárok veszik körül a szegényes épületet, le akarják rombolni. Nem kívánnak a városban több éhes szájat. Kövek csattannak a zárt kapun, a dühös polgárok követelik az apácák távozását. Azoknak pedig eszük ágában sincs ajtót nyitni, boldogok, hogy végre magukra csukhatták.

A dühöngő tömeg estefelé lassanként lecsendesedik és szétoszlik, maga után hagyva – mint a rossz suhancok – az elhajított köveket. Elcsitul a környék, amikor ismét határozott kopogás hallatszik a San José kapuján: a Megtestesülés kolostor perjelnöje üzeni, Doña Ahumada azonnal térjen vissza kolostorába!

Látva az írott parancsot, mindjárt útnak indultam, nagy szomorúságban hagyva az én kedves nővéreimet. Azt nagyon jól tudtam, hogy sok szenvedés vár rám, de ezzel nem sokat törődtem. (. . .) Örültem, hogy alkalmam van valami keveset szenvedni Őérte, s hogy némi kis szolgálatot tehetek neki. Ilyen hangulatban indultam el, s meg voltam győződve arról, hogy azonnal börtönbe fognak vetni. (Ü 404).

A kolostorban valóban nagy a felháborodás. A nővérek többségének az a véleménye, hogy Teréz a lehető legsúlyosabb vétket követte el tehát nyilvánosan meg kell ostromozni, örökös börtönre kell vetni, kenyéren és vizen kell tartani. Teréz beszámol a perjelnöknek minden

tettéről, sikerül is lecsillapítania. Időközben azonban már elküldtek a sarus kármelita tartományfőnökért; Angel de Salazar ráparancsol, hogy a nővérek jelenlétében számoljon be viselt dolgairól.

Mivel teljesen higgadt voltam, s az Úr is megsegített, úgy sikerült előadnom a dolgot, hogy sem a tartományi főnök, sem az egybegyűlteket nem láltak bűnösnek. Mikor pedig négy szemközt még részletesebben elmondtam neki mindent, meg volt velem elégedve, s megígérte, hogy abban az esetben, ha a kolostor fennmarad, s a város elcsendesedik, meg fogja engedni, hogy odamehessek lakni (Ö 406).

A városban viszont teljes a zűrzavar. Összeül a székesegyházi káptalan, a városi tanács, a szerzetesrendek előljárói és a hittudósok. Megállapodnak abban, hogy el kell törölni az új kolostort. Az augusztus 30-i nagygyűlésen csak egyetlen védője marad Teréznek, a domonkos Domingo Bañez, aki egyben rendjének legtekintélyesebb teológusa is. A viták alaposan elhúzódnak, az ügy eljut a Királyi Tanácsig. Don Alvaro de Mendoza püspök a reformált kolostor mellett foglal állást; halála előtt négy nappal még Fray Pedro is megír egy támogató levelet; Doña Luisa de la Cerda hercegnő, Teréz toledói pártfogója is segít, így aztán lassanként elülnek a viharos hullámok. Avila megnyugszik, más szenzáció felé tekintget. Ha ezek a koldus apácák ilyen kergék, hát csak éljenek a maguk ízlése szerint; – és többet nem törődnek a San José lakóival.

Teréz elérkezettnek látja az időt, hogy ígéretére figyelmeztesse a tartományi főnököt. Az bizonytalankodik, de amikor Teréz, a maga bátor nyíltságában azt mondja neki: – Ellenáll a Szentléleknek! –, megadja az engedélyt arra, hogy átköltözzék a San José kolostorba.

1563 tavaszán, már nagyobbjt idején, Teresa de Ahumada elhagyja a Megtestesülés kolostort. Nem egyedül, hanem négy nővérral, akik szintén vállalják a szigorú reformot.

Nagy örömnapp volt nekem, amikor idejöttünk. Mielőtt beléptem volna a kolostorba, a templomban maradtam imádkozni; s ott majdnem teljes elragadtatás jött rám. Láttam Krisztus Urunkat, aki nagy szeretettel fogadott ezen a helyen, s koronát téve a fejemre, megköszönte nekem azt a szolgálatot, amelyet az Ő Szűz Anyjának tettem.

Egy más alkalommal pedig, a kompletórium után, mikor valamennyien a kóruson voltunk, láttam Miasszonyunkat, rendkívül nagy mennyei dicsőségben, fehér köpennyel, amelyikkel, úgy látszott, mintha valamennyiünket betakart volna. Megértettem, hogy mily nagy mennyei boldogságot tartogat készen az Úr e kolostor összes tagjai számára.

Mikor elkezdtek mondani a zsolozsmát, a nép csakhamar nagyon megszerette ezt a kolostort. Újabb nővéreket vettünk föl. Az Úr pedig elkezdte sorra megindítani azoknak lelkét, akik bennünket legjobban üldöztek, úgyhogy lassanként jobb szemmel néztek reánk, sőt alamizsnájukban részesítettek bennünket, s így helyeselték azt, amit annakelőtte elítéltek. Lassanként a pört is abbahagyták. Amint ők maguk mondogatják, kezdték belátni, hogy Isten műve volt, mivelhogy Ő Szent Felseége olyan nagy ellenzéssel szemben is meg tudta valósítani. Most pedig már nincs senki, aki azt mondaná, hogy jobb lett volna meg nem alapítani; s gondjuk van rá, hogy mindig jusson nekünk elegendő alamizsna; olyannyira, hogy bár nem rendezünk gyűjtést, és nem kérünk senkitől semmit, az Úr maga sugallja nekik, hogy küldjenek nekünk egyet-mást. Így azután megvagyunk, anélkül, hogy bármiben is hiányt szenvednénk. Bizom is az Úristenben, hogy ez mindig így lesz. Mivel ugyanis a nővérek kevesen vannak, ha megteszik a kötelességüket úgy, amint eddig Ő Szent Felseége kegyelméből megtették, akkor meg vagyok róla győződve, hogy Ő soha sem fogja őket elhagyni, s hogy nem lesznek kénytelenek tolakodni és alkalmatlankodni senkinek, hanem az Úrnak lesz gondja rájuk, amint eddig volt.

Reám nézve kimondhatatlan boldogság, hogy itt élhetek ennyire lemondó lelkek között, akiknek egyetlen gondjuk az, hogy miképpen haladhatnának előre az Úristen szolgálatában. Legnagyobb boldogságuk az egyedüllét (O 413–414).

Az új, reformált kolostor a legősibb kármelita hagyományok szerint rendezi be életét. A kármelita remeték első szerzetes közösségét közel 400 éve, Berthold keresztes lovag († 1195) alapította meg a kármel hegyén. Az első szabályt Szent Albert jeruzsálemi pátriárka fogalmazta meg 1209 körül. A Szabályt 1226-ban III. Honoriusz pápa hagyta jóvá. Az angol Stock Szent Simon (1185–1265), a kármeliták legfőbb előljárója, kb. húsz év múlva azt kérte a pápától, hogy engedélyezzen bizonyos szabálymódosításokat. Ezt a módosított Szabályt hagyta jóvá IV. Ince 1248-ban és a kármelitákat a koldulórendek közé sorolta.

Teréz így summázza a múlt szenvedéseit, a boldog jelent és a jövő kilátásait:

A kármelhegyi Miasszonyunk szabályát követjük, amelyet Albert, jeruzsálemi pátriárka írt, mégpedig megtartjuk azt a maga teljes egészében, minden enyhítés nélkül, úgy, amint azt IV. Ince pápa 1248-ban, pápaságának ötödik évében megerősítette.

Azt hiszem, hogy érdemes volt elszenvadni érte mindazt a sok szenvedést, amibe az alapítás került. Tény, hogy életünk meglehetősen szigorú,

amennyiben szükség esetén kívül sohasem eszünk húst; nyolc hónapig böjtölünk, és más egyéb dolgokat tartunk meg, amint azt az Eredeti Szabály előírja. Mégis a nővérek sok tekintetben még ezt is kevésnek találják, úgy-hogy sok egyebet is vállaltak, amit a szabály pontos megtartása szempont-jából szükségesnek tartottunk behozni. Bizom is az Úrban, hogy amint Ő Szent Felsége megígérte, ezen a megkezdett úton nagyon előre fognak haladni.

A másik kolostort (4), amelynek megalapításán az az említett *beáta* fára-dozott, szintén pártfogásába vette az Úr. Alcalában van, s annak is kijutott a támadásokból, és sok szenvedés árán jött létre. Annyit tudok róla, hogy mintaszerű benne a fegyelem, s hogy a mi Eredeti Szabályunkat tartják meg benne. Adja az Úr, hogy mindez nagyobb dicsőségére szolgáljon Ő Szent Felségének és a Boldogságos Szűz Máriának, akinek ruháját viseljük! Amen (Ö 415–416).

Az eredeti szigor szerint élő kármelita közösségben Doña Teresa de Ahumada is új nevet vesz föl: ezentúl Jézusról nevezett Teréznek hívják.

(4) Ti. azt a kolostort, amelyet Jézusról nevezett Mária alapított.

X.

A BOLDOGSÁG SZIGETÉN

Teréz, a San José kolostor perjelnöje, a legfontosabbat akarja megtanítani a kis közösség minden tagjának: hogyan imádkozzanak, hogyan járjanak az Úr kedvébe szüntelen. Azt kéri tőlük, hagyják, hogy az Úr egészen felforgassa szívüket. Többet ér egyetlen szeretettől lángoló ember, mint sok langyos, felemás keresztény. Oly kevesen szeretik igazán Istent! Oly sok a közömbös! Oly sokan támadják az egyházat! A kármelitának az az élethivatása, hogy mindenek felett szeresse Istent és testvéreit, Isten országának terjedéséért imádkozzék, fáradozzon, éljen és haljon! Teréz tanít szóval, példával és írással. Nővérei kívánságára fog hozzá *A tökéletesség útja* megfogalmazásához.

Alaptételeket akar a szívükbe vénsni. Ilyenformán:

Részemről csak három pontra akarom felhívni a figyelmeteket. Ezek megtartása biztosítja nekünk a legjobban azt a belső és külső békességet, amelyet az Úr annyira a lelkünkre kötött. Az első a kölcsönös szeretet egymás között. A második a szakítás minden teremtménnyel. A harmadik az igazi alázat, amelyet ugyan utolsó helyen említék, de azért a legeslegfőbb, mert a többi mind magában foglalja (TU 31).

És az új nővérek lelkesen haladnak a tökéletesség Teréz által megrajzolt útján. A napok látszólag egyformák, az élet látszólag egyhangú, de valójában hallatlanul izgalmas. Az új világ konkvisztádorainak leányai, húgai zárkóztak be egy szűk kolostorba, hogy meghódítsák a legtitokzatosabb világot: önmagukat, s felfedezzék Isten és az ember szeretetének végtelen dimenzióit . . .

Még alig szürkül, amikor vidám harangszó ébreszti a kis közösséget. Rövid időn belül kitárulnak a cellaajtók, a nővérek a kórusra indulnak. Alig szoba-nagyságú, rács választja el az aprócska kápolnától. Egy óras elmélkedés után elimádkozzák a breviárium ún. kis

hóráit, aztán részt vesznek a szentmisén. Kilenc órákor valami ételt vesznek magukhoz, kitakarítanak, aztán mindenki munkához lát. Ki a konyhában, ki a veteményeskertben, ki a cellájában. De mindnyájan csendben és az Úr társaságában. Dél körül lelkiismeretvizsgálat a kóruson. Az ebédlőben gyalultatlan faasztalon egyszerű cseréptál és korsó, hófehér szalvéta. Teljes csendben fogyasztják az egyszerű böjtös ételt: húst sosem látnak. De előfordul, hogy csak egy darab kenyér várja őket az asztalon; nem futotta többre.

Az egyszerű ebédet közös üdülés követi. Ilyenkor hangos a ház, ének, kacagás, tréfa veri fel a szokott csendet. Ünnepnapokon még zenekart is rögtönöznek, s Teréz meg-megtáncoltatja nővéreit. Miért is lennének szomorúak? Nem nekik van a világon a legjobb dolguk? Ha van a földön mennyország, mondja néha Teréz, akkor az itt van, a San José falai között. Az üdülés után a breviárium, majd munka következik. Délután ismét egy óra elmélkedő ima, vesperás, valami kis vacsora és ismét közös üdülés. Munka, lelkiolvasás tölti ki a késő esti órákat. A nap a kompletóriummal és az éjszakai matutinummal végződik. Késő este int ismét a kis harang: csend és pihenés következik. Teréz megáll minden cella ajtajában, áldását adja minden leányára. Ő maga is visszahúzódik cellájába. Ilyenkor fog írásba; tovább fogalmazza *A tökéletesség útja* állomásait és megírja – valószínűleg Domingo Bañez kérésére – harmadik lelki számadását. Röviden, hiszen már nincs ideje önmagára.

Az előbbi kéziratomból kb. kilenc hónappal ezelőtt készült. Azóta az isteni kegyelmek tekintetében nem állt be nálam csökkenés. Amennyire meg tudom ítélni, belső szabadságom jelentékenyen megerősödött. . . . Azt tapasztalom, hogy ha biztonságban akarunk lenni az elesés ellen, akkor a keresztbe kell fogoznunk és Abban bízunk, aki minket azon megváltott. Ő az én egyedüli igaz jóbarátom.

(. . .) Azelőtt igen jól esett, ha szerettek engem. Most, mióta ezt az igazságot beláttam, semmit sem törődöm vele.

(. . .) A nagy szenvedéseknek, támadásoknak és meghurcoltatásoknak elviselésére az utóbbi hónapokban Isten nagy lelki erőt öntött belém. Annál nagyobbat, minél nagyobbak voltak, úgyhogy soha nem fáradtam bele a szenvedésbe. Azokra, akik rosszat mondtak rólam, nemcsak hogy nem neheztettem, hanem éppen e miatt még jobban szerettem őket.

(. . .) Természetemből kifolyólag, ha valamit óhajtok, ez az érzelem igen hevesen szokott megnyilvánulni. Most ellenben vágyaim már annyira higgadtak, hogy amikor teljesülnek, azt sem tudom, vajon igazában örülök-e neki.

(. . .) Most is, mint mindig, nagyon vágyódom az önsanyargatásra; keveset gyakorlom, mert igen beteges vagyok.

(. . .) A rendesnél erősebben vágyódom arra, hogy minél többen legyenek olyanok, főleg tudós emberek, akik teljes önzetlenséggel szolgálnak Istennek. (. . .) Anyaszentegyházunk súlyos bajai annyira nyomasztóan hatnak lelkemre, hogy neveltségeseznek tartanám bármi más miatt búsulni.

(. . .) Ami hitemet illeti, úgy veszem észre, hogy az mostanában sokkal erősebb. (. . .) Magam részéről nem teszek mást, mint hogy elfogadom a kegyelmeket, anélkül, hogy megszolgáltatnám őket. Szóval úgy viselkedem, mint a leghaszontalanabb teremtés a világon. Sokszor elgondolom, hogy a többiek mind előrehaladnak a tökéletességben, csak én nem, mert tőlem semmi sem telik. Az az egy bizonyos, hogy részemről ez nem alázatosság, hanem igazság.

Világos előttem, hogy az egész lelki haladásomat a kinyilatkoztatásoknak és elragadtatásoknak köszönhetem, s nincs benne több részem, mintha valami élettelen tuskó volnék. Ez az, ami megnyugtat és kétségeimet eloszlatja. Isten karjaiba vetem magam, és bízom vágyaimban, abban ti., hogy valóban szeretnék Őerte meghalni és elveszteni minden kényelmet, történnék velem bármi.

Vannak napjaim, amikor számtalanszor eszembe jut Szent Pál mondása: ti., hogy mintha nem én élnék, nem én beszélnék, mintha nem volna magamnak akaratom, hanem hogy bennem lakik Az, aki engem kormányoz és nekem erőt ad. Egészen magamon kívül vagyok, és rendkívül nehezemre esik, hogy élnem kell. (. . .) Őiránta való szeretetből mégis élni akarok. Szívemből kívánom, hogy minél nagyobb szenvedésekkel és üldöztetésekkel legyen telítve, hogy, ha már nem vagyok képes hasznot hajtani, legalább szenvedésre legyen alkalmam. (. . .) A belső imában kapott közléseim mind teljesültek, még az olyanok is, amelyek két esztendővel későbbi dolgokra vonatkoznak. Isten végtelen tökéletességeiről annyi megvilágosító kegyelemben és megértésben részesülök, hogy, ha ezekre gondolok, az értelmem felmondja a szolgálatot. Úgy vagyok vele, mint aki olyan dolgokat lát, amelyek meghaladják a felfogási képességét, és azonnal szemlélődésbe merülök.

Az Ūristen vigyáz rám, hogy meg ne bántsam Őt, és pedig annyira, hogy olykor egészen elcsodálkozom. Szinte kézzelfoghatóan tapasztalom, mennyire gondomat viseli, én pedig a magam részéről úgyszólván semmit sem teszek (3 L. Sz.–ŪM III. 406–410).

Teréz ünnepi hetet tart, amikor rákerül a sor a konyhai szolgálatban. Végre valami finomat készíthet leányainak! Azok is boldogok, amikor anyjuk a szakács, s persze szívesen segítenek neki. Isabel nővér egyszer vizet visz a konyhába, s a tűz előtt elragadtatásban találja Teréz anyát: kezében a serpenyő, tartja a tűz fölött, de látszik, hogy magán kívül van. Meddig tart az eksztázis? Nem lehet tudni, mert a

tojás éppen oly szép-sárga maradt, mint rendes körülmények között. Az olaj sem kapott lángot, a tűz sem aludt ki . . . Nem először és nem utoljára történt.

Rajta tehát leányaim, ne csüggedjünk! Ha engedelmességből külső dolgokkal kell foglalkoznotok, például a konyhában, jegyezzétek meg, hogy *a fizek között is ott jár az Úr*, és segít benneteket bensőleg is, külsőleg is! (Al. 48).

A kis közösséghez csatlakozik unokahúga, Maria de Ocampo is, aki annak idején örökségét ígérte az új alapításhoz. Maria Bautista nővér lesz belőle; Teréz különös gondot fordít arra, hogy megtanítsa az engedelmességre. Vele esik meg a híres uborkaügy. Teréz egy alkalommal egy rohadt uborkát nyom a kezébe azzal a meghagyással, hogy ültesse el a kiskertben. Maria Bautista nővér csak ennyit kérdez: fektetve vagy állítva? – Fektetve. – S a nevezetes uborka a földbe kerül. Egy más alkalommal viszont tanácsát kéri Teréz: kintről hordassák az ivóvizet, vagy próbáljanak mélyebb kutat ásni a kertben? A fiatal nővér azt javasolja, hogy ássanak mélyre, s bízzanak abban, hogy az Úr, ha már egyszer ide helyezte őket, megfelelő ivóvízzel is ellátja őket. S valóban. A kimélyített kútból tiszta vízforrás fakad fel. Maria Bautista nevét viseli ma is.

Avila püspöke, don Alvaro gyakran jön meglátogatni kedvenc leányait. Egyszer egy életnagyságú feszületet hoz nekik megmutatni. Nagylelkűen megígéri, hogy csak a legközelebbi alkalommal kéri vissza, addig csak imádkozzanak körülötte. Amikor egy idő múlva megjelenik a kolostorban, s valami ügyesbajos dolgot intéz el Terézzel, kívülről furcsa ének hallatszik: – Keresztre feszített Jézus, irgalmazz nekünk, maradj velünk. Benyitnak a nővérek, éneklük a különös litániát, hozzák a Feszületet . . . Teréz elpirul zavarában, de a püspök elérte a finom célzást: – Ám tartsák meg a Feszületet, aztán imádkozzanak érte is!

A kolostor fő kereseti forrása a fonás. Minden nővér ért hozzá; viszik magukkal a fonalat a rekreációba, cellájukba, sőt a vendégszobába is. Egyszer a szent lovag, don Salcedo, finoman Teréz szemére veti: nem is figyel arra, amit mond, hiszen folyton jár a keze. Teréz nevetve idézi a hallottakat, aztán csak annyit fűz hozzá, hogy neki is éppúgy meg kell keresnie a kenyerét, mint minden szegény embernek,

– s folytatja a száleresztést. A jó lovag végül is meg próbálja lekenyerezni: tegye le a rokkát, figyeljen rá, kifizeti neki az órabért. Teréz felkacag, és belemegy az üzletbe.

Így érkezik el az Úr 1567. esztendeje. A San José kis cellái mind lakót kapnak. Betelik a szabályban megállapított létszám. Jézusról elnevezett Teréz – « ez a nyomorult a sok angyali lény között » – ötvenkét éves. Élete legboldogabb öt éve van mögötte. De most újabb hívásnak kell eleget tennie: több helyről érkezik a sürgető kérés, hogy alapítson újabb sarutlan női kármelita kolostort.

1567-től egészen haláláig úton lesz.

Isten szeretetére gondol, és nekiindul az ismeretlenek.

XI.

VÁNDORÚTON . . .

Öt esztendő telt el az avilai San José kolostor alapítása óta, s amennyire most látom (1), ez az öt esztendő volt életemnek legboldogabb korszaka. Lelkem most sokszor érzi hiányát annak a békességnek és nyugalomnak, amelyet ott élveztem. (. . .) Teljes lett a létszám, mert abban állapotunk meg, hogy tizenháromnál többet nem veszünk fel. (. . .) Egyszer látogatába jött hozzám egy ferencrendi szerzetes. Buzgó szolgája az Úrnak, s hasonló vágyak lelkesítették a lelkek üdvéért, mint engem. Nem sokkal előbb érkezett haza Indiából (2), elkezdett nekem beszélni arról a sok millió lélekről, akik ott elkárhoznak, csupán azért, mert nincs, aki oktassa őket. Buzdított minket, hogy folytassuk továbbra is a vezeklő életet. Én annyira a szívemre vettem ennek a sok léleknek elkárhozását (3), hogy nem tudtam hová lenni a fájdalomtól. Félrevonultam az egyik remetelakba, sírtam-zokogtam, könyörögtem az Úrhoz, ejtse valahogy módját, hogy én is tehessek valamit. (. . .) Miközben engem a fájdalom emésztett, egy este belső imába lévén merülve az Úr a szokott módon megjelent nekem és így szólt hozzám: «Várj egy kicsit, leányom: nagy dolgokat fogsz látni» (AI-ÖM III. 11–16).

Teréz ötvenkét éves múlt. Micsoda háborúkat vívott meg: önmagával elsősorban, aztán szülővárosával, egyházi és világi nagyságokkal. Végül is elérte amit akart, megvalósította az eredeti szigorú szabály szerint élő kármelita kolostort. Csendes nyugalomban nevelhette az első fiatalokat, megírta, mintegy addigi élete összegzéseként *Önéletrajzát*, valamint az imáról szóló csodálatos tankönyvét, *A tökéletesség*

(1) Ti. 1573 augusztusában, amikor nekifog *Az Alapítások könyve* (továbbiakban AI-ÖM III.) megírásához, – a tollat majd csak a halál üti ki a kezéből.

(2) Vagyis az új világból, Amerikából.

(3) Teréz (mint pl. Xavier Ferenc is) kora felfogása szerint azt gondolja, hogy akit nem keresztelnek meg, az elkárhozik. Lásd később a «Teréz hite» c. fejezetet.

útját. Mindent elért, amit csak akart. De soha nem állapodott meg. Öt évi nyugalmat kapott, hogy ebben a csöndes kis paradicsomi zugban – ő, « a nyomorult teremtmény az angyali lelkek között »! – zavartalanul az imának, a vezeklésnek, a fiatal gárda kiképzésének szentelhesse magát. Hogy mi ment végbe az Úr és Teréz között ebben az öt esztendőben, arról elég keveset tudunk. Annyi bizonyos, hogy Teréz most egyre nagyobb részt kíván Isten országa építéséből. Látóköre a szűk kolostor keretében egyre szélesebb horizontra tágul. Amikor imádkozik, egyre teljesebb élet- és sorsközösséget akar vállalni Urával, Életével, Mindenével. Miért jött Krisztus a világba? – Hogy üdvöztse az emberiséget. Mi tehát a legfőbb vágya? – Hogy mindenki üdvözljön! Milyen eszközöket alkalmazott a megváltás művében? – A rejtett életet, a munkát, az imát, az észrevétlenséget, a tanítást, a szenvedést, a kereszthalált! Mi tehát Teréz teendője? – Hogy ugyanezeket az eszközöket használja fel ő is! – Hol vannak már a régi kicsinyes gondolatok, félelmek, aggályok, szorongások! Teréz, a konkvisztádorok húga és nővére, szintén hódítani akar. « Lélekalhász » akar lenni, mint az apostolok. Imádkozik tehát, vezekel, rejtetten él, észrevétlenségben, csendben, munkában, tanításban. Belső energiaközpontok működnek benne, s a felszabaduló energiahullámok túlcsapnak a kolostor falán. Teréz életének utolsó tizenöt évét a szemlélődés és az Isten akaratát bármi áron megvalósító tevékenység bámulatos szintézise jellemzi. –

II. Fülöp annyira a szíven viseli a szerzetesrendek megújulását, hogy megbízza a Kármelhegyi Boldogasszony rendjének legfőbb előjáróját, tanulmányozza a reform lehetőségeit. Amikor Juan Bautista Rubeo « főtisztelendő generális » Kasztíliát is végigvizitálja, Avila püspöke, a jó don Alvaro, felhívja figyelmét a San José kolostorra. Teréz nagy tisztelettel fogadja a rendi generálist, ez utóbbi pedig annyira megilletődik a tizenhárom kármelita életének szigorától, imádságos szellemétől, hogy kiveszi a püspök joghatósága alól. Nyíltan megmondja, hogy magáénak akarja tudni ezt a kis kincsházat. Teréz nem örül a megoldásnak, mert szinte előre sejtí az azt a sok viszonytárságot, amelyet a sarus kármeliták zúdítanak majd a reformra, de felmerül benne az a gondolat is, hogy a reformot esetleg ki lehetne terjeszteni a férfirendre is. Rubeo széles körű felhatalmazást ad Teréznek: Ó- és Új-Kasztíliában is alapítson kolostorokat. A generális már eltávozik, amikor Teréz levélben kéri, hogy esetleg férfi-kolostort is

alapíthasson az eredeti Szabály szellemében. Rubeo nehezen áll rá – ismeri övét! –, de aztán engedélyt ad két « sarutlan férfi kármelita kolostor » alapítására.

Teréz messzire lát. Ha szaporodnak a sarutlan női kolostorok, szükség lesz hasonló szellemű gyóntatókra, vezetőkre. Más rendiektől ezt nem kaphatják meg. Az enyhített szabályok szerint élő kármelita szerzetesek sem teljesíthetik ezt a szolgálatot. Szükség van tehát a sarutlan férfi szerzetesekre is, – ha már egyszer úgy esett, hogy a püspök joghatósága alól kikerülve a férfi rend legfőbb előljárójának fennhatósága alá tartoznak.

A felhatalmazás megvan, de honnan vegyen Teréz megfelelő férfi kármelitát tervei megvalósításához? Nem ismer senkit, akivel bele lehetne vágni ebbe a vállalkozásba. Néha az is eszébe jut, hogy hiszen pénze sincs, se háza, se földje, se újabb pártfogója. Ezt a gondot tartja a legkisebbnek, hiszen eddig is előkerült minden, amire szükségük volt. De egy jóra való, olyan igazi sarutlan kármelitának való férfiembert honnan kerítsen?

Közben Avilában elterjed a hír, hogy *Madre Teresa* újabb kolostort akar alapítani. Szokás szerint megint felháborodnak a jó avilaiak, kijelentik, hogy ez a nő végképp megbolondult, nem tud megmaradni egy helyen stb. Teréz már ismeri az effajta lármát, nem sokat ad rá. Mivel újabb jelentkezők kopognak a San José kapuján, nagyon időszzerűvé válik egy új alapítás. Az egyik jelentkező, szerencsére, valami pénzt is hoz magával; nem sokat ugyan, de majd csak lesz valahogy. S Teréz belevág az ügybe. Megüzeni a medinai sarus kármeliták perjelének, Antonio de Herediának, hogy béreljen számukra egy házat. Maga úgy készül az utazásra, hogy megkettőzi vezekléseit. Hogy nővérei ne lássák a távozás miatt érzett fájdalmát, elbújik az egyik remeteségbe; ott imádkozik az Úrhoz, ne engedje, hogy valami is meglazuljon az eredeti szigor acélhálóján.

Amikor elérkezik az indulás napja, megáldja leányait, a kármel-hegyi Boldogasszony oltalmába ajánlja valamennyit, megtapogatja a zsebében simuló néhány reált és keresztet vetve fellép a kocsira. 1567. augusztus 13-án hajnalban indulnak el a legszükségesebbekkel megpakott szekerek. Két nővér tart vele a San José, négy pedig a Megtestesülés kolostorból. Öszvéren követi a menetet Julián de Avila, Teréz világi pap barátja, ügyvédje, ügyintézője, krónikása.

Nagyasszonyunk napjának előestéjén érkeztünk Medinába, éjjel tizenkét órákor. Hogy ne okozzunk feltűnést, a Szent Anna kolostor előtt szálltunk le, onnan pedig gyalog mentünk a házhoz. Éppen az órában hajtották be a bikákat a másnapi viadal számára, s igazán nagy irgalma volt az Úrnak, hogy eggyel sem akadtunk össze (AI-OM III. 307).

A házról kiderül, hogy rozoga, düledezik, s voltaképp egy kapualj az egész, amit Terézék birtokba vehetnek. Nekiállnak tehát éjjel, hogy hajnalig kápolnává alakítsák át ezt a helyiséget. Kölcsönkapott damaszt ágyterítőkkal vonják be a falakat, megtisztogatják a mocskos padlót, oltárt terítenek. Ég a kezük alatt a munka, míg Medina pogárai gyanútlanul alszanak. Reggelre kész a «kápolna», ők egy ajtó rései mögül nézik a szentmisét, – s ezzel a kolostor meg van alapítva! Csak ezután gondolnak arra, hogy most aztán hol lakjanak a nővérek. Ezt a házat ui. rendbe kell hozni, hiszen lakhatatlan. Egy jóindulatú medinai kereskedő szánja meg a koldus apácákat, s felajánlja nekik házának egy emeletét. A *Madre Fundadora* innen irányítja a kőműveseket, ácsokat, lakatosokat. A medinai polgárok jólelkűek, szívesen adakoznak, így aztán a düledező ház lassanként kolostorformát ölt. Mellettük áll a helybeli sarus perjel, Antonio de Heredia is, aki egyre inkább Teréz hatása alá kerül. Szégyelli a maguk kényelmét, csodálja a «gyöngye nők» szigorú életmódját. Teréz nem takarékoskodik a szóbeli érvekkel sem, finom női tapintattal mutatja be Fray Antoniónak a kármelita rend eredeti eszményét. Amikor az meghallja, hogy Teréznek férfikolostor alapítására is van engedélye, felkiált: – Ő lesz az első «sarutlan szerzetes»! Teréz nem egészen nyugodt, nem tudja elfelejteni a perjeltől alkotott első, nem mindenben pozitív benyomását, ezért várakozásra inti. Közben maga is vár.

Egy napon aztán találkozik egy fiatal sarus kármelitával, aki első pillantásra megnyeri osztatlan tetszését. Juan de San Matias szeretne átlépni a karthauziakhoz, ellenállhatatlan vonzódást érez a remeteélet szigora iránt. Teréz megtudja, hogy Juan testvér egy Gonzalo de Yepes nevű nemes és egy egyszerű polgárasszony fia. Az apa selyemszövésből tartotta el családját. Fiatalon meghalt, s felesége, Catalina asszony nevelte fel, kemény munkával, gyermekeit. Juan volt a legfiatalabb a családban. Nem nagy hajlandóságot mutatott a kézművesmesterség iránt, de annál szívesebben ápolta a kórház elhagyott beteget és bújta a könyveket. Teréz el van ragadtatva a huszonnégyszáz

éves, aprótermetű, csillogó fekete szemű Juan testvértől, aki már most pontosan úgy él, mint ahogy azt a reformált kolostorban elképzelte.

Megtudtam tőle, hogy szándéka van belépni a kartauziakhoz. Közöltem vele tervemet, s nagyon kértem, várjon addig, amíg az Úr ad nekünk férfi-kolostort. Figyelmeztettem arra, hogy ha már tökéletesebb életet akar élni, mennyivel jobb volna, ha saját rendjében tenné, s hogy mennyivel nagyobb szolgálatot tenne az Úrnak. Erre ő szavát adta nekem, azzal a föltétellel, hogy nem kell soká várnia (Al-ÖM III. 37-38).

Ezen az estén Teréz a szokottnál vidámabb a rekreációban. A nővérek kérdésére nevetve újságolja: van már másfél szerzetese!

Megtörtént tehát az első alapítás és kilátásban van a férfi rend reformja is. Teréz hálát ad:

Időközben a nővérek becsülete nőttön-nőtt a lakosság szemében. Nagyon megszerették őket, s nézetem szerint, erre meg is volt az okuk. Mert hiszen máson sem járt az eszük, mint azon, hogyan tudna mindegyik napról-napra tökéletesebben szolgálni az Úrnak. Minden tekintetben úgy éltek, mint az avilai Szent Józsefben szokás. Az Úr kezdett egyeseket meghívni arra, hogy belépjenek hozzánk, s akkora kegyelmekkel árasztotta el őket, hogy én nem tudtam hová lenni a csodálkozástól. Áldott legyen érte mindörökre! Amen. Hiszen igazán úgy látszik, csak azt várja, hogy szeressük Őt, s mindjárt szívébe zár bennünket! (Al-ÖM III. 38).

XII.

1568 ESEMÉNYEI

Teréz toledói hercegnő pártfogója, Doña Luisa, kincsei egy részét kolostoralapításra akarja szánni. Ezzel nemcsak eleget tenne a divatnak, hanem bizonyára érdemeket is szerezne. Amikor meghallja, hogy « Avila Szentjének » engedélye van új kolostorok létrehozására, sürgetni kezdi, hogy Malagonban telepedjenek meg. A falucska a hercegnő uradalmához tartozott. Teréz hallani sem akar az ötletéről: túl kicsi a falu, hogyan élnének meg a nővérek. Doña Luisa erre még azt is felajánlja, hogy évi jövedelmet biztosít a kolostornak. Teréz kénytelen engedni. De az alapítási okmányban legalább annyit leszögez, hogy a nővéreknek nem lehet semmijük és úgy kell megtartaniok a szabályokat, mint a többi vagyontalan közösségnek. Virágvasárnapon, április 11-én nagy harangzúgás mellett vonulnak be a nővérek új otthonukba.

A jelenlevők mind nagyon meg voltak hatva. Ott maradtam még néhány napig. Az egyik napon, a szentáldozás után, magától Urunktól hallottam, hogy ebben a házban híven fognak szolgálni neki. Ha jól emlékszem, még két hónapot sem töltöttem ott egészen, mert a lelkem már folyton unszolt, hogy menjek már Valladolidba megalapítani az ottani kolostort (Al ÖM III. 83).

A valladolidi alapításra nem kisebb « nagyságok » unszolják, mint az avilai püspök fivére és húga. Don Bernardino de Mendoza felajánl egy házat, szép nagy kerttel. Míg Teréz a megfelelő nővércsapatot szedi össze Avilában, a meglehetősen könnyelmű életet élő Don Bernardino váratlanul meghal Ubedában. Teréz mint már annyiszor, tudomást szerez az elhunyt állapotáról:

Az Úr azt mondta nekem, hogy nagyon is kockán forgott üdvössége, de hogy megkönyörül rajta azért a szolgálatért, amelyet Szűz Anyjának tett azáltal, hogy odaadta azt a házat kolostorul az Ő Rendje számára; s hogy

addig marad a tisztítóhelyen, amíg csak el nem mondják ott az első szentmisét; akkor aztán kiszabadul. Ennek a léleknek súlyos kínjai állandóan a szemem előtt lebegtek, úgyhogy, bár tulajdonképpen Toledóban szerettem volna alapítani, egyelőre lemondtam erről, és siettem, hogy tőlem lehetőleg minél hamarabb megalapítsam a kolostort Valladolidban. (. . .) Szent Lőrinc napján értem Valladolidba. Amikor megláttam a házat, nagyon elszorult a szívem, mert beláttam, hogy a nővérek illő elhelyezése nagy költségekkel járna, a kert pedig, mivel a folyó partján feküdt, nem lehetett egészséges (Al ÖM III. 85).

Minden ellene szól annak, hogy itt nyissák meg az új kolostort: a házat övező egészségtelen mocsár, az épület hiányosságai, az engedélyek hiánya stb. Teréz azonban egy szenvedőt lát maga előtt, és bármi-be kerüljön is, segíteni akar rajta. Julián de Avila is kezére jár, így elkészülnek a legszükségesebbek. Amikor Teréz az első szentmisén a szentáldozáshoz járul, elragadtatásba esik, s látja, hogyan szabadul meg Don Bernardino a tisztító szenvedésektől.

Nagyboldogasszony ünnepén történik meg a hivatalos alapítás. A ház, sajnos, nem bizonyul alkalmasnak. A nővérek egymás után betegszenek meg. Ekkor lép közbe Doña Maria de Mendoza, s ugyancsak Valladolidban felajánl nekik egy másik házat. Teréz maga ellenőrzi, hogy minden a szabályok pontos megtartásával készüljön el. Négy hónapi betegeskedés után költöznek át az új házba; a kolostort a Boldogasszony Szeplőtelen Fogantatásának szentelik.

Teréz közben gyakran gondol várakozó «másfél szerzetesére», Fray Antonióra és Fray Juanra. Az előbbi szépen vizsgázott az elmúlt évben: súlyos szenvedéseket állt ki nagy türelemmel. Így elszórtak a vele kapcsolatos aggályok. Juan testvér pedig már teljesen a reform szellemében él. Most már csak valami házra lenne szükség ahhoz, hogy megalapíthassa az első sarutlan férfikolostort. Egy avilai nemes felajánl egy kicsi házat, az Avilától nem messze fekvő kis Duruelo helységben. Teréz egy nővérrrel és hűséges kísérőjével, Julián de Avilával útrakel. Alig találnek erre az Isten háta mögötti kis zugra. Néhány család az egész falu. Az említett ház pedig egy jókora fészker, padlással és kapualjszerű bemélyedéssel.

Úgy gondoltam, hogy a kapualját át lehet alakítani templommá; a padlás lesz a kórus; a szobában alhatnak. Az a nővér, akit magammal hoztam, nem tudott megbarátkozni a gondolattal: „Az az egy bizonyos, anyám, hogy nincs az az ember, ha még akkora szent is, aki itt kibírná; ne is beszéljen róla többet!” (Al ÖM III. 109).

Teréz visszafelé beszámol a két jelöltnek tapasztalatairól. Mindketten úgy nyilatkoznak, hogy hajlandók akár disznóólban is ellakni. Teréz is jónak tartja ezt a nagy szegénységet: ha ui. valami pompás házzal kezdenének, mit szólna a rendi generális? Hogyan bizonyíthatnák akkor, hogy valóban reformált életre vállalkoznak?

A valladolidi alapítás arra is időt hagy Teréznek, hogy Juan testvért kiképezze jövődő életére. Bevallja, hogy voltaképp neki kellene tanulnia ettől a fiatal szerzetestől, de az új alapítás miatt be kell vezetnie a sarutlan kármeliták életébe. Közben beszerzi a megfelelő darócot, és a nővérek elkészítik a két habitust: jó nagy méretű Antonio de Heredia és egy kisméretű Juan testvér számára. A két leendő kármelita szerzetes igyekszik beszerezni az alapításhoz szükséges tárgyakat.

Fray Antonio nagy örömmel jött hozzám Valladolidba, s elmondta, mi mindent hozott össze. Hát az bizonyos nem volt valami sok. Csak órákkal volt alaposan felszerelve. Nem kevesebb, mint öt homokórája volt, amin én jót mulattam. Azt mondta, arra kellene, hogy az elmékedési időt jól ki lehessen mérni, mert nem akarja, hogy a tekintetben zavar álljon be. Arról azonban tudtommal nem gondoskodott, hogy min fog aludni (AI ÖM III. 112–113).

A *Madre Fundadora* először Juan testvérré adja rá a durva darócruhát. A Keresztről elnevezett Juan testvér (1) leteszi az első fogadalmat, s mezítláb elindul az új «kolostor» felé. Hamarosan követi Antonio testvér is, 1568. november 27-én ér Durueloba. A két első sarutlan kármelita, jóllehet több mint 30 év köztük a korkülönbség, a legnagyobb egyetértésben szervezi meg életét. Teréz néhány hónap elmúltával Duruelo felé kerül, hogy meglátogassa a nevezetes alapítást. Reggel érkezik:

Fray Antonio de Jesús éppen a templom előtt söpört, jókedvű arccal, mint mindig. Odaszóltam neki: „Mi jutott eszébe? Hát a tekintély hol maradt?” „Bolond az a nap is, amikor adtam rá valamit” – felelte vissza. Amikor beléptem a kis templomba, elámultam, milyen szellemivé tette azt az Úr! Az a sok feszület! (. . .) Hát még az a sok halálfej! (. . .) Kórusul a padlás szolgált, ott végezték a zsolozsmát. Alaposan le kellett hajolniok, hogy bejuthassanak, ha onnét akartak szentmisét hallgatni. Ugyanis két

(1) Akit ma Keresztes Szent János néven ismerünk.

oldalát egy-egy remete-cella volt, de ezekben csak fekvő vagy ülő férfiak voltak. Tele volt szénával, mert igen hideg helyiségek voltak, s a tető úgyszólván a fejüket érintette. Egy-egy ablak nyílt belőlük az oltárra; egy-egy kődarab szolgált vánkosul; egyébként pedig zsúfolva voltak az ő kedves feszületeikkel és halálfejükkel. Megtudtam, hogy a matutinum után nem szoktak lepihenni, hanem ott maradnak a primáig elmélkedésbe merülve. Oly magas fokán voltak a szemlélődésnek, hogy mire a primára mentek, ruhájukat nem egyszer elborította a hó anélkül, hogy észrevették volna. (. . .) Sokszor eljártak prédikálni a szomszéd községekbe, másfél két mérföldnyire is, s hozzá meztláb, fagyban, hóban. (. . .) Étlen-szomjan késő este értek haza vacsorára. S mindezt semmibe se vették: annyira boldogoknak érezték magukat. (. . .) Alig tudtam elegendőképp hálát adni az Úrnak. Úgy éreztem, hogy ez a szerény kezdeményezés valamikor nagy javára fog szolgálni Rendünknek és dicsőségére Urunknak. (. . .) Később egy-két dolgot meghánytunk-vetettünk. Amilyen lanyha és rosszra hajló vagyok, főleg arra kértem őket, hogy ne gyakoroljanak akkora vezeklést, mert ebben a pontban nagyon szigorúak voltak. (. . .) Ők ellenben, mivel megvoltak bennük azok az erények, amelyek énbennem hiányoznak, nem sokat adtak a szavamra, s nem engedtek szigorukból. Amikor eltávoztam tőlük, lelkem túlradó boldogsággal volt tele (AI ÖM III. 115–119).

Teréz boldogsága valóban határtalan: ez a kis « Betlehem » egészen a Kármel-hegyi remeteelődök életére emlékeztet. Igazi anyaszívvel szereti első két « fiát », s ezzel az anyaszeretettel fékezi szigorukat. Jót mosolyog a házat díszítő halálfejek sokaságán: ám legyen, ha ez örömet szerez nekik. De amikor körülnéz a konyhában is, szükségesnek tartja, hogy a vele utazó nővérral bemutassa a takarítás alapelemét. Egy kis kamrába söprű, lapát, meszelő, vödör kerül. Ettől a látogatástól kezdve a sarutlan férfikolostor épp úgy ragyog a tisztaságtól, mint a nővéreké.

De a távolból is gyakran közbe kell lépnie, hogy fékezze túlságos vezekléseiket. Megtudja, hogy Juan testvér egy alkalommal, betegségtől elgyengülten, azt kérte a perjeltől: hadd egye meg valmivel korábban azt a darab száraz kenyeret, ami rendes étkezéséül szolgált. Hogy aztán miképpen vezekelt ezért a gyöngeségéért, arról Fray Antonio tudósította Terézt. A *Madre Fundadora* elrémülten olvassa, hogy Juan testvér aznap lemeztelenített vállal s egy ostorral lépett be az ebédlőbe. Térdre hullt az előre földre szórt cserépdarabokra, s addig ostorozta magát, amíg vértől borítottan nem zuhant végig a földön! Teréz könyörgő levelet ír: ne vigyék túlzásba a vezeklést! Ne vállaljanak esztelen penitenciát! De ez a levél is süket fülekre talál, Teréz

pedig önmagát hibáztatja: biztosan ő a lusta, kényelemszerető . . . Tudja, hogy mindenben mérsékletre van szükség; de vajon mégis nem ezeknek a szenteknek van igazuk . . . ?

Egy időben ő maga is végzett ilyen kemény vezekléseket. Most az állandó betegség, gyengeség, utazások kellemetlenségeit fogadja jó szívvel; nővéreit is inkább mérsékletre inti. Végül is az Úr szeretetére bízza a kis férfi-közösséget. Biztos abban, hogy meg fogják találni a helyes mértéket.

És valóban alig egy-két év telik el, és Juan testvér indul el, hogy az új alapítások féktelen szigorát helyes mederbe terelje.

Az 1568. november 28-án megalapított kolostor a Kármel-hegyi Boldogasszony oltalma alatt folytatja mindennapi hősiés életét.

XIII.

TOLEDÓTÓL SALAMANCÁIG

Emlékeztek-e Toledo becsületes kereskedői a Sánchez család innen elszármazott ivadékaira vagy nem, azt már nehéz eldönteni, de hogy az 1569. március 24-én városukba érkező *Madre Teresa* alakjában nem ismerték fel az ősi toledói zsidó család leszármazottját, az nagyon valószínű. Teréz két avilai fiatallal jön, hogy meghódítsa ősei szülővárosát. Isabel de San Pablo és Isabel de Santo Domingo a társai. Most is egy meghívásnak tesznek eleget, de a körülmények elég zavarosak.

Egy helybeli kereskedő, Martin Ramirez, súlyosan megbetegedett. Gyóntatója tudott arról a szándékáról, hogy valami jámbor alapítványt akart létrehozni. Azt ajánlotta neki, építtessen kolostort a sarutlan kármelita nővéreknek. Ő is jól fog járni, meg persze a város is, hiszen a kolostor nővérei mindennap megemlékeznek a jótevőkről. A kereskedő, még mielőtt írásba foglalhatta volna az ügyet, meghalt. Arra azonban még volt ideje, hogy az alapítást rábízsa testvérére, Alonso Alvarezre. A nehézségek ez alkalommal sem hiányoznak: nincs megfelelő ház, az alapítók elfogadhatatlan feltételeket akarnak szabni, s főképp kilátás sincs az egyházi engedély megszerzésére. (Az egyházmegye érsekét, miután nyolc évet töltött az inkvizíció börtönében, most Rómában tartják fogságban.) A világi hatóságok sem mutatnak sok hajlandóságot. Végül is Teréz megpróbálja utolsó fegyverét:

Elhatároztam, hogy beszélék a kormányzóval (1). Elmentem egy templomba, amely tőzsomszédja volt az ő házának, s kérttem, hogy legyen kegyes lefáradni hozzám néhány szóra. Két hónapja már, hogy folyton könyörögtünk neki, s napról napra rosszabbul viselkedett velünk.

(1) Ti. a toledói érseki tanács kormányzójával, don Gómez Tello Girónnal.

Mikor négyszemközt voltam vele, ezt mondtam: „Ez már mégis csak hallatlan dolog, hogy mikor mi, nők, ilyen szigorú, tökéletes és elzárt életet akarunk élni, és semmi mást nem kívánunk: akadnak olyanok, akik a vezeklést hírből sem ismerik, sőt csupa kényelemben élnek, s mégis megakarnak akadályozni ilyesmit, ami oly nagy dicsőségére szolgál Urunknak”. Ilyen és ehhez hasonlót mondtam neki, s ugyancsak megnyomtam a szót, mert az Úr nagy bátorságot öntött belém. Ez annyira hatott a szívére, hogy mielőtt eljöttem volna tőle, megadta az engedélyt. (. . .) Mindössze valami három vagy négy arany volt az egész pénzem (Al ÖM III. 122).

Megszületik tehát az egyházi engedély, megvan a kolostor felszereeléséhez legszükségesebb, csak éppen a ház hiányzik még, ahová beköltözhetnek. Teréz annyira elfogadhatatlannak tartja Alonso Alvarez feltételeit, hogy szakít vele. Kénytelen egészen a Gondviselésre támaszkodni. Így gondolkodik: Teréz és három dukát, az semmi, de Teréz meg három dukát meg Isten: az minden! És a segítség nem is várat magára sokáig. Egy teljesen együgyűnek látszó fiú ajánlja fel a szolgálatait. A nővérek először mosolyognak rajta, de aztán Teréz észbekap: nem a legegyszerűbb eszközöket használja fel Isten a leghathatósabban? És megbízza a fiút, járjon utána titokban, hol vehetnének házat. Andrada nyakába veszi a várost és néhány nap múlva jelenti: van ház! Már nyújtja is Teréznek a kulcsokat. Felajánlja segítségét a bútorszállításhoz . . . Teréz mosolyogva nyugtatja meg, hogy egész vagyonuk két kép, két szalmazsák és takaró. Éjjel titokban közelítik meg a házat. Nesztelenül lerakodnak, nekiállnak a takarításnak. A kápolna a legfontosabb, hogy misét lehessen bemutatni, kitenni az Oltáriszentséget. Ez jelenti ugyanis az alapítás tényét. Hajnalban Teréz kísérelője be is mutatja az első misét. Mire a környék lakói felébrednek, már csak azt vehetik tudomásul, hogy valaki titokban kolostort alapított. De kinek az engedélyével? Futótűzként terjed a hír, rohannak a kormányzóhoz, de az előző nap elutazott. A városatyák ekkor a székesegyház papjához fordulnak panasszal. Teréz hamarosan rendeletet kap: kiközösítés terhe alatt tilos a misemondás az új házban!

Mindegy. Teréz tudja, hogy az alapítás megtörtént, ehhez joga és felhatalmazása volt, majd csak lesz valahogy. Hihetetlen szegénységben várják a megoldást. Nincs mit enniök, nincs egy darab tűzrevalójuk. Dideregve, állandó böjtben és örömben imádkoznak. Most végre valóban szegények lehetnek!

Toledo haragja nem tart sokáig. Egyszer valaki egy köteg tüzfát küld be a nővéreknek; aztán egy darab kenyeret, néhány szardíniát. Teréz látja a nővérek elkedvetlenedését: ugyan mi bajuk van? Hát csak annyi, hogy « vége a szegénységüknek »!

Közben Alonso Alvarez is újragondolja az ügyet és ismét felajánlja elhunyt bátyja akarata szerint a segítséget. Végül is nyélbe ütik az egyezséget:

Sohasem bántam meg. Mert hiszen kézzelfogható, hogy egyébként nem lett volna módunkban házat venni, míg ellenben így, az ő segítségével, megszereztük azt, amiben a nővérek most laknak, s amely Toledo legszebb épületei közé tartozik. Tizenkétezer arany volt az ára (Al OM III. 129).

Teréz azt hiszi, hogy most végre kissé nyugalomban élhet, élvezheti az Úr és leányai társaságát. Egy napon azonban küldönc keresi. Ruy Gómez de Silva, Eboli hercege (II. Fülöp minisztere), valamint felesége Doña Ana de Mendoza y la Cerda arra kéri: fáradjon el hozzájuk, hogy egy új alapítás tervét megbeszéljék. Teréz hallott már ezekről a tervekről, s eltökélt szándéka, hogy elutasítja. A hercegben megbízik ugyan, de Eboli hercegnő állhatatlan természetét, szeszélyes hiúságát már volt alkalmja megismerni Doña Luisa házában, akinek Doña Ana unokahúga. Teréz most valóban nagy tétet kockáztat: ha elurastítja Eboli hercegnőt, megsérti férjét, Eboli herceget. Az igazi sértett azonban maga II. Fülöp lesz, akinek a herceg még mindig legbensőbb barátja.

Arra kéri tehát Ruy Gómez herceg küldöttjét, pihenjen meg náluk. amíg levelet ír urának. Levélírás helyett azonban az Úr megparancsolja neki, hogy azonnal induljon Pastranaba, vigye magával a szabályokat. Ott majd meglátja a többit.

Pünkösd másnapján hagyja el Toledót. Útja Madridon visz keresztül. Itt régi ismerősének, Doña Leonora de Mascarenhas-nak házában száll meg. Vendéglátója bemutat neki két különös férfit, akik már évek óta remeteéletet élnek. Mariano de Azara, a jeruzsálemi Szent János Lovagrend tagja és szolgálja, Giovanni Narducci. Mariano valami szolgálatot teljesített a királynak, s most Rómába készül, hogy valamelyik remete-közösség kötelékébe vetesse föl magát, amint ezt a tridenti zsinat előírta. Mariano nem szereti a társaságot, legkevésbé a nőket. Így hát nehezen áll szóba Terézzel. Aztán mégis kézbe veszi

a Szabályt, s csodálkozva fedezi fel, hogy lényegében már e Szabály szerint él. De gondolkodási időt kér; csak nem fog mindjárt egy nő hálójába kerülni?

Mire hajnalodik, alig várja, hogy ismét lássa Madre Teresát. Igent mond. Giovanni természetesen követi urát. Ők ketten lesznek majd a pastranai kolostor első lakói. Amikor Teréz a két új sarutlan kármelita és Beatriz Brances, «Libanon rózsája» társaságban elhagyja Madridot, már tudja, miért kell Pastranába mennie.

Itt a szokott nehézségek fogadják, ezen felül a hercegi pár forró szeretete. Eboli hercegnő ügybuzgalma néha talán túl forró is: minden részletében ő akarja meghatározni a leendő kolostor építését, berendezését, sőt egy ágostonrendi apáca barátnőjét is Teréz anyára akarja erőszakolni. Háromhónapos közelharc után végre Ruy Gómez herceg lép közbe és csillapítja le heveskedő feleségét. A férfikolostor számára ő maga ajánl fel házat, s Teréz pillanatnyilag ennek megalapítását tartja sürgősebbnek. Hiszen két férfikolostor alapítására van engedélye. Itt lesz tehát a második! Elküld Duruelóba Fray Antonióért, ő maga pedig nekiáll szabni-varrni: elkészíti a két új sarutlan kármelita darócruháját és köpenyét.

1569. július 9-én alapítja meg a nővérek, július 13-án pedig a sarutlan kármeliták kolostorát. Mindkét közösségbe akadnak jelentkezők. Teréz jó kezekben tudja a vezetést, ezért rövidesen útnak indul, hogy eleget tegyen egy másik, biztosabbnak látszó meghívásnak: Salamancába hívják a jezsuiták. Sejtí ugyan, hogy a hercegnővel még sok baja lesz, de bízik Ruy Gómez józanságában. Aggodalma igazolódik néhány év múlva, amikor a herceg meghal.

Most azonban úton van Toledo felé. Itt időzik néhány hónapot, mielőtt a salamancai alapításra kerülne sor. Útközben egy kis kerület tesz, hogy meglátogassa az avilai galambfészket. Itt két újoncot mutatnak be neki: Ana de San Bartolomé nővért és Ana de Jesús nővért. Mindketten fontos szerepet játszanak majd a további alapításokban és Teréz életében.

Salamancában olyan ház megvételéről van szó, amelyben még a város egyetemének néhány diákja lakik albérlésben. A jezsuiták közbenjárására sikerül kiköltöztetni a diákokat, s így a Mindenszentek vigíliáján érkező Teréz anyát és társát, Maria del Sacramento nővért üres, de hallatlanul piszkos, elhanyagolt zezugos ház fogadja. Nekiállnak takarítani, hogy másnap valamelyik helyiségben el lehessen

mondani az első szentmisét. Másnap, tehát Mindenszentek ünnepén, megtörténik az alapítás, Teréz üzeni Medinába, hogy jöhetnek a többiek is. Egyelőre még csak ketten vannak az egész házban.

A ház igen nagy volt, teljes fölfordulás uralkodott benne, és sok volt benne a padlásszoba. Társnóm nem tudta kiverni fejéből a diákokat. Folyton azon járt az esze, hogy mivel annyira haragudtak, amikor a házat el kellett hagyniok, valamelyik bizonyára elrejtőzött benne. Igaz, ezt könnyen megtehették volna, mert bőven volt búvóhely. Mi ketten az egyik szobába zárkóztunk, ahol volt szalma. Erről gondoskodtam elsősorban a ház alapításakor, mert így volt legalább ágyunk.

Amikor látta, hogy be vagyunk zárkózva abba a szobába, némileg megnyugodott a diákok miatt, habár azért folyton ijedten nézegetett jobbra-balra. Azt mondtam neki: „Mit nézeget? Hiszen tud nem tud senki bejönni!” Mire azt felelte: „Azon gondolkodom, anyám, hogyha én most itt meghalnék, mit csinálna egyedül?” Valóban, ha ez bekövetkezne, – gondoltam magamban –, nem volna tréfa dolog. Önkéntelenül is elkezdtem rajta töprengeni s némi aggodalom támadt bennem. Mert bár nem félek a halottaktól, látásuk mindig erős hatással van a szívemre, még ha nem is vagyok velük egyedül. Hozzájárult ehhez a lélekharangok csengése, mert halottak éjjele volt . . . Azt feleltem: „Nővérem, majd ha ez bekövetkezik, akkor majd gondolkozom azon, hogy mitévő legyek. Egyelőre azonban hagyjon aludni!” Tekintve, hogy már két rossz éjjelünk volt, az álom csakhamar elfeledtette velünk aggodalmainkat. Másnap aztán több nővér érkezett, s így már nem volt okunk félni (AI ÖM III. 158–159).

Teréz később bevallja, egyetlen házban nem szenvedtek annyit a nővérek, mint a salamancaiban. Csak többszöri átköltözés és viszontagságok után találtak végleges otthonukra.

Ilyen körülmények között kellene folytatnia (2) *Az alapítások könyvét*. Jezsuita barátai biztatják, örökítse meg emlékeit. Nehezen szánja rá magát, hiszen állandóan úton van. Íme máris Alba de Tormesbe kell indulnia! Egy jámbor házaspár már évek óta sürgeti Terézt az alapításra. Most saját házukat ajánlják fel, ők maguk pedig egy kisebb házba költöznek.

1571 elején jön létre tehát az Angyali Üdvözletről elnevezett albai kolostor. Mivel itt elég simán mentek a dolgok, Teréz siet vissza Salamancába, ahol viszont nem fogynak ki a nehézségekből. A kis közösség élére Teréz unokahúga – Francisco nagybátyjának lánya – Ana de la Encarnación kerül.

(2) Ti. az avilai San José alapításának történetét már megírta.

Salamancában majdnem annyira otthon érzi magát, mint az avilai közösségben. Mekkora szeretettel nevelgeti az újoncokat! Aggódik egészségi állapotuk miatt, a legfiatalabbnak húslevest készít, hogy felerősítse, odaadja a maga új köpenyét, s boldogan hordja a másikat, a használtat; felvidítja a szomorkodókat. Ha megtörténik, hogy szenvedélyes természete miatt valakit erősebb hangon figyelmeztet hibájára, letérdel elé, és úgy kéri bocsánatát; egyszer a kóruson hibát ejt az olvasásban: térdre borulva kér penitenciát az általa nevelt fiatal perjel-nőtől. Amikor elragadtatásról, az Istennel való egyesülésről kérdezik, gyakran ismétli: – Az a legtökéletesebb, aki a legalázatosabb, a legön-megtagadóbb! És egyben a legvidámabb is! Erről tanúskodnak a salamancai rekreációs órák! Amikor megszólal az üdülésre hívó csengő, az újoncok elállják Teréz útját, viszik magukkal a kertbe. Kis farönkökre telepszene, szorgalmasan eregetik a rokkáról a szálát, közben beszélgetnek, tréfálnak, énekelnek, rögtönzött verseket gyártanak. Amikor Terézben túlrad az öröm – és ez gyakran megtörténik –, vagy valami jeles ünnepet tartanak, táncra perdülnek. Tapssal, dobbal és az elmaradhatatlan kasztanyettával ütik a ritmust.

Csöndesebb estéken a közösség szívesen hallgatja Isabel de Jesús tisztán csengő hangját. Egy alkalommal az énekre figyelő Teréz elragadtatásba esik. Amikor magához tér, ezekkel a sorokkal egészíti ki Isabel dalát:

*Vivo sin vivir en mi
Y de tal manera espero
Que muero porque no
muero . . .*

Élek, de nem magamban
és oly módon, remélem,
hogy meghalok, mert meg
nem halhatok . . .

A számtalan viszontagság között így telnek a napok a salamancai kármelben.

XIV.

AZ ÉNEKEK ÉNEKÉRŐL A MEGTESTESÜLÉS KOLOSTORBAN

1571 őszén Teréz nem kisebb feladatot kap, mint hogy újítsa meg azt a kolostort, amelyből kivált, hogy ott is hajtsa végre a kármelita reformot. A domonkos Pedro Fernández apostoli megbízottól kapja a határozott parancsot. Teréz szívesebben vállalna száz új alapítást, mint ezt a lehetetlennek látszó megbízatást. Mit kezdjen ezzel a 130 enyhített szabályok szerint élő nővel? Hogyan reformálja meg őket akaratuk ellenére?

A Megtestesülés kolostorban legalább akkora a háborgás, mint Teréz lelkében. Nem elég, hogy maga elhagyta a kolostorát, hogy a sivatagi atyák embertelen életét kényszerítette gyöngé nőkre, most még itt is ezt az életmódot akarja meghonosítani? Miért nem ítélték annak idején örökös börtönre! Most nem kellene rettegniök visszatértétől! És egyáltalán: mit vétettek, hogy nem választhatják meg saját maguk a perjelnőt? Miért kell rájuk kényszeríteni egy jöttment, kétes hírű reformátort?!

Az idősebbek felidézik a fiataloknak Doña Teresa Ahumada alakját. Most hirtelen nem sok jóra emlékeznek; igaz, ittléte utolsó éveiben igen sokat imádkozott, meg mindenféle rendkívüli jelenségek vették körül, de ki tudja, nem az ördög tartotta-e markában . . . Senki nem mondott róla végleges véleményt . . . Csak annyit kockáztattak meg egyes hittudósok, hogy látomásai, elragadtatásai nem a démontól származnak. De ki tudja, mi az igazság?

130 elkeseredett, lázadó apáca! Valóságos darázs-fészek! Mit csinálnak ezek Terézzel, ha egyáltalán be meri tenni ide a lábát?

Teréz különben is nagyon el van foglalva, át kell szerveznie a medinai kolostort. Most hagyja ott nővéreit, a legnagyobb káoszban? De a

parancs parancs. Magától az Úrtól kap figyelmeztetést: miért késlekedik? Vegyen erőt magán és induljon! Nem lesz olyan nehéz, mint gondolja! Csak induljon már!

E látomás után egyetlen percet sem habozik. Egy vízfordótól kölcsönzött teherhordó öszvéren teszi meg az utat Medinától Aviláig. A San Joséban áll meg, itt várja, mikor veheti át tisztét.

Angel de Salazar, az enyhített szabály szerint élő kármeliták tartományfőnöke 1571. október 6-ra tűzi ki Teréz beiktatásának «ünnepest». Először ő beszél a Megtestesülés kolostor lakóival. Látva azok tiltakozását reménytelenül kérdezi: semmiképp nem akarják Jézusról nevezett Terézt? Mielőtt ismét felzúgna a tömeg, egy valaki bekiáltja: – Akarjuk és szeretjük! Az első bátor hangot még elnyomja a tömeg, de aztán társai akadnak, s kitör a teljes orkán. Teréz mindezt Angel de Salazar oldaláról látja. Nem tartja meglepőnek, nem számított másra. Aztán valahogy mégis eljutnak a kórusig. Teréz azonban nem indul a perjelnoi stallum felé, hanem elfoglalja régi helyét. Micsoda feledékenység! A nagy tolongásban észre sem veszik, hogy egy pillanatra elhagyja a kórust; amikor visszatér, egy Mária-szobrot tart a kezében. Hirtelen csend támad: – Ugyan mit akar? Teréz odalép a perjelni emelvényéhez, odahelyezi a szobrot és nyugodt hangon megszólal: – Íme, hölgyeim, az Irgalmasság Anyja az önök perjelnöje. Aztán szelíd hangon folytatja: – Nem, nem magától jött ide, hanem küldték. Engedelmségből jött; hát nem kell mindnyájuknak engedelmeskedniök? Azért jön, hogy szolgálja őket, kedvükben járjon . . . Hálás lenne, ha segítenék őt, hogy megreformálja saját magát . . . Csak egyetlen vágya van, hogy szolgálják békében együtt az Urat. Ez pedig mindnyájuk óhaja, nem?

Erre csak igennel lehet válaszolni. Csendben imádkoznak, aztán mindenki távozik. A Mária-szobor ott marad a perjelni helyén.

Teréz mindenek előtt enni akar adni a kiéhezett seregnek. A Megtestesülés kolostor lakói állandó kényszerű böjtben élnek. Sok a beteg, a rosszultáplált. A reform témájának bevetése előtt jól kell lakatni őket. Ha lesz elegendő kenyér a házban, nem fognak annyit kijárkálni, több idejük és erejük lesz a közös gyakorlatokra. Teréz mozgósítja barátait. A jó Don Francisco egész kocsiderékre való szárnyast, Juana húga gyöngytyúkokat, az albai hercegnő pénzt, Doña Maria de Mendoza lisztet küld . . . Az arcok egy-két hét múlva kisimulnak, az ebéd mellé felszolgált pohár bor pedig kezdi felvidítani a szíveket.

Teréz elhozatja Valladolidból Isabel de la Cruz nővért, aki innen a Megtestesülésből lépett át a reformba. Isabel lesz a helyettese. Együtt hajolnak a pénztárkönyv fölé, számítgatnak, hogyan fizessék ki a felgyülemlett adósságot. Isabel valóságos pénzügyi zseni; rövidesen úgy forgatja a befolyt összeget, hogy a legszegényebb nővéreknek hetenként egy-egy reált tud juttatni. Így akarja ezek belső szabadságát, emberi méltóságérzetét visszaadni, és valami egyenlőségjelet húzni a különböző rétegek közé.

Nagybőjtben ismét kitör a palotaforradalom. Teréz ugyanis leállít minden kijárást, sőt a látogatásokat is. Hogy most hetekig ne beszéljenek senkivel a világon?! Bent nem volt mit tenni, de kívülről nem volt nehéz megfelelő alanyt találni *Madre Teresa* felelősségire vonására.

Teréz tehát rokkával a kezében megjelenik a társalgóban. Nagy nyugalommal dolgozik, míg a rács túlsó feléről ömlik rá a szidalom és a gúny. Amikor látja, hogy látogatója kifulladt, csendben csak ennyit mond: – Kegyelmed ezentúl békében hagyja ezt a kolostort. Ha nem, a Királyhoz fordulok!

A látogatók távoznak, és ettől kezdve összeszedett békében folyhat a nagybőjt. Lassanként Teréz asztalára vándorolnak a féltve dédelgetett ékszeresek, szépitőszerek, tükröcskék, legyezők. Apránként ahhoz is hozzákezdhet, hogy megtisztítsa ezeknek a jámbor nőknek vallási gyakorlatait, hogy babonás, jámborkodó szokások helyett az igazi erények gyakorlására készítse őket. De hogyan tanítsa meg őket a belső imára? A királyi útra? Teréznek van egy igen mozgékony szövetségese, akit mindig oda rendel, ahol a legnagyobb a szükség. Juan de la Cruz testvér most éppen Pastranában tanítja a sarutlan kármelitákat a mérséklet erényére. Sürgősen Avilába hivatja, legyen ő a Megtestesülés nővéreinek gyóntatója.

– Hölgyeim, egy szentet adok Önöknek gyóntatóul – ezekkel a szavakkal mutatja be a közösségnek az akkor harmincéves Juan testvért. Hogy mindig közelben legyen, Teréz kis házikót építtet neki a kolostor tőszomszédságában. Nemcsak arról volt szó, hogy a gyóntatást elvégezze, hanem hogy mindegyiknek megfelelő eligazítást adjon az imára, elmékedésre, olvasmányokra vonatkozóan. Juan testvér tehát, akárcsak Teréz, állandó műszakot tart. Mindkettőnek az az alapelve, hogy egyénileg kell vezetni a nővéreket, mindegyiket a maga adottsága és az Úrtól kapott kegyelem szerint. Teréz, bentről az

imaélet szépségeit tárja fel a nővérek előtt. Meg akarja kedveltetni azt az utat, amelyen annyi öröm, gyönyörűség vár a hűséges emberre. Juan testvér kintről inkább a nehézségekre, a lemondás szükségességére tanít. Az ima is akkor tökéletes, ha az embernek nincs benne élvezete. Mert az igazi örömek meghaladják az érezhető örömeket . . . Aki még ilyen élvezetekre vágyódik, az még igen gyöngelábon áll az elmélkedő ima területén.

A kétféle hatás kiegészíti egymást. A Megtestesülés kolostor nővérei két szent életében szemlélhetik a kegyelem csodáit. Egyre nagyobb tisztelettel tekintenek Terézre és a vézna, aprótermetű Juan testvérrre. Annál is inkább, mert Teréz elragadtatásainak sokszor tanúi lehetnek. Azt persze nem is sejtik, hogy Juan testvér ezeket is gyöngeségnek minősíti, s kemény penitenciát ró ki Terézre! Azt hiszi ugyanis, hogy maga keresi ezeket a lelki élvezeteket, tehát még tökéletlen benne a szeretet!

Egy reggel Juan testvér áldoztat. Teréz előtt képzeleti látomásban megjelenik az Úr, jobbját nyújtja felé és ezt mondja:

Nézd ezt a szöveget: ez annak a jele, hogy mától fogva a Jegyesem vagy. Eddig még nem érdemelted ki, hogy az légy; ezentúl már nemcsak azért fogsz örködni tiszteletem felett, mert Teremtőd és Királyod vagyok, hanem azért, mert igazi jegyesem vagy. Az én dicsőségem a tiéd, a te dicsőséged az enyém.

Ez a kegyelem oly mélyen hatott rám, hogy magamon kívül voltam. Egészen elveszetten azt kértem az Úrtól, hogy tágítsa ki kicsiségem, vagy ne részesítsen ilyen mérhetetlen kegyben, mert gyöngeség természetem nem tudja azt elviselni. Az egész napot ebben a megrészegült állapotban töltöttem. Azóta érzem jótékony hatásait, de a megpróbáltatások és a zavar növekedését is, mivel nem szolgálok úgy, amint kellene ekkora nagy kegyelem után (1).

Így történt Jézusról nevezett Teréz «lelki házassága». Juan testvér elvágtá benne azt az utolsó kis finom szálát is, amely önkaratához kötötte. Szabaddá vált arra, hogy Krisztus teljesen a magáévá tegye.

Ennek az élménynek hatása alatt írja meg az Énekek énekéről szóló elmélkedését (2). Maga az Úr biztatja, hogy jegyezze le a Tőle hallott

(1) P. Silverio de Santa Theresa: *Édition bréviaire des oeuvres de Sainte Thérèse* c. művéből idéz MA 257. l.

(2) L. II. rész.

tanítást, hadd szolgáljon nővértársai hasznára is. Teréz mint «nyomorúságos ajándékot» ajánlja a kolostor tagjainak: szolgáljon arra, hogy a Szentlélek kegyelméből mindnyájukban növekedjék a szeretet. A *Conceptos del Amor de Dios* (Gondolatok Isten szeretetéről) című kis füzetbe ilyen gondolatokat jegyez le:

Kevés tapasztalatunk van Isten szeretetéről, s ezért el sem tudjuk képzelni, hogy az emberi lélek ilyen bizalmasan érintkezhesen Istennel. (. . .) Ismerek valakit (3), aki évek hosszú során át folytonos aggodalmakat állt ki és semmiképp sem tudott megnyugodni, amíg az Úr úgy nem intézte a dolgot, hogy néhány részletet hallott az Énekek énekéből; ebből azonnal megértette, hogy a lelke helyes úton halad. Belátta, mondom, amennyire lehetséges az, hogy az isteni Jegyes iránti szeretettől lángoló lélek végigmenjen mindezek a lelki örömkön, kínokon, haldoklásokon, szenvedéseken, élvezeteken és elragadtatásokon az Ő karjai között. (. . .) Ő leányaim, milyen jól fizet Isten! Milyen Uratok és Jegyeseitek van! Semmi sem történik, amit Ő nem tudna és nem látna! Ha nagyszerű dolgokra nem is vagytok képesek, ne mulasszátok el megtenni az Ő szeretetéért azt, ami hatalmatokban van. Ő megfizet érte: Ő nem néz másra, mint arra a szeretetre, amellyel tesztitek. (. . .) Nekem mindig nagy öröömre szolgál, valahányszor hallom az Énekek énekének szavait, s az Úr kegyelme megértet velem belőlük egyetmást. Arra gondoltam tehát, hogy nektek is örömet szerzek azzal, ha elmondom, amit megértettem belőlük.

A szív békéje nélkül nem értheti az ember a szeretet mélységeit. Teréz részletesen elmagyarázza, hogyan tehetnek szert a nővérek erre az igazi belső békére. Eszmefuttatása egészen gyakorlati: az étkezés, a ruházat, a lakás problémáit is ebbe a szeretettávtalba helyezi. Mindezek a kérdések nagyon is időszerűek most a Megtestesülés kolostorban. Keserves tapasztalatai csalják ajkára a sóhaj:

Hányan maradnak a hegy tövében, holott feljuthattak volna a csúcsra! Most újra mondom és kérem, hogy gondolataitok és vágyaitok mindig magasan szárnyaljanak. (. . .) Higgýtétek el nekem, hogy ez igen fontos! (. . .) Mennyire igaz az, hogy ha valaki szeret, semmit sem tart lehetetlennek!

Teréz nagyon jól ismeri az emberi természet tehetetlenségi nyomtékát, de arra a következtetésre jut, hogy ha ő, bűnös, aki annyi éven át ellenállt a kegyelemnek és az Úr szeretetének, megkapta a lelki

(3) Harmadik személyben beszél önmagáról.

házasság rendkívüli kegyelmét, miért ne részesülnének benne a többiek is?! Csak egy kicsit kell akarni, csak nem szabad a vágyakkal alábbhagyni; ezt ismételteti szüntelenül. Igaz, gyöngék vagyunk, mindnyájan, de az Úr is ismeri a megpróbáltatásokat! Minden okunk megvan, hogy egész bizalmunkkal Őrá hagyatkozzunk.

« Szerelmed édeesebb a bornál, keneteidnek illata kellemes » (Én 1,2–3). Ezekről a sorokról elmélkedve Teréz minden ékesszólását latbaveti, hogy a Megtestesülés nővéreinek bemutassa a belső ima és az Úrral megélt egység titokzatos szépségét, boldogságát.

Csakis a szeretet sugallhatja nekünk azt a gondolatot, hogy igazi Kedvesünknek, Jegyesünknek és egyetlen Kincsünknek szüksége van ránk. Mivel tehát Ő megengedi nekünk, ismételve mondjuk valamennyien: « Kedvesem az enyém, és én Kedvesemé vagyok ». Te az enyém! – ó, én jó Uram . . .

Teréz szóbeli és írott magyarázatai nyomán sok nővérben felébred a kedv: ha a belső élet valóban ennyire szép, miért ne próbálná meg? Teréz nem kijózanítani akarja a lelkesedést, hanem helyes mederbe terelni:

Jegyezték meg, hogy legtöbbször, sőt majdnem mindig, ezeket a rendkívül magasfokú lelki ajándékokat és nagy kegyelmeket az Úr csak olyanoknak adja meg, akik már sokat dolgoztak Őérette és igen vágyódtak szeretete után. Kivételek természetesen azok az esetek, amelyekben az Úr jónak látja valakit egészen határozott meghívásban részesíteni, amint tette például Szent Pál apostollal. Ez utóbbit egyszerre emelte föl a legmagasabb szemlélődés színvonalára, megjelent és beszélt neki, úgyhogy ott helyben szentté tette. Rendesen azonban, mint mondom, az ilyen lelkek már régóta igyekeztek Őfelségének mindenben kedvére tenni. Évek hosszú sora óta gyakorolták például az elmélkedést és keresve kutattak Jegyesük után; teljesen ráuntak az összes világi dolgokra; megerősödtek az igazságban; nem keresnek másban örömet, kényelmet és pihenést, mint abban, amiben igazán lehet és szabad azt keresni; az Úr védelme alá helyezkednek és nem szorulnak másra. És mennyire igazuk van abban, hogy kizárólag Ő Szent Felségébe vetik bizalmukat! Hiszen minden reményük teljeseedik!

Teréz visszaemlékezik az életét végigkísérő képre: a szamariai asszony és a vizet kérő majd az élő vizet kínáló Jézus jelenetére.

Sokszor elgondoltam, mennyire meg volt sebesülve ettől a szeretettől az a jó szamariai asszony és milyen tökéletesen megértette szíve az Úr szavait. Ugyanis otthagya az Urat, pusztán azért, hogy polgártársainak is hasznuk

lehesen belőle. Ez az eset nagyon világosan megérteti azt, amit itt fejtegetek. Nagy szeretetének jutalma az volt, hogy hittek neki, s hogy tanúja lehetett annak a nagy jónak, amelyet Urunk abban a városban tett. Már pedig azt hiszem, nincs ezen a földön nagyobb boldogság, mintha azt látjuk, hogy egyik-másik léleknek javát előmozdítottuk. Ilyenkor úgy látszik, mintha ezeknek a virágoknak édes gyümölcsét élveznék. Boldogok azok, akiknek az Úr megadja ezeket a kegyelmeket, s ugyancsak szent kötelességük, hogy Neki szolgáljanak.

Nézzük csak ezt a szent asszonyt, amint isteni mámorában, kiáltozva szalad végig az utcákon. Engem legjobban az lep meg, hogy egyáltalában komolyan vették a szavait; hiszen aligha lehetett előkelő, tekintve, hogy maga ment vízért. Hogy nagyon alázatos volt, az kétségtelen, mert mikor az Úr szemére vetette hibáit, nem haragudott meg, hanem azt mondta: « Uram, látom, hogy próféta vagy ». Egyszóval, hittek neki, s pusztán az ő szavára nagy tömeg nép ment ki a városból az Úr látására.

Hasonlóképpen igen üdvös hatással vannak másokra azok, akik, miután már néhány évig belsőleg társalogtak Ófelségével és élvezték a lelki ajándékokat és örömöket, nem húzódoznak attól, hogy kellemetlen dolgokban szolgáljanak neki, még hogyha ezért le is kell mondaniok az említett belső gyönyörűségről. Ismétlem, hogy ezek a virágok és cselekedetek, amelyek ilyen lángoló szeretetnek fáján termettek, sokkal hosszabb ideig tartják meg illatukat. Egyetlenegy ilyen lélek többet használ szavaival és tetteivel, mint sokan mások, akiknek egész működésén rajta van emberi gyarlóságunk és az önérdek rozsdája (F-ÖM III. 324-388).

A Krisztussal élet- és szeretetközösségben élő Teréz nem hagy nyugtot a Megtestesülés kolostor nővéreinek. Krisztus szeretete űzi, hajtja, hogy megszerettesse Őt! Most nem érez fáradtságot, nem nagyon törődik beteges állapotával. Soha nem tapasztalt erő hatja át. Hol van már az a habozó, aggodalmaskodó kármelita, aki oly nehezen indult ide, a Megtestesülés kolostorba?!

Juan testvér titokban boldogan látja Teréz átalakulását. Más-más úton haladnak – ő a teljes kivetkőzés, lelki éjszaka kopár csúcsain jár, Terézt a szeretet boldogsága repíti – de céljuk ugyanaz. A szeretet eksztázisában aztán találkoznak . . .

Juan testvér gyakran kopogtat a kolostor társalgóján, és kéri a perjelnököt. Ilyenkor beszélnek meg a nővérek, a kolostor ügyeit. Egy alkalommal Beatriz nővér kénytelen benyitni, hogy Teréznek jelentsen valamit. És mit lát! A rácson innen Teréz, a rácson túl Juan testvér teljesen magukon kívül a Szentháromságot szemléli önfeledt boldogságban!

Beatriz nővér visszahúzódik, de nem tartja meg magának a titkot. Hamarosan az egész közösség tudja, hogy a Szentháromság elragadtatott szemlélői nevelik őket már harmadik éve. Most már meg merik kérdezni Terézt is, Juan testvért is: – Milyen úton juthatnak el ők is erre a tökéletességre?

A perjelnö és Juan testvér válasza teljesen egybehangzik: – Csak az alázat útján.

XV.

AZ INKVIZÍCIÓ ÁRNYÉKÁBAN

Végéhez közeledik Teréz megbízatása. Mielőtt letelne a három év, az Úr Segoviába rendeli. Közben egy hallatlanul kényes ügyről is tudomást szerez. Isabel de Santo Domingo, a pastranai kolostor perjelnöje a következőkről tájékoztatja:

Meghalt Eboli hercege; felesége, Ana de Mendoza y la Cerda, nem tud belenyugodni férje halálába. Valami rendkívüli módon akarja tehát a világ tudtára adni fájdalmát. Teljes özvegyi díszben Madridba kocsizik, búcsút vesz a királyi udvartól, felveszi magára a kármeliták ruháját, zárt hintóban visszarobog Pastranaba, s ott, éjnek idején, bezörget a kolostorba: – Megérkezett! – De ha csak egyedül jött volna! Egy egész csapat fiatal leány kíséri. A hercegnő kiadja a perjelnöknek a paráncsot: ezeket most azonnal öltöztesse be, s kezdjék meg újonc-évüket. « Ana nővér » valójában úrnőnek érzi magát a férjével közösen alapított kolostorba. Rendelkezik, átalakításokba kezd, ki-be járkál, külön folyosót akar építtetni, hogy cellájából egyenesen az utcára juthasson. A nővéreket cselédlányként kezeli, s igen csodálkozik, hogy a kolostor kis harangja akkor is imára hív, amikor neki kedve lenne tovább aludni.

Isabel de Santo Domingo néhány nap múlva udvariasan de határozottan tudtára adja: Ana nővér olyan rendkívül színes egyéniség, hogy kiváló tulajdonságokkal rendelkezik, hogy a szegény pastranai kolostor valóban nem méltó jelenlétére . . . Csillogó szellemét, ragyogó szépségét csak a királyi udvar értékelhetné kellőképpen . . . A hercegnő elérte a finom célzást és kivonul a házból. Sértett dühében II. Fülöphöz fordul. A király hűvös nyugalommal csak ennyit válaszol: törődjék árván maradt hat gyermekével. Ez az elsőrendű kötelessége!

A hercegnő tehát visszatér palotájába, tovább gyászolja elhunyt férjét, s közben azzal szórakozik, hogyan álljon bosszút « engedetlen kolostora » lakóin. Mindenek előtt megvonja tőlük az évjáradékot, ami annyit jelent, hogy éhhalálra ítéli őket. Ezen az istenhátamögötti helyen ugyanis a nővérek semmiféle támogatásra nem számíthatnak.

Teréz nagy aggodalommal kíséri pastranai leányai megpróbáltatásait. Úgy gondolja, majd a segoviai kolostorba menti át őket; ezért is vág bele az alapításba még a három év letelte előtt. Pénze ugyan nincs, de ez még soha nem okozott neki fejfájást. Megvan a püspök szóbeli engedélye, ez a lényeg. Hűségese útítársa, Julián de Avila azt tanácsolja, kerüljék a nagy feltűnést, mert a püspök éppen távol van. Így aztán titokban, éjjel szállják meg a kiszemelt házat, kora hajnalban harangoznak, Julián bemutatja az első szentmisét, kiteszi imádásra az Oltáriszentséget. A segoviai Szent József kármel alapítása ezzel befejezett tény.

A következő napok eseményei szinte már szabályszerűen ismétlődnek: felzúdul a város, megfosztják őket a misemondás jogától, rendőri felügyelettel el kell hagyniok a házat, Keresztes János testvért – aki ott van Teréz kíséretében – börtönnel fenyegeti a városparancsnok. Közben akad egy alkalmasabb ház, kiderül a püspök engedélyének hitelessége, abbahagyják a megindított pöert, s váratlanul minden rendbe jön. Teréz első gondolja az, hogy elindítson öt zárt kocsit Pastrana felé.

A pastranai foglyok már régen készülődnek az indulásra. Isabel de Santo Domingo elkészítette a hercegnőtől kapott vázák, edények, bútorok stb. jegyzékét. Édeskeves holmijukat összecsomagoltatta, s most, mint a zsidók az egyiptomi kivonulás előtt, útra készen állnak.

Julián a legnagyobb csendben érkezik; titkolja remegését, mert ilyen feladatot még nem bízott rá a *Madre Fundadora!* Neki kell kimenekítenie az egész társaságot, s méghozzá úgy, hogy kijátssza a fél szemével is éber hercegnő figyelmét!

Alig hajnalodik, amikor a nővérek lábujjhegyen kiosonnak az épületből. Kezükben szegényes kis poggyász, szívéükben a most magukhoz vett szentségi Jézus. A kis kápolna tabernákulumának Lakója velük szokik . . . Julián gyorsan a kocsiba rejti a nővéreket, majd a legnagyobb csendben és óvatossággal elhagyják a kolostort, negyed óra múlva pedig Pastranát . . . Itt aztán friss galoppba kezdenek, hogy minél gyorsabban maguk mögött tudják a hercegnőt kolostorával együtt.

Több napos nyaktörő utazás után érkeznek Segoviába. Teréz megkönnyebbült szívvel öleli magához a tizennégy megpróbált nővért. Először is enni ad nekik, pihenni küldi őket. Addig Julián beszámol a sikeresen végrehajtott hadműveletről, s alig rejthető büszkeséggel mosolyog, amikor az Anya elismeri hősiességét. Hát igen, ez férfiembernek való vállalkozás volt!

A pastranai ügy tehát le van zárva, legalább is Terézék számára. Valójában pedig csak most kezdődik . . . Teréz már régen elfelejtette, hogy még évekkkel ezelőtt a hercegnő megszerezte tőle készülő Ön-életrajza másolatát. Doña Ana da Mendoza megesküdött, hogy rajta és férjén kívül senki nem fog a lapokba tekinteni. Az eskü szava elszállt, a könyv viszont ott fekszik a bosszúra vágyó hercegnő ébenfa asztalán. Bárki beleolvashat, aki akar. Jönnek a hercegnő barátnői, jókat szórakoznak a « szent » látomásain! A takarító szolgálók is belepislantanak, s amelyik olvasni tud, nagy élvezettel betűzi Teréz belső imáról szóló fejtegetéseit . . . Micsoda? Élő víz? Ilyen meg olyan látomások? Micsoda öntözőberendezésről irogat ez a fellengős nősze-mély? Nem éppen úgy viselkedik, mint annak idején Magdalena da la Cruz, akiről már mindenki tudja, hogy az ördöggel kötött szövetség? – Már a legutolsó kisinas is tudja, hogy egy szélhámos nő járt erre, még egy kolostort is kikunyerált a fenséges hercegi pártól, de hamarosan megunta a dicsőséget, és most valahol máshol űzi szemfényvesztő mesterkedéseit! És száll a szóbeszéd, crescendóba fordul a Rágalom-árja.

Végül is Eboli hercegnő vállalja azt a számára hallatlanul kínos és mindenki számára kényes kötelességet, hogy az inkvizíció kezébe juttassa Jézusról nevezett Teréz *Önéletrajzát*.

Teréz minderről semmit sem tud. Segoviából készül vissza Avilába, mert már alig egy-két hét választja el perjelnoi tisztiségének leteltétől. Még az Énekek éneke kéziratán simít egy-egy gondolatot, hogy aztán méltó ajándékot hagyjon a Megtestesülés nővéreinek. Egy nap megmutatja a kéziratot gyóntatójának. A Szent Tamás kommentárokon nevelődött jó P. Yanguas csak legyint: mire jó leírni az ilyen gondolatokat. S ráparancsol, dobja tűzbe az egész paksamétát. Teréz még csak nem is válaszol. Az egész kéziratot, úgy, ahogy van, a mellettük lobogó tűzbe veti.

Veszélyes idők járnak. Egyesek maguk olvassák a szentírást, sőt azt hirdetik, hogy a szent szövegek olvasása megvilágosítja őket, nincs

szükségük a papok magyarázatára! Fray Luis de León lefordítja az Énekek énekét, s ez elégséges okul szolgál arra, hogy négy évet töltsön az Inkvizíció börtönében! Az eretnekség gyanúja alá esik mindenki, aki titokban a Szentírást olvassa! Könyvek százai kerülnek a nyilvános máglyára, szerzőik pedig önként vagy megfelelő nyomásra vállalják a penitenciát (1).

Teréz nyugodt, egészen felszabadultnak érzi magát. A tudós domonkos is megnyugszik, hogy ezt az alapjában jóakarátú apácát megmentette az esetleges kellemetlenségektől. Szerencsére az Énekek énekét azóta már több nővér lemásolta titokban, így a mű nem vész el, csak lappang egy ideig.

(1) Az inkvizíció (lat. *inquisitio* – kivizsgálás) az Egyház bírói intézménye az eretnenségekkel szemben. Az Egyház mindenkor kötelességének tudta azt, hogy őrködjék a krisztusi tanítás tisztaságán és a híveket megóvja a tévtanoktól. Ez a bírói hatalom az Egyház kormányzó jogának lényeges eleme. Más kérdés az, hogy az inkvizíció gyakorlatában az adott kor politikai, jogi és erkölcsi felfogása érvényesült, és ez a hatás tévedésekben, visszaélésekben is megnyilvánult. Az egyház a hit tisztaságának megőrzéséért az apostoli kortól kezdve csak lelki fenyítőeszközöket alkalmazott: figyelmeztetést, meggyőzést, kiközösítést. Az egyházatyák véleménye már megoszlott abban, alkalmazhat-e az egyház – természetesen a legsúlyosabb esetekben – testi fenyítéket, esetleg halálbüntetést is. A bebörtönzés és megvesszőzés gyakorlata a IX–X. századi szerzetesek között terjedt el. Az első «eretnek-égetésekre» a XI. században került sor: Róbert frank király Orléans-ban 1022-ben tizenhárom eretneket, köztük több papot is, máglyán végeztetett ki. Ettől az időtől egyre gyakoribbá vált a halálbüntetésnek ez a módja. Szent Bernát a XII. sz. elején ellenezte ezt az eljárást, és elegendőnek tartotta az eretnekek kiközösítését. Az egyházi és a világi hatalom az 1184-es veronai zsinaton lépett fel az eretnenségek ellen: a római jog hatása alatt az eretnekekben az államhatalom veszélyeztetőit is látták. Az 1215-ös lateráni zsinat az eretnekeket felség sértőknek nyilvánította, de a halálbüntetés még mindig nem szerepelt. Az eretnekek (valdiak) halálbüntetését először II. Frigyes császár rendelte el 1224-ben. Az albiak eretnensége ellen a toulouse-i zsinat állítatot fel először inkvizíciós törvényszékeket 1229-ben. IX. Gergely 1233-ban pápai főinkvizitorokra bízta az eretnekek fölötti bíraskodás jogát. Ezt a tiszteet rendszerint a domonkosok legfőbb előjárója töltötte be. A római jog elterjedésével általánossá vált a kínvallatás gyakorlata. A pápák kezdetben ellenezték: IV. Ince vezette csak be 1252-ben. A kínvallatás és a tűzhalállal való büntetés

1574 szeptember végén visszaindul Teréz Avilába. Már tudja, hogy az inkvizíció felkutatta valamennyi írását. Domingo Bañez, a Szent Tamás kolostor elöljárója, maga ír ajánló sorokat az *Önéletrajz*hoz, – s végrehajt néhány javítást, mielőtt a bírák kezébe adná a szöveget. Teréz kicsit megvonja a vállát, amikor a veszélyről értesül. Hiszen többször is kifejezte, hogy az Egyházért szívesen darabokra vágatja magát, hogy mindenben aláveti magát az egyház döntéseinek, hogy mindenben a katolikus anyaszentegyház igazságaihoz akar ragaszkodni! Mi történhet vele?

Útközben megállnak annál a barlangnál, ahol Szent Domonkos élt és imádkozott. Teréz hosszan időzik a barlangban, a kíséret már

elterjedt egész Nyugat-Európában. Magyarországon a huszita háborúk idején Marchia Jakab ferences működött mint főinkvizitor. Az 1525-ös országgyűlésen Verbőczy javaslatára törvénybe iktatták a «*Lutheráni comburantur*» – «a lutheránusok égettessenek meg», – elvet, de gyakorlati alkalmazására nem került sor.

Az Egyház 1542-ben megszüntette az inkvizíciót, helyébe a hit tisztaságának őrzésére felállította a Szent Officiumot. Ennek ellenére a reformáció terjedésének századában (XVI.) majd az európai önkényuralom kialakulásának idején egyre jobban elterjedt a tűzhálal büntetésének alkalmazása (boszorkányperek). – *A spanyol inkvizíció* fonódott össze a legszorosabban az államhatalommal. Katolikus Ferdinánd teremtette és szervezte meg [a spanyol királyságok politikai egyesítése 1479-ben történt meg, V. (Katolikus) Ferdinánd és Izabella, kasztíliai királynő házasságával]. A spanyol inkvizíció IV. Szixtusz jóváhagyásával, Torquemada domonkos főinkvizitor vezetésével, 1483-ban kezdte meg működését, amely nem annyira az eretnekek ellen – Spanyolországban ezek hatása nem volt számottevő –, hanem inkább a mórok és leszármazottaik ellen irányult. A spanyolok közel hét évszázadon át éltek arab megszállás alatt, érthető, hogy egységes nemzeti királyságuk megalakításának pillanatában nem néztek jó szemmel a régi hódítókra. Hasonló elbírálás alá estek a zsidók is, akik az ország leggazdagabb emberei, vezetői voltak. A XV. század elejétől sokan – látszólag – keresztények lettek, de titokban megmaradtak őseik vallásán. Ezeknek a titkos zsidóknak felkutatása is az inkvizíció feladata volt. A spanyol inkvizíció egyetlenkedései ellen maguk a pápák is tiltakoztak, de a királyi hatalom szava erősebbnek bizonyult. A spanyol inkvizíció áldozatainak száma igen nagy volt. Az intézményt csak 1820-ban törölték el (Vö. Bangha Béla, *Katolikus Lexikon* II. k.).

türelmetlenkedik. Amikor végre megjelenik, kedvesen mentetgetőzik: a szent Prédikáló Testvér tartóztatta ennyi ideig. Megígérte, hogy mindenben segíti, különösképpen alapításaiban. – És hát nem Szent Domonkos fia maga a nagy inkvizítor is? Teréz nyugodt szívvel néz az események elé.

Alig egy hét múlva letelik a Megtestesülés kolostorban viselt előljárói tisztsége. Az új perjelnö egy reformált közösség vezetését veszi át. Teréz elköszön nővéreitől, s búcsúzásul ismét csak a perjelnöi stallum felé int. Ezután is Ő a közösség előljárója, a Kármelhegyi Boldogasszony.

Teréz a hatvanadik évében jár. Ahogy előrehalad a korban, úgy tágul ki tevékenységi köre is. Eddig tizenegy kolostort alapított az eredeti Szabály szigora szerint. Valamennyi elérhető távolságra van Avilától. Most először kell hosszabb útra vállalkoznia, hogy eleget tegyen egy sürgető hívásnak. A két Godinez nővér biztosít házat, megélhetést, berendezést, csak jöjjön Beasba alapítani. Teréz fázik az úttól: tél van, magas hegyeken kell átkelni, s át kell lépnie szűkebb hazája, Kasztília határait. De aztán belevág, mert Isten akaratának látja. Elkíséri hűséges társa és krónikása, Julián de Avila, titkára, Ana de Jesús, Isabel de San Francisco, a kármel rendi krónikása. Az alapításba szánt nővérek és kísérők több kocsit is megtöltenek.

Napok óta tart már az út. Az öszvérek egyre lassabban vonszolják a kocsikat, az úti vezetők egyre bizonytalanabbak. Végül is Teréz kénytelen azt látni, hogy már csak össze-vissza, vaktában tekeregnek. Az áthatolhatatlan ködben senki sem lát tovább az orránál. Most már csak Isten segíthet rajtuk. A nővérek Teréz vezetésével Szent József oltalmát kérik, hogy kikerüljenek ebből a veszélyessé vált helyzetből. Hirtelen távoli, de tisztán érthető hang veri fel őket: álljanak meg, mert még egy lépés és szakadékba zuhannak! Visszarántják a kocsikat, megáll az egész karaván. Az úticalauzok rémülten látják, hogy feneketlen szakadék ásít előttük! Végük van! Elvesztek a Sierra Morena útvesztőjében! Valamelyikük azonban átkiált az ismeretlen felé, azt kérdezi, hogyan juthatnának vissza. A hang azt ígéri, hogy visszafele menet 100 lépésnyire rátalálnak a helyes útra.

Az izgalomtól nedves kezek megragadják az öszvéreket, s óvatos lépésekkel visszafele indul a csoport. Egy szolga előremegy, s hangos hahóval kiáltja a vergődőknek, hogy valóban, alig száz lépésnyire, rátérhetnek a helyes útra. Megmenekültek!

A hang ismeretlenjét hiába keresik. Teréz arcán a meghatottság könnyei peregnek. Hogyan mondja meg ezeknek a vad hegyi embereknek, hogy az Úr meghallgatta kérésüket, s hogy Szent József segítette ki őket az életveszélyből!?

A kis társaság föléled, felszakadozik a köd, s megjelennek a nap első sugarai. Még az öszvérek is nagyobb kedvvel galoppoznak a hósapkás hegyormok között. Teréz és leányai háladalt énekelnek. Meglepő gyorsan átkelnek a Guadalimar megáradt medrén, maguk sem értik, hogyan.

Hírük gyorsabban halad, mint a szekerek, így Beas lakói körmenetben vonulnak eléjük. Valóban, minden készen várja őket, csodálatos módon a szükséges engedélyek is hamar megérkeznek. A február 24-én megalapított új kolostort Teréz az Üdvözítő és Szent József pártfogása alá helyezi.

Azután boldog napokat tölt Beasban. Itt találkozik azzal a rendkívüli egyéniséggel, akinél közelebb talán senki nem került szívéhez: az Isten Anyjáról elnevezett Jeronimo Gracian testvérrel van szó. Arról a kármelitárról, aki Teréz halála után a legtöbbet tesz és a legtöbbet szenved a Reformért.

Véletlenül lett kármelita. Kiváló teológiai felkészültséggel a jezsuitákhoz szándékozott belépni, amikor egyszer Pastrana felé vezetett az útja, hogy ott beajánljon a nővéreknek egy fiatal leányt. A perjelnöknek annyira megnyerte a tetszését, hogy összeesküdött a nővérekkel: ezt az embert beimádkozzák a kármelbe! Gracian mester néhány nap múlva valóban felvételét kérte a pastranai férfi kolostorba. Újoncévét sok kísértés és még több kegyelem kísérte. Nagy küzdelmeiről feljegyzéseket készített, s most ezt is Teréz anyja kezébe adja. Hosszan és sokat beszélgetnek. Teréz úgy megszereti, hogy kis Pál apostolának, majd Elizeusának nevezi. 1575. május 12-én kelt levelében így ír a Medina del Campó-i perjelnöknek:

A Szentlélek kegyelme legyen Tisztelendőségeddel, kedves leányom! (. . .) Mennyire szerettem volna, hogy ezekben a napokban itt legyen mellettem! Túlzás nélkül mondhatom, hogy ezek voltak életem legszebb napjai! Gracian mester töltött itt több mint húsz napot. Ismét azt mondom, hogy nem becsültem eléggé ennek az embernek értékeit! Az én szememben tökéletes, és számunkra jobb annál, mint amit valaha kérhetünk volna Istentől. Tisztelendőség és leányai imádkozzanak azért, hogy Ófelsége előljárónak adja nekünk. Akkor lenne kire támaszkodnom ennek a háznak

kormányzásában: még soha nem láttam ekkora tökéletességet ekkora szelídséggel párosulva. . . . Julián de Avila egészen bele van bolondulva, akárcsak itt mindenki. Csodálatosan prédikál. . . . Az össz nővér imáiba ajánlom magam

Tisztelendőséged szolgálója

Teresa de Jesús (2).

A bizalom kölcsönössé válik. Teréz is elmondja lelke titkait. Gracian mester pedig kijelenti, hogy semmi nem történik vele, ami ellenkezne a Szentírás tanításával. Teréz boldogsága leírhatatlan! Nem tudja, hogy dédelgesse Graciant. Anyaszívének egész szeretetét szabadon engedi: örül, amikor enni adhat neki, ujjong, hogy jó színben látja. Egyszer Gracian ezt írja levele végére: « kedves fia »; Teréz nem győzi válaszában bizonygatni, hogy az igazat írta. És hozzáteszi: mennyire szeretné, ha mindig a társaságában lehetne!

Amikor felébred benne a Keresztes János testvér által nevelt lelki ismeret, maga az Úr nyugtatja meg, hogy nem pazarolja méltatlanra szeretetét. Teréz tehát nem fékezi a szívében vulkánként feltörő érzelmeket. Ezzel az egész embert átölelő tiszta örömmel közeledik az akkor harminc év körüli Gracian felé, neveli, alakítja, elhalmozza szeretetének ezer és ezer megnyilvánulásával. Gracian pedig alakítható, nem úgy, mint Juan testvér, a lélek sötét éjszakájának szeráfi vándora.

Teréz a legzseniálisabb eszközt választja ahhoz, hogy magának tartsa meg Graciant. Engedelmisséget fogad neki – ő, a kétszer annyi idős *Madre Fundadora!* – megígéri, hogy élete végéig nem tesz mást, mint amit Gracian tanácsol neki, kivéve ha az ellentétben lenne Isten vagy az előljárók kifejezett parancsával. Kötelezi magát arra, hogy nem lesznek titkai Gracian előtt, hogy egészen fennhatósága alá rendeli magát.

Teréz a szentek ésszerűtlenségével mindent elkövet azért, hogy Graciánból kihozza, anya-szeretettel életre keltse azt az új embert, akit látomásaiban már megmutatott neki az Úr.

(2) 72. Levél. Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*, Madrid, 1951. 313–4. l.

A fiatal teológus elfogadja ezt a szeretetet, s azzal válaszol rá, hogy ő meg Teréznek rendeli alá magát. Mindkettőjüket köti a tökéletesség fogadalma is.

1575. július 19-én Teréz levelet ír II. Fülöp királynak. Régen melengetett tervéhez kéri királyi pártfogását, hogy ti. végre kikerüljenek a reformált – ún. sarutlan – kármeliták az enyhe szabályok szerint élő – ún. sarus – kármeliták fennhatósága alól. Bemutatja a királynak Graciánt. Kétségtelenül őt szemelte ki Isten ennek a feladatnak megvalósítására. «Jóllehet nagyon fiatal, mégis olyan, hogy gyakran hálát adok érte Istennek; azt hiszem, Isten arra választotta ki, hogy rendünk javára legyen » (3).

Akkora bennem a béke és megkönnyebbülés, hogy nem győzök rajta eléggé csodálkozni. Úgy látom, hogy ez a hangulat állandó bennem, s bár nem tudnám megmondani, hogy hogyan és miként van, valahányszor rá gondolok, újra dicsőítem érte az Urat. Szeretnék teljesen feloldódni Isten dicsőítésében. (. . .) Áldom Istent azért, hogy ezt az embert megteremtette, és belém ekkora szeretetet öntött iránta (IK ŐM III. 492, 494).

A most kitörni készülő viharban Teréznek szüksége lesz erre a szeretetben kiformált emberre.

XVI.

A VIHAR

Két újabb alapítási lehetőség kínálkozik: Madrid és Sevilla. Teréz Madrid mellett dönt, azonban Gracian egyetlen szavára Sevillába indul.

Mikor láttam, hogy határozottan kívánja ezt a dolgot, azonnal engedtem. Mert ezt a kegyelmet mindig megadja nekem az Úr, ti. hogy mindig helyesnek tartom azt, amit előljárom akar. Tettem pedig ezt annak ellenére, hogy nekem határozott szándékom volt, hogy máshol alapítsak kolostort, sőt mi több, bizonyos, nézetem szerint nagyon fontos okaim lettek volna arra, hogy ne menjek Sevillába. Azonnal megtettük a szükséges előkészületeket az utazásra, mert a hőség máris nyomasztóra fordult. Az apostoli kommisszárius, P. Gracian, Madridba utazott, ahová a nuncius hívta, mi pedig Sevillába (Al ÖM III. 202–203).

Az út valóban nagyon keserves.

Sokat kellett szenvednünk az óriási hőségtől. Amikor a kocsikba föl szálltunk, úgy éreztük magunkat, mintha a tisztítótűzbe léptünk volna be. De a nővérek könnyen megvigasztalódtak, hol arra a gondolatra, hogy mennyivel rosszabb ennél a pokol, hol meg arra, hogy mégis csak illik valamicskét szenvedni az Úr szolgálatában . . . Az a hat nővér mind olyan lélek volt, hogy el mertem volna menni velük akár a törökök országába is! (Al ÖM III. 204).

Egy napon Teréz súlyosan megbetegszik. Mozdulni sem tud, magas láza van. Nyomorúságos a szállás, még tisztéséges ágyat sem tudnak neki keríteni, így jobbról látják az út folytatását. A Guadalquivir folyón kompok viszik át a szekereket. Az egyik komp, rajta két kocsival, elszakad a partról, kormány nélkül sodródik a vízen. A nővérek Isten oltalmába ajánlják magukat, s a tisztítótűz után elkészülnek a hideg fürdőre. Végül a komp megakad egy homokzátonyon,

s valahogyan partra vergődnek. Persze jó messze az átkelőhelytől és céljuktól. Kijutnak az országútra, s az út széli árok mellett pihenik ki a viszontagságokat. Teréz újabb lázroham kapja el, de annyi vizük sincs, hogy megittathaták. Különbén is, mint mondják, Andalúziában drágább a víz, mint a bor! Az éjszakában részegek tántorognak el mellettük, hangos kurjantások szakítják meg az ébrenlévők imáját: A rossz utaktól, a tengelytöréstől, a rablóktól, a tetves szállásoktól, – ments meg Uram minket!

A legnagyobb kellemetlenség azonban Cordobában vár rájuk. Mire odaérnek, a nép éppen a püнкösdi nagymisére készül a templomtéren. Nagy a csődület, folyik a bor; Cordoba lakói nem takarékoskodnak az öröm italával. A szesztől kipirult arcok kíváncsian tekingetnek a köpenyben, darócruhában lefátyolozottan közeledő apácákra. Hát ezeket meg mi szél hozta ide püнкösdi szent napján?

Biztosítlak benneteket, hogy ez egyike volt életem legrosszabb óráinak. Ugyanis akkora csődületet okoztunk, mintha csak bikákat hajtottak volna viadalra. Alig tudtam bevárni a pillanatot, hogy elhagyassuk ezt a helyet. Végre is egy híd alatt húztuk meg magunkat (Al ÖM III. 209).

1575. május 26-án érkeznek Sevillába, a nyolcnapos tortúra utolsó állomására. Itt derül ki, hogy Cristobal de Rojas érsek nem új kolostor alapítására gondol, hanem arra, hogy Teréz anya nővérei oszoljanak szét a gazdag város különböző kolostoraiba, és reformálják meg azokat. Az aranytól duzzadó város hallani sem akar új kolostorról, főképp akkor, ha annak nincs biztos jövedelme! Terézék a szó legszorosabb értelmében éheznek. Senki nem gondol arra, hogy egy kancsó friss vizet adjon nekik. Az érsek még azt is nehezen engedi meg, hogy Julián misézzon a nővéreknek.

Megüzente, hogy nem szabad harangoznunk, sőt még csak föl sem szabad tennünk a harangot . . . Saját házunk természetesen nem volt. Ilyen körülmények között nem vállalkozhattam kolostoralapításra . . . Soha nem éreztem magam olyan kishitűnek és gyávának, mint amilyen ott voltam. (. . .) Hogy házat szerezhessünk, arra semmi kilátásunk sem volt; pénzünk sem volt, sőt még kezes sem akadt volna, mint másutt szokott (Al ÖM III. 213–214).

Teréz lassanként megérti, hogy Gracian parancsa nem Isten akarata. S milyen fájdalmas lesz majd drága Elizeusának, ha megtudja, micsoda lehetetlen helyzetbe hozta őt, leányait és a kármelt! Teréz aggódik,

bánkódik, érzi a tornyosuló felhőket. Nemsokára megnyílik Itáliában a rendi káptalan. Biztos, hogy Graciánt meg fogják támadni. Ez a sevillai balfogás sem használ a hírnevének. Teréz sokat küszködik a fiatal, tehetséges és jól képzett Maria de San José perjelnövel is. Nagy szeretetében megpróbálja erős kézzel alakítani, a kemény természet azonban nem tűri, s szikrát szór.

Közben váratlan segítség toppan be. Visszajön az új világból Lorenzo, Teréz öccse, s mindjárt a hadszíntérre lép. Lorenzónak van pénze, így aztán sikerül megfelelő házat szerezniök. Éjjel költöznek be, titokban, nehogy a szomszédos zárdák megakadályozzák az alapítást. Hajnalban elmondják az első szentmisét, s ezzel pont kerül a sevillai kaland első fejezetének végére. Sevilla, ha már egyszer itt vannak ezek az ágrólszakadtak, nagy ünneppel akarja megülni az alapítást. Maga az érsek helyezi el a kápolnában az Eukarisztiát:

Hogy megbecsülte mindenki ez alkalommal a szegény sarutlan nővéreket, akiknek előbb, úgy látszott, még egy korty víz sem jut Sevilleben. Hallatlan, hogy mekkora volt a néptömeg! Volt sok lövöldözés, zomszárzás, görögtűz . . . egy kis puskaporkészlet fölrobbant . . . Hatalmas lángnyelv csapott fel egészen a kolostor tetejéig, úgyhogy mindenki azt hitte, hogy a sárga és karmazsinszövet, amellyel a falak borítva voltak, mind porrá égett. Pedig semmi baja nem esett (AI ÖM III. 219–220).

Isten Anyjáról nevezett Jeronimo Gracian apostoli vizitátor nemcsak az Úrnak nem engedelmeskedett, amikor Madrid helyett Sevilleba küldte Terézt, hanem Juan Bautista Rubeo kármelita generálisnak sem. Ugyanis II. Fülöp, hogy meggyorsítsa a kármeliták reformját, rávette a pápát, hogy Ormanetto nuncius által két új vizitátort neveztesse ki: Pedro Fernandes domonkost a kasztíliai tartományban, Francisco de Vargas domonkost Andalúziában. Ez a két buzgó szerzetes tehát olyan parancsokat adhatott, amelyek mögött ugyan a Szentszék áll, de amelyek ugyanakkor ellentétben lehetnek a kármelita generális parancsával. Ez történt ebben az esetben is. A nuncius megparancsolta, hogy alapítsanak új, reformált kármeleket, a kármelita generális viszont megtiltotta. Gracian a nunciushoz engedelmeskedett, sőt a királynak és a Szentszéknek, amikor Terézt Andalúziába küldte, végzetes ellentétbe került viszont a sarus kármeliták legfőbb előljárójával, Rubeo generálissal. Gracian és társa, Mariano, előljárójuk parancsa ellenére folytatják andalúziai missziójukat, nem térnek

vissza Kasztíliaba, hogy a reformált kolostorokat, Rubeo parancsa értelmébe, visszacsendesítsék a sarusok tartományába.

Rubeo haragja nem ismer határt! Hát legkedvesebb fiai, sőt legkedvesebb leánya, Teréz is ellene szegülnek?! A sevillai kolostor alapítása miatt kitör az égiháború! És ebben az esetben Teréz éppen olyan bűnös, mint Gracian! Teréz magyarázkodó levele későn érkezik, már nem tudja eloszlatni a félreértéseket. Közben Gracian megkapja Ormanetto nuncius parancsát, hogy folytassa a sarus kolostorok látogatását. Gracian ellen akkora a sarusok felzúdulása, hogy Teréz szeretett fia életéért is rettegni kényszerül. Egyszer már azt a hírt is hozza valaki, hogy Jeronimo Gracian vizitátort meggyilkolták! Az Úrnak kell Terézt lecsillapítania . . . Teréz könnyörögve kéri Graciant, ne egyék meg semmit, amit a sarusok kínálnak neki, és ne szálljon meg soha a házukban!

Egy napon felfegyverzett csapat veszi körül a sevillai kolostort. Az inkvizíció emberei behatolnak a házba, az örök pedig lent az utcán nyomják vissza a kíváncsiskodó tömeget! A bírák kihallgatják Terézt. A vádak mögött Teréz felfedezi egy elbocsátott újonc bosszúját, de erről nem akar beszélni. Az inkvizítorok azzal gyanúsítják, hogy maga is az *Alumbrados*, a megvilágosítottak eretnek csoportjához tartozik. Ezt a gyanút támasztják alá az inkvizíció birtokában lévő írásai, állítólagos elragadtatásai és csodái. Azzal is vádolják, hogy gyónásra kényszeríti nővéreit, hogy egymáshoz kötözve korbácsolja őket.

Teréz ragyogó arccal hallja a vádakat, s egyszerre visszanyeri lelkierejét. A szenvedéstől nem fél, a tilalmaknak engedelmeskedni fog, ugyan mit tehetnének vele?

Pedig még nem csattant el minden villám.

Nem tudom, hogy az Úr akarta-e, hogy kissé megpihenjek, vagy pedig a rossz szellemnek fáj, hogy annyi kolostor létesül, s oly buzgón szolgálják benne az Urat: elég az hozzá, hogy eltiltottak a további alapításoktól. (. . .) A rendi nagykáptalanból (1) küldték nekem Sevillából való távozásom előtt a definitoriumnak azt a rendeletét, amely úgy szólt, hogy ne csakis több kolostort, hanem hogy válasszak magamnak egyet állandó tartózkodási helyemül, s azt ne merjem többé elhagyni. Egyszóval

(1) Arról a káptalanról van szó, amelyet Piacenzában tartottak meg, és ahol elhatározták a sarutlan reform megszüntetését.

fogságra ítélték. (. . .) A legrosszabb a dologban, s ami nekem legjobban fájt, az volt, hogy Generális atyánk megharagudott rám (Al ÖM III. 239–240).

A jeles piacenzai rendi káptalan határozata elrendelte mindazoknak a sarutlan kolostoroknak feloszlását, amelyek a generális engedélye nélkül jöttek létre, és megparancsolta, hogy a szerzetesek három napon belül hagyják el ezeket a kolostorokat, ellenkező esetben a legszigorúbb büntetést vonják magukra.

Teréz indulni akar, hogy azonnal teljesítse a parancsot, de Gracian és a nuncius azt parancsolják, hogy fejezze be a sevillai alapítást.

A perjelnö sem akarja elengedni. Érvelése alkalmas volt arra, hogy jól megvigasztalja Terézt: – Mi lesz, ha jön az inkvizíció, nem találja itt! Azt fogják mondani, hogy megszökött!

Ettől a perctől kezdve állandóan nő Teréz öröme. Nővérei gyakran rajtakapják, amint a Magnificat verseit dúdolgatja boldog mosollyal az arcán. Alvarez Rodrigo jezsuita inkvizítor kívánságára, itt, Sevillában fogalmazza meg negyedik és ötödik *Lelki Számadását*.

Ezen sorok írója kb. negyven évvel ezelőtt öltözött be kármelita apácának, s mindjárt az első csztendőben elkezdett elmélkedni Urunk szenvedésének titkairól és saját bűneiről, anélkül, hogy észbe jutott volna rendkívüli kegyelmekre gondolni. (. . .) Így múlt el kb. huszonkét év, nagy lelki szárazság közepette. (. . .) Kb. tizennyolc éve annak, hogy azt kezdte tapasztalni: bensejében olykor szöveget hall, látomásokban részesül és kinyilatkoztatásokat kap. (. . .) Lelkileg igen sokat szenvedett, mert félt, hogy ördögi ármány az egész. Elkezdte tehát megbeszélni ezt az ügyét lelki emberekkel. (. . .) Több mint hat esztendeig ugyancsak sok és keserves próbának vetették alá, úgyhogy ezt az időt sok sírással és szenvedéssel töltötte. Azonban minél többször tették próbára, annál gyakoribbak lettek ezek a kegyelmek, főleg az elragadtatások, a belső imában meg azon kívül is. (. . .) Igyekezett nagy tudósokkal összejönni, és pedig olyanokkal, akik nem gyakorolják a belső imát, mert hiszen csak azt akarta tőlük megtudni, vajon ezek a kinyilatkoztatások nincsenek-e ellentétben a Szentírással. (. . .) Mindig alávetette magát, s ezt teszi most is, mindannak, amit a katolikus szent hit tanít. (. . .) Szerzetesleányainak mindig azt mondta, hogy az fog közülük a legmagasabbra jutni a lelki életben, aki a legalázatosabb és a legönmegtagadóbb. (. . .) Amióta ezek a rendkívüli kegyelmek jelentkeznek nála, lelke mindig arra törekszik, ami tökéletesebb, és majdnem állandó nála az emésztő vágy a szenvedés iránt. Az üldöztetések – pedig bőven volt bennük része – vigasztalására szolgáltak, és rendkívüli szeretetet érzett ellenségei iránt. Azóta nagy

benne a vágy a szegénység és a magány után, s epedve óhajt meghalni, hogy láthassa Istent. (. . .) Soha sincs úgy, hogy valami baja ne volna. Olyankor több, olykor kevesebb; rendszeren testi fájdalmak gyötrik és sokmindenféle betegség. (. . .) Ha valami jót tesz, annak emléke egy-kettőre kimegy az eszéből. A kapott kegyelmekre ugyan sokat gondol, de nem annyit, mint bűneire. Ezek olyanok, mint a rossz-szagú posvány, amelyek látása állandóan kínozza őt. Hogy nem tartja magát nagyra, annak oka valószínűleg az, hogy annyi a bűne és olyan rosszul szolgált Istennek.

Az a szellem, amely őt eltölti, állandóan arra indítja, hogy dicsőítse Istent, s bármennyibe is kerülne neki, szeretné arra bírni a világot, hogy tartson vele. Innét van az, hogy annyira óhajtja a lelkek üdvét; hogy belátja, mennyire szemét minden földi dolog; s innét van, hogy oly kevésbe veszi a világ örömeit. (. . .) Az olyanok, akik ilyen kegyelmekben részesülnek, semmibe se veszik magukat, mert belátják, hogy az teljesen Isten ajándéka, s nekik semmi érdemük sincs benne. Ezért nagyon megnövekszik bennük az alázat, a szeretet és a készség e hatalmas Úr szolgálatára, aki olyan dolgokat tud tenni, amelyeket mi itt, idelent, még csak megérteni sem vagyunk képesek. Mert hiszen vannak dolgok, amelyek titkok maradnak még a legtudósabb ember számára is. Áldott legyen Az, aki ilyeneket ad. Mindörökkön-örökké. Amen (4 L Sz ÖM III. 411–420.).

Rodrigo Alvarez komolyan veszi hivatalát, nem elégszik meg a gyanúsított nőszemély számadásával. Kívánságának megfelelően, még ugyanitt és ugyanebben az évben, Teréz megfogalmaz egy hasonló terjedelmű beszámolót.

Olyan nehéz ezekről a belső dolgokról valamit mondani, hát még érthetőleg elmagyarázni, különösen olyankor, amikor hirtelen jönnek és múlnak, hogy ha csak az engedelmisség nem adja meg hozzá a tehetséget, igazán alig merem remélni, hogy jól adom elő, főleg ezeket az annyira nehéz dolgokat. (. . .) Az első természetfeletti ima, amelyet nézetem szerint magamon tapasztaltam, a következő tünetekkel jár. Megjegyzendő, hogy azt nevezem természetfölöttinek, amit semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármennyire erőlködik is az ember (2). Hogy alkalmassá teszi magát rá, azt megteheti, sőt azt hiszem, igen fontos, hogy megtegyje. Maga az ima nem egyéb, mint valami sajátos összeszedettség. (. . .) Ebből az összeszedettségéből származik azután néha valami igen kellemes nyugalom és béke érzete. (. . .) Ebből az imából fakad egy másik, amelyet a lelki tehetségek álmának neveznék (. . .), de

(2) E beszámoló több pontjára magyarázatot talál az olvasó a II. részben. A « természetfeletti » szemlélődésről bővebben szólnak a II. rész VIII. fejezetében.

nem lehet még egyesülésnek nevezni. Olykor a lélek azt veszi észre, hogy csupán az akarat van egyesülésben. (. . .) Mikor valamennyi tehetség egyesülésben van, az egészen más. Akkor egyik sem tud működni, mintha meg volna merevedve. Az akarat többet szeret, mint amennyit ért; azt azonban nem tudja, hogy szeret, vagy hogy mit csinál. Az emlékezet, nézetem szerint, megszűnt, s hasonlóképpen a képzelet is. Az érzékek nemcsak nincsenek ébren, hanem olyanok, mintha el volnának veszve azért, hogy a lélek behatóbban foglalkozhassék azzal, amit élvez. Az egész nem tart soká. Amikor elmúlik, a lelket gazdagon hagyja az alázat és egyéb erények dolgában, úgyhogy kézzelfogható, milyen kincset ér ez a kegyelem. Mibenlétét azonban nem lehet megmagyarázni. (. . .) Elragadtatás és felfüggesztés, nézetem szerint, egy és ugyanazon dolog. (. . .) Az elragadtatás hosszabb ideig tart, s jobban nyilvánul külsőleg. (. . .) A test, aszerint, hogy milyen helyzetben jön rá az elragadtatás, úgy marad, akár állva, akár térdelve. A lélek pedig úgy belemerül annak élvezetébe, amit az Úr mutat neki, hogy úgy látszik, mintha elfelejtené tovább éltetni a testet, s mintegy magára hagyja azt. (. . .) Hatásai a lélekre igen nagyok, főleg az, hogy egészen megfeledkezik önmagáról, s csak azt óhajtja, hogy Urunkat, Istenünket, mindenki ismerje és dicsóítsa. (. . .) Világosan a lélek elé tárul saját nyomorúsága. (. . .) Az elragadtatásnak két faja van, s a kettő között az a különbség, hogy az egyikben az ember lassan-lassan hal meg a külső dolgok számára, fokozatosan veszt el érzékeinek használatát és marad élve Istenben; ellenben a másik egyetlen egy eszme kapcsán, amelyet Ófelsége a lélekbe helyez, rendkívül gyorsan történik. (. . .) Kezdetben bátorság kell ahhoz, hogy az ember teljesen az Úr kezeire bizza magát, hogy vigye oda, hová neki tetszik. (. . .) Kell, hogy meglegyen benne az elszántság arra, hogy akár meg is hal Óérte. (. . .) A lélek mélységes bűnbánatot érez, (. . .) óhajtja, hogy bár soha senki ne követne el bűnt, szenvedélyesen kívánja a lelkek üdvét. (. . .) A lélek röpte valami, nem tudom hogyan nevezzem. Csak a következő hasonlat jut eszembe. A lélek Istennel szemben olyan állapotban van, mint egy nagy tűz, amely éppen fellángolni készül. Ez a tűz, mikor felszítják, lobbot vet és lángja magasba nyúlik, annak ellenére, hogy azonos azzal a tüsszel, amely alatta van, vagyis, bár fellobog, azért ugyanaz a tűz marad. Hasonlóképpen van a dolog a lélekkel, amennyiben belőle is hirtelen valami végtelenül finom dolog emelkedik ki és megy fel a magasabb régiókba, oda, ahová az Úr akarja. Ezt nem lehet világosabban megmagyarázni. (. . .) Megakadályozni nem lehet. (. . .) Hévületnek nevezem azt a vágyat, amely néha erőt vesz a lelken, sokszor, sőt legtöbbször anélkül, hogy belső ima előzte volna meg. Hirtelen szokott fakadni, és pedig abból az érzésből, hogy a lélek távol érzi magát Istenétől. Ez a gondolat néha olyan erős és hatalmas, hogy az ember szinte egy pillanat alatt elveszti az eszét tőle. . . . A lélek csakis Teremtője után vágódik, s látja, hogy nem juthat el hozzá, hacsak meg nem hal. Mivel pedig önmaga nem olthatja ki életét, amiatt haldoklik, hogy nem tud meghalni. (. . .) Igen nagy hatásai vannak, és rendkívüli módon gazdagítja a lelket. (. . .) Egy másik, igen gyakori jelensége a belső

imának az a bizonyos sebesülés, amelyben a lélek úgy érzi, mintha szívét, vagy egész lényét egy nyílvesző járná át. Éppen ezért igen erős fájdalmat okoz, másrészt azonban akkora élvezet, hogy szeretné, ha örökké tartana. (. . .) A seb szintén nem anyagi, hanem az egész folyamat a lélek bensejében megy végbe, s nem hagy nyomot a testben. (. . .) Hatásai igen nagyok. Ha Isten nem adja meg, az ember hiába törekednék azt megszerezni; viszont nem lehet megakadályozni, ha Őneki úgy tetszik, hogy megadja. (. . .) Ezek a nagy hevületek majdnem mindig elragadtatással végződnek. (. . .) Az Isteni Személyek közötti különbséget világosan látom (. . .), igazában se nem látok, se nem hallok semmit, csak valami bizonyosságom van felőle. A lélek szemei nem látnak semmit, de mihelyt megszűnik a Szentháromságnak ez a látomása, azonnal tudja, hogy nincs többé ott. Hogy ez hogyan van, azt én nem tudom, de azt nagyon is jól tudom, hogy nem képzelődés. (. . .) Azt hiszem, az Első Személy szólt hozzám néhányszor. (. . .) Azt jól tudom, hogy az egyik sohasem szólt hozzám. (. . .) Bár az isteni Személyek valami sajátságos módon érzetik, hogy különböznek egymástól, azért a lélek belátja, hogy a három csak egy Isten. Nem emlékszem arra, hogy Urunk beszélt volna hozzám másképp, mint emberi természetében, s merem mondani, hogy ez nem képzelődés (5 L Sz ÖM III. 420–430).

Teréznek a parancs értelmében távoznia kell Sevillából, hogy elzárkózzék egy maga választotta kolostorba. Haláláig. Jókedvét alig tudja magába fojtani. Ezt a vidám, olykor huncut szemmel mosolygó arcot Graçian szeretné megörökíteni. Fray Juan de la Miseria – Nyomorúságról nevezett János testvér – ügyesen forgatja az ecsetet. Teréznek tehát modellt kell ülnie. Hosszan, mellén összetett kézzel; nem mozgathatja a fejét, de még a szemét sem. Amikor a kép elkészül, Teréz összecsapja a kezét és felkiált: – Isten bocsásson meg neked, Juan testvér! Hiszen te csúnyának és csipásnak festettél!

Elérkezik a búcsú napja. 1576. június 3-án maga Cristobal de Rojas érsek is elköszön Teréztől. A *Madre Fundadora* letérdel előtte és áldását kéri. Aztán az érsek térdel Teréz elé, s kéri, hogy áldja meg.

Teréz hajnali 2 óraker hagyja el Sevillát. Indul a száműzetésbe.

XVII.

A SZÁMŰZETÉS ELSŐ ÉVE

Don Lorenzo de Cepeda lovagi kötelességének érzi, hogy bajba-jutott nővérenek segítséget nyújtson. Ő maga gondoskodik a zavar-talan utazásról. Szállást kerít, beszerzi az élelmet, és igyekszik felvidí-tani Terézt. Velük utazik Lorenzo kilencéves kislánya, Teresita, és egy percre sem tágít nagynénje, *tia Teresa* mellől. Sevilleben a kislány addig nyaggatta a nővéreket, amíg ő is kapott «kármelita darócot». Most ebben a bő köntösben csetlik-botlik nagynénje körül, és mond olyanokat, hogy a társaság nem tud hová lenni a nevetéstől. Amikor eljön az elmélkedés ideje, odabújik Teréz mellé, és mondogatja ő is kis imádságait. Időnként megzörrenti nagyszemű rózsafüzérét, hogy jelezze buzgóságát. Legtöbbször azonban a nagyokat figyeli: rajon-gásig szeretett nagynénjét, apját meg a kísézőket. Néha elnyomja a buzgalom; ilyenkor Teréz köpenyével betakargatja drága kis Teresi-táját.

Lorenzo arra szeretné rábírní nővérét, hogy jöjjön Avilába. Maga is ott akar megtelepedni. Teréz azonban szeretne legalább néhány napra Toledóban maradni. A néhány naptól egy év lesz.

A száműzöttnek egy félreeső nyugodt cellát jelöl ki a perjelnö. Teréz innen irányítja most leányait. Egyetlen eszköz áll a rendelkezé-sére: a levél. Egyetlen napon néha több küldönc is érkezik Valladolid-ból, Medinából, Pastranából és persze leggyakrabban Avilából. Teréz minden kérdésre válaszol, részletes utasításokat ad. Nem sajnálja a papírt, az időt és önmagát. Úgy ír, olyan szenvedéllyel, mintha mel-lette ülne a címzett. Írásait teletűzdeli spontán felkiáltásaival, sóhajaival. Leveleit soha nem olvassa el, ti. nem akar ilyesmire időt vesztegetni.

Nagy izgalommal fogadja mindig Gracian küldönceit. A sarusok most az egység és egyetértés címén szeretnék felszámolni a reformot.

Teréz átlát a szitán, és nem győzi buzdítani «szeretet fiát és atyját», hogy ne engedjen. A kétféle kármelita rendnek külön kell válni. Gracian nagy szelídséggel halad a megkezdett úton. Látogatja a reformált nő- és férfikolostorokat, mivel továbbra is ő a hivatalosan kinevezett apostoli vizitátor. Teréz leveleivel kíséri mindenfelé, igyekszik bizonyos dolgok előtt előre felnyitni Gracian szemét; ugyanis néha túl naivnak tartja, – önmagát meg túl rosszmájúnak, de hát sajnos «erre is szükség van ebben az életben»!

Teréz hall a paternai esetről. Három sarutlan nővér azt a hálátlan megbízatást kapta, hogy reformálja meg a sarus nővérek kolostorát. Olyan felháborodás fogadja őket, hogy Teréz az életükért aggódik. A három nővér egy elbarikádozott cellában virrasztja át az első éjjelt . . . Aztán lassan fordul a kocka, de a *Madre Fundadora* tanácsai még mindig nagyon időszerűek! Később, a három sarutlan nővérré szórt pletykák hallatára Teréz már csak legyint: Bárgyúság! Még Graciant is leinti, amikor az a sértett nővérek becsületét akarja megvédeni: hagyja, hadd beszéljenek! Mikor Gracian tovább kardoskodik, Teréz kijelenti, hogy ez már igazán nem tökéletes magatartás! Miért nem nevet inkább egyet az egész histórián?!

A sevillai perjel nő egyszer kókuszdiót küld ajándékba. Egy másik közösség kis cukorgalambokat és narancsvirágból készült olajat. Teréz boldog, és tolla alól ismét szenvedélyes istendicséret kerül ki. Aztán mindjárt azt részletezi, milyen jót tesz a szívbetegeknek ez az illatos olaj, és hogy mekkora lakomát csaptak az iderepült galambokból! Sajátos szókészletét lassan már minden kolostor a magáévá teszi. Ormanetto nunciust Matuzsálemnek nevezi, a sarusokat macskáknak, éji madaraknak vagy tücsköknek; a sarutlanokat pillangóknak, sasoknak, az inkvizítorokat angyaloknak, a főinkvizitort, Quiroga bíborost, nagy angyalnak . . .

Jónéhány levélben társalog a lovag-remetéből lett sarus kármelítával, Mariano testvérrel. Mariano egy alkalommal fiatal lányt küld Terézhez, vegye föl. Kezeskedik érte, jól ismeri stb. Teréz leinti: egyrészt nem veszi fel a jelentkezőt, másrészt közli Marianóval, hogy ne avatkozzék bele ebbe az ügybe. Jót mulat azon a kitétlen, hogy az ajánló «jól ismeri» a nevezett fiatal lányt. Nem, nem olyan könnyű felfedezni, kik azok a nők . . . Egyszer majd Mariano is engedni fog nagy magabiztosságából; rájön arra, hogy valójában semmit sem tud róluk.

A legkülönbözőbb utasításokat adja a felvételekre vonatkozóan. Az eladósodott közösségeknek azt ajánlja, vegyék fel a minden pénz nélkül jelentkezőt; máskor aszerint dönt, hoz-e jelölt megfelelő hozományt. 200 dukáttal jön valaki: Teréz azt írja, akár hagyja is otthon a pénzét, jöjjön csak ő! Megszidja az aggodalmaskodókat: ha egyszer az Úr egybegyűjtötte őket, csak nem gondolják, hogy elfelejt majd nekik enni adni?!

Halálhírek is érkeznek, sőt itt, a toledói kármelben is hazaszólít egy fiatal nővért az Úr. Teréz látja, hogy Petronila de San Andres nővért két szeráf vezeti be a mennybe. Megtilt minden gyászéneket, gyászszertartást. A halál nem más, mint feltámadás! Miért kellene szomorodniuk? Teréz már évekkel ezelőtt megtapasztalta ezt az örömet. Látta, amint Mária nővére, rövid tisztulás után, a mennyei boldogságba került.

De öröme nem jelenti azt, hogy nem érti meg az ittmaradottak fájdalmát, sokszor elhagyatottságba forduló magányát. Egy megözvegyült régi barátjának két dinnyét küld ajándékba, azzal a szívhez szóló üzenettel, hogy az élet és annak megpróbáltatása mind csak egy múlt pillanat, és hogy reméli, a dinnyék olyan mézédések lesznek, mint szeretné . . .

Innen-onnan meghallja, hogy az unokatestvére által vezetett malagoni kolostorban nincs minden rendjén. Olyan levelet meneszt a közösség káplánjának, hogy « Nagyon Tisztelendő Ókegyelmessége » bizonyára nem rakta ki az ablakba. Közli vele, hogy « annak a Beatriznak » nevét sem akarja többé hallani, és hogy Ókegyelmessége igen nagy szolgálatot tenne neki távozásával. Amikor pedig egy különös « bűnbánati gyakorlatról » szerez tudomást, szinte felsikolt a levélben: Hogyhogy csak ilyen későn kell megtudnia?! Hát nem veszik észre, hogy az ördög tör a vesztükre? Ha ott lenne, nem történhetnének ilyen ostobaságok!!

De nem mozdulhat, helyben kell maradnia. Tizenegy női és számos férfi kolostort innen, a zöldségeskertre nyíló kis cellájából kell irányítania. Szerencsére ismét kezeügyében van valaki, aki tekintéllyel felruházva közvetítheti minden parancsát, óhaját. Kedves « fia », « Elizeusa », « Pálja » gyakran betűzheti a *Madre Fundadora* tűzről éppen lekerülő forró leveleit. Teréz mindenről tud, mindenben segíteni akar. Amikor az angyali lelkű Gracian nem ért minden részletet – mégsem lehet otthonos egy apácaközösség minden előforduló

problémájában! – Teréz kioktatja és türelemre inti. Jobb, ha utánanéző maga minden részletnek, számonkéri a Szabály legutolsó pontjának megtartását, mint hogy felboruljon a rend, és a nővérek emiatt ne váljanak szentekké! De azt nem engedi Teréz, hogy újabb terheket rakjanak leányaira! Elég nehéz a Szabály, elég, ha azt hűségesen megtartják! A túlbuzgó egyházi férfiakat szellemes könnyedséggel okítja a mértékletesség erényére . . .

Ebben a házban is él egy nyolc éves « kármelita », Gracian kishúga. A kislánynak valami beszédhibája van, hát Teréz az ajkait igazgatja, hogy « kedvesebb legyen a nevetése ». Viselt dolgairól meg a sevillai perjel nőnek számol be, hogy megnevetesse. Maria de San José és az Anya között végre elsimulnak a sevillai fájdalmas félreértések.

Gracian egyszer bejelenti, hogy édesanyja Toledóba utazik, és szeretné meglátogatni Terézt. Erre a rendkívüli alkalomra « engedélyezi », hogy a fogadószobában Teréz arcfátyol nélkül beszéljen majd . . . Teréz nevetve válaszol vissza: hát csak nem képzelte az ő kedves Elizeusa, hogy nem tárja fel arcát az előtt, akinek a szívét is odaadná?!

Nem, Teréz igazán nem savanyú szent, nem orrlógató aszkéta. Vulkánkitöréshez hasonló levelei arról tanúskodnak, hogy szenvedélyesebb, szellemesebb, talpraesettebb – és alázatosabb, mint valaha. Azért könyörög, hogy imádkozzanak érte, hadd legyen már egyszer igazi kármelita, hiszen jobb későn, mint soha!

Közben, Gracian parancsának engedelmességgel, befejezi *Az alapítások könyvét*. Pontot tesz a végére, hiszen többet úgy sem alapíthat. Íme a XXVII. fejezet záradéka:

Urunk szerelmére kérem azokat a nővéreket és férfi szerzeteseket, akik ezeket a sorokat olvassák, imádkozzanak értem, hogy Urunk legyen hozzám irgalmas, mentsen ki a tisztítóhely kínjaiból és engedje, hadd élvezzem látását, feltéve, hogy megérdemeltem az örök boldogságot. (. . .) Szolgáljon némileg javamra halálom után az a fáradtság, amelybe ennek a könyvnek írása került, s az a szándék, amely ebben a munkában vezetett, ti. hogy elmondjak egyet s mást, amivel nektek örömet szerezhetek (Al OM II. 241).

Avilába szóló leveleinek nagy részét nem a két kolostorba viszi a küldönc, hanem Lorenzo de Cepeda lovagnak. A négy évvel fiatalabb férfi tanítványa lesz nővérének. Don Lorenzo valóban megcsinálta szerencséjét az új világban, gazdag ember lett. Házat vesz Avilában,

próbál berendezkedni szülővárosában. Teréz mindenben a kezére jár, a legkisebb részletre is kiterjedő éberséggel ügyel arra, hogy sikerüljön az ötvenhét éves férfi otthonalapítása. Aggódik két unokaöccse sorsáért: sürgeti Lorenzót, adja jó iskolába őket, nehogy olyan léhűtő fickókká váljanak, mint annyi avilai társuk. Lorenzó megvásárol 14 000 dukátért egy szép birtokot, aztán lamentál Teréznek, hogy micsoda gondot vett a nyakába, nem jut majd elég ideje az elmélkedésre! Teréz sietve válaszolja: adjon hálát az Úrnak a jó üzletért, ne higgye, hogy ez az elmélkedés rovására megy. Ha Lorenzo jól bánik vagyonával, gondoskodik gyermekei neveléséről, ezzel nem árt, hanem használ az elmélkedésnek. Szép bibliai példákkal illusztrálja mondanivalóját. Csak nem képzeli Lorenzo, hogy pl. Jákob vagy Ábrahám kevésbé voltak szentek azzal, hogy nyájaikkal foglalkoztak? Vigyázat, az emberi ravaszság körmönfont érveket talál, ha arról van szó, hogy valami fáradságot távortartson!

A volt perui konkvizitádornak még ilyen figyelmeztetéseket is zsebre kell vágnia: apjuk, Alonso Sánchez de Cepeda lovag nem szégyellte, hogy maga járjon ki birtokára és ellenőrizze a munkát. Igen, nagyon kényelmes lenne most Lorenzónak, ha csak vagyona kamatait kellene begyűjtenie; miért fél, ő, a hódító lovag, egy kis munkától? Aki nem dolgozik, ne is egyék! – idézi neki Szent Pált (és a Kármelhegyi Boldogasszony rendjének Konstitúcióját).

A lovag szót fogad, dolgozik és imádkozik. Teréz szép lassan bevezeti testvérét a belső ima titkaiba, és nagy örömmel látja gyors haladását. Nem sok kell neki, hogy saját lelke titkait is megossza vele. Lorenzónak panaszolja el, hogy ismét rájönnek az elragadtatások, nyilvánosan is, és hogy azt sem tudja, hová legyen zavarában . . . Hogy egy hete már úgy jár-kei a házban, mint egy részeg . . . De azért leírt Lorenzónak egy biztos receptet reumája gyógyítására és fejfájás ellen. A levélhez pedig vezeklővet mellékel, most ti. már engedélyezi, hogy Lorenzo az ilyesfajta penitenciával is megpróbálkozzék. Lelkére köti, számoljon be neki vezekléseiről, és aludjék eleget, legkevesebb hat órát. Lorenzónak meg kell tanulnia, hogy a jó alvás is Isten kegyelme, méghozzá nem a legkisebb!

Teutonio de Braganza érsek azt panaszolja Teréznek, hogy nem tud úrrá lenni a lelkét elborító közöny hullámain, hogy semmihez sincs kedve, legkevésbé az imához. Teréz siet megnyugtanni: ne aggódjék, fáradságos utazásai után találjon időt a pihenésre, akkor lelke is

megtalálja előbbi lendületét. Ha nem tud elmélkedni, keressen olyan helyet, ahonnan az eget szemlélheti; sétáljon például. Az emberi gyöngeséggel okosan kell bánni, semmiképp sem szabad azon erőszakot elkövetni, elnyomni. Csak egyetlen egy a fontos: keresse Istent!

Még Teréz toledói tartózkodása idején egy fiatal krétai festő érkezik a városba. Domenico Theotokopulis a régi Santo Domingo templom falaira festi különös szentjeit. Valamennyi arcán valami eddig soha nem látott fény ragyog. A toledóiak megkedvelik ezt az idegen, kevés-beszédű piktort. De képtelenek kimondani hosszú nevét, ezért csak így beszélnek róla, *El Greco*, a Görög.

1577 nyarán váratlanul meghal Ormanetto nuncius, a reformált kármel legnagyobb védelmezője. Teréz szétrepíti a hírt és arra kéri leányait és fiait: imádkozzanak, virrasszanak, de maradjanak teljesen nyugodtak.

Mindenki sejti, hogy az igazi harc csak most kezdődik. Gracian alig titkolja idegességét, Antonio de Jesús meg kapkod, mint aki végképp elvesztette a fejét.

Július elején Teréz azt a parancsot kapja, hogy azonnal induljon Avilába és helyezze a kolostort – amíg nem késő – Gracian fennhatósága alá.

Innen, az avilai galambházból kell Teréznek irányítania a tető-pontjára jutó beháborút.

XVIII.

HARC KÖZBEN . . .

Az első csapás Graciánt éri. Méghozzá nem is kívülről, hanem két sarutlan kármelitától. Feljelentik, hogy bűnös viszonyt folytat a meglátogatott kolostorok nővéreivel. Gracian egyszerűen nem érti a vádat, Teréz viszont már ismeri a világ gonoszságát. Gracian védelmében – és az egész reform ügyében – II. Fülöpnek ír levelet. Mivel Gracian még mindig Andalúziában tartózkodik, Teréz arra kéri a toledói kármel perjeltnőjét, gondoskodják ellátásáról, ne engedje, hogy máshol ételt vegyen magához.

Nemsokára kiderül, hogy a két sarutlan kármelitát a sarusok kényszerítették a feljelentő levél aláírására. Nem is tudták, mit tartalmaz. Minden esetre Graciánnak élete végéig viselnie kell ennek a rágalomnak káros hatásait.

A Madridba érkező új nuncius, Felipe Sega, már látatlanban a reform és Teréz ellensége. Azzal kezdi, hogy megtiltja Graciánnak a kolostorok látogatását. A király ellenkező parancsot ad, de semmi látható jelét sem mutatja annak, hogy támogatja. Gracian visszavonul Pastranába, imádkozó, vezeklő életet folytat.

Az erőszak nyílt kirobbanására a Megtestesülés kolostor lakói adnak okot. Választások előtt állnak, és Teréz anyát akarják ismét perjeltnőnek. A sarusok tartományfőnöke elnököl a választáson, zsebében a legszigorúbb büntetés kiszabására szóló felhatalmazással. A nevezetes eseményről 1577 októberében Teréz így számol be a sevillai perjeltnőnek:

Mintha semmi sem történt volna, ötvenöt apáca rám szavazott. A provinciális minden egyes szavazót kiközösített és megátkozott; öklében összegyúrte a szavazócédulákat, ráütött, majd valamennyit elégette. Tizenöt napja már, hogy ki vannak közösítve, nem hallgathatnak misét,

nem léphetnek be a kórusra, még a zsolozsma idején sem. Senki nem beszélhet velük, még a gyóntatójuk vagy rokonaik sem.

Ami még jobb: ennek az összehúzó szavazásnak másnapján a Provinciális visszatért és megparancsolta, hogy kezdjenek mindent előlről. Azok azt válaszolták, hogy ennek semmi értelme sincs, mivel ők már szavaztak. Ezt látva, még egyszer kiközösítette őket, összehívta a többieket, összesen nyolcvannégyet és megválasztatott egy másik perjelnőt. Az előbbieket jónak látják, hogy csak úgy engedelmessé legyenek ennek a perjelnőnek mint asszisztensnek.

Íme, nagyjából ez történt. Mindnyájan fel vannak háborodva e miatt a súlyos sértés miatt. Ami engem illet, semmi kedvem sincs magam abban a Babilonban látni (198. levél) (1).

A provinciális abban a kis házban tartja internálva Juan de la Cruz testvért, amelyet hat éve még Teréz épített neki, hogy közel legyen a kolostorhoz. Juan testvérnek sikerül valami kis papírszeletet eljuttatni Terézhez, a San José kolostorba. Kéri, lépjen közbe: aggódik ugyanis a Megtestesülésben uralkodó állapotok miatt. Teréz tehát írja egyik levelet a másik után, sürgeti, hogy oldják fel a kiközösítést.

Közben az a hír terjed el Avilában, hogy a sarusok Juan testvér életére törnek, mindenképpen arra akarják kényszeríteni, lépjen vissza hozzájuk. Juan testvér kis házát éjjelente fegyveres barátai őrzik; mit lehet tudni, mire kerül a sor . . . Amikor úgy tűnik, hogy nincs közvetlen veszély, a jóbarátok abbahagyják az őrködést. Így történik meg, hogy december 3-ról 4-re virradó éjjel a kis házat sarus kármeliták és fegyveres fogdmegek veszik körül, feltörik az ajtót, magukkal viszik Juan és German testvért.

Reggel Juan testvérnek a lehetetlenséggel határos módon sikerül visszaszöknie. Eltorlaszolja az ajtót, és hozzálát papírjai megsemmisítéséhez. Elrablói hamar észreveszik szökését, utána erednek. Juan testvérnek már csak annyi ideje marad, hogy hamarjában lenyelje az utolsó papírokat. Aztán kitarja az ajtót és a sarusok kezébe adja magát.

Teréz ismét tollat ragad, a királynak ír. Remek érzékkel a király becsületére hivatkozik: nem szégyen ez a botrány egy hűségéről híres városban? És még a móroktól is több könyörületet lehet várni, mint a sarusoktól! Félő, hogy Juan testvér nem kerül ki élve ebből a kalandból! Az egész város fel van háborodva; csak a király közbelépése teremthet rendet és szolgáltathat igazságot!

(1) Santa Teresa, *Obras Completas*, 995–996. l.

Csak a levél megírása után borul térdre Teréz és könyörög az Ég Királyához. Dadogó szavakkal ajánlja szeretetébe mindazokat, akiket összehasonlíthatatlanul jobban szeret önmagánál. A nővérek csodálkozva látják Teréz nyugalját, sugárzó békéjét. Vajon fölfogta-e egészen, milyen veszély fenyegeti őket?

Elmulik két hét, de semmi hír sem érkezik a két elrabolt testvéréről. Egyik reggel egy szegény ösvérhajcsár állít be Terézhez. Elmondja, Toledo felé vitték a két foglyot, és olyan kegyetlenül bántak velük, őt pedig úgy meghatotta Juan testvér szelídsége, hogy felajánlotta neki a szökést. Juan testvér elutasította, azt felelte, a szabadságánál is többre becsüli az alkalmat, hogy szenvedhet az Úrért. És maradt . . .

Biztos hír továbbra sem érkezik. Nem válaszol II. Fülöp sem. A következő titokzatos csapás Terézt éri. 1577 karácsony éjjelén a kápolnába akar indulni, amikor egy heves szélroham kioltja lámpáját. Teréz a sötétben elvéteti a lépést és végigzuhan a szűk lépcsőn. Eltörik a bal karja.

Végre ő is szenvedhet valamit! Felajánlja minden fájdalmát Juan testvér megmeneküléséért.

Milyen szerencse, hogy november 29-én pontot tett a *Castillo interior* (A belső várkastély) utolsó fejezetére is! Még Toledóban kezdte írni június 2-án. Most egy levelet sem tud megírni. A leveleknek viszont menniük kell, így Teréz tollbamond. Ana de San Bartolomé nővér lesz hűséges írnoka, titkárnője és ápolónője. Sokszor órákat térdel Teréz cellájának ajtaja előtt, hogy bármikor kéznél legyen. Ő eteti, öltözteti lassan már egy hónapja.

A rossz hírek megtalálják az utat Teréz cellájáig. Nemrégiben az a hír járta, fiatal leányokat toborzott, hogy aztán prostitúcióra adja őket. « Rosszhírű csavargó » – általában így emlegetik országszerte az avilai cellában meghúzódó Teréz anyát. « Nyughatatlan, csavargó nőszemély » – ez Sega nuncius megingathatatlan véleménye. Ezen felül: engedetlen, nyakas, a tridenti zsinat határozata ellenére kijárkált a kolostorából, tanítani merészelt, pedig már Szent Pál megmondta, hogy a nők hallgassanak! Megalapított egy egész sor kolostort, pedig nem volt engedélye sem a pápától, sem a provinciálistól.

A rágalmak mögött sokkal nagyobb veszély húzódik, mintsem az avilai nővérek fölmérhetnék. Ebben az évben (1578) tör ki az *alumbrados*, a megvilágosultak botránya. Egész Spanyolország

elrémul az eretnekek makacsságán, a sátán pusztító munkáján. És ha Terézre is rásütik a bélyeget? Ki magyarázná meg egyébként, miért olyan nyugodt, miért nevet a legszörnyűbb vádakon, s miért nem akar megjavulni?

A veszély valóban annyira nyilvánvaló, hogy a nővérek lassanként mégis felméri és halálra ijednek. Kezdi felfedezni magukban a kísértést, hogy ezt már nem lehet megbocsátani . . . Teréz tehát nagy előadást tart nekik arról, mily előnyösek a hamis vádaskodások, mekkora haszonnal járnak a rágalmak. Végül még hozzátesz néhány mondatot, amellyel mosolyt csal sápadt leányai arcára. Elmondja, hogy őrála voltaképp csak háromszor állítottak valamit hamisan: 1. amikor fiatal korában azt mondták, hogy szép; 2. amikor azt állították, hogy tehetséges; 3. amikor azt akarták elhithetni, hogy erényes.

Megromlik a kapcsolat a jezsuitákkal. Teréz egy kiváló barátja, Gaspar de Salazar azt rebesgeti, hogy elhagyja a Társaságot és sarutlan kármelita lesz. Az ügyből nem lesz semmi, sőt Salazar maga is a reform ellen fordul, de a jezsuita előjáró már megírta a maga levelét Teréznek. Teréz nyugodt, de nagyon határozott hangon válaszol: bármivel fenyegeti is őt a rektor, sem ő, sem az egész világ sem térítheti el a kármelitákat attól, hogy Istent szolgálják. – A vihar elül, Salazar jezsuita marad; a régi jó kapcsolatnak azonban vége. Teréz visszagondol a «hercegre», Francisco de Borja generálisra, és elszorul a szíve; milyen múlandó, állhatatlan minden ebben az életben!

Legnagyobb szenvedése továbbra is az, hogy semmit nem tud Juan testvéréről. És nem ő az egyetlen, akit a sarusok elhurcoltak, börtönben tartanak, kínoznak! Márciusban German testvérnek sikerül megszöknie. De Juan de la Cruz testvéréről mintha mindenki elfeledkezett volna, kezdve a királytól . . . Így telik el a nyár, semmi hír. Senki sem tudja, hogy Juan testvért a sarusok tartják börtönben, a toledói kolostor egy odujában, hogy kenyéren és vízen böjtöltetik, minden nap megostorozzák. Soha nem kap tiszta ruhát, egész testét sebek borítják. Hallgat és imádkozik. Nem is felel arra az egyetlen felszólításra, amelyet minden nap hozzá intéznek: tagadja meg a reformot, lépjen vissza a sarus rendbe. Rabtartói már maguk sem tudják, mihez kezdjenek. Meddig bírja még ez a kiaszott, kis ember? Kétszer valami fény árad a cellájából. Őre felszakítja az ajtót, de mindent sötétség burkol. Mi ez? Talán boszorkányságot űz?

A nyár vége felé emberségesebb őrt adnak mellé, aki először megszanja, aztán csodálja, majd hamarosan megszereti. Papírt ad neki, hogy írhasson, megengedi, hogy néha levegőzzék a cellájával szomszédos teremben.

Juan testvér elégedett. Hiszen szenvedhet, imádkozhat, csendben, magányban lehet, csak Istennel kell beszélnie. Nincs más dolga, mint szeretni. Mit kívánhatna magának egyebet?

De a reformnak szüksége van még rá, ezért maga a Kármelhegyi Boldogasszony lép közbe és segíti a szökésben. Juan álmában látja azt a helyet, ahol elzárva tartják, az ablakot, amelynek rácsait félre tudja hajtani és a kőfalat, ahol majd leereszkedhet. A nagyboldogasszony nyolcadába eső egyik napon aztán megfelelő alkalom kínálkozik a tanultak gyakorlati alkalmazására.

Este megvárja, míg mindenki elalszik. Amikor nesztelenül kilép cellájából, majd belebotlik két átutazó testvérbe, akik a földön fekvé alszanak. Megriad, vissza akar lépni, de a belső hang biztatja, hogy lépje csak át őket. Amikor megpróbálja kinyitni a következő ajtót, az egyik keresztvas földre zuhan. A zajra felébred az alvók egyike, riadtan kiált, – aztán visszahanyatlik és mély álomba merül. A szökevény megtalálja a megfelelő ablakot – jöllehet át kell haladnia az egész ismeretlen épületen –, félrehajlítja a kilazult rácsot. Alatta mélység tátong. Két rossz takaróját hozta magával, azokat csíkokra szaggatja, az ablakhoz erősíti és csúszik lefele. Igen ám, csakhogy elszámította magát! A kötél elfogy, alatta meg még jó néhány méteres mélység ásítózik! Ismét a belső hang ösztökéli arra, hogy ugorjon le, nem lesz semmi baja. Juan testvér hát elengedi a szükségkötelet és szemét behunyva ugrik. A ferences királyi kolostor kertjében találja magát. A belső hang irányítja tovább a fal mentén. Juan testvér felnéz a magas kőfalra: hogy jusson ki innen? Ekkor úgy érzi, felemelkedik, és váratlanul a túloldalon találja magát. Szabad.

Sötét van, de a kereskedők és piaci kofák már mozgolódnak kézi lámpájukkal. Juan testvér tisztában van elrettentő külsejével, így hát nem kockáztat semmiféle találkozást. Háztól házig oszon, míg el nem ér a toledói nővérek kolostoráig. Hajnali ötkor becsönget. Azt kéri a megrémült portásnővértől, szóljon a perjelnőnek, hogy rejtse el. Ana de los Angeles nővér éppen egy beteg ágya mellett szorgoskodik. A nővér annyira rosszul van, hogy gyönni szeretne . . . A perjelnő

észbekap! A Szabály szerint férfi szerzetes csak akkor léphet be a kolostorba, ha olyan súlyos beteg kéri, aki nem tud felkelni az ágyból.

Kinyílik tehát a kolostor kapuja, és gyorsan be is zárul. Ideje! Mert a sarusok már felfedezték a fogoly szökését, elképedve nézik a rögtönzött kötelet, nem értik, hogyan jutott át a magas falon . . . Vég-eredményben semmit sem értenek. De annyira azért élénk a fantáziájuk, hogy kitalálják, Juan de la Cruz csak egyetlen helyen húzhatja meg magát, mégpedig a sarutlan kármelita nővéreknél. Fegyveresek kíséretében behatolnak a templomba, a sekrestyébe, a fogadószobába, vagyis mindazokra a helyekre, ahol egy kintről jött meghúzódhat. A nővérek ez idő alatt tiszta ruhát adnak az örömtől izzó arcú Juan testvérré, megmossák sebeit, s hirtelen valami ételt készítenek neki. Nincs az a fogdmeg, aki ide betehetné a lábát! Juan testvér olyan boldog, alig tud enni valamit. Ugyanabban a házban talált menedékre, amely nemrég Teréz börtöne volt.

Amikor kicsit magához tér, nem szenvedéseiről beszél a nővéreknek, hanem Istenről, Krisztus minden ismeretet felülmúló szeretetéről. Vele csak úgy bántak, ahogy megérdemelte, tehát erről nincs mit mondania. Aztán elrecitálja nekik azt a verset, amelyet hosszú fogsága idején költött. Csak a mindenből kivetkőzött szív méltó Isten befogadására, csak a sötét éjszakán keresztül juthat az ember Isten kibeszélhetetlenül csodálatos szeretetéig . . .

Este tíz után fekete reverendába öltözik, a kolostor egy barátja zárt kocsiban viszi a város Szent Kereszt kórházig. Innen az első csendes pillanatban tovább indul, Avilába.

Teréz megdöbbenten látja szeretett kis Juan testvérenek elgyötört arcát. A szökevény nem is nagyon emlegeti az elmúlt hónapok eseményeit, Teréznek úgy kell mindenről kifaggatnia, hogy aztán gyorsan mindent papírra vessen Graciannak. Ő említi azt a körülményt, hogy Juan testvérenek szökése előtt három nappal egy ismeretlen előljáró adott először tiszta inget. Egyikük sem tudja, ki lehetett . . . Teréz megint realistának bizonyul. Egyrészt nem győz dicséretet zengeni a hős vértanúról, másrészt minden részletről tájékoztatni akarja Graciánt, hogy az végre már belássa: őrizkednie kell ezektől az emberektől. Sőt, azért kardoskodik, hogy magát a nunciust is informálni kell. Teréz tehát utasítja a hamarabb megmenekült, de a viszontagságokat tapasztalatból ismerő, ékesen szóló Germán testvért. Induljon azonnal a nunciushoz! Igazságot akar fiainak! Juan

testvér mosolyogva nézi Teréz lángbuzgalmát. Arra kéri, tekintsen inkább azokra a kincsekre, amelyeket ezen a fájdalmas úton összeszedett.

A nővérek igyekeznek felerősíteni Juan testvért, mert állapota továbbra is siralmas. Beteg, a végsőig legyöngült, láz veri ki, fájdalmak gyötrik. Ilyen állapotban kell indulnia az almodovari káptalanra. Teréz levelek özönével árasztja el Graciánt, könyörög neki, ne feledkezzék el Juan testvérről, gondoskodják róla, ne küldje messzebb, hiszen alig áll a lábán. Ha elveszíténé, soha nem találna ilyen segítőtársra!

Juan testvér nem tud erről az anyai «aknamunkáról». Isten szeretetétől megrészegülten indul útnak.

Időközben Segá nuncius megfosztja Graciánt apostoli vizitátor tisztjétől és saját magát ruházza fel teljhatalommal valamennyi reformált kolostor ügyében. Teréz attól való félelmében, hogy a nuncius kiszolgáltatja a reformot a sarusoknak, Madridba repíti a kolostor hűséges káplánját, Juliánt. Levelében siet elismerni a nuncius törvényes fennhatóságát. Graciánnak azt írja, engedelmeskedjék ő is a nunciusnak, hogy elkerüljék a legrosszabbat. Közben folyton biztatja, ne féljen, ne veszítse el a bátorságát, ne aggódjék . . . Isten mindent a javukra fordíthat. Graciánnak valóban túl sok teher nyomja a vállát. Mindent neki kell elintéznie, hiszen Teréz nem mozdulhat. A *Madre Fundadora* csak egy-egy levéllel tudja segíteni, irányítani. Graciánt sokszor kerülgeti az elbátortalanodás kísértése. A kátyúból mindig Teréz levelei rántják ki. Induljon, ne féljen, vállalja a megaláztatást. Nekik, mivel szeretik Istent, minden a javukat szolgálja!

Ebben a veszélyekkel terhes helyzetben Teréz elveszti egyik legbensőbb barátját, Rubeo sarus generálist. Juan Bautista Rubeo annak idején azt kérte Teréztől, alapítson annyi kolostort, ahány hajszál van a fején. Igaz, később a reform ellen fordult, semmit sem tett az üldözők megfékezésére. Teréz mégis napokig siratja, mivel az ő szívében soha nem hunyt ki a szeretet. Kicsit hibáztatja is Graciánt, hogy nem mutatott elég alázatos tiszteletet a sarusok legfőbb előljárója iránt. Mindenesetre azzal mindketten tisztában vannak, hogy Rubeo halálával a kiengesztelődés utolsó lehetősége is szertefoszlott. Most már csak egy marad hátra: mindenképpen kivívni a két rend teljes szétválását.

Sega nuncius kiközösítéssel fenyegeti Graciánt. Íme itt a régen óhajtott megpróbáltatás! Gracian azonban teljesen elfeledkezik arról, hogy most valójában ujjongania kellene, letörrik, majd hogy nem búskomorság vesz rajta erőt. Visszahúzódik a csatatérről. Attól is fél, hogy kilépjön az utcára. Teréz vigasztalja, bátorítja, de azért nem állja meg, hogy oda ne mondjon neki: mit csinált volna Juan testvér helyében?

Teréznek még a legrosszabbtól is tartania kell. Nem elég, hogy a sakktablán már senki sincs, aki a reformot képviselné, azt kell hallania, hogy a madridi sarusok, akiknél Gracian meghúzódott, arra akarják rávenni kedves «Elizeusát», lépjen át hozzájuk! Teréz ismeri Graciánt, és méltán aggódik érte. Levelében ilyen gondolatokat ajánlgat megfontolásra: kedves «Pálja», «Elizeusa» gondoljon az örök életre, és annak távlatában viselje el ezt a pillanatnyi megpróbáltatást; tekintsen a Kármelhegyi Boldogasszonyra: csak nem forgat olyasmit a fejében, hogy itthagya a Szent Szűz szolgálatát?!

A meggyőzésben egy másik asszony is síkra száll. Doña Juana Dantisco, Gracian anyja, amikor fülébe jut a pletyka, hogy fia esetleg az ágostonrendiekhez pártol, kijelenti neki: ha erre sor kerül, többé nem tekinti fiának! – Tendillas gróf pedig lovagi becsületére fogadja, ha Gracian otthagya a reformot, leszúrja, mint egy kutyát!

A szelíd lelkű Gracian égre-földre esküdjözik, hogy soha eszébe se jutott az árulás. Két tűz közé szorulva erőt vesz magán. Visszautasítja a gróf ajánlatát, nem szökik meg. De nem nagyon tudja, mire vár . . .

Teréz közben már Rómával levelez. Ez elég költséges ügylet, ezért a reformált kolostorok adják össze a szükséges pénzt. Teréz igyekszik tájékoztatni a római hivatalokat, sőt magát a pápát is arról, milyen eljárásban részesültek fiai és leányai, milyen üldözést kell szenvedniök csupán azért, mert Illés próféta lelki örökségének igazi utódaként akarnak élni. Teréz reménykedik . . .

1578. december 24-én reggel a nuncius küldöttje kopogtat a kolostor kapuján. Átnyújtja Teréznek a hivatalos dekrétumot: a nuncius Andalúziában és Kasztíliában egyaránt a sarusok alá rendeli a sarutlanokat.

A reform tehát megkapta a kegyelemdőfést.

A brévé ugyan nem közösi ki Terézt, de kötelezi arra, hogy egy másik kolostorban töltsse el élete hátralevő napjait. Nem írhat több levelet Graciánnak.

Teréznek van még ereje arra, hogy mosolyogva meghajtsa a fejét. Amikor a küldött távozik, egyetlen szó nélkül elhagyja a fogadót, összegörnyedve cellájába megy. A szótlanság megrémíti a nővéreket: hát mindennek vége?

Lábujjhegyen követik anyjukat, de becsukja előttük cellája ajtaját. Aztán kintről már csak sírást, könnyörgő fohászokat hallanak.

Úgy éreztem, hogy én vagyok az oka ennek az egész viharoknak, s hogyha – mint egykor Jónást – engem is a tengerbe dobnának, elmúlna a veszedelem (Al ÖM III. 245).

Pontosan megjelenik a zsolozsmán, de nem látja a könyv betűit. Szeméből szakadatlanul hullanak a könnyek . . . Aztán visszatér cellájába és folytatja az imát.

Este Ana nővér mégis erőt vesz magán, és belép az Anya cellájába. Nemsokára a karácsonyi nagy zsolozsmát kell énekelniök; egyikéket valamit, mert teljesen elgyöngül.

Teréz szó nélkül enged. Rátámaszkodik hűséges titkára karjára, s engedi, hogy elvezesse az ebédlőig. A helyén hófehér asztalkendő, kis cseréptálban valami levesféle, mellette kenyér. Teréz, mint egy álmokóros ül, hozzá sem nyúl az ételhez. Szeméből szakadatlan omlanak a könnyek.

Ekkor maga az Úr áll mellé. Teréz látja fehér ruhában, s hallja a szavát: egyikétek csak . . . Ő jól látja fájdalmát . . . Vegyen erőt magán . . . Mindez nem jelent semmit . . .

Aztán Jézus maga teríti ki előtte a tiszta szalvétát, maga tör a kenyérből és nyújtja Teréznek; eteti, mint egy gyermeket. Teréz némán eszik, könnyei ráhullnak a falatra. Nem csodálkozik, hiszen mindez oly egyszerű és természetes!

Harangoznak az éjféli misére. Teréz átszellemült, már örömtől kipirult arccal lép be a kórusra. A nővérek nem ismernek rá. A zsolozsmában ujjongó hangon éneкли Szent János evangéliumát:

Az Ige testté lett,
és közöttünk lakott.
Láttuk dicsőségét,
az Atya Egyszülöttének dicsőségét,
akit kegyelem és igazság tölt be.
Mindnyájan az Ő teljességéből merítettünk,
kegyelmet kegyelemre halmozva.

(Jn 1,14 kk)

Ettől, az utolsó ítéletre emlékeztető naptól kezdve Teréz ismét visszanyeri szokásos mosolyát, derűjét. Szent János apostol ünnepe óta mindnyájukat ez az öröm hatja át.

Graciántól, aki nem mozdulhat Madridból, egy alig negyven éves szerzetes, Fray Nicolás veszi át a stafétabotot. A genovai származású Nicolao Doria fényes karriert hagyott a háta mögött, amikor harminchét éves korában a rendbe lépett. Egy üzleti ügy hozta Itáliából Sevilába. Itt összeismerkedett Cristobal de Rojas érsekkel, Teréz nagy barátjával. Az érsek rábízta egyházmegyéje megbillent anyagi egyensúlyának helyreállítását. Doria oly zseniálisan intézte az érsek dolgait, hogy maga a király is szerette volna megnyerni pénzügyei rendezésére. Itt az udvarban kapta meg Nicolao Doria a szerzetesi hivatás kegyelmét.

Most kellő tapasztalatok, baráti kapcsolatok birtokában egész tudását és ügyességét a reform megmentésére fordítja. Nem kelt nagy feltűnést, nehogy magára vonja a sarusok figyelmét. Senki sem sejtí, hogy már kiépítette kapcsolatait a királlyal, Rómával és régi barátai-
val. Teréz nagy örömmel látja a szent cselszövény kibontakozását. Gyakran váltanak titkos leveleket, így az avilai kolostor tud Fray Nicolás minden lépéséről. Közösen tervezhetik meg a következőt.

Közben fájdalmas meglepetés éri Terézt. A sevilai kolostorban a sarusok leváltották Maria de San José perjelnőt, és a kiközösítéssel fenyegetett nővéreket kényszerítették, hogy kiszolgáltassák Teréz valamennyi levelét. Meg kellett esküdniök, hogy a Teréz és Gracian ellen emelt hamis vádak megfelelnek az igazságnak.

Teréz siet tudtukra adni, hogy most még nagyobb szeretettel szereti őket. A belső imát, a megalázkodást és az engedelmisséget ajánlja nekik. Most, az üldözésben szolgálhatják legjobban az Urat! És még hozzátesszi: legyenek vidámak, hiszen nincsenek egyedül, nővéreikkel egységben küzdenek!

Az új perjelnö nem áll hivatása magaslatán, apró árulásokat követ el. Teréz mentegeti: lehetetlen, hogy ez a jó perjelnö saját magától kövessen el ennyi rosszat. Bizonyára a sátán keze van a dologban. Tehát csak imádkozzanak érte, és bocsássanak meg neki.

Fray Nicolás diplomáciája lassan gyümölcsöt hoz.

Katolikus királyunk, II. Fülöp, felkarolta érdekeinket. Úgy intézte a dolgot, hogy a nuncius ne egymagában ítélkezzék ügyünkben, hanem legyen mellette négy tanácsos, s így minden a legszigorúbb igazság szerint történjék. A tanácsosok közül hárman szerzetesek voltak, egytől egyig tekintélyes, komoly férfiak. (. . .) Meg voltam arról győződve, hogy ügyünket megnyertük (AI ÖM III. 246).

A négyes bizottságba két domonkos, egy ágostonrendi, valamint a király udvari káplánja tartozik. Munkájuk eredményeképp az 1579. április 1-én kelt brevé feloldja a kényszerű szimbiozist és az egész reformot Angel de Salazar joghatósága alá helyezi. Igaz, Salazar is sarus, de Teréz egyik legjobb barátja.

A börtönben vagy félrevonultságban várákozók kiszabadulnak, Maria de San José ismét a sevillai közösség élére kerül. Fellélegzik mindenki. Teréz nem mérsékeli az örömet, s leinti az újabb megpróbáltatásokra áhítózó Graciant: most örüljön, ne kívánjon magának olyan keresztet, amelynek viselésére nem futná az erejéből.

Nagy örömeben Teréz imádkozik. Az avilai kolostor Názáret-remeteségében ünnepli a pünkösdt.

Elgondoltam, hogy kb. húsz esztendeje mekkora kegyelmeket adott nekem az Úr ezen a napon, s akkor a szeretetnek akkora indulata vett erőt rajtam, hogy elragadtatásába estem. Ebben a mély elmerülésben hallottam Urunktól, amit most fogok mondani, ti. mondjam meg az Ő nevében a sarutlan szerzeteseknek, hogy négy dologra legyen gondjuk. . . . Az első, hogy az előljárók legyenek mindig egyetértők. A második, hogy bár sok házuk lehet, mindegyikben csak csekély számban legyenek szerzetesek. A harmadik, hogy keveset érintkezzenek a világiakkal, és akkor is csak azoknak a lelki haszna végett. A negyedik, hogy inkább tanítsanak példájukkal, mint szavakkal. Ezt a közlést kaptam az 1579. esztendőben, s mivel nagy igazság, névemnek aláírásával erősítem meg.

Jézusról nevezett Teréz
(IK ÖM III. 508).

XIX.

ISMÉT ÚTON

Angel de Salazar azzal kezdi hivatalát, hogy visszaadja Teréz teljes szabadságát.

A pütkösi elragadtatás örömeiben élő Teréz azonnal a legterhesebb feladatot vállalja; útra kel, hogy nyélbe üssön egy olyan alapítást, amelynek ügye már három éve húzódik. 1579. június 25-én búcsút vesz az avilai kármeltől, Lorenzo testvérétől és a kamaszsorba lépő Teresitától. Villaneuva de la Jara helységben kilenc leány várja, hogy kolostort alapítson számukra. Teréz útközben elkanyarodik Medina del Campoba Valladolidba, Malagonba, Alba de Tormesbe, Salamancába. Örömmel látja, hogy az évek múltával nem fogyatkozott meg a buzgóság, hogy a reformált kármelita közösségek továbbra is nagyon szegények . . . Valladolidban éri utol a küldönc a régvárt jó hírrel. Maga Sega nuncius kérte a királyt, hogy a sarus és sarutlan kármeliták váljanak külön egymástól.

Salamancában, a szívének oly kedves közösségben, Teréz két hónapot időzik. Novemberben Malagonba érkezik. Itt új kolostort kell építenie. A munkák lassan haladnak, az építésvezető még hat hónapot jósol. Teréz ránéz és közli vele, hogy a kolostornak két héten belül készen kell állnia. Ettől a pillanattól kezdve egész napját az építkezésnél tölti. Felügyel arra, hogy a kutat elég mélyre fúrják, vízszűrőt helyeztet el, hogy nővéreinek tiszta víz jusson, irányítja az apró cellák és a szellős kerengő építését. Hajnaltól késő estig tart a munka, s a két hét leteltével, december 8-án a nővérek birtokba veszik új kolostorukat. Teréz szeretne még maradni egy ideig, de új alapítás várja.

Útközben hol szentnek kiáltják ki, hol a régi rágalmakat szórják a fejére. Egyszer botrányt okoz egy templomban. Belépése akkora felháborodást vált ki, hogy igyekeznek a sarokban meghúzódni. De

amikor szentáldozásra kerül a sor, mégis csak előre kell mennie. Felzúdul a tömeg, és menekülnie kell . . .

Az új kolostor alapítását már régóta sürgette egy rendkívül szigorú életet folytató nő, akit Teréz, legnagyobb sajnálatára, már nem talál életben. Cardona herceg leánya, Doña Catalina de Cardona II. Fülöp fiának, Don Carlosnak volt nevelője. Amikor elérte negyvenedik évét, hátat fordított az udvarnak és a Roda melletti sivatagos területen talált kis barlangban húzta meg magát. Imádkozott, súlyos láncokkal korlátozta magát, hetenként csak háromszor evett valamit.

Mekkora szeretet lehetett ebben a nőben! Mert nem azzal törődött, hogy mit fog enni; sem az őt fenyegető veszedelmekkel, sem pedig azzal, mekkora csorba esik jó hírnevén, ha észreveszik eltűnését. Milyen mámoros lehetett a szeretettől ez a tiszta lélek! (Al ÖM III. 255).

Nyolc évet töltött a barlangban, a legszigorúbb vezeklésben és imában. Durva darócruhát hordott; rövidre nyírt haja miatt sokan férfinak gondolták. Lassan híre ment imádságos életének, s egyre többen jöttek hozzá, hogy tanácsát, áldását kérjék. Ez kezdett terhére válni, úgy hogy elhatározta, eltűnik arról a vidékről. Az Úr megértette vele, hogy a sarutlan kármeliták között a helye. Pastranában vette fel a sarutlan kármeliták – férfi – ruháját! Ettől kezdve azon volt, hogy kolostort hozzon létre azoknak a nemes lányoknak, akik, az ő példájára, magányban, elzártan, kenyerüket fonással megkeresve és szigorú vezeklésben éltek. Ide hívogatta Terézt már évek óta. 1577 májusában meghalt, és így az alapítás látszólag kútbaesett.

Egy napon szentáldozáshoz járultam abban a templomban (1), s utána mély áhitatba merültem, olyannyira, hogy egészen magamon kívül voltam. Ebben az állapotomban jelent meg nekem értelmi látomásban ez a szent asszony, úgy, mintha megdicsőült testben volna, s vele néhány angyal. Azt mondta nekem, ne aggódjam, hanem igyekezzem tovább folytatni az alapításokat. Habár nem mondta, úgy értettem, hogy segíteni fog. Még mást is közölt velem, de azt fölöslegesnek tartom elmondani. Elég az hozzá, hogy nagyon megvizsgáltódtam, és nagy munkakedv ébredt bennem (Al ÖM III. 261).

Teréz szégyenkezve állapítja meg, hogy milyen távol áll Catalina szigorú vezekléseitől.

(1) Ti. amelyet Catalina barlangja fölé építettek.

Beláttam, hogy éppen olyan nő volt, mint én, sőt tekintve rangját, jobban el volt kényeztetve, mint én, főleg pedig nem volt akkora bűnös, mint én; mert az utóbbiban aztán igazán nem lehetett minket összehasonlítani. Azonkívül pedig én nagyobb kegyelmeket kaptam, s ezek közül a legnagyobb az volt, hogy Urunk nem vetett engem az örök kárhozatba nagy bűneim miatt. Éreztem magamban a vágyat, hogy bárcsak utánozhatnám, s ez némiképp megvigasztalt; de ez sem nagyon, hiszen egész életem vágyakban merült ki, tenni pedig nem tettem semmit. Nincs más hátra, mint hogy Isten végtelen irgalmában keressem menedékeket, amint hogy mindig bíztam Benne, legszentebb egyszülött Fia és Szűzanyánk nevében, akinek ruháját az Úr kegyelméből viselem (Al OM III. 261).

Teréz meghatódva találkozik a kilenc jelölttel. Valamennyien soványak, ruhájuk szegényes. Őrá várnak évek óta! Egyetlen rongyos breviáriumból betűzik a latin zsolozsmát, de egyikük sem ért belőle egy árva szót sem. Mivel nagy bennük a szeretet és a szenvedés iránti vágy, Teréz nem habozik tovább. A vele jött nővérekkel bevezeti őket a kármelita élet ismeretébe, aztán február 21-én rájuk adja a durva darócot. A boldog újoncok egyszerre tanulják az olvasás, a söprés és a zsolozsma tudományát. Teréz igyekszik otthont teremteni nekik. A kis kertben ő maga telepít nekik szőlőt!

Egyhónapi tartózkodás után már nyugodtan távozhat. A kis közösség valódi kármellé alakult.

Villaneuva de la Jara után egy ideig Toledóban marad. Graciannal együtt meglátogatja a toledói bíborosérseket, Gaspar de Quiroga főinkvizítort. Egy madridi kolostor alapításához kéri engedélyét. A bíboros nemcsak az engedélyt adja meg, hanem felajánlja szolgálatait Teréznek, és mindezen felül visszaadja neki évekkel ezelőtt elkobzott *Önéletrajzát*: nagy lelki haszonnal és gyönyörűséggel olvasta . . . ! Örül és megtisztelve érzi magát, hogy végre megismerhette a *Madre Fundadorát!*

Teréz egyik első pártfogója, Don Alvaro Mendoza, volt avilai püspök, azt kívánja, hogy mostani egyházmegyéjében, Palenciában is épüljön kármel. Teréz indul, de Valladolidban súlyosan megbetegszik. Az akkoriban Európa-szerte dühöngő influenza járvány veszi le lábáról. Nem hal bele, mint több barátja – Don Cristobal de Rojas sevillai érsek, Don Francisco de Salcedo és Baltazar Alvarez –, de többé nem nyeri vissza erejét. (Ebben az évben veszti el Lorenzót is). A betegség mintha lelki erejét is megcsappantotta volna, nem akar indulni új alapításra.

Nem tudom, vajon a betegségem vagy az azzal járó gyöngeség okozta-e, vagy pedig a rossz szellem igyekezett ilyen módon megakadályozni azt a nagy jót, amely azóta létrejött. Tény az, hogy nem győzők csodálkozni rajta; a szívem fáj amiatt, s nem egyszer panaszkodom Urunknak, hogy mennyire befolyásolja szegény lelkünket testünk beteges állapota. Igazán úgy látszik, mintha a test parancsolna a léleknek, olyan követelőző módon lép fel, és annyi igényt támaszt. Nézetem szerint ez a mi életünk nagy nyomorúsága és szenvedése, olyankor, amikor nincs az emberben elegendő nagy lelkierő az ellenállásra. Mert hiszen betegnek lenni és nagy fájdalmakat érezni, kétségkívül szenvedés; azonban ha a lélek ébren van, akkor én az ilyesmit semmibe se veszem. Azonban ha az egyik rész szenved, a másik pedig tehetetlen, az rettenetes dolog! (. . .) Bár betegségem elmúlt, nagyon el voltam gyöngülve, s még azt a bizalmamat is elvesztettem, amelyet Isten egy-egy ilyen kolostoralapítás kezdetén szokott belém önteni. (. . .) Akkoriban a palenciái és vele kapcsolatosan a burgosi alapításról volt szó, s nekem, nem volt pénzem sem egyikre, sem másikra. Azonban ez nem volt baj, mert hiszen általában még kevesebbel szoktam kezdeni. (. . .) Valami bénítólag hatott rám.

Egyik napon, éppen a szentáldozás után, telve ilyen habozásokkal, imádkozni kezdtem Urunkhoz, világosítson meg, hogy mindenben teljesíthessem akaratát. Csüggettségem ui. soha nem érte el azt a fokot, hogy ezt a vágyat kiölte volna belőlem. Ekkor az Úr szemrehányó hangon így szólt hozzám! – Mitől félsz? Mikor hagytalak én cserben? Ugyanaz vagyok most is, aki voltam! Ne mulaszd el megvalósítani azt a két alapítást! – Egyszerre úgy el voltam szánva, s olyan lelkesedés töltött el, hogy az egész világ nem lett volna képes föltartoztatni. Azonnal hozzáfogtam az előkészületekhez (AI OM III. 267–269).

Palenciában sokat kell küszködni a házvétellel. Végül is olyan épületet vesz meg, amelynek közelében nem éppen épületes szórakozások folytak. Így lesz, az 1580. december 29-én megalapított kármel az Úti Boldogasszony kolostora. Itt írja meg Teréz 1581 elején Velazquez püspökhöz intézett hatodik lelki számadását.

Lelkem békét és nyugalmat élvez, már bizonyos afelől, hogy el fog jutni Isten boldogító látására. (. . .) El van telve hálával, mert érzi, hogy nem érdemelte meg ezt az ajándékot, és hogy neki egyelőre még szolgálnia kell, akármekkora szenvedéssel járjon is az. Olykor belátja azt, hogy ha egészen a világ végéig kellene húznia az ígát Annak kedvéért, aki neki ezt a birtokjogot megadta, még azzal se tenne sokat érte. Annál is inkább igaz ez, mivel már nincs úgy alávetve a földi élet nyomorúságainak, mint volt azelőtt. Mert bár több mindenben megy keresztül, mintha ezek a bajok már csak a ruháját érintenék. A lelke mintha valami erős várban laknék, és onnan uralkodnék, nem veszítve el soha nyugalmit. Ez a biztonságérzés azonban nem veszi el tőle azt a gyermeki félelmet, hogy valamiképpen meg ne bántsa

Istent, s azt a gondosságot, hogy elkerülje mindazt, ami neki visszatekinthető. (. . .) Annyira megfélemedezik saját érdekeiről, hogy szinte úgy látszik, mintha ő maga nem is léteznék. Nála minden Isten dicsőségére irányul; egyetlen gondja az, hogy teljesítse akaratát és kedvét keresse. (. . .) Több gondot fordít egészségére, kevesebb önmegtágadást gyakorol az evésben, nem vágyódik annyira a vezeklés után. (. . .) Minden óhaja arra irányul, hogy Istennek más tekintetben tehessen minél több szolgálatot. (. . .) A képzeleti látomások megszűntek, úgy látszik azonban, hogy állandó nálam (2) a Szentháromság és az Istenember értelmi látomása. (. . .) A belső szózatok nem szűntek meg, s ha szükség van rá, most is kapok az Úrtól utasításokat. (. . .) A belső indulatok és vágyak nem olyan hevesek; felülmúlja őket az az óhaj, hogy mindenben teljesedjék Isten akarata, s legyen meg az, ami nagyobb dicsőségére szolgál. (. . .) Időnként elfog a félelem, hogy nem teszek semmit, s hogy lelkemet együgyű mámornak engedem át. (. . .) Amennyire látom, nincs bennem semmi ragaszkodás a teremtmények, sőt még a mennyei dicsőség iránt sem. Szeretem Istent, és azt óhajtom, hogy mindenki szolgáljon Neki: csak ezt látom magamban. Bármennyire akarnám is óhajtani most haláloamat, nem volnék rá képes. (. . .) Nem érzem többé szükségét annak, hogy hitudósokkal tanácskozzam, hogy bárkivel is megbeszéljem lelki ügyeimet. Csak azt nézem, vajon jó úton haladok-e, vajon tehetek-e valamit. (. . .) Most is megtörténik, hogy látom a meghaltak lelkét, amint az égbe mennek; értem az olyanokét, akik közel állnak hozzám; másokét nem.

Lelkem tökéletes békét élvez. Sem öröm, sem fájdalom nem képes hosszabb időre megzavarni benne a három isteni Személy kétségtelen jelenlétét. Világosan tapasztalja önmagán azt, amit Szent János evangélista mond arról, hogy Isten lakást vesz a lélekben és pedig nemcsak kegyelme révén, hanem mert éreztetni akarja vele a jelenlétét. Ez kimondhatatlan lelki kincsekkel jár, főleg pedig azzal az előnnyel, hogy nem kell következtetés útján megállapítania Isten jelenlétét. Ez az állapot úgyszólván teljesen állandó, kivéve olyankor, ha a betegség igen kínos. Néha ugyanis Isten, úgy látszik, azt akarja, hogy az ember szenvedjen belső vigasztalás nélkül. Az akarat azonban soha, még önkéntelen indulat alakjában sem adja fel azt a vágyát, hogy Isten akarata teljesedjék benne. Ez a megnyugvás olyan erős, hogy nem óhajtja sem az életet, sem a halált, hacsak nem olykor-olykor egy pillanatra, azért, hogy megláthassa Istent. Azonban alig támadt benne ez a gondolat, azonnal olyan erősen érzi a három isteni Személy jelenlétét, hogy megszűnik benne a távollét okozta epedés és élni óhajt, ha Isten úgy akarja, hogy Őneki tovább szolgálhasson. Ha pedig rajtam múlték, hogy akár csak egy lélek is, legalább rövid időre jobban szeresse Őt és hűebben szolgáljon neki, nézetem szerint ezt jobban óhajtánám, mint azt, hogy a mennyei boldogságban legyenek (6 LSz ÖM III. 431–435.).

(2) Itt hirtelen egyes szám első személyben folytatja.

Velazquez püspök kívánságára megy Soriába is. Itt a régi jó barát gondoskodása révén simán mennek a dolgok. Amikor a perjelno ki-nevezésére kerül sor, Gracian élénken tiltakozik. A *Madre Fundadora* olyan nővért szán az új közösség élére, aki nem tud írni, s alig olvas valamennyire. Teréz leinti: Catalina de Cristo nagyon szereti Istent, szigorú vezekléshez szokott. Teréz a tények alapos ismeretében beszél. Catalina apja annyira féltette kislánykorától kezdve az *alumb-rados* mozgalomtól, hogy évekig nem engedte ki a házból, elrejtett előle minden könyvet, nehogy megtanuljon olvasni, és megismerkedjék az eretnek tanokkal. Amikor Catalina tudomást szerzett a kármelről, s bejelentette szándékát, apja hónapokig a pincében tartotta. Az új perjelno már nem fél a szenvedéstől, szenvedélyesen szereti Istent. Mit kívánhat még tőle Gracian? – Teréz választása helyesnek bizonyul, Catalina egyike lesz a legkiválóbb előljáróknak.

Teréz már palenciai tartózkodása óta dolgozik a Kármelhegyi Boldogasszony Rendjének Szabályain. Az első Szabályokat még Juan Bautista Rubeo hagyta jóvá 1568-ban. Az azóta eltelt évek tapasztalatai azt kívánják, hogy ezt sok helyütt módosítsák, átírják, kibővítsék. A nemsokára összeülő alcalai káptalannak kell majd jóváhagynia a sarutlan kármelita rend végleges Szabályait. Teréz egyik üzenetét a másik után küldi Graciánnak, pontos utasításokat ad a legkisebb részletre is. El akar kerülni minden olyan szabályt, amely megfélemlíthetné a bátortalanabb szívűeket. Teréz azt akarja, hogy tojást, reggelire pedig kenyeret is ehessenek a szerzetesek. Egyszerűsíti a bonyolult ceremóniákat, s megköveteli, hogy ne rójanak ki többet a kármelitákra, mint amennyit a szabály előír. Lelkére köti a rendet és a tisztaságot . . . Tudja, hogy leányainak nincs szükségük erre, de a férfiaknál nem árt, ha a szabály a takarítást is előírja. Külön gonddal fogalmazza az előljáróknak szóló utasításokat: járjanak élen a munkában, inkább szeretettel, mint szigorral bánjanak alattvalóikkal, szolgálják őket Isten iránti szeretettel. Az újoncoktól jó egészséget és józan értelmet kíván. A többit úgysis megtanulják a kolostorban.

1581 végén Teréz kezében tarthatja a végleges Szabály nyomtatott kis kötetét.

Ebben az évben tesz pontot a pápa a sarusok és sarutlanok rendjének teljes szétválasztására. XIII. Gergely brévéje koronázza meg Teréz életművét. Az Isten Anyjáról nevezett Jeronimo Gracian lesz az új tartomány előljárója. Joghatósága alá tartozik minden férfi és női

kolostor, a meglevők s az ezután alapítandók. Teréz boldogsága határtalan, hiszen most már, sarusok és sarutlanok békében szolgálhatják Istent, a Kármelhegyi Boldogasszonyt. A huszonkét reformált kolostor 300 férfi szerzetese és 200 apácája Te Deumot énekel . . .

1581 márciusában Teréz ezt a rövid levelet írja Maria de San José sevillai perjeleknőnek:

Végre, most már azt mondhatom, amit Szent Simon, mert olyannak látom Boldogasszonyunk rendjét, amilyennek mindig akartam. Arra kérem tehát, ne kérje Istentől azt, hogy éljek, hanem azért imádkozzon, hogy engedjen megpihenni: most már senkinek sem vagyok hasznos (361. levél) (3).

XX.

AVILA – BURGOS

Amint Teréz hazaér Soriából, megválasztják az avilai kármel perjel-nőjévé. Tiltakozik, de Gracian ráparancsol, így Teréz megcsókolja a földet és ezzel elfogadja a döntést. Az avilai kármel meglehetősen siralmas helyzetben van. Avila szereti, megéljenzi a hősokeket, a szenteket, aztán elfeledkezik róluk. A San José kolostor nővérei nem böjtölnek, hanem éheznek. Mint 1571-ben a Megtestesülés kolostorban, Teréz itt is a mindennapi kenyér megszerzését tartja első kötelességének.

A spanyol gazdasági élet általános válságba jutott. Több az arany, mint a kenyér, több a léhűtő, mint a dolgozó paraszt, több a brokát, mint a vászon. Az élelmes kereskedők felferik az árakat, egy tojás, egy kanna olaj csillagászati összegekbe kerül. A kolostorba jutó alamizsna elapadt, a nővérek munkájáért minimális összeget fizetnek.

Az új világból hozott arany most áll bosszút az országon. A nagyok dúskálnak a megszerzett kincsekben, körülöttük pedig százak és ezrek lebzselnek, tartják a markukat. A szegények, az egyszerű parasztok, kétkézi munkások nyomorba jutnak. Egyrészt a gőg, a hatalom és az arany, másrészt a megalázottság, a nincstelenség és a nyomor birodalma lett Spanyolország. Teréznek jól körül kell néznie, hogy az első galambfészkek lakóinak enni adhasson. Közben azt is látnia kell, hogy a nyomor nem segíti a lelkiéletet. Csendes határozottsággal « nyugdíjazza » az öreg Juliánt, s maga veszi kezébe leányai lelki ügyeinek irányítását is.

Ekkor érkezik a városba Juan de la Cruz testvér. Magával akarja vinni Terézt a granadai kolostor alapításához. De a *Madre Fundadora* már Burgosba ígérkezett el, így csak négy nővér megy Juan testvérral. « Kis Senecája » dalolva indul útnak. Mindig így szokott tenni, ha nagyon fáj neki valami . . . Amikor őt hívta Teréz a Megtestesülés

kolostorba, azonnal odasietett. Most, hogy ő hívja, a *Madre Fundadora* elutasítja. És Juan testvér feltűnően sokat énekel ezen az úton . . .

Burgosba maga az érsek, Don Cristobal Vela hívja Terézt. Kettőjüket bizonyos rokoni sőt még szorosabb baráti szálak fűzik össze. Az érsek annak a Don Blasco Nuñez Velának fia, akivel az Ahumada y Cepeda fiúk annak idején Peruba indultak. Ennek testvére pedig, Don Francisco Vela y Nuñez a kis Ahumada y Cepeda leányt tartotta a keresztvíz alá. A két avilai család egyben jószomszédi viszonyban is volt egymással, a gyerekek együtt játszottak, később együtt katonáskodtak. Teréznek minden oka megvan arra, hogy bízzék az érsek pártfogásában. Csak egy valami késlelteti: nyomorúságos egészségi állapota.

Elmenni Burgosba ilyen betegen, s hozzá olyan bajjal, amelynek a hideg nagyon árt, úgy gondoltam lehetetlenség. (. . .) Miközben ezeket forgattam az eszemben, eldöntöttem, hogy semmi esetre sem megyek, az Úr így szólt hozzám: – Ne törődj te a hideggel! Én vagyok az igazi meleg! A gonosz minden erejét megfeszíti azért, hogy megakadályozza ezt az alapítást. Feszítsd meg tehát te is minden erődöt az Én érdekében, s csak menj el szépen személyesen, mert ez nagy lelki haszonnal fog járni. – Ez a szózat egészen megváltoztatta nézetemet, mert bár a természetem olykor lázong a szenvedés ellen, mindig megmarad bennem a készség arra, hogy valamit szenvedjek a nagy Istenért. Azért folyton azt ismétlem Előtte, hogy ne törődjek azzal, ha gyöngének érzem magam, hanem parancsolja meg nekem azt, ami Őneki tetszik, aztán az Ő kegyelmével majd csak elvégzem valahogy! Nagy hideg és havazás járt akkoriban . . . (AL ÖM III. 297).

1582. január 2-án útrakelnek. Teréz útítársai között ott látjuk Tomasina Bautista nővért, a leendő perjelnőt, Graciánt, Castalina de Jesús nővért (akinek Juan testvér egy patetikus levélben öntötte ki szíve fájalmát, a granadai ügyben elszenvedett kikoszarozása miatt), Ana de San Bartolomé nővért, a hűségés titkárt és ápolónőt, végül Teresitát, a *Madre* unokahúgát.

Egyfolytában szakad a havaseső, csúszósak az utak, csontig hatol a nedves hideg. Valladolidban alig tudják leszedni Terézt a szekerről. Nem mozdul a lába, s mintha a nyelve is nehezebben fordulna a beszédre. Következő állomásuk Palencia lenne, de a folyók megáradtak, az utakat víz borítja. Nem baj, adja ki Teréz a parancsot, induljanak! Pedig valóságos vízözönben kell előre vergődniök.

A kocsik minduntalan megfeneklettek a sárban, a lovakat ki kellett fogni az egyikből, hogy a másikat kiségsítsék . . . (AL ÖM III. 299).

Heves torokfájás kínozza, nem tud nyelni, vért köp. Este olyan szegény fogadóba érnek, ahol még egy ágyat sem tudnak nekik felkínálni. Másnap át kell kelniök az Arlanzon folyón, ami tengerhez lett hasonlónak. Felindítják a tökéletes bánatot, Teréz megáldja a kis karavánt és óvatosan nekivágnak. Teréz kocsija megy lefelől. Ha meg kell fulladni, hadd legyen ő az első, a többiek meg térjenek vissza a fogadóba és aludják ki magukat!

A folyók több helyen meg voltak áradva, a víz a hidak fölött folyt, úgy-hogy semmit sem lehetett látni belőlük, sem pedig azt, hogy merre hajtunk. Csupa víz volt a híd, két oldalt pedig a folyó igen mély. Egyszóval nagy merészség volt ilyen helyen keresztülmenni, különösen kocsival, mert hiszen ha a lovak csak egy kicsit is félrelépnek, mindennek vége. Az egyik kocsi tényleg nagy veszedelemben forgott . . . Nekihajtani annak a tengernyi víznek minden út és komp nélkül. Bizony féltünk . . . (A I OM III. 299–300).

A baj bekövetkezik. Az ócska batár elvétí az irányt, s félig már a megáradt folyó fölött függ. Teréz felugrik, térdig vízben áll, s megsebzí magát. Hangos panasza az Úrhoz kiált:

- Uram, a sok baj között csak ez hiányzott!
- Látod, Teréz, így bánok én a barátaimmal.
- Ó Istenem, azért is van olyan kevés barátod! (1).

De aztán valahogy visszacsúszik az öreg kocsi, és átvergődnek a túlsó partra. Leányai követik, közben fennhangon a Hiszekegyet imádkozzák. A túlparton találkoznak. Ilyen rossz úton érkeznek meg Burgosba, január 26-án. Itt Doña Catalina de Tolosa házában húzódnak meg. Ez a nagylelkű nő vállalta ugyanis a jövődő kolostor patronálását. Este Teréz rosszul lesz, másnap meg sem tud moccanni. A nedves hideg és a váratlan jeges fürdő megtette hatását. Az ágyból kezd tehát tárgyalni, mert a helyzet korántsem olyan kedvező, mint amilyennek gondolta. Az érsek csak beszélni akart vele, s nem érti, minek hozott mindjárt magával egy sereg apácát. Ezer és egy kifogást talál, hol megígéri az engedélyt, hol meg csodálkozva fogadja az

(1) Leon Van Hove művéből idézi MA 415. l.

instanciázó Graciánt: hogy-hogy, hát még nem utaztak el Burgusból? Három hónapig folyik ez a huzavona. Ekkor Teréz megsokallja az ügyet, s kihasználva egy olyan napot, amikor lábra tud állni, maga megy az érsekhez. Az nagy szeretetreméltósággal fogadja, leülteti, eldiskurál vele a régi szép időkről, a gyermek- és fiatalkori élményekről . . .

Társalgás közben Teréz egyszer odaveti: a nővérek annyira szívükön viselik az alapításhoz szükséges engedélyt, hogy megígérték, mialatt anyjuk tárgyal, ők penitenciát végeznek. Most, ebben a pillanatban is ostorozzák magukat . . . Az érsek mosolyogva válaszol, csak folytassák. Ő nem enged. S ezzel elbocsátja. Teréz nem veszti el türelmét, s így lecsillapítja leányait is. Az érseknek bizonyára jó okai vannak, hogy ennyire ellenáll minden szónak, könyörgésnek.

Az érsek legközelebb feltételeket szab, olyanokat, hogy Gracian arra akarja rábeszélni Terézt, hagyjanak itt csapat-papot, s menjenek vissza Avilába. Isten nem kíván tőlük lehetetlent. Teréz látja, hogy Graciant ismét cserben hagyta férfias bátorsága; finom taktikával rábeszéli, hogy menjen csak el nyugodtan, intézze a fontosabb rendi ügyeket, ő itt marad, s valahogy majd csak elboldogul az érsekkel.

A nővérek is nagyon leverték voltak; miközben így szomorkodtam, egyszercsak, anélkül, hogy imába lettem volna merülve, az Úr ezeket a szavakat intézte hozzám: – Most tartsd magad, Teréz! (Al OM III. 306).

Gracian tehát elhagyja a küzdőteret, Terézék pedig átköltöznek a kórházba. Szállásadójukat, Doña Catalinát ugyanis azzal fenyegette meg gyóntatója, hogy nem oldozza fel, ha az apácákat továbbra is házában tartja. Abban azonban senki nem akadályozhatta meg, hogy ne járjon el a kórházba, és ne segítse a nővéreket minden módon. Március közepéig ház után futkosnak. Szent József ünnepén megfelelő épületre akadnak, amelynek szép fekvése mellett még az az előnye is megvan, hogy nem túl drága. Viszonylag kevés átalakítást kellene végrehajtaniuk. Örömmel értesíti az érseket, aki továbbra is hallatlan jóindulattal viseltetik irányukban, de továbbra is megtagadja az engedélyt. Teréz szorultságában a palenciai püspök közbenjárását kéri, hátha ő meg tudja puhítani az érsek szívét. A püspök meg is írja a levelet, de ebben olyan kemény igazságokat vagdos püspöktestvére fejéhez, hogy Terézék jobbnak látják, ha nem kézbesítik. Akkor Teréz azért könyörög, írjon egy szelídebb hangú levelet . . . A püspök

megteszi, bár beismeri, hogy ez a levél többbe került neki, mint minden más, amit a kármelitákért tett. De hát elkészült. A hatás nem maradt el, s az érsek megadja a hónapok óta várt engedélyt. Április 18-án mondják az első misét, s ezzel megszületik burgosi kármel. Három nap múlva Teréz levélben értesíti, Quiroga toledói bíborosérseket, járjon közben a Madridban létrehozandó kolostor ügyében.

Éjjel Ana da San Bartolomé nővér arra ébred, hogy Teréz cellájából valami mennyeien szép zene hallatszik. Benyit, de csak annyit lát, hogy az Anya átszellemült arccal néz valakit . . . Reggel csak ennyit mond Teréznek: úgy véli, jó éjszakája volt . . . Teréz tréfásan letromfolja; ha ezt gondolja, akkor az övé sem lehetett rossz . . .

Mielőtt elhagyná Burgost, még egyszer meg kell küzdenie az Arlanzon folyóval. A mennybemenetel ünnepén a folyó megárad, házakat söpör el pillanatok alatt. Terézék kolostora is a folyóparton fekszik. Ki kellene üríteni . . . – Szó sincs róla! – Kihelyezik az Oltáriszentséget és egész éjjel imádkoznak. A hullámok a falakat nyaldosítják, bármelyik pillanatban elsodorhatják őket is. Reggel hatig tart a veszély. Csak akkor mondhatják, hogy megmenekültek és hozzáláthatnak a ház körüli pizok és iszap eltakarításához.

Teréz még nem látja biztosítottnak a nővérek anyagi ellátását, s szeretne még legalább egy-két újoncot fölvenni.

Mikor egyszer, éppen a szentáldozás után ezen gondolkodtam, egyszer csak ezt mondja nekem az Úr: – Mit nyugtalanokodsz? Az alapítás be van fejezve. Nyugodtan távozhatsz innen (AI ÖM III. 320).

1582. június 26-án Teresita és Ana nővér társaságában elhagyja Burgost. Ez lesz utolsó utazása.

Avilában családi problémák fogadják. Juana húga, Juan de Ovalle felesége nehezen viseli férje könnyelmű életmódját, a szegénység és a rosszul nevelt gyerekek terhét. Augustinóról nyugtalanító hírek érkeznek. Jóllehet jól megszédte magát Chilében, s most egy fontos perui tartomány kormányzója, újabb utazáson, expedíción töri a fejét. Eldorado csábitja, a mesés kincsek országa . . . Egyszer csak bejelenti, hogy hazajön. De vajon hoz-e magával elegendő pénzt, hogy megélhetését biztosítsa? Itt senki nem tudja majd segíteni. Hiszen Pedro is vagyontalanul jött vissza, senki sem fogadta szolgálatába, azóta is csak hányódik . . . Lorenzo hagyatékának ügye is zavaros, és a megoldás Terézre vár. Lorenzo legidősebb fia, Francisco, állhatatlan természet,

először remetét játszik, aztán hirtelen feleségül vesz egy tizenöt éves lányt. Pénzre van szüksége. Lehetetlen, hogy apja annyi pénzt hagyott az avilai kármelre meg hűgára, Teresitára! Francisco meg akarja támadni a végrendeletet . . . Sok keserűséget okoz Teréznek Maria Ocampo unokahúga is, aki most a valladolidi kármel perjelnoje. Egyszer Teréz finoman figyelmezteti, hogy nem megfelelő módon vezeti a közösséget. A « megleckéztetés » annyira fáj Maria Bautista nővérnek, hogy örökös ellensége marad. Teréz azt is látja, hogy szeretett Teresitája ingadozik, fejében mindenféle zavaros tervek forognak. Pedig kinek adhatott volna jobb nevelést?! Juana leánya, Beatriz de Ovalle oktalanságával majdnem gyilkosságba taszít egy családot. Teréz tudja, hogy Beatriz nem egészen ártatlan a szerelmi botrányban, és azt tanácsolja hűgának, költözzenek el a környékről legalább egy időre. Juan sokkal kényelmesebb, mint hogy ezért elmozdulna a családi házból, és így a botrány nem akar elcsitulni. Teréz egyszer felkiált, bárcsak őt ölné már meg! Hogy az ügy még bonyolultabbá váljék, a sértett Beatriz felvételét kéri a kármelbe . . . Lorenzo fia, akit ugyancsak Lorenzónak hívnak, hirtelen elhatározással hátat fordít Spanyolországnak, indul konkvisztádor elei nyomába, – és Terézre hagy egy kislányt, akinek elfelejti megnevezni az anyját. Teréz magához veszi, s igyekszik a legjobb nevelést adni, Lorenzónak pedig megírja, hogy ne nyugtalanodjék kislánya miatt . . . Annak persze esze ágába sem jut ilyesmi!

Gracian valahol Andalúziát járja, és eszébe sincs elérteni a *Madre* finom célzásait, hogy ti. mennyire szeretné, ha mellette lenne. Teréz különben is sokat aggódik naivsága, kedélyhullámozása, a nagyobb távlatok felmérésének hiánya miatt. Máris többen feltékenyek rá; vajon miért foglal el olyan különleges helyet a *Madre Fundadora* szívében? Egymást érik a nyugtalanító hírek Granadából, Salamancából. És itt, Avilában is! Legrégibb leányai arra akarják rávenni, engedélyezze a hús fogyasztását! Még mindig mennek a levelek a szélrózsza minden irányában: ragaszkodjanak az eredeti szigorhoz; ápolják szeretettel a beteget; vigyázzanak, milyen munkát bíznak az újoncokra; ne feledjék el . . . soha ne feledjék el . . . ne a gyakorlatokat halmozzák, hanem minden gyakorlatot tegyenek hősi aktussá . . .

Utolsó valladolidi tartózkodása nem úgy végződött-e, hogy Maria Bautista nővér azzal eresztette útnak: menjen és többé ne jöjjön vissza . . .?!

De Terézt már nem lehet sem megbántani, sem megsérteni. Sebezhetetlen, mert a Szentháromság állandó jelenlétében és szeretetében él. A kolostorok alapításában ő csak eszköz volt, a tulajdonjog az Úré . . . Lassanként Őrá hagyja minden gondját, az érkező levelekből rázúduló problémákat. Már csak egyetlen szenvedély élteti: hogy Istent minél többen és jobban szeressék!

Ezért a szeretetért pedig még egy utolsó tanúságtételt kíván tőle az Úr.

XXI.

«KEDVESEM, SZÉPSÉGEM, JÖJJ!»

Egész sor félig-meddig befejezett ügyet kell még elintéznie. Maga adja fel a szerzetesi ruhát kis Teresitájára, távolról rendet teremt a granadai kármelben – a perjelnő határozatlansága miatt keletkezett ugyanis zűrzavar –, végre biztos házba helyezi a salamancai nővéreket; tető alá hozza a madridi kármelt és még meggyőzi Quiroga bíborost, hogy a kármeliták megérdemlik hathatós pártfogását. Több a teendője, mint valaha. Pedig alig vonszolja magát. A burgosi kaland óta nem jön rendbe a torka, gyakran fogja el hányás, remeg a kimerültségtől. Csendes mosollyal nézi az öreg test vívódását. Hogy leányai sürgető kívánságának eleget tegyen, hagyja, hogy Ana de San Bartolomé nővér néhány napig kúrálgassa. Valószínű ugyanis, hogy még szükség lesz jelenlétére Madridban.

A Medina del Campó-i kármel perjelnőjével már jó néhány sikeres csatát vívott. A szigoráról híres Alberta Bautista olyan penitenciát rótt a közösségre, amely messze túllépte a szabály kereteit. Teréz sietve közbelép, egyben egy kis nyugalmat is remél a friss falusi levegőn. Abban biztos, hogy a perjelnő nem fogja elkényeztetni, így hát a legnagyobb örömmel készül erre a néhány napos kikapcsolódásra.

Alighogy megérkezik Medinába, még le sem pihenhet, amikor a perjelnő száraz hangon közli vele, a tartományi főnök helyettese, Antonio de Jesús vár rá a társalgóban.

A hatalmas termetű, most hetvenkét éves Fray Antonio már régen elnyűtte azt a darócruhát, amelyet 1568-ban a *Madre Fundadora* adott rá Duruelóban. Emberileg soha nem tudott felmelegedni Teréz iránt, zavarta, hogy nő az alapító, és hogy ez a nő mintegy «fiának» tekinti a két első kármelita szerzetest (Juan testvért és őt), hogy ez a nő levélben és szóban utasításokat ad neki – nem felejtette el soha a homokórák történiáját a duruelói alapításánál –, hogy leveleiben mindig rejt valami

kis finom szúrást, amelyet még csak visszaszúrni sem lehet, olyan szellemes . . . Egyszerűen a tartományi főnök helynöke megveti a nőket, s Teréz, a «*Madre Fundadora*» is csak ehhez a silányabb nemhez tartozik. Hogy hosszú ideig nem nézte jó szemmel Gracian és Teréz szoros barátságát, az nyílt titok. Teréz, bármennyire szeretett volna vele jó kapcsolatban maradni, éveken át egy sort sem írt neki, mivel nem is remélt választ. A jég megtörésére Teréz tett egyszer kísérletet, és amikor a nyakas öreg válaszolt, Teréz boldogan újságolta Graciánnak, hogy levelet kapott Fray Antoniótól, s most már látja, mennyire igazi barátja.

Teréz szeretete és józan esze ösztönözte arra, hogy ne javasolja ezt a különleges barátját a tartományfőnöki tisztre. – Teréz műve, hogy Gracian lett a provinciális, és ő, a sokkal idősebb, tapasztaltabb Antonio de Heredia, csak a helyettese! Minden esetre, Gracian távollétében, a *Madre Fundadora* neki tartozik feltétlen engedelmességgel.

Fray Antonio halálravált arcot lát a társalgó sűrű rácsán keresztül. Nem kérdez semmit Teréztől, nem kíváncsi; megelégszik azzal, hogy röviden kiadja neki az utasítást: induljon azonnal Alba de Tormes-be, ahová Doña Maria Enriquez hercegnő hívja. Unokája gyermeket vár, és az a kívánsága, hogy a «Szent» imádkozzék mellette, segítse a szerencsés szülésben.

Teréz először azt hiszi, nem jól hall. A rájuk ereszkedő néma csendben felvillannak előtte az elmúlt tizenöt év szívfájdító eseményei. Hogyan lett Fray Antonio egyre keserűbb, féltékenyebb, hogyan kereste régi nagyvilági kapcsolatait, hogyan lett iránta egyre inkább agresszív, hogyan próbált külön klikket szervezni Gracian ellen, hogyan tört mindig az első helyre, – és mily keserűen fogadta a másodikat . . . Teréz érzi, hogy Fray Antonio most mindenért megfizet . . . A szeretet mosolya ömlik el hamuszürke arcán és sebes torkából felszakad a válasz: engedelmeskedik, azonnal indul.

Elérkezett tehát olajfákhegyi órája. Nem erről álmodozott egész életében?

Évek hosszú során át szokásom volt, hogy majdnem minden este lefekvéskor, amikor elalvás előtt még utoljára Istennek ajánlottam magam, egy pár percig elmélkedtem a getszemáni kert jelenetéről. Tettem ezt már akkor is, amikor nem voltam apáca, mert azt mondták, hogy ezzel sok búcsút lehet nyerni. (. . .) Ezt úgy megszoktam, hogy épp oly kevésbé tudtam, volna elhagyni, mint akár a keresztvetést elalvás előtt (Ö 86).

Másnap hajnalban útnak indul. Antonio de Heredia, Teresita és Ana de San Bartolomé kísérik. Az albai hercegnő zárt kocsiján utaznak. Az első mérföldek után Teréz olyan rosszul lesz, akkorák a fájdalmai, hogy attól tartanak, kénytelenek kellemetlenséget okozni a hercegnőnek és tudtára adni, hogy kocsijában halt meg a «szent», így nem tudják előállítani, hogy elvégezze a rá kirótt ima-szolgálatot. Estefelé már alig ver a pulzusa. Csak néhány szem fűgék van. Ana nővér többször megpróbál útközben tojást venni, de nem sikerül, bár összes pénzét felkínálja.

Az éjszakát egy ócska fogadóban töltik. Ennivaló itt sincs, Ana tehát nekiáll, és holmi füvekből kotyvaszt valami levest. Másnap ismét tovább rázódnak a gödrös utakon Alba felé. Már feltűnnek a városka tornyai, amikor futár száguld eléjük és hírül adja, hogy az albai hercegnő unokája fiúgyermeknek adott életet, anya és fia kiváló egészségnak örvendenek. – Istennek legyen hála – sóhajt fel Teréz –, többé nincs szükségük a «szentre»!

A kocsi tehát a hercegi kastély helyett az Angyali Üdvözletről elnevezett kármel felé kanyarodik. A nővérek ajkán elhal a vidám köszöntő ének, amikor meglátják anyjukat. Pedig Teréz valóban összeszedi maradék erejét, s most az egyszer még annak a kérésnek sem áll ellen, hogy megáldja leányait. A közösség perjelnöje, Juana del Espiritu Santo, annak idején a Megtestesülés kolostorból lépett át a reformba; a *Madre Fundadora* jól ismeri hihetetlen szerénységét, alázatát. Most elfogadja tőle, hogy a legnyugodtabb cellába helyezze, hogy Ana nővér segítségével fehér lepedőt húzzon az ágyra. A kármelen ez csak a betegeknek jár ki . . . Teréz se eleven, se holt, amikor lefektetik. De még huncut mosollyal megállapítja: több mint húsz éve nem feküdt le ilyen korán!

Másnap reggel ott látják a szentmisén, a következő napokban pedig majdnem teljes egészében megosztja a közösség gyakorlatait. Rendet teremt a kolostor egy kényes, zavaros ügyében, majd arra kéri Ana nővért, ha kicsit jobban lesz, induljanak vissza Avilába, ott ugyanis még le kell csillapítania Francisco de Cepedát leánya, Teresita beöltözése miatt.

Szeptember utolsó napjaiban már alig hagyja el a vérhányás, nyelve lassan bénulni kezd. Szent Mihály ünnepén olyan rosszul lesz, hogy a nővérek karjukon viszik a kórusról cellájába. Teréz végtelenül hálás mindenért: az orvosságokért, a tiszta ágyneműért, a kertből szakított

kis virágért, az ételért, – amelyből már alig-alig tud valamit magához venni. Soha nem hagyják egyedül, gyakran meglátogatja Fray Antonio is.

Október 2-án megmondja Ana nővérnek, hogy közeledik halála napja. Kéri tehát a Útravalót. Fray Antonio Teréz ágya mellé térdelve hallgatja meg a *Madre Fundadora* gyónását, aztán könyörögni kezd neki: imádkozzék az Úrhoz, hogy még ne kelljen meghalnia, hadd maradjon még velük egy kicsit . . . S mit kell válaszként hallania?

– Hallgass! Szabad ilyeneket mondanod? Rám már nincs többé szükség ebben a világban! (1).

Leányainak mondott utolsó utasításai nagyon rövidek!

Isten szerelmére azt kérem, tansátok meg a Szabályt és a Konstitúciókat; ha azokat pontosan megtartjátok, nincs szükség csodára ahhoz, hogy szenttéavassanak benneteket. Ne utánozzátok azokat a rossz példákat, amelyeket ez a rossz szerzetesnő adott nektek és bocsássatok meg nekem (2).

Gyakran hallják ezt a rövid foliászat:

Uram, az Egyház leánya vagyok! (3)

Utolsó szentáldozása előtt így kiált fel:

Én Uram és Jegyesem! Elérkezett hát az annyira várt óra! Itt az ideje annak, hogy végre meglássuk egymást, Szerelmem, Uram! Itt az idő, hogy útrakeljek. Induljunk, itt az óra . . . (4)

Amikor megkérdezik tőle, kívánja-e, hogy testét Avilába vigyék, mosoly fut át az arcán: hogyan bát könyörületből nem jutna itt is neki egy kis föld?

Elragadtatott boldogságban tölti utolsó éjjelét. Az 51. zsoltár egy versét suttogja néha, a maga kasztíliai nyelven:

(1) Silverio de Santa Teresa, *Édition critique de Sainte Thérèse* c. művéből idézi MA 453. l.

(2) Uo. 453. l.

(3) Uo.

(4) Uo. 454. l.

Isten előtt kedves áldozatom:
a töredelmes lélek;
A töredelmes és bűnbánó szívet,
ó Isten, te nem veted meg!

Assiszi Szent Ferenc ünnepén eltűnik arcáról a betegség és a kor minden vonása, arca ragyog a boldog békétől. Tekintete már csak egyszer fordul az őt körülvevők felé. Fray Antonio odaszól az éhségtől és álmatlanságtól elgyötört Ana nővérnek, menjen, egyék valamit. Teréz ekkor megmozdul, látszik, hogy szemével keres valakit. Teresita elérte a mozdulatot s rohan Ana nővér után. Amikor visszatérnek a cellába, Teréz arcán meglegedett mosoly dereng. Megfogja a mögéje álló Ana karját és szelíden ráhajtja a fejét. Még egy ragyogó mosoly, néhány rövid sóhajtás, és Jézusról nevezett Teréz belép a Szentháromság örömébe.

ALLELUJA!

AVILAI NAPLÓ

1975 nyarán tíznapos utazást tehettem Spanyolországban. Egy szép augusztusi napon a felhők felett találtam magam, és alig telt el egy jó óra, máris feltűnt az elszórt fákkal tarkított vörösesbarna, hepehupás kasztíliai táj. A gép egy tiszteletkör után simán földet ért. Öt perc múlva a kitárt ajtóban álltam. Megcsapott az iszonyú hőség. Megérkeztünk Madridba.

Egy busz berántott a város közepébe, ahol aztán nézhettem, hol s merre . . . Egyik ember adott a másiknak, mígnem a Szent Szív nővérek házához valahogy eljutottam. Leraktam a lerakhatókat, s máris indultam várost nézni, ugyanis mindössze egyetlen napot akartam vesztegetni a fővárosra. Amint a kis mellékutcából leértem a széles sugárútra, az első üzlet kirakatából szikár lovag emelte felém a lándzsáját: – Don Quijote volt! Mellette csábos babák táncoltak, de a nemes lovag, ösztövérvő bordáit szorítva, rájuk sem hederített, csak mutatott előre. Néztem az útirányt, – vagyis a harci célpontot. Hát a Prado volt. Néhány perces sorbaállás után bevettem magam az első pillantásra jelentéktelennek tűnő épületbe, aztán jártam vég és határ nélkül ennek az elvarázsolt kastélynak a termeit. A különféle nyelvek zsigibongásában egyszer még magyar szó is megütötte a fületem.

Másnap reggel még egy rövid sétát tettem Madridban, aztán indultam az állomásra. Útközben még volt egy kis időm megcsodálni a modern palotákat, a közlekedési szabályokat pontosan megtartó autósokat, a frissen zöldellő növénycsíkokat és a világvároshoz méltó kirakatokat.

A modern pályaudvar elbűvölt rendezettségével. Kikerestem az Avilába induló vonat sínpárját, és letelepedtem egy padra. Mellettem kékruhás munkások fújták a vastagkék füstöt. A csikkeket mindig elszállították a szemétkosárba. Magamban bókoltam előttük.

Piros oldalú kis vidám villanyvonat gurult elénk. Az utazás kényelmesnek ígérkezett, nem voltak sokan. Kellemes útitársam is akadt, egy fiatal spanyol tanár, aki a spanyol társadalmi-gazdasági és politikai helyzetet kommentálva sajátos életfilozófiát talált elém. Nem állhatam meg, hogy rá ne kérdezzek: ismeri-e Avilai Terézt és Keresztes Jánost. Terézről mint a spanyol irodalom egyik legkiválóbb írójáról nyilatkozott nagy elismeréssel; Keresztes Jánosról valamivel többet tudott, sőt, azt hiszem, megértette tanításának lényegét: hogy a Mindent megnyerjük, mindent el kell hagynunk.

A vonat közben egyre magasabbra kanyarodott és jó fél óra múlva szívfájdítóan zordon tájra ért. Kopár sziklák, cscenevész bokrok, kínlódó törpefák között rohantunk északnyugati irányba. A levegő is érezhetően hűvösebbé vált. Aztán már csak köveket láttam mindenütt . . . Megművelt föld, termőtalaj sehol! A Madridtól Aviláig tartó kétórás vonatút elég volt ahhoz, hogy az atomkorból visszalépjünk a pusztai remeték távoli korába. Így a XVI. század – az Amerika felfedezését követő lázas « arany-század », a szentek, a kalandorok, a lovagregények, az inkvizíció, a vallásháborúk, a reformáció, a misztikus irodalom, a trentói zsinat évszázada – nem is tűnt nagyon távolinak.

Útitársam szolgálatkészen leemelte a táskámat, és a lassító vonat ablakából előremutatott. Még öt perc, és megérkeztünk. Jó barátokként köszöntünk el. Vajon viszontlátjuk-e még egymást ebben az életben?

Avila fölött mintha megállt volna az idő. A taxi keskeny utcák, középkori templomok és lovagregényekbe illő épületek között kanyargott. Azonnal megéreztem, hogy ez a város – a szentek, a lovagok és a kövek városa – nem fogja könnyen kiadni titkait.

Az egyházmegyei lelkigyakorlatos házban találtam otthonra, a városfalakon kívül, közvetlenül a most éppen üres szeminárium mellett. Az ablakból ráláttam Avila középkori falaira. De ki kellett várnom a másnapot, hogy hozzáfoghassak a város « ostromához ». Mielőtt elaludtam volna, félálomban a törökverő magyarokra, a XVI. századi végvári vitézekre gondoltam még . . . Balassi Katonánakének ritmusa ringatott századokkal visszarepítő álomba . . .

Augusztus 19.

Dörög. Villámlik. Esik. „Reggel” fél 11. Hát nem valami kellemes fogadtatás Teréztől! Reggeli három baszk fiatallal, akik már egy szót sem tudnak ezen a nyelven. Egyikük, hithirdető Dahomey-ben, nem érti, miért cikkeznek róluk annyit a külföldi sajtóban. A másik szapora szóval leinti, s hirtelen nagyon feszült lesz a társalgás. Hallgatók, hiszen most nem a számra, hanem a fülemre és szememre van szükség. Elraktározom magamban a különböző véleményeket.

Kiállok a kapu elé és mondogatom Teréznek, legyen olyan kedves, söpörje már el ezeket az esőfelhőket. Indulni szeretnék . . . Nem kell sokáig várnom, megjelenik az első világoskék csik az égen. Nekivágok tehát, először a nem messze fekvő Megtestesülés kolostor irányában. Balkéz felé látom a városfalakat, talán tíz percnyi út lehet innen. Elképezelem, amint Teréz azon a bizonyos októberi napon kilép a városkapun és Antonióval együtt sietve tart lefelé, hogy még kora reggel elérje a kolostort. Azért akart belépni, így, szökve, hogy apja ellenkezése ellenére itt mentse meg valamiképp a lelkét . . . Jobbra hatalmas kőkerítés, törpefejekre emlékeztető kiugrókkal. Valahol a távolban vonat sípol, mellettem időnként gépköcsik húznak el. Közben teljesen kiderül, pedig a távolban még dörög az ég. Friss a levegő, az eső ragyogóra mosta a tájat. Jókedvem kerekedik!

Haladok a magas fal mentén, abban a hiszemben, hogy ez már a kolostorfal. Egy nagy kapuhoz érve belesek a kulcslyukon. Kicsit megtaszítom, s majd orra bukom, amikor teljes szélességében kitarul. Elöttem széles, hűvös fasor, de egyetlen lélek se mutatkozik. Hogy tilosban járok, arra csak az ég figyelmeztet, mert ismét haragosan megdördül. De nem fordulok vissza. Lesz, ami lesz.

Először egy gyereket pillantok meg, aztán hatalmas fenyők, haragoszöld bokrok és farönkök között egy pici házat. Nem, ez végképp nem látszik kolostornak. Eltévedtem? – Hát el. Csinos kis baklövészt követtem el, amikor egy erdészcsalád fatelepét akartam kinevezni kolostornak. A kilátástalan helyzetből egy hosszú hajú, szőke kislány ment ki. Int, hogy ő majd elkísér a Megtestesülés kolostorig. Úgy libeg mellettem, mint a Fény tündére a *Kék madárban*. Talán tízéves lehet.

Ahogy kiérünk a poros útra, orrfacsaró bűzfelhőbe kerülünk. A kislány nevetve mutat balra, ahol vad bikakölykök ugrálnak.

Szépen elkerített kis kőudvarokon nevelik a leendő bikaviadalok hőseit. Ezek a jó spanyolok talán nem is érzik ezt az iszonyú szagot; érthető, hiszen a legnépszerűbb nemzeti sport kedvelt alanyairól van szó. Én mindenesetre örülök, amikor magunk mögött hagyjuk a bikaiskolát.

Amikor eljutunk egy másik magas falhoz, és nemsokára felbukkan a keresett templom is, nem marad kétségem, hogy most már jó helyen járunk. Kis szőke vezetőm – amint tündérekhez illik – mosolyogva int búcsút és ellebben az erdészanya irányába. Látom-e még valaha?

A Megtettesülés kolostor előudvarán két szenyorita fogadja a látogatókat. Elég rutinosan nyújtják a jegyet és a markukat. Félreérthetetlen a gesztus, így nincs más választásom, mint előhúzni a pénztárcát és fizetni. (Nem tudom még, miért.) Amikor leszúrom a 15 pezetát, már irányítanak is jobbra, ahol már egy népes csoportnak hadarja a szöveget a 2. számú szenyorita. Hozzájuk csatlakozom, de a magyarázatból egy szót sem hallok. Ha hallanám, se értenék sokat. Így hát önállósoodom, s a kolostor egyik falához ragasztott múzeum feliratait böngészem. Sajnos, a szó szoros értelmében megrónak, gyanús szemmel néznek kis magnómra, s integetnek, hogy nem maradhatok el a csoporttól, amellyel összeházasítottak. Ott lengek ki, ahol tudok, de mindig megjárom.

A földszinten hatalmas fali térkép, Teréz alapításait szemlélteti. Az egyes kolostorokat eredeti módon apró megvilágított házacskek jelzik. A térkép négy sarkában az ismert jelenetek: Teresita kézen húzza magával Rodrigót; mennek a mórok földjére, hogy vértanúhalált haljanak. Háttérben a város falai. A másik képen a *Madre Fundadorát* ábrázolja. Vándorbottal indul Avilából kifelé. A harmadik kép feliratát már jól ismerem: *Solo Dios basta*, Isten egyedül elég! Teréz cellájában ír, a résnyire nyitott ajtón keresztül a kerengő folyosó egy darabkája látszik. (Hogy mindezeket meglátom-e a valóságban, arról egyelőre sejtelmem sincs. Zsebemben a pápai engedély, de még nem tudom, hogyan kezdjek a hadművelethez . . .) A negyedik festmény Teréz utazóbarátát örökíti meg. Olyasféle, mint amelyet nálunk a vándorszínészek használtak. A girhes lovakat még az útszéli kutyák is megugatják; még egy pillanat, s az egész rozoga alkotmány belefordul az árokba! A kép felirata Teréz egyik szívből fakadó mondata: *La vida es una noche en una mala posada*, Az élet olyan, mint egy rossz vendégfogadóban töltött éjszaka!

Felmegyünk egy rozoga falépcsőn. Először abba a kis beszélőszobába lépünk be, amelyben Teréz oly gyakran fogadta barátait. Kis ablak az elválasztó fal közepén, rajta négyszeres rács. A következő beszélőszoba arról nevezetes, hogy Teréz és Keresztes János itt estek egyszerre elragadtatásba és szemlélték a Szentháromságot. Teréz, szokása szerint, a rácsba kapaszkodott, hogy ellenálljon a felfelé emelő Erőnek . . . Micsoda szeretet kapcsolhatta össze ezt a két embert, hogy egyszerre, egymás jelenlétében részesültek ebben a kimondhatatlan kegyelemben? « Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük . . . » Szeretnék eltöprengeni Teréz és János kölcsönös szeretetéről, de tovább kell menni. Egy másik kis szobában ez a felírás áll: itt találkozott Teréz és Alkantari Péter. Lábujjhegyen járok – sikerült megint egyedül maradnom –, nézegetem a korabeli kódexeket, a Teréz életútját megörökítő kissé megbarnult képek sorozatát.

« 1954. július 26-án itt járt Roncalli bíboros – olvasom egy nagy fali táblán –, hogy itt imádkozzék Szent Terézhez, akinek nagy tisztelője volt. »

Ezt a feliratot már kint betűzöm, ui. a kolostori múzeumból kiveték a szűrömet. Hiába bizonygattam, hogy alig láttam valamit, a szenyorita hajthatatlan volt.

Amint kissé borús tekintettel kilépek a kapun, majdhogy nem Terézbe ütközöm. Hogyan is kerülhette el a figyelmemet a belépéskor ez a hatalmas szobor? A templom falából lép ki, köpenyét jobb kezével kissé hátrafogja, bal kezében fokesfejű vándorbot. Indul a városba. Vissza oda, ahonnan 27 évvel azelőtt fiatalos álmokkal érkezett. Arcán jól látszik az elmúlt évtizedek nyoma.

Időm van, belépek a templomba. Teljesen üres. A félhomályban vakít az oltárokat borító aranyozás. A főoltár két szélén Teréz és János szobra, a középső festményen az Angyali üdvözlés. Nem hiányzik a fehér köpenyes Illés prófeta sem, hiszen a kármeliták őt tekintik alapítójuknak.

Most egy csoport vonul be. A vezető kedvesen int, hogy tartsak velük. Megmutatja Teréz celláját. A templom baloldali nagy hajójából lehet belépni abba a kis helyiségbe, amelyben közel három évtizeden át élt, imádkozott, dolgozott. Jobbra a falon fakereszt, alatta a vörösés téglapadlón vaspántos láda. Jobbra kis asztal, rajta nyitott könyv,

lúdtoll és egy több ágú mécses. Beljebb egy szalmakosár, benne fonóeszközei.

A szenyorita most felfelé mutat, ott van Teréz konyhája. Füstös falak, egy nagyobbfajta cserépkorsó, két lábos, két merítőkánál, valami mozsárféleség. De hogy ment át a cellából a konyhába? Létrán? – Érzem, hogy nagyon tájékozatlan vagyok.

Visszalépek a templomba. Mögöttem nyílik az apácák mostani kórusa; ebből természetesen csak egy vastag függönyt és rácsokat láthatok. Nézem az oltárképet: Teréz szívátverését ábrázolja. A hátsó falon kőtábla magyarázza a képet: «Ezen a helyen kapta meg Szent Teréz a szívátverésnek és a megkoronázásnak kimondhatatlan kegyelmét. Erről Önéletrajzában XXIX. fejezetében számol be.»

A bal oldali oltár felett láthatom azt a jelenetet, amelyet az előbb a beszélőszobában csak elképzelttem. Keresztes János egy kis számon ül, egyenes derékkal, fegyelmezetten. A rács másik oldalán Teréz a rácsba kapaszkodik. Mindkettőjük tekintete felfelé irányul . . .

A nővérek kórusán megszólal az orgona. Nem látom sem a hangszert, sem a muzsikust. Lecsukom a szemem, és azokra a kegyelmi csodákra gondolok, amelyek oly természetesek az istenszeretők életében. Mindegy, hogy ki, milyen társadalmi rétegből származik, milyen volt az előélete: ha egyszer megnyílt a végtelen szeretet előtt, akkor élete a szeretet csodájává válik . . . Attól kezdve minden «természetes»: az elragadtatások, a prófétáló tehetség, a lélekelbátás, a százszoros termés . . .

Most már tudom a járást, s visszamegyek Teréz nyitva hagyott cellájába. Miközben próbálok mindent elraktározni a fejemben, kinyílik az ajtó és egy magas termetű trappista hajol be rajta. Együtt nézelődünk. Mikor négy trappista nővér is befele tart, mi ketten kilépünk, hogy helyet adjunk. A trappista testvér mosolyogva köszön el. Thomas Merton jut eszembe, akiről bizonyára érdekes eszmecserét folytathatnánk. De egyikünk sem érzi szükségesnek a szavakat ahhoz, hogy testvérként intsünk búcsút egymásnak.

Semmiképp sem tudok megbarátkozni a tengernyi arannyal. A templom stílusa voltaképp korai barokk volna, de az arany mindent megmerevít, megfagyaszttja a mozgást, megbénítja az életet. De hát ez a spanyol, a fenséges barokk.

A templom jobb oldalán kis benyíló sötétedik. Itt foglalt helyet a gyóntató. A templom hátsó fala voltaképp egyetlen hatalmas rács.

Csodálatosképp nincs elfüggönyözve, tehát bizonyára nem használják a bent húzódó termet. A terem mélyén üvegszekrény, benne Teréz életnagyságú, felöltöztetett szobra. Ez különben spanyol szokás, ti. a szobrok öltöztetése. Már több helyen láttam. A terem bal oldali falán két ablak szór be valami fényt. A jobb oldali fal fehérségét a keresztút képei bontják meg. Körben régies stallumok húzódnak. De minden üres, semmi jele az életnek.

Indulok visszafele, mielőtt besötétedik. Most már nem kell keresgélnem, van időm nézelődni az utcán. Minilakások, miniablakokkal, minikapukkal, az ablakokban vagy a házikó előtt kedves arcú öregekkel . . . Ugyan miért építenek mindent ilyen apróra? Az «áldozati bikák» lakosztályai mellett most már nagyobb megértéssel tűröm a bűzt. Hiszen csak a széljárástól függ, hogy ugyanezt szívják a lakásokban, a templomban, a kolostorban. Egyszóval, ez itt a mindennapi élet tartozéka.

A vacsora, jó spanyol szokás szerint este tízkor kezdődik. Majd az asztal alá esem a fáradtságtól. Igyekszem hamar jóéjszakát kívánni az avilai csillagoknak. Négy száz évvel ezelőtt is így ragyogtak . . . tizen- négyezer évvel ezelőtt is . . . egymillió évvel ezelőtt is . . . Ez az utolsó, álomba suhanó gondolatom.

Augusztus 20.

Reggel, azaz fél tizenegy. Itt mindenkinek át kell állnia az avilai élet- ritmusra. Ma a San José kolostorba akarok eljutni, megnézni legalább a külsejét. Elindulok hát Teréz nyomába, be a városba. Megilletődötten lépem át a vastag falba vágott kaput. Ez tehát Avila, az igazi, a középkori «hegyre épült város»! Úgy tűnik, itt minden műemlék, minden a lovagkorra, minden Terézre emlékeztet. A bankokat, turistairodát, bisztrót, a Kodak-filmeket áruló modern kis üzleteket csak a tudatom szélére fényképezem, mivel most Teréz nyomában járok, aki azon fáradozik, hogy megalapítsa az első reformált kolostort. Könnyű megtalálni azt a kis teret, ahol az alapítás megtörtént. A kolostor mellett létesített múzeum – egyetlen nagy terem – éppen nyitva van. Nyolc hatalmas üvegablak sorakozik egymás mellett, tele ereklyékkel, emlékekkel.

Az elsőben egy koporsó fogadja a látogatót. Ebben tartották Teréz épen maradt holttestét abban a kilenc hónapban, amíg sikerült a Szent

József kolostorban megőrizni, vagyis 1585. november 25-től 1586. augusztus 22-ig. Testét ekkor Alba de Tormesbe vitték át. A koporsó mellett díszes ereklyetartóban Teréz bal karja, amelyet tisztelői vágtak le. Mellette egy nyereg. Teréz sok száz kilométert tett öszvérháton. Kis zsámolyon ingéből és köpenyéből való egy-egy darab, sajnos elborítva arany hímzéssel.

A másik üveglablak mögül Ana de San Bartolomé, Ana de Jesús portréja tekint ki a XVI. századból. Utóbbit Teréz a «perjelnök kapitányának» nevezte. Luis de León testvérrel együtt Ana de Jesús készítette el Teréz műveinek első kiadását. Ana nővér arca kemény, szinte durva; az ismeretlen festő nem akarta megszépíteni. – Lisieux-i Teréz 1896. május 9-én vigasztaló álmában már a megdicsőült Ana nővér arcába tekinthetett: «Hirtelen három kármelitát vettem észre . . . az egyik felém közeledett; térdre estem. Ó boldogság! A kármelita megemelte fátyolát és beborított vele . . . Minden habozás nélkül felismertem Jézusról nevezett tiszteletreméltó Anna anyát, a franciaországi kármel alapítóját. Arca szép volt, valami anyagtalan szépségű, sugarak nélküli, s a mindkettőnk beborító fátyol ellenére láttam, hogy mennyei arcán valami kimondhatatlanul édes fény ömlik el, olyan fény, amelyet nem máshonnan kap, hanem saját magából árad . . . Még most is látom a tiszteletreméltó anya tekintetét és szeretettel telt mosolyát . . .» (*Önéletrajz*, 216. l.)

A képek alatt kisebb ereklyék: feszület, amelyet Teréz hordott egy könyörgő körmeneten, a gyermek Jézus kis szobra, – az első azok közül, amelyeket vittek minden kármelbe; utazóláda, – ezzel költözött be Teréz a Megtestesülés kolostorba s hozta ide át, a San Joséba, hogy aztán ezt vigye magával alapító útjaira. Aztán ivópohara, kézírása, öve; dobok, kasztanyetta, amelyeket az üdülési órán használtak.

A harmadik ablak kéziratokat, dokumentumokat, leveleket mutat. Itt látható többek között Ana de San Bartolomé egy levele; ez az egyszerű származású nővér tudvalevőleg írástudatlan volt, Teréz közbenjárására csodálatosan tanult meg írni. Nézem a levelét . . . olyan, mint a fűvel borított mező; a fűszálak össze-vissza hajlanak, de az egész mezőben van valami harmónia. Megcsodálom Pedro de Alcantara egy levelét, Juan testvér kommentárját az Énekek énekéről, amelyet Ana de Jesús kérésére írt 1584-ben. Az eredeti kézirat elveszett, így a másolat értéke szinte felbecsülhetetlen. Itt állították ki azt az 1562-es

pápai brévét, amely engedélyezi, hogy teljes szegénységben éljenek. És itt van az az engedély, amelynek alapján Teréz elhagyhatta a Megtestesülés kolostort és végre átköltözhetett a San Joséba.

A negyedik üvegablak mögött Teréz korabeli könyvek rejlenek; ezeket olvasta, jegyzetelte. Úgy látszik, vizuális típus volt, az olvasott könyvekben gyakran aláhúz, megjelöl valamit, a margóra jegyez egy-egy szót. A könyvek között: Szent Gergely *Moraliaja* sevillai kiadásban; *Krisztus élete* egy ismeretlen karthauzi szerzetestől, alcalai kiadás 1502-ből. «Egy napon, pünkösöd vigiliáján, elkezdtem olvasni egy Karthauzi könyvét az ünnepről; később visszaemlékezve arra, amit olvastam, elkezdtem gondolkodni arról a helyről, amelyet a pokolban magamnak kiérdemeltem» (Ö 432). A könyv az 1330-as években íródott. Itt helyezték el Osuna *Lelki Ábécéjének* azt a kötetét, amely nyomán Teréz elindult a belső ima útján. És itt van Szent Jeromos *Leveleinek* kötete, 1537-es kiadás, valamint Szent Ágoston *Vallomásainak* egy salamancai kiadása.

Az ötödik üvegablak mögött rekonstruálták Teréz celláját. Értékes ereklyéi: az a fafeszület, amelyet halálakor kezében tartott, egy durva fatönk, amelyet párnaként használt, *A tökéletesség útjának* facsimile kiadása. Az utolsó három ablak mögött festmények állítottak ki, korabeli ismert és ismeretlen művészek alkotásait. Alonso Cano granadai festő pl. Teréz utasítása alapján festette meg az oszlophoz kötözött Jézus képét; a kereszthordozó Jézus festményét az avilai püspök ajándékozta a nővéreknek. Jól megnézek minden képet, mert már tudom, milyen nagy szerepet játszottak Teréz életében.

Zárják a múzeumot, s nekem még az apostoli adminisztratúrára kell mennem. Itt nagy megértéssel fogadnak, minden lehető segítséget megígérnek, de azt sem titkolják, hogy nem lesz könnyű belátogatni a két kolostorba. Másnap reggelre rögzítünk egy találkozót.

Augusztus 21.

Reggel már ismerősként csöngetek be az avilai apostoli adminisztratúra modern üvegajtáján. (A városnak jelenleg nincs kinevezett püspöke.) Már vár a szaporaszavú, elképzelhetetlenül udvarias és szolgálatkész titkár. Felajánlja, hogy maga kísér el a San Joséba, megpróbál közvetíteni.

Együtt lépünk be a kolostor hűvös, bolthajtásos kapuján. A kinti meleg után megcsap a hideg, megborzongok. Megtapintom a falat, mintha izzadnának a vakolatlan kőkockák. A titkár a «forgóhoz» lép és becsönget. A portásnővér hangját hallom csak, látni senkit sem lehet. Köpcös, szemüveges őrzőangyalom megfelelő tekintélyi érvek felsorakoztatásával eléri, hogy a portásnővér lehívja a San José perjelnökét. Leülök a fal melletti kis kőpadkára, és kábultan hallgatom a furcsa párbeszédet: a titkár hadarását és a belülről kiszűrődő női hangot. Közvetítőm időnként kirántja a zsebkendőjét, törli az arcán gyöngyöző izzadságcseppeket, aztán mély lélegzetet vesz és folytatja a meggyőzést. Mert ennyit ki tudok venni, hogy a dialógus a titkár rábeszéléséből és a perjelnök tiltakozásából áll össze. Hangtalanul szószólóm kezébe adom azt a bűvös papírt, amelynek nem maradhat el a hatása. A titkár először kezében lobogtatja – csak én látom meg az égiek –, aztán megfelelő bevezető után beteszi a kis forgószerkezetbe és átcsavarja a túloldalra. Félórás szócsata és a pápai engedély megtekintése után megszületik az eredmény: hajlandók szóbaállni velem. Jöjjenek vissza délután öt órára. A jó titkár úr boldog, én meg nem győzők hálálkodni neki. De tudtomra adja, hogy most már csak a saját leleményességemre számíthatok. Ő megtette, amit tehetett.

Égető hőségben gyaloglok vissza a városon át, ki, a falakon túlra. Tudom, hogy délután még melegebb lesz, (itt két órával előbbre jár az óra, s jóval délebbre vagyunk), de hát mit számít ez most!

Jóval öt előtt már ott állok a hűvös kapualjban. Nézem az órát, s pontosan ötkor becsöngetek. Egy-két pillanat múlva kedves hang szólal ki és elirányít a beszélőszobába. Befele lépve elszorul a torkom, hiszen pontosan azokon a köveken, boltívek alatt és falak között lépkedek, ahol négyszáz évvel ezelőtt Teréz és első nővérei. Kicsi szobába jutok. Az innenső oldalon gyalulatlan asztal, néhány egyszerű szék. A fehér falú szobácska közepén rács, mögötte falapokkal lezárt rész. Vajon hogy fogunk így beszélgetni? – kérdezem magamtól, amikor valami zajt hallok a túloldalról. Feltárul a két fatábla és két kármelita mosolyog rám. Zavartan köszönök vissza, mert, mert . . . Szóval ezt nem kell magyaráznom.

Nézem őket, kicsit erőlködve is, mivel homályban vannak. A szokásos barna ruhát látom, egyszerű fekete fátyolt, a skapulárét, egy szóval azt az öltözetet, amelyet Teréz tervezett és hordott.

Először, természetesen, nekem kell bemutatkoznom. Életükben először látnak magyart, és így igyekszem a rendelkezésemre álló idő alatt minden szépet és jót elmondani a számukra meglehetősen távoli Magyarországról. Érdeklődnek és én boldogan válaszolhatok. Már jól benne vagyunk a beszélgetésben, amikor belép egy magas, barna szemű, mosolygós arcú kármelita. A portásnővér ekkor elköszön – hívja a szolgálat –, és mint kiderül, most a két előljáróval, a perjelnővel meg a most belépett fiatal alperjelnővel ülök szemben. Női szemmel próbálom « megsaccolni » az életkorukat; a perjelnőt ötvenévesnek nézem, a fiatalról pedig kiderül, hogy harmincnyolc éves. Ez utóbbit már meg is merem kérdezni. Jót nevetünk mind a hárman ezen a kölcsönös női kíváncsiságon, ugyanis nekem is vallanom kellett.

Jó egy óra hosszat beszélgetünk, többször nagyokat nevetünk. Mintha évtizedek óta ismernénk egymást! Jól érezzük magunkat egymás társaságában. Valóban, Teréz leányai nem orrlógató aszkéták! Végül is megállapodunk abban, hogy hétfőre várnak, reggel tíz órára. Akkor megmutatják a kolostor belsejét. Vasárnapra meginvitálnak a templomba, ahol majd az avilai apostoli adminisztrátor misézik és mond nekik homiliát.

Visszafele menet énekelni szeretnék örömeimben. Nem tudom, megértenék-e az avilai polgárok és a nagyszámú turista. Visszajutva a széles főutcára, rendkívüli látványban lesz részem. Az úttesten száguldozó autóktól egyáltalán nem zavartatva egy csacsi békésen harapdál valamit a járdai szeméttartóban. Füle ide-oda mozog a gyönyörűségtől. Gyorsan visszalépek és megörökítem a járdán keresztbe álló, fél fejével a szeméttartóban falatozó « számár testvért ». Most sem zavartatja magát, int az egyik fülével, hogy köszöni a fotót, a másikkal meg odabillent, hogy viszontlátásra.

Micsoda találkozások egy délután!

Estig még van időm a csavargásra. Felkanyarodok arra az útra, amely a férfi kolostorhoz vezet. Ez a kármel ahhoz a templomhoz épült, amelyet Terézék háza fölé emeltek. Át kell vágnom a városon, de így legalább élvezhetem az alkonyba boruló utcák éledő forgalmát. Avilában ilyenkor kezdődik az élet és tart éjfélig. A délutáni órákban talán csak a kármeliták meg a szamarak vannak ébren . . .

Az egyik oldalkápolna annak a szobának helyére épült, ahol a kis Teréz 1515. március 29-én meglátta a napvilágot. Talán csak néhány négyzetcentiméternyi felületet nem borít aranyozás. A freskókon

Teréz kármelita fiai. Az egész kápolnát két vidámabb üveglak teszi valamivel emberibbé: az egyik a hétéves szökevény kislány, a másikon a Megtestesülés kolostornak az a nevezetes lépcsője, amelyen Teréz a gyermek Jézussal találkozott. Egy kislány és egy «kisfiú» . . . Mennyire szerethették egymást!

A templomból néhány lépcsőn kell lemenni abba a kertbe, amelyben annak idején az Ahumada y Cepeda gyerekek játszottak. Itt készült Teréz és Rodrigo «remetesége». Az utakat bokrok választják el egymástól, középen kis kút. Szemben Teréz életnagyságú szobra.

Szent Teréz férfi kolostorának temploma modern, tágas. Az oltárok itt is roskadoznak az aranytól; csak a vakítóan fehér falak enyhítik ezt a szemfájdító szépséget. Az egyik képről Keresztes János néz lefelé egy öreg testvérre, aki éppen a virágokkal bajlódik. Ezzel a jó kármelitával néhány perc múlva szemtől szembe is találkozom. Ui. elintézni való ügyem van a kolostorban. Becsöngetek tehát. A testvér alig egy résnyre nyitja a kaput. Fray Efrem után érdeklődöm, aki Spanyolország legnevesebb Teréz-szakértője. Nem is sejtettem, milyen lehetetlen dolgot kérek. A testvér közli, hogy nincs itthon, nem is lesz egyelőre. – De mégis mikor? – Éjfél körül! – hangzik a lakonikus válasz és már zárva is az ajtó. Még egyszer becsöngetek. – Hagyhatnék neki üzenetet? A San Joséből jöttem . . . A testvér arcára kiül a rémület: – Üzenet? Papír? Isten ments! Kezével olyan határozott elutasító mozdulatot tesz, hogy kénytelen vagyok kapitulálni. A zárt kapu előtt nincsenek ékes gondolataim. Egyéb megoldás hiányában továbbállok.

Avila hamarosan elfeledteti az előbbi vereséget. Ragyogóan süt a nap, kifele csalogat a városból. Kilépek hát a kilenc nagy kapu egyikén, és csak úgy taláломra elindulok balra. Lent, a völgyben elszórt házak, egy-két nagyobb épület. Jó száz méter után egy barátsgátalan, vöröstéglás tömb bukkan fel jobb kéz felé. A térkép árulja el, hogy ez az ágostonrendi apácák kolostora. Itt volt Teréz bentlakó. Apró ablakok feketéllenek a csupasz falakban, sivár, dísztelenségben magasodik a templom. Nézegetem egy darabig, de semmi jele az életnek.

Váratlanul kiszélesedik a sétány, és íme visszajutottam a központi Szent Teréz térre, a San Pedro templomhoz. Balra taxik sorakoznak, fagyaltárusok kínálják frissítőiket. Nagy a nyüzsgés, avilaiak és turisták töltik meg a teret.

De elég volt mára. Este tízkor még vacsora az élénk baszkok társágában. Előkerül a gitár, és a vékony, magas poharakban csillogó bor mellett fájdalmasan szép melódiákat fúj az asztaltársaság . . .

Augusztus 22.

A városi múzeummal kezdem a napot. Feltűnően sok a XII., XIII. századi szobor. Érdekes módon színezik a szobraikat, főképp az arco-
kat készítik ki sajátos finomsággal és mértéktartással. Fra Angelico árnyalatait vélem felfedezni. Bámulom a kódexek sokaságát, a lehet-
vékony vonalú iniciálékat. Legalább két méter széles és jóval hosszabb gregorián énekeskönyv fekszik egy magas polcon. Épp egy alleluja versnél nyitották ki! Nem nehéz leénekelni, így boldogan ismerem rá egy ma is használatos allelujára. Közben eszembe jut, hogy Terézék nem művelték ezt a műfajt. Csak magas hangon recitálták a zsoltárokat. Teréz nem a gregorián ellen, hanem a teljes szegénység mellett volt. A zsolozsmában is a legszegényebb módszert választotta. (Rosszmájú feljegyzések szerint nem volt se hangja, se hallása, és ha mégis rázendített valami énekre, nem okozott hallgatóinak kifejezett gyönyörűséget. Csak egyszer énekelt tisztán és szépen: azon a karácsonyi ünnepi misén, 1578-ban amely előtt a reform megkapta a kegyelemdőfést . . .)

Elborult arccal nézegettem a virágokkal díszített pompás porcelán-
tálakat, filigrán edénykéket, gyöngyházberakásos bútorcsodákat . . . Mátyás palotájában és a mohácsi vész előtti Magyarország főuri kastélyaiban lehettek ilyenek. Hová lett az a gazdagság . . . ?

Földbegyökerezik a lábam egy életnagyságú Teréz szobor előtt. A megszólalásig hű. Óvatosan megtapintom, de nem tudok rájönni, miféle anyagból készült. Szeretném lefényképezni: tilos. Így hát nézem, hosszan . . . Kerek arcú, nagy fekete szeme élénken csillog szépen ívelt fekete szemöldöke alatt. Orra, szája kicsi, szépvonalú. Olyasféle, mint amelyet Nyomorúságról nevezett János testvér festett róla életében.

Teréz kilenc fiútestvérére gondolok egy XVI. századi lovagot ábrázoló festmény előtt. Arcát finoman nyírt kecskeszakáll díszíti, hímzett inge fölött magas, keményített, fodros körgallér. Buggyos bár-

sony nadrág, feszes térdharisnya, fehér kézelő egészsíti ki öltözetét. Ujjain drágaköves gyűrűk sziporkáznak, keze buzogányt, illetve egy lecsapható tetejű, tollal ékesített sisakot tart.

Órákig tart, míg végigjárom ennek a kis városnak «jelentéktelen» múzeumát. Ha Spanyolország minden városában ekkora kincseket őriznek . . . ! Pedig az igazi csodák még csak ez után következnek.

Ismét át kell vágnom az egész városon, hogy eljussak a Szent Tamás Királyi Kolostorba. Teréz is gyakran megtette ezt az utat; ide járt gyónni, és itt tárgyalt a reform első barátjával, Pedro Ibañez domonkos előljáróval. A kolostort a katolikus királyok építették a XV. század végén. Királyi rezidenciának, kolostornak és nyári palotának szánták.

Jancsi frater jut eszembe az *Isten rabjaiból*, amikor a kapuban élem perdül egy fehér domonkos ruhába bújt kamasz, és nyújtja a belépőjegyet, meg a vele járó kis térképet. A tervrajz alapján valóban elboldogulhat a látogató. Három hatalmas kerengő köré épült kolostoron kell áthaladni. Az első, mondja a térkép, az újoncok kolostora volt, Don Hernán Nuñez, a király kincstárnoka építette. A második rész a király elgondolása szerint készült, leírhatatlan pompával. Ebből a részből, egy szinttel följebb, lehet átmenni a szerzetesek kórusára. Éppen üres, így nyugodtan végignézhetem minden zugát. Közben díszesen faragott stallumok (azt mondják, ezek spanyol föld legszebb stallumai), kétoldalt hasonló gonddal kimunkált kódexállványok. A kórus jobb szélén két különlegesen díszített stallum: a királyi pár imádkozó helye. Körülnézek, – senki a láthatáron! Így hát óvatosan helyet foglalok a trónszéken, és leintegetek a tabernákulum felé: mit szól mindehhez a királyok Királya? Ülök egy darabig, lehúnyt szemmel . . . Szólitgatom Árpádházi Erzsébetet és Margitot; mind a kettő a szegénységet választotta, hogy méltó legyen a hivatásához . . . Margit, a domonkos, áldozat lett hazájáért . . . Értünk, XX. századi magyarokért is . . . Egyedül, csendben, a Szent Tamás Királyi Kolostor királyi stallumában ilyenekre gondolok . . .

A harmadik kolostor voltaképp a király palotája volt. Kolostor és palota egyben. A pompás termekben most a domonkos misszionáriusok távolkeleti kiállítására kapott helyet. Szédületes gazdagság! A Krisztus előtti V. századból származó kínai harangtól kezdve japán selyemfestményekig és koreai meg vietnámi miniatűr szobrokig itt minden látható. Kelet évezredes kincsei a maguk eredeti varázsával.

Indulok lefelé a templomba. Váratlanul egy oldalbejáraton nyitok be a szentély jobb oldalán. A félhomályban tekintetem először a templom közepén felállított síremlékre esik: Don Juan herceg sírja. Egyedüli fia volt a katolikus királyoknak, Salamancában halt meg 1497. október 4-én, tizenkilenc éves korában. (Fiatalabban, mint a mi Szent Imre hercegünk.) Apja, Ferdinánd készítette a síremléket 1505-ben. A firenzei Micer Domenico Fancelli műve. A fiatal herceg nyugalmára Aquinói Szent Tamás vigyáz: a főoltár fölötti tabló az ő életéből mutat be jeleneteket. A főoltártól jobb kéz felé eső kápolnát szinte egészen betölti egy nagy feszület. Teréz gyakran imádkozott itt, ui. itt szokta elvégezni szentgyónását. A falon most is jól látható a ráccsal elválasztott kis ablak.

Tudomásom szerint, a sekrestyében kellene lennie Torquemada főinkvizítor sírjának is, de nem így van. Valóban a sekrestyében volt eltemetve, de már semmi sincs belőle. 1836-ban lerombolták.

Visszalépek tehát a templomba, végigjárom a mellékoltárok szentjeit. Porres Szent Márton, kenyeret szel egy csapat kisfiúnak. Olyan élethűen, hogy önkéntelenül is nyelek egyet. Megéheztem ebben a nagy pompában. A másik kápolnában Límai Szent Rózával találkozom. A legutolsóban egy egész sereg fehér ruhás domonkos apáca. Vajon Árpádházi Margit híre eljutott-e idáig? Nincs senki, akitől megkérdezhetném.

A főkapun lépek ki a templomból. Indulok vissza, a városba. Mennyi öröm, aggodalom, bizonytalanság, félelem hullámzott át Teréz szívéen, amíg ugyanezen a széles úton ment vissza a Megtestesülés kolostor felé . . . Nézem a vacsorakészítésre hazasiető háziasszonyokat, a vígan focizó avilai srácokat. Egyre azt várom, hogy valamelyik útkeresztveződsnél, amikor zöldet mutat a lámpa, a fehér köpenyes Teréz lép élem . . .

Augusztus 23.

Ismét egy hosszabb lélegzetű kirándulás: délelőtt megkeresem azt a templomot, amelyben egykor Teréz és Pedro testvér találkozott. A Mosén Rubi templom domonkos missziós nővérek kezén van. Persze most éppen zárva . . . Körülnézek, és ismét csak a jószerecsére bízom magam. Becsöngetek a legközelebbi kapun. Mosolygós

arc hajol ki a portásablakon, és amikor a nővér megérti: számomra ez az egyetlen és utolsó alkalom, hogy ezt a templomot megnézzem, megragad egy nagy kulcsot, és int, hogy kerüljek vissza a templom elé. Egy perc múlva megnyílik a nagy kapu, mögötte a fehér ruhás nővér tessékkel befelé. Tud arról, hogy Teréz ide járt gyönni, rá is mutat az azóta átépített kis sarokra. Itt már csak a *genius loci* hat, de ezzel is elégedett vagyok. Elköszönök kedves vezetőmtől és kísétálok a közeli városfalhoz. Kisüt a nap, a falak melletti mészkösziklák sápadoznak a melegtől.

– Hogy ki a misztikus? – folytatom a Terézzel való párbeszédet.
– Az, aki találkozott Istennel, megtapasztalta az élő Istent. De Isten mindenkivel akar találkozni! Kivétel nélkül. Ezért teremtette, ezért váltotta meg. Következésképp mindenki találkozhat vele. Isten jelen van, most is, itt a falak mellett, most is, hogy leírom ezeket a sorokat. Szerető Szíve türelmetlenségével vár . . . Doña Ahumada esetében sokáig kellett várakoznia. De amikor Teréz végre feltétel nélkül elfogadta ezt a találkozást, ezt az állandóan jelenlevő Barátot, akkor már ez a jelenlét határozta meg további életét. A találkozásból együttlét, az együttlétből szeretet, a szeretetből életegység született. Teréz különleges karizmái – ha szabad így mondani – «csak» arra szolgáltak, hogy másokat is erre a találkozásra csábítsanak, ösztönözzenek. A találkozás, a jelenlét, a szeretet és az egység a lényeg. Ez pedig hallatlanul egyszerű! Teréz korában is, ma is és a XXI. században is.

De ezért a találkozásért el kell menni a legvégsőig, önmagunk legszélső határáig. Énünk titokzatos mélyén Isten vár reánk. Bennünk megy végbe ez a titokzatos találkozás: a Belső Várkastély központjában. Ez a kilépés önmagunkból és ez a belépés a Másikba, az örök Jelenlevőbe, ez az igazi élet. A belső élet. Mindnyájunk számára.

Délután kísétálok ismét a Megtestesülés kolostorhoz. Elhatározom, hogy körbегyalogolok a fal mentén. Számolom a lépéseket, hogy aztán kiszámítsam valahogy a kerületét. Belezavarodok a számolásba. Mindenesetre kisebbnek hat, mint azt Teréz leírásából gondoltam.

Közben beesteledik. Az égről lefolyik minden fény, az aranytalpas felhők is leballagnak a horizontról. Szürkül már erősen, amikor hirtelen egyszerre kigyúlnak a városfalakat megvilágító reflektorok. Tündéri látvány. Ezt Teréz nem élvezhette.

Este, fél tizenkettőre autós kirándulásra kapok meghívást. Valóságos tündérvilágban érzem magam. Úgyesen elrejtett fényszórók burkolják varázsos fénybe a székesegyházat. A szobrok valósággal megelevenednek ebben a bűvös fényben, a kőfaragások lehetőfinom csipkévé lényegülnek. Mi ez? « Hajnali részegség »? De hiszen még éjfél sincs! Felbúg mögöttünk az autó és máris újabb csodák felé robot a társaság. Alig öt perc múlva elérjük azt a nevezetes helyet, ahol, a hagyomány szerint, Terézt és Rodrigót fülöncsípte a nagybátyjuk. Hát elég messze van a várostól! Felkapaszkodunk a magaslatra. Akár meg lehetne számolni a városfal nyolcvannyolc bástyáját; olyan az egész Avila innen, mint valami pompás színházi díszlet.

Éppen telihold van. Amilyen melegfényűnek hat a távoli város, olyan vacogatóan hideg ez a holdfényes magaslat.

Huszonöt kolostora van Avilának, – magyarázza valaki. Valahol mindig imádkoznak, éjjel, nappal. Hol az ágostonrendieknél, hol a domonkosoknál, hol a cisztercieknél, hol a kármelitáknál szól a harang. Igen, most éppen a Megtestesülés harangja hívja a nővéreket a Matutinumra . . .

Jóval egy után érünk vissza. Fagyos szélben, az Avilát jellemző dermesztően hideg éjszakában. Vajon most melyik kolostorban hív imára a harangszó? Öt perc múlva már nem tudok semmiről. Jó éjt, Avila!

Augusztus 24.

Ünnepélyes vasárnapi mise a San José melletti templomban. Maga az apostoli adminisztrátor végzi a liturgiát, körülötte a bíboruszályos székesegyházi kanonokok foglalnak helyet. Gonoszkodó gondolataim támadnak a fura öltözetek láttán, de aztán meggyőzőm magam arról, hogy most Spanyolországban vagyunk, tehát itt ez a normális. A bal oldali ráccsal elzárt kóruson megszólal egy – igen ócska – harmónium. Énekelnek is a nővérek, hangerősítővel. Kell is a technikai segítség, mert az egész produkció bizony elég gyenge. A homília 1562. augusztus 24-re emlékezik, arra a napra, amikor Teréz megalapította az első reformált sarutlan kármelita kolostort. Ezért van most szentsegítétel a mise után. (Teréz ezzel a szertartással szokta befejezni az alapítást.) Csend borul a templomra. Mély, szívhez szóló csend. Hány nagy kármelita nőtt fel ebben a légkörben! Négy évszázad csendje sűrűsödik az imádkozók köré . . . Lehunyt szemmel hallgató-

zom . . . Négy évszázada éneklik Isten dicséretét, és hirdetik hangtalanul az egyetlen valamirevaló titkot ebben a világban: Isten szeret minket és viszontszeretetünket várja . . .

A mostani templomtól balra emelkedik az a kis kápolna, ahol volta-képp megtörtént az alapítás. Balra fent, az első kicsi kórus. Most ez is nyitva van, mögötte neszezés hallatszik. A ráctól, szögektől ugyan semmit sem lehet látni, de nyilvánvaló, hogy a San José lakói közül valaki az eredeti kóruson emlékezik az évfordulóra. Különbön sok a látogató, úgy látszik, Avila sem feledkezik el az alapításról.

A vasárnapi ebédnél ismét egy érdekes találkozás: egy francia munkáspap beszél életéről. Teljesen elkereszténytelenedett bánya-vidéken dolgozik. Három órán keresztül mesél az evangélizálás egészen új módszereiről. Hozzá még a püspök is civilben jön bér-málni. « *Pas de chapeau!* » – mondta már neki előre, és püspöke meg-értette, sőt ő maga adott neki szabad kezet és felhatalmazást arra, hogy új módszerekkel hirdesse Jézus Krisztust, aki ugyanaz tegnap, ma és holnap . . . – Mit szólna ehhez Teréz? – kérdezem. – Hát nem a lénye-get akarta ő is?!

Este a Megtestesülés kolostor ünnepe. A neves Fray Efrem tart triduumot, jó órás homiliával. Teréz szívátverésének évfordulójára emlékeznek. A templom zsúfolásig megtelik. Többek kezében magnót látok, felveszik a beszédet. Úgy látom, Terézt magukénak vallják az avilaiak. Az utcán parkoló kocsik azt is sejtetik, hogy nem-csak Avilából jönnek erre a háromnapos megemlékezésre.

– Ha egy nő beleszeret Istenbe, mindenre képes! – ezt a gondolatot fejtegeti a kármelita szónok. Amikor az Egyház Avilai Terézt az egyháztanítók sorába iktatta, azt akarta kifejezni, hogy Teréz tanítása nemcsak a kármelitáknak vagy szerzeteseknek szól, hanem *minden* kereszténynek. A szemlélődő ima ugyanis nem egyesek kiváltsága, hanem a felnőtt keresztény imaéletének jellemzője. A szemlélődő imának természetesen szilárd hiten és elszánt Krisztus-követésen kell alapulnia. Amíg a keresztény nem tér meg, csak névleg keresztény, mivel a gyakorlatban ellenáll Isten szeretetének. Teréz a feltétel nélküli szeretet életére tanít mindenkit. Érdemes megfontolni, mit mond, hogy valóban érett keresztényekké váljunk.

Senki nem mozdul. A hosszú beszéd után mély csend borul a temp-lomra. Bárcsak ez a kármelita valóban meggyőzőné hallgatóit arról, hogy *A tökéletesség útja* mindenki számára járható!

Augusztus 25.

Nevezetes nap! Ma nyílik meg előttem a San José nagy kapuja. Korán érkezem, hogy előbb alaposan szemügyre vegyem a templomot. A főhajó két oldalán három-három mellékkápolna. A templomot, jóllehet tervezését még Teréz kezdte meg, sőt ellenőrizte is az első szentély építését, csak 1610-ben szentelték föl. Francisco Mora építész feljegyzései szerint « a templom kapui a portugál Indiákról hozott 'angyalfából' készültek, a szögek pedig aranyozott bronzból. » A szokásos aranyozás itt sem hiányzik, de Teréz mértékleteségének megfelelően. Először az oldalkápolnákat veszem sorra. Jobbra az elsőben Teréz egy elragadtatásának festménye, a másodikban Gaspar Daza székesegyházi kanonok sírja. Ő öltöztette be a San José első négy nővérét 1562. augusztus 24-én. Tíz évvel élte túl Terézt. Itt nyugszik Julián de Avila is, Teréz hűséges barátja és krónikása. A harmadik kápolna a legrégebb, ezt még – Lorenzo kérésére – maga Teréz kezdte építtetni. Itt talált nyugovóra Lorenzo de Cepeda és Teréz kétes életpályát befutott öccse, Pedro, sőt a « gyerekfogó » nagybácsi, Francisco Alvarez de Cepeda is. A főoltáron Szent József szobra magasodik, « négy ujjal magasabb, mint az életnagyság » – írta róla Francisco Mora. A barna ruhás, szép arcú – és nem öreg – férfi a Gyermeket tartja a kezében. Mindkettőjük fején ékes korona. A szobor, állítólag, a portugál Manuel Pereira alkotása, azé a művészé, aki II. Fülöp nagyrabecsülését is kivívta. Körülötte Illés próféta és Teréz képe.

A főoltár bal oldaláról nyílik a nővérek kórusa. A rácsról jó tíz cm-es szögek nyúlnak ki. Hát ez biztosan korabeli! A rács alatt Mendoza püspök sírja. Teréz első püspök-pártfogója elrendelte, hogy ide temessék abban a reményben, hogy majd Terézzel együtt várhatja a feltámadást . . . Pedig a *Madre Fundadora* nem itt, hanem Alba de Tormes-ben kapott nem éppen zavartalan nyugvóhelyet.

A bal oldali kápolnák közül az első Mária mennybevételének festményét őrzi, a második Kármel Királynőjének szobrát. A harmadik a legnevezetesebb: eredetileg a kolostor káptalanterme volt, később vágták át úgy a falakat, hogy a templom oldalkápolnája legyen. Kilenc hónapig itt őrizték Teréz holttestét. Francisco Mora, királyi építész, nagy gonddal díszítette, ide szeretett volna temetkezni, de csak kanonok bátyja került ide.

Francisco Mora pontos feljegyzéseket készített a templomépítés költségeiről. « A kész templom, vasrács nélkül, az oltár, a díszítés, a festés, Szent József szobra: tizenkétezer dukátba fog kerülni. » Ez volt a terv. A templom elkészülte utáni feljegyzések viszont harmincezer dukát költségről tudósítanak. – Amikor Teréz megkezdte az építkezést, egy negyed dukátja volt! – Jól gazdálkodott!

De közeledik az idő, mindjárt tíz óra! Egy perccel a kitűzött időpont előtt megnyomom a forgóablak melletti csengőt. Nem sokat kell várnom. Egy kedves hang arra kér, fáradjak a nagy kapu elé. Egy-két pillanat múlva hallatszik, hogy bentről fordul a kulcs, aztán feltárul a nehéz fakapu egyik szárnya. Átlépek a magas faküszöböt. Bent három néma, teljesen lefátyolozott nővér vár. Amikor becsukódik mögöttem a kapu, egyszerre felemelik az arcukat eltakaró fátyolt, s három nevető arcú kármelita köszönt. Se szó, se beszéd, össze-ölelkezünk. Aztán már pereg is a szó, egyszerre három nyelven . . . Hogy mennyire örülnek, hogy érzem magam otthon . . . Kettőt már ismerek a beszédszobából: pirosposztag arcú, középtermetű nővér a perjelnő, a magas, szépszemű fiatal nővér az alperjelnő, a harmadikról pedig kiderül, hogy ő a portás. Ő tűnik a legidősebbnek. Vastag barna darócruhájuk fölött agyonstoppolt, foltozott, napszitta fekete fátyol, lábukon gyékénytalpú ócska szandál. (Nesztelenül járnak, csak az én cipőm kopog illetlenül.)

Karonfognak, visznek körbe, felváltva magyaráznak. Bevallom, nehezen tudok eleget tenni a feladatomnak, hogy tudniillik mindent alaposan megfigyeljek. Túl erős és összetett a hatás. Mindenek előtt elbűvölnek Teréz tüneményes leányai. A következő észrevételem: a legteljesebb szegénység és a tökéletes tisztaság mindenütt. Igyekeznek mindent abban az állapotban megtartani, ahogyan Teréz anya idejében volt. Így aztán több a kopott, csorba lépcső, mint az ép. Óvatosan kell lépkedni. Mintha tudnák, hogy a külső látogatónak problémát jelenthetnek az egymáshoz ragasztott kis épületek zezugos átjárói, lépcsői, lejtői, buktatói, minden rázós helyen szinte átemelnek. Úgy érzem, mintha a karjukon repítenének. Ilyen figyelmességet még életemben alig tapasztaltam. S közben mesélnek, mosolyognak. Jókedvük egészen természetesnek hat, nem érzek semmi « mű-kedvességet », « mű-mosolyt ».

Luisa nővér (az alperjelnő) egy kis kertre mutat. Itt kellett az engedelmes újoncnak elültetnie a rothadt uborkát. Nevetve idézik fel a

történetet; gondolom, ma másképp teszik próbára a fiatal novicia engedelmességét. A kis kertet futónövények, kis bokrok borítják. Egy nyolcszögletű szobába lépünk, ahonnan hat ajtó nyílik a kolostor minden irányába. Falépcsőhöz érünk: ezen ment fel Teréz a kórusra, és 1577 karácsony éjjelén ezen zuhant végig és törte el a karját. A nővérek az «ördög lépcsőjének» nevezik és különös figyelemmel segítenek, hogy baj nélkül fölérjek. Keskeny, szűk lépcső, az oldalsó apró ablak alig szór be valami fényt. Felérve ki lehet nézni a «kerengőre». A pici udvar közepén kőkereszt magasodik, a fal mentén elhelyezett kőlapok szolgálnak ülőhelyül. A falakon futónövény, a kereszt körül muskátlibokrok. Kő és szegénység, de az utakon nem hever egyetlen lehullott levél sem. Innen jól látszik, hogyan ragasztották egyik épületdarabot a másikhoz, olyan ütemben tudniillik, ahogy Teréznek éppen volt valami pénze. Luisa nővér egy lyukas kis harangra mutat, ez volt a kolostor első harangja. Így vették, lyukasan, mert olcsó volt. De hogy micsoda hangja lehet. Nem merem meglóditani . . .

Visszatérünk a nyolcszögletű terembe. A falon Illés és Keresztes János képe. A nagyméretű fakereszt mellett Teréz mondata: *Solo Dios basta, todo se pasa*: Isten egymaga elég, minden elmúlik. Hangoosan betűzöm, és a három nővér arcára kiül az öröm; mi mindent jelenthet nekik ez az egyszerű mondat!

A káptalanterem voltaképp alig szobanagyságú. Ide temették a San José első nővéreit. Középen Isabel de San Domingo nővér ereklyéi.

Innen a kórus felé vezetnek. A perjelnő igen nagyvonalú, mert sarkig tárja az elzáró ablakokat. Leláthatok a templom szentélyébe. A nővérek ebben a helyiségben töltenek napi hét-nyolc órát. Innen hallgatják a szentmisét, itt mondják a zsolozsmát, itt elmélkednek napi két órát. A kórus közepén életnagyságú Krisztus-szobor áll. Teréz korából való, a nővérek így hívják: a szeretet Krisztusa. A szobor alatt a földön egy fából készült valami . . . Kérdőn nézek a perjelnőre. Lekuporodik mellém és magyaráz: ezt a faalkotmányt használta Teréz, mielőtt alapításra indult volna. Olyasféle, mint egy teknő, vagy egy fél koporsó. Ebben aludt, hogy így vezekeljen egy kicsit.

A kórus falán bekeretezve az a nevezetes római brévé, amely engedélyezi a kármeliták teljes szegénységét. A kórus közepén, a perjelnő helyén, maga Teréz ül. Kezét skapuláréja mögé rejt. Ruhája kifogástalan, mosolya változatlan. Ő a San José örökös perjelnője.

Ránézek a vezetőmre. Nevetve int, mert szavak nélkül is kitalálja kérésemet. Szembeállok tehát Terézzel és elkattintom a villanófényt. Viszem magammal a képet távolabbi vidékre.

A kórus előtti szobában összahajtogatva vagy felakasztva sorakoznak a híres fehér köpenyek. A perjelnö elővesz egyet, széthajtja és váratlan mozdulattal a vállamra borítja. Majd elveszek benne. Örömmel néznek mind a hárman, bennem meg egy pillanatra megáll a lélegzet. Nem jutok szóhoz . . . Ezt a fehér köpenyt kapják a kármeliták beöltözésükkor, ebben temetik el őket. Ez a gálaruhájuk. Gyapjú, könnyű, földig ér, egészen elrejtí az embert.

Innen megint kopott, ósdi lépcsőn kanyarodunk a cellák felé. Megmutatják belülről is. Vastag, szüette ajtó mögött fehérre meszelt fal, nagy fakereszt, valami ágyféleség, kis padka, – ez minden. Asztal nincs, az ablakpárkány szolgál helyette. Két kis polc egészíti ki a « berendezést ». Luisa nővér most megmutatja, hogyan imádkoznak a kereszt mellett. Elé áll, kitárt karokkal, a két kiálló szögére fekteti a kezét . . . Elmeséli hogy Pedro de Alcantara testvér tervezte ezeket a cellákat. Teréz enyhített rajta valamit. Azt akarta, hogy leányai emberséges, boldog légkörben szolgálják az Urat. Női finomsággal találta meg a szigorú aszkézis és az otthonos egyszerűség természetes összhangját. – Mondanom sem kell, hogy halálfejeket sehol sem látok.

« Ahol szeretet van, ott az ember nem fárad el » – olvasom a folyosóra kilépve. A sarokban egy XII. századi Szent Anna kép, mellette kis zöld növény. A kármeliták szeretik az ilyen családi zugokat. Emlékszem, Lisieux-i Teréz egy gyermek-Jézus szobor mellé rakta mindig a friss virágot.

Amit az előbb nem mertem megkockáztatni, most a perjelnö megteszi: meghúzza a lyukas kis harangot. Valószínűleg előzőleg tájékoztatta a közösséget, mert senki nem mozdul.

Ismét egy félig-meddig korhadt, de ragyogó tisztán tartott lépcső. Ezen jutunk Teréz cellájába. A legnagyobb természetességgel lépünk be, talán csak bennem ébred fel a gondolat, hogy kopogni illenék . . .

Olyan egyszerű, mint a többi. Pici ablak, vastag fapárkánnyal. Alatta kis padka. Ezen írta *A tökéletesség útját*. A párkányon lúdtoll, tintartó, nyitott könyv és egy korabeli *Krisztus követése*. Jobb kéz

felé az ágy, barna posztóval letakarva. Fölötte kis polc, rajta két kis korsó, Lorenzo küldte nővérenek Peruból. A falon az ismert nagy fakereszt. Egy másik polcon kicsi doboz, mint előljáró ebben őrizte a kulcsokat. Alatta a földön kis rokka, ezen font. A perjelnö szakavatott kézzel mutatja, hogyan kell eresztetni a fonalat.

Miután mindent alaposan megnéztem, lefényképeztem, mindhárman letérdelünk és közösen imádkozunk. Megnézzük a szomszédos cellát is. Ana de San Bartolomé, Teréz titkárnője és ápolónője lakott itt.

Az újoncok oratóriumába lépünk. Itt valóban érzem a régiséget. Talán a művirágok miatt? Luisa nővér mutatja azokat a fehér és fekete babszemeket, amelyekkel Teréz idejében szavaztak. Aztán a Teréz által használt könyvek egyikét adja a kezembe. A lapszéleken több helyütt ez olvasható: « oho! » – vagyis: irtó érdekes!

Mellette a ruhanemű-szoba. A nővérek közös szekrényéül néhány ócska láda szolgál. Bennük tiszta, összehajtott fehérnemű, kötények, ingek. Hihetetlenül durva anyagból valamennyi. Megmutatják az első fátymintát, amelyet maga Teréz tervezett.

Kilépünk a kertbe. Ez a nővérek egyetlen szabad területe egyben temetője is. Egy terebélyes bokorra mutatnak, amely – állítólag – még Teréz korából való. Séta közben elmondatom velük a napirendet. Reggel fél 6-kor kelnek. Elmondják a Laudest, majd egy óra hosszat elmélkednek. Ezután elimádkozzák a Tertiát. A szentmisét hálaadás majd munka követi. – A műveletlen, eléggé bozotos kert három remeteséget rejt. Ebben a három helyiségben valóban mindent úgy őriznek, mint volt Teréz korában. A nővérek szívesen járnak ide imádkozni, tudják, hogy Teréz milyen különleges nagy kegyelmekben részesült itt.

A remeteségekből a kis temető felé kanyarodunk. A sírok elég régiek, az utóbbi időben már nem ide temetkeznek. Innen alig pár lépés az a kórus, amely az első kis kápolna falához tapad. Itt történt az alapítás, Teréz itt imádkozott hosszú órákat . . . Ezen a kóruson látta, hogy Mária, a Kármel Királynője, köpenyével beborítja a kármelitákat.

Visszasétálunk a főépület felé. Olyan részt mutatnak most, amelyet már nem használnak, pl. a XVI. századi kasztíliai konyhát. A tűztér nyitott, a keresztbe rakott fahasábok felett kellett forgatni az edénye-

ket. Teréznek itt is volt egy elragadtatása, amint ezt a jobb oldali festmény jelzi. A füstös falon nagy merőkanalak, lábasok, serpenyők, rézüstök, öblös köcsögök lógnak. Szeretném összehasonlítani az igazi konyhával, de arról nem esik szó. Sajnos az ebédlőt sem mutatják meg.

Most olyan régi lépcsőn kapaszkodunk felfelé, amelynek, azt hiszem, egyetlen ép foka sincs. Közben megtudom, hogy tizenhatan vannak a megengedett huszonegy helyett. Egy közülük már mozgásképtelen beteg. Luisa nővér folytatja a napirend ismertetését: 1 óra előtt húsz perccel elimádkozzák a szextát, utána lelkiismeretvizsgálat és ebéd következik. Tehát egy óraker esznek először? Elneveti magát, ugyanis elfelejtette jelezni, hogy a reggeli szentmise után valami reggelit is vesznek magukhoz. Megnyugszom, ő meg folytatja: ebéd után egy órát a közös rekreációs teremben töltenek. Ezután mindenki a cellájába megy, nyári időben egyórás pihenésre. 3-kor elimádkozzák a Nonát, majd félórás lelkiolvasást tartanak. Ezt ismét munka követi. 20 perccel 6 óra előtt elmondják a vesperást, egy órát elmélkednek. Vacsora, majd ismét egy órás közös üdülés. Rekreáció után visszatérnek a kórusra, elimádkozzák a kompletóriumot. Ismét a cellájába megy mindenki, imádkozik, vagy azt csinál, amit akar. Este fél 11-től 11-ig lelkiolvasás. Fél 12-kor matutinum. Általában éjjel fél egykor fekszenek le. Télen hét, nyáron hat órát alszanak. Megkérdezem, van-e fűtés a házban. Fejét rázza: nincs.

Most már kifele tartunk, gyorsan megtudakolom még a nevüket. A perjelnő: Maria de Carmen, az alperjelnő: Maria Luisa, a portásnővér: Teresia Margarita és a negyedik, aki segített a kalauzolásban, Antonia nővér. A tizenhatból négyet megismerhettem!

Búcsúzáskor Maria Luisa nővér megígéri, hogy ezentúl minden nap imádkozik a magyarokért. Megszorítom a kezét. Biztos vagyok abban, hogy megtartja ígéretét.

Kiérünk a nagy kapu elé. Még egyszer megöleljük egymást. Lebozsátják hosszú fátyolukat, a perjelnő felnyitja a nagy kaput. Hangtalanul lépek ki. Mire megfordulok, a kapu már becsukódott.

Este a triduum második napja a Megtestesülés kolostor templomában. Nagy tömeg, jobbára ugyanazok az arcok. Nem nagyon tudok figyelni Fray Efreem eszme-futtatására, mert gondolatban még mindig a San Joséban vagyok. Éjjel is velük álmodom . . .

Augusztus 26.

Utolsó napra maradt a Megtestesülés kolostor. A két perjelnő már telefonon beszélt egymással, ennek ellenére ide sem volt könnyű bejutni. Itt egy fiatal székesegyházi kanonok vállalja a közbenjáró szerepet, ő tárgyal a perjelnővel. Sajnos, már eleve igen szűkre szabják a látogatás idejét, pedig talán itt lett volna szükség több időre.

A megjelölt időpontban csöngetek, és az utasítás szerint odaállok a nagy kapu elé. Teréznek is itt kellett belépnie annak idején, 1536 októberében. Itt vált el Antoniótól. Amíg erre gondolok, megzörren a belső zár és feltárul a kapu. Most már nem lepődöm meg a három rám váró lefátyolozott nővér láttán. Megvárják, amíg becsukódik a kapu, s akkor felemelik az arcukat fedő hosszú fátyolt. Ezek is mosolygós arcok: egy fiatal, egy középkorú és egy idősebb nővér. Megjelenik egy negyedik is, jókora csengővel a kezében. A kölcsönös bemutatkozás után elindulunk a szűkre szabott körsétára. A perjelnő éppen influenzás, így vele nem találkozhatom. Amerre megyünk, szól a csengő . . . Kicsit kellemetlenül érzem magam, a középkori bélpoklosok jutnak eszembe. Egek Ura, mire jó ez a riasztás? De ha csak ez az ára annak, hogy végigjárhatom a Megtestesülés kolostor belsejét, ám legyen, – s többé nem gondolok a csengőre. Kérdezik, hogy mit akarok látni; erre nem válaszolhatok mást, mint azt, hogy – Mindent! Elnevetik magukat, és a legfiatalabb, – szemmel láthatólag a legtemperamentumosabb – már indul is előre. Közben pereg a nyelve: az Encarnación kolostort egy Doña Elvira González nevű özvegy építtette. Az alapítást engedélyező pápai bulla kelte: 1478. Jámbor beáták laktak itt; az egyik előljáró, Doña Beatriz, tökéletesebb életre vágyódva keresztülvitte, hogy a kis közösség a kármelita szabályok szerint kolostorrá alakuljon. Az engedélyt X. Leó pápa adta meg 1513. július 3-án. Az ünnepélyes avatásra 1515. április 4-én került sor, – ugyanazon a napon, amelyen a San Juan templomban megkeresztelték Teresa de Ahumada y Cepedát.

Nem szakítom félbe, mert látom, hogy úgyis elmond minden érdekeseget. Először arra a kórusra megyünk be, amelyet a templomból kívülről már láttam. Teréz tehát itt imádkozott majd három évtizeden keresztül. Megnézem a kis áldoztató ablakot, ahol oly sokszor vette magához az Eukarisztiát Keresztes János kezéből. Megcsodállok egy hatalmas kódexet: gregorián zsolozsmáskönyv. A kórus végén a

Kármel Királynőjének szobrát helyezték el. Teréz ez elé szokott leülni, mert azt mondta, hogy a kármel igazi perjelnöje a Szent Szűz.

Visszalépünk a kerengőre. Széles, tágas körfolyosó a «sétáló palotájuk», újabban üvegablakokkal lezártan. Innen nyílnak körbe a cellák. Megállunk egy jó négyszáz éves ajtó előtt. Amikor feltáruul, beléphetek Teréz cellájába, abba a kettős szintű helyiségbe, amelyet a nagydarab trappistával együtt szemléltünk – kívülről. Az ajtó eredeti – magyarázza a fiatal kármelita –, de a cellának csak egy részét tárták fel és állították helyre. Azt meg még máig sem tudták felfedezni, hol volt a feljáró a felső konyhába. Olyan szakértelemmel magyaráz, lelkesedik, mint egy született régész. Látszik, hogy ismeri a dolgokat. Elmondja, hogy magát a konyhát is nemrég fedezték fel, s most azon dolgoznak, hogy a kolostor eddig még fel nem tárt részeibe is eljussanak. – Most itt bent is készíték néhány közeli felvételt Teréz munkosaráról, az asztalra helyezett írószerszámokról.

Csengőszó mellett vonulunk a káptalanterembe. Tehát itt zajlott le Teréz nyilvános megvádolása, amikor visszahívták a San Joséból, és néhány évvel később már itt tartott káptalant mint a kolostor perjelnöje. *Tempora mutantur . . .* A San José egyszerűségével szemben itt a «régi dicsőség» csillogó nyomai látszanak: díszesen aranyozott oltár szolgál a megostorozott Jézus szobra háttérül, előtte kissé kopott, de még mindig igen értékes szőnyeg. Közben elmesélik, hogy a kolostor egy zsidó temető helyén épült, és most is gyakran találnak még a kertben csontmaradványokat.

A kerengőt körbejárva az ember szinte úgy érzi, hogy egy hajdani főúri palotába csöppent. Innen lehet lelátni a kertbe. Fgész sor terem, szoba nyílik a széles folyosóról. Ezek valamikor mind cellák voltak. Belépünk az egyikbe: egy latin nyelvű, 1556-ban nyomtatott teljes Szentírást mutatnak, aztán egy olyan vaskos könyvet, amelyet 1880-ban adtak ki: egyik oldalon Teréz valamennyi műve facsimile nyomásban, a másik oldalon a rendes nyomtatott szöveg. Manapság talán nem lenne rendkívüli kötet, de 1880-ból! Közben kiderül – ezt az idős nővér magyarázza –, hogy ez a könyvtár egyik része. Ő tartja rendben. Közel háromezer könyvük van, köztük több száz könyvritkaság. Innen, a könyvtár ablakából kilátunk a temetőre. Mindössze a két legutoljára eltemetett nővér nyugszik itt, a többit még mind a kórus alatti kriptában temették el.

Széles lépcsőn megyünk felfelé. Erről a következőt mesélik felváltva: Teréz itt találkozott egyszer a lépcső tetején álló gyermek Jézussal. Bemutakoztak egymásnak: – Én Jézus Teréze vagyok; mire a Gyermek: – Én pedig Teréz Jézusa!

A felső kórusra érünk. A hagyomány szerint itt látta Teréz Máriát a *Salve Regina* éneklése alatt. Pompásan felöltöztetett Mária-szobor áll a dúsán aranyozott oltár előtt. A kórus tele van képekkel, szobrokkal. Kérdezem, hogy lehet itt egyáltalán takarítani? Bevallják, nehezen, de érdekes módon, jóllehet egy nap alatt mindent belep a por, a Szent Szűz arcán soha nem találnak egyetlen porszemet sem.

Ezen a kóruson őriznek tizenkét olyan óriás-kódexet, amelyek még jóval Teréz kora előtti századokból származnak. Méteres lapjain mindmáig ragyogva villognak a színek, koromfeketék a gregorián neumák.

A kórus jobb oldalán porosodó orgona a XIII. században készült. Nekiállnak ketten is, hogy a fújtatóval valami hangot csaljanak ki belőle. A kipréselt hangnak már nem sok köze van a zenéhez, de legalább a különleges síprendszerről készítek egy felvételt.

Megmutatják azt a cellát, amelyben Teréz perjelnsége idején lakott. Két helyiségből áll, a második egy kis oratóriumféle. Tágasabb, világosabb, mint a másik. Egy polcon most is ott áll a kis olajlámpa. Három könyv, egy gyertya az egészen primitív kis falbavájt szekrény polcán. Átmegyünk a cellába, s most ott találok magam, ahol néhány nappal ezelőtt eltévelyedtem és a szenyorita kitette a szűrömet. Méghozzá ismét egyedül, mert a múzeum rácsa felé léptek közelednek, és kísérom, mint a megrebbent madarak, egy pillanat alatt eltűnnek. Az ágy van középen egy nagy fadarabbal, egy láda, falba épített hárompolcos szekrényke, egy szék, rajta fonóeszközök, kis számoly, a falon néhány kép, – és hát természetesen Teréz szobra alkotja a «berendezést». Visszalépek én is az oratóriumba, ahol várnak rám. A legközelebbi állomásunk az a kolostori börtön, ahová Terézt a San José alapítása után zárták. Tágas szép szoba ahhoz képest, amilyen a San José egy cellája. Ágyat nem látok sehol, csak két széket, egy asztalt és az elmaradhatatlan olajlámpát. Tudom, Teréz nagyon boldog volt itt, mert békében hagyták, imádkozhatott egész álló nap. A börtönszoba mellett ugyancsak kis oratórium. A nővérek elbeszélése szerint itt jelent meg Teréznek Fray Pedro és mondta meg neki, milyen nagy mennyei boldogságot szerzett neki az a «kis» vezeklés,

amelyet világi életében végzett. A «börtönhöz» kis konyha is tartozik, a már ismert felszereléssel.

Úgy látszik, most a múzeum kolostori részén járunk, mert megint ismert helyiségbe jutunk: abba a beszélőszobába, amelyben innen, belülről Teréz, kívülről pedig Juan testvér, a Szentháromságot szemlélték közös elragadtatásban. A rájuknyitó nővérről emlékezem; én persze nem látok semmit . . .

Mesélik, hogy reggelire és vacsorára éppen hogy csak esznek valamit, de az ebéd bőséges. Kérdezem, miben áll náluk a zsinati megújulás. Csak egyetlen változás történt, nevezetesen az, hogy spanyolul imádkoznak. Egyébként mindenben ragaszkodnak ahhoz az életmódhoz, amelyet még Teréz állapított meg a reformált kolostor számára. A megújulás náluk az élő hagyományhoz való feltétlen hűséget jelenti.

Júlia nővér, a legfiatalabb, magyaráz, mutogat, látszik, hogy teljesen elemében van. És minden szavából árad a boldogság. Megkérdeztem tőle, mi ennek a boldogságnak a titka. – Ó, nagyon egyszerű! Isten akarata és Szent Teréz tanítása szerint él. – Miben látják hivatásuk lényegét? – A szeretetben és az imában. Kis Terézre hivatkozik az egyik: mily sokféle hivatást érzett magában, de akkor lett igazán boldog és kiteljesedett nő, amikor megértette, hogy az ő hivatása a szeretet.

A közösség létszáma – ugyancsak a hagyománynak megfelelően – itt nagyobb, mint más kármelekben. Huszonhatan vannak, de régebben még többen szoktak lenni. Három újoncuk készül a fogadalomra. Közben kiderül, hogy Júlia nővér a San José-beli Luisa nővér húga, tizenkét éve kármelita és boldog, mint egy gyermek. Ide-oda röpköd, nagyokat nevet. És hogy milyen szép!

Valahogy itt ez a boldogság a legerősebb benyomásom. A San Joséban a bensőséges összeszedettséget éreztem inkább. Itt is imádkozunk közösen: a kóruson – ahol Teréz Máriát látta – elénekeljük a *Salve Reginát*.

Egy és háromnegyedórás sétánk végére érünk. Még gyorsan megkérdezem a nevüket. Az öreg nővér csak annyit árul el, hogy hetvenöt éves, s nagy várakozással készül a halálra; a magas, előkelő mozgású nővér tipikusan spanyol nevet visel, Pilarnak hívják (különben remek humora van; ő jegyezte meg, hogy a kármel kávéja igazán nem érdemli meg a kávé nevet); a csengős nővér neve Margarita Teresita; az alperjelnőt Concepciónnak nevezik; a beteg perjelnőt pedig Magdaléná-

nak. – Megszokták a látogatókat, azért ilyen óvatosak. – Hogyhogy? – kérdezem. Hát ki jöhet be ide? – Hát a bíboros, amikor erre jár, aztán a király . . . Melyik bíboros? – A toledói gyakran, néhányszor a madridi is.

Megállunk a kapu előtt. Megköszönöm kedvességüket, imáiba ajánlom a magyarokat. Megígérik, és azóta is biztosan állják a szavukat. Aztán elköszönünk, abban a reményben, hogy az örök életben, a közös Atya bankettjén, mindnyájan találkozunk. Ott aztán nem lesz többé böjt, elválás, éjszaka!

Lebocsátják a fátyolukat, az alperjelnő kinyitja a kaput. Viszontlátásra! – intek még vissza a küszöbről. Döngve csukódik be a nehéz faszárny, és ismét kint találok magam a nyüzsgő turisták tömegében.

A kapun túl Jézusról nevezett Teréz vár: kezében a vándorbot. Indul Avilából, hogy továbbvigye az örömhírt, átadja azt az üzenetet, amit öröktől fogva őrá bízott a Megtestesült Istenember. Itt az ideje, hogy én is elhagyjam ezt a hegyre épült várost.

Valamivel éjfél körül indul a vonat fel, a francia határ felé. A zsúfolt vagonokban talpalatnyi hely sincs, fáradt munkások fekszenek még a folyosókon is. Az egyik ablak mellett szorongva még vissza tudok pillantani a fényárban úszó avilai városfalakra.

Nem köszönök el Teréztől, mert úgy érzem, együtt megyünk.

II. RÉSZ

AVILAI TERÉZ AZ IMÁRÓL

Megértem, mennyire élvezi ennek a nagy szentnek életét; Önéletrajza után olvassa el Az alapítások könyvét, azután a Miatyánkot, a Leveleket, végül valamennyi művét. Ezekben minden páratlanul nagyszerű, és a sajátos dolgok mellett az ember megtalálja azt, amit mindenki gyakorolhat. Ha elolvasta, újra fogja olvasni. Szent Teréz ugyanis olyan szerző, aki az ember mindennapi kenyerévé válik.

CHARLES DE FOUCAULD
(1858–1916)

MISERICORDIAS DOMINI IN ETERNUM

E

... az új...
... Amad...
... hogy Ist...
... deka; mind...
... és üdvösség...
... adására...
...
... Mindenek...
... Lúther...
... Tréntől...
... adát: kell szem...
... 1545-ben kezu...
... dott. Ferérekko...
... bostoni al oja.

I.

AVILAI TERÉZ HITE

Ha a szentírásban vagy hitünk szent titkai között olyasvalamire akadtok, amit nem vagytok képesek megérteni, ne törjétek rajta sokat a fejeteket . . . Sokkal inkább bámulatba ejt és zavarba hoz engem, ha látom azt a szeretetet, amellyel Isten minket szeret.

AVILAI SZENT TERÉZ

A hit a közvetlen és egyedüli arányos eszköze annak, hogy a lélek Istennel egyesüljön.

KERESZTES SZENT JÁNOS

Mielőtt vázlatosan összefoglalnánk Avilai Teréznek az imáról szóló tanítását, vizsgáljuk meg röviden, miben hitt ő. Imádkozni ugyanis csak az akar, aki hiszi, vagy legalábbis feltételezi, hogy Isten létezik. A hit Isten előzetes és ingyenes szeretet-ajándéka; mindenkinek felkínálja – mivel kivétel nélkül mindenkit szeret és üdvösségre hív –, de meghagyja a személy szabadságát annak elfogadására vagy visszautasítására. Hinni is, szeretni is, csak szabadon lehet.

Mindenekelőtt a kort, Luther, a reformáció, a Trentói zsinat századát kell szemmel tartanunk (1). A Trentói zsinat 1545-ben kezdődött, Teréz ekkor már tíz éve a Megtestesülés kolostor lakója.

(1) Áttekintésül l. az *Összehasonlító időrendi táblázatot*.

Az elkövetkező években a látogatóktól hall többé-kevésbé megbízható híreket, a közösségnek tartott szentbeszédekből és később, a nagy spanyol teológusokkal folytatott párbeszédeiből sajátít el valamit a zsinat teológiájából. Nem valószínű, hogy valaha is spanyol fordításban olvasott volna a zsinat dokumentumaiból. Az «eretnek» tanok terjedéséről sokat hall. A kor felfogása szerint meg van győződve arról, hogy ezek a szerencsétlenek nem jutnak a mennybe, ezért haláláig nem szűnik meg értük imádkozni, vezekelni. Írásaiban gyakran visszatér erre a témára, szeretne ugyanis mindenkit arra buzdítani – elsősorban persze nővéreit – hogy imádkozzanak ezekért az «eltévelyedettekért». De egyébként nem kerül kapcsolatba a reformáció eszméivel, hiszen a királyok éber szemmel őrködnek azon, hogy Luther hívei spanyol földre be ne tegyék a lábukat.

Az afrikai mórokat éppen hogy csak sikerült kiszorítani az Ibériai félszigetről; őket hitetleneknek tartja Teréz, akárcsak azokat a szerencsétlen pogányokat, akiket Kolumbusz és társai nemrég fedeztek fel. Teréz hősöknek tekinti a konkvisztádorokat, mivel ezer veszéllyel dacolva többek között ők viszik el a hit fényét a távoli világ pogányai közé.

Elméleti ateizmussal Teréz nemigen találkozhatott, de gyakorlatival annál inkább. Hányszor sóhajt fel írásaiban, amikor valamilyen összefüggésben azokról szól, akik élnek világukat, gyűjtik a kincseket, dorbézolnak stb. Különösen alapító körútjain volt alkalma ilyenekkel találkozni. Ilyenkor aztán elővette minden ékesszólását, hogy letérítse őket a bűn útjáról, és megnyerje a keresztény életnek. Nővérei tudták, hogy egy-egy «kedvenc bűnöséért» éveken át sírt, könyörgött, vezekelt. Valóban azt kívánta, hogy ott Avilában, spanyol földön, a távoli országokban (2), az új világban és az egész földkerekségen jöjjön el Isten országa. Hite és szeretete sürgette, hogy ezért mindent megtegyen.

Miben hitt tehát Avilai Teréz, egyháztanító?

(2) Soha nem járt hazája határain túl.

I. HITÉNEK ALAPJAI

1. A Szentírás

Abszolút tisztelettel tekint a Bibliára, fenntartás nélkül elfogadja élete zsinórmértékéül. Írásait azzal adja át a neves avilai teológusoknak: vizsgálják meg, nincs-e benne valami, ami ellentmondana a Szentírásnak. Amikor gyóntatója kívánja, beszámol a rendkívüli kegyelmekről, látomásokról. Az ítéletben ugyanez a szempont nyugtatja meg: semmi nem történt vele, ami ellene mondana a Szentírásnak. Élete vége felé Velasquez kanonok segíti nagy megpróbáltatásaiban. A Szentírás szövegének magyarázata megnyugtatja, és a hit legmélyebb bizonyosságával tölti el. Nővéreit arra figyelmezteti: ügyet se vessenek az olyan beszédre, amely a legkisebb mértékben is eltér a Szentírástól.

Imáiban nem győz hálát adni Istennek a Szentírás nagy kincséért. Megtapasztalja Istennek a Szóban ható erejét, és ezért meg van győződve arról, hogy akár csak egy szó is átalakíthatja az embert.

A Szentírás mély ismeretére nem a tanulmányok vezették el. Az Énekek énekéhez írott gondolatait így vezeti be:

Már egy-két év óta az Úr nekem mindannyiszor nagy lelki vigasztalást juttat, valahányszor, ha csak néhány szót is, olvasok vagy hallok Salamon király Énekek éneke c. könyvéből, és pedig akkorát, hogy bár nem értem meg világosan a latin szöveg spanyol fordítását, jobban meghatja és fölemeli a lelkemet, mint sok más épületes olvasmány, amelyet jól megértek. Ez nálam egészen természetes lett; pedig, még ha meg is magyarázzák nekem olykor a spanyol szöveget, akkor sem értek belőle többet . . . és anélkül, hogy megérteném . . . , lelkem önkívületi állapotba jut (É ÖM III. 325).

Ez az eset gyakran megtörténik vele a zsoltárok imádkozása közben is. Nem érti a latin szöveget, mégis csodálatos meglátásai vannak a szöveg tartalmával kapcsolatban. Jobban megérti a szöveg rejtett értelmét, mintha spanyolul lenne írva.

Bámulatos erőt érez magában arra, hogy akár a világ minden kínzását is elviselje, csakhogy teljesíthesse a Szentírás legkisebb előírását is. – És valóban: mi más az egész kármelita, szemlélődő élet, mint Isten szavának hallgatása és nagylelkű teljesítése?!

2. Az Egyház

Mielőtt élete mesterművére, *A belső várkastély* kötetére pontot tenne, Utóiratot szerkeszt.

Valahányszor olvassátok ezt az iratot, az én nevemben dicsérjétek Őfelségét, imádkozzatok Egyházának elterjedéséért, a luteránusok megtéréséért . . . Ha valamiben tévedtem volna, annak csak az lehet az oka, hogy nem értettem meg a dolgot; mert én mindenben alávetem magam annak, amit a római katolikus Anyaszentegyház tanít. Ebben a hitben élek, ezt vallom, ebben akarok mindig megmaradni és ebben meghalni (BV 482).

Azért hisz a rendkívüli kegyelmek valóságában, mert azok nyomán növekedett benne az Egyház iránti szeretet. Nővéreinek azt ajánlja: higgyék szilárdan mindazt, amit az Egyház tanít, akkor biztosak lehetnek abban, hogy jó úton haladnak. Ő maga hajlandó lenne elszenvedni ezer halált a *Credo* egyetlen szaváért. Ismételten bevallja: soha nem volt semmiféle hit-ellenes kísértése, soha nem kételkedett egyetlen pillanatig sem.

Talán ma nem vagyunk hozzászokva ehhez a megingathatatlan hithez. Ezt mondhatná valaki: « Könnyű neki, vallásos környezetben élt, apáca volt, egész életében szent dolgokkal foglalkozott, nem tanulmányozta kora hitetlen gondolkodóinak műveit stb. » Ahelyett, hogy erre az ellenvetésre válaszolnánk, inkább kérdezzük meg: honnan ez a megingathatatlan hite? Hogyan ismerte meg az Egyház tanítását, amelynek feltétel nélkül alávetette magát?

a. *Lelkivezető, gyóntató*

Isten helyetteseit, szócsöveit látja bennük. Soha nem bánta meg, hogy mindenben engedelmeskedett nekik. Nagy gondot fordít arra, hogy minden kármelnek megfelelő gyóntatókat keressen. Ajánlja lányainak a teljes őszinteséget és engedelmisséget. Tartsanak ki ezen az úton még akkor is, ha a gyóntató, lelkivezető tévedne. Több hasznuk lesz belőle, mintha Isten angyalára hallgatnának, aki más utat mutat.

b. A tudósok

Amikor leányainak tanácsot ad, nem kételkedik abban, hogy Isten működik benne. Ezért is mer mindig nagy vállalkozásokba vágni. De arra is mindig ügyel, hogy soha ne menjen a saját feje után: mindig kikéri tudós emberek tanácsát. A leghetlenebbnek látszó alapításokra késedelem nélkül elindul, amikor a megkérdezett «tudós ember» – tehát teológus – ajánlja. Nem emlékszik arra, hogy valaha is eltért volna ettől az irányelvétől. Leányait többször inti, kérjenek tanácsot okos és erényes emberektől. Biztosítja őket arról, hogy az igazi tudósokban még soha nem csalódott. Volt is alkalmá jó néhányval találkozni: jezsuitákkal, domonkosokkal, ferencesekkel stb.

Viszont igen rossz emlékei vannak a féltudós emberekről, akik mindentől félnek, és igen sokba kerültek neki. Szükség esetén tudósokkal is kereken közli ellenvéleményét. P. Ibañez hosszú teológiai traktátussal akarja eltéríteni attól a szándékától, hogy a kármelita nővérek a legteljesebb szegénységben éljenek. Teréz köszöni az alapos teológiai tanulmányt, de nem engedi magát eltántorítani hivatásától, hogy Krisztust a legteljesebb szegénységben kövesse. Felmenti a tudós teológust attól, hogy a jövőben erre a témára vonatkozó tudományát vele közölje.

A látszólagos ellentét okát Teréz belső szabadságában kell keresnünk; a hit által megerősítve megtanulta a megkülönböztetés tudományát.

II. A HIT IGAZSÁGAI

Nehéz lenne rendszerbe foglalni azokat az igazságokat, amelyeket Teréz hitt. Amikor írásaiban alkalom nyílik rá, szívesen kitér az éppen említett tanításra, és kifejezi teljes ragaszkodását. Életét Isten jelenlétében éli, egész lényével szereti Istent . . . lehetetlen tehát tanítását tudományos rendszerbe kényszeríteni. Lássunk mégis néhány szempontot.

1. Isten, szentek, angyalok

Teréz soha nem fontolgatja Isten létének dogmáját, nem bizonyít, nem érvel. Krisztus számára annyira élő Személy, mintha ott élne Vele, 1500 évvel születése előtt, Palesztinában. Isten számára nem fogalom, hanem maga a Lét. A Szentháromság személyeinek bennünk lakozása állandóan visszatérő témája, boldogsága.

Az angyalok és a rossz szellemek létezése szintén nem okoz neki problémát. Elragadtatásaiban gyakran lát angyalokat, gyötrelmeiben, kísértéseiben a gonosz tevékenységét tapasztalja. Eleinte fél, iszonyodik, de aztán a legádázabb kísértések közepette is nyugodt marad. Szenteltvízzel keresztet vet, Isten nevét ismételgeti. Bátorságot merít annak tudatából is, hogy a gonosz lélek nem ismeri gondolatainkat, sem azokat a titkokat, amelyeket Isten bízott a lélekre. Minden erőfeszítése ellenére is tehetetlen marad, nem vakíthatja el teljesen értelmünket, semmit sem tehet Isten megengedése nélkül.

2. A szentségek

Gyakran beszél róluk, főképp a bűnbánat szentségéről és az Eukarisztiáról. Szerzetesi élete első évében gyakran gyónt, ezt ajánl-gatta családtagjainak is. Nem lát benne semmi problémát: ő bevallja hibáit, a feloldozásban pedig megkapja Isten bocsánatát.

Később többet beszél az Eukarisztiáról. A Miatyánk negyedik kérését az élő Kenyérre vonatkoztatja. Az Eukarisztiában Krisztus valóságos és élő jelenlétét ünnepli. Mosolyog magában azokon, akik azt kívánják: bárcsak Krisztus kortársai lehettek volna! Hiszen itt van velünk, itt él közöttünk az Eukarisztiában! Mit kívánhatunk még?

Nagy szeretettel tanítja leányait, hogyan járuljanak a szentáldozás-hoz. Egyetlen szentáldozás elég arra, hogy minket végtelenül gazdag-gá tegyen!

Nem beszél a keresztségről, lényegileg a többi szentségről sem. Egészen a jelen pillanat misztériuma: a köztünk élő Jézus titka és állandó jelenlétének boldogsága foglalja le.

3. A végső dolgok

Terézt már kisgyermek korában megragadja az « örökkévalóság », az ég és a pokol létezésének gondolata. Örökké, örökké . . . – alig hét-éves, amikor ezt ismételteti mintegy megbűvölten a felfoghatatlan boldogságtól. Kb. negyvenéves, amikor *Őnéletrajza* végén ugyanerről a « *sub specie aeternitatis* » életfelfogásáról tesz tanúságot:

Az élet olyan lett számomra, mintha aludnék, s mindaz, amit látok, úgy tűnik föl nekem, mint egy álom. Nem érzek többé a szívemben sem nagyfokú fájdalmat. Ha azért egyik-másik dolog mégis kivált bennem ilyen érzelmet, az is igen rövid ideig tart, s eloszlik, mint az álmokkép, úgyhogy szinte magam is csodálkozom rajta. Ez az igazság (Ö 474–475).

Az örökkévalóság számára vagy a menny, vagy a pokol. Gyermekkorában azért akar meghalni, hogy minél hamarabb élvezhesse a menny örömét. Amint növekszik Isten iránti szeretete, elszakad ettől az önző felfogástól, és inkább élni szeretne, hogy minél többet tegyen Isten országáért. Egy évvel halála előtt Palenciában írja meg utolsó lelki számadását Velasquez püspöknek.

Lelkem tökéletes békét élvez, nem óhajtja sem az életet, sem a halált, hacsak nem egy-egy pillanatra azért, hogy megláthassa Istent. Azonban alig támadt benne ez a gondolat, azonnal olyan erősen érzi a három isteni Személy jelenlétét, hogy megszűnik benne a távollét okozta vágy és élni óhajt, ha Isten úgy akarja, hogy Őneki tovább szolgálhasson. Ha pedig rajtam múlna, hogy akár csak egy lélek is, legalább rövid időre jobban szeresse Őt és hívebben szolgáljon Neki, nézetem szerint ezt jobban óhajtanám, mint azt, hogy a mennyei boldogságban legyenek (6LSz ŐM. III. 435) (3).

Ez már a szentek paradox álláspontja: annyira Isten dicsőségére, Országának terjedésére gondolnak csak, hogy szinte elfeledkeznek a rájuk váró boldog örökkévalóságról.

(3) A mindig vértanúságra vágyódó szaharai remete, Charles de Foucauld, 1914-ben ezt írja unokanővérének, Madame de Bondy-nak: « Nem mondhatom, hogy különösképpen vágyódom a halál után. Azelőtt nagyon kívántam; most látom, hogy annyi jót kell tenni, annyi lélek van pásztor nélkül, hogy nagyon szeretnék valami kis jót tenni, egy kicsit dolgozni mások üdvösségén » (idézi J.-F. Six: *Itinéraire spirituel de Charles de Foucauld*, Párizs, 1958. 361. l.).

Egy alkalommal Isten megmutatta neki azt a helyet, amely a pokolban rá várt volna, ha meg nem tér. Élete egyik legnagyobb kegyelmének tartja ezt a látomást. Hosszú ideig «félve és remegve munkálja üdvösségét», írásaiban gyakran elismeri, hogy bűnei miatt méltó lenne az örök kárhozatra (4). De aztán ez a félelem átalakul: elfeledkezik önmagáról és testvéreit akarja megóvni az egyetlen rossztól, az örök kárhozattól.

Hiszi a tisztítóhely létét, mint olyan állapotot, amelyben a lélek az utolsó megtisztuláson esik keresztül. Kármelbe lépésének egyik indítóoka: a szerzetesi életben szépen leszenvedi ezt a tisztítóüzet, aztán halála után egyenesen a mennybe kerül. Később ez a felfogása is alapvetően megváltozik. Leányait már arra buzdítja, ne törődjenek azzal, hogy elkerüljék a tisztítóhelyet. Dolgozzanak, vezekeljenek és imádkozzanak testvéreikért. Mit számít az, hogy esetleg majd szenvedniük kell egy ideig, mielőtt megláthatnák Istent! Ő maga boldogan szenvedne a tisztítóhelyen akár a világ végéig is, ha imáival csak egyetlen lelket is megmenthetne, ha mások lelki előhaladását és Isten dicsőségét szolgálhatná!

*

A szabadon elfogadott hit lassanként áthatotta Teréz lelkét, meghatározta élete legapróbb mozzanatát is. A személyes Szeretetet ismerte meg Istenben, Krisztusban, és hitt Benne. Attól a perctől kezdve, hogy feltétel nélkül átadta magát ennek a személyes Szeretetnek, csak egyetlen gondja maradt: hogy minél jobban szeresse és megszerettesse.

A hit és a szeretet egyik legkézzelfoghatóbb megnyilvánulása az ima. Teréz szilárdan hitt és az ima útján haladva önmaga teljes odaadásával szeretett.

Hogy testvérei is megismerjék a Szeretetet, higgyenek Benne és egész lényükkel viszonszeressék: azért vállalkozott arra, hogy papírra vesse az imáról szóló gondolatait.

(4) Ez persze megint a szentek túlzása. Nem valószínű, hogy Teréz valaha is súlyos bűnt követett volna el. De megélte azt, amiről Szent Páltól kezdve Lisieux-i Terézig oly sokan vallottak: csak Isten kegyelmének köszönhetik azt, hogy naponta nem buknak el.

II.

AZ IMA ÉS HATÁSAI

Gyermekem, mondja Isten, neked adom a földet és a tengert; neked ajándékozom az eget és minden állatot; kis gyermekem, tőled csak egyet kérek: szomjazz Atyád után.

ALEXANDRIAI KELEMEN (150–211)

Urunk úgy ment a forráshoz, mint egy vadász; vizet kért, hogy adhassa; inni kért, mint aki szomjas, hogy alkalma legyen inni adni. Egy kérést intézett a szamariai asszonyhoz, hogy taníthassa őt, és hogy aztán az asszony kérjen . . . Kéréssel nyitotta meg a beszélgetést, hogy így kiprovokálja a másik őszinte kérését. Vizet kért, aztán az élet vizét ígérte.

SZÍR SZENT EFRÉM (306–373)

A lelket, amikor tanításodból iszik, végtelen mélységeidbe vezeted; bölcseségedet leheled belé, és bölcsességeddel örömodet.

BINGENI SZENT HILDEGÁRD
(1098–1179)

Az eltikkadt Jézus megpihen Jákob kútja mellett. Tanítványai a városba mentek valami harapnivalóért, így egyedül maradt. Rövid idő múlva egy asszony közeledik a kúthoz, fején egyensúlyoz egy öblös

kőkorsót. Sietős az útja, ezért nem nagyon néz a kút mellett üldögélő ismeretlen férfira. Megrezzen a meglepetéstől, amikor a vándor megszólítja: – Adj innom, kérlek . . . Most jobban megnézi az ismeretlen utazót, és egyetlen pillantással felméri, hogy nem szamariai. Zavartan szabadkozik: – Te kérsz inni tőlem, egy szamariai asszonytól? Jézus nem válaszol az elméleti ellenvetésre, látszólag hallatlanba veszi. – Ha ismernéd Isten ajándékát és tudnád, ki mondja neked: Adj innom, inkább te kérnéd őt, és ő élő vizet adna neked. Az asszony tovább értetlenkedik, hiszen nem lát sem vödört, sem egyéb merítőedényt. Miféle élő vízről beszél ez a különleges Idegen? (Vö. Jn 4,7kk).

Teréz gyakran elmélkedett a fenti jelenetről. Jézussal együtt ő is ismétli: – Ha ismernéd Isten ajándékát! Ha tudnád, mi az ima!

Teréz az üggy alapos ismeretében beszél. Naponta öt-hat órát fordított elmélkedő imára jó negyven éven át. Gyakorlatilag átímadkozta egész életét, és számtalan embert indított el ezen az úton. Meg volt ugyanis győződve arról, hogy az ima nem egyes beavatottak kiváltsága, hanem minden keresztény természetes életközege (1). A keresztény Krisztus mellett éli le az életét. Hogyan maradhatna tehát néma egy életen át ennek a szerető szívű Barátnak társaságában? Hogyan csukhatná be a fülét a vele állandóan párbeszédet kezdő Jézus elől? Miért kívánna szomszéd halni az élő víz Forrása mellett?

Kérdezzük meg tehát Terézt, mit ért ő az ima, az elmélkedés, a szemlélődés szón. Miközben rá figyelünk, szemügyre kell vennünk a magunk imafogalmát, szembesítenünk kell az övével. Így juthatunk csak el valami közös nevezőre; erre pedig feltétlenül szükségünk van, ha nem akarjuk összezavarni mindjárt az első lépéseket.

Ha valaki arra vállalkoznék, hogy összegyűjti az imáról szóló meghatározásokat, egyrészt egész könyvtárra való anyagot szedhetne össze, másrészt megtapasztalná, hogy jóllehet minden meghatározás tartalmaz valami igazságot, az ima valósága kicsúszik e megközelítések ritka hálójából. Mégsem vethetünk el minden meghatározást csupán azért, mert «ügyis tökéletlen»; ha ezt tennénk, annak a

(1) Higgyétek el nekem, nem azon múlik a dolog, hogy szerzetesi ruhában van-e valaki. Az a lényeges, hogy törekedjünk az erényeket gyakorolni és akaratainkat teljesen alárendelni Istennek. Folyjék életünk úgy, amint azt Ő óhajtja; ne a mi akarataink teljeseadjék, hanem az Ővé (BV 288).

veszélynek tennénk ki magunkat, hogy mi is a süketek párbeszédét folytatjuk. Márpedig szót kell értenünk, most legalábbis Terézzel.

Az imádkozni szónak a spanyolban két ige felel meg: *orar* és *rezar*. A tágabb jelentésű *orar* jelenthet szóbeli és elmélkedő imát. A *rezar* inkább szóbeli, jobbára a liturgikus imára illik. Az *oración* és a *rezo* szóval jelölt ima a megfelelő igék árnyalatait fejezi ki (2). Teréz általában az *oración* szót használja, még hozzá olyan tág jelentésben, hogy rendszerint csak a szövegösszefüggésből vagy részletesebb magyarázatából derül ki, szóbeli imáról, vagy elmélkedésről, szemlélődésről, vagy egyszerűen a lélek belső összeszedettségét jelölő imaállapotról van szó. Teréz nem nyelvészkedik, nem időzik a XVI. században ismert ima-módszereknél. A maga tapasztalata alapján ír.

Mielőtt műveiből kiszűrt tételeit vázolnánk, három megjegyzést kell előrebocsátanunk.

1. Teréz számára az ima olyan hétköznapi szükséglet, olyan egyszerű, de létfontosságú tevékenység, mint a lélegzés. Az ember néha kapkodja a levegőt, néha mélyeket lélegzik, olykor észre sem veszi, hogy szabályosan veszi a levegőt . . . Előfordulnak légzési zavarok, sőt fulladás . . . Hogy kapkodunk ilyenkor az életmentő oxigénért! Levegő nélkül nincs emberi élet, ima nélkül nincs belső élet. Ez a fel-fogás magyarázza azt a tényt, hogy Teréz nem von határt a különböző imamódok között. Hol így lélegzik az ember, hol úgy, csak lélegezzen! Csak egy ima van. Ennek lehet szóbeli kifejezése, – de ez a szóbeli ima sem nélkülözheti az elmélyedő elmélkedést! –, lehet elmélkedő,

(2) A spanyol *oración* megfelel a latin *oratio* főnévnek, amely az *orare* igéből származik. Ennek jelentése: beszélni, előadni, kérni, könyörögni.

A spanyol *meditación* megfelel a latin *meditatio* főnévnek, amely a *meditari* igéből származik. Jelentése: elmélkedni, gondolkodni valamin.

A spanyol *contemplación* megfelel a latin *contemplatio* főnévnek, amely a *contemplari* igéből származik. Ennek jelentése: megfigyelni, szemlélni, megtekinteni, megfontolni.

A latin *contemplatio* főnévben nem nehéz felismerni a *templum* főnevet. A *templum* eredetileg olyan magaslatot, magaslaton vagy másutt elkerített helyet jelentett, ahol valami szent cselekményt vagy megfigyelést hajtottak végre; pl. megfigyelték a csillagok járását, hogy megismerjék az isteni akaratot. Később az istenek tiszteletére emelt szentélyt jelölték a *templum* szóval.

szemlélődő ima, – aminek pedig szintén van valamilyen szóbeli kifejezése. Előfordulhat olyasmi, hogy az « embernek elakad a lélegzete », vagy éppen hogy csak « piheg » . . . Ez rendkívüli állapot; Teréz majd a természetfeletti szemlélődés bemutatásakor szól erről.

2. Az ima aktusának bemutatásakor, elemzésekor Teréz következetesen megkülönbözteti azt, mit tehet meg az ember és mit tesz Isten.

Állandóan halljuk, hogy milyen jó dolog az ima (*oración*), sőt meg is magyarázzák, mit kell tennünk; arról azonban, hogy mit tesz az Úr, alig hallunk valamit (BV 258).

Pedig az első próbálkozás és a magasfokú szemlélődés között szoros kapcsolat van. Az ima főrendezője mindig Isten Lelke, aki meghív, aki szabad válaszunkat várja, – hogy aztán tovább hívjon. Erre a titokzatos hívásra kell mindig gondolnunk, hogy a továbbiakban helyesen értsük Teréznek az imáról szóló tanítását.

3. Amikor először írásba foglalja az ima tudományát, már jó két évtizede ismeri a természetfeletti szemlélődés rendkívüli adományait. Természetesen nem tud elvonatkoztatni ettől, az egész lényét átható tapasztalattól. Természetfeletti szemlélődő imájának számtalan órája adja meg annak az aktusnak magasfeszültségét, amelyet ő egyszerűen ezekkel a szavakkal jelöl: *oración, meditación, contemplación*. Kezdőknek ír, ábécét rajzol, de a betűket és szavakat ívfényfeszültség kapcsolja össze: a naponta megélt misztérium kifejezhetetlen, közölhetetlen élménye.

Lássunk most *néhány* olyan *alaptételt*, amelyek segítségével megközelíthetjük Teréz gazdag imafogalmát.

1. Az élő víz megszerzéséhez *egyetlen út* vezet: az ima.

Most nem arról akarok beszélni, hogy általában véve a belső ima felel-e meg jobban az emberek belső szükségleteinek, vagy pedig az ajakima. Csak annyit mondok: egyikre éppúgy szükségtek van, mint a másikra (TU 124).

A lelki várkastély belsejébe csak egy kapu vezet, és ez az imádság és elmélkedés (BV 253).

Teréz eleve kizárja azt az « imát », amely nem más, mint szent szövegek figyelmetlen felolvasása vagy gépies ismételtetése.

Ne engedd, Uram, hogy bárki is megengedhetőnek tartsa azt, hogy csupán szájával beszéljen Hozzá! Hogy gondolkozhat így egy keresztény ember? (TU 128).

2. A tökéletesség útja XXIII. fejezetében, amikor belefog az elmélkedés magyarázatába, ezt állítja:

Az imádság *Istennel való beszélgetés* (TU 127).

Beszélgetés, de nem akármilyen, hanem szívünk, szellemünk teljes Istenhez fordulása. Az már teljesen mindegy, teszi hozzá, hogy miközben imádkozunk, mozog-e a szánk vagy sem. Ha szóbeli imát mondunk – Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy stb. – követnünk kell a szavak értelmét, a szavakat Istenhez kell intéznünk. A szavak lekötik a figyelmet, közben már Istennel vagyunk elfoglalva. Őrá figyelünk, talán abba is hagyjuk a szöveget, hogy közvetlenül Vele beszéljünk.

3. Önéletrajzában VIII. fejezetében gazdag tartalmú meghatározást ad: Az imádság *Istennel való benső barátság*.

Nézetem szerint a benső ima nem egyéb, mint benső barátság Istennel, amennyiben gyakran maradunk négy szemközt Ővele, tudván azt, hogy szeret bennünket (Ö 79).

Ugyan kinek esnék nehezebbre bensőséges baráti kapcsolatban lenni valakivel, akiről biztosan tudja, hogy nagyon szereti? Ez a hiten alapuló, bensőséges viszony kölcsönös nyitottságot, jelenlétet, közvetlen, természetes magatartást jelent. Szabadon elmondjuk gondolatainkat Istennek, minden félelem, gátlás és aggodalmaskodás nélkül, hiszen tudjuk, hogy szeret.

(A lélek) beszéljen Hozzá, mint édesatyjához; adja elő kéréseit, mint tenné édesatyjával, mondja el Neki bajait, kérje támogatását. (. . .) Bánjatok Istennel úgy, mint édesatyáttal, mint testvéretekkel, mint Uratokkal, mint Jegyesetekkel (TU 154).

4. Az Istennel megélt baráti (gyermeki, jegyesi, testvéri) kapcsolatban – a viszony természeténél fogva – egyre nagyobb szerephez jut *a szeretet*. Az egyik fél – Isten – szeretete már öröktől fogva jelen van és

hat; a másik fél az imában ismeri fel, hogy Isten szereti, és ugyancsak az ima által próbálja viszonzszeretni.

Csak azt az egyet jegyezzétek meg jól, hogy nem a sok gondolkodás viszi előre az embert, hanem a nagy szeretet. Azért ne is mulasszatok el semmit megtenni, ami a szeretetet éleszti (BV 297).

Teréz odáig megy, hogy szinte egyenlőségjelet tesz az ima és a szeretet fogalma közé:

Legelsősorban arról akarok beszélni, hogy mi a lényege a tökéletes belső imának. (. . .) A lélek nem azáltal halad előre, hogy sokat gondolkodik, hanem azáltal, hogy nagyon szeret (Al ÖM III. 44).

A felfedezett és viszonzott szeretet mossa el az ima idő- és térbeli korlátait:

Aki igazán szeret, az mindenütt szeret, és mindig Kedvesére gondol. Szomorú dolog volna, ha csupán a férceső zugokban volna lehetséges a belső ima (Al ÖM III. 53).

5. A minket szerető Istennel megélt baráti kapcsolat állandóan *növeli hasonlóságunkat Krisztushoz. Amor aequat amantes:*

Igaz, hogy két lény között a szeretet csak akkor lehet igazi, és a barátság csak úgy maradandó, ha mindkettőnek ugyanaz a természete; már pedig tudjuk azt, hogy Urunk természete hibátlan, míg ellenben a miénk bűnös, érzékies, hálátlan. (. . .) Látván azt, mennyire érdekünkben van ez a barátság, és hogy Ő mennyire szeret bennünket, hát csak szánjuk rá magunkat és szenvedjük el a gyakori együttlétet Azzal, aki annyira különbözik tőlünk (Ö 79).

6. A gyakori együttlét, a kölcsönös meghitt viszony jelenti szerete-
tében való *teljes átalakulásunkat* is. Ez erkölcsi átalakulás szembeötlő ismérve minden igazi imának.

De talán nem is tudjátok igazában, mit jelent: szeretni. Az az egy bizonyos, hogy nem a szellemi örömeikön fordul meg a szeretet nagysága, hanem azon a szilárd elhatározáson, hogy mindent, amit teszünk, Isten kedvéért tesszük, és óvatosan kerülünk mindent, ami Őt megbánthatná. Ezek a szeretet jelei (BV 299–300).

7. Teréz hosszú fejezetekben foglalkozik az Úr imájával. Amikor a «legyen meg a te akaratod» kérésről elmélkedik, rámutat az imában való átalakulás legfőbb céljára: *Isten akaratának teljesítése, Isten-szolgalat.*

Mindazok a tanácsok, amelyeket ebben a könyvben nektek adtam, azt az egyet célozzák, hogy rendeljük alá akaratunkat az Övének. Jó Mesterünk tudja a legjobban, mekkora hasznunk van abból, hogy az Ő mennyei Atyjának megteesszük ezt a szolgálatot (TU 184).

A «szolgálat» nincs ellentétben az ima «baráti kapcsolat» meghatározásával. A barátok mindent megosztanak, mindent odaadnak egymásnak, kölcsönösen szolgálják egymást. Ez már szeretet-közösségük természetes velejárója.

(Isten) végül olyan belső barátságra lép a lélekkel, hogy nemcsak visszaadja az akaratát, hanem még a Magáét is odaadja neki. Az Úrnak ugyanis kedve telik abban, hogy mikor már benső jó barátok: felváltva parancsoljanak, és Ő éppúgy teljesíti a lélek kívánságait, mint ahogy ez utóbbi megteszi, amit Ő parancsol neki (TU 185).

8. Ez a szolgálat, az Atya akaratának megfelelően, *Isten országa építésében* válik kézzelfoghatóvá.

Imádkozunk azért, hogy Szent Fiának dicsősége folyton növekedjék, hogy a katolikus Egyház folyton gyarapodjék és terjedjen (BV 300).

Ezt a küldetést vállalta a «Szenvedő Szolga» és vállalja a Krisztussal életközösségben élő keresztény.

De hogy ezt megtehesse, imádkoznia kell.

Meg kell ismernie az élő vizet – Isten ajándékát – és innia kell belőle.

*

Jézus próbálja megértetni a samariai asszonnyal, mi történik azzal, aki iszik az élő vízből, az örök életre szökellő vízforrásból. Teréz már jól tudja, mit adott neki ez az élő víz! Isten már régóta ezzel a vízzel itatja, és így annál nagyobb részvétellel jellemzi azokat, akik, mint az égető szomjúságtól haldokló utások, látják ugyan a vízforrást, de nem indulnak el feléje. Vagy már elindultak, talán többször is, de elbátor-

talánodtak, abba hagyták a küzdelmet. Pedig talán már csak két lépést kellett volna megtenniük! Teréz megdöbbenik ezek a letört vándorok; arra akarja készíteni őket, hogy folytassák az utat. Nem, ő nem tud nekik adni ebből az élő vízből, maguknak kell eljutniuk a Forráshoz! Hogy szomjukat fokozza és akaraterejükét felszítja, bemutatja az élő víz néhány jellemzőjét. Nem valamennyit, – hiszen nem kidolgozott rendszert ad, hanem a saját tapasztalatairól ír – hanem azokat, amelyek véleménye szerint a leghatásosabban serkenthetik az imádkozni vágyókat.

A víznek három tulajdonsága van; (van bizonyára több is, de nekem most éppen csak három jut eszembe, s ez elég is az én szempontomból). Az egyik az, hogy *frissít*, mivel bármilyen melegünk legyen is, a víz megszünteti (TU 107).

Teréz a következő oldalakon a tűz és a víz képeivel játszik, egyik metaforáról ugrik a másikra, hasonlatot hasonlatra halmoz (2). Lényegi mondanivalója a következő: kétféle vizet különböztethetünk meg. Azt, amelyet saját erőfeszítésünkkel mi gyűjtünk a föld forrásaiból, és azt, amely az égből jön. Amikor az égi élő víz, – vagyis a természetfeletti szemlélődés rendkívüli kegyelme – behatol a lelkünkbe, nem csak hogy nem oltja ki szeretetünk apró lángját, hanem felszítja azt.

Ez a két elem nem fog egymás romlására törni, sőt az egyik növeli a másik hatását. Mert az igazi könnyek vizét, amely az igazi imádságból fakad, az egek királya adja. Ez segíti azt a tüzet, hogy még jobban lobogjon és állandó maradjon; a tűz pedig segíti a vizet, hogy még jobban hűsítsen (TU 109).

Másik tulajdonsága az, hogy *megtisztítja* a nem tiszta dolgokat. Mi lenne a világból, ha nem volna víz a mosáshoz?! Ez az élő víz, ez a mennyei víz, ez a tiszta víz, ha nem zavaros és nincs benne iszap, hanem az égből esik alá, mindent megtisztít. Meg vagyok győződve arról, hogy ha csak egyszer is iszik belőle az ember, máris megtisztult a lelke minden bűn szennyyétől (TU 109).

(2) Szeghy Ernő a következő jegyzettel teszi érthetőbbé ezt a nehezen érthető, képzavarnak ható fejtegetést: « Erről a dologról abban a korban az egyetemek tudós tanárai sem tudtak többet, mint Teréz, mert a vegytan még gyermekkorát élte. Ma minden iskolás tudja, hogy az izzó hőség elemeire, tudniillik oxigénre és hidrogénre bontja föl a vizet, ezek pedig élesztik a tüzet, ahelyett, hogy oltanák » (*Szent Terézia Összes Művei* I. 107. l.).

Hasonló merész állításokra ritkán ragadhatja magát Teréz. Természetesen nem szabad összetévesztenünk a megtisztulást a büntelenséggel! A természetfeletti szemlélődő ima után az ember kb. ugyanolyan marad, mint előtte volt, csupán inkább vonzódik a jó felé, könnyebben elfordul a rossztól. Ha kitart az imában, a tisztító élő víz lassan a rossz gyökereit is kimossa lelkéből (3).

További saajtsága a víznek, hogy *kielégíti és eloltja a szomjúságot*. Szomjúságnak tekintem ugyanis azt, hogy vágyódunk valami után, amire nagy szükségünk van, és aminek hiánya feltétlenül halálos volna ránk nézve. Csodálatos dolog az, hogy a víz hiánya megöli az embert, ha meg túl sok van belőle, az is elveszi az életét (TU 111).

Ezt az utóbbi gondolatot Teréz két irányba bontja ki. Az ima fokozatosan kiöli belőlünk a múlandó dolgok iránti szomjat; ma ezt így mondanánk: kialakítja helyes értékrendünket. De ugyanakkor – és ez igen fontos! – olthatatlan szomjúságot ébreszt bennünk Isten után. Az élő vízből, Istenből, nem lehet eleget inni . . . Amikor az embert elborítja ez a víz, az már maga a halál! Teréz a hasonlatról átcsap a maga tapasztalatára. Harmadik személyként beszél valakiről, akit valóban csak Isten mentett meg attól, hogy meg ne haljon a rá zuhogó élő víz bőségétől . . .

Az imádkozó szomja csillapodik, hogy aztán annál inkább szomjazzék. Az ember azt várná, hogy Teréz a szomjúság, a vágyak fokozására ad jó tanácsokat. Pedig éppen az ellenkezőjét teszi: okosságra, mértékletességre és önmeztagadásra int.

Vigyázzunk arra, hogy amikor elfognak bennünket a nagy érzelmek, és a vágy elhatalmasodik bennünk, legalább ne növeljük azt magunkban, hanem szép szelíden fékezzük meg és irányítsuk gondolatainkat másfelé. (. . .) Az önmeztagadás mindenben jó (TU 112).

Terézt két nagyon gyakorlati indíték vezeti ebben a jó tanácsban. Egyrészt soha nem téveszti szem elől a mérsékletet, az alázatot, – hiszen Isten adja az élő vizet, – másrészt nem akarja, hogy az ember

(3) Egy napon majd elmondhatja azt, amit Lisieux-i Teréz írt alázatos biztossággal: «A Szeretet belémhatol és körülkerít, ez az Irgalmas Szeretet pillanatról pillanatra megújít, megtisztítja a lelkem, a bűnnek semmi nyomát sem hagyja bennem». (*Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza*, Bp. 1974. Ford. Kis Monika. 212. l.).

korán belehaljon a lelki örömekbe. Annyi a tennivaló Isten országáért! Egy imádkozó ember oly sokakat segíthet ugyanerre az útra! Ne legyünk önzők: inkább szomjazzunk egy kicsit hevesebben, de építsük Isten országát! Szent Pál is kívánt már Krisztussal lenni, mégis szívesebben élt, hogy tovább hirdethesse az evangéliumot!

Az elmélkedés értéke abból tűnik ki, hogy milyen hatással van a lélekre, és milyen jócselekedetekre indítja az embert. Nincs ennél jobb próbakő annak kimutatására, hogy mennyire hasznos (BV 308).

Teréz, talán túl gyakorlatinak tűnő megállapítását Keresztes János egészíti ki; ő a «szeretet gondja» kifejezéssel jelöli az imának ezt a hatását. Az imádkozónak az lesz a legnagyobb, sőt lassanként egyetlen gondja, hogyan szeressen jobban, mélyebben, erősebben, hogyan késztesen másokat is erre a szeretetre (4).

Az ima hármias hatásának bemutatását Teréz valóságos «toborzóval» fejezi be:

De mit gondoltok, leányaim, vajon miért magyaráztam én meg nektek legelőször is a végcélt s mutattam be a jutalmat, mielőtt a küzdelemről szóltam volna vagyis miért fejtegettem, hogy mekkora jó az, ha iszunk ebből a mennyei forrásból, ebből az élő vízből? Azért tettem ezt, hogy a feléje vezető útnak fáradalmi és nehézségei el ne csüggyessenek benneteket, hogy bátran haladjatok és ne fáradjatok el. Mert mint mondtam, megeshetnék, hogy egészen odáig juttok el s már csak éppen hogy le kellene hajolnotok a forráshoz és ihatnátok belőle, s ekkor hagynátok fel mindenél és elvesztenétek ezt a nagy kincset, azon hisztem, hogy nincs erőtök hozzá eljutni és hogy képtelenek vagytok tovább menni. Gondoljátok meg, hogy az Úr meghívása mindenkinek szól; már pedig Ő maga az igazság, tehát nem lehet a szavában kételkedni. Ha ez a lakoma nem volna mindenki számára készítve, nem hívná meg reá mindnyájunkat s ha hívná is, nem mondaná, hogy «Én inni adok nektek». Azt, igen, mondhatná, hogy

(4) Egy modern szerző, Aquinói Szent Tamás nyomán, a következő három pontban összegezi az ima hatásait: «Az imának, mint minden olyan tettnek, amelyet a szeretet befolyása alatt végzünk, megvan az a saját érdeme, hogy növeli a megszentelő kegyelmet. Sajátos hatása az, hogy érdemet szerez. Harmadik hatása pszichológiai: a figyelmes ima *refectio mentis*, a lélek meg erősödése, megpihenése. Ezt a harmadik hatást a szórakozottság akadályozza». (I. Haussher SJ: *Prière de vie, vie de prière*, P. Lethielleux, Paris, 288. l.).

«Jertek valamennyien, mert hiszen nem veszítetek semmit. S akkor majd inni adok egyeseknek, tetszésem szerint». Mivel azonban minden megszorítás nélkül ígéri, hogy mindenkinek ad inni, teljesen bizonyos, hogy akik csak el nem maradnak az úton, mind meg fogják kapni ezt az élő vizet. Az Úr, aki megígérte ezt a nagy jót, adja meg nekünk a kegyelmet is hozzá, hogy úgy törekedjünk utána, amint törekednünk illik. Kérjük erre Őfelségét (TU 115).

III.

UTAK ÉS AKADÁLYOK

*Urunk látja és tudja azt, mi ér többet,
és mivel Ő mindent tud, megmutatja a
követendő utat. Számunkra nagy segít-
ség az, hogy Isten kegyelmétől támogat-
va többféle utat-módot kereshetünk és
tapasztalhatunk meg azért, hogy végre
azon az úton járjunk, amely a legvilágo-
sabb, legboldogabb és legboldogítóbb
ezen a földön, amely az örök élet felé
irányít.*

LOYOLAI SZENT IGNÁC
(1491–1556)

*Hogy az ember tökéletesen szerethesse
Őt,
Ne keressen sehol másutt szeretetet.
Hogy teljesen megismerje Őt,
Igyekezzen semmiről sem tudni.
Hogy teljesen birtokba vehesse Őt,
Ne kívánjon birtokolni semmit sem.
Hogy egészen Őhöz hasonló legyen,
Ne legyen semmi semmiben.
Hogy elérje azt, amit még nem élvez,
Arrafelé kell mennie, ahol semmi öröm
nincsen.
Hogy elérje azt, akit még nem ismer,
Járjon arra, hol mit sem ismer.
Hogy eljusson ahhoz, amit még nem bír,
Járjon arra, hol mi sem övé,
Hogy elérje azt, ami ő még nem,
Arra kell mennie, hol ő semmi sem.
Ha bármiben meghátrálsz,*

*Kiteszed magad a végleges bukás
veszélyének;
Mert hogy egyáltalán eljuthass a
« minden »-hez,
Mindenben teljesen meg kell magad
tagadnod.
És ha eljutsz odáig, hogy Ő egészen
a tied lesz,
Öleld magadhoz, anélkül, hogy bármit
is kívánnál.
Mert ha egyáltalán bármit óhajtánál
bírní,
Nem lehetne kizárólag Isten a kincséd.*

KERESZTES SZENT JÁNOS:
A kármelhegy útja

Az élő víz forrásához többféle út vezet. Teréz nem szándékozik feltérképezni valamennyit. Csak kettővel foglalkozik részletesebben. Az egyik az, akik járnak, akik tudnak elmélkedni; a másik az, akik nem sok adottságot látnak magukban az imára, akik nem vonzódnak különösképpen az elmélkedéshez.

1. Az első útvonalat tehát azok követik, akikben megvan a természetes képesség arra, hogy megfontolásokat végezzenek, rendszeresen gondolkodjanak: a « kötött elmélkedést » gyakorolják. Teréz *A belső várkastély* VI. lakásának ismertetésekor tesz egy kis kitérőt, hogy valamit mondjon erről a kötött elmélkedésről. Loyolai Ignác nem régg halt meg, fiai nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel terjesztik ezt az elmélkedési módot (1). Teréz is gyakran hall erről jezsuita barátaitól, Keresztes János is ír róla *A kármelhegy útjában*. Teréz bevallja, képtelen erre a rendszeresen felépített elmélkedésre, de elismeri, hogy

(1) Arról persze szó sincs, hogy a jezsuiták kizárólag ezt az elmélkedési módszert alkalmazzák. Szent Ignác a harmincnapos lelkigyakorlat első hetében írja elő az értelmi megfontolásokat, főképp ilyen alapigazságok elmélyítésére: bűn, pokol, halál . . . De már itt is ajánlja az « érzékek alkalmazását », ill. a bűnről való elmélkedés végén a keresztre feszített Krisztust szemlélteti. A második héten a Krisztus király felhívásáról szóló elmélkedés után már a szemlélődő imát ajánlja. A lelkigyakorlatozó így, szemlélődve imádkozza végig Krisztus életének misztériumait.

egysek ezen az úton jutnak el a Forráshoz. Nővérei között is – leg-
alább kezdetben – lehetnek olyanok, akiket ezen az úton vezet az Úr.
Ezért tartja fontosnak, hogy valamit írjon róla:

Elmélkedésen értem az értelemnek gondolkodását és fontolgatását, pél-
dál a következő módon: Gondoljuk meg először, mekkora kegyelmet
gyakorolt velünk az Úr, amikor Egyszülött Fiát adta nekünk. (. . .) Vagy
pedig kezdjük azzal, hogy az Úr Jézust tekintjük a Getszemáni kertben, de
értelmünk kövesse tovább az eseményeket, míg nem az Urat keresztre
feszítve látja. Vagy pedig vegyünk egy részletet a kínszenvedésből, például
az Úr elfogatását, és elmélkedjünk erről a titokról, részletesen vizsgálva és
megfontolva mindazt, amit magában foglal és átérezve azokat az érzelme-
ket, amelyeket kivált; így például Júdás árulását, az apostolok menekülését
és a többit. Ez kitűnő és Isten előtt nagyon kedves elmélkedés (BV 412–
413).

Kora gondolkodásmódjának megfelelően Teréz is ajánlja a végső
dolgok megfontolását, de legfontosabbnak azt tartja, hogy az
elmélkedő Jézus kínszenvedésével foglalkozzék.

Készségesen elismeri ennek a kötött elmélkedésnek *előnyeit*: akik
ezen az úton járnak, könnyebben elkerülik a bűnre vezető alkalmakat;
nagy érdemeket szereznek; biztos úton haladnak és eljutnak az örök
boldogságba; békét, nyugalmat élveznek; nagy áldozatok és sok
fáradtság árán eljutnak a belső szabadságra, a keresztyén élet tökéletes-
ségére.

Ismerteti a *hátrányokat* is: az imádkozó nem magából a forrásból
iszik, hanem csak a föld vizét gyűjtögeti cseppenként; ez a víz pedig
nem mindig tiszta, néha egyenesen sáros; az elmélkedőnek nagy erő-
feszítéseket kell tennie; jobban lehúzza őt a föld, a test, a természet
gyöngesége; elsősorban azt fontolgatja, hogyan haljon meg
önmagának, bűneinek, hogyan tegyen szert bizonyos erényekre.
Mindez fájdalmas, nehéz és hosszadalmas folyamat.

Teréz meleg együttérzéssel és bizonyos fajta szomorúsággal ír erről
a küzdelmes útról. Visszagondol arra a két évtizedre, amelyet maga
küszködött végig. Isten más útra vitte őt, de lehetnek olyanok, akik
életük végéig ezen a küzdelmes ösvényen járnak. Ezek legyenek
biztosak abban, hogy ha hűségesen kitartanak az imában és a testvéri
szeretet gyakorlásában, hosszú évek munkájával el fognak jutni a
fényre.

Kérjétek az Urat arra, hogy adjon nektek tökéletes felebaráti szeretetet, a
többit pedig bízzatok Órá! (BV 347).

Néhány gyakorlati *jótanácsot* is ad, hogy csökkentse a nehézségeket, és valami örömet is szórjon erre a küzdelmes útra. (Ez az eljárás Terézre jellemző; Keresztes János inkább a nehézségeket elemzi, részletezi, több száz oldalon keresztül!)

Ajánlatos azoknak, akik majdnem kizárólag értelmükkel dolgoznak, értelmükkel elmélkednek, hogy fordítsanak egy kis időt Isten dicséretére is; örüljenek az Ő jóságának; fontolgassák, hogy ki Ő; óhajtsák dicsőségét – ezt különösen ajánlom nekik, mert ez nagyon alkalmas arra, hogy szeretetünket felélessze; amennyiben pedig az Úr e tekintetben megsegítené őket, igyekezzenek elmélkedésüket mindig ezeknek az érzelmeknek felébresztésével befejezni (BV 299).

Teréz úgy tekinti az értelmi fontolgatást, mint fárasztó munkát. Azt kéri – és tanácsolja –: ne fordítsák az egész imaidőt erre az értelmi tevékenységre; tartsanak egy kis munkaszünetet; legalább egy kis vasárnapi pihenőt engedélyezzenek maguknak; ne gondolják, hogy ez idővesztésig, sőt, tekintsék nyereségnek!

Inkább képzeljék magukat Krisztus Urunk színe elé és értelmüknek minden további fárasztása nélkül beszélgesseken, szórakozzanak Ővele. Ne törjék fejüket szép következtetéseken, hanem adják elő ügyüket-bajukat, és gondolják el, mekkora oka volna Őneki arra, hogy meg ne tőrjön minket a közelében (TU 124–125).

Nem vitatja el annak hasznosságát, hogy az elmélkedő fontolgat, kérdéseket tesz föl, tanulságokat von le. Ha ehhez szokott, ám tegye, legalább is az elmélkedés elején, mintegy bemelegítésként.

Azonban ne fárasztassa magát folyton ezzel a gondolkodással, hanem hagyja, hogy az értelme hallgasson, és úgy maradjon az Úr mellett; alázza meg magát Őelőtte, érezze jól magát társaságában. (. . .) Ha ezt meg tudja tenni, még ha egyébként kezdő volna is a belső ima területén, nagy hasznot fog ebből meríteni és ez a módszer nagyon előre fogja vinni (TU 131).

Teréz jótanácsai egy alap gondolatot fejeznek ki: az értelmével elmélkedő lassanként forduljon el önmagától, Istennek adja át a főhelyet lelkében és egész életében. Nézzen Őrá, maradjon Ővele, és szeresse mindenképp fölötte. Ez a szeretet viszi majd előre az elmélkedés útján, nem pedig a sok gondolkodás (2).

(2) Loyolai Szent Ignác Lelkigyakorlatainak Bevezető megjegyzésében így fogalmazza meg ugyanezt a gondolatot: « Nem a sok tudástól lakik jól és elégtől ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg ízleli és érzékeli ».

A sorok közül nem nehéz kiéreznünk Teréz részrehajlását. Jóllehet elismeri azok érdemeit, akik tudnak elmélkedni, vagyis értelmi megfontolásokat végezni, értésükre adja, hogy van egy másik, könnyebb, élvezetesebb, egyszerűbb és rövidebb út. Akarva-akaratlanul is arra készíti őket: fontolják meg, talán érdemes volna megpróbálkozni vele.

2. *A másik út* körvonalait Teréz azoknak kezdi kirajzolni, *akik nem tudnak elmélkedni*, nem dicsekedhetnek a rendszeres gondolkodás művészetével. Nem tudják, mit csináljanak, hiszen nagyon szeretnének imádkozni, a belső imát gyakorolni, de nem jutnak semmire. Szeretnének eljutni az élő vízforráshoz, de fogalmuk sincs, hogyan, merre . . . Teréz valami kimondhatatlan szeretetet érez irántuk. Mily kevés megértésre számíthatnak ezek a vágyódba küszködők! Tapasztalatból ismeri minden nehézségüket, hiszen évtizedekig bukdácsoló ő is ezen a tövises úton. Kezét nyújtja tehát ezeknek a kezdőknek, hogy megmutassa az első lépéseket. A vezetést aztán úgyis maga az Úr veszi át!

Milyen *nehézségekről* panaszkodnak általában? Egyesek csak úgy tudnak imádkozni, ha valami könyvet olvasnak, – néha még úgy sem. Vannak olyanok, akik csak szóbeli imát tudnak végezni. Mások képzeletükre panaszkodnak: úgy röpdös, mint a madár, nem lehet fogva tartani. Az is gyakori eset, hogy mihelyt valaki imádkozni akar, ezer aggodalom, gond, aggály, ostoba gondolat keríti hatalmába. Sokan arra sem érzik képesnek magukat, hogy legalább a kiejtett szavak értelmére figyeljenek. Ismét mások képtelenek arra, hogy gondolataikat Krisztus egy-egy misztériumára összpontosítsák; megpróbálnak elképzelni egy evangéliumi jelenetet, és azon kapják rajta magukat, hogy egy percig sem tudták összeszedni szerteszét rohanó gondolataikat.

E nehézségek ismeretében az ember hajlamos lenne azt mondani: akik ilyen gyöngeségekben szenvednek, azoknak nem való az elmélkedő ima. Lusta természetük, fékezhetetlen fantáziájuk, ideges kapkodásuk, értelmük fegyelmetlensége legyőzhetetlen akadályokat állít annak útjába, hogy elinduljanak az élő vízforrás felé. Pedig az Úr mindenkit hív, mindenkit vár . . . Nem csak a felsőbbrendű szellemeket, nem csak a kiváltságosakat . . . Mi tehát a megoldás?

Teréz megértő. Pontosán azoknak magyarázza a belső ima királyi útját, akik a felsorolt nehézségekkel küszködnek, talán már remény-

telenül. Bemutatja tehát azokat a *leggyakrabban előforduló okokat*, amelyek képtelenné tesznek az elmélkedésre.

– A legmélyebben fekvő ok természetünkben, sajátos lelkialkatunkban gyökerezik. Ezek a fékezhetetlen, ideges, kapkodó emberek; látszólag teljesen alkalmatlanok a belső ima gyakorlására. Teréz, jól-lehet volt alkalma ilyen típusú emberekkel találkozni, sohasem mondja, hogy ezek nem tanulhatnak meg imádkozni.

– Gyakran a testi állapot teszi lehetővé az elmélkedést: fejfájás, fáradtság, rosszullét, fájdalmak, nyomott idő, letörtség, rossz kedv stb. Teréz nem sorol fel minden eshetőséget, de figyelmeztet, jó, ha tisztában vagyunk fizikai adottságainkkal és korlátainkkal.

– Sokszor egyszerűen tudatlanságról van szó. Az ember azt hiszi, ha nem végez bonyolult eszmefuttatásokat, nem elmélkedik. Holott az Úr talán már más utakon vezet.

– Egyesekből hiányzik a türelem, nem tudják kivárni, míg az Úr a szemlélődés állapotába helyezi őket. Talán féltékenység ébredt bennük amiatt, hogy mások jobban elmélkednek, mint ők. A XVI. századi spanyol kolostorokban előfordult ilyen eset . . .

– Adódhatnak olyan nehézségek is, amelyek oka alig deríthető fel: belső megpróbáltatások, kísértések, aggályok, látszólag mindent rombadöntő viharok . . . A nem belőlünk fakadó megpróbáltatásokat, mondja Teréz, Isten engedi meg, mégpedig a mi javunkra, még akkor is, ha képtelenek vagyunk ezt felismerni (3).

Teréz, minthogy olyanoknak ír, akik *minden akadály ellenére akarnak imádkozni*, rámutat ennek a keresztútnak szembeszökően világos *hátrányaira*:

Az ember szinte elveszettnek érzi magát, nincs semmi, senki támasza. Magány és szárazság kínozza, testi gyengesége szellemi tehetetlenségre kárhoztatja. Úgy érzi: teljesen fegyvertelen, védtelen, kiszolgáltatott. Pedig sejti, hogy élete legnagyobb kincse és boldogsága Isten szeretete, de egyetlen lépést sem tud tenni ennek elérésére.

(3) Keresztes János, az akadályok és nehézségek utolérhetetlen szakértője, még ilyen gyakori akadályokról beszél: nemrég elkövetett bűn, rendetlen ragaszkodás emberekhez, tárgyakhoz, a langyosság egy bizonyos állandó állapota, a remény és bizalom hiánya, rutinszerű megszokottság az imában stb.

Igen, hangsúlyozza Teréz, ez igen fájdalmas és bizonyos értelemben veszedelmes út. De aki kitart rajta, tehát akar imádkozni, megismeri *előnyeit* is. Nevezetesen: növekszik az alázatban, és nem jár rosszabbul azoknál, akik látszólag nehézségek nélkül imádkoznak. Egy napon majd azt veszi észre, hogy Isten egyszerre fizet meg neki minden erőfeszítéséért. Nagyobb biztonságban érezheti magát, mert nem csupán természetes hajlamait követi. Ezek a küszködők, ha képtelenek is értelmükkel előrehaladni, azért gyarapodhatnak a szeretetben, sőt,

ha kitartanak, hamarabb jutnak el a szemlélődés színvonalára (Ö 39).

A rögzös út nehézségeinek és akadályainak ismeretében Teréz néhány *gyakorlati tanáccsal* siet az «imádságra képtelen» kezdők segítségére.

A fékezhetetlen szellemeknek azt ajánlja, ne nyugtalankodjanak, tudatosítsák magukban, hogy az Úr mellettük van, szereti őket, és bízzanak abban, hogy előbb vagy utóbb megszabadítja őket ettől a szenvedéstől.

Az ember ilyenkor sokkal jobban teszi, ha nem búsul, hanem belenyugszik abba, hogy egyelőre nem képes szegény megbolondult értelmét észretéríteni, és imádkozik úgy, ahogy tud. Vagy esetleg ne is imádkozzék, hanem tekintse betegnek a lelkét és engedje, hadd pihenjen meg szegény, ő maga pedig töltse idejét valami más erényes foglalkozással (TU 139).

Ha testi bajról, betegségről van szó, nagyon okosan és mérséklettel kell eljárni:

Igen gyakran testi bajból ered az egész. Ugyanis olyan nyomorultak vagyunk, hogy szegény bebörtönzött lelkünk kénytelen-kelletlen megszenvedti testünk bajait. Ha aztán ilyenkor erőszakolni akarják, csak annál rosszabb lesz az állapota, s annál tovább tart. Értsék meg, hogy betegek. Tegyék át más időre imaórájukat. Nem szabad erőszakolni a lelket olyanra, amire képtelen. Hiszen tehet mást is: gyakorolhatja a felebaráti szeretet külső tényeit, vagy olvashat; ha pedig olykor még erre is képtelen, hát akkor szolgálja ki egyszer saját testét Isten iránti szeretetből; keressen valami üdülést. Isten igája könnyű, nem szabad erőszakkal ráncigálni a lelket, hanem szelíden kell vezetni, mert csak ez válik hasznára (Ö 110).

A *tökéletesség útjában* azt ajánlja a betegségtől vagy ismeretlen eredetű búskomorságtól szenvedő embernek, hogy nézzen az oszlophoz kötözött, meggyötört, kigúnyolt Krisztusra:

Ne intézzetek Hozzá megfogalmazott imákat, hanem szívetek fájdalmát öntsétek szavakba, mert ezt Ő nagyon szereti. Hát annyira meg vagy szorulva, én jó Uram, én egyetlen kincsem, hogy még az ilyen nyomorult embernek a társasága is jólesik neked, mint amilyen én vagyok? S látom az arcodon, hogy jelenlétem megvigasztal . . . Mi az a kis szenvedés, amit én most elviselek érted? Mi jogom van nekem panaszkodni? Igazán szégyellem is magam, amióta láttalak, és ezentúl, Uram, kész vagyok nemcsak elszenvedni minden fájdalmat, amely utamba akad, hanem még nagy kincsenek is fogom tekinteni. Így legalább annyira, amennyire, utánozhatlak Téged. Menjünk együtt, Uram; ahol Te vagy, ott akarok én is lenni; amerre te jársz, arra akarok én is járni (TU 146).

Legkönnyebben áthidalható nehézség a tudatlanság. Okos tanács-csal, megfelelő könyvekkel viszonylag könnyen helyrehozható. Itt csak arra figyelmeztet Teréz, hogy megfelelő « tudós emberhez » kell fordulnunk, egyébként nagyobb lesz a kár, mint a haszon.

A türelmetleneknek nyugodt mérsékletet ajánl; tekintsenek az örökkévalóság távlatába, akkor megnyugszanak:

Az Úr sohasem hagy minket egészen magunkra, és ha alázatosan kérjük, kész arra, hogy társul szegődjék hozzánk. S ha nem tudjuk ezt egy esztendő alatt elérni, hát fordítsunk rá többet. Ne sajnáljuk az időt, amit ilyen hasznosan töltünk. De meg mit is számít nálunk az idő? Higgyétek el, hogy az ember, ha igyekszik, teljesen megszokhatja ezt, s végül mindig ennek az igazi Mesternek oldala mellett fog tartózkodni. (. . .) Nem azt kérem, hogy gondolataitokban foglalkoztatok vele, vagy hogy sok következtetést vonjatok le, csak azt kérem, hogy nézzetek Rá! (TU 144).

A kishitűek merítsenek bátorságot abból a gondolatból, hogy Isten « nagy ügyet csinál » azokból, akik imádkozni akarnak. Ha valóban kitartanak, már megtették az út legnagyobb részét.

Adjatok hálát az Úrnak ezért a nagy kegyelemért és biztatok jóságában. Ő még soha nem hagyta cserben barátait! (Ő 107).

A lelki szárazságtól vagy belső viharoktól szenvedő nézzen a Kereszten gyötrődő Üdvözítőre:

Tehát ismételen mondom, hogy a lelki szárazság, vagy pedig a szóra-koztató és zavaró gondolatok miatt ne nyugtalanodjék és ne szomorodjék senki sem, mert különben sohasem fogja megszerezni a szellemi szabadságot, és mindig gyötrődni fog. Szánja rá magát mindjárt kezdetben arra, hogy nem riad vissza a kereszttől, és meg fogja látni, hogyan segíti az Úr annak viselésében, milyen jókedvvel fog haladni, és mennyi hasznot merít mindebből (Ő 110).

Legfontosabb azonban az imádkozóknak az az elszánt elhatározása, hogy soha, semmiképp nem bántja meg tudatos bűnnel Istent. Tartsa tisztán lelkiismeretét, legyen kész arra, hogy inkább száz halált hal, hogysen tudatos bűnt kövessen el.

Az Isten szerelméért, értsétek meg, mily súlyos dolog Isten megsértése! Ennek belátása végtelenül fontos! (. . .) Ha valakinek állandóan szeme előtt lebeg az az eltökélt szándék, hogy Istent nem bántja meg semmiért széles e világon: akkor, ha meg talál is olykor botlani, ne veszítse el bátorságát, hanem kérjen sietve bocsánatot. Hiszen végre is gyarlók vagyunk és nem bízhatunk önmagunkban; és az egyetlen, akire számíthatunk, az az Úristen (TU 233).

Végül, akármit teszünk is, mi vagyunk adósok Istennek. «Haszon-talan szolgál vagyunk» (vö. Lk 17,10), hiszen csak azt tesszük, ami leglemibb kötelességünk.

Mert ugyan mit tehetnénk mi egy annyira nagylelkű Istenért, aki meghalt értünk, aki megadta és fenntartja létünket? Nem kell-e magunkat boldognak éreznünk, ha legalább némiképp törleszthetjük vele szemben tartozásunkat azért, hogy szolgált nekünk (BV 284)?

Aki imádkozik, a szeretet szolgálatába lép. Mindegy, hogyan elmélkedik: értelmével fontolgat, vagy az átvezető keresztút viharos, olykor szikkasztóan száraz útján próbál előrehaladni. Csak akarjon elmélkedni, akár tud, akár nem. És kérje gyakran Jézust:

Uram, taníts meg imádkozni! (4).

(4) Alacoque Szent Margit (1647–1690) is az első lépéseknél kezdte: «Amikor arra kértem Mesternőmet, hogy tanítson meg elmélkedni, mivel nagyon éheztem a belső imára, egyáltalán nem akarta elhinni, hogy én, aki szerzetbelépésemkor már huszónhárom éves voltam, nem tudok imádkozni. De mivel biztosítottam arról, hogy ez valóban így van, ezt mondta: ‘Menjen, helyezkedjék el úgy Urunk előtt, mint a festésre váró vászon a művész előtt’.

Szerettem volna, ha jobban megmagyarázza a mondottakat, mert nem értettem; de nem mertem megmondani neki. Ekkor Ő (Jézus) szólt hozzám: ‘Jöjj, majd én megtanítlak’. És amikor elkezdtem az elmélkedést, Mesterem megmutatta nekem, hogy lelkem volt az a festésre váró vászon, amelyre rá akarja festeni szenvedő életének minden vonását; de mielőtt ezt tenné, megtisztítja azt minden kis szennyfolttól» (*Vie par elle-même* 47. l.).

IV.

AMIKOR IMÁDKOZOL . . .

Ne fordulj kifelé, térj be önmagadba; a belső emberben lakozik az igazság. És ha saját változékony természetedet fölfelezed, haladj túl önmagadon is. De ne feledd el, hogy még itt sem állhatsz meg, túl kell menned az okoskodó értelmén is. Oda igyekezz tehát, ahonnan magának az értelemnek fénye források.

SZENT ÁGOSTON (354–430)

Amikor Istenhez akarunk emelkedni, vissza kell vonulnunk önmagunkba; önmagunk legmélyére; sőt túl kell haladnunk önmagunkon.

SZENT VIKTOR-I HUGÓ
(1096–1141)

Szoror Katerina, Váradí András úrnak leánya, kéri vala gyakorta ez szent szüzet, hogy ötet tanéstanája, miképpen kellene Istent imádni, szolgálni, kérni. Mondá Szent Margit asszony ez soror Katerinának: «Ajánlyad az te testedet és te lelkedet az úr Istennek, és legyen az te szüved mindenkoron az úr Istennel, avagy az úr Istenhez, úgy hogy sem halál, sem egyéb ok tégedet ne vonnyon az Istennek szerelmétül»

ÁRPÁDHÁZI SZENT MARGIT
(1242–1270) LEGENDÁJA

Elérkezik az imára szánt idő. Mit csináljon most egy kezdő, aki szeretne elmélkedni, megtapasztalni, mi az a Teréz által emlegetett «baráti kapcsolat» Istennel?

Készüljön fel a találkozóra, mondja Teréz, még pedig a következő módon: teremtsen csendet, összeszedettséget magában és keressen megfelelő témát a beszélgetéshez. (Az magától értetődik, hogy ezt az időt – fél órát, egy órát – egészen az imára akarja fordítani.) Lássuk most ennek az első két lépésnek jellemzőit.

1. Összeszedettség

Meg kell tanulnunk ezt a tudományt, állítja Teréz, és fiatalkori keserves tapasztalatlanságára hivatkozik:

Már újoncévem folyamán olvastam jó könyveket, arra azonban egyik sem tanított meg, hogyan kell bensőleg imádkozni, és hogyan kell magát az embernek bensőleg összeszedni (O 37).

Milyen fáradságába kerül a kezdőnek, míg csendet, nyugalmat teremt magában! (1). «Csendet teremteni» sokkal szerencsésebb kifejezés, mint ez: «elmerülni a csendben». Az összeszedettség megteremtése az emberi szellem egyik legmagasabbrendű tevékenysége.

(1) Gabriel Marcel ezeket a meglátásait jegyzi le *Metafizikai Naplójában* 1932. december 11-én: «Ma reggel az összeszedettség gondolatánál akadtam meg. Azt hiszem, itt valami lényeges és igen kevésbé kidolgozott adottságról van szó. Nemcsak az áll módomban, hogy a tudomat általában megtöltő rikoltozó hangokat csendre kényszerítsem; – ennek a csendnek pozitív ismeretjegyje van. Ebben tudok ismét ura lenni önmagamnak. Ez az energiák összegyűjtésének principiuma. Szinte azt mondanám: az összeszedettség és a misztérium összetartozó fogalmak. Egy problémával szemben egyáltalán nem lehet összeszedettségről beszélni; – ellenkezőleg: a probléma a belső feszültség egy bizonyos állapotába helyez. Ezzel szemben az összeszedettség inkább megenyhülés, feloldódás. Különbö a feszültség és a felengedés kifejezés bizonyos szempontból meg is téveszthet minket.

Ha rákérdeznénk arra, mi lehet olyan lénynek a metafizikai szerkezete, aki képes az összeszedettségre, nagy lépést tennénk előre a konkrét ontológia felé» (G. Marcel, *Être et Avoir, Journal Métaphysique* (1928–1933). Aubier, 1968, 141. l.).

Tevékenység, nem önelhagyás vagy passzivitás! Amikor az ember «csendet teremt» magában, elhallgattatja zajongó, izgága, felszínes önmagát, «beljebb vonul» önmagába, akkor készségessé teszi magát arra, hogy meghallja a lelkében imádkozó Lélek szavát, vagy meghallja Isten csendes szavát: a szeretet legtitokzatosabb hangját.

Meg kell feszíteniök minden erejüket, hogy összeszedjék érzékeiket, amelyek, hozzá lévén szokva a féktelen kalandozáshoz, nem igen akarnak engedelmeskedni. Lassanként hozzá kell szokniok ahhoz, hogy ne akarjanak mindenfélét látni és hallani, a belső ima idején pedig egyáltalán semmit, hanem maradjanak egyedül (TU 104).

Nagy fáradtság ez, mondja Teréz, olyasféle, mint amikor valaki egy távoli kútról hordja a vizet az öntözéshez; eljön majd az idő, amikor vízemelő kerékkel könnyítheti meg a munkáját, vagy csatornán engedheti földjére a friss vizet; de mindennél többet ér az, amikor Isten küld bőséges esőt lelke kiszáradt talajára. – Most azonban el kell kezdenie a vízfordást, szinte erőszakot kell elkövetni érzékszervein, jogait követelő testén, csapongó lelki tehetségein. Valóságos háború ez. Teréz könyörög, hogy vívjuk meg ezt a csatát, térjünk magunkba:

Arra a szent vérré kérem őket, amelyet az Úr értünk kiontott, tegyék meg! (BV 276).

Voltaképp mi is az összeszedettség? Röviden így határozhatnánk meg: *az az erőfeszítés, amely által szellemünket és érzékeinket elvonjuk a külső világtól, hogy készségessé tegyük őket egy másik tevékenységre.*

A lélek ekkor mintegy összeszedi tehetségeit és önmagába száll Istenével. Így hamarabb eléri, hogy isteni Mestere belekezdjen oktatásába. (. . .) Azok, akik ily módon képesek bezárkózni a lélek mennyországába, ahol az ég és föld Teremtője lakozik, hozzá olyan helyen imádkoznak, ahol semmi sem szórakoztatja el a külső érzéseket; azok nyugodtak lehetnek afelől, hogy kitűnő úton vannak, hogy biztosan eljutnak az élő víz forrásához és isznak belőle (TU 155).

Teréz *többféle képpel szemlélteti* az összeszedettség megteremtésére irányuló erőfeszítést. A lélek úgy érzi, hogy a körülötte zajló világ csak játék, fölkel tehát és otthagyja. Vagy: kifáradva a külső támadásoktól, egy erődítménybe menekül az ellenség támadása elől, becsukja

maga mögött a kaput és szabadnak érzi magát. Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy a szem és a fül becsukódik a világ tárgyai és zajongása előtt; a külső világtól így elszakadt képzelet és szellem más valóságok felé nyílik meg. A lélek magába vonul,

bent van a palotában Királya mellett (TU 171),

azzal van elfoglalva, hogy Istent keresse önmagában. A negatív elszakadásnak tehát pozitív célja van: azért tér magába az ember, hogy *Istennel találkozzék*. Ami a negatív elemet illeti, Teréz elég szűkszavú. Bölcs nyugalmat, szelíd türelmet ajánl:

Nem szabad erőszakolni a lelki összeszedettséget, hanem szép lassan kell a dologhoz fogni, máskülönből nem lesz tartós (BV 276).

Aggódó szeretettel óv attól, hogy az ember csöbörből vödörbe essék, azaz szétszórtságból feszültségbe merevedjék. A túlságos feszültség meghamisítaná az összeszedettséget, terméketlenné változtatná a lelket, rövidesen robbanáshoz, idegességhez, kimerültséghez vezetne. Az elszakadást tehát elősegíthetik a kedvező körülmények – csend, magány –, de ezeknél sokkal fontosabb a lehető legtudatosabb és legteljesebb *pszichológiai béke* megteremtése. (Ez akkor is lehetséges, ha a külső kedvező feltételek esetleg hiányoznak!) Milyen pillérekre épülhet ez a belső pszichológiai béke? (2) Teréz *A belső várkastély* I. lakásának II. fejezetében ilyen tanácsokat ad:

Értsétek meg jól: az önismeret rendkívül fontos. Bármily magasan áll is valaki, az önismeretet mindig ápolnia kell magában. Ezt az önismeretet, ha akarná, sem pótolhatná mással, mert az alázatosság olyan, mint a méh, amely szünet nélkül dolgozik odabent a kasban (BV 259).

(2) Sík Sándor a misztikus élmény elemzésekor megemlíti a lélektani nyugalommal, az összeszedettséggel szemben ható néhány tényezőt: « Alig kétséges, hogy a mai élet világszerte idegölő tempója mellett, nem könnyű megtalálni azt a belső nyugalmat, amely nélkül Anima (utalás Claudel *Animus és Anima* parabolájára) meg nem szólal. Hozzájárul ehhez, hogy az utolsó századok felvilágosodása, pozitívizmusa, természettudományos gondolkodása, egész nem-keresztény filozófiája minden művelt embert elháríthatatlanul racionalista és gyakorlati gondolkodáshoz szoktatott. Bizonyos, hogy a mai embertől a misztika csendjének és összeszedettségének megteremtése nem közönséges erőfeszítést kíván! » (Sík Sándor: « A misztika útjai Istenhez », *Kettős végtelen* II. Bp. Ecclesia, 1969. 150. l.).

De az önismeretnek nem szabad minket saját nyomorúságunk mo-
csarába rántania! Hányan csüggednek el bűneik, gyarlóságaik miatt,
ezért nem mernek elmélkedni, félnek imádkozni! Teréz egész életében
síratta azt a ballépését, hogy előbb lelkét akarta szép tisztává tenni,
csak azután belekezdeni a belső imába. Micsoda ostobaság, micsoda
végzetes tévedés!

Amíg nyomorúságunkkal vesződünk, forrásunkból is csak iszapos víz
fog eredni, holmi gyávaságnak, aggályoskodásnak és kislelkűségnek sara
fogja vizét beszennyezni (BV 261).

Ki kell lépniünk szükös önmagunkból, sürgeti Teréz; amíg ezt meg
nem tesszük, nem juthatunk el az élő víz forrásáig. A belső békével
összeegyeztethetetlen a hiúság, a nagyravágyás, a világias gondok
miatti aggodalom.

Akikre ezek a vonások ráillenek, meneküljenek, amennyire csak tehetik,
minduntalan az Úr oltalma alá, kérjék Szűz Anyjának közbenjárását és a
szentek segítségét (BV 263).

Teréz nem fél kiejteni a lemondás szót. Aki elmélkedni akar, s első
lépésként összeszedettséget teremteni magában, annak le kell monda-
nia mindazokról a javakról, gondokról, ügyekről, amelyek nem
igazán szükségesek:

Ez a lemondás annyira elkerülhetetlenül szükséges, hogy legalább
részben bevégzett ténynek kell már lennie (BV 265).

A béke, a belső szabadság érdekében

őrizkedjete az olyan gondoktól, amelyek nem tartoznak reátok;
őrizkedjünk az ördög cselszövényeitől, és ne engedjük magunkat rászedet-
ni, amikor a világoóság angyalának ruhájában áll elénk;
őrizkedjünk az okatlan túlbuzgóságtól, mert ezzel csak ártunk
magunknak (BV 264–267).

Lássunk világosan: bizonyos szálakat el kell vágnunk ahhoz, hogy
belsőleg felszabadulva megteremtsük magunkban az elmélkedés elő-
feltételét, vagyis az összeszedettséget és csendet. Ez az erőfeszítés
gyökeres szakítást jelent (dolgokkal, eseményekkel, aggodalmakkal,
bűnrevezető alkalmakkal stb.), és végső elemzésben arra irányul,
hogy harmóniát teremtsen egész életünkben.

Az elméleti alapelvek mellett Teréz soha nem felejt el, hogy *gyakorlati tanácsokat*, jól kipróbált segédeszközöket is ajánljon. Íme egynehány:

– Nagyon jó módszer, ha az ember valamely, az anyanyelvén megírt jó könyvet vesz elő. Ezzel leköti a figyelmét.

– Keressétek azok társaságát, akik maguk is elmélkedő imát végeznek. Kölcsonösen segíthetitek egymást, a közlés által a szeretet is növekszik.

– Nagyon megkönnyíthetitek az elmélkedést, ha állandóan hordtok magatoknál egy kis képet az Úr Jézusról, mégpedig olyat, ami megfelelő ízlésűeknek.

– Akik ezen az úton haladnak, jól teszik, ha könyv segítségével igyekeznek összeszedni gondolataikat. Nekem a mezőknek, vizeknek, virágoknak látása is megtette ezt a szolgálatot. Ezek mind a Teremtőt juttatták eszembe (3).

– Szerettem mindig a szentképeket. Milyen szerencsétlenek azok, akik saját hibájukból nélkülözik ezt a nagy jót (4). Úgy látszik, hogy nem szeretik az Urat, mert hiszen ha szeretnék, szívesen nézegetnék a kép-mását, mint ahogy idelent is örülünk, ha olyasvalakinek látjuk az arcképét, akit szeretünk (Ö 75–76; 86–87).

Az összeszedettségért folyó küzdelmet az értelem és az akarat vívja meg. Ezt a harcot addig kell folytatni, mondja tovább Teréz, amíg

(3) A világ tele van Istennel! – mondják a nagy imádkozók, akiket minden Istenhez ragadott. Assiszi Szent Ferenc hálaadó himnuszt énekelt: egy darab száraz kenyérral a kezében; Árpádházi Szent Erzsébet Te Deum-ot: amikor mindenétől megfosztották; Lisieux-i Teréz könnyekre fakadt az istenszeretettől: az udvaron kapirgáló kotlós és csibéi látványára; Prohászka a Teremtő előtt hódolt: «egy lengő derekú rózsabokor» szemlélésekor; Madeleine Delbrél a Titokzatos Test egységét élte át élményszerűen: zöld fényre várva az útkereszteződésnél; Thomas Merton Isten kozmikus táncának fényeit látta megvillanni a csillagos éjszakában . . . Az istenszeretőknek nem sok erőfeszítésre van szükségük ahhoz, hogy összeszedettséget teremtsenek magukban, mivel a világban mindenütt megnyilatkozó isteni szeretet miliójében élnek.

(4) A középkori székesegyházak üvegablakai, a falra festett «Biblia pauperum», az illusztrált kódexek színpompás rajzai – hogy ne is beszéljünk az ókeresztény katakombák festményeiről – ugyanazt a tendenciát fejezik ki: a hívő ember szeretné valahogy láthatóvá tenni a láthatatlant, az elképzeltet. A természetfeletti valóságok, természetüknél fogva, misztériumok. Ezek hatása a szemlélőre kiszámíthatatlan. Egy kép, egy szimbólum vonz, hogy aztán messzebbre, mélyebbre irányítsa gondolatainkat, segítsen a való-

Isten másfajta összeszedettségre nem hív meg. De erről majd később lesz szó, a természetfeletti szemlélődés ismertetésekor.

Az összeszedettség megteremtéséhez, kétségtelenül, nagy *bátorság* kell. Viszonylag kevés ember merészkedik el önmaga mélységeibe, mások által nem járt csendzónájába. Teréz többször visszatér a következő gondolatra: ha valaki nem akar leereszkedni önmaga mélységeibe, hogyan képzei azt, hogy majd belép az örök életbe? De újra és újra biztatja azokat, akik eltökélték, hogy megvívják ezt a háborút:

Azok, akik képesek bezárkózni a lélek kis mennyországába, és hozzászoknak ahhoz, hogy nem nézegetnek szerteséjjel, hozzá olyan helyen imádkoznak, ahol semmi sem szórakoztatja el a külső érzékeket, azok nyugodtak lehetnek, mert kitűnő úton vannak; biztosan eljutnak az élő víz forrásához és isznak belőle (TU 155).

Mint mondtuk, az összeszedettség megteremtésének – a negatív elszakadás útján harcolva – pozitív célja van: Isten keresése.

Tegyük fel, hogy hosszabb-rövidebb küzdelem eredményeképp megtaláltuk azt a viszonylagos pszichológiai békét, amelyet lelki tehetségeink pillanatnyi egyensúlya jellemez. Modern hasonlattal: a felfelé szálló repülőgép elszakadt a föld lefelé húzó gravitációs

ság közvetlenebb megtapasztalására. – Jóllehet a láthatatlan Isten Krisztusban láthatóvá lett, a Vele való belső kapcsolatunkban sem nélkülözhetjük a képeket és szimbólumokat. Elég, ha csak az Egyház liturgiájának gazdag kép- és szimbólumrendszerére utalunk. – Teréz gondolatai nyomán megkérdézhettük magunkat: kihasználjuk-e eléggé a képekben, szimbolikus ábrázolásokban *rejülő* lehetőségeket? Szívesen ajándékozunk egy-egy képet, talán szentírásunkban, imakönyvünkben – könyvjelzőként – őrzünk is néhányat, de találunk-e, időt arra, hogy egyszer-egyszer elmélkedve szemléljük őket? Amikor pedig emlékebe adunk egy képet, tudatosítjuk-e, hogy az nemcsak a barátság üzenete, hanem a kegyelem közvetítője is lehet? – Választásunk legyen szabad. Ne is ragaszkodjunk egy-egy fajtához, nehogy – akara lanul is – mágikus erőt tulajdonítsunk egy képnek és elfeledkezzünk a mögötte *rejülő* misztériumról. Ne álljunk meg egy kép művészi, esztétikai szemlélésénél; ne azonosítsuk a képet, szimbólumot azzal, amit csak sejtetni akar. Jézus, Mária és a szentek biztosan nem olyanok, mint amilyeneknek egy művészi kép ábrázolja őket, – nem is szólva az angyalokról! A kép, a szimbólum akkor tölti be szerepét, ha általuk eljutunk a kifejezhetetlen, ábrázolhatatlan valóságok egyszerű, közvetlen szemléléséhez.

erejétől, és elegendő energiával rendelkezik ahhoz, hogy a magasban tartózkodjék, sőt bizonyos sebességgel előrehaladjon. Tesz néhány kört, amíg megtalálja azt az irányt, amely legközelebb viszi célja felé.

Nos, az elmélkedőnek is meg kell találnia azt a legmegfelelőbb útirányt – témát –, amely a leggyorsabban viszi Istenhez.

2. Témaválasztás

Ezen a területen Teréz a *teljes szabadság* híve. Válasszon mindenki olyan témát, amely természetének, lelkiállapotának abban az órában a legjobban megfelel.

Amint sok lakás van az égben, úgy sok út is vezet oda. Egyeseknek az való, hogy a pokolról elmélkedjenek, mások számára megfelelőbb tárgy a mennyország, olyannyira, hogy a pokolnak még a gondolata is lesújtja őket. Vannak olyanok, akiknek annyira gyöngéd a szívük, hogy nagyon szenvednek, ha folyton az Úr kínszenvedéséről kell elmélkedniük; ellenben fellélegeznek és nagyobb hasznukra van, ha Isten hatalmát és nagyságát szemlélik a teremtményekben, vagy pedig fontolgatják irántunk való végtelen szeretetét. Ez is kitűnő módszer. De azért ne mellőzzük soha hosszabb időre Krisztus Urunk életét és kínszenvedését, mert végre is ez maradandó forrása üdvösségünknek (Ü 126).

A kezdők témakörét Teréz látszólag szűkre szabja. Foglalkozzanak bűnös voltokkal, a megérdemelt büntetéssel, a pokol borzalmaival és a mennyország örömeivel; válasszák elmélkedési témának a *hitnek* azokat az *alapigazságait*, amelyek ismerete és gyakorlati életreváltása nélkül el sem képzelhető a keresztény élet. (Különben ezt az alapvetést végezteti el Loyolai Ignác is Lelkigyakorlatai első hetében.) Ezek az alapigazságok végigkísérik imáinkat, egészen halálunkig, csak megfontolásuknak, ill. szemlélésüknek módjai változnak. A kezdőt üdvös fontolgatásokra és gyakorlati jófélételekre ösztönzik, az ima magasabb fokain állókat pedig nagyobb istenszeretetre ragadják.

Hogy ugyanaz a téma milyen különböző hatásokat eredményezhet az emberben, azt Teréz *A tökéletesség útja* XXVII–XLII. fejezetében mutatja be. Azt az imát választja témájául, amelyet maga az Úr tanított mindnyájunknak. Ez a Miatyánkról szóló közel százoldalas eszmefuttatás kiváló illusztrációja annak, milyen alapigazságokat kell megfontolnia a kezdőnek, és a szemlélődés milyen magas fokára juthat az ember – már a « *Mi Atyánk . . .* » megszólítás által is.

A következőkben igyekszünk kiemelni néhány olyan részletet, amellyel a szent szerző elsősorban nekünk, kezdőknek nyújt segítséget.

Először azt fontolgatja, milyen « hihetetlen » kegyben részesít minket a végtelen Isten, amikor nemcsak megengedi, hanem meg is parancsolja, hogy Atyának szólítsuk.

*Mi Atyánk, légy áldott örökkön örökké! Hiszen mindjárt (az ima) elején úgy megtöltöd a kezeinket, és akkora ajándékot adsz, hogy nem volna csoda, ha értelmünk teljesen megtelnék vele, és úgy lángra gyúlna szeretetünk, hogy egy szót sem tudnánk többet mondani. (. . .) Ó mily jó volna a léleknek így magábaszállnia, hogy aztán annál könnyebben emelkedhessék önmaga fölé és ott megtudhassa ettől a Szent Fiútól, hogy milyen az a *menyország*, ahol Atyja lakik. (. . .) Ilyen nagy kegyelmet, amekkora ez, nem szabad kevésbe venni, és ha egyszer felfogtuk végtelen méreteit, nem is illenék többet a földön maradnunk (TU 149–150).*

Milyen vakon és felelőtlenül szoktuk kimondani az Úr imájának első könyörgését, pedig alapvető igazságok rejlenek benne:

Jézus állandóan azt kéri számunkra, hogy vonuljon be szívünkbe Isten országa: « *Szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod* ». Csodáljátok itt, leányaim, Mesterünknek végtelen bölcsességét. Vajon mit kérünk mi, amikor ezért az országért imádkozunk? Engem itt legfőképp ez a kérdés foglalkoztat, és mindegyikünknek szüksége van arra, hogy ezt megértse (TU 166).

A fenti kérés alapján Teréz először a kezdők elmélkedését mutatja be, aztán egy későbbi fok, a nyugalmi ima összetevőit elemzi. Ő maga, amikor ezt írta, már a természetfeletti ima csúcsein járt, mégsem gondolja, hogy kimerítette ezt a témát. (« A Miatyánk egyszeri elmondására rámegy egy óra » – mondja magyarázata egy közbevetéseként.)

Hosszan elemzi a harmadik kérést: *Legyen meg a te akaratod*. Már az ima meghatározásánál rámutattunk arra, mennyire fontosnak tartja Teréz, hogy életünket egészen alávéssük Isten akaratának; ezt az Istennel való benső barátság egyik ismérveként jelöli meg. Most aztán van alkalmá, hogy részletesen elemezze ezt a témát:

Jó Mesterünk arra oktatótt bennünket, hogy imádkozzunk ezen nagyszerű dologért, amely magában foglal mindent, ami után csak képesek vagyunk idelent vágyódní, és Ő is kérte azt számunkra. Ezenfelül még abban a nagy kegyelemben is részesített, hogy édes testvéreivé fogadott minket. Nézzük azt, mit ajánl fel ennek fejében a mi részünkről mennyei

Atyjának? – mit kíván tőlünk? – mit kell neki adnunk? Mert az csak természetes, hogy valami módon meg kell szolgálnunk ezeket a kegyelmeket! (TU 179).

Teréz felméri, milyen nagy tett önakaratunk átadása Istennek, még akkor is, ha a minket végtelenül szerető Atyáról van szó. Jézus is vérrel verítékezett, hogy teljesíthesse Atyja akaratát, őt is angyal erősítette meg . . . Nekünk is szükségünk van tehát erősítő táplálékra. Ezt kéri a negyedik könyörgés: « *Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma* »:

Az Isten szerelméért értsük meg, nővéreim, mit kér jóságos Mesterünk, mert életkérdés reánk nézve, hogy ne vegyük e szavakat fölületesen. Azt pedig, amit ti adhattok Neki, ne becsüljétek semmire sem, tekintve, hogy annyit kaptok Őtőle (TU 188).

A « mindennapi kenyér » Teréz számára elsősorban az Eukarisztikus Kenyeret jelenti, a lélek igazi táplálékát:

Ha csak mi magunk nem leszünk okai, nem fogunk éhenhalni, mert akármilyen ételre is legyen étvágya a léleknek, a legszentebb Oltáriszent-ségben megtalálja jóízűen elkészítve és vigasztalással teljesen (TU 192).

Teréz magyarázata egészen gyakorlativá válik, amikor a következő könyörgés témáját fejtegeti: *Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*:

Aki akaratát teljesen alárendelte Istennek, annál a megbocsátásnak már befejezett ténynek kell lennie. Aki tehát őszinte szívvel tette meg az Úr előtt azt a kijelentést, hogy « *Fiat voluntas tua* », « *Legyen meg a te akaratod* », – annak meg kellett már ezt is tennie, vagy legalább is eltökélt szándékának kell lennie ez iránt. (. . .) Nem szabad törődnünk azokkal a nevetséges csekélységekkel, amelyeket sértésnek szokás nevezni. (. . .) Vizsgáljátok meg alaposan, megvan-e bennetek a teljes készség megbocsátani nemcsak ezeket a jelentéktelen, ún. sértéseket, hanem igazi, súlyos sérelmeket is, és vajon, ha erre alkalom kínálkozik, valóban megbocsátjátok-e azokat? Mert ha nem, akkor ne sokat adjatok az imádságotokra! (TU 206).

A « *Ne vigy minket a kísértésbe . . .* » könyörgést elemezve Teréz kitér a bűn, a képzelt erények, a próbatétel, a hamis alázat, az alapos önismeret, az istenszeretet, az istenfélelem, az okosság, a bűnalkalmak kerülése, a különböző kísértések témáira.

Nagy dolgokat kell megfontolnunk és megértenünk ebben a kérésben, amelyet oly sokszor mondunk ki. (. . .) Kérjük sokszor az Urat, hogy ne engedjen bennünket kísértésbe jutni, ne tűrje, hogy a rossz szellem rászédjen bennünket. És valóban mennyire indokolt, hogy a jó Mester ezt a kérelmet adja ajkunkra (TU 212–213).

Amikor az utolsó könyörgésre kerül sor – «*De szabadíts meg minket a gonosztól*», Teréz meglepő témát pendít meg:

Azt hiszem, a jó Jézusnak nagyon igaza van, amikor azt kéri Atyjától számunkra, hogy szabadítson meg bennünket a gonosztól, vagyis ennek az életnek veszedelmeitől és szenvedéseitől, mert, amíg csak e földön vagyunk, minden kockán forog. De joggal kéri ezt önmaga számára is, mert hiszen látjuk, mennyire belefáradt már ebbe az életbe, midőn az utolsó vacsorán így szólt apostolaihoz: «*Vágyva vágytam megenni veletek ezt a vacsorát*» (TU 236).

Elmélkedő magyarázata végül is a számára legfontosabb témára mutat: épüljön és valósuljon meg Isten országa minden emberben; igyekezzünk hát őszintén kimondani minden kérelmet és készségessé tenni lelkünket, hogy azt megvalósíthassuk.

Elsősorban azoknak szólt a magyarázata, azoknak mutatta meg az Úr imájában rejlő gazdag tematikát, akik most tanulnak imádkozni. Befejezésül még egyszer megismétli:

Ez az evangéliumi ima oly magasztos és tökéletes, hogy igazán méltán áldhatjuk érte az Urat. Meglátszik rajta, milyen kiváló Mester szerkesztette meg. Közülünk, leányaim, mindenki a maga céljának megfelelően használhatja azt. Csodálatos dolog az, hogy oly kevés szóban foglalja össze az egész szemlélődést és az egész tökéletességet, úgyhogy szinte azt mondhatná az ember, hogy ha tanulni akarunk, nincs is kívülé más könyvré szükségünk (TU 209).

Ha valaki megtanulta, hogyan kell a Miatyánkot jól elmondani, annak a többi imával sem lesz többé nehézsége (TU 239).

A Miatyánk tehát a témák, az alapigazságok egész rendszerét kínálja az elmélkedőnek. Csak választania kell.

Teréz életrajzában beszámolt megtérésének folyamatáról; az első indítást a *szenvedő Jézus* egy képének megpillantása adta. A halálba induló meggyötört, kigúnyolt Istenember tekintete oly mélyen érintette, hogy ez az Arc maradt legkedvesebb elmélkedési «témája». Leányainak gyakran ajánlja: nézzenek a megostorozott, a keresztet hordozó Krisztusra; szemléljék Őt az oszlop mellett, az ostorcsapá-

sok fájdalma alatt meggörnyedten . . . Ez olyan «téma», amely fölmelegíti szívüket, megindítja akaratukat, átalakítja, kitágítja egész énjüket. Ilyenkor is kell bűneikre gondolniok, de nem a büntetéstől való félelem miatt, hanem az Úr iránti szeretet miatt. Teréz nem fogy ki ennek a témának magasztalásából:

Hogy visszatérjek arra az elmélkedésre, amelynek tárgya az oszlophoz kötözött Krisztus Urunk: jól teszi az ember, ha egy ideig tanulságokat von le, és azt fontolgatja, mekkora fájdalmat szenvedett, és mekkora szeretettel viselte el mindezt. Azonban az ember ne fárassza magát folyton ezzel a gondolkodással, hanem hagyja, hogy értelme elhallgasson, és maradjon egyszerűen az Úr mellett. Gondolja el, ha meg tudja tenni, hogy az Úr szemei is órajta fűgnek. (. . .) Gondolja meg, mennyire méltatlan arra, hogy ott legyen. Ha ezt meg tudja tenni, ha még egyébként kezdő volna is a belső ima terén, nagy hasznot fog ebből meríteni (Ö 131).

De mit csináljon az elmélkedő, ha semmiféle téma nem köti le a figyelmét, ha történetesen fáradt, kimerült, gondolatait két percig sem tudja egy témára irányítani, látszólag csak az akarat van meg benne az elmélkedésre? Teréz nagyon egyszerű tanácsot ad, – hiszen tapasztalatból ismeri ezt az úttalanságot –: az ember először is maradjon nyugodt, hiszen Isten nem azt kívánja tőle, hogy úgy elmélkedjek, ahogyan nem tud, hanem csak azt, úgy imádkozzék, ahogyan tud. Tehát: válassza témául azt, hogy fáradt, csüggedt, letört, elesett, kimerült . . . Mondja el ezt Istennek, őszintén, egyszerűen. Ne bántsa az, hogy nincsenek magasztos gondolatai, ajánlja fel Istennek, ami éppen kezeügyében van: fáradt, csüggedt, hasznavehetetlen önmagát. Ilyenkor ez az egyetlen téma. Teheti ezt úgy is, hogy a Getszemáni kertben vergődő Jézus mellé térdel: Őbenne sincs semmi lelkesedés, Neki sincsenek magasztos gondolatai . . .

Ha Te, Uram, mindezt értem akarod elszenvedni, mi ehhez képest ez a kis szenvedés, amelyet én viselek most Érted? Mi jogom van nekem panaszkodni? Igazán szégyellem magam, amióta láttalak, és ezentúl, Uram, kész vagyok nemcsak elszenvedni minden fájdalmat, amely utamba akad, hanem még nagy kincsnék is fogom tekinteni. Így legalább annyira, amennyire utánozhatlak Téged, Menjünk együtt, Uram, ahol Te vagy, ott akarok lenni én is, *amerre Te jársz, arra akarok én is járni!* (TU 146).

Igen, Jézus az út; Ő minden témát összefoglal. Minden elmélkedés témája voltaképp Ő. Nincs életünknek olyan «banális» eseménye,

amihez Istennek ne volna köze. Krisztust minden érdekli, mert igazi emberként élt köztünk. Otthon van a hétköznapi élet legkisebb, jelentéktelennek tűnő mozzanatában is. Tudta jól, mit jelent fát fűrészelni, bevásárolni, vizet bekészíteni, asztalt teríteni, sebet bekötözni; ismerte mestersége minden fogását, tisztában volt a pénz értékével. Sőt, főzni is tudott, hiszen feltámadása után reggelit készített az apostoloknak! Tudta, mit jelentenek az ember fájdalmai, a társadalom igazságtalanságai, a gyakorlati anyagelvűség, a faji megkülönböztetés . . . Nincs az a téma, amelynek útján ne juthatnánk el Hozzá: kezdve a fogfájástól a keresztények egységéig. Nincs ugyanis külön imaélet és külön hétköznapi élet. Isten országa a hétköznapi szürkeségében épül (5).

Ebben a távlatban az imádkozónak nem lesz nehéz témát választania. Kezdetben inkább önmagára tekint, saját örömei, fájdalmai, megpróbáltatásai, vágyai foglalják le gondolatait. De mihelyt próbálja ezeket a nagy alapigazságok fényében vizsgálni, fokozatosan szélesebbre tágul a horizontja, tekintete Isten, az emberré lett Ige és testvérei felé fordul. Témaköre lassanként Isten országának építését öleli át. Megérti, át kell adnia akaratát Istennek, hogy ezek a világmegváltó tervek őbenne, testvéreiben és az egész mindenségben megvalósuljanak.

Visszatérve az összeszedettség, belső egyensúly szemléltetésére idézett modern hasonlatra: a repülőgépnak sikerült a magasba emelkednie, és irányt találnia. Most már az a következő kérdés:

(5) A hatvanöt éves Prohászka 1923. január 3-án ezt jegyezte naplójába: « Külön hálát adok a reggeli csendért, azért, hogy a reggeli ködben magam lehetek Jézussal, s elmondhatok neki mindent. Lelkem előtt tornyosulnak a világ, az ország, az egyház, a papság, a hívek s hitetlenek bajai – jönnek felém, mint az Óceán hullámai. Mit csináljak velük? Azt mondja őrangyalom: mond meg Neki; szólj Neki róluk! Tárd föl! Ah, Uram, egész lényem nyelvvé lesz s imádó s epedő ajakká; szól, suttog, beszél neked. Imád téged minden oltáron, minden szentmisében, minden áldozóban. Szemeim előtt elvonulnak falusi templomaink Pilisszentlászlótól le Baraccsig s Vajtáig; mindenütt imádlak s mindenütt kiáltok hozzád. A haldoklókért is, a betegekért, a szegényekért! Mindnyájukért Uram, valakinek ezt meg kell mondania – az imádás s könyörgés nyelvén, hogy aztán te intézkedj ezekről a nagy üdvözítő akarás nyelvén! Te, édes!» (*Naplójegyzetek*, OMC. Bécs, 1960. 288. l.).

hogyan haladjunk előre, vagyis hogyan folyik le maga az elmélkedés. Mielőtt megvizsgálánk Teréz elmélkedésről szóló magyarázatát, «vegyük szívünkre» az eddig elmondottak összefoglalásaként a következő figyelmeztetését:

Tartsátok tisztán lelkiismereteket; vessétek meg az összes világi javakat (6) és higgyétek erős hittel az Egyház tanítását: akkor egészen biztosan jó úton vagytok. Áldott legyen az Úr neve mindörökre! (TU 126).

(6) Teréz kármelitáknak ír, de *mutatis mutandis*, ez a tanács minden kereszténynek szól; «Boldogok a lelki szegények!»

V.

A BELSŐ BARÁT TÁRSASÁGÁBAN

*Egy nap húsvét és áldozósütörtök között a prima előtt az udvarra mentem és leültem a kis tó szélén. A csobogó víz átlátszósága, a fák zöldje, a galambok szabad szárnyalása, főként azonban magányos ülőhelyemnek titokzatos csöndje jót tett lelkemnek. Elgondolkodtam azon, mi kellene ide még, hogy boldogságom teljes legyen. És úgy gondoltam: barát kellene nekem, meghitt, ragaszkodó, odaadó barát, aki ezt a magányomat megédesítené. S akkor Te, Istenem, kifejezhetetlen boldogság szerzője magadra irányítottad gondolataimat. Megmutattad nekem, hogyan lehet szívem kellemes otthon számodra. (. . .) Lelkem egész nap tele volt ezzel a gondolat-
tal. Amikor este lefekvés előtt imádkoztam, hirtelen belém hasított ez a szó: «Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Atyám is szeretni fogja őt, hozzá megyünk és benne fogunk lakni». És ekkor az én sár-szívem megérezte, hogy Te jelenvalóvá lettél.*

NAGY SZENT GERTRÜD (1256–1302)

Ó Örök Szentháromság! Mérheterlen tenger, amelyben minél jobban elmerülök, annál inkább megtalálalak, és minél jobban megtalálalak, annál inkább keres-

*lek. Soha nem lehet azt mondani: elég!
A mélységeiddel eltelő lélek Rád vágyó-
dik szüntelen, mivel mindig Terád szom-
jazik, örök Szentháromság! Fényedet
szeretné látni a te fényességemben! Amint
a szarvas vágyakozik a friss forrásvízre,
úgy vágyik az én lelkem is arra, hogy
kiszabadulva a test sötét börtönéből,
meglásson Téged az igazságban!*

*Öltöztess fel Önmagaddal, örök
Szentháromság, hogy igaz engedelmes-
ségben és annak a szent hitnek fényében
töltssem el halandó életem, amellyel elbo-
rítottad a lelkem.*

SZIENAI SZENT KATALIN (1347–1380)

Vizsgáljuk most meg közelebről az *összeszedettség pozitív célját*. Amikor elérkezik az imára szánt óra, kiszakítjuk magunkat a körülöt-
tünk nyüzsgő életből, elhallgattatjuk izgága énünket és megteremtjük
magunkban a lehető legteljesebb pszichológiai békét. Csendben
vagyunk – legalább is belső csendben –, valami téma is megragadta már
az érdeklődésünket. « Lendüljetek most egyenesen Isten felé! » – java-
solja ebben a helyzetben Keresztes János. Ugyanezt ajánlja végered-
ményben Avilai Teréz is, amikor – egyszerűbben – így fogalmaz:
« Keressetek társaságot! »

Hol és hogyan kell keresnünk ezt a társaságot?

1. Hol keressük Istent Teréz szerint?

Az összeszedett ember azért szakadt el mindentől, hogy Istennel
találkozzék. Hiszi, hogy Isten mindenütt jelen van, hogy Jézus fel-
támadt emberségében is közöttünk él az Eukarisztiában, – de most, az
ima órájában valami más gondolatra, igazságra, módszerre van szük-
sége ahhoz, hogy az Úrral személyes, « baráti » kapcsolatba léphessen.
Hol keresse tehát Őt a legbiztosabb és a leggyorsabb módon?

Teréz a következő tanácsot adja:

Nagyon fontos, hogy megértsétek: *az Úr mibennünk lakik*, bensőnkben
együtt vagyunk Ővele (TU 155).

Teréz életrajzából tudjuk, hogy Istent csak hosszú keresés után találta meg önmagában. De mihelyt *A harmadik abécével* a kezében elkezdte rendszeresen gyakorolni a belső imát, ehhez, a lelkében élő Istenhez fordult.

Amennyire csak tudtam, azon voltam, hogy amikor imádkozom, bensőmben 'érezzem' a mi jó Urunknak, Jézus Krisztusnak jelenlétét. Ha életének valamelyik részletéről elmélkedtem, úgy képzeltem magam elé, mintha bensőmben folynék le (Ü 39).

Egy évtized múlva, harmincéves kora körül is, ugyanezen az úton halad előre:

Belső imám módszere a következő volt. Mivel képtelen voltam arra, hogy az értelmemmel elmélkedjek, igyekeztem elképzelni Krisztus Urunkat saját bensőmben (Ü 85).

Nagy örömmel fedezi fel, hogy Szent Ágoston, aki szintén nagy bűnös volt, és hosszú éveken át mindenfelé kereste Istent, végül rádőbbsent arra, hogy sehol sem találja meg olyan közel, mint saját lelkében.

Egészen világos, hogy ez a helyes eljárás. Nem kell az égis emelkednünk, sem messzire mennünk, ami csak fárasztaná a szellemet és elszórtatná a lelket, és nem volna annyira gyümölcsöző, hanem megmaradhatunk önmagunkban (Ü 466).

Teréz különben többször is visszatér a hippói püspök tapasztalataira; *Önéletrajzán* kívül idézi *A tökéletesség útjában* és *A belső várkastélyban* is.

Lelki élete kezdetén neki senki sem mondta, hogy Isten valóban jelen van a lélekben, minden teremtményében.

Volt egy idő, amikor egyáltalán nem tudtam, hogy Isten benne van minden dologban. Mivel azonban annyira éreztem jelenlétét, nem voltam képes magammal elhítenni, hogy nincs ott. Egészen világosan beláttam, hogy *személyesen van jelen lelkemben*, annyira, hogy ezt nem tudtam volna tagadni. Egy Szent Domonkos rendjéből való nagy tudós (1) elosz-

(1) Valószínűleg P. Barrón.

latta kétségeimet, amennyiben megmagyarázta nekem, hogy igenis jelen van, és hogy miképpen érintkezik velünk. Ez nagy örömömről szolgált! (Ö 174).

Teréz utolsó kétségei az elmélkedés alatt foszlanak szét. A hit szemével nézi a lelkében élő Másik Személyt, és elragadtatással szemléli kettőjük titokzatos együttlétét. Előbbi bizonytalanságát, hiányos tudását a megtapasztalás bizonyossága váltja fel:

Ismerek egy személyt (2), aki nem tudta, hogy Isten jelenléte, hatalma és lényege által mindenütt jelen van, és íme, egy egyesülő ima felvilágosította őt erről, sőt rendületlenül tette erre vonatkozó hitében. Valahogy ne gondoljátok, hogy ez a bizonyosság valami anyagi alakban marad meg bennünk, mint pl. Urunk Jézus Krisztus teste, amely láthatatlanul van az Oltáriszentségben. Ez tévedés volna. Itt semmi ilyesmi nem marad meg, csupán az Istenség. De hogyan hagyhat bennünk ilyen bizonyosságot az, amit nem láthatunk? Ezt már nem tudom, ez az Úristen dolga: amit azonban mondok, az úgy van (BV 328–329).

Teréz és az összeszedettségben türelmesen várakozó ember előtt egy belső végtelen világ tárul fel. Tudatosítja, hogy *lelke* van. Mivel itt kell keresnie Istent, itt kell Vele személyes kapcsolatot találnia, jó lesz, ha röviden felvázoljuk, hogyan gondolja el Teréz ezt a *belső világot*.

A legutóbbi időkhöz általános dualizmus test és lélek kategóriáiban gondolkodik. Mondanunk sem kell, hogy soha nem hallott Platónról, sem a görög filozófus tanainak teológiai vetületéről. Teréz egyszerűen csak ennyit mond:

Bensőkben van valami, ami összehasonlíthatatlanul értékesebb mindennél, amit magunk körül látunk (TU 158).

Teréz ezt a belső «valamit» nevezi léleknek. Tapasztalata szerint a halál után, tehát a lélek és a test «különválása» után a test felbomlik. Teréz elfogadja, hiszi a lélek önálló létezését. Sajnálja, hogy oly sokáig nem törődött vele:

Azt ugyan tudtam, hogy van lelkem, de mivel szemeimet egészen leköttették az élet hiúságai, nem fogtam fel lelkem értékét (TU 158).

(2) Természetesen önmagáról ír.

A lélek «feltérképezése» során először néhány *negatív megállapítást* tesz:

- Ne képzeljétek azt, hogy bensőnkben semmi sincs! (TU 158).
- Ne képzeljük úgy a lelkünket, mintha az valami sötét dolog volna. Rendesen ugyanis azt hisszük, hogy nem létezik más fény, mint az, amelyet szemünkkel látunk, s mivel lelkünkkel nem látjuk, azt képzelhetnénk, hogy bensőnkben mély sötétség honol. Ez ugyan áll, megengedem, az olyan lélekre vonatkozólag, amely nincs a kegyelem állapotában, s ebben az esetben sem azért, mintha az Igazság Napja, amely fölntartja létét, nem ragyogna benne, hanem azért, mert nem képes fölfogni annak sugarát (BV 449).

Az érzékelhető fény, a lemérhető hosszúság, szélesség szükségképpen nem a szellemi természetű lélek jellemzői, mégis ezek segítségével kell Teréznek szemléletessé tennie magyarázatát. Így folytatja tehát:

- Ne úgy képzeljük a lelket, mintha valami csekélyke, szűk dolog volna, hanem úgy, mint egy egész belső világot, amelyben annyi és oly pazar fénnel berendezett lakás van. Ez nem is lehet másképpen, hiszen ott, a lélek bensejében van Istennek lakása is (BV 450).

A végtelen távlatoktól esetleg megrettenő imádkozót Teréz így bátorítja:

Milyen csodálatos dolog, hogy az, akinek nagysága ezernyi világot is betöltene, olyan kicsi dologba zárkózzék be . . . Mint végtelen hatalmú Úr meg tudja tenni, s mivel szeret bennünket, a mi mértékünkhöz alkalmazkodik. A lelki élet kezdetén, nehogy a lélek megijedjen saját kicsinysége láttára és arra a gondolatra, hogy a végtelent kell magába fogadnia: nem nyilvánítja ki magát neki, hanem előbb fokozatosan kitágítja (TU 159).

De hát milyen *pozitív vonásaiban* az a lélek, «amelynek nagysága messze felülmúlja mindazt, amit el tudunk képzelni»?

Teréz egy pillanatra megakad, amikor szemléletesen el akarja magyarázni annak a belső végtelen világnak ismérveit, amelyben ő él, és amely titokzatos világot mindnyájan magunkban hordunk, – akár gondolunk rá, akár nem. Megakad, de aztán egy kép jut eszébe: a várkastély. A kép eredetét nem kell messze keresnünk. Teréz számtalan várat, kastélyt, palotát, elzárt falú várost láthatott. (Ávila ennek egyik legrégebb példája.) Kézenfekvő tehát a metafora: az ember lelke *belső*

várkastély, Castillo interior, amelyben számtalan terem, szoba, *lakás, moradas* található. Teréz mentegetőzik a kép szegénysége miatt, hiszen az meg sem közelítheti a valóságot, de jobb nem jut eszébe. Mindenesetre a belső életről szóló egész – és hozzátehetjük – utolsó, legkiérettebb – tanítását erre a metaforára építi (3). Költői lendülettel festett képei mögött a misztériumot kell megértenünk: az Isten képére és hasonlatosságára alkotott ember a kegyelem által részesedik Isten természetében, így a lélek a *Szentháromság lakóhelye* lesz (4).

E rövid bevezetés után idézzük most Teréz leírását:

Gondoljuk el, hogy bensőnkben egy mesésen gazdag palota áll, aranyból és drágakövekből építve, szóval illő lakás az Úr számára. Aztán fontoljátok meg, hogy ennek a palotának díszítése a ti dolgotok, aminthogy valóban úgy is van. Mert nem képzelhető szebb épület a tiszta léleknel, amely tele

(3) A lélek belső titkai előtt ámuló csodálkozással hódolt minden kor nagy szelleme. Szent Ágoston belső örökkévalóságról beszél és arról az Istenről, aki «*interior intimo meo*», legbensőbb lényemnél is bensőbb bennem. Eckhart mester (1260–1328), kora legkiválóbb domonkos misztikus írója a «lélek legbensőjéről», «erős várról» ír csodálatos lapokat. Keresztes Szent János megrajzolja a lélek belső kármelhegyét, az Istenhez vezető egyenes szűk ösvényt, és a szélesen elkenyárosódó zsákutcákat. Guyart Maria, Kanada nagy apostola, akit a világ Marie de l'Incarnation néven ismer, a «szeretet belső labirintusáról» beszél; korunk egyik legolvasottabb szerzetes írója, Thomas Merton: «Hét Lépcsőjű Hegyről». A hívő ember lelkében szemléli a karácsony szent titkát: «Lelkünkben kis jászolocskát készítettünk néked, puha, meleg takaróba göngyölgetünk Téged». Korunk egyik «hitetlen misztikusa», Antoine de Saint-Exupéry, végtelen sivatagnak látja saját lelkét, tele titkokkal és meglepetésekkel. A huszonhat éves Prohászka az Énekek énekéből ismert «hortus clausus», elzárt kert képéhez folyamodik, hogy naplójában lejegyezhesen valamit a lelkében végbemenő csodákról: «Szívem az Úr kertje, gyönyörűségének zárt ligete; csak Vele gondolkodom és Vele érzek. Csak Előtte járok és jelenlétében beszélek. Mint a kristálypatak mindent partra vet, ami tükrét zavarná vagy homályosítaná, éppúgy az én lelkem is csak Jézusomat tükrözi vissza, s mindent, mi zavarná, kilöki» (*Naplojegyzetek*, 1969. 29. l.).

(4) Célunk itt nem az, hogy kifejtsük az imával kapcsolatos kegyelemtant. Csupán néhány eligazító megjegyzést teszünk a megszentelő kegyelemről. A megigazulást adó vagy megszentelő kegyelem (természetfölötti ajándék) bűnbocsánatot ad, Isten (az Atya) gyermekeivé tesz bennünket (vagyis fogadott fiak leszünk a Fiúban), a Szentlélek lelkünkben lakik (Isten «jegyese» lesz a lélek). Az Istennel való kapcsolatunkat pedig főleg a hit, a remény és a szeretet «isteni» erényei (aktusai) révén éljük meg.

van erényekkel. És minél nagyobbak az erényei, annál ragyogóbbak az épület kövei. Végül pedig gondoljátok el, hogy ebben a palotában lakik a nagy Király, aki jónak látta, hogy vendégül jöjjön hozzátok, s hogy pazar pompájú trónuson üljön; ez a trónus pedig a ti szívetek (TU 157–8).

Amit korábban *A tökéletesség útjában* már így megrajzolt, teljes pompájában bontja ki *A belső várkastély* lapjain.

Képzeljük úgy, mintha lelkünk egy gyönyörű szép várkastély volna, egy darab gyémántból, vagy ragyogó kristályból faragva, benne pedig sok lakás, mint ahogy az égben is sok van. S valóban, ha jól megfontoljuk a dolgot, mi egyéb az igaznak lelke, mint valami paradicsomkert, amelyben az Úr, saját szavai szerint, gyönyörűségét találja (vö. Péld. 8,31). De ha ez így van, vajon milyennek kell lennie annak a lakásnak, amelyben oly előkelő s minden kincsekkel dúslakodó király találja az ő gyönyörűségét? Nem is képzelhető semmi sem, amivel az emberi lélek szépségét és óriási befogadóképességét méltó módon lehetne összehasonlítani. (. . .) Sohasem fogjuk tudni elképzelni, milyen csodaszép ez a belső várkastély . . . Ebben a várkastélyban nagyon sok lakás van, fölül, alul, oldalt és középen, a legközepeken azonban van egy, amely fontosabb valamennyinél, mert benne folynak a legbizalmasabb beszélgetések Isten és a lélek között (BV 248–250).

A belső várkastélynak tehát Lakója van: Isten. Az elmélkedőnek itt, saját lelkében kell keresnie Őt.

2. Hogyan keressük lelkünkben Isten társaságát?

Teréz először a maga tapasztalatairól számol be *Önéletrajzában*. Mihelyt elkezdte gyakorolni a belső összeszedettséget, kezdte hozzászoktatni magát ahhoz, hogy Isten jelenlétében éljen, észrevette, hogy napról napra növekedett benne a vágy az Üdvözítő társasága után. Kereste a magányt, hogy minél többet időzhessen Vele (vö. Ő IX–XII. fej.). Megtalálta belső otthonát és azt a Barátot, aki után mindig áhítozott. Amikor nővéreit kezdi tanítani, hogyan találjanak erre a belső barátira, érdekes módon nem azt ajánlja nekik, helyezték magukat Isten jelenlétébe, hanem azt, hogy legyenek, tartózkodjanak ott, – tudniillik, ahol Isten van, tehát lelkükben. Teréz bárhogy fejezi is ki magát: Krisztus közelében, Krisztus oldalán, mindig erre az élő, valóságos Barátra, Jegyesre, Élettársra gondol. Azt is gyakran hang-

súlyozza nővérei előtt, hogy *érezzék jól magukat Isten, az Úr társaságában*, beszélgessenek, sőt szórakozzanak Vele! Hiszen a legeszményibb Társról van szó!

Nézzetek valaki után, aki társul szegődjék hozzátok. Már pedig kibentálálhatnátok jobb társat, mint abban a Mesterben, aki maga tanított meg bennünket arra az imára, amelyet el akartok mondani. Képzeljétek el tehát, hogy ez a mi jó Urunk ott van oldalatok mellett, s nézzétek, mily szeretettel és alázatossággal oktat benneteket. Higgyétek el, nem tehettek jobbat, mintha igyekeztek lehetőleg mindig együtt lenni ezzel a hűséges jóbaráttal. Ha megszokjátok, hogy mindig ott tartjátok magatok mellett, s Ő látja, hogy ezt szeretettel tesztitek, s igyekeztek kedvében járni, akkor – amint ezt mondani szokták – még akarattal sem tudtok többé Tőle megszabadulni. Sohasem fog többé titeket elhagyni, veletek lesz mindenütt (TU 143).

Teréz született társaslény. Bármerre járt, mindenki szerette, legkeményebb ellenségeit is levette lábukról. Mintegy arra született, hogy jó barát, társ legyen. Emberi szinten megtapasztalta, mily nagy jó ez a körülötte hullámzó szeretet, és mily jó az, hogy ő maga is oly nagy szívvel, megértéssel tud szeretni mindenkit. Megismerte a rossz társaság hátrányait, valamint a szent és tudós emberekkel való együtt-lét előnyeit.

Ha csak egy napig vagyunk (tudniillik szent emberek társaságában), az nem lesz ránk olyan jó hatással, mintha hosszabb ideig maradunk közöttük. Velük való érintkezésünk annyi ideig is tarthat, hogy Isten kegyelméből akár egészen hasonlókká is lehetünk hozzájuk (Ö 230).

De ha a szent emberek társasága ennyit változtat rajtunk, mit mondjunk akkor a szentek Szentjének állandó társaságáról? Teréz naponta több órát töltött ebben a szent édes-kettesben. Tudja, és ezt a tapasztalatát akarja megosztani: Jézus csak egy kicsi lépést vár tőlünk, hogy aztán elszakíthatatlan jóbarátunk legyen:

Az Úr sohasem hagy bennünket egészen magunkra, és ha alázatosan kérjük, kész arra, hogy társul szegődjék hozzánk (TU 144).

Ez a belső barátság *a legnagyobb jó*, amit életünkben csak kívánhatunk:

Kívánhatunk-e jobbat annál, mint hogy ilyen jó barát legyen az oldalunk mellett? Boldog az az ember, aki igazán Őt szereti és állandóan oldala mellett marad (Ö 222).

A *belső várkastély* írásakor Teréz már az odaadó szeretet csúcsai felé közeledik. Ezen a magaslaton azt tartja imaélete legnagyobb hasznának, hogy belátta,

mennyire igyekszik Isten velünk érintkezni, és mennyire könnyörög – mert valósággal így lehet mondani, – hogy maradjunk vele (BV 465).

Jézus «könyörög», maradjunk társaságában?! Hogyan tegyünk eleget ennek a sürgető baráti kérdésnek? Teréz valami hallatlanul egyszerű módszert ajánl: *nézzünk Jézusra*. A maga közvetlenségével először magát Jézust interpellálja:

Hogyan is volna lehetséges nem nézni egy olyan arcot, mint a tied, Uram, ha egyszer oly közel vagy hozzánk? (TU 162).

Elég, ha az ember magányba vonul és saját belsejében szemléli Őt (TU 154).

Csak azt kérem, nézzetek Rá (5). Ki akadályozhatna benneteket abban, hogy lelki szemeketek Urunkra függesszétek? Legalább egy pillanatra, ha már többre nem volnátok képesek. Arra megvan bennetek a képesség, hogy nagyon csúf dolgokat is meglássatok; és éppen a képzelhető legszébbet ne tudnátok szemlélni? (TU 144).

Mit jelent ez a *nézni, szemlélni, rátekinteni* kifejezés? Elég ha az evangélium szóhasználatára emlékezünk. A Simon farizeus házába belépő bűnös asszony nem szól egy szót sem, csak ránéz Jézusra,

(5) «Csak azt kérem, nézzetek Rá!» Avilai Teréz után Lisieux-i Teréz is mond valamit erről a tekintetről. «Hat vagy hétéves lehettem, amikor papa Trouville-be vitt el bennünket. Soha nem felejttem el, milyen hatással volt rám a tenger, nem tudtam levenni róla a szemem. Ott határoztam el, hogy lelkem soha nem vonom el Jézus tekintetétől» (*Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza*, Bp. 1974. 63–64). Elsőáldozása napjáról ezt jegyzi fel: «Ez a szeretet csókja volt; éreztem, hogy szeretett vagyok. Jézus és a szegény kis Teréz már régóta nézték és megértették egymást» (*i.m.* 92). Lisieux-i Teréz ismeri a tekintet hatalmát is: amikor Jézus valakit néz, isteni hasonlóságában is részesíti, de ehhez a léleknek is állandóan Reá kell tekintenie! Jézus csak egyetlen tekintetet akar! Ami csak Neki szól! Értsük meg ezt a tekintetet, hiszen oly kevesen értik meg! Ágnes nővérét arra kéri, mondja meg Jézusnak, hogy nézzen rá. . . Szörnyű haláltusája idején is állandóan Jézusra akarja szegezni tekintetét. Akarja hinni – mert a hit sötétségében vergődik –, hogy közeledik az a nap, amikor mindent egyetlen tekintetben fog megérteni, azt is, ami lényé legmélyén történik. – A tekintetből egybeolvadás lesz, Teréz úgy el fog tűnni, mint a vízcsepp az óceánban. «Jézus marad meg egyedül, az Úr, a Király» (*i.m.* 92).

aztán lábához borul (Lk 7,35); a vérfolyásban szenvedő asszony szemével követi Jézust, nem szól egy szót sem, csak hittel, bizalommal megérinti ruháját (Lk 8,43); az apostolok rémülten tekintenek Jézusra, amikor felébresztik a tomboló vihar miatti félelmükben (Lk 8,22); a kafarnaumi százados nem is mer a Mesterhez közeledni, csak a « lélek szemével » fordul Felé, és barátai által fejezi ki feltétlen bizalmát (Lk 7,1).

Ezek az evangéliumi mozzanatok jellemzik a Teréz által ajánlott módszert is. Jézus társaságát keresve forduljunk Felé hittel, feltétlen bizalommal, ha kell bűnbánattal; nézzünk Rá, szemléljük Őt azzal a szomjas tekintettel, amellyel legbizalmasabb barátunkra tekintünk. Feledkezzünk Rá, mint a barát a Barátra, a szerelmes a Szerelmesre, a tanítvány a Mesterre.

Azt kérdezhetitek, hogy miképpen lehet ezt gyakorlatilag megvalósítani. Más volna, ha testi szemetekkel láthatnátok Őt – úgy, mint kortársai, amikor a földön élt; – akkor nagyon szívesen megtennétek, akár mindig Őt néznétek. Ne higgyétek ezt. Akiben nincs annyi jóakarát, hogy egy kiséssel összeszedje magát és saját lelkében szemlélje Urunkat – ami nem jár veszéllyel és amihez elég egy kis igyekezet –, az még sokkal kevésbé lett volna hajlandó odaállni Magdolna mellé a kereszttövéhez, hogy testi szemével nézze az Úr halálát. Gyakoroljátok magatokat előbb a kicsiben, és akkor aztán szembenézhetek a nagyokkal is (TU 147).

Azt mondja valaki, hogy képtelen erre? Nem tud Jézusra, lelke drága Barátjára tekinteni? Feszélyezve érzi magát a végtelen Isten társaságában. Mi lehet az oka ennek a *kényelmetlen érzésnek*?

Lelkünket és gondolatainkat úgy hozzászoktattuk ahhoz, hogy kedvükre kint csavarogjanak, hogy a szegény lélek nincs többé tisztában önmagával. Hogy tehát újra megkedveltessük vele otthonát, ahhoz sok ügyességre és türelemre van szükség (TU 148).

Az ilyeneknek Teréz azt javasolja, hogy mindjárt az ima elején találkozzanak az Úrral, ne töltsenek sok időt a kereséssel, mert akkor ismét elbátortalanodnak. Nézzenek szembe Vele, bátran és bizalommal. Akkor maga Jézus szabadítja meg őket a zavartól és feszélyezettségtől.

Teréz be akarja láttatni velünk, hogy a világ legegyszerűbb és legtermészetesebb dolgáról van szó. És mindjárt *példákkal* is illusztrálja ennek a szerető tekintetnek sokféleségét:

Gondoljátok meg, hogy Jézus soha egy pillanatra sem veszi le a szemét rólatok. Eltűrt részetekről ezer csúfságot és undokságot; s mindez nem volt elég arra, hogy elfordítsa rólatok a tekintetét; és ti nem volnátok képesek olykor elfordulni ezektől a külső dolgoktól, hogy Őt szemléljétek? Gondoljátok meg, hogy Ő nem vár tőlünk mást, mint azt, hogy szemléljük Őt! Olyannak fogjátok Őt találni, amilyenek kívánjátok, mert Ő annyira óhajtja, hogy forduljunk Hozzá és nézzük Őt, és mindent megtesz várakozásunk kielégítésére. . . . Ha jókedvetekben vagytok, szemléljétek feltámadását . . . Mily ragyogó szépségű ebben a pillanatban, micsoda fenséges jelenség; mily győzelmi öntudattal, mily vidám arckifejezéssel áll ott; hát igazán oly nagy dolog volna részetekről, hogy olykor ránézzetek arra, aki ennyi jóval halmoz el titeket? Ha nehézségeitek vannak, vagy bú nehezült a szívetekre, képzeljétek el Őt, amint a Getszemáni kert felé halad. Mekkora fájdalom töltötte el lelkét! Vagy pedig szemléljétek az oszlophoz kötözve, rettenetes kínok között. Nincs senki, aki védelmére kelne, elhagyatott. Úgy társaloghattok Vele, mintha négy szemközt volnátok. Vagy pedig nézzétek, amint a keresztet hordozza. Meglátjátok, rátok fog tekinteni szépségesen szép és irgalmas szemével (TU 145–146).

Teréz nagyon megérti azokat is, akik hosszú éveket éltek le anélkül, hogy szemük rányílt volna erre a csodálatos belső valóságra. Ő maga is sokáig társtalán volt, érzéketlen, süket és vak:

Mert ha akkor úgy, mint most, megértettem volna, hogy lelkemnek ebben a kis palotájában olyan nagy Király lakik, azt hiszem, nem hagytam volna Őt olyan gyakran magára (TU 158).

Hogy mások ne essenek ebbe a hanyagságba, ajánlgatja, hogy *mindennapi foglalkozásaink közepette*, ha csak egy-egy pillanatra is, vonuljunk magunkba, nézzünk a belsőnkben várakozó Barátunkra:

Mindig nagy hasznunkra van, ha rágondolunk arra a jó Barátra, aki belsőnkben lakik (TU 162).

Ez az egymásra tekintés egyre egyszerűbbé, mélyebbé, odaadóbbá válik (6). A tekintet szeretetet ébreszt, a szeretet pedig még mélyebbre tekint:

(6) «E lelkület élő kommentárjai a szentek. Ők a szív bensőségével fordulnak Jézus felé: úgy szeretik az Urat, mint ahogy szeretni szoktunk: gyengéden, tapadóan, tisztelettel, félöen . . . Gondolataik úgy járnak feléje, mint szemek: *oculi nostri semper ad Dominum*’ s a szemekben annyi önfeledés s a szeretetnek oly lázas tükrözése ég. E szemek a mélységbe hatnak,

Az ég Ura és vele az egész mennyország mibennünk van. Élvezzük állandóan azt a tudatot, hogy nem kell fölemelnünk a hangunkat, ha Őhöz akarunk beszélni, Ő maga fogja velünk éreztetni, hogy jelen van. (. . .) Meg ha egyszer megszoktuk, hogy Urunk közelében tartózkodjunk, még pusztá jelekkel is meg tudjuk magunkat értetni vele. (. . .) Tudjuk, hogy Vele vagyunk, tudjuk, hogy mit kérünk, tudjuk, hogy mily kész örömet teljesíti kívánságunkat, tudjuk, hogy mily szívesen időzik a társaságunkban. Ő nem szereti, ha nagy fejtöréssel kieszelt hosszú beszédeket intézünk Hozzá (TU 163).

*

Ha követtük Teréz gondolatmenetét, már tudjuk hogy hol – lelkünkben – és hogyan – Isten mellett tartózkodva Reá tekintve – találjuk meg a belső Barátot. Mielőtt folytatnánk az elmélkedés további menetének leírását, véssük emlékezetünkbe Teréz *fontos megjegyzését*.

Ha valaki meg akarja tanulni – mert mint mondom, a dolog tőlünk függ –, semmi fáradságot sem kímélve szoktassa magát a mondottakhoz. Lassanként majd teljesen úrrá lesz önmagán . . . Ha beszél, gondoljon arra, hogy van valakije, akivel a bensejében társaloghat, ha más beszédét hallgatja, jusson eszébe, hogy hallgathat valakit, aki sokkal közelebből beszél hozzá. Egy szóval ne felejtse el soha, hogy *csak akarnia kell, és sohasem* lesz megfosztva ettől a társaságtól (TU 163).

Lelkünkben tehát Isten állandóan jelen van számunkra; nekünk az a feladatunk – és ez akarattal begyakorolható –, hogy mi is gyakran, ha lehet, állandóan, jelen legyünk Isten számára. Hogy maradjunk Mellette ne csak az elmélkedő ima idején, hanem napi elfoglaltságaink közepette, mások társaságában is.

Adja az Úr, hogy *soha* ne távozzunk el az Ő jelenlétéből! Amen (TU 164).

Időben tehát: soha. De mi legyen szeretetünk, odaadásunk mértéke?

s érzik, hogy beléjük ég a szeretőnek édes arca . . . Járnak, mint az éneklő lelkek, kik az Énekek énekének harmóniáira felelnek; járnak, mint csodálatos médiumok, telve Isten illetteivel. . . » (*Elméledések az evangéliumról*; Prohászka Ottokár *Összegyűjtött Munkái*, Budapest, Szent István Társulat, VII. 208. l.).

A földolog az, hogy elszánt akarattal *teljesen* odaadjuk Neki lelkünket, és azt úgy üresítsük ki, hogy abba, mint saját lakásába, azt tehesse bele, és azt vehesse ki, ami neki tetszik (TU 159).

Szabadok vagyunk önmagunk odaadásában. Lelkünk isteni Barátja semmire sem kényszerít, de égő türelmetlenséggel várja ezt a teljes odaadást:

Ő nem kényszerítheti semmire az akaratunkat, és csakis ahhoz nyúl, amit önként adunk neki. Mindaddig azonban, amíg mi nem adjuk magunkat teljesen Őneki, Ő nem adja magát egészen nekünk. Ez feltétlenül bizonyos (TU 159).

Teréz már régen odaadta önmagát. Viszonzásul megtapasztalta, milyen istenien nagyvonalú lelke belső Barátja:

Isten csak azokat dédelgeti, akik nem szabnak határt mindenhatóságának! (BV 252) (7).

(7) Marie-Élisabeth Catez (1880–1906), a Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér, dijoni kármelita mindössze ötéves szerzetesi életét arra szentelte, hogy lelke belső várkastélyába zárkózva azonosuljon Jézusával, és így áldozza életét testvérei üdvösségéért. Nem sokkal halála előtt írott imájából idézünk: «Istenem, Szentháromság, akit imádok, segíts engem, hogy magamról egészen elfeledkezve Benned éljek, változhatatlan Béke, mintha lelkem máris az örökkévalóságban időznék. Ne engedd, hogy bármi is megzavarja békémet, vagy kikényszerítsen Belőled, Én Változhatatlanom, hanem inkább minden pillanat ragadjon messzebbre misztériumod mélységében. Teremts békét lelkemben, tedd azt mennyországoddá, szeretett otthonoddá és pihenőhelyeddé; add, hogy soha ne hagyjalak magadra, hadd legyek ott egész lényemmel éber hitemben, Téged imádvá, egészen átadva magam teremtő tevékenységednek. (. . .) Örök Ige, Isten Szava, egész életemet a Te hallgatásodban akarom tölteni; tanulékony akarok lenni, hogy mindent megtanulhassak Tőled és aztán minden éjen, minden ürön, minden tehetetlenség át Terád akarom szegezni tekintetem és megmaradni nagy fényességemben. Imádot Csillagom, igézz meg engem, hogy soha ne tudjak kiszakadni sugárkörödből. *Emésztő tűz*, szeretet Lelke, szállj le rám, hogy bennem is mintegy végbemenjen az Ige Megtestesülése, hogy olyan újabb ember legyek Számára, kibem megújíthatja egész misztériumát. Atyám, hajolj szegény kis teremtményed fölé, ne láss benne mást, mint a te Szeretett Fiadat, akiben kedved telik. Drága ‚Hármam‘, Mindenem, Boldogságom, végtelen Magány és Mérhetetlenség, melybe beleveszitem magam: zsákmányként átadom magam Neked; rejtőzz el bennem, hogy én is elrejtőzhessem Benned, és így várjak arra, hogy a te fényedben szemlélhessem nagyságod örvényeit.» (Élisabeth de la Trinité, *Réflexions et pendées sous forme de retraites*, Carmel de Dijon, 1968. 81–82. l. Vö. *Az Isten jegyese*, Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér dijoni kármelita apáca életrajza, Szombathely, 1935).

VI.

HA TUDNÁD, KIVEL BESZÉLSZ!

Ó asszony! (Mt 15, 28). Isten mondja: « Ó asszony! » Hallgassatok ide mindenjában, akik még nem tudtok imádkozni. Amikor valakinek azt mondom: Imádkozz Istenhez, könyörögj Hozzá, és az ezt válaszolja: Imádkoztam már egyszer, kétszer, háromszor, tízszer, hússzor, és nem kaptam semmit, ezt ismétlem: Ne hagyj abba, testvérem, mindaddig, amíg nem kapsz; az ima célja ugyanis annak az ajándéka, akitől azt kéred. Akkor se hagyj abba, amikor már megkaptad, tarts ki; adj hálát a kapott ajándékért. Ne elégedj meg azzal, hogy az ajkad mozgatod, kiáltás a lelkeddel. Isten azokat is meghallja, akik csukott szájjal imádkoznak. A fontos nem a hely, hanem a javulás megkezdése . . . Fürdőben vagy: imádkozz! Úton, ágyban: vagy bárhol: imádkozz! Isten temploma vagy, ne aggályoskodj a hely miatt; egyedül az akarat a szükséges!

ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS (344–407)

Elindultam, hogy megkeresselek Téged, Ismeretlen. Elfelejtettem a világot, nem tartottam meg semmi érzékelhetőt a lelkemben. És ekkor megjelentél nekem, Te Láthatatlan, Felfoghatatlan, Megfoghatatlan. Megtisztítottad értelmemet, felnyitottad lelki szememet, és megen-

gedted, hogy teljesebben szemléljem dicsőségedet. Ekkor meg mertem kérdezni: « Ki vagy Te, Uram? »

Akkor először engedted meg nekem, hitvány bűnösnek, hogy meghalljam hangod édességét. Ezt mondtad:

« Én vagyok Isten, aki irántad való szeretetből ember lett. Mivel egész lelkedből vágyódtál utánam és kerestél engem, mostantól kezdve testvérem leszel, barátom és dicsőségem társörököse. »

SIMEON, konstantinápolyi szerzetes († 1022)

A szamarai nő lassan elfeledkezik arról, hogy miért jött a kúthoz. A feje fölött tűző nap sem zavarja. Nézi az ismeretlen Vándort, és nem tudja, mit kezdjen vele. Lassan indul meg a beszélgetés, de valahogy olyanformán, mintha mindkét fél süket lenne, nem hallaná a másikat. – Miféle « Isten ajándékáról », micsoda « élő vízről » beszél ez a fáradt Utazó?

Az asszony nem hitetlen, mert testvéreivel együtt ő is várja a Messiást, a Fölkentet, aki eljövetelekor majd mindenre megtanítja a benne hívőket. Alázatos is, hiszen nem tagadja, hogy rendezetlen életet él; a lelkébe látó rabbit prófétának nevezi. Szemében megcsillan a bizalom első szikrája is, hiszen számára fontos kérdésben az Ismeretlen tanácsát kéri.

A hitnek, az alázatnak és a bizalomnak ezeket az első kis jeleit a Mester oly nagyra értékeli, hogy kinyilatkoztatja magát a Messiás után vágyakozó asszonynak: « Én vagyok az, aki veled beszélek! » (Jn 4,26).

Teréz eddig arra tanított minket: ha imádkozni akarunk, keressük Istent önmagunkban, lelkünk « belső várkastélyában ». Ha követtük iránymutatását, most Jézus, a lelkünkben lakozó Szentháromság Személyeinek társaságában találjuk magunkat. A hit szemével tekintünk erre a belső Barátra. De vajon tudjuk-e, hogyan szólítsuk meg, hogyan beszéljünk Vele? Az ima « Istennel való beszélgetés » (TU 127), mint láttuk az ima meghatározásakor. Tudjuk-e egyáltalán, *kivel akarunk beszélni?* Nem kell-e Jézusnak szenvednie attól, hogy nem ismerjük fel, hogy az első érdeklődő pillantás után magára hagy-

jük? Hogy észre sem vesszük, mennyire szeretné kinyilatkoztatni nekünk Szíve belső titkait? Hogy mennyire szomjas a szeretetünkre . . . ? Akarjuk-e megtanulni, *hogyan beszéljünk Vele?*

Ha valóban imádkozni akarunk, felelnünk kell ezekre a kérdésekre.

1. Kivel beszélünk?

Teréz hosszan fejtegeti, mennyire fontos, hogy mindjárt az ima kezdetén tisztázzuk magunkban a választ. *A tökéletesség útja* XXII., XXIV. és XXV. fejezetében fejt ki gondolatait.

Ha tehát az imádság Istennel való beszélgetés – amint hogy az –, akkor legelsősorban jól meg kell fontolnotok, hogy ki az, akivel beszéltek, és kik vagytok ti magatok, mert csak így fogtok illendő módon beszélni Vele (TU 127).

Teréz nem nagyon otthonos a spanyol etikett által szigorúan megszabott megszólítások rendjében. Amikor alapításai során kapcsolatba kerül a különböző társadalmi osztályok képviselőivel, a maga finom tapintatával igyekszik mindenkinek megadni a megfelelő címet, – hogy utána nagyot sóhajtson az embereknek e miatt a megmosolyogni való hiúsága miatt. Egyszer – nevetve meséli – valakit « herceg-ségednek » kellett volna szólítania, amint előzőleg alaposan kioktatták, de hogy, hogy nem, az adott pillanatban a szokatlan helyzet következtében, kiment a fejéből.

Felsültem, és mosolyogva bevallottam neki, hogy elfelejtettem, miként kell őt címezni (TU 127).

Az esetet azért mesélte el, hogy azonnal levonja a következtetést:

Hát Veled szemben, én jó Uram, szabad talán illetlenül viselkedni? Veled szemben, aki a királyok Királya vagy? Ezt nem lehet megengedni! *Király vagy; Istenem vagy;* és azt a királyságot nem kaptad csak úgy kölcsön egy időre! Amikor a *Credó*ban azt mondják: és országának nem lesz vége, ezt mindig jól esik hallanom (TU 128).

Néhány sorral lejjebb válaszol egy elég gyakran felhozott ellenvetésre:

Azt csak senki sem mondhatja rossznak, ha az ember, mielőtt a zsolzmázáshoz fogna, vagy a rózsafüzért kezdené imádkozni, elgondolja, hogy kihez fog beszélni, kicsoda ő maga, és hogy miképpen kell Istennel szemben viselkedni. Én azt mondom nektek, nővéreim, hogy ha valaki jól megfontolja ezt a két pontot, mielőtt ajakimába kezdene, akkor máris nagyon jó elmélkedést végzett (TU 129).

Miközben tanít, a rá jellemző spontaneitással az Úrhoz fordul, hogy elmondja neki, kinek tartja őt, amikor imádkozik:

Ó mennyei Uralkodónk! Te magad vagy a *Bölcsesség!* Nincs kezdeted, sem véged! Tökéletességednek nincsenek határai: végtelenek és felfoghatatlanok! A csodáknak mérhetetlen Óceánja vagy! Szépséged magában foglal minden szépséget! Magad vagy az *Erő* és a *Hatalom!* Uram segíts! – kiben volna meg az összes halandók egyesített ékesszólása, hogy fel tudja fogni, hogy képes legyen másokkal is megértetni, hogy ki ez a mi *Urunk*, ez a mi *Kincsünk!* Igen, fontoljátok meg alaposan és értsétek meg, hogy kivel akartok beszélni, vagy hogy kivel beszéltek. Ha ezer életünk volna is, akkor sem tudnánk egészen felfogni, hogy miképpen illik viselkednünk azzal az Úrral szemben, akitől az angyalok remegnek, akinek minden engedelmeskedik, aki mindenható, akinél az akarás egyértelmű a cselekvéssel (TU 130–131).

Élete vége felé, *A belső várkastély* írásakor még nagyobb tekintéllyel szól a kérdésről:

Ha valaki ima közben nem figyel arra, hogy kivel beszél, ha nem gondolja meg, hogy kicsoda az, akihez kérését intézi, és hogy kicsoda ő maga: az ilyesmit nem nevezem imádságnak, bármennyire mozgassa is száját az illető (BV 253).

A tiszteletnél azonban sokkal fontosabb a *szereetet* szempontja. Teréz csak azért mutatja be Isten végtelen nagyságát, hogy aztán annál vonzóbbá tegye az Úr leereszkedő, isteni szeretetét. Nem akarja a lelket megbénítani, inkább nagyobb, odaadóbb szeretetre kívánja serkenteni. Magyarázatában visszatér kedvenc elmélkedési témájára, a Miatyánkra:

Ha pedig a Miatyánkot imádkozom, a szívem tudni akarja, ki az a mi *Atyánk* és ki az a mester, aki erre az imára tanított minket! (. . .) Isten ménts, hogy elfeledkezzünk arról a *Mesterről*, aki erre az imára tanított! Ha már gyarló voltunkban nem is gondolunk mindig Óreá, valahányszor elmondjuk ezt az imát, legalább is nagyon gyakran, jusson eszünkbe (TU 138).

Ez a mi Urunk reánk nézve *minden jónak a Forrása*; Ő a mi legjobb *példaképünk*. Kívánhatunk-e jobbat annál, hogy ilyen jó *Barát* legyen az oldalunk mellett, aki nem hagy minket cserben, mint a világiak szoktak, ha bajba és szorongatásba jutunk. Boldog az az ember, aki igazán Őt szereti! (Ő 222).

Az Énekek énekéből ismert kép alkalmazásával Teréz legszívesebben *Jegyeseként* beszél az Úrról. (Gondolhatna a prófétai szövegekre is, de ezeket nem nagyon ismeri.) Régi hagyományt folytat, hiszen Naziánzi Szent Gergelytől Clairvaux-i Szent Bernáton és Keresztes Szent Jánoson keresztül egészen napjainkig tart azok sora, akik Isten és az ember szeretetkapcsolatát az Énekek éneke Vőlegényének és Jegyesének kölcsönös szeretetével próbálják kifejezni. Szándékosan említjük a férfi szentek példáit; nőknél ez a bensőséges jegyesi viszony valahogy « természetesebb ».

Teréz, aki megkapta a « misztikus eljegyzés » és a « misztikus házasság » kegyelmét is (1), így ír erről, az újszövetségben önmagát Vőlegénynek nevező Istenről:

Elég okunk van arra, hogy gyönyörködjünk a mi Jegyesünk nagyságában: hogy minél jobban megértsük, kivel léptünk házasságra és milyen életet kell élnünk. Mert itt a földön, ha valaki meg akar házasodni, előzőleg nagyon is jól tudja, hogy ki a jövendőbelije, mi az állása és mennyi vagyona van; s éppen mi ne törődnénk azzal, hogy ki a mi Jegyesünk, s nem igyekeznénk ezt megtudni még a menyegző előtt, s mielőtt az Ő házába költöznénk? Ha a földi jegyeseket állandóan foglalkoztatja ez a gondolat, miért ne foglalkoznánk vele mi is, és miért ne igyekeznénk megérteni, hogy ki ez az Istenember? Ki az Atyja? Micsoda ország az, ahová engem el akar vinni? Mi az a kincs, amit nekem ígér? Milyen a természete? Mivel tudnék a kedvébe járni? Mi okoz neki örömet? Miben kell megváltoznom, hogy az én természetem megfeleljen az Ővének? Mert hiszen erre kell törekednie a nőnek, ha boldog akar lenni a házaséletben . . . Veled pedig, én Jegyesem, hát csakugyan minden tekintetben kevesebbet akarnak törődni, mint az emberekkel? (TU 131).

Az Énekek énekéről írott elmélkedése nem más, mint ennek a kimondhatatlanul bensőséges jegyesi, hitvesi kapcsolatnak a magasztalása. Be akarja mutatni a Megtestesülés kolostor nővéreinek, ki az Isten, az a belső Barát, akinek társaságában élnek.

(1) L. az I. részben.

- Ó leányaim, milyen *Uratok és Jegyesetek* van nektek!
- Amennyire emlékszem, ezeknek a szavaknak « Csókoljon meg engem szájának csókjával » magyarázatát soha életemben nem hallottam. Ó, én Uram és Istenem! Miképpen lehetséges az, hogy egy földi féreg ilyen szavakat intézzon *Teremtőjéhez*?
- Nap-nap után tapasztalhatjuk, hogy a mi *mennyei Királyunk* bőkezűen és sokféleképpen adja békéjét és barátságát a lelkeknek a belső imában és azon kívül is. E tekintetben csak mi tartjuk Ófelségét, mint mondani szokás, három lépés távolságban. Jegyezték meg, azt, ami a fődolog, hogy tudniillik a Menyasszony kérését akkor intézhetitek az Úrhoz, ha Ó magához ölel benneteket.
- Vajon hol találni még egy ilyen *türelmes, jó Barátot*?
- Mennyire igaz az, hogy ha valaki szeret, akkor semmit sem tart lehetetlennek, nem fél semmitől, ha arról van szó, hogy *Jegyesének és Urának* szolgálatot tegyen!
- Ó hatalmas *Ura az égnek és a földnek!* Hogyan lehetséges az, hogy az ember már földi életében ilyen bizalmas barátságban lehessen Veled? Pedig hát a Szentlélek oly világosan kimondja az Énekek éneke szavaiban!
- Nem kérek Tőled mást ebben a földi életben, én jó Uram, mint azt, hogy « csókolj meg engem a Te szád csókjával » de úgy ám, hogy ha én meg is akarnám szakítani ezt a barátságot, ez lehetetlen legyen; hogy az akaratom, én *Uram, én Életem*, ne legyen képes ellenkezésbe jutni a Tiédde; és hogy, én *Istenem, én örök Dicsőségem*, amúgy igazában mondhassam Neked, hogy « jobb és édesebb a te szerelmed a bornál ».
- *Dúsgazdag Jegyesem! Irgalmas Istenem! Egyetlen Kincsem!* Add meg nekem azt, amit parancsolsz, és parancsold azt, ami Neked tetszik!

Ki tudná lemérni Teréz szeretetének hőfokát! Maga is kifulladásoknak a megszólításoknak felsorolásában, amelyekkel valahogy el akarja mondani, ki az az Isten, aki lelkünkben ránk vár.

– Azt már úgy is látom, *Jegyesem*, hogy Te az enyém vagy. Értem jöttél a világra. Értem viseltél anyyi szenvedést. Értem maradtál a legméltóságo-sabb Oltárszentségben. Ezek után, *Szent Völegény*, vajon hogy fejezzem be szavaimat? (. . .) Hogyan lehetne rám szüksége a *hatalmas Istennek*?

Valóban, mit mondhat még lelkünk belső Barátjáról? Most már csak egyetlen minősítés áll a rendelkezésére, az, amelyről már a szeretett tanítvány János apostol írt: « Szeretet az Isten: aki szeretetben él, Istenben él, és Isten öbenne » (1 Jn 4,16).

Oh amor, ó Szeretet! Folytonosan szeretném ismételni nevedet, mert hiszen csupán Te lehetsz olyan vakmerő, hogy a Menyasszonnal együtt mondjad: « Én a Kedvesemé vagyok ». Csakis a szeretet sugallhatja nekünk azt a gondolatot, hogy ennek a mi igazi Kedvesünknek, Jegyesünknek,

Kincsünknek (*verdadero Amado, Esposo y Bien mio*) szüksége van ránk! Mivel tehát Ő megengedi, ismételve mondjuk valamennyien: «Az én Kedvesem az enyém, és én az én Kedvesemé vagyok» (É. ÖM III. 324–370).

Már a Teréz hitéről szóló bevezető fejezetben is jeleztük, a mostani fejtegetésekből pedig világosan kitűnik, hogy Teréz számára Isten eleven Valóság, akivel, kis gyermekkorra óta személyes élő kapcsolatban volt. Az első gyermeki hitet az üdvös istenfélelem váltotta fel, aztán a megismert Szeretettel való évtizedes huzavona, tusakodás. Megtérése óta Teréz ennek a személyes Szeretetnek barátja, «jegyese», «hitvese». *Megtapasztalja*, hogy az Atya szeretett leánya, hogy Krisztus a legszorosabb életközösségbe helyezte, hogy a harmadik isteni Személy építi benne ezt a szeretet-egységet.

Nézetem szerint itt a Szentlélek a közvetítő a lélek és Isten között; Ő az, aki olyan lángoló vágyakat kelt, és mivel olyan közel van hozzá, hatalmas tüzet gyújt benne (É. ÖM III. 373).

Teréznek nincsenek, soha nem is voltak hit-kételyei, érthető tehát, hogy nem tud tanácsot adni azoknak, akik ilyen nehézségekkel küszködnek. Ellenben találkozott egy olyan problémával, amely *veszedelmes tévedéssé* növekedhet, ha nem figyelünk fel rá idejében.

A XVI. sz. néhány spanyol írója tévesen azt ajánlotta: az imádkozó feledkezzék el *Krisztus emberségéről*, töröljön ki lelkéből minden olyan elképzelést, amely földi, anyagi vonások segítségével képzelhetné el Istent, és összpontosítson kizárólag Isten, a Szentháromság Személyeinek szemlélésére. Teréz nemcsak hallott erről az irányzatról, hanem volt alkalma közelebről is megismerni a képviselőit. Őt magát is rá akarták venni erre a «tiszta szemlélődésre», barátai közül pedig sokan kérték ki tanácsát ebben a kérdésben. Teréz határozottan elutasítja ezt a téves nézetet:

Világos előttem és teljesen beláttam, hogy ha az Úristennek kedvében akarunk járni, és ha azt akarjuk, hogy nagy kegyelmekben részesítsen minket, azt akarja, hogy minden (Krisztus) szentséges emberi természetének közvetítésével történjék, amelyben Őfelségének saját szavai szerint gyönyörűsége telik. Számptalan esetben tapasztaltam ezt, és az Úr maga is megmondta nekem. Világosan megértettem, hogy ezen a kapun kell belépniünk, ha azt akarjuk, hogy Őfelsége, az ég uralkodója, nagy titkokat közöljön velünk. (. . .) Kegyelmed (2) se keressen más utat, még ha föl is

(2) Garcia de Toledo.

ért volna a szemlélődés csúcsára; mert ez az út teljesen megbízható. (. . .) Amióta ezt megértettem, gondosan megfigyeltem néhány más nagy szemlélődő szent életét, és azt látom, hogy ők is csak ezen az úton jártak. Nézzük pl. Szent Pált, aki, azt mondhatnánk, állandóan ajkán hordta Jézus nevét. Bizonyíthatják ezt Szent Ferenc sebhelyei, Pádai Szent Antalnak gyöngéd viszonya az isteni gyermekhez. Szent Bernát gyönyörűségét találta Jézus emberi természetében, Szienai Szent Katalin hasonlóképpen (Ö 221–222).

A belső várkastély hatodik lakásában az elragadtatásokkal együttjáró szemlélődő imáról írva ismét külön fejezetet szentel ennek a téves nézetnek (6. Lakás, VII. fej.). Nem sokat ad a szellemi élvezetekre, nagy vigaszra, érezhető örömrre. Csak egy valami számít, akár kezdő, akár haladó legyen, aki imádkozik: viselje bátran a szenvedéseket Jézussal együtt.

Az élet hosszú és sok benne a szenvedés. Hogy az utóbbiakat el tudjuk viselni, szem előtt kell tartanunk Példaképünket, Krisztus Urunkat, és azt nézni, miképpen viselkedett Ő a szenvedések közepette; hogyan tűrték el azokat az apostolok és a szentek? Nagyon jó társaság ám a mi jó Jézusunk! Isten mentsen attól, hogy elhanyagoljuk Őt, vagy Szent Anyját! És Ő nagyon szereti, ha együtt érzünk Vele szenvedésében, még ha ennek fejében egyszer s másszor le kellene is mondanunk szellemi vigasztalásainkról és örömeinkről. (. . .) Azt hiszem, világosan megmagyaráztam, hogy bármennyire legyen is valaki, annyira azért még sem szabad az anyagiaktól irtóznia, hogy még az Úrnak legszentebb emberségétől is elforduljon. (. . .) Ismétlem, leányaim, én ezt az utat nagyon veszedelmesnek tartom (BV 415–416).

Teréz röviden kifejti ezeket a *veszedelmeket*: aki a belső imában mindenképpen el akar vonatkoztatni Krisztus szent Emberségétől, annak imája és lelke üressé válik, a kevélység csapdájába esik, sőt odáig megy, hogy nem értékeli az Eukarisztiában köztünk élő Jézust. Nem vagyunk angyalok, válaszolja, és az Atya nem véletlenül adta nekünk Szent Fiát: Ő lett az utunk és az életünk. Az ő közvetítésével juthatunk el az Atyához is, Ő küldi nekünk a Szentlelket. Bármily magas szemlélődő imába merüljön is valaki, akkor sem tesz mást, mint a megdicsőült Krisztus boldogító jelenlétét élvezzi az Atya és a Szentlélek jelenlétében.

Fernando de Valdes főinkvizitor 1559-ben a forgalomban levő legtöbb lelkiismereti, teológiai könyvet indexre tette. Teréz, aki egész életé-

ben szenvedélyes olvasó volt, az Úrnak panaszolja el bánatát. Most már hogy ismerje meg Őt, milyen könyv segítségével elmélkedjék? Lelke mélyén hallja Jézus bátorító szavait:

« Ne szomorkodj! Én majd élő könyvet adok neked » (Ű 270).

Teréz nem érti, de néhány nap múlva, elmélkedésbe merülve megvilágosodik előtte a szavak értelme:

Az Úr akkora szeretettel foglalkozott velem és oktatott minden képzelhető módon, hogy azóta igen kevésbé, sőt majdnem egyáltalán nem szorultam könyvekre. Őfelsége maga volt az az igazi könyv, amely úgy belénk vési az olvasandókat és teendőket, hogy soha sem tudjuk elfelejteni! (Ű 270).

Teréz minden szavát az élő Isten megtapasztalásának elevensége hatja át. Ezt a bizonyosságot és boldogságot akarja megosztani nővéreivel és mindazokkal, akik válaszolni akarnak erre a kérdésre: *ki nekem Jézus Krisztus?* Kihez szólok lelkem összeszedettségében, belső csendjében? Ha válaszunk ilyesféle: Krisztus « egy a proféták közül », – tragikus sorsú népvezér, – híres vallásalapító, – az első igazi forradalmár . . . – nem tudunk beszélgetést kezdeni vele. Hiszen ki gondolna arra, hogy párbeszédet folytasson Buddhával, Platónnal vagy Napóleonnal? Beszélgetés, gondolatok közvetlen kicserélése csak élő személyek között lehetséges.

Feladatunk most nem az, hogy felmérjük a kétezzer év óta elhangzott vélekedések sokaságát (3). Csak egyetlen válaszra van szükség: a sajátunkra. Talán szeretnénk mi is megvallani: « Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia » (Mt 16,17), de még bizonytalan, gyenge a hitünk – akárcsak a szamariai asszonyé. A vakonszületett ember sem ismerte fel gyógyulása után azonnal Jézust. « Jézus megszólította (elsőként, akárcsak a szamariai nőt): – Hiszel az Emberfiában? – Ki az, Uram, kérdezte.

(3) Jó néhány magyar nyelven megjelent könyv segíthet a tájékozódásban. Pl.: *Ki nekem Jézus Krisztus*, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1972. Ford. Sántha Máté. Vö. *Vigília: Ki nekem Jézus Krisztus?* 1970. dec.; Koncz Lajos: *A mi Krisztusunk*, Szent István Társ. Bp. 1975; Nyíri Tamás: *Ki ez az ember?* Szent István Társ. Bp. 1976. – *A Szolgálat* 20. száma: Jézus Krisztus, 1973, karácsony; Kereszty Rókus: *Krisztus*, Róma, 1977. – Szabó Ferenc: *Jézus Krisztus megközelítése*, Róma, 1978.

Hinni akarok benne. – Előtted áll, felelte Jézus, Ő az, aki veled beszél! – Hiszek, Uram! – kiáltotta és leborult előtte» (Jn 9,35–38).

Ez az akarat elég ahhoz, hogy Jézus kinyilatkoztassa Önmagát nekünk.

2. Hogyan beszéljünk Vele?

Összeszedetten lelkünk belső Barátjára tekintünk; úgy szólítjuk meg, ahogy a szívünk diktálja. Kezünket Felé nyújtjuk és arra kérjük: – adjon nekünk az élő vízből. Már kiválasztottunk egy témát, amit szeretnénk Vele megbeszélni, valamit, ami ebben a pillanatban mindkettőnket a legjobban érdekel.

Mindegy, hogy hogyan imádkozunk: szóbeli imát végzünk, értelmünkkel veszünk fontolóra valami igazságot, vagy kötetlen módon beszélgetünk lelkünk Urával. A szóbeli imát ugyanis elmélkedéssel kell átszöni, s az egyéb kötetlen imamódszerek sem nélkülözhetik a gondolati megformálást. Teréz, mint ezt az imáról már megállapítottuk, nem von éles határvonalat a különböző módszerek közé. *Csak egyetlen ima van*; ennek pedig lényege: «beszélgetés Istennel».

Jegyezzétek meg, leányaim, hogy az elmélkedés és az ajakima közti különbség nem azon fordul meg, vajon az ember csukva tartja-e a száját, vagy sem; mert ha én az ajakima közben teljesen belátom és felfogom, hogy Istennel beszélek, akkor ezt az ajakimát elmélkedéssel kísérem. Ezt mindenkinek meg kell engednie, ha csak azt nem akarja állítani, hogy Istennel beszél, amikor a Miatyánkot imádkozva az esze egészen másutt jár (TU 127).

Ha csak el nem felejttem, a következőkben mindig egy füst alatt fogok beszélni az elmélkedésről és az ajakimáról (TU 129) (4).

(4) Teréz akaratlanul is a legősibb keresztény hagyomány szellemében magyaráz. P. De Broucker a *Quand vous priez, Amikor imádkoztok* c. remek kis tanulmányában az elmélkedésről szólva kitér a szóbeli imára is. Mindenekelőtt elutasítja azt, hogy imának nevezze bizonyos szóbeli formák mechanikus, mintegy mágikus jellegű ismételtetését, majd így folytatja: «Valójában a szóbeli ima is a szív szava. Csak ezeket a szavakat a Szentírásból, az egyházi hagyományból, a szentek meglátásaiból veszi: kegyelmektől terhes, az Úr előtt kedves szavak ezek. (. . .) A régiek nem is ismertek más imát. Az igaz, hogy nem különböztették meg – mint azt azóta tették – a pontosan meghatározott kétfajta imát, tudniillik az elmélkedő és a szóbeli imát. Számukra «imádkozni» és «imát mondani» teljesen egyet jelentett. Ahogy

Lássunk most néhány példát annak illusztrálására, hogyan kezdjük el a beszélgetést. De ne feledjük, Teréz csak arra tanít, mit kell nekünk tennünk e belső találkozás során; közben figyelmeztet, hogy meg fog szólalni a másik fél is, és akkor majd úgysis arra fordul a beszélgetésünk, amerre Ő vezet.

– Az ember igyekezzék állandóan Krisztussal maradni; beszélgessen Vele; adja elő neki bajait; ossza meg vele örömeit; ne feledkezzék meg arról, ha jól megy a dolga. Mindezt meg lehet tenni kész imaszövegek nélkül, egyszerű szavakkal, amelyeket vágyaink és szükségleteink önként adnak az ajkunkra. (Ű 112).

– Bánjatok úgy Istennel, mint édesatyákkal, mint testvéretekkel, mint jegyesetekkel; egyszer így, másszor úgy: Ő majd megérteti veletek minden egyes alkalommal hogyan járhattok leginkább kedvében. Ne legyetek gyámoltalanok, hanem fogjátok szaván: hiszen a Jegyesetek, tehát viselje magát veletek szemben úgy, mint Jegyeshez illik! (TU 154–155).

Közeledjünk lelkünk Istenéhez feltétlen bizalommal:

– Ne húzódozzék (tudniillik a szórakozott lélek) ettől a jóságos Vendégtől, hanem beszéljen Hozzá, mint édesatyjához; adja elő kéréseit, mint tenné édesatyjával, mondja el Neki bajait, kérje támogatását, és értse meg jól, mennyire érdemtelen arra, hogy az Ő leánya legyen (TU 154).

– Képzeljék magukat Krisztus Úrunk színe elé és értelmüknek minden fáradozása nélkül beszélgessenek, szórakozzanak Ővele. Ne törjék fejüket szép következtetéseken, hanem adják elő ügyüket-bajukat, és gondolják el, mekkora oka volna Őneki arra, hogy ne tőrjön meg minket a közelében. Egyszer ezt, máskor azt, mert megcsömörlik a lélek, ha mindig ugyanazzal az étellel tartják. Ezek az ételek igen hasznosak és jóízűek, és ha a lélek egyszer rájuk kap, erős táplálékot talál és sok hasznot merít belőlük (Ű 124–125).

Ostobaság volna részünkről, ha semmit sem mernénk kérni lelkünk drága Vendégétől, aki azért van jelen, hogy elárasszon szeretete ajándékaival:

mondták az imát, az valóban imádságos volt. A Bibliából összegyűjtött, vagy egy szent szerzetestől kapott szavak ajkukról a szívükbe hatoltak, hogy aztán szívükből ismét az ajkukra tolujanak. – Így kellene imádkozni a rózsafüzéért és a zsoldárokat: elmélkedve és mormolgatva. A kis szent Placidus megértette ezt: „A liturgia mondatta vele azt, amit másképp soha nem mert volna mondani. Szavai alakították gondolatait, és gondolatai alakították egész lényét. A liturgia mintázta, és amikor átalakította, visszaszállt Istenhez mint a kis Placidus lényének kifejeződése” (*Christus*, 37. Különszám. 1963. 25–26. l.).

Nevetséges alázatosság az, ha én, amikor az ég és föld Uralkodója bent van a házamban, és azért jött, hogy kegyelmeiben részesítsen és élvezze társaságomat: mondom, ha én csupa alázatosságból nem felelek neki, nem maradok vele, nem fogadom el ajándékát, hanem magára hagyom. Ha mialatt Ő a lelkemre beszél, könyörög, hogy kérjek tőle valamit, én csupa alázatosságból megmaradok szegénynek, úgyhogy Ő végül is kénytelen távozni, mert belátja, hogy nem vagyok képesek leküzdeni féltékenységemet! (TU 154).

Ha egyszerűen imádkozunk, biztosan őszinték maradunk. Nem adunk elő nagy fejtöréssel kieszelt szép szónoklatokat, amelyeknek semmi közük sincs mindennapi életünkhöz. Közben, próbálunk arra is figyelni, Jézus mit mond, mire tanít. Előfordulhat, hogy csendre int. Ha ez szóbeli ima közben történnék meg, nyugodtan hagyjuk abba. Ha elméledő fontolgatás közben, hallgattassuk el értelmünket, « ezt a kiállhatatlan fecsegőt » (Ö 144). Ha közvetlen beszélgetés közben, álljunk meg a kimondott vagy csak gondolt mondatnál. Figyeljünk Krisztusra. Mert ilyenkor Ő akar szólni; nem vág bele a szavunkba, csak megvárja, amíg elhallgatunk. Máskor meg kérdez, aztán választ vár:

Ő majd nyelvetekre adja, hogy mit mondjatok Neki. Hiszen másokkal tudtok beszélni, nemde? Hát miért ne volna mondanivalótok, ha Isten áll szóba veletek? Ne higgyétek, hogy nincs. Én legalább nem hiszem, feltéve, hogy szokástok Istennel beszélni (TU 148).

Végeredményben a belső Baráttal folytatott beszélgetés módszerét is egyedül a Mestertől sajátíthatjuk el. Teréz csak példákat mutat be, de lényegében az Úrhoz utasít, Őhöz, akinek megvan az egyes emberre szabott, egyéni módszere. Ezt kell Tőle kikérdezni:

Csatlakozzatok ehhez a jó Mesterhez azzal a szilárd elhatározással, hogy meg akarjátok tanulni azt, amire benneteket tanít. Őneki gondja lesz arra, hogy jó tanítványok váljanak belőletek, és nem fog titeket elhagyni, hacsak ti nem hagyjátok el Őt. Figyeljétek jól minden szóra, amit az Ő istéri szája kiejt, mert mindjárt a legelsőből meg fogjátok érteni, hogy mennyire szeret benneteket. Már pedig nagy jó és igen kellemes a tanítványra nézve az, ha látja, hogy Mestere szereti őt (TU 149).

És ha akadozik a beszélgetés? Elfáradtunk, nincs több gondolatunk, mondanivalónk? Megpróbáltunk mindent – legalább is azt hiszszük – és egyetlen épkézláb gondolatunk nincs többé. Egy csepp

vízhez sem tudunk hozzájutni . . . *A belső Barát is hallgat* . . . Pedig szeretnénk valami szívhezszólóan kedveset mondani Neki, de nem megy . . . Próbálkozunk, minden hiába. És az imára szánt (fél) órából még alig öt perc telt el! Mit kell ilyen esetben tenni?

Ha valami komoly okról van szó – betegség, rosszullet, leküzdhetetlen fáradtság –, Teréz azt javasolja, halasszuk el az elmélkedést, végezzünk helyette valami szeretetgyakorlatot, vagy pihenjünk egyet. De általában nem ez az eset. Általában *ki kell tartani!* Méghozzá nyugodtan, kapkodás és idegeskedés nélkül. «Maradjunk meg az Úr mellett» – tanácsolta már többször Teréz. Ha valóban szeretünk valakit, szívesen tartózkodunk a társaságában, akár *szó nélkül* is. Maradjunk Mellette, alázkodjunk meg Előtte, rakjuk szeretetünk vékonyka szalmaszálaikat a lelkünkben kihúnyni készülő tűzre. Tudatosítsuk magunkban, hogy amíg mi Mellette *akarunk* maradni, jelenlétében, társaságában kívánunk tartózkodni, Ő szeretettel néz minket. Magunkon érezhetjük tekintetét . . . Tudjuk, hogy szeret . . . Nem baj, ha nem szól; hallgassunk mi is – közben észre sem vesszük, de szívünkben fellobban a szeretet.

Az összeszedettség megteremtésénél már említettünk bizonyos *segédeszközöket*; ezek az összeszedettség *megtartásában*, tehát az egész imádság idején is segítségünkre lehetnek.

Mesterfogásokkal és édesgetéssel lassanként rávezetjük a lelkünket az imára, ahelyett, hogy attól elriasztanánk (TU 148).

Tartsunk mindig a kezünk ügyében valami könyvet, főképp az evangéliumot; szemléljünk egy számunkra sokat mondó képet; lassan, minden szónál elidőzve mondjuk a Hiszekegyet, a Miatyánkot vagy bármi más imát; indítsuk fel a hitet, feltétlen odaadásunkat, reményünket, mondogassuk Jézusnak, hogy boldogan vagyunk a társaságában, még ha kissé nehezűnkre esik is.

Célravezető módszer lehet *testünk bevonása* is az imába, ha feltűnés nélkül tehetjük. Jóllehet Teréz nem foglalkozik ezzel a lehetőséggel, a kármel hagyománya kezdettől fogva ismeri. Imádkozhatunk arcra borulva, – mint Jézus a Getszemáni kertben; kitárt karokkal, – mint Jézus a kereszten; térdelve, – hogy kifejezzük hódolatunkat; asztal mellett ülve, – hogy felidézzük az utolsó vacsora családias közösségét stb. (A tánc is lehet ima! Gondoljunk a keleti népek liturgikus táncaira és a keresztény liturgiát is színezni kívánó modern kezdeményezé-

sekre . . .). Azt a testtartást, mozdulatot kell választanunk, esetleg ima közben változtatnunk is, amely legjobban biztosítja szellemünk szabadságát, a Jézussal való közvetlen beszélgetést. Az imádkozó test fő jellemzője a nyugalom, – ez egyébként az összeszedettség megszerzésénél tárgyalt pszichológiai nyugalomnak is összetevője. A feszültség, az ideges kapkodás akadálya az imának. A szándékosan keresett kényelmetlen testtartás – ha csak nem vezeklés a célja –, inkább akadályozza, mint segíti az imát. Ugyanis az ember figyelme így önmagára irányul, nem Istenre. Ágoston is megjegyzi, hogy a Szentírás nem ír elő semmiféle szabályt arra vonatkozóan, milyen testtartás felel meg legjobban az imának. És valóban: a vámos állva imádkozott (Lk 18,3), István térdre hullva (Csel 7,60), Dávid leborult az Úr előtt (2Sám 7,18), a zsoldáros pedig még ágyában is az Urat dicsérte (Zsolt 6,7). (5).

*

Az elmondottak szemléltetésére idézzük fel, hogyan tanult meg elmélkedni a kilencéves lisieux-i kislány, Martin Teréz. Az esetről Mária, bencés nővér számol be kis Teréz boldoggáavatási perében. Mindketten ugyanabban az időben voltak növendékek a lisieux-i

(5) Egészítsük ki ezt az eszmefuttatást még egy gondolattal: *hol imádkozunk?* Teréz azért nem tárgyal erről, mert a kármeliták mindig a kóruson elmélkednek vagy a cellájukban. De ő, bármerre járt, bárhol utazott – lovon, öszvéren, kocsin –, bárhol szállt meg – szennyes fogadóban, főúri palotában, vagy egy híd alatt – mindenütt tudott elmélkedni. Hosszabb útjain nemcsak a nővérek, hanem az egész útitársaság, kocsisok, szolgák, útikalauzok is bekapcsolódtak az imába. – Egyesek a templomban, mások séta közben, folyóparton, ismét mások szobájukban visszahúzódva szeretnek imádkozni. Minden hely alkalmas az imára – gondoljunk arra az éhségbunkerra, ahol Maximilián Kolbe és társai imádkozva, énekelve várták a halált! – ahol összeszedett csendet tudunk magunkban teremteni és beszélgetni a belső Baráttal. Ő mindenütt jelen van: « Benne élünk, mozgunk és vagyunk » (Csel 17,28). – A Szentírás példái is ezt bizonyítják: Ábel a mezőn mutatott be áldozatot, Noé a bárkában, Ábrahám a hegytetőn, Dávid a csatamezőn, Illés próféta a Kármelen. A szegény özvegy a templomban imádkozott, Mária és József a betlehemi istállóban, az apostolok az utolsó vacsora termében, Jézus a helyen, a pusztaban, a Getszemáni kertben . . .

bencés intézetben. Teréz, a kicsik, Marguerite pedig a tizenöt éves nagylányok között. Egy napon a kis Teréz megkéri idősebb társát, beszéljessenek egy kicsit az órák közötti szünetben. Marguerite abban az időben egy jámbor diáktársulat elnöke, s ezen a címen a kisdiakok gyakran fordulnak hozzá valami kis lelki tanácsért, buzdításért. Azt hiszi, ez alkalommal is erről van szó. De amikor a csinosan öltözött, babaarcú kislány ezt a kérést szegezi neki: – Marguerite, én nagyon szeretném megtanulni, hogyan kell elmélkedni! – meghökken és zavarba jön. Valamit mond neki, már csak hivatalból is, aztán elbocsátja. A kislányt szemmel láthatólag nem elégíti ki a felelet; összeráncolt homlokkal sétálgat napokig az udvaron, látszik, hogy nagyon töpreng valamin. Amint egyszer így rója az utat, észrevesz egy nővért, aki a konyha lépcsőjén ülve zöldséget tisztogat. Megszólítja és minden különösebb bevezető nélkül őt is megkérdezi: – Hogyan elmélkedik egy szerzetesnő? A nővér nem hökken meg, hanem rámosolyog a kisdiaokra és ezt mondja: – Én nem tudom, hogy csinálják a többiek; ahogy én csinálom, azt hiszem, az valahogy úgy van, mint amikor Maga, Teréz, este hazamegy a papájához, akit már reggel óta nem látott; nyakába ugrik, megmutatja a jó jegyeket, elmesél mindenféle apróságot, ami csak volt, örömét, bánatát. Nos, én is így teszek a jó Istennel, hiszen Ő az én Atyám. Gondolatban egészen közelében helyezkedem el, imádom, egészen kicsivé teszem magam Előtte, olyan kicsivé, mint Maga, Teréz, aztán beszélek neki; a szívemmel elmélkedek, és ha tudná, milyen gyorsan elszáll az idő! – A kislány némán hallgatja Henriette nővér magyarázatát, köszönetet mond és becsengetéskor szemmel látható elégedettséggel megy vissza az osztályba.

Kis Teréz tehát megkapta a neki tetsző választ? Úgy látszik, kielégítette a zöldségtisztítás közben kapott magyarázat. A történetnek folytatásáról ugyanez a nővér számol be:

«Egy bizonyos idő múlva ez a drága gyermek visszajött és azt mondta: ,Elmondtam a kármelita nővéremnek azt, hogyan végzi Henriette nővér az elmélkedést. Ő meg azt kérdezte: – Nos, kis Terézem, te mit gondolsz minderről? – Én azt gondolom, válaszoltam, hogy nem nehéz elmélkedni. – Elmélkedj hát akkor te is a szíveddel, ha ez tetszik neked!’ » (6).

(6) Vö. *La petite Thérèse à l'Abbaye*. Idézi L. Guillet, *L'eau vive* 133. l.

A kilencéves kisdíák kétségtelenül azt a magyarázatot hallotta, amelyet keresett, valamint olyan kifejezésekkel, amelyek megfeleltek pszichológiájának: úgy beszéljen a jó Istenhez, mint édesapjához. A szívével. A krónika arról már nem szól, hogy tovább keresett volna. Henriette nővér egyszerű, Pauline által is jóváhagyott magyarázata azt fejezte ki, amit a kislány már gyakorolt és élt: belső, otthonos barátság Istennel. Henriette nővér önkéntelenül is azt az utat mutatta meg Martin Teréznek, amely felé Avilai Teréz irányítja a kezdőket. Ezt mondja mindnyájunknak:

Beszélgj Istennek a szíveddel!

VII.

AZOKNAK, AKIK ELINDULTAK AZ IMA ÚTJÁN

Ha nem tudtok összeszedettek lenni az imában, tartsatok ki, amennyire csak tudtok, és Isten megbocsát; mert nem hanyagságból, hanem emberi gyöngeségek miatt nem tudtok úgy megmaradni jelenlétében, mint kellene.

NAGY SZENT VAZUL (329–379)

Minél kivetkőzöttebb, mélyebben alázatos a lélek, annál inkább alkalmassá válik a magasságokra. Emelkedése, amelyre képessé válik, olyan mértékű lesz, amennyire leszáll gyökereihez, lénye legmélyének mélységébe.

FOLIGNÓI BOLDOG ANGELA
(1248–1309)

Teréz magyarázata nyomán kezd kirajzolódni előttünk, hogyan imádkozzunk lelkünk belső Barátjához, hogyan szólunk Hozzá a szívünkkel. Talán már meg is tapasztaltuk ennek az élő vízforrás felé vezető útnak örömeit és nehézségeit. Észrevettük azt is, hogy néhány hónapos próbálkozás után valami fáradtság vesz erőt rajtunk. Legszívesebben abbahagynánk az imádság gyakorlatát.

Teréz jól ismeri azt a gyakori kifulladás, maga is közel húsz éven keresztül bukdácsol:

Nemegyszer visszafordultam a megkezdett úton, és kis híja, hogy végleg tönkre nem mentem (Ö 39).

Ha *állhatatosan ki akarunk tartani az imában* és el akarjuk kerülni a zsákutcákat, a bukdácsolást, meg kell ismerkednünk azokkal az általános feltételekkel, amelyek biztosítják előrehaladásunkat.

1. Az imádkozó Jézus példájára keressük rendszeresen a *magányt*, az egyedülletet. (Vö. Lk 5,16; Lk 9,18; Mt 6,6.) Teréz alaposan megfigyelte a nagy imádkozók életét, és levonta a következtetést:

Abban is utánozhatjuk a szenteket, hogy keressük a magányt, gyakoroljuk a hallgatást (Ö 121).

Akik csak éppen hogy elkezdték gyakorolni a belső imát, azoknak hozzá kell szokniuk ahhoz, hogy ne akarjanak mindenfélét látni és hallani, a belső ima idején pedig egyáltalán semmit, hanem maradjanak egyedül, és ott, mindenkitől távol, bánkódjanak életük miatt. Ezt különben a kezdőnek és a haladónak egyaránt meg kell tennie (Ö 104).

Teréz életével bizonyította, hogy ez a magányteremtés a leghetlenebbnek látszó körülmények között is lehetséges (1).

2. Az *alázat* fontosságát Teréz annyiszor hangsúlyozza, hogy hajlamosak lennénk túlzással vádolni.

Az alázatosság oly méh, amely szünet nélkül dolgozik odabent a méhkasban. Ennek munkája nélkül minden elveszne (BV 260).

(1) A mai hajszolt életritmus, zsúfoltság, zaj, egymásrautaltság nem kedvez a magány keresésének, – de nem teszi lehetetlenné! A buszon vagy az utcán végzett többé-kevésbé összeszedett imával még nem tettünk meg minden erőfeszítést azért, hogy az elmélkedő ima előfeltételeként magányt és csendet biztosítsunk magunknak. Ezt jó észben tartanunk. – Másrészt: lehetnek olyan átmeneti időszakok – napok, hetek –, amikor fizikailag képtelenek vagyunk a félrevonulásra. Szolgáljon ilyenkor vigasztalásunkra annak tudata, hogy Isten mindenütt jelen van, hogy soha nem hagy el, az adott körülmények között testvéreink végkimerülésig menő szolgálatát kívánja tőlünk. Csak szívünk maradjon mindig nyitott, készséges kegyelmének befogadására. Alapvető beirányultságunk a fontos, erre pedig a legnagyobb hajszában is képesek vagyunk. – Amikor rendeződnek ezek a « rendkívüli körülmények », természetesen vissza kell térnünk az előzőleg gyakorolt rendszeres belső imára.

A belső ima egész épülete az alázatosság talpuztatán nyugszik, és minél mélyebbre alázza magát a lélek a belső imában, annál magasabbra emeli az Úr. Nem emlékszem, hogy egyet is kaptam volna azok közül a nagy kegyelmek közül, amelyekről ez után fogok beszélni, hogy előzőleg ne lettem volna teljesen megsemmisülve saját gonoszságom miatt (Ö 225).

Higgyétek el nekem, hogy aki a sakkjátékban nem tudja felrakni a figurákat, az nem fog tudni játszani, ha pedig valaki nem képes sakkot mondani, az mattot sem tud adni. (. . .) De ha egyszer begyakoroltuk magunkat, mily könnyen fogjuk ezt az isteni Királyt megmattolni. Nem lesz képes kimenekülni kezeink közül, de nem is fog erre törekedni. Ebben a játékban a királynő tudja Őt a legerősebben támadni, s az összes többi figura segíti őt a harcban. Nincs olyan királynő, amely hamarabb készíttetné Őt a megadásra, mint az alázatosság. Ez vonzotta le Őt az égből Szűz Anyja méhébe, s ennek segítségével, mint egy hajszállal, húzzuk Őt lelkünk belsejébe. Akiben nagyobb az alázatosság, az tökéletesebben, akiben kisebb, az kevésbé tökéletesen fogja Őt bírni (TU 88–89).

Teréz nem felejt el, hogy elsősorban leányainak ír. Énekek éneke magyarázatába is beszövi a hit és az alázat erényének fontosságát, de ilyen anyai szavak kíséretében:

Egy gondolat ötlött most eszembe, amely éppen ide illik és azokra vonatkozik, akik természetüknél fogva kislelkűek és bátortalanok, mint például rendszerint a nők. Mert ez utóbbiaknál a gyöngye természet félnék marad. Nagyon kell tehát vigyáznunk, mert ez a természetünkben gyökerező gyávaság fölséges koronától foszthatna meg bennünket. Valahányszor tehát elfog benneteket ez a gyöngeség, vegyétek elő a hitet és az alázatosságot; legyetek rendületlenül meggyőződve arról, hogy Isten mindent meg tud tenni, és ezzel a hittel vállalkozzatok bátran az elétek táruuló feladatra. Hiszen Ő képes volt erőt és állhatatosságot önteni annyi zsenge korú szentbe és megsegítette őket abban, hogy elviseljék a rettenetes kínzásokat. Nem kíván Ő mást, mint ezt az elszántságot, amely Őt úrrá teszi szabad akaratumk fölött, mert hiszen egyáltalán nem szorul rá a mi erőlködésünkre. Ellenkezőleg, éppen a gyengékben szereti ragyogtatni hatalmát, mert ilyenekben az jobban érvényesül, és Ő nagyobb mértékben elégítheti ki azt a hő vágyát, hogy nekünk kegyelmeket osztogasson (É ÖM III. 358).

A következő meghatározás az alázatot az igazsággal azonosítja:

Egy alkalommal azon gondolkodtam, miért oly nagy barátja Urunk az alázatosság erényének. Egyszerre csak – anélkül, hogy következtetés útján jöttem volna rá – ott állt szemem előtt az igazság: azért szereti annyira,

mert Isten maga az Igazság, az alázat pedig nem más, mint az igazság útján való járás (BV 438) (2).

Hogy érdemes-e az igazság útján járnunk, arra ezt válaszolja:

Alázat, alázat, minél mélyebb alázat! Ezzel az erénnyel férkőzünk legkönnyebben az Úr Szívéhez! (BV 309).

És nem ez a «közelférkőzés» belső imánk legvonzóbb célja?

3. El kell határoznunk, hogy *minden nap elmélkedünk*. Ennek a bátor akaratnak tetteiben kell megnyilvánulnia: folytatjuk az elmélkedő imát, bármi történjék, minden külső vagy belső nehézség ellenére is.

Amikor elindultok, hogy ezt a kincset meghódítsátok magatoknak, és erre a célra a királyi utat, a biztos utat választjátok, amelyen előttetek Királyotok járt és az ő összes szentjei: akkor aztán, előállnak azzal, hogy mily sok azon a veszedelem, és se vége, se hossza az ijesztgetésnek. (. . .) Ne engedjétek azonban magatokat rászedni, és ne hallgassatok senkire, aki más utat mutat nektek, hanem maradjatok meg a belső ima útján (TU 123).

Teréz nem kisebb elszánást kíván, mint a katonák hősiessége. Erre a példára többször is visszatér:

Ezen az úton sohasem hiányzik a vigasztalás vize, vagy legalább is soha nem apad el annyira, hogy ne lehessen kibírni az utat. Mivel pedig az így van, fogadjátok meg tanácsomat és ne csüggedjétek el az úton, hanem harcoljatok hősök módjára. Legyetek készek arra, hogy akár életeteket is adjátok ebben a küzdelemben. Ha megmaradtok az elhatározás mellett, hogy inkább meghaltok, semmint lemondjatok a végső állomás eléréséről, akkor – ha az Úr kissé meg is szomjaztat benneteket ebben az életben – az örökkévalóságban annál bőségesebben fog megitatni. Adja az Úr, hogy mindig hűségesen kitartsunk mellette! (TU 116–117).

(2) Lisieux-i Teréz rettenetes agóniájában azt kéri előljárójától, készítse elő a halálra. Azt a választ kapja, hogy az előkészület már megtörtént, hiszen mindig gyakorolta az alázatosságot. Teréz megdöbbenően egyszerű vallomást tesz: «Igen, úgy tűnik, hogy mindig csak az igazságot kerestem. Igen, megértettem, hogy mi a szívbeli alázat. Úgy gondolom, alázatos vagyok» (*A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Teréz Utolsó Beszédesei nővérével, Jézusról nevezett Ágnes anyával*, Róma, Anonymus, 1974, 141. l.).

Legyen a lélek férfias, nem pedig olyan, mint azok a katonák, akik amikor – nem tudom már, kinek a vezérlete alatt (3) – a harcba vonultak és lehasalva itták a vizet. Tegye fel magában, hogy megküzd az összes rossz szellemekkel, és jegyezze meg, hogy nincs jobb fegyver ellenükben a keresztnél (BV 273).

Teréznek volt alkalma nagy imádkozókkal megismerkedni. Megfigyeléseit így összegzi:

Nem igen láttam igazán szemlélődő embert, aki ne lett volna bátor és kész minden szenvedésre. Ha ugyanis gyöngé az illető, akkor az Úrnak az a legelső dolga, hogy bátorságot önt belé és megszünteti benne a szenvedéstől való idegenkedést (TU 100).

Rajta tehát, gyakoroljuk az elmélkedést, vagy pedig, ha valaki arra nem volna képes, gyakorolja az ajakimát, a lelki olvasmányt, az Istennel való beszélgetést. Senki se maradjon el az imaóráról (4) mert nem tudja, mikor hívja az Úr és mikor nyújtja felé ajándékát (TU 101).

Teréz élete végéig siratta hanyagságát, hogy huszonnyolc-huszonkilenc éves korában egy évig teljesen abbahagyta az elmélkedést. Betegségére, gyengeségére hivatkozott maga és mások előtt . . .

Mindez természetesen nem volt elegendő ok arra, hogy abbahagyjak valamit, amihez nem kell testi erő, hanem csak szeretet és pontosság; mert hiszen az Úr mindig megadja hozzá a módot: csak akarnunk kell! (Ö 68).

Saját bőrén tapasztalta, milyen veszélynek tette ki magát azzal, hogy nem folytatta a belső imát. Könyörögve kér mindenkit: ne hagyja abba az elmélkedést, mert ha ezt teszi, lelki állapota sokkal rosszabb lesz, mint mielőtt elkezdte volna.

Az Isten szerelmére kérem, legyen meg bennük az az alázatos, de szentül makacs elhatározás, hogy semmi áron sem térnek többé vissza Egyiptom húsos fazekaihoz! Ha pedig gyarló, gonosz, romlott és nyomorult természetük bukásba sodorná őket – amint ez velem is megtörtént! – ne feledjék az elvesztett kincset, gondolják meg félve és remegve – mert van rá okuk! –, hogy ha nem térnek vissza a belső imához, fokról fokra mélyebbre fognak süllyedni. Mert ezt nevezem én igazi bukásnak: amikor ti. az ember meg-

(3) Gedeon vezérlete alatt; l. Bír 7,5.

(4) A kármelita közösségekben ma is reggel és délután egy-egy órát szentelnek a csendes elmélkedő imának.

gyűlöli azt az utat, amely őt akkora kincshez juttatta. Az ilyen lélekhez szólok most. Hiszen nem azt mondom, ne bántsa meg Istent és ne essék bűnbe, mert hát olyan nyomorultak vagyunk! Én csak azt tanácsolom neki, hogy ne hagyja abba a belső imát. Ott majd kinyílik a szeme; elnyeri az Úrtól a bűnbánat kegyelmét s az erőt a fölkeléshez. Ellenben ha felhagy a belső imával, higgye el, hogy veszedelemnek teszi ki magát! (O 141–142).

Élete vége felé már nem a rá jellemző szenvedélyes hévvel, hanem bölcs egyszerűséggel így fogalmaz:

Nagyon féltém azokat, akik abbahagyják a belső imát, mert állapotuk szükségképpen napról napra rosszabb lesz (BV 318).

A tökéletesség útja XXIII. fejezetében megjelöli azt a *három okot*, amelyek miatt elszánt bátorsággal *ki kell tartani* a belső ima útján.

– Az Úr annyit ajándékozott és annyit ajándékoz nekünk most is folytonosan; ha tehát elhatároztuk, hogy mi is ajándékozunk neki valamit, és pedig ezt a hűséges szolgálatot, akkor talán mégis csak illik, hogy habozás nélkül és határozottan adjuk ezt neki, ne pedig úgy, mintha csak kölcsönadnánk és hamarjában vissza akarnánk venni. (. . .) Mert ha már rászántuk magunkat arra, hogy abból a sok időből, amelyet másokra fecsérünk, egy keveset Neki szentelünk: akkor már adjuk neki azt az időt úgy, hogy az eszünk egészen Ővele foglalkozzék és ne gondoljunk másra. Ezenkívül pedig legyünk szilárdan eltökélve, hogy ezt az időt sohasem vonjuk meg többé Tőle, bármennyi szenvedéssel, ellentmondással és lelki szárazsággal találkozunk is. Ezt az időt úgy kell tekintenem, mint amelyhez nincs jogom sem többé (TU 133).

– A másik ok, amely miatt a szilárd elhatározás annyira fontos, az, hogy jóérzésben elejét vegye az ördög kísértéseinek. Az ördög ugyanis nagyon fél a határozott jellemű lelkektől. (. . .) Ha észreveszi, hogy valaki ingatag jellemű, hogy nem erős a jóban és nincs meg benne az eltökélt szándék és az állhatatosság: az ilyen embernek nem hagy egy pillanatnyi nyugtot sem. Ezt én mind tapasztalából ismerem, s ezért újra mondom, hogy az ember el sem hinné, mennyire fontos ez a szilárd elhatározás (TU 134).

– Egy harmadik fontos ok az, hogy így aztán sokkal bátrabban harcol az ember, mert tudja, akármilyen történjék is vele, nem szabad meghátrálni. Úgy van vele, mint az olyan katonával, aki a harc tüzében tudatában van annak, hogy ha nem győz, nem fogják megkímélni az életét; az ilyen nem igen törődik a sebekkel, mert hiszen tudja, hogy mit jelent rá nézve a győzelem, s hogy az élete függ tőle (TU 135).

Nincs mit aggódnunk, magyarázza még, hogy eloszlasson minden félelmet: maga az Úr hív erre az útra, el tudnánk képzelni, hogy nem

fizeti utazásunk költségeit? De ha még ezek után is kételkednék valaki, Teréz ezzel zárja le a vitát:

Próbálja meg! Mit veszít vele? Mert az az egy jó oldala megvan ennek az útnak, hogy többet kapunk rajta, mint amennyit kérünk, sőt többet, mint amennyit kívánni tudnánk. Ez határozottan így van. Magamról tudom (TU 136).

Talán még csak most gondolunk az elmélkedő ima elkezdésére; talán már többször feltettük magunkban, hogy naponta egy negyed órát, vagy fél órát kizárólag az Úrnak szentelünk. Lelkigyakorlatot végeztünk, valami jó könyv akadt a kezünkbe, vagy éppenséggel egy jó beszélgetés nyomán elhatároztuk, hogy hűségesen megtartjuk az imára szánt időt. Aztán rövid idő után minden abbamaradt. Egy újabb indításra újra kezdtek, – hogy aztán ismét megtorpanjunk. El se indultunk igazán, vagy zsákutcába futottunk már többször is. Miért?

4. Bizonyára elhatározásunk *indítékai* voltak hiányosak. Hiányoztak a «*nagy vágyak*». De voltaképp mire kell vágyakoznunk?

Értsük meg, hogy az igazi tökéletesség nem egyéb, mint az Isten és felebarátunk szeretete! (BV 267).

Isten nem kíván semmi mást. Tehát, ha szívünkben él ez a vágy, s el akarunk jutni ennek a kettős szeretetnek teljességéhez, hűségesek maradunk az elmélkedő imához. Teréz nagyon fontosnak tartja, hogy ne szabjunk határokat vágyaink elé; ezért igyekszik felrázni a kislelkűeket, kicsinyhitűeket, szűkkeblűeket, és óv a magatartásuk mögött megbúvó hamis alázattól. Ne azt mondogassuk, hogy nem vagyunk szentek, nem vagyunk angyalok! Hát persze hogy nem vagyunk! Inkább vegyük szemügyre, hogyan lettek szentek a szentek, mivé lehetünk Isten segítségével! « Mit bánom én, ha meghalok! » – vetette oda Teréz a kísértőnek, amikor az, egészségének védelme címén, el akarta téríteni a belső ima útjáról. Teréz végleges megtérése után nem méricskélt többet, hanem szabad és nagylelkű elhatározással tette kockára mindazt, amivel rendelkezett: önmagát. Ekkor megtapasztalta, mennyire szereti Isten a merész és Érte mindenre elszánt embereket! Ennek a tapasztalatnak birtokában sóhajt fel *A belső várkastély* írása közben:

Mindig csak lépésről lépésre haladni előre, hiszen így sohasem érünk az út végére! Az Isten szerelmére, feszítsük meg erőnket! Bízunk Órá okainkat és aggodalmainkat, feledkezzünk meg természetes lomhaságunkról! A mi kötelességünk az, hogy sietve előrehaladjunk, hogy minél hamarabb megláthassuk a mi jó Urunkat! (BV 289–290).

Leányainak és minden kereszténynek szól a meghívás:

Jöjjetek, hagyjátok apró-cseprő jócselekedeteiteket: lépjétek be a belső várkastélyba! (BV 282).

El kell jutnunk Isten és testvéreink szeretetének teljességére, és ezt csak a belső imában sajátíthatjuk el. Ha kitarunk a belső ima útján, állandóan növekszik bennünk a szeretet. A szeretet viszont az ima újabb távlatait tárja fel előttünk.

Teréz nem titkolja azt a meggyőződését, hogy a belső Baráttal folytatott párbeszédben, egyszer Isten veszi át a beszélgetés irányítását. Nem hagyja sokáig, hogy keserves munkával küzdjünk meg az élő víz egy-egy cseppjéért: maga fogja megnyitni az élő víz forrását. Teréz feltételezi, hogy leányaiban, olvasóiban, megvan a vágy, hogy eljussanak a természetfeletti szemlélődésnek ehhez a tiszta forrásához. Minden sorából ez a sürgető kívánság sugárzik: – Uram, add meg ezt az élő vizet mindazoknak, akik most ezeket a sorokat olvassák! Hadd haladjanak bátran, egész lényük nekifeszülésével azon az úton, amelyen Te, jársz előttünk! Hadd jussanak el a *természetfeletti szemlélődéshez*.

*

Célszerűnek látszik, hogy itt, a feleúton, áttekintsük *Teréz ima-fogalmának teljes rendszerét*. Egyrészt visszatekinthetünk, másrészt világosabban látjuk a célt. Szeghy Ernő, Avilai Szent Teréz írásainak magyar fordítója, *A tökéletesség útja* XXIV. fejezetéhez csatolt jegyzetében a következőképp vázolja fel a Teréz műveiben megtalálható imafajtákat:

« 1. Imádság (*oración*) általános fogalom; Teréz írásaiban rendszerint szemlélődést jelent.

2. Ajak-ima (*oración vocal*) egyedi fogalom; csak ezt az egyet jelenti.

3. Elmélkedés (*meditación*) mint egyedi fogalom jelenti az okoskodó elmélkedést (egy igazságot fontolgatunk, következtetéseket vonunk le és azokat magunkra alkalmazzuk); mint általános fogalom jelentheti az összes következőket.

4. Képzleti szemlélődés (*consideración*) mint egyedi fogalom jelenti az elmélkedésnek azt a fajtáját, amelynek során az ember eleven képzelettel lelki szeme elé varázsol egy képet vagy jelenetet. Része lehet az okoskodó elmélkedésnek (a Szent Ignác-féle elmélkedésben a bevezető részben kap helyet), de önállóan is gyakorolható. Mint általános fogalom ismét magába zárja a következőket.

5. Az összeszedettség imája (*oración de recogimiento*) mint egyedi fogalom jelenti azt az imát, amelyben az ember okoskodás és képzleti képek nélkül pusztán a hit alapjára helyezkedik, szeretettel figyel Istenre és átengedi magát az isteni kegyelem működésének. Teréz a TU-ban ezt az imát a természetes imák közé sorolja. Nevezhetjük természetes szemlélődésnek.

6. A természetfeletti vagy tökéletes szemlélődés (*contemplación perfecta*) vagy egyszerűen szemlélődés az az ima, amelynek során Isten közvetlenül hat a lélekre: felfüggeszti a lelki tehetségek működését, elragadtatást okoz stb. A természetfeletti szemlélődés kezdő foka az úgynevezett nyugalmi ima ».

A következőkben a 6. pontban jelzett természetfeletti szemlélődésről lesz szó.

VIII.

A «TERMÉSZETFELETTI» SZEMLÉLŐDÉS

Tanítsanak az emberek arra, hogyan keressük Istent; az angyalok arra, hogyan imádjuk Őt; de hogy hogyan találjuk meg Őt, hogyan bírjuk Istent és hogyan élvezzük Őt: arra egyedül Isten taníthat meg.

GUILLAUME DE SAINT-THIERRY
(1085–1149)

A szemlélődés a lélek minden szeretetének és minden erejének igazi és tökéletes összegyűjtése azért, hogy az imádás és az öröm érzelmében megismerjen valamit az isteni természetből; például hatalmát, bölcsességét, szeretetét, titkos ítéleteit, legszentebb akaratát.

NAGY SZENT ALBERT (1193–1280)

Isten működik a lélekben; már nem a természetes képességek közvetítésével, hanem közvetlenül önmaga által közli önmagát.

KERESZTES SZENT JÁNOS
(1542–1591)

Mielőtt a természetfeletti (*sobrenatural*) vagy tökéletes szemlélődés (*contemplación perfecta*) Teréz által bemutatott tanítását megkísérelnénk röviden összefoglalni, meg kell világítanunk a szemlélődés (*contemplatio*) és a természetfeletti (*supernaturalis*) szavak jelentését.

I. MIT JELENT A SZEMLÉLŐDÉS?

A szemlélődés témája szinte kimeríthetetlen; a profán és a lelki irodalom számtalan tanulmánya foglalkozik vele. A *Dictionnaire de la Spiritualité* (1) több száz oszlopban tárgyalja (1643–1948). Legegyszerűbben így határozhatnánk meg: Intuitív (közvetlen) megismerés, «látás».

1. A szemlélődés fajtái

Attól függően, hogy a néző, szemlélődő ember milyen képességét használja, és mire irányul tekintete, mit vagy kit szemlél, a következő fontosabb szemlélődési fajtákról beszélhetünk.

a) *Esztétikai* szemlélődés. Tekintetünket és figyelmünket megragadja pl. egy békésen alvó gyermek, egy művészi alkotás, egy varázsos színekkel játszó naplemente, a csillagos égbolt stb. Szinte elfeledkezünk a minket körülvevő világról, tekintetünk megpihen, megnyugszik szemlélődésünk tárgyán. Nem heves érzelmek, hanem inkább csendben gyönyörködő nyugalom veszi birtokába értelmünket és szívünket. Nem annyira a részletek kötik le figyelmünket, mint inkább a szemlélt tárgy egésze; eddig meg nem tapasztalt egységében, elevenességében, mélységében fogjuk fel. Vonzódunk a szemlélt tárgyhoz, szeretjük odaadó, nyitott szívvel, anélkül, hogy föltétlenül birtokolni akarnánk. Nem érintjük – a valóság egy mélyebb dimenziójának megtapasztalása ugyanis mély tiszteletet ébreszt bennünk –, mégis valamilyen módon magunkévá lesz a szemlélt tárgy: képe lelkünkbe vetitődik. Titokzatos egységbe lépünk szemlélődésünk tárgyával; «megragadottak leszünk», és ez a nyugalomban, csendben, békében összefűző bensőséges kapcsolat boldoggá tesz minket. A szemlélt szépség az ezerarcú valóság új összefüggéseit tárja fel előttünk. Olyan vonásokra, kapcsolatokra, mélységekre, távlatokra nyílik rá a szemünk, amelyek mellett talán már ezerszer is érzéketlenül, vakon elrohantunk. A szemlélődés megszűnte után is megmarad a lelkünkbe

(1) Párizs, Beauchesne, 1953, « *Contemplation* ».

vetült kép és az esztétikai öröm. Talán egy életre szóló benyomással lettünk gazdagabbak. Ezen a szinten tehát az *érzéketes* látás dominál, de magasabb szellemi képességek is működésbe lépnek.

b) Az *értelmi* vagy *filozófiai* szemlélődés valamilyen elvont igazságra irányul. A filozófus vagy természettudós hosszas és fáradságos munkája után hirtelen meglát egy olyan elvet, törvényt, vagy felállít egy olyan teóriát, amely megold minden részletproblémát, összefoglalja kutatásait és mintegy megvilágítja az egész – mindaddig bonyolultnak és áttekinthetetlennek tűnő – kérdéskört. A felfedezett elv, törvény, vagy a felállított teória roppant gazdag tartalmú, ugyanakkor áttetszően egyszerű. Összefoglalható néhány szóban vagy egy rövid képletben. A kutató szellem megnyugszik, csodálja, szereti az erőfeszítéseit összefoglaló felfedezést. Az értelem lázas működése hosszabb-rövidebb időre leáll; az intellectust elborítja a világosság. A filozófus vagy a tudós egyszerű, nyugodt tekintettel tapad szemlélődése tárgyára. Boldog. (Maga a teória a görög *theoria*-ra utal, amely eredetileg «istenlátást» jelent. Platón szerint a szemlélődés a filozófus feladata, aki az érzékelhető dolgokon túl, amelyek csak árnyékai az igazi ideáknak, igyekszik látni a szemlélt dolgok igazi valóságát.) Az értelmi vagy filozófiai szemlélődés elvezethet a legmagasabbrendű igazságok szemléléséig.

c) A *teológiai* szemlélődés. A végtelenre nyitott emberi szellem, még pontosabban a hit által megvilágosított értelem képes Isten szemlélésére. A hívő ember vagy a teológus már nem okoskodik, hanem a hit szemével mintegy «látja» Istent. Ez azonban nem teljesen közvetlen látás, hiszen Istent csak a teremtésből kiindulva (a nagyvilág szemlélése és még inkább a lélek önmagába tekintése révén) analógiák által ismerhetjük meg. Ez áll még a kinyilatkoztatás alapján történő istenismeretre is. De a hit aktusa nemcsak értelmi tevékenység, az akarat döntésnek (szeretet, bizalom a személyes Istenben) is fontos szerepe van. Kezdetben talán a hittől megvilágosított ész vezet, de amint a hit elmélyül, egyre inkább az akarat (szeretet) veszi át a vezetést. A szemlélt igazság vagy valóság vonzásába kerülünk, a szeretet mozgatja szellemi tevékenységünket.

Lássunk talán két példát.

Tanulmányaim közben Isten létének bizonyítékaival foglalkozom. Értelmemmel átlátom az érvek igazságát, emlékezetemben elraktározom a tényeket. Közben megragad a hitből fakadó bizonyosság: Van

Isten! A hirtelen átélt igazság nyugalomra készíti a kutató, mérlegelő értelmemet. Elcsendesedem, szívemben kigyúl a szeretet. Örülök annak az egyszerű ténynek, hogy van Isten! Bizonyos vagyok abban, hogy szeret, ezért teremtett, és felizzik bennem a vágy: bárcsak vizsontszerethetném! Egyszerűen csak azért, mert Ő van. Nem gondolok arra, hogy ez hittétel, ezt hinnem kell, hanem boldog vagyok, hogy szemlélhetem, hihetem, megtapasztalhatom Őt. A hittétel megragadott igazságával, a személyes Isten pedig szeretetével. Nyugalom, öröm, hála, béke tölt el. Isten van. Őbenne látom önmagam, életemet, környezetemet, az egész világot . . . Az igazság és a szeretet fogva tart. A szemlélődő állapot elmúltával pedig bennem marad a hitből fakadó bizonyosság: Van Isten.

Vagy szemlélhetek egy evangéliumi jelenetet: a halálfélelemtől gyötrődő Jézust az Olajfák hegyén . . . Hűvös éjszaka van, rosszindulatú szél csapdossa a feketén fenyegető fákat, zörgeti az ellenséget rejtő bokrokat . . . A magányos Jézust elborítja a világ bűnarádása . . . Vergődik az iszonyú súly alatt, kiveri a halálfélelem veritéke . . . Ruhája nedves bőrre tapad . . . Veri a fagyos szél ostora . . . Arcra borul, egész testében remeg . . . Leküzdöm félelmemet és mellé térdel . . . Nézem összegörnyedő alakját . . . Hallgatom sóhaját, jajgató fohászait . . . Értelmemnek itt nem sok dolga van, mivel tudom, hogy értünk, értem szenved, az én bűneim miatt agonizál. Akaratomat áthatja az együttérzés a bánat, a szeretet, az elszántság, hogy «követni akarom, bárhová megy» . . . De már jól ismerem saját gyöngeségemet – nagyobb, mint Péteré! – és, hogy erőt merítsek, kintartsak Mellette, ismét csak Őt nézem . . . Gyötrődve élem át saját tehetetlenségemet, de legalább Vele akarok maradni, hogy így bizonyítsam szeretetemet.

2. A szemlélődő ima

A keresztény hagyomány megkülönböztette a tevékenységet és a szemlélődést (*vita activa – vita contemplativa*); ezt a megkülönböztetést sokszor a szerzetesrendek osztályozására használták fel. Balás Dávid O. Cist. kimutatta, hogy a korakeresztény hagyományban a «szemlélődő» és «tevékeny» élet kapcsolata nagyon összetett és gaz-

dag (2). Áttekintése után kiemeli, hogy « az atyák számára a szemlélődés (a megfelelő görög és latin szónak a magyarhoz hasonló vizuális alapjelentésével szemben) elsősorban *Isten szavára hallgatás*. A keresztény szemlélődés nem egy élettelen tárgynak vagy személytelen igazságnak a « szemlélése », hanem a személyes Isten szavára figyelés. Ez az Isten pedig, miután sokszor és sokféle módon szólt hozzánk a próféták szavával, Krisztusban kinyilatkoztatta magát és irántunk való szeretetét. A keresztény szemlélődés így nemcsak a lélek felemelkedése az Abszolútumhoz, hanem a személyes Istennek a miénket mindig megelőző szeretetére adott válasz, a szeretet dialógusa. » (3).

A kármelita lelkiség tulajdonképpen a korakeresztény hagyományhoz kanyarodik vissza, amikor Aquinói Szent Tamás definícióját: *Simplex intuitus veritatis* (Az igazság egyszerű látása) így egészíti ki: *Contemplatio est simplex intuitus veritatis sub influxu amoris*: A szemlélődés az igazság egyszerű látása a szeretet befolyása alatt. Avilai Teréz határozottan a szeretetnek adja az elsőbbséget, bármilyen imáról beszél is. A szemlélődő ima pedig egyszerűen elképzelhetetlen a szeretet párbeszéde nélkül.

A megszentelő kegyelem által az ember részesedik Isten szeretet-életében. Ezért nemcsak valami elvont igazságot szemlél, hanem megéli a szeretetet, figyel a bensejében neki szóló belső hangra, a belső Baráttal társalog, élvezzi jelenlétét.

3. A « természetfeletti » fogalma Teréz szerint

A Teréz tanításában szereplő « természetfeletti » (*sobrenatural*) jelzõt voltaképp a « rendkívüli » szóval helyettesíthetnénk. Még pontosabban ő maga így határozza meg a természetfeletti imáról írva: « Természfölöttinek azt nevezem, amit semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármennyire erőlködnék is az ember ».

(2) Balás D., « Tevékenység és szemlélődés a korakeresztény hagyományban » *Szolgalat*, 17. (1973) 10–18. l.

(3) Uo. 15–16. l.

Itt két megjegyzést kell tennünk. – Általában az ima már természetfeletti aktus, hiszen a hit gyakorlása. Az imával járó «rendes» kegyelmek is lényegileg természetfeletti adományok. Amikor Teréz a természetfeletti szemlélődésről beszél, rendkívüli kegyelmekre utal. – Ez a rendkívüliség nem a szemlélődéssel esetleg együttjáró rendkívüli *külső megnyilvánulásokra* vonatkozik. Teréz életéből ismerünk elragadtatásokat, látomásokat, önkívületi állapotokat stb. Ezek lényegtelen, járulékos elemek, nem szükségképpen kísérik a rendkívüli *kegyelmi* adományokat. Ezek a *külső* jelenségek élete vége felé már szinte teljesen elmaradtak. A rendkívüli kegyelmek igazi szembezőkő megnyilvánulásai Teréz szemében: az alázat, a béke, az odaadó Isten- és emberszeretet. Ha ezek a jelek hiányoznak, joggal kétségbe lehet vonni minden egyéb *rendkívüli külső* jelenséget. (Elragadtatás, ekstázis, stigmák stb.)

Az Egyház mindig fenntartással fogadja a rendkívüli jelenségek külső megnyilvánulásait. Jóllehet elismeri ezek létezését – hiszen Isten szuverén joga az, hogy kit milyen úton vezet –, nagy elővigyázatosságot tanúsít a külső rendkívüliségek természetfeletti hitelességének elismerésében. Alapos oka van erre az elővigyázatra, minthogy a történelem során számtalan jóhiszemű önbecsapást és rosszhiszemű csalást kellett lelepleznie. Teréz korában is említettünk egy ilyen esetet.

II. A TERMÉSZETFELETTI SZEMLELŐDÉS

A belső várkastély negyedik (4) lakásához érve Teréz a következő gondolatot bocsátja előre:

Mielőtt a negyedik lakásról kezdenék beszélni, a Szentléleknek kell magamat ajánlanom, s kérem Öt, hogy mostantól kezdve Ő beszéljen helyettem. Itt ugyanis már egészen természetfölötti (5) dolgokról van szó, és nagyon nehéz őket megmagyarázni világosan, ha csak Őfelsége nem vállalja magára ezt a feladatot. (. . .) Azt hiszem ugyan, hogy most már világosabb foglalom van azokról a kegyelmekről, amelyeket az Úr egyes

(4) Teréz beosztásában az első lakás az önismeret lakása, a másodikban az ember belátja a világi dolgok hiúságát, a harmadikban pedig lemond ezekről.

(5) Vagyis rendkívüli kegyelmekről.

kiváltságos lelkeknek ad, de azért megmagyarázni őket, az egészen más dolog. (. . .) Olyan fölséges dolgok látására és megértésére nyílik itt alkalom, hogy a látottak elmondására az értelem nem talál szavakat. Bármennyire igyekezzék is az ember némi fogalmat nyújtani róla, a magyarázat mindig homályos marad olyanok előtt, akik ezt a lakást saját tapasztalatukból nem ismerik. Ellenben azok, akik ismerik, nagyon jól meg fogják érteni annak leírását (BV 295–296).

Avilai Teréz és Keresztes János is, jóllehet egészen különböző módszerrel tárgyalnak a természetfeletti szemlélődésről, megegyeznek abban, hogy ez a rendkívüli kontempláció: *misztérium*, és mint ilyet sem megérteni, sem megmagyarázni, sem leírni nem lehet kimerítően. Egyik sem akarja szétoszlatni a szót körülvevő homályt. Tisztelettel és saját tapasztalataik biztonságával közelednek ehhez a titokhoz, anélkül azonban, hogy maguk is teljesen értenék.

Keresztes János 1584-ben egy költeményben éneklí meg a természetfeletti szemlélődés titkait. Ana De Peñelosa, a költemény címettje, részletesebb magyarázatot kér. Keresztes János sokáig vár, aztán amikor mégis nekifog, ezt írja bevezetőül:

Nehezen szántam rá magam, hogy kérését teljesítsem, és megírjam ennek a négy versszaknak magyarázatát. Ugyanis annyira belső és szellemi dolgokat tartalmaznak, hogy azoknak kifejezésére rendes körülmények között az emberi nyelv képtelen. A szellemiek ugyanis messze túlhaladják az érzékeiket, s ha csak az ember nem beszél a meghatottság ihletett nyelvén, igen nehéz a szellem lényegéről bármi keveset is mondani. Mivel pedig bennem kevés az ihlet, húztam-halasztottam a dolgot egészen mostanáig, míg végre, úgy látszik, az Úr kissé megnyitotta értelmemet és adott hozzá egy kis melegséget. Ő adott nekem bátorságot hozzá, jól tudván azt, hogy én a magam erejéből semmiben sem találok el a helyeset, annál kevésbé az ilyen magasztos és mélyértelmű dolgokban. (. . .) Hangsúlyozom, hogy bármennyit mondjak is, az még mindig kevesebb annál, ami abban a benső egyesülésben történik Isten és az emberi lélek között (*Az élő szeretetláng*) (6).

Teréz is érzi a nehézséget, küszködik a kifejezésekkel, de egy-egy jól etalált hasonlattal, és főképp a Keresztes Jánost jellemző tudóskodó magyarázatok mellőzésével, mégis sikerül kifejeznie valamit a kifejezhetetlenből.

(6) *Keresztes Szent János Művei* II. 431–432. 1.

1576-ban megfogalmazott *Ötödik Lelki Számadásában* megjelöli: *miért nevezi ezt az imát természetfelettinek és melyek annak legszembevetőbb jelei.*

Az első természetfölötti ima, amelyet nézetem szerint magamon tapasztaltam, a következő tünetekkel jár. Megjegyzendő, hogy természetfölöttinek azt nevezem, amit semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármennyire erőlködnek is az ember. Hogy alkalmassá teszi magát rá, azt igen, megteheti, sőt azt hiszem, nagyon is fontos, hogy megtegye ezt. Maga ez az ima nem egyéb, mint valami sajátos összeszedettség, amelyet a lélek bensejében érez, és amelynek folyamán, úgy látszik, mintha neki ott bent, éppúgy volnának érzékei, amint a testnek vannak. A lélek úgy van, mintha meg akarna szabadulni a külső érzékek zavaró hatásától, s olykor azokat is magával viszi a nyugalomba. Szereti behunyni szemét, nem akar sem hallani, sem látni, sem érteni mást, mint azt, amivel éppen akkor foglalkozik; ez pedig nem egyéb, mint az, hogy egyedül, négyeszműközt van Istennel. Ebben az állapotban egyetlen érzék vagy tehetség sincs felfüggesztve; mindezek teljesen szabadok, de csakis abban, hogy Istenre irányulnak. Akinek Isten ezt a kegyelmet megadta, az mindezt könnyen meg fogja érteni, aki ellenben nem ismeri tapasztalatból, annál, még a legjobb esetben is sok szóra és hasonlatra van szükség (5LSz ÖM III. 421).

Ennek a sajátos «*természetfeletti*» összeszedettségnek megvilágítására, itt a négy lakás bemutatásakor, Teréznek remek hasonlat jut eszébe. Azt akarja megértetni, hogy már az ima első lépésénél, tehát az összeszedettség megteremtésekor is, rendkívüli módon lép közbe Isten.

Képzeljük tehát a dolgot úgy, hogy a belső várnak lakói, az érzékek és a lelki tehetségek, elhagyták a várat, az ellenséghez pártoltak, s már napok, sőt évek óta annak társaságában csatangolnak odakint. Közben azonban észbekaptak s belátták, hogy így saját vesztüket készítik elő; visszatértek tehát, de mivel megrögzött rossz szokásukká vált a csatangolás, nem tudnak a várban megülni. Azonban nem árulók többé, s szégyenkezve ott settenkednek a vár körül. A nagy király, aki a várban lakik, látja javulásukat, s mivel annyira irgalmas szívé, azt szeretné, hogy térjenek vissza Hozzá. Mint egy jó pásztor, füttyent nekik, de oly halkán, hogy ők maguk is éppen hogy csak meghallják. Ilyen módon adja tudtukra, hogy mit kíván: azt ti., hogy ne pusztuljanak el odakint, hanem térjenek vissza lakásukba. S a pásztor füttye olyan hatással van rájuk, hogy azonnal ott-hagyják azokat a külső dolgokat, amelyeknek bilincseiben sínylődtek és visszatérnek a várba. Azt hiszem, még sohasem sikerült ezt ilyen jól megmagyaráznom (BV 311).

Az embernek ebben az esetben nem kell sokat küszködni azért, hogy lelki tehetségeit – értelem, akarat – összeszedje. Isten egyetlen halk hívása elég ahhoz, hogy magába szálljon és máris a belső Barát társaságában találja magát.

Nézetem szerint ez az összeszedettség természetfeletti állapot. Nem abban nyilvánul meg, hogy az ember sötétben elmélkedik vagy behunyja a szemét, szóval a lényege nem valami külsőség. (. . .) Az elmélkedésnek, jobban mondva szemlélődésnek ez az épülete minden emberi munka nélkül épül fel (BV 310).

Teréz, mivel írás közben folyton azokra gondol, akik már állhatatosan járnak az ima útján, de nem tudják, milyen rendkívüli adományokkal vár még rájuk az Úr, meg akarja határozni a *természetes elmélkedő ima és a természetfeletti szemlélődő ima közötti különbséget*. Ez utóbbiban maga Isten «veszi át a szót», a szemlélődő passzív marad, de kitárul Isten ajándékának.

Nehogy azt találjátok hinni, hogy a tökéletesen végzett ajakima talán nem jár sok haszonnal, azt akarom nektek mondani, hogy esetleg éppen a Miatyánk vagy más ajakima elmondása közben fog benneteket az Úr a *tökéletes szemlélődésbe* helyezni. Ez nagyon is lehetséges. Ófelsége így szokta megmutatni, hogy hallja az illető lélek beszédét, s akkor azután Ő szól hozzá, amennyiben felfüggeszti értelmének működését, megköti gondolkodását és – mint mondani szokták – átveszi tőle a szót. Ez a szó szoros értelmében igaz, mert ilyenkor akarva sem tud beszélni, hacsak nem nagy erőlködés árán. Megéri ilyenkor, hogy most az isteni Mester tanítgatja, mellőzve a szavaknak zaját és felfüggesztve lelki tehetségeit; mert ez utóbbiak, ha ilyenkor működnének, inkább kárt okoznának, mint hasznot. Ilyenkor a lelki tehetségek élveznek, anélkül, hogy tudnák, mit élveznek. A lélek lángol a szeretettől anélkül, hogy értené, miképpen szeret. Tudja, hogy élvezzi azt, amit szeret, de nem tudja, hogyan élvezi. Nagyon jól fel tudja fogni, hogy ez az élvezet felülmúl mindent, amit az értelem kívánni képes. Az akarat lángban áll tőle, anélkül, hogy tudná, miként. De amennyiben egyáltalán képes valamit megérteni, megéri azt, hogy *ezt a kincset nem tudnánk megszerezni, ez az ég és föld Urának ajándéka*.

Legyetek egyszer, leányaim így elmerülve a tökéletes szemlélődésbe, akkor meg fogjátok érteni, mi a különbség közte és az elmélkedés között (TU 140–141).

E két dologban – az ajakimában és az elmélkedésben – még tehetünk valamit a magunk erejéből Isten kegyelmével; ellenben a szemlélődésben egészen tehetetlenek vagyunk; ebben az Úr tesz mindent; *ez kizárólag az Ő műve, s messze felülmúlja természetünket* (TU 142).

Mindjárt kezdetben felelni szeretne arra a kérdésre: ha ez az ima Isten ingyenes és rendkívüli adománya, *szabad-e rá vágyódn*, szabad-e kérni? Teréz többször is hangsúlyozza a megfelelő *felkészülés* szükségességét. Ha valaki állhatatosan és nagy buzgósággal gyakorolja az elmélkedést, igyekszik szívét tisztán megőrizni, éli a testvéri szeretetet, Teréz így biztatja:

Legyenek nagyon buzgók, hogy az Úr megadja nekik a szemlélődést és *kérjék* is, hogy megadja. Egyébként azonban teljesen *bagytkozzanak Őré*. Mert hiszen kizárólag Tőle függ, hogy megadja-e vagy sem. De Ő nem fogja azt megtagadni tőletek, hacsak el nem akadtok az úton, s ha minden erőteket megfeszítetek, hogy elérjétek annak a végét (TU 143).

Amint az eddigi leírásokból kiszűrhattük, a természetfeletti szemlélődés imájának egyik első és legszembetűnőbb ismérve a *nyugalom*. Isten halk szóval magához hív, lecsendesíti lelki tehetségeinket, és átvéve a szót tőlünk, maga szól hozzánk. Teréz becedasi magányában részesült először ebben a rendkívüli kegyelemben. Sajnos, akkor neki senki nem adott felvilágosítást ennek mivoltáról:

Fogalmam sem volt arról, mi az, hogy milyen nagyra kell ezeket a kegyelmeket becsülni. Pedig azt hiszem, nagy hasznomra lett volna, ha tudom (Ő 38).

Nagy szeretettel és megértéssel siet tehát azok segítségére, akik hasonlót tapasztaltak magukban. A *tökéletesség útja XXXI.* fejezetében részletesen elemzi a *természetfeletti szemlélődés első fokának, a nyugalmi imának* mibenlétét, ismérveit, lefolyását. Azért is tárgyalt erről részletesebben, mivel tapasztalata szerint Isten sokaknak megadja ezt a rendkívüli kegyelmet.

Meg akarom magyarázni nektek, hogy mi is az a nyugalmi ima, amelynek révén az Úr elkezd megértetni velünk, hogy hallotta kérésünket és már itt a földön kezdi nekünk megadni az ő Országát.

Ez már természetfeletti dolog, s akármennyire törnénk is magunkat utána, magunktól nem tudjuk elérni. *A lényege az, hogy a lélekbe nyugalom vonul, ill. az Úr nyugtatja meg jelenlétével*, amint az agg Simeonnal tette. Az összes lelki tehetségek elcsendesülnek s a lélek megérti, hogy *ott van Istenének közelében*.

Simeon is csak azt látta, amit a többiek: egy gyermeket, de ővele maga Isten értette meg, ki ez a Gyermek.

Hasonlóképpen érti ezt meg a lélek is, csak hogy nem ilyen világosan, mert hiszen azt sem érti, hogy miképpen érti meg. Csak azt érzi, hogy bent van abban az országban, vagy legalább is ott van annak a Királynak oldala mellett, aki azt osztályrészül fogja neki adni, s a lélek annyira el van fogulva, hogy még kérni sem mer semmit.

Az emberen külsőleg valami mély kábultság vesz erőt. (. . .) A test moccani sem mer, valami nagyon kellemes érzés fogja el, a lelke pedig teljesen ki van elégtve. (. . .) A lelki tehetségek pihennek s szeretnének állandóan ilyen nyugalomban maradni, mert minden mozdulatuk zavaróan hat a lélek lobogó szerelmi lángjára. Kettő közülük szabad (7) csak az akarat van ebben az állapotban bilincsbe verve. (. . .) Az értelem nem akar egyebet érteni, mint azt az egyet, amit most ért, s az emlékezet azt szeretné, ha sohasem kellene mással foglalkoznia. (. . .)

Az ember szólni csak nehezen tud; a Miatyánk egyszeri elmondására rámegegy egy óra. Amilyen közel érzi magát Istenhez, jelekkel is meg tudja értetni magát Ővele. *Bent van a palotában Királya mellett, (. . .) neki elég az ő Istene.* (. . .) Amíg ez az állapot tart, annyira el van telve és annyira bele van merülve annak boldogságába és élvezetébe, hogy eszébe se jut valami mást kívánni (TU 169–171).

Ez a nyugalom, természetfeletti állapot rövidebb-hosszabb ideig tarthat. Előfordulhat, hogy Isten oly mélységes békével és nyugalommal tölti el az embert, hogy az megmarad benne a szorosan vett ima idején túl is. Teréz « ismer valakit », aki pl. napokig ebben az édes kábulatban élt, végezte minden munkáját, de lelki tehetségei a természetfeletti szemlélődés nyugalomát élvezték.

Nagy dolog az, ha valakinek az Úr megadja ezt a kegyelmet, amennyiben egyesíti benne ily módon a munkás- és szemlélődő életet. Ilyenkor minden az Urat szolgálja bennünk. Az akarat ugyanis végzi a maga dolgát, ti. a szemlélődést, anélkül, hogy tudomása volna működéséről; a két másik tehetség pedig Márta munkáját vállalja magára, úgy, hogy ilyen esetben Márta és Mária szövetségre lépnek a lélekben (TU 172).

Mint gyakorlott lelkivezető, Teréz felsorolja azokat a *tanácsokat*, amelyeket jó érzeben tartaniok azoknak, akiknek Isten megadta már a nyugalmi ima rendkívüli kegyelmét.

(7) Ti. az értelem és az emlékezet.

– Először egy egy oktalanságra akarom őket figyelmeztetni. Amikor abban a boldogságban vannak elmerülve és nem tudják, hogy miképpen jutottak hozzá, ellenben azzal tisztában vannak, hogy a maguk erejével nem képesek azt elérni: az a kísértésük támad, hogy igyekezzenek azt lehetőleg megőrizni, s azért még csak lélegezni sem mernek. Ez oktalanság. Akár csak abban akarnánk parancsolni, hogy a nap keljen föl vagy ne menjen le. (. . .) Ennek a kegyelemnek megőrzésére csak egyetlen mód van, s ez az, hogy értsük meg világosan, mennyire nem függ tőlünk annak megszüntetése vagy megszerzése s méltatlanságunk tudatában fogadjuk hálás szívvel.

– Jó, ha az ember keresi a magányt, hogy szabad kezet adjon az Úrnak.

– Ha az akarat egyszer bent van ebben a nyugalomban, akkor ne törődjék az értelemmel, (vagy az ésszel, vagy a képzelettel), hanem tekintse egyszerűen bolondnak. Mert ha azon erőlködnek, hogy magával vonszolja, szükségképpen elfoglalná magát vele, és zavarná a saját nyugalalmát. Így aztán az effajta imában a lélek még azt is elvesztené, amit az Úr ad neki.

– A lélek olyan, mint a csecsemő, akit az anyja szoptat, s akinek kedveskedésből a szájába csurgatja a tejét, úgy hogy szopnia sem kell. Így van ez a dolog itt is, amennyiben az akarat szeret anélkül, hogy az értelemnek fáradnia kellene. (. . .) Ne törődjék ilyenkor önmagával, mert hiszen Annak, aki vele van, majd lesz gondja minden szükségletére.

– Lássák be tökéletlenségüket, gyakorolják magukat a teljes lemondásban, mert ha nem teszik meg, nem fognak tovább jutni.

– Fontoljátok meg, hogy ebben az állapotban többet tesztek, ha olykor-olykor kimondjátok a Miatyánknak egy-egy szavát, mintha sokszor, de értelmetlenül elmondjátok az egészet. Nagyon közel van ám hozzátok az, akihez imádkoztok s feltétlenül meghallja, amit mondtok (TU 173–178).

– A legjobb az, ha a lélek egészen Isten kezére bízva magát. Tegyen vele, amint Ő neki tetszik. Szóval a legkevesebbet törődik saját érdekeivel s minél tökéletesebben aláveti magát Isten akaratának (BV 314).

Teréz figyelme kiterjed az egész emberre. Óva int attól, hogy valaki annyira átadja magát a szellemi vigasztalásoknak, hogy teljesen elkábuljon, vagy hogy annyira erőltesse a hamis öszeszedettséget, hogy aztán a végkimerülését elragadtatásnak minősítse.

Ezt én inkább elhülyülésnek tartom, s az egésznek az lesz a vége, hogy az ember haszontalanul vesztegeti az idejét, és rontja vele az egészségét (BV 319).

Ezeknek azt ajánlja, egyenek bőségesen, aludjanak nagyot, imádkozzanak keveset, igyekezzenek jókat szórakozni, ne legyenek sokat egyedül, foglalkozzanak valamivel, dolgozzanak. Ha visszanyerték

testi erejüket és kiállták az engedelmességnek ezt a próbáját, csak akkor térjenek vissza a rendszeres elmélkedésre, és várják ki, amíg az Úr ismét «átveszi a szót».

Akadhatnak olyan gyöngé fejűek is, akik mindent látni vélnek, amit elgondolnak. Ez nagyon veszedelmes (BV 320).

Az ördög nagy festőművész, mondja a 6. lakás IX. fejezetében. Az ilyen «látnokokat» alázatosságukban kell próbára tenni, akkor mindjárt kiderül az igazság. A hamisított kegyelmeket gyümölcsseikről lehet felismerni.

De melyek ezek után a *nyugalmi ima* igazi *következményei*? Hogyan jellemezhetjük azokat, akiket ebben a természetfeletti kegyelemben részesített Isten?

– Egészen világosan észlelhető a lélekben egy bizonyos kiszélesedés, kitéágulás. Olyan ez, mintha a forrásból bugyogó víz nem találna utat, a medencéje ellenben úgy volna készítve, hogy minél jobban telik, annál nagyobb lesz.

– Ezenkívül Isten sok csodát tesz benne: egészen átalakítja és alkalmassá teszi arra, hogy mindent beléje helyezhessen, amit beléje akar helyezni.

– A lélek nagylelkű lesz Isten szolgálatában.

– Az örök kárhozattól való félelem nem bántja többé, mert bár sokkal jobban vigyáz arra, hogy Istent meg ne bántsa, szívében a szolgálai félelem megszűnik.

– Abban is erősen bízik, hogy valamikor színről-színre fogja látni Istent.

– Azelőtt félt a bűnbánati cselekményektől, most úgy érzi, hogy Isten segítségével mindenre képes és sokkal jobban vágyódik az önmegtagadás után.

– Azelőtt félt a szenvedéstől; most Isten kezéből megadással fogadja, sőt olykor már vágyódik is a szenvedések után, mert nagyon szeretne valamit Istenért tenni.

– Mivel megízlelte Isten édességeit, belátja, hogy milyen szemét az, amit a világ nyújt. Napról napra jobban távolodik a világ élvezeteitől és a szakítás mind könnyebbé válik.

– Egyszóval: az összes erényekben gyarapodást tüntet fel (BV 317).

Nem zárhatjuk le a nyugalmi ima elemzését anélkül, hogy ne idéznénk néhány mondatot az Énekek énekének magyarázatából. Amikor Teréz a Megtestesülés kolostor nővéreinek bemutatja az Úrral megélt benső barátság boldogságát, voltaképp a nemrégiben kapott «lelki

házasság» kegyelmének hatása alatt áll. Amint az ószövetségi költemény magyarázataként a nyugalmi imáról ír, azzal valamiképp saját rendkívüli élményébe is betekintést enged, és mintegy *szintézisét* alkotja a természetfeletti szemlélődésnek. Így kell olvasnunk az alábbi sorokat.

Az ember a lelke mélyén valami rendkívüli édességet érez, amely világosan megérteti vele, hogy Urunk közel van hozzá. (. . .) Abban az imában, amelyről én beszélek, s amelyet nyugalmi imának nevezek, az ember úgy érzi, mintha mindene megvolna, amit csak kívánni képes. Azt lehetne mondani, hogy ez az édesség megerősíti az embert belsőleg is, külsőleg is, olyanféleképpen, mintha csontjainak velejébe valami rendkívül édes és illatos balzsamot öntenének.

Nézetem szerint ilyesmihéz lehet hasonlítani Istenünknek ezt az édes szeretetét. Rendkívül gyengéden hatol a lélekbe; a legédesebb érzést kelti benne; kielégíti és boldoggá teszi.

Az Úr a lélekkel rendkívül bizalmas barátságot akar kötni, és ezt a szándékát akarja vele megértetni. Olyan szorosnak óhajtja ezt a viszonyt, hogy kettőjük között minden megoszlás ki legyen zárva. A lélek nagy igazságok közlésében részesül. Ez a világosság ugyan egyrészt olyan vakító, hogy mibenlétét nem képes megérteni, másrészt azonban annak fényében teljesen felfogja a világ hitványságát. Anélkül, hogy látná jóságos Mesterét, aki oktatja, azt érzi, hogy vele van, s oly sokat tanul tőle; annyira érvényesül rajta Mesterének hatása, úgy megerősödik az erényekben, hogy nem ismer többé magára (É 364–365).

Isten olyan szoros egységbe vonhatja az embert, hogy Teréz «mennyei részegségről», «mámorról» beszél. Így próbálja érzékelteni a lélek boldogságát, aki nem tudja, miért, hogyan, honnan kapta ezt a mély benső örömet, egyáltalán nem is tud magáról.

Azt az egyet tudja csak, hogy ennél nagyobb ember az életben nem élvezhet, s hogy ez egymagában többet ér, mint a világnak összes örömei és élvezetei együttvéve. (. . .) Megerősödött az erényekben és kimondhatatlan dédelgetésben részesül Attól, aki a dédelgetéshez annyira ért. Nem is tudja, mihez hasonlítsa, hacsak nem ahhoz a gyöngéd bánásmódhoz, amelyben az édesanya részesíti gyermekét, amikor szoptatja és csókolgatja. (. . .) Itt teljes a tértelenség. (. . .) Nagy volt az előbbi kegyelem, de ez még azt is felülmúlja, mert itt kevesebb a tennivalóm; éppen ezért minden tekintetben jobb. Nagy az öröme és rendkívüli az élvezete a léleknek, ha egyszer ennyire jut.

Urunk Istenünk adja meg nektek, hogy megértsetek, akarom mondani, hogy élveztétek (mert hiszen itt nincs más módja a megértésnek) a léleknek örömét ebben az állapotban (367).

És mintha ő mindezekről a rendkívüli kegyelmekről még semmit sem tudna, ezzel a kéréssel zárja az Énekek énekének magyarázatát:

Kérjétek az Urat, hogy adja meg nekem ezeket a kegyelmeket, hogy saját tapasztalatom alapján ismerhessem meg őket. Közületek, aki úgy látja, hogy egyik-másik ilyen kegyelemben volt része, áldja érte a mi Urunkat, s kérje ugyanezt az én számomra is, hogy ne csak magának legyen ilyen lelki haszna. A mi Urunk tartson meg minket szentséges kezében és tanítson meg arra, hogy mindenben teljesítsük szent akaratát. Amen. (É. ÖM III. 388).

*

Bemutattuk a természetfeletti szemlélődés első fokát, a nyugalmi imát. Szent Teréz *A belső várkastély* utolsó három lakásában olyan magaslatokat mutat meg, ahová nem igen követhetjük. A nyugalmi ima után következik az egyesülés, utána az elragadtatás, amely a lelki házasságban éri el beteljesedését.

Befejezésül a mintegy Szent Teréz misztikájának összefoglalása-képp Prohászka Ottokár «A szerető Terézia» című 1915-ben írt cikkéből idézünk. Egy modern magyar misztikus kommentálja a XVI. századi spanyol misztikust.

«Szívvel-lélelkel, testestül-lelkestül Krisztusénak lenni: ez a szüziés szeretet pátosza. A szerető lélek így megszűnik magáévá lenni s Krisztusévá lesz. A léleknek ezt a magából való kivetkőzését s az örök szeretetbe való gravitálását s abban való elmerülését Szent Teréz az ima fokainak ecsetelésében jellemzi. Az ima ugyanis, a maga valóságában közlekedés Istennel, törekvés s közlekedés feléje, kapcsolódás vele s elmerülés benne. A léleknek az Istent kell vennie, benne elmélyednie s benne végleg megnyugodnia. De aki ezt akarja, annak ki kell magából lépnie s abba a másikba, az Istenbe behatolnia. Csak-hogy önmagából csak az lép ki, aki saját maga lelkének fenekéig lebukik – aki önmagába száll, még pedig oly mélyen, hogy saját magának s öntudatának a végére ér, s ott azután egy más végtelen öntudattal érintkezik. A XIV. század misztikusai ezt úgy mondták, az ember «in indepicto fundo cordis sui», az öntudat végleges fenekén megtalálja az Istent, hogy ott maga megszűnik s mégis folytatódik abban a másikban, hogy megszűnik korlátolt önösségében s folytatódik önzetlen, igaz szeretetében. A szeretet a léleknek arrafelé való folytatása, ahol

már nincs belőle, ahol már megszűnik korlátolt végessége. A szeretet kihúzza az embert önmagából, s ott is van általa, ahol különben nincs léte szerint. A szeretet a határolt lelket határtalanná teszi. Mikor korlátolt létének s önösségének arra a fenekére bukkant, ott akkor megérzi a nagy vonzásokat, az örvények forgóit, melyek őserővel szakítják ki a lelket önmagából s viszik kitölthetetlen szomjival s mohósággal, hogy azután elnyeljék a magából kikelt s Istenbe merült öntudatot végleges boldogságban!

Szent Teréz e folyamatot s annak fokozódásait így jelzi: «megnyugvás, egyesülés, elragadtatás». E folyamatban a szerető lélek fokozatosan kivetkőzik magából, kivetkőzik képzeleteiből, okoskodásainak formáiból, s minél jobban kivetkőzik, annál közvetlenebbül öltözik fénybe s tűzbe. Ekkor azután egyszerűsíti az értelmi élet folyamatait, s így egy-egy meglátással, egy-egy cikázó intuícióval tovább ér, mint az okoskodás köves útjain járó, fáradt tudósok. Ezek a meglátások kitöltik egész lelkét s mondanak neki mindent. Így például Szent Teréz is néha csak Krisztus kezeit látta, s azoknál időzött kimondhatatlan kedvteléssel; máskor csak Krisztus arcát látta, máskor meg csak gyémánt sziporkázású fényességét s abban elmerült egészen.

Azonban ez értelmi funkció, ezek a meglátások is másodrendűekké válnak abban a mértékben, melyben növekszik a léleknek Istennel való kapcsolódása, s a tényleg uralkodó s kizárólagos belső tartalom az ilyen lélekben végre is az Isten szeretete lesz. A szeretet egymaga tölti ki a léleknek öntudatát; egyszerű és tiszta szeretet az, mely fölemészt és szinte megsemmisít, úgy hogy a lélek már nem is gondol másra, sem magára, hanem csak szeret. Szeret mikor imádkozik; szeret mikor ír vagy dolgozik. Nem azt kérdi, hogy miért szeret, csak azt tudja, hogy szeret.

Szent Teréz ily fölséges, szerető lélek volt; belső öntudata szeretet, belső, lelki tartalma tűz, ének s boldogság volt» (8).

(8) Prohászka Ottokár: Az Úr házáért ÖM. XX. 278–280. l.

IX.

«AKI SZOMJAZIK, JÖJJÖN HOZZÁM!»

Mélyre akarok ásni és felfedezni az élő víz rejtett kis ereit; az Úr felé fordulok, az én igen türelmes Uram felé, aki ezt mondta: Nem utasítom el azt, aki hozzám jön. Közeledek hozzá, mint annak idején tanítványai, és imával fordulok felé.

ORIGENÉSZ (183–252)

Aki bennem hisz – mondja Jézus –, abból élő vizek forrásai erednek. Élő vizeké, melyek a lélek mélyéből örökké újan csobognak elő, tehát nem álló vizeké és nem állott vizeké. Ebben az esetben a belső életet nem meríti ki a visszapillantás a múltra, hanem egyre újonnan adódó, mindig jelenvaló gondolkozás, érzés, akarás hullámszik benne. Éppen ez a szépsége és ereje. MA kell hinni, MA remélni és szeretni, ha azt akarjuk, hogy miénk legyen az élet. Hit, remény és szeretet ne csupán mint állapot legyen a lélekben, ne is mint emlékezés tegnapi hitekre, tegnapi reményekre. Nem, ma akarunk az Úrban örvendezni, Őt szeretni, ma akarunk az élő vizek forrásából meríteni.

PROHÁSZKA: *Élő vizek forrása*

1. A szeretetre szomjas Isten hív

Közel kétezer év óta hangzik az egyetemes hívás: «Az utolsó napon, az ünnep nagy napján, ott állt Jézus és hangos szóval hirdette: ,Aki szomjazik, jöjjön hozzám és igyék! Aki hisz bennem, annak szívéből, az Írás szava szerint, élő víz forrásai fakadnak» (Jn 7,37–38).

Ó Ielkemnek irgalmas és szerelmes Ura! Azt is mondod: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik szomjaztok, és én megitatlak titeket». Hát hogyan is ne szomjaznék az, aki elevenen ég a nyomorult földi dolgokra vonatkozó vágyak tűzében, az ilyennek van csak igazán szüksége vízre, nehogy ebben a tűzben végleg porrá égjen. Hiszen tudom, Te magad ígérted, és Te nem szegheted meg szavadat. (. . .) Én Életem, aki életet adsz mindenkinek! Ne tagadd meg tőlem azt az édes vizet, amelyet megígértél mindazoknak, akik kérnek belőle. Én kérek belőle, Uram, én esedezem érte, én elmegyek érte Tehozzád; ne rejtőzz el, Uram, előlem, mert hiszen tudod, hogy milyen szükségben vagyok; mert hiszen ez a víz az egyetlen orvosság arra a lelki sebre, amelyet Te ütöttél. (. . .) Ó ti szent sebei az én Istenemnek és forrásai az élet vizének! Milyen bőségesen árasztjátok ezt az éltető vizet számunkra, és milyen biztonságban halad e nyomorult élet veszedelmei között az, aki ezzel az isteni itallal tartja fenn erejét! (FÖM III. 450–451).

Teréz nem tesz mást, mint Jézusnak ezt az egyetemes hívását visszahangozza. Hangos szóval, – mint a templom csarnokában, halk szóval, – mint Jákob kútjánál: Jézus ma is felkínálja az élet vizét. Nincs nagyobb vágya, mint hogy igent mondjunk, elfogadjuk. Avilai Teréz a megtapasztalt szeretet biztonságával állítja:

Senki elől nem zárta el az élet vizének útját; határozottan és nyíltan hívogat *mindnyájunkat* (TU 116).

Gondoljátok meg, hogy az Úr meghívása *mindenkinek* szól; márpedig Ő maga az igazság, tehát nem lehet a szavában kételkedni. Ha ez a lakoma nem volna mindenki számára elkészítve, nem hívna meg rá mindnyájunkat, s ha hívna is, nem mondaná, hogy ,Én inni adok nektek'. Mivel minden megszorítás nélkül ígéri azt, hogy mindenkinek ad inni, teljesen bizonyos, hogy akik csak el nem maradnak az úton, mind meg fogják kapni ezt az élő vizet (TU 115).

Méltatlannak érezzük magunkat? Azok vagyunk. De ha arra várunk, hogy méltók legyünk Jézus felkínált szeretetére, akkor soha nem felelünk hívására. Nincs semmink, amit szeretetéért viszonzásul adhatnánk? Válaszoljon erre az aggályunkra Lisieux-i Teréz, aki egy évvel halála előtt ezeket a gondolatokat jegyezte le:

«Jézusnak egyáltalán nincs szüksége műveinkre, egyesegyedül szeretetünkre, mert ugyanaz az Isten, aki kijelenti, hogy egyáltalán nincs szüksége arra, hogy megmondja, ha éhes, nem áttall egy kis vizet koldulni egy szamariái asszonytól. Szomjas volt . . . De ezekkel a szavakkal: 'adj innom', a mindenség Teremtője az ő szegény teremtményének szeretetét kívánta. Szeretetre szomjazott . . . Ó érzem, jobban, mint bármikor, hogy Jézus szomjazik: csak hálátlanokkal és közönyösökkel találkozik világi tanítványai között, pedig – jaj – kevés a szív, amely fenntartás nélkül adja át magát neki, amely megéri az ő Szeretetének minden gyöngédségét» (1).

Lisieux-i Teréz, jóllehet felmérte a maga méltatlanságát, kicsiségét, emberi gyöngéit, nem akart üres kifogások mögé bújva hálátlan és közömbös maradni. Mit számítanak méltatlanságunk, elkövetett bűneink, hűtlenségeink, gyöngeségeink, kísértéseink, amikor maga az élő Isten hív arra, hogy Vele, a leghűségesebb Baráttal, a legbensőbb élet- és szeretetközösségben éljünk? Krisztus nem azért hív magához, hogy vádoljon, ítéljen, hanem egyszerűen azért, mivel szeretetünkre szomjazik és el akar árasztani szeretetével. A « kicsi » Teréz tehát teljes bizalommal fordul Urához:

«Ó, Jézus! hogyan mondjam el az összes kicsi lelkeknek, hogy milyen kimondhatatlan a te leereszkedésed . . . Érzem, hogy ha – ami lehetetlen – még az enyémnél is gyöngébb, még az enyémnél is kisebb lélekre akadnál, kedved lelnéd abban, hogy még nagyobb kegyelmekkel halmozd el, ha teljes bizalommal hagyatkoznék a te végtelen irgalmadra.

De miért a vágy, hogy a szeretet titkait másokkal is közöljem, ó Jézus? Vajon nem egyesegyedül te tanítottál meg rájuk engem, és vajon nem nyilatkoztattad-e ki ezeket ugyanúgy másoknak is? Igen, jól tudom, hogy megteheted, és esdekelve kérek, hogy tedd is meg, hogy sok-sok kicsi lélekre bocsásd le isteni tekintetedet. Könyörgöm, hogy egy egész seregbe való kicsi áldozatot válassz ki közülünk, olyanokat, akik méltók a te Szeretetedre!» (2).

Ha az egyetemes meghívás tényét elfogadjuk is, még felvetődhet bennünk egy utolsó kérdés:

(1) *Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza*, Bp. 1974, Ford. Kis Monika 219–220. l.

(2) I.m. 236–237. l.

2. Mi a célja az imának, főképp pedig a «természetfölötti» szemlélődésnek?

Úgy tűnik, hogy az ember elérte a legnagyobb jót: édes, baráti kettesben lehet Istenével, aki nagy titkokra oktatja, leírhatatlan gyöngédséggel szereti. Isten teljesítette minden kérését, megadta neki az Ő országát, – ami pedig már a földi mennyország. Lehetne még valami más kívánnivalója?

Teréz nagy tekintéllyel válaszol. Miután *A belső várkastély* legbelsőbb szentélyébe is megmutatta az utat, bepillantást engedett a Szentháromság és a lélek kimondhatatlan szeretetkapcsolatának titkaiba, megmagyarázza ezeknek a hallatlan kegyelmeknek célját. Most akad el igazán az ember lélegzete:

Jó lesz, nővéreim, ha megmondom nektek, hogy mi a célja az Úrnak, amikor ebben a világban ilyen kegyelmeket osztogat. Mert bár, ha idefigyeltetek, a hatásaikból megérthettétek ezt, de azért inkább újra elmondom itt, nehogy azt hihesse közületek valaki, hogy az Úr csupán gyönyörködtetni akarja ezeket a lelkeket. Ez nagy tévedés volna. Őfelsége nem tehet velünk nagyobb jót, mint ha *olyan életet ad, amely hasonló az Ő szeretett Fiának életéhez*. Ezért vagyok én arról meggyőződve, hogy ezekkel a kegyelmekkel erősíteni akarja gyarló természetünket, és képessé akar bennünket tenni az Ő követésére a szenvedések útján. Hiszen mindig azt látjuk, hogy akik a mi Urunkhoz, Krisztushoz legközelebb álltak, egyúttal a legtöbbet szenvedtek is. Nézzük csak, hogy mennyit szenvedett az Ő dicsőséges Szűz Anyja és a dicső apostolok. És egy Szent Pál vajon honnan merítette az erőt annyi szenvedés elviselésére? (. . .) Ő nővéreim, mennyire megfedkeznek az ilyen lélek saját kényelméről! Mily kevés gondja van a saját becsületére. S ha egyszer az Úr ilyen rendkívüli módon lakik benne, mily távol van tőle az a kívánság, hogy valamibe vegyék! Mert hiszen ha sokat van Ővele, nagyon természetes, hogy nem gondol magára. Csakis azon jár az esze, hogyan tudna mind jobban a kedvében járni és miben, és hogyan tudná iránta kimutatni szeretetét. E z a c é l j a ennek az imának (BV 473).

Az ima, a természetfeletti szemlélődés tehát csak eszköz; célja, hogy *hasonlóvá váljunk Jézushoz*, aki szenvedő szolgaként kiüresítette önmagát, így akarta teljesíteni Atyja akaratát. Teréz világosan látja, miről is van szó. Amikor a Miatyánknak ezt a könyörgését magyarázza: Legyen meg a te akaratod, félreérthetetlen szavakkal mutat rá Krisztus követésének körülményeire:

Ha pedig tudni akarjátok, miképpen viselkedik az Úr azokkal szemben, akik ezt a nyilatkozatot (tudniillik hogy legyen meg Isten akarata) igazán őszinte szívvel teszik meg, kérdezzétek meg az Ő dicsőséges Szent Fiát. Ő is kimondta ezt, amikor a kertben imádkozott, s mivel határozottan és egész szívvel mondta, nézzétek csak, vajon beteljesedett-e rajta? Mennyi szenvedést, gyötrelmet, gyalázatot és üldözést bocsátott rá Atyja, mignem a kereszten fejezte be életét. Láthatjátok, mit adott annak, akit a legjobban szeretett, s ebből megérthetitek, mi az Ő akarata (TU 182).

Teréz a természetfeletti szemlélődő ima csodálatosnál csodálatosabb kegyelmeit élvezte évtizedeken keresztül, ugyanakkor életrajzában hihetetlen nagy szenvedéseiről is beszámol. A szemlélődés és a szenvedés legnagyobb áldásának azt tartja, hogy *Jézushoz hasonló életet élhetett. Amor aequat amantes*, a szeretet egyenlővé teszi a szeretőket, – mondtuk már az ima meghatározásánál. « Az ima nagy tanúságtévői, írja P. De Broucker, akár az Üdvözítő eljövetele előtt, akár utána éltek, csak olyan mértékben sejtettek meg valamit Istenből, amennyire meghaltak maguknak. Valamennyien keresztrefeszített emberek voltak » (3).

Jézus « kínhalála és szenvedése » által váltotta meg a világot; Titokzatos Testének tagjai a maguk korában és a maguk életkörülményei között arra hivatottak, hogy együttműködjenek Vele a megváltás nagy művében. Az egész keresztény élet nem más, mint Jézus húsvétjában: halálában és feltámadásában való részesedés. Halál bűnös önmagunknak és *boldog feltámadás a megdicsőült Krisztusban*.

Avilai Teréz végső elemzésben az evangéliumnak ezt az Öröm-hírét hirdeti: Isten országa közöttünk, bennünk van (Lk 17,21); Jézus nem az igazakat jött hívni, hanem minket, bűnösöket (Lk 5,32); aki Jézusért és az evangéliumért elveszíti életét, megmenti azt (Mk 8,36); aki szereti Jézust és megtartja tanítását, azt az Atya is szeretni fogja, abban maradandó lakást vesz a Szentháromság (Jn 14,23); aki hisz Jézusban, annak szívéből az élő víz forrásai fakadnak (Jn 7,38); a megdicsőült Krisztus már elkészítette a lakomát és hív, hogy lépünk be az örök menyegzőre (Mt 22,4)!

A meghívás biztos; Teréz gondolatai nyomán kirajzolódik előttünk a « mindennél magasztosabb út » (1Kor 12,31). Most már csak egyre

(3) *Quand Vous priez, Christus*, 1963. jan., 125. l.

van szükség: arra, hogy felejtve azt, ami mögöttünk van, az előttünk levő után rugaszkodjunk, fussunk a kitűzött cél felé « annak a hívásnak jutalmáért, amelyre Isten fölülről hívott meg Krisztus Jézus által » (Fil 3, 13–14).

Boldogok azok, akik be vannak írva ennek az életnek könyvébe. De ha te is be vagy írva, lelkem, akkor miért szomorkodol, és miért zavarsz meg engem?! Remélj Istenben, akinek most is megvallom bűneimet, hirdetem irgalmát és zengem dicséretét, folytonosan fohászkodva az én üdvözítő Istenemhez. Lehetséges, hogy eljön a nap, amikor majd az én dicsőségeről is énekelek neki; amikor lelkiismeretem nem fog már mardosni; amikor megszűnnek a vágyakozások és félelmek. Addig azonban a reményben és hallgatásban lesz az erősségem.

Ne vond meg tőlem támogatásodat, Uram; Tebenned remélek, ne szégyenüljön meg reményem; maradjak mindig hű Hozzád és Te tégy velem tetszésed szerint (F ÖM III. 466).

I. Avilai Szent Teréz művei

Santa Teresa De Jesús, *Obras Completas*, Madrid 1951. 1346 l.

Magyarul:

Jézusról nevezett Szent Teréz Összes Művei I. II. III.

A legújabb spanyol kritikai szövegkiadás alapján fordította Szent Teréziáról nevezett Ernő atya sarutlan kármelita.

I. Stephaneum Nyomda 1923. 491 l.

II. Pesti Könyvnyomda 1928. 484 l.

III. Pesti Könyvnyomda 1928. 571 l.

I. kötet:

1. *A tökéletesség útja* (TU)

Domingo Bañez O. P. sürgetésére 1566-ban írja meg az avilai San José kolostor közösségének. 1569-ben átdolgozza minden kármelita számára. 1576-ban újból javít rajta, hogy mondanivalóját még többen megérthessék. A kéziratok az Escorialban ill. a valladolidi kármelben találhatóak.

2. *A belső várkastély* (BV)

1577. jún. 2–nov. 29. között írja meg Fray Gracian ösztönzésére. A kéziratot a sevillai kármelben őrzik.

II. kötet: *Önéletrajz* (Ö)

1562-ben kezdi el Garcia de Toledo parancsára, 1563–65-ben kiegészíti. Az eredeti kéziratot az Escorialban őrzik.

III. kötet:

1. *Az alapítások könyve* (Al)

1573-ban kezdi lejegyezni Jeronimo Ripalda S.J. ösztönzésére. Burgosban fejezi be néhány hónappal halála előtt. A kéziratot az Escorialban őrzik.

2. *Gondolatok az Énekek énekéről* (É)
A Megtestesülés kolostorban kezdi írni 1572-ben. Eredeti kéziratát maga égeti el Diego de Yanguas O.P. parancsára. A másolatok hitelességéhez nem fér kétség.
3. *Lelki Számadások* (LSz)
1560 és 1581 között készültek. Önéletrajzának legszemélyesebb kiegészítései.
4. *Fobászok* (F)
A szeretet, a vágyakozás, a remény, az aggodalom spontánul lejegyzett kiáltásai. Talán Ágoston *Soliloquia* c. írásával lehetne összehasonlítani.
5. *Isteni kegyelmek* (IK)
Hosszabb-rövidebb feljegyzések lelki életéről 1579-ig.
6. *Szabványok a női kolostorok számára* (Sz)
1568-ban állította össze Juan Bautista Rubeo sarus generális kívánóságára.
7. *Intelmek* (I)
69 rövid jótanács a sarutlan kármelita nővérek számára.
8. *A kánoni látogatás módja a sarutlan kármelita nővérek kolostoraiban* (KL)
Jótanácsok és utasítások a kármelitáknak arra vonatkozóan, hogyan fordíthatják leginkább lelki hasznukra a hivatalos kánoni látogatásokat.

Avilai Nagy Szent Teréz *Levelei* I. II.
Fordította Szeghy Ernő. Keszthely, 1943.

II. Felhasznált irodalom

Lelki Emlékmondatok megfontolásul az év minden napjára
Összegyűjtve Szeráfi Szent Terézia és Keresztes Szent János összes irataiból.
Magyarítá: Semmer Imre sarutlan kármelita. II. kiad. Győr, 1898.

Szent Terézia és a kármeliták

A sarutlan kármeliták alapítójának szenttéavatása háromszázados évfordulójára írta Szent Teréziáról nev. Ernő sarutlan kármelita. Budapest, Stephaneum Nyomda 1921. I. II. 503 ill. 462 l.
Belon Gellért, « Avilai Szent Teréz », *Vigilia* 1977. 2.

Keresztes Szent János Művei

A legújabb spanyol kritikai szöveg alapján fordította Sz. Teréziáról nev. P. Ernő sarutlan kármelita újoncmester. Budapest, Stephaneum Nyomda, 1926. I. II.

Juan de la Cruz (Keresztes Szent János) reánk maradt műveit tartalmazza:

A Kármelhegy útja
A lélek sötét éjjele
A szellemi párosének
Az élő szeretetláng

Marcelle Auclair, *La vie de sainte Thérèse d'Avila* (MA)

Éditions du Seuil 1960. 510 lap.

Avilai Teréz legmodernebb, forrásmunkákon alapuló életrajza. Mint-hogy a Teréz életében adódó kronológiai eltérések között választani kellett, Marcelle Auclair datálását fogadtuk el.

Emmanuel Renault, *Ste Thérèse d'Avila et l'expérience mystique*

Éditions du Seuil 1970. 200 lap.

A *Maîtres Spirituels* sorozatának 38. kötete Teréz élete mellett bemutatja műveit, egyéniségét, életműve folytatódását egészen napjainkig.

Marie-Eugène de L'E.-J. O. C. D., *Je veux voir Dieu*

Éditions du Carmel (Tarascon B.-du-Rh.) 1948. 1150 lap.

A zsinat előtt készült nagyszabású mű a hagyományos aszketikai-misztikai szempontok szerint elemzi Teréznek a lelki életről szóló tanítását. Hasonló nagyarányú szintézis, a zsinat utáni korszakban még nem készült . . .

Sainte Thérèse d'Avila, Amour et prière

Textes choisis et présentés par Pierre Sergouet O. C. D.

Les Éditions du Cerf, Paris, 1965. 224 lap.

A kármelita szerző nagy szeretettel választja ki Teréz írásainak legszebb oldalait, hogy az imádkozni kívánó kereszténynek megfelelő vezérlőkönyvet adjon a kezébe. Ima, gyöngéd szeretet, hűség, testvéri szeretet és alázat jelzik ennek a mindenki számára járható útnak legfontosabb mérföldköveit.

Louis Guillet O. C. D., *Thérèse d'Avila, La vocation*

Mame, 1970. 158 lap.

Louis Guillet, a kanadai kármeliták volt tartományi előjárója a mai kereső embernek, jelen esetben főképp fiataloknak mutatja be Terézt. 1969-ben hatvanöt kármelita (férfi és nő) újonc jött össze, hogy közösen fedezzék fel, mit jelent kármelitának lenni ma, az atom és az űrhajózás, az éhség és a háborúk korszakában. Ezeknek a megbeszéléseknek gondolatmenetét foglalja össze ez a remek kis könyv.

Louis Guillet, *Ce que croyait Thérèse d'Avila*

Mame, 1972. 226 lap.

Ez a Teréz hitét elemző tanulmány annak a nagy sikerű sorozatnak 6. kötete, amely, különböző szerzők tollából, Marie de l'Incarnation, François d'Assisi, Teilhard de Chardin, Thérèse de Lisieux és Charles de Foucauld hitének dimenzióit méri fel.

Louis Guillet, *L'eau vive La prière d'après Thérèse d'Avila*

Mame, 1974. 204 lap.

A szerző nagy sikert aratott könyve fokról fokra elvezeti az olvasót az ima első próbálkozásaitól a természetfeletti szemlélődés legmagasabb fokáig, – hogy aztán Terézszel együtt megismételje: csak a szeretet és az alázat a fontos minden imában!

N. B. Louis Guillet fenti három művének gondolataiból – a szerző szíves levélbeli biztatása alapján – sokat merítettünk, főképp könyvünk II., az imáról szóló részében.

Dr. Edith Stein (Sr. Teresia Benedicta a Cruce O. C. D.), *Teresia von Avila*

Kanisius Verlag, Konstanz/Bodensee 1952. 72 lap.

Edith Stein többek között ezzel a kis népszerűsítő füzettel rötta le háláját Avilai Teréznek, akinek Önéletrajzát olvasva így kiáltott fel: – Ez az igazság! – és másnap kérte a keresztséget. A megtalált igazságról életáldozatával tett tanúságot: 1942 augusztusában, Auschwitzben . . .

Elisabeth Hamilton, *Servants of Love, The spirituality of Teresa of Avila*

Great Britain, Darton 1975. 104 lap.

1963 óta másodszor fog Teréz bemutatásához a szerző; közben Charles de Foucauld-t és Suenens bíborost ismertette meg az angol olvasóközösséggel. Különös érzékkel jeleníti meg Teréz emberi alakját, nagy élvezettel mutatja be remek humorát, talpraesett józanságát és Istennel egyesült életéből forrászó mély emberi bölcsességét. Ebben az összefüggésben érti meg igazán az olvasó Terész misztikus imájának csodálatos szépségét.

Yvonne Pellé-Douel, *St Jean de la Croix et la nuit mystique*

Éditions du Seuil, 1960. 190 lap.

A Maîtres Spirituels 22. kötete bemutatja Juan de la Cruz viszontagságos életét, megfelelő kommentárral bő szemelvényeket közöl műveiből, végül röviden végigtekint azok során – Bérulle, Fénelon, Bernanos, Lisieux-i Teréz, a dijoni Szentháromságról nev. Erzsébet nővér, Edith Stein, Jacques Maritain, Bergson, Louis Lavelle, Charles de Foucauld – akikre különösen nagy hatást gyakorolt Keresztes János misztikus tanítása.

Teresa di Gesù, Riformatrice dell'Ordine Carmelitano

Bibliotheca Sanctorum, Città Nuova Editrice, Roma 1969. XII. kötet, 395–423 lap.

A tizenkét kötetből álló Enciklopédia a maga nemében a legmodernebb összeállítást kínálja a világegyház valamennyi szentjéről, boldogjáról. A Terézről szóló tanulmány föléleti életének, műveinek, tanításának, tiszteletének és a szent művészi ábrázolásának bemutatását.

Jesús Castellano O. C. D., *Spunti di dottrina teresiana*

Napoli-Edizioni Domenicane Italiane 1970. 94 lap.

A spanyol szerző, a kármeliták római Pápai Teológiai Fakultásának, a Teresianumnak professzora; munkája valóságos mini-enciklopédia. Bemutatja Teréz egyéniségét, műveit, életszentségének jellemzőit, az elmélkedés útjának szakaszait az élő Isten, az Istenember és az Egyház misztériumának fényében.

Heliodore of the Child Jesus O. C. D., *The Work of St. Teresa and Her First Monastery*

Buffalo, N. Y. 1967. 114 lap.

A szerző azzal a céllal mutatja be Avila kármelita nevezetességeit, hogy az észak-amerikai kármeliták megismerjék Szent Teréz életének és tevékenységének mindmáig eleven hagyományait és hűségesekek maradjanak az eredeti szellemhez.

*

Avilai Szent Teréz egyházdoktorrá avatását számos tanulmány előzte meg. A Szenttéavatási Kongregáció két hivatalos gyűjteményes kiadványa:

Positio peculiaris super dubio, An titulus et cultus Doctoris Ecclesiae tribui possit sanctis Mulieribus

Typis Polyglottis Vaticanis 1967. 96 lap.

A kötet négy teológus hozzászólását közli arra vonatkozólag, lehet-e a katolikus egyházban nőket is egyházdoktorrá nyilvánítani. A tanulmányok írói: Petrus a Matre Dei O.C.D., Alexius Banigar O.F.M., Carolus Boyer S.J. és Alvarus Huerga O.P.

Concessionis Tituli Doctoris et extensionis eiusdem tituli ad universam Ecclesiam necnon Officii et Missae de communi doctorum virginum in honorem S. TERESIAE ABULENSIS virginis, ordini carmelitarum discalceatorum parentis

Romae 1969. 614 lap.

Az összeállítás tudományos értéke szinte felbecsülhetetlen. Vonatkozik ez Teréz életének, műveinek, tanításának, a róla szóló tanúságtételeknek részletes ismertetésére, főképp pedig az irodalomjegyzékre. Ez utóbbi felsorolja Teréz műveinek spanyol, angol, francia, német, magyar, olasz, horvát, latin, portugál, holland és lengyel nyelven történt kiadását 1583-tól 1967-ig bezárólag.

ÖSSZEHASONLÍTÓ IDŐRENDI TÁBLÁZAT

1511. Rodrigo születése	1510. Ráskai Lea: <i>Margit Legenda</i>
1515. Teresa de Ahumada y Cepeda márc. 28. születése	1514. Dózsa parasztháborúja
ápr. 4. Megkeresztelik a San Juan temp- lomban	1515. Lateráni Zsinat (1512–1517)
1516.	1516. V. Károly megkoronázása; Ari- osto: <i>Az őrjöngő Lóránd</i> ; Morus Tamás: <i>Utópia</i>
1517.	1517. Luther 95 vitatétele Wittenberg- ben
1519. Lorenzo de Cepeda születése Nemességi kérelem	1519. V. Károly Németország császára; Luther szakít Rómával; Magellan Föld körüli útja; 1521-ig Cortez meghódítja Mexikót; Machiavel- li: <i>A háború művészete</i> (1519– 1520); † Leonardo da Vinci
1520. Antonio de Ahumada születése nov. 26. Megkapják a nemességet	1520. † Raffaello
1521. Pedro de Ahumada születése	1521. Luther kiközösítése; I. Ferenc első háborúja V. Károly ellen; a Fülöp-Szigetek felfedezése; † Jos- quin de Pres
1522. Jeronimo de Cepeda születése Teréz és Rodrigo szökése a « mó- rok földjére »	1522. Luther lefordítja a Bibliát (1522– 1534); A törökök elfoglalják Rho- doszt; Cortez Új-Spanyolország főkapitánya; Magellan visszatéré- se; Castiglione: <i>Az udvari ember</i>
1523.	1523. VII. Kelemen pápa; Cortez: <i>Le- velek V. Károlyhoz</i> (1523–1525); Zwingli fellépése
1524.	1524. Pizarro az inkák földjén
1525. † Teresa de las Cuevas, Teréz anyai nagyanyja	1525. Tyndale és Coverdale lefordítja a Bibliát (1525–1535): Loyolai Ig-

- 1526.
1527. Augustino de Ahumada születése
1528. Juana de Ahumada születése
dec. † Beatriz de Ahumada, Teréz
édesanyja
- 1529.
- 1530.
1531. Maria de Cepeda házassága
Teréz bentlakó lesz az ágoston-
rendi apácáknál
1532. Fernando tengerentúlra megy
Teréz megbetegszik, hazatér
1533. Teréz Hortigosában, nagybátyjá-
nál. Bejelenti apjának szerzetesi
hivatását
- 1534.
1535. Rodrigo tengerentúlra indul
1536. Teréz belép a Megtestesülés ko-
okt. végén lostorba
nov. 2. Beöltözés
- nác: *Lelkigyakorlatok*; I. Ferenc
fogoly Madridban; Zwingli: *Az
igaz és hamis vallásról*
1526. Alonso de Madrid: *Isten szolgálá-
tának művészete*; a kapucínus
rend megalapítása; Dürer: *Apos-
tolok*; aug. 29. Mohácsi csata
1527. II. Fülöp születése; Francisco de
Osuna: *Tercer Abecedario* (1527–
1554: *Abecedario Espiritual*); Val-
ladolidban megvizsgálják Eraz-
musz tanait
1528. Éhség Kasztíliaiban; a XVI–XVII.
századi «árforradalom» kezdete;
† Dürer
1529. V. Károlyt esászárú koronázzák;
a Barnabita rend megalakulása
1530. Békekötés V. Károly és I. Ferenc
között. Pizarro Peru meghódítá-
sát sürgeti Madridban; Erazmusz
tanainak elterjedése Spanyolor-
szágban; az Alumbrados-üldözés
felújulása
1531. II. Fülöp (gyermek) Avilában;
VIII. Henrik Anglia egyházának
feje; Melancthon: *Augsburgi Hit-
vallás*; † Zwingli; Michelangelo:
Utolsó ítélet; 1531–41; Peru és
Chile meghódítása
1532. Rabelais: *Gargantua és Pantag-
ruel*; Machiavelli: *A fejedelem*;
Orlandus Lassus születése
1533. Rettenetes Iván; Robert Olivetan
Bibliafordítása; † Ariosto
1534. Loyolai Ignác megalapítja a Jézus
Társaságot; V. Károly Avilában;
III. Pál pápa
1535. Buenos Aires és Lima megalapí-
tása; Chile fölfedezése; † Morus
Tamás
1536. Peru végleges meghódítása; Kál-
vin: *Institution Chrétienne*;
† Erazmusz; Angliában feloszlat-
ják a kolostorokat

1537. Fogadalom. Súlyosan megbeteg-
szik
nov. 3.
1538. Hortigosa (nagybátyjánál); *Ter-
cer Abecedario*
Castellanos (Mária nővérénél)
tavasz Becedas (« gyógykezelés »)
júl. visszaviszik Avilába
aug. 15. háromnapos kóma
1539.
1540. Lorenzo, Jeronimo és Pedro Pe-
ruba indulnak
Teréz lassú, Szent József ünnepén
teljes gyógyulása
- 1541.
1542. Megszületik Catalina Alvarez és
Gonzalo de Yépes harmadik
gyermek: Juan (Keresztes Szent
János) Fontiverosban
1543. † Alonso Sánchez de Cepeda,
Teréz édesapja
- 1545.
1546. † Antonio Quitoban
- 1547.
- 1548.
- 1549.
- 1550.
1537. Merici Szent Angela megalapítja
az orsolyita rendet
1538. VIII. Henrik kiközösítése
1539. Mercator megrajzolja az első vil-
lágtérképet; † Isabella császárnő;
Francisco de Borja; a Jézus Társa-
ság megszervezése; Florida meg-
hódítása; † Zaccaria Szent Antal
1540. Istenes János megalapítja beteg-
ápoló « irgalmas » rendjét; Tiziano: *Bemutatás a templomban*;
† Szapolyai János; † Merici Szent
Angela
1541. II. Fülöp Spanyolország kor-
mányzója; Új Reformált Egyház;
Loyolai Ignác rendje legfőbb elöl-
járója; El Greco születése; Buda
elfoglalása; Magyarország három
részre szakad
1542. Stuart Mária trónra lép; Koperni-
kusz: *De revolutionibus*; III. Pál
újrászervezi az inkvizíciót
1543. † Holbein
1545. Megnyílik a Trentói Zsinat (és tart
1563-ig); febr. 18. † Luther
1546. Magdalena de la Cruz leleplezése
és pere; a német vallásháború kez-
dete
1547. † I. Ferenc; Cervantes születése
1548. A pápa eretneknek nyilvánítja V.
Károlyt; Rabelais: *Le Quart livre*;
Giordano Bruno születése;
Tomas Luis de Victoria szül. Avi-
lában
1549. V. Károly elválasztja a birodal-
omtól Németalföldet; Xavier Fe-
renc Japánban
1550. III. Gyula pápa; Ronsard: *Ódák*;
a Jézus Társaság alkotmányának

- 1551.
- 1552.
1553. Juana házassága
Teréz megtérése
1554. Első találkozás Francisco de Bor-
jával
- 1555.
1556. Teréz « misztikus eljegyzése »;
Juan a jezsuiták kollégiumában;
kórházi szolgálat Medina del
Campoban
1557. † Rodrigo Chilében
1558. Pedro de Alcantara Avilában
1559. Teréz első értelmi látomása Krisz-
tusról
A főinkvizítor közzéteszi a tiltott
könyvek jegyzékét
1560. Teréz első transzverberációja
ápr.
aug. Pedro de Alcantara ismét Avilá-
ban
sept. Látomása a pokolról
Az új alapítás terve
1LSz
1561. Az első reformált kolostor mun-
káinak megkezdése
- jóváhagyása; † Istenes Szent
János; V. Károly utolsó rendelete
a németalföldi eretnekek ellen
1551. Fráter Györgyöt meggyilkolják
Alvincen
1552. † Xavéri Szent Ferenc egy Hong-
kong melletti szigeten
1553. Tudor Mária trónralépése; † Ra-
belais; *El Lazarillo de Tormes*
megjelenése; Oláh Miklós eszter-
gomi prímás
1554. II. Fülöp és Tudor Mária házasa-
sága; a jezsuiták megtelepsznek
Avilában; Balassi Bálint születése
1555. Augsburgi béke; V. Károly le-
mond a trónról
1556. II. Marcell majd V. Pál pápa; II.
Fülöp trónralépése; † Loyolai Ign-
ác; Palestrina; Kalazanci Szent
József születése; Veronese: *A
Szűz megkoronázása*; Michelan-
gelo: *Sírbatétel*; † Tinódi Sebes-
tyén
1557. Spanyol–francia háború; I. Ferdi-
nánd német császár; La Paz és
Santa Cruz megalapítása
1558. A spanyol protestantizmus fel-
számolása; a toledói érsek az ink-
vizíció előtt; † V. Károly; Erzsé-
bet Anglia királynője; Navarrai
Margit: *Heptameron*
1559. II. Ferenc francia király; IV.
Piusz pápa; az első *Index Vatica-
nus*; autodafé Valladolidban;
Benvenuto Cellini: *Élete*
1560. II. Fülöp és francia (Valois) Er-
zsébet házassága; Madrid lesz
Spanyolország fővárosa; † II. Fe-
renc francia király; inkvizíciós el-
járások Toledóban és Sevillában
1561. Fray Luis Granada: *Memorial de
la vida cristiana*; Francis Bacon
születése

1562. Teréz Toledóban, Doña Luisa de la Cerda palotájában
jún. Befejezi *Önéletrajza* első fogalmazványát
júl. Visszatér Avilába
aug. 24. Az avilai San José kolostor megalapítása
Azonnal vissza kell térnie a Megtestesülés kolostorba
† Pedro de Alcantara; 2LSz
1563. Teréz visszatér a San José kolostorba
tavasz 3LSz
Juan de S. Matias beöltözése Medina del Campoban
A *Konstitúciók* első fogalmazványára
1564. Juan Bautista Rubeo lesz a kármelita rend legfőbb előljárója
1565. Juan de S. Matias Salamancában végzi teológiai tanulmányait
† Fernando Kolumbiában
Teréz kiegészíti *Önéletrajzát*
1566. *A tökéletesség útja*
1567. Juan Bautista Rubeo engedélyt ad kolostorok alapítására
aug. 15. Medina del Campo kolostorának megalapítása
Első találkozás Juan de San Matias testvérrel
1568. A sarutlan nővérek *Konstitúciój*ának összeállítása
ápr. 11. Alapítás Malagonban
aug. 15. Alapítás Valladolidban
nov. 28. Az első sarutlan férfikolostor alapítása Durueloban
1569. Alapítás Toledóban
máj. 14.
1562. Vallásháború Franciaországban (1562–1598); Lope de Vega születése; Luis de Léon professzor Salamancában; Telegdi Miklós lefordítja Kaniziusz Péter Kis Katekizmusát
1563. A Trentói Zsinat bezárása; forrongások Németalföldön a spanyol uralom ellen; az Escorial alapkövetéle
1564. II. Maximilián császár; † Michelangelo; † Kálvin; Galilei és Shakespeare születése; † Lelliszi Szent Kamill; Néri Fülöp megalapítja az Oratóriumot; Oláh Miklós egyházmegyei zsinaton hirdeti ki a Trentói Zsinat határozatait
1565. † IV. Piusz; az inkvizíció elterjed az egész országban; Heltai Gáspár Biblia-kiadása
1566. V. Piusz; megjelenik a Trentói Zsinat Katekizmus; Madame Acarie születése
1567. Németalföld föllázad az albai herceg ellen; Egmont kivégzése; spanyol rémuralom; Claudio Monteverdi születése
1568. Ausztriai Juan leveri a moriszkók andalúziai felkelését; † Kosztka Szent Szaniszló
1569. Spanyolország, Velence és V. Piusz szövetsége a török ellen

- júl. 9. Nővér-kolostor alapítása Pastranában
- júl. 13. Férfi-kolostor alapítása Pastranában
A *Fohászok* megfogalmazása
1570. A salamancai kármel megalapítása
szept. 29. Juan de la Cruz testvér rektor a sarutlanok Alcala de Henares-i kollégiumában
1571. Alapítás Alba de Tormes-ben
jan. 25. Teréz a Medina del Campó-i kármel perjelnöje
- okt. 6. Perjelnö a Megtestesülés kolostorban
1572. Juan de la Cruz a Megtestesülés kolostor káplánja
Gondolatok az Énekek énekéről
Teréz megkapja a «lelki házasság» kegyelmét
1573. Befejezi *A Tökéletesség útját*
Elkezdi *Az alapítások könyvének* megfogalmazását
Új férfikolostorok Granadában és Peñuelában
Jeronimo Gracian de Madre di Dios fogadalmat tesz Pastranában
Eboli hercegnő belép a pastranai kármelbe
1574. Alapítás Segoviában
márc. 19.
1575. Alapítás Beasban; első találkozás Graciánnal
febr. 24. Megkezdődik a sarusok és sarutlanok közötti harc
Megnyílik a piacenzai káptalan
- máj. 29. Alapítás Sevillában
Új férfi-kármel Almodavarban
1570. Angliai Erzsébet kiközösítése; okt. 4. Pázmány Péter születése
1571. Lepantói győzelem; Kepler születése; a moriszkók szétszóródnak egész spanyol földön
1572. XIII. Gergely pápa; Szent Bertalan-éji vérfürdő; Chantal Szent Franciska születése; Fray Luis de León az inkvizíció rabja; újabb lázadás Németalföldön Orániai Vilmos vezetésével; † Melius Juhász Péter; † Borja Szent Ferenc
- 1573.
1574. † IX. Károly; III. Henrik trónralépésével felújul a francia vallásháború
† Heltai Gáspár, Ilosvai Selymes Péter Toldiról szóló széphistóriája
1575. † Sztárai Mihály; Tasso: *Megszabadított Jeruzsálem*

1576. Ana de San Alberto megalapítja a caravacai kolostort
 jún. 4. Teréz elhagyja Sevillet és Toledóban marad
 Folytatja az alapítások történetét
A kánoni látogatás módja . . .
 Erősödik az üldözés; 4LSz, 5LSz
1577. Megkezdí A *belső várkastély* írását
 jún. 2. Avilába érkezik
 júl. végén † Ormanetto nuncius, a reform barátja
 okt. Választások és ötvenöt apáca kiközösítése a Megtestesülés kolostorban
 nov. Elkészül A *belső várkastély*
 dec. 3-4. Juan testvért a sarusok Toledóba hurcolják
 24. Teréz eltöri a karját
1578. † Juan Bautista Rubeo
 Segá nuncius a sarusok fennhatósága alá helyezi a sarutlanokat
 A reform legnehezebb éve
 aug. Juan testvér szökése toledói börtönéből
1579. Az üldözés vége; Segá nuncius visszavonja a sarusoknak a sarutlanok feletti joghatóságát
 Teréz újból utazni kezd
 Férfi-kármel alapítása Baezában; perjele Juan de la Cruz
 dec. 8. Alapítás Salamancában
1580. Alapítás Villaneuva de Jara-ban
 febr. 21. Teréz súlyos beteg Toledóban, majd Valladolidban
 † Lorenzo de Cepeda
 dec. 29. Alapítás Palenciában
1581. II. Fülöp megadja a sarus és sarutlan tartományok különválásához szükséges utasításokat
 6LSz
 Az alcalai káptalan jóváhagyja a sarutlan kármelita férfi kolostorok *Konstitúcióit*.
1576. A németalföldi tartományok uniója, kormányzójuk Ausztriai Juan; † Tiziano; Greco Toledóba érkezik; Páli Szent Vince és Boldog Alix Le Clerc születése; † Bakfark Bálint
1577. XIII. Gergely Palestrinára bízza az egyházi zene reformját; Greco befejezi a toledói Santo Domingo templom freskóit; Rubens születése; Drake megkezdí világműködési útját
1578. A spanyolok meghódítják egész Perut és Mexikót; a portugálok Brazília területét; Veronese megkezdí a velencei dozsák palotájának festését
1579. Protestánsok és katolikusok «Utrechti uniója»; Hollandia állam megszületése; Perez és Eboli hercegnő bebörtönzése
1580. II. Fülöp meghódítja Portugáliát; Montaigne: *Les Essais*
 Greco: *Szent Móríc és a Tébai légió*
1581. La Haye államai trónfosztottnak nyilvánítják II. Fülöpöt; Drake visszatér Angliába; † Szent Luis Bertrand

jún. 14. Alapítás Soriában
Teréz perjelnő lesz az avilai kár-
melben
A *Konstitúciók* kinyomatása

1582. Alapítás Burgosban

ápr. 19. Alapítás Granadában

okt. 4. este 9 órakor † Jézusról nevezett
Teréz Alba de Tormes-ban

1583.

1584.

1585. Juan de la Cruz az andalúziai tar-
tomány tartományi helynöke
Maria de San José Lisszabonban
alapít kolostort

1586. Ana de Jesús megalapítja a mad-
ridi kármelt, gyűjti Teréz írásait
átadja Fray Luis de Leónnak

1587. Juan testvér perjel Granadában

1588. Perjel Segoviában és a Tanács tag-
ja

1589.

1590.

1591. Juan testvér védi Graciánt Nico-
lao Doriával szemben, ezért meg-
fosztják minden hivatalától

dec. 14. † Juan de la Cruz, Ubedában;
Graciánt kiűzik a rendből, török
fogságba esik

1592.

1593. Juan de la Cruz testét átviszik
Segoviába

1594.

1595. Graciánt kiváltják, VIII. Kelemen
visszahelyezi a rendbe

1597.

1598.

1599.

1600.

1603. † Maria de San José, 9 hónapi
börtön után, Cuervaban

1582. XIII. Gergely naptárreformja

1584. † Borromeo Szent Károly; Páz-
mány katolikus hitre tér; † Bor-
nemissza Péter

1585. † Pierre de Ronsard

1587. Stuart Mária kivégzése

1588. A legyőzhetetlen nagy Armada
veresége; † Luis de Granada

1589. A moszkvai pátriárkátus létre-
hozása

1590. Károli Gáspár Biblia-fordítása

1591. † Gonzága Szent Alajos

1592. † Baylon Szent Paszkál; † Eboli
hercegnő

1594. † Balassi Bálint

1595. † Néri Szent Fülöp; † Tasso

1597. † Kaniziusz Szent Péter

1598. Descartes születése

1599. Calderon és Velazquez születése;
† II. Fülöp

1600. Megégetik Giordano Brunot

1604. A párizsi és a dijoni kármel megalapítása (Ana de Jesús)
1607. Ana de Jesús Brüsszelben alapít kolostort
- 1609.
- 1610.
- 1611.
1614. V. Pál boldoggá avatja Terézt; † Gracian Belgiumban
- 1616.
1621. † Ana de Jesús Brüsszelben
1622. XV. Gergely szenttéavatja Terézt Loyolai Ignáccal, Izidorral, Xavéri Ferencsel és Néri Fülöppel együtt
- 1623.
1626. Teréz Spanyolország patrónája; † Ana de San Bartolomé Anversben
1675. X. Kelemen boldoggá avatja Keresztes Jánost
- 1697.
- 1699.
1726. XIII. Benedek szentté avatja Keresztes Jánost
- 1892.
- 1896.
- 1904.
- 1906.
1917. Ana de San Bartolomé boldoggáavatása
1926. XI. Piusz egyháztanítóvá nyilvánítja Keresztes Szent Jánost
- 1936.
1952. Keresztes Szent János egyháztanító a spanyol költők pártfogója
1607. † Pazzi Szent Magdolna, sarus kármelita
1609. Egész Spanyolország területéről kiűzik a moriszkókat
1610. Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Franciska megalapítja a vizitációs nővérek rendjét; † Matteo Ricci jezsuita; « Kína apostola »
1611. † Tomás Luis de Victoria (Madrid); Shakespeare: *Vihar*
1614. † Greco; Cervantes: *Don Quijote*
1616. † Shakespeare; † Cervantes
1621. Zrinyi Miklós születése
1622. † Szalézi Szent Ferenc; Molière születése
1623. Pascal születése
1697. Az első kármeliták megtelepszenek Magyarországon: Győrben majd
1699. Szakolcán
1892. Sopronbánfalván megalakul az első magyar női kármelita kolostor
1896. A sarutlan kármeliták megtelepszenek Budapesten, majd
1904. Zomborban
1906. Női kármelita kolostor Szombathelyen, majd
1936. Pécssett.

1965. VI. Pál pápa Terézt a spanyol írók
szept. 10. patrónájává nyilvánítja
1970. VI. Pál pápa Avilai Szent Terézt
szept. 27. Szienai Szent Katalinnal együtt
egyháztanítóvá avatja.

A SZERETET TANÚI

ELŐSZÓ HELYETT...

Korunk emberei nem szívesen hajolnak vissza a múltba, hogy példaképeket keressenek; leggyakrabban nem az oltárra emelt szentek között keresik eszményképeiket. Mai filmsillagok, sportbajnokok, szabadsághősök, vagy akár nagy írók és tudósok lelkesítik a fiatalok egy részét, – azokat, akikből nem ölt ki végleg minden eszményt az unalom, a jólét vagy az « egydimenzióssá » sekélyesedett társadalmi környezet. Újabban azonban feltűnt egy « csillag » még e tétova nemzedék szellemi horizontján is: « Jézus Krisztus Szupersztár ». Aki látta a kissé felületes és hatásvadászó filmet, valamit megsejthet a divatos Jézus-mozgalomból. De a jelenség mélyén azért valami lényegest fedezhetünk fel: a mai fiatalok valóban Őt keresik, aki az Igazság, az Út és az Élet. És Jézus mellett minden szentség elhalványul; – a csillagok kihúnyanak, ha felkél a nap.

Magában a keresztény lelkiségben is – öröndetes módon – a krisztusközpontú szemlélet érvényesül. Ez ugyan visszahat a szentek tiszteletére is; de nem is árt, ha egy bizonyos szent-kultusz kinövéseit lefaragja a kritika. Megvan azonban a veszélye az ellenkező túlzásnak is: attól tartva – tévesen –, hogy a szentek tisztelete (a Mária-tisztelet is) árt Krisztus kizárólagos, imádó tiszteletének, sokan egyszerűen félreteszik a szenteket, mint ez nemegyszer megtörtént az új templomi térrendezések során. Persze itt egyáltalán nem a giccses Kis Teréz vagy Szent Antal szobrok védelmére akarunk kelni! A zsinat utáni lelkiség célja: megtisztogatni a szentekről és az életszentségről kialakított felfogásunkat, hogy aztán valóban úgy tekintsük őket, mint Krisztus szentségének visszfényeit, az Egyház szentségének tanúit és a mi barátainkat, nagyobb testvéreinket. Ha leemeljük szentjeinket a piedesztálról és meleg emberközelségbe hozzuk őket, ezzel még nem

vagyunk okvetlenül képrombolók. A nem «retusált», a hit éjében küszködő Lisieux-i Teréz sokkal vonzóbb és sokkal inkább szentségre hívogat bennünket, mint az édeskés, az elérhetetlen égből rózszaesőt hullató Terézke.

Puskely Mária Kordia nővér megkísérelte életközelve hozni Isten mai tanúit (csupán egy kanonizált szent van közöttük, de a többiek is az evangéliumi szentséget példázzák életükkel), ezzel nagy szolgálatot tett nekik is, nekünk is. Isten dicsősége nem kisebb, ha megmutatjuk, milyen agyagba lehelt új életet; a kegyelem ereje az emberi erőtlenségben lesz teljes és nyilatkozik meg legtisztábban. A szent nem az, aki nagy hőstetteket vitt véghez, sanyargatta testét, fogcsikorgatva küzdötte fel magát a csúcsra, – hanem az, aki befogadta Isten Lelkét, a kegyelmet. Nagyobb szent az, aki többet befogadott. És ez a befogadókészség is a kegyelem műve. «... Legyen bár prófétáló tehetségem . . . , osszam el bár egész vagyonomat a szegényeknek s vessem oda testemet, hogy elégessenek, ha szeretet nincs bennem, mit sem használ nekem» (1Kor 13,2–3). A szentek azok, *akik hittek a Szeretetnek* – vagyis Istennek, aki SZERETET – és nagy bizalommal átadták magukat Őneki. (Vö. 1Jn 4,16–18).

«Lehetséges-e az, hogy az ember szent legyen Isten nélkül, ez jelenleg az egyedüli konkrét probléma, ami érdekel», – mondja a *Pestis* «szentje», Tarrou. A mai humanisták egy része szívesen ismétli Camus szavait, és utánozza a francia író rokonszenves magatartását. Felelősséget vállalnak embertársaikért, szolgálnak; nagylelkűségüket azzal bizonyítják, hogy nem egy megálmodott «szép új világ»-ért áldozzák fel a jelent, hanem mindent a jelennek adnak, hogy itt és most kicsit szebb, jobb legyen a világ. De a kérdés az, hogy szentek lehetünk-e Isten kegyelme nélkül, szerethetjük-e igazán az embert, ha nem az Isten szívével szeretjük őt? Kétségtelen, hogy vannak «névtelen keresztények» vagy «pogány szentek», de vajon ezeknek a szívében már nem az a Szeretet dolgozik, Akit Jézus nyilatkoztatott ki, Akinek megtestesülése Jézus Krisztus volt?

Végül is mi keresztények nem szóval, hanem tettel adjuk meg a választ erre a kérdésre. «Nem mindaz, aki ezt mondogatja: 'Uram, Uram', megy be a mennyek országába . . . » De annak a ténynek, hogy

az Isten országa közöttünk, bennünk van; hogy Isten irgalmas szeretete végül győzedelmeskedik minden rossz, bűn felett – hathatós tanúi a szentek. A szentek jelenléte a bizonyság arra is, hogy Krisztus Egyháza szent, – hogy a Szentlélek állandóan megújítja a föld színét.

SZABÓ FERENC SJ

«ÉN A MINDENT VÁLASZTOM!» – THÉRÈSE MARTIN –

«Az Egyház szívében én a szeretet
leszek, így minden leszek.»

LISIEUX-I SZENT TERÉZ

1973. január 2-án múlt száz éve, hogy az észak-franciaországi Normandia egy kis városkájában megszületett Thérèse Martin, akit a világ Lisieux-i Szent Teréz néven ismer és szeret. A centenárium körül több olyan mű látott napvilágot, amelyek írói derekasan hozzáfogtak a mítosztalanítás izgalmas, de nem mindig veszélytelen feladatához. Csakugyan nézeteik olykor vitathatók, állításaik sokszor túl merésznek hatnak. Hittudósok és lélekbúvárok, grafológusok és ideggyógyászok, hagyománytisztelők és szellemi forradalmárok léptek a porondra, hogy megfejtsék Teréz életének, hivatásának, egyéniségének és népszerűségének titkát. Bár a tisztázás munkája már 1956-ban megindult, volt és van még mit felderíteni. Mielőtt megpróbálnánk egy nagyon szerény arcképvázlat megrajzolását, idézzük fel ennek a « mítosztalanítási » folyamatnak az előtörténetét.

Amikor 1897. szeptember 30-án a lisieux-i kármelben hosszú agónia után meghalt a Gyermekek Jézusról és a Szent Arcról elnevezett Teréz nővér, senki sem gondolta, hogy az Egyház huszonhat év múlva a boldogok, huszonnyolc év múlva pedig a szentek sorába iktatja. «*Teréz nővér nemcsak hogy szent, de még csak jó szerzetes sem volt*» – mondja róla «tárgyilagosan» egyik nővértársa. Néhány évvel később a Szent Szívről nevezett Anna nővér így nyilatkozik: «*Semmit sem lehetett rá mondani, nagyon kedves és többnyire észrevétlen volt; igazán még csak sejteni sem lehetett, hogy szent*». Három nővére, aki kiskorától nevelte, ismerte, látja rendkívüli kiegyensúlyozottságát, erős akaratát, élvezzi kiapadhatatlan humorát, a «kicsike» kedveskedéseit, de álmában sem gondol arra, hogy legkisebb húga szent. Hogyan történt mégis Teréz felfedezése?

Pontosan egy évvel Teréz halála után a lisieux-i kármel kiadja az *Egy lélek történeté*-t – alaposan «megjavított» és jócskán megédesített

formában. A következő évben már a második kiadásra is sor kerül; 1901-ben lefordítják angolra. 1906-ban egy újságcikk (*l'Univers*) veti fel a hivatalos eljárás gondolatát; Ágnes nővér, Teréz nővére és volt előljárója, helyteleníti: erre még ő sem gondol! 1907-ben Bayeux püspökének kívánságára megkezdik az emlékek és a szemtanúk vallo-másainak összegyűjtését. 1909-ben folynak le az első hivatalos egyházi kihallgatások a lisieux-i kármelita kolostorban. A kirendelt ordinárius 1911 decemberében fejezi be a vizsgálatot.

1915. március 17. és 1917. október 30. között folytatják le az apostoli eljárást. 1919-ben, tehát jóval a minimális ötven év eltelte előtt, megnyitják a Teréz hősi erényeit bizonyító pert. XI. Piusz 1923. április 29-én boldoggá, 1925. május 17-én 200 000 hívő jelenlétében szentté avatja. 1927. december 14-én Teréz az egyetemes Egyház misszióinak védőszentje lesz. 1944. május 3-án XII. Piusz az Or-léans-i Szűz mellett Terézt is Franciaország védőszentjévé nyilvánítja.

A megcsonkított és átstilizált *Egy lélek története* 1898. és 1915. között harminckét nyelven jelenik meg, sok százezer példányban. A lisieux-i kármelbe özönlenek a levelek, a kérések, a hála megnyilvánulásai. Terézt felfedezték! «Terézke» lesz belőle, kezébe rózsza kerül, aureola a feje köré; erőteljes vonásait babaarccá gömbölyítik, mindig mosolygó szobra előtt gyertyaerdők lobognak . . . Szent népszerűség! Csendesesen, a Lélek indítására talán többen a nyomába szegődnek, mint gondolnánk, de igazi egyénisége, belső nagy kalandja részben rejtve marad. «*A magyarázók legnagyobb része – írja A. Combes a La Vie Spirituelle 1972. májusi számában – csak néhány, önkényesen vagy találmásra kiragadott szöveg által ismerkedett meg Terézzel, az életszentségről előre megalkotott fogalmakkal közeledett hozzá, csak részletkérdéseket tárgyalt a saját szubjektív beállítottságának vagy korlátolt kérdésfelvetésének megfelelően.*»

Teréz «újrafelfedezését» maguk a kármeliták kezdték meg. 1956-ban, hosszú évek munkája után François de Sainte-Marie kármelita közzéteszi Teréz önéletrajzi írásának első kritikai kiadását. Azóta már elkészült leveleinek, verseinek és egyéb írásainak hasonló kiadása is, ugyanígy az Ágnes anya feljegyzései alapján született *Utolsó Beszélgetések* legvalószínűbb változata. Tanulmányunk végén felsoroljuk majd az utóbbi évek Teréz-irodalmának néhány kiemelkedő könyvét; most csak egy-két, a Teréz-arkkép restaurálásában fontosabb szerepet játszó nevet említünk meg: a Szűz Máriáról elnevezett François kár-

melita, H. Urs von Balthasar, Jean-François Six, Guy Gaucher, Marie-Dominique Poinset, René Laurentin; magyar viszonylatban Kis Monika.

A kutatások, kritikai kiadások nyomán eltűnik a « bájos kis Teréz », és elének áll az a fiatal nő, akiből a kegyelem szentet faragott. Teréz a kegyelemmel való hűséges közreműködése által lett a teljesség embere, 100%-os keresztény, aki örömmel élte az Evangéliumot. A nagyvonalú akarat embere volt, aki túllépett kereteken, korlátokon, napi kis perpatvarokon, meg nem értésen, korán és – önmagán! Az alkotás embere volt, tele fantáziával, erővel, humorral, lendülettel. A szintézis embere volt, akiben a kegyelem összhangba hozhatta az emberi gyengeséget és az isteni életet. Egyszóval: Krisztusra tekintő, Krisztust egész lényé odaadásával vizontszerető, Krisztusból élő és Krisztusba átalakult nő volt.

Lényének középpontjába soha nem hatolhatunk be: az megmarad Isten és Teréz titkának, a Szeretet misztériumának. De a szentek egységének hullámhosszán talán kiszűrhetjük a hangját, az igazit . . .

I. Első évek

Louis Martin és Zélie Guérin 1858-ban kötnek házasságot. Az első gyermek születése előtt így imádkozik a fiatal anya: « *Istenem, adj nekem sok gyermeket, és engedd, hogy valamennyit Neked szentelhessem!* » Alençonban telepszenek meg. A Pont-Neuf utcai kis házba egymás után érkeznek a gyerekek: Marie, Pauline, Léonie, Hélène; két kis öccsük alig éri meg az egy évet. A kicsik hamar megismerkednek a gyász és szomorúság világával. Louis Martin egyre nehezebben látja el a növekvő családot, felesége is kenyérkeső lesz: megtanulja a csipkekészítést. « *Talpon vagyok reggel fél öttől este tizenegyig* » – írja bátyjának. 1869-ben újabb kislány érkezik, Céline, viszont a következő évben elvesztik az ötéves Hélène-t. Újra bánat borítja el a házat. 1870-ben Zélie ismét egy kislánynak ad életet, de mivel nem tudja táplálni, ez a kicsi Teréz alig háromhónapos korában meghal. Bár az anya egészsége sem kifogástalan, 1873. január 2-án megszüli kilencedik gyermekét; két nap múlva, január 4-én a Notre-Dame templomban Marie-Françoise Thérèse névre keresztelik. Kereszt-

anyja az akkor tizenkét éves Marie. Az első sikertelen hetek után Zélie belátja: ha nem akarja ezt a gyermekét is elveszíteni, legalább egy időre le kell mondania róla. Ezért márciusban vidékre, dajkaságba adják a kislányt.

Terézke gyorsan erőre kap, farkasétvággal eszik, leburnul, izmosodik, látogatóba érkező anyja ujjongva nézi, amint a kicsi félve-mosolyogva teszi az első lépéseket. Az alençoni házban közben lezajlanak a gyerekbetegségek, s amikor két év múlva Teréz hazakerül, négy soha nem látott nagylány fogadja. A kertben hinta, Céline kincsei közt babatűzhely, babaedények, labda, kis zongora. Teréz rop-pant zajos, anyás, apjának meg «kis királynője». Nevetése – olykor sírása és dühös kiabálása – betölti az egész házat, kertet. Mindent kizárólagosan akar birtokolni; legtöbb összetűzés az építőkockák miatt fordul elő . . . Ha Céline csak egyet is szeretne magának biztosítani, Teréz a földre veti magát, kiabál, sír, valósággal fuldoklik a méregtől. «Kis fúria», jegyzi meg valaki. Az anya finomabban fogalmaz: «Ideges gyermek». Vagy nehéz természet? Nem. De valóban feltűnően akaratos, makacs, idegesen indulatos.

A személyiség, mondják a pszichológusok, lényegében az első hat évben alakul ki. A család fojtott érzelmi légköre, az anya rosszulletei, Léonie rettentően nehéz természete, a legkisebbnek szükségszerűen kijáró kényeztetés-adag kétségtelenül nem jó irányban befolyásolják az amúgy is érzékeny idegrendszerrel született gyermek fejlődését. Érzékeny természete túlérzékennyé válik. Átlagon felüli intelligenciájával, megfigyelőképességével többet fog fel a környező világból, mint sejtik. Sajnos, szűk világban él; alig járnak valahová, legfeljebb nagynénjükhöz a vizitációs kolostorba, valamint a Gúérin családhoz. A Martin család elég önmagának.

Marie és Pauline nevelőintézetben tanulnak, s mikor szerény kis szellemi poggyásszal hazatérnek, a kor szokása szerint, ők kezdik meg otthon Céline tanítását. Céline, a legéletrevalóbb a Martin lányok közül, gyorsan tanul, siet, hogy folytassa a Terézzel abbahagyott főzőcskét . . . A két házitanító úgy oldja meg a problémát, hogy Terézt is beültetik az egyik sarokba. A kislány nyugodtan ücsörög, figyel, kis rongydarabon öltöget, meg gyöngyöt fűz. Egyszer kint-felejtik, a hároméves gyerek még nem éri fel a kilincset. Nos, Teréz: kontesztál! Teljes hosszában végigfekszik az ajtó előtt s ott marad, míg csak Marie fel nem nyalabolja. – Fájdalmat okozol a kis Jézusnak! –

hangzik a megrovás. És ez elég. Teréz feláll, soha többé nem tesz hasonlót.

A család élő hite – esténként közösen imádkoznak, az anya kitaratóan azért könyörög, hogy valamennyi gyermeke szent legyen – Teréz bontakozó lelkében természetessé teszi a természetfelettit. Korán kialakul erkölcsi ítélőképessége is. Nemcsak környezete, hanem saját maga is nyesegetni kezdi önszeretetének vadhajtásait. Hamar megtanulja pl., hogy ne mentegetődjék, pedig a Martin családban semmi hiba nem marad említés nélkül. Sőt érzékeny lelkiismerettel vádolja magát: – Mama, eltörtem egy vázát! Papa, elszakítottam a tapétát! – Az ilyen vallomásokat rendszerint könny és mély töredelem kíséri. Teréz nagy bűnösként várja a büntetést . . . Amikor megbizonyosodik arról, hogy mindenkit kiengesztelt, mindent helyrehozott, folyik tovább a játék, a futkározás az elválthatatlan jópajtással, Céline-nel. Vele versengve tanulja meg az apró, észrevétlen áldozatok gyakorlását; nagynénjüktől kapott kis gyöngysoron számolgtatják a napi áldozatokat, önmegtágadásokat.

Nagyobb nénei beszélgetéséből ellesve egy-egy mondatot, megérti, hogy Pauline szerzetes lesz, sőt – anyjuk legnagyobb meglepetésére – a nehéz természetű, sokszor elviselhetetlen Léonie is hasonló gondolatokkal foglalkozik. Pauline egy levélben így számol be legkisebb húguk töprengéseiről:

« Én is apáca leszek majd egy kolostorban – mondja Teréz –, hiszen Céline is oda akar menni. Meg aztán Pauline is . . . Meg, tudod, meg kell tanítani az embereket olvasni . . . De én nem fogok tanítani, az nagyon unalmas, hanem majd Céline. Én, én az anya leszek . . . Sétálni fogok egész nap a kolostorban, aztán megyek Céline-nel homokozni meg babázni. – Szegény Terézkém, te azt gondold, hogy egész nap beszélhetsz? Ott hallgatni kell ám! – Igazán? Hát annál jobb! Akkor nem fogok beszélni! – De hát akkor mit fogsz csinálni egész nap? – Na hallod, ez a legegyszerűbb! Hát Jézusnak fogok beszélni! – De aztán homlokát ráncolva hozzáteszi: – De hogyan kell imádkozni, ha az ember nem beszél? Én . . . én nem tudom . . . Eljutva gyereklogikájának szélső határáig még ezt kérdezi: – Különben is, ha én leszek az anya, ki fogja ezt nekem megmondani . . . ? »

Pauline olykor elképedve hallgatja kis húgát, aki, úgy látszik, egyszerűen majd maga is felnő; pedig a család azt szeretné, ha Teréz megmaradna a bájos legkisebbnek, a Martin-ház kis királynőjének. Nem is

gondolják, a kislány már megtanulta, hogy semmit se utasítson vissza a jó Istennek. Teréz kora gyermekéveit összefoglalva ezt írja: «*Jézus és a kicsi Teréz egymásra néztek és megértették egymást*»

A tizenhárom éves «nagylánnyá» ért Léonie egyszer nagylelkű elhatározásra jut. Egy kosárba gyűjti kincseit, babaruhákat, babáit és a két kicsi elé teszi; választhatnak, amit csak akarnak. Céline meglepészik néhány színes zsinórral, rongydarabkával, Teréz, rövid habozás után, felnyalábolja az egész kosarat és «*Én az egészet választom!*» mondattal elvonul. «*Ez a kis jelenet – írja vagy húsz év múlva – összefoglalta egész életemet. Később, amikor már fogalmat alkottam magamnak a tökéletességről, megértettem: ahhoz, hogy szent legyek, sokat kell szenvednem, egészen el kell feledkezniem önmagamról. Megértettem, hogy a tökéletességnek fokozatai vannak, és hogy a lélek szabadon választhat az áldozatok közül. Akkor felkiáltottam: Istenem, én a mindent választom! Nem akarok félig-meddig szent lenni. Mindent akarok, amit Te akarsz!*»

De most még 1876-ban vagyunk. Anyjuk már biztosan tudja: rákja van. Férje kívánságára elzarándokol Lourdes-ba, szeretne meggyógyulni, de erős hittel átadja magát Isten akaratának. Csak öt gyermekéért aggódik. Járnai már alig tud, de még forog kezében a tű, hogy legalább anyagi gondot ne hagyjon hátra.

Mit sejtett Teréz anyja utolsó hónapjainak külső és belső szenvedéseiből? Valószínűleg sokkal többet, mint környezete gondolta. Mikor utoljára megcsókolja édesanyja halálverítékes arcát, érzi, hogy az elválás végleges. A falhoz állított koporsó «nagy volt és nagyon sivár». Teréz négy és fél éves, amikor rászakad az árvaság . . .

II. Könnyes kamaszévek

Louis Martin, felesége óhajának megfelelően, átköltözik Lisieux-be, hogy így közelebb legyenek a Guérin családhoz. Lisieux elég szomorú képet mutat ezekben az évtizedekben: munkanélküliség, elnéptelenedés, a bűntények és az öngyilkosság szaporodása jellemzi. Teréz nagybátyja meggyőződéses monarchista, antiszemita, harcos ellenfele a szabadkőműveseknek; a kis város egyik vezető egyénisége. Bármennyire szíven viseli is a Martin lányok sorsát, Teréz fél tőle. A kislány különben is nagyon megváltozott anyja halála óta: nevetése

elhalkul, könnyen és felismerhető ok nélkül sír, órákig elüldögél egy sarokban, nem szól egy szót sem. Idegesen ügyetlenkedik, a sikertelenségek, napi kudarcok miatt ismét hosszan, reménytelenül sír. Valójában: mindenért sír . . . Egy rossz tekintet, az ABC megfejtethetetlen sorrendje, egy eltévesztett névelő elég ahhoz, hogy könnyekben törjön ki. Apjuk, a csendes, mindig álmodozó « pátriárka » kissé otthontalanul mozog a világban; Teréz nevelését voltaképp Pauline, Teréz választott kismamája vállalja magára.

Teréz öt és fél éves, amikor először látja a tengert. Elbűvöli a csend, a végtelen horizont. Apja szívesen viszi magával hosszú sétáira; kis királynője pedig örömmel nyújtja kezét . . . Elkíséri horgászni, ő maga is kis horgászbótot lóbál a víz felett. De legtöbbször csendben üldögél szótlan apja mellett, maga is « gondolkozik » . . . Ezekben a pillanatokban boldog, elemében érzi magát.

Alapos előkészület után hat éves korában végzi el első gyónását; öröme határtalan! E naptól kezdve gondosan számontartja tetteit, esténként megkérdezi magától: tetszett-e Jézusnak vagy nem. Sajnos, a szentáldozásra – a kor janzenista szellemének megfelelően – még hosszú évekig kell várnia. A családban továbbra is a legkisebb szerepét kell játszania. Pauline ébreszti, öltözteti, Marie fésüli, csinosítja, apjának mindvégig « játékbabája », « kis királynője ». Élete egyik legszebb napja Céline első áldozásának ünnepe . . .

1881 októbertől Teréz félbentlakó növendék lesz a Notre-Dame du Pré bencés apátságban. A hatvan kislány a rács mögött, félig apáca-, félig gyerekeletet él! Anyja halála után ez az iskola jelenti Teréz számára a második nagy megpróbáltatást. Ezt, az apátságban eltöltött öt évet élete legszomorúbb korszakának nevezi. Az órákon kiváló, de a szünetekben nem tud mihez kezdeni. Az életrevaló Céline hamar feltalálja magát, de kis húga egyedül bolyong a fák alatt. Csak akkor talál pajtásokra, amikor érdekes mesével szórakoztatja őket. A mesélést azonban megtiltják a gondos nővérek, Teréz új szórakozás után néz. Összeszedi az elhullt madarakat és « temet » . . . Teme: ősdit játszik! Társai hancúroznak, olykor kíméletlenek; Teréz sokat nyel, de tartja az alapelvet: semmit sem akar megtagadni a jó Istentől. Tetszeni akar Jézusnak.

Ha érzelmileg kielégítetlen és magányos is, lényegében olyan, mint a többi kisdíák. Egy társa akadozik, vergődik a feladott kérdés megoldásában, Teréz, aki természetesen fújja a leckét, ösztönösen is

kisegíti, megsúgja a választ. Szerencsétlenségére a nővér is meghallja, és nem tudja visszatartani felháborodását: «Teréz, magának nincs lelkiismerete!» – Nincs lelkiismerete?! Ez a pedagógiai balfogás teljesen leveri a túlérzékeny gyermeket. Sír, bánkódik, büntudattól zavartan rágódik az ítéleten. Legtöbbször könnyek közt tanulja a felejtés művészetét. Unokahúga sértéseire ugyan ismét sírással válaszol, de aztán megölelik egymást és az úgy le van zárva. Sőt, folytatják kedvenc játékokat, a remetésdit. Hazafelé behúnyt szemmel vezetgetik egymást az utcán, ujjukon számolják a rózsafüzért: Egyszer aztán annyira elmerülnek a játékban, hogy nekimennek az utcára kitett gyümölcsrekeszeknek. Felborul minden, a dühös kereskedő pedig tajtékozva rázza öklét a két menekülő után. Ez az eset egy időre elveszi a két tizenéves «szemlélődő» kedvét az utcai ájtatosságtól; ismét a «bűnösök» padjába kerülnek, s megtiltják, hogy együtt menjenek haza.

Teréz, hogy apja és nagybátyja kedvét ne szegje, próbálja utánozni a nagyokat; a ritka összejöveleteken már neki is jut szerep, még a francia négyesbe is be kell állnia. De Teréz unatkozik; «nem voltam valami kellemes társaság» – vallja később. Mennyire temperamentum kérdése ez is! Avila Teréze a rekreációban szívesen megtáncoltatta lányait, ő maga is ügyesen kezelte a tamburint és a kasztanyettát. De Lisieux Teréze nem déli, hanem északi, a szeles-ködös Normandia szülötte. Ő remete akar lenni, amint már kilencéves korában megsúgta Pauline-nak. Nővére különben már az utolsó előkészületeknél tart, hogy a kármelbe lépjen. Teréz szinte vigasztalhatatlan: hogyan, hát Pauline nem várja meg? Pedig nagyon jól tudja, hogy őt magát is a kármel pusztasága vonzza . . . 1882. október 2-án hagyja el a házat «kismamája»; Teréz készséges szívvel hozza meg ennek az újabb elválásnak áldozatát, de könnyeit nem tudja visszatartani. Többször megfordul a kármel rideg beszélőszobájában, hall szép bókokat, megjegyzéseket. De őt csak Pauline érdekli. A szűkrezabott időből neki csak három perc jut, hogy kiöntse szívét, de ez az idő csak sírásra elég. Teréz most is nagylelkű, meghozza az áldozatot, nemsokára azonban különös betegség veszi le lábáról. Pauline távozása óta fejfájás, álmatlanság gyötri; márciusban kitör rajta az idegláz. Hetekig nem ismer fel senkit, remeg, hallucinál, sikoltozik, halott anyját hívja. Senkit nem tűr meg maga mellett, senkit nem ismer fel. Április 6-án valahogyan részt vesz Pauline beöltözésén, de másnap ágyban esik, s kezdődik

minden előlről . . . Apja kalapját iszonyú állatnak nézi, remeg a félelemtől. Marie vizet nyújt neki, ellöki, mert mérég van benne . . . Testvérei, apja és nagybátyja tehetetlenül állnak ágya mellett, az orvos is tanácstalan. Teréz hallja a véleményeket, tisztán felfog mindent. *«Soha, egyetlen pillanatra sem vesztettem el öntudatomat»* – írja később. Májusban, egy iszonyú roham után, kétségbeesetten térdel a három nővér Teréz ágya mellett, hogy kishúguk életéért könyörögjenek. Teréz megérti, miről van szó, maga is a Szent Szűzhez fordul, akinek anyja szobájából áthozott szobrára éppen ráesik a tekintete. Egy pillanatra jóságos *anyai* mosolyt vél látni Mária arcán; úgy érzi, meggyógyult. Szeméből csendesen szivárognak a könnyek, aztán mély álomba merül.

Egy hónapig még gyenge, de az ismeretlen betegség nyomtalanul eltűnik. Visszatér az iskolába, napjait ismét a kötelesség, a mindennapos hűség és a Jézus tetszését kereső kis gyakorlatok töltik meg. Nagyon vágyódik a szentségi Jézussal való találkozásra, de még mindig várnia kell. Többször ékesszólóan bizonygatja, hogy ha a karácsonyi éjféli misén *«becsúszna»* a többiek közé, senki sem venné észre, – de Marie nem áll kötélnek. Érdeklődik Pauline-től és a nagyoktól, hogyan imádkoznak az apácák, ő is meg akarja tanulni, de a gyerekre méretezett válasz nem elégíti ki. Imádkozik hát, ahogy tud, sokat *«gondolkodik»*: Jézusra gondol, az örök életre . . . A Lélek vezeti.

Az 1884-es év első hónapját nagy várakozás fűti át; a tizenegy éves kislány háromnapos komoly lelkigyakorlatot tart. Május 8-án járul az első szentáldozáshoz. Megmérhetetlen békét és örömet él át: szeretete Jézus viszonszeretetére talált! Ugyanezen a napon tesz Pauline fogadalmat; Teréz és kismamája felhőtlen, boldog örömben találkoznak a sok könnyet látott beszélőszobában. Május 22-én, a mennybemenetel ünnepén áldozhat ismét Teréz. Szent Pál szavait ismételve: *«Élek ugyan, de már nem én, hanem Krisztus él bennem»*. Június 14-én részesül a bérmálás szentségében. Léonie, a bérmakeresztanyja, csodálkozva látja, hogy a rendszerint nyugodt, csendes Teréz, most csupa belső izzás, túláradó öröm. *«Ezen a napon kaptam meg azt a kegyelmet, hogy örömet találjam a szenvedésben»*. Így kezd imádkozni: *«Jézusom, kimondhatatlan édesség, változtass számomra keserűvé minden vigasztalást ezen a földön!»* A szenvedés pedig nem sokat várat magára.

Terézt az aggályosság keríti hatalmába. Másfél éves vértanúságának gyötrelmeiről csak Marie tud, aki előtt nincsenek titkai. A janzenizmus szigorú szelleme anyai örökség a családban. Most Teréz is bűnt lát minden gondolatban, feltámadt érzésben, ösztönben. Iszonyodik a halálos bűntől, erről pedig részletes tanítást kapnak a katekizmus órákon. A szeretethiány is büntudatot vált ki belőle. Azért nem szeretik, mert ő rossz. Rossz, azaz bűnös. Ha bűnös, akkor büntetést érdemel. . . Vezekel és bánkódik, a világ legnagyobb bűnösének képzele magát. – Pokoli körforgás ez, csak az tudja megérteni, aki maga is keresztülment rajta!

Emellett Terézt szinte állandó fejfájás gyötri és álmatlanságban szenved. A belső aggályok és felfokozott érzékenysége miatt külsőleg szomorúnak, deprimáltnak látszik. Ez a lehangoló összkép nem azt jelenti, hogy nem küzd minden erejével gyengeségei ellen, hiszen most is hűségesen gyakorolja az erényt, főképp az engedelmességet, a kötelességteljesítést, az észrevétlen apró áldozatokat, hogy tessék Jézusnak.

1886 tavaszán kimarad az iskolából, ezentúl csak magánórákra jár. Először lép igazán a világba, találkozik a kisváros polgáraival. Igyekszik felnőttként viselkedni, örül a bókoknak, elismeréseknek, de akkor a legboldogabb, amikor átlépi a Buissonnets kapuját; elvonul a saját ízlése szerint berendezett kis manzárd szoba magányába; itt virágok, csend és könyvei várják. Sokat olvas. Kedvenc tárgyai a földrajz és történelem. Szórakozásként szívesen rajzol, festetet. Nem kívánczik sehová. Egyhetes rokoni látogatás után betegen hozzák haza, az otthoni légkörben azonban ismét gyorsan talpra áll.

Elveszti második támaszát is; októberben, Nagy Szent Teréz ünnepén, Marie is belép a kármelbe. Léonie a klarisszáknál próbálkozik. Csak a két kamaszodó lány marad otthon. A tizenhét éves Céline lesz a ház úrnője, a tizennégy éves Teréz pedig megpróbál önállósodni. Beveti az ágát, különböző házimunkák iránt érdeklődik. Nem anynyira ügyetlen, mint inkább gyakorlatlan. A balsikereket, félresikerült próbálkozásokat rendszerint könnyzápor követi. Aztán azért bánkódik, hogy megint sírt. . . Bánata ismét sírásra fakasztja. . . *«Valóban elviselhetetlen voltam ebben az időben!»* – emlékezik vissza tárgyilagosan.

Úgy látszik, Teréz ár ellen úszik. Sziszifuszi erőfeszítéseinek, önzetlen, csak Jézus tetszését kereső szeretetének nincs semmi látszatja.

Az átélt lelki megrázkódtatások, az aggályosság, a helytelen érzelmi nevelés – nem sokra predesztinálják. Kétségtelenül jóakarátú, kedves, lelkiismeretes, hűséges a kegyelemhez, de ez minden. Örökös sikertelenség, félbemaradottság lesz az osztályrésze? A kegyelem a természetre épít, s Teréz esetében ez az «alapanyag» úgy tűnik, nem a legkiválóbb minőségű . . . Vagy a kegyelem csodákra is képes? . . .

Ez a kegyelmi csoda: Teréz megtérése 1886 karácsonyán. A történetet ő maga mondja el önéletrajzában. Karácsony este az apa rosszszallását fejezi ki Céline-nek a gyerekes karácsonyi ajándékozasmód miatt. (Francia szokás szerint a kandallóba állított cipőkben helyezik el az ajándékokat.) Teréz véletlenül meghallja a párbeszédet, de erőt vesz magán és a szokott sírás helyett diadalmas erővel játssza el – utoljára – a boldog gyermek szerepét, hogy apjának örömet okozzon. A gyerekes reakciók helyett határozott, felnőttöz illő energiával cselekszik. Apja semmit nem vesz észre, Céline nem tud hová lenni a meglepetéstől. *«Nem ismertem többé magamra – írja később Teréz –, Jézus egészen megváltoztatta a szívemet».*

A következő másfél évben tervszerű és szívós harcot folytat, hogy beléphessen az ígért földjére, a kármelbe.

III. Lelki anyaság

Freud, aki ezekben az években mélyed el a gyermekévek tudatalatti világának elemzésében, ismételten hangsúlyozza: sokan azért rekednek meg a kibontakozás útján, mert képtelenek elhagyni a gyermekkor szokásait. Gondolkodásmódjukban továbbra is gyermekek maradnak. Teréznek a kegyelem segítségével van ereje ahhoz, hogy ledobja magáról a családja által rászabott baba-szerep szűk maskaráját és felnőtt módjára megszabja a maga útját. Egyedül kell ezt tennie és nagyon rövid idő alatt. Alig tíz éve van hátra ebből a próba-életből . . .

Megtéréésének első következménye szellemi életének felszabadulása. Ő sem kapott sokkal többet a bencés nővérek iskolájában, mint nővérei. Most maga választja meg, mit olvasson. Valóban most fedezi fel a világot, annak belső összefüggéseit. A francia szellemi életet olyan nagy gondolkodók, írók határozzák meg, mint Victor Hugo, Maupassant, Flaubert, Renan; Európa-szerte egyre szélesebb körökben gyűrűzik Nietzsche, Freud, Darwin és Marx gondolatainak

hatása. Bár szinte biztosra vehetjük, hogy a fiatal lány kezébe soha nem kerültek a fenti szerzők művei – ez elképzelhetetlen lett volna a lisieux-i kispolgári környezetben! – mégsem maradhatott ki teljesen azok közvélemény-formáló hatásából. Teréz különös érdeklődéssel fordul a történelem felé, de vonzzák a természettudományok is. Saját bevallása szerint 1887 telén és tavaszán többet tanult, mint egész addigi életében.

Lelki élete is új dimenziók felé tágul. Meglát apjánál egy, a kármelből kölcsönzött könyvet. Szokása ellenére elkéri. Oldalakat másol ki Arminjon abbé: *A jelen világ vége és a jövő élet misztériumai* (*La fin du présent et les mystères de la vie future*) c. művéből. Élete egyik legnagyobb kegyelmének tartja, hogy megismerhette ezeket a gondolatokat. «*A vallás nagy igazságai, az örökkévalóság misztériumai kimondhatatlan, nem földi örömet bontottak ki a lelkemben . . . Előre megéreztem, mit tartogat Isten azoknak, akik Őt szeretik; látva azt, hogy az örök jutalom össze sem hasonlítható az élet apró kis áldozataival, szenvedélyesen szeretni akartam Jézust, el akartam halmozni Őt szeretetem ezer és ezer jelével, most, míg megtehetem . . .*» Hűségesen gyakorolt, de megtéréseig sokszor sírós áldozatainak most a Jézus felé fordult felnőtt szeretet és a szeretetben megtalált öröm ad lendületet. Belső életének rohamos kibontakozásában a *divinisation*, a «megistenülés» gondolata játszik döntő szerepet. Teréz nem győz betelni annak a valóságnak boldogságával, hogy az Atya gyermeke; leveleiben kitörő lelkesedéssel ismétli az egyházatyák gondolatát: Isten emberré lett, hogy az ember istenivé váljék. «*Életünk odaadása az egyetlen eszköz arra – teszi hozzá – hogy Őt úgy ismerjük meg, ahogyan Ő ismeri önmagát és hogy mi magunk is megistenüljünk*». A tizennégy éves lány odaadásról beszél . . . Felméri az isteni szeretet harcát a szabad emberi szív meghódításáért. Most már tudatosan mond igent, nemcsak együttműködik a kegyelemmel, hanem önmagát kínálja cserébe. A bűn-büntetés pokoli köreit elhagyva a szeretni-szeretve lenni örömét kóstolgatja. Szabaddá vált szívében fokozódik a vágy, hogy szeresse Azt, aki már előbb szerette őt.

Ez a «megistenülésből» fakadó élet- és szeretetközösség még valamit tudatosít a felnőtt Terézben: a lelkekért vállalt felelősségtudatot, a Jézus vérén megváltott lelkekért érzett anyaszeretetet.

A *La Croix* című katolikus napilap 1887. március 19-i száma hármass gyilkosságról ad hírt. A Pranzini ügy megrázza az egész francia köz-

véleményt, amely a kor kísértetével, a nihilizmussal azonosítja ezt a harmincéves férfit. A francia polgári gondolkodásmód, bármennyire kedveli is Turgenyev forradalmárait, esetleg szívébe zárja – a szerencsére idejében elhunyt – nihilista Bazarovot, iszonyodva utasítja el ezeknek az « istentelen felforgatóknak » elméletét és akcióit. (1887-ben pl. 198 személyt tartóztatnak le a nihilizmus vádjával, köztük 33 papot!) A *La Croix* aprólékos beszámolója szerint Pranzini elvetemült, nihilista gyilkos. Teréz a friss konvertita buzgóságával olvassa a híreket, ő is meg van győződve Pranzini bűnösségéről és minden áron meg akarja menteni a lelkét. A « gyilkos » természetesen tagad, ártatlanságát hangoztatja, reménytelenül. Az igazságszolgáltatás gépezetét már úgy sem lehetne visszafogni, a bizonyítékok is Pranzini ellen szólnak. Pranzini tagadását Teréz megátalkodottságnak véli, és annál szenvedélyesebb buzgalommal küzd lelkéért. « Minden áron meg akartam akadályozni, hogy a pokolba jusson, s ezért minden elképzelhető eszközt felhasználtam; érezve, hogy magam nem tehetek semmit, felajánlottam a jó Istennek Urunk végtelen érdemeit, az Egyház kincseit, aztán megkértem Céline-t, mondasson misét a szándékomra . . . » Izgalomtól pirosuló arccal hallgatja környezetének többé-kevésbé botránkozó megnyilatkozásait. Ő maga csatázik Pranziniért, sőt még azt is kéri, hogy a jó Isten valami egészen kicsi jellel adja tudtára, hogy a « bűnös » valóban megtért . . . Július 13-án kimondják a halálos ítéletet: a francia közvélemény nagy megkönnyebbülésére és Teréz még nagyobb aggodalmára. A *La Croix* szeptember 1-i számában sírva olvassa a történeteket: Pranzini még a guillotine alá lépve is ártatlanságát hangoztatta, elutasította a papot. De utolsó pillanatban még visszafordult, kiragadta a pap kezéből a feszületet és többször megcsókolta . . . Pranzini tehát nem gyönt meg! Sőt bűnösségét sem ismerte el! De Teréz tudja: megtért és megmenekült! Pranzini elnyerte az életet! És Teréz boldog . . . Rájön az élet ízére, mert életre keltett egy lelket . . . Mindeddig anyját siratta, tíz évig a « halál árnyékában élt »; most, a karácsony átalakító kegyelme után felnőtté érve maga lesz a lelkek anyja: az érett nő felelősségtudatával, életadó aggodalommal és boldogsággal. – Pranzinit később is « első gyermekének » nevezi, sokat imádkozik érte. « *Ő az én első gyermekem, nem szabad elfeledkeznem róla, szüksége lehet segítségre mindazok után, amiket elkövetett* ». Ezekre, már a kármel társalgójában kiejtett anyai gyöngédsű szavaira többen visszaemlékeztek . . .

Teréz azokat öleli magához, akiket kora és társadalma megvetett és eltaszított: a bűnözőket, a gyilkosokat, a prostituáltakat. Ezt a belső magatartását még egy kegyelem erősíti: *«Egyik vasárnap keresztfeszített Urunk egy képét nézve mély fájdalommal gondoltam arra, hogy ez a vér a földre hull, és senki sem fogja azt fel. Akkor elhatároztam, hogy lélekben a Kereszt lábánál fogok tartózkodni, hogy fel-fogjam ezt a drága isteni harmatot és széthintsem a lelkekre. Jézusnak a kereszten elhangzott kiáltása visszhangzott bennem: „Szomjazom!” Ez a szó eddig ismeretlen buzgóságot váltott ki belőlem. Csillapítani akartam Jézus szomját, magam meg emésztődtem a lelkek iránt érzett szomjúság miatt».*

Teréz megérti, hogy a társadalom szemében esetleg megvetett bűnöző is a Keresztfeszítettől kapja a megbocsátást és az életet, de ugyanakkor azt is átéli, hogy a Kereszt alatt: mindnyájan bűnösök vagyunk. Rádöbben arra, hogy a Kereszt igazi titka: a szeretet! Ezt a szeretetet akarja szétszórni a bűnösöknek, mert őt, a bűnöst, a gyöngét is EZ a szeretet váltotta meg! Az alig tizenöt éves fiatal lány megéli a szeretet kicserélésének csodálatos misztériumát. Ebben válik érett nővé, anyává.

A továbbiakban már pontosan tudja, mit kell tennie. Kivárja az alkalmas pillanatot, hogy apjával közölje: a karácsonyt már a kármelben akarja tölteni. Luis Martin egészsége már erősen hanyatlak, mégsem emel kifogást. Annál inkább az egyházi vezetők! Nehéz diónak bizonyul Teréz nagybátyja is, aki eleinte hallani sem akar unokahúga «botrányos tervéről». A kármel pap előljárója, Delatroette abbé fagyosan áll ellen Teréz könnyeinek, érvelésének. Bayeux püspöke több jóindulatot árul el, de már októbert mutat a naptár . . . Az ősz hajú apa és két leánya beneveznek egy római zarándokútra. Indulás előtt Teréz utolsó útja, természetesen, a kármelbe vezet. Pauline-nal, Jézusról nevezett Ágnes nővérral fogalmazza meg, mit fog majd kérni a pápától . . . 1887. november 4-én hajnalban indulnak. A normandiai Teréz először jut el Párizsba; a Notre-Dame des Victoires templomban imádkozva belsőleg megbizonyosodik arról, hogy valóban a Szent Szűz mosolygott rá betegségében és gyógyította meg. Párizsból külön zarándokvonat indul Róma felé. Átutaznak Svájcban – Teréz először lát nagy hegyeket –, vonatjuk átgördül az alig hat éve megépített Szent Gotthárd-alagúton. Milanó, Velence, Padova, Bologna, Loreto után november 13-án érkeznek az örökvárosba. Nyolc napjuk

van a nevezetességek megtekintésére. Meglátogatják a Kallixtusz katedrálisát, a Szent Ágnes templomot, a nagy bazilikákat. A Kolosseum nevezetességeit szakavatott idegenvezető mutogatja. Teréz és Céline nem elégszik meg a látottakkal, otthagyja a társaságot. Szoknyájukat összefogva átmásznak a korláton, s a görgő kavicsok, kövek között ügyesen lecsúszkálnak az aréna közepéig. *«Nagyon vert a szívem. Megcsókoltam az első keresztények vértől öntözött földet és azt a kegyelmet kértem Jézustól, hogy vértanú lehessenek. Szívem mélyén éreztem, hogy kérésem meghallgatásra talált.»*

Az előkelő társaság megtekint egy ősi kármelita kolostort is. Teréz ez alkalommal egyedül indul felfedező útra; szerencsétlenségére a klauzúra irányába. Egy idős olasz szerzetes rémülten integet a nőnemű betolakodónak, ismételteti a félelmetes «exkommunikáció» szót . . . Teréz hiába mutat a falra, jelezve, hogy igen szépek a freskók, s hogy ő csak azokban gyönyörködik . . . *«Valószínűleg felismerte hosszú hajamról és arcomról, hogy még csak gyermek vagyok, mert aztán hirtelen jóságosan rámnevetett és eltávozott . . . Ha tudtam volna olaszul beszélni, megérttettem volna vele, hogy én is jövőendő kármelita vagyok, de sajnos, Babel építőinek jóvoltából ez lehetetlen volt . . .»*

Esténként az előkelő szállodai szoba szőnyegére telepszik a két fiatal lány, hogy megvitassák a nap eseményeit. Teréz kiváló utazó tehetség, a könnyekig megnevetteti nővérét. Ki tudja, meddig tartana ez a jókedvű színház, ha a szomszéd szobából át nem kopognának, jelezve, hogy a Martin kisasszonyok hangoskodása már túllépi az illendőség határát.

Teréz jókedvének a pápai kihallgatás vet véget. A körülálló megbotránkozott pillantásai ellenére nemcsak hogy szólni merészel XIII. Leóhoz, hanem szinte vitába száll vele: ki akarja könyörögni a döntést, hogy tizenöt éves kora ellenére a kármelbe léphessen. A válasz semleges, Teréz többet várt az Egyház fejétől! Sírva hagyja el a Vatikánt; úgy érzi, olyan, mint a kis Jézus játékszere, amit sutba dobta . . . De szíve könnyei ellenére is, tele van békével: *«Akarok mindent, amit Ő akar!»* – írja Lisieux-be. És még valamit, amit – nem véletlenül – csak nemrég ástak ki a szövegkritikusok: *«A jó pápa (XIII. Leó) olyan öreg, hogy az ember azt hinné: már halott. Alig tud valamit mondani, csak Mons. Révérony beszél . . .»*

A zarándok-társaság még meglátogatja Pompeit, Nápolyt, északra fordulva pedig útba ejtik Assziszit, Firenzét, Pisát, Genovát; Marseille-en keresztülvutazva térnek vissza Párizsba. Hazaérnek, eltelik a karácsony és csak aprószentek ünnepe hozza meg az annyira várt püspöki döntést: a kármel előljárója, ha jónak látja, felveheti a tizenöt éves Terézt. A perjelnö, Gonzága anya azonban úgy dönt, hogy csak húsvét után léphet be; ebben Ágnes nővérnek is szerepe volt, aki, jóllehet minden követ megmozgatott az engedély megszerzésére, féltette kishúgát a zord tél és a szigorú nagyböjt szenyedéseitől. Teréz ismét nagylelkűen mond igent; az otthon töltött utolsó hónapokat élete legszebb hónapjai közé sorolta.

1888. április 9-én Delatroette abbé, aki továbbra is esküdt ellensége ennek az egész gyerek-kalandnak – ezekkel a szavakkal adja át Terézt a kármelita közösségnek: *«Hát csak énekeljék a Te Deumot! Mint a püspök delegátusa átadom önöknek ezt a tizenöt éves gyermeket, akinek belépését annyira akarták. Szívből kívánom, hogy ne csalatkozzanak reményeikben, de ha mégis úgy lesz, én már most felhívom a figyelmüket, hogy a felelősséget kizárólag önöknek kell viselniük!».*

A dermedt csendben egyedül Teréz nyugodt. Kedves mosollyal bókol, mintha nem is hallotta volna a vérfagyasztó szavakat és átlépi a kolostor küszöbét. Magában ezt ismételteti: *«Itt vagyok! Most már örökre itt vagyok!»*

IV. A lisieux-i kármelben

Teréz belépésekor a lisieux-i kármelita kolostor lakóinak száma huszonnégy (köztük Pauline és Marie, Teréz két legidősebb nővére); az átlagos életkor ötven év. A fiatal lánynak hirtelen igen sok «anya» akad: elsősorban a féltékenységre hajlamos, hatalmaskodó természetű Gonzága anya és – természetesen – Ágnes nővér, Teréz «kismamája». Magától értetődő volna, hogy most ő vezesse be kishúgát a kármelita élet gyakorlataiba. Teréz azonban kezdettől fogva a maga útját járja. *«A jó Isten megadta azt a kegyelmet, hogy a kármelbe lépve ne legyek semmiféle illúzióim. A szerzetesi életet olyannak találtam, amilyennek elképzeltem, nem lepett meg egyetlen áldozat sem».* Célját is világosan látja és ezt a hivatalos kánoni vizsgálat során majd így közli a kolostor rettegett előljárójával, Delatroette abbéval:

«Azért jöttem, hogy lelkeket mentsek és hogy a papokért imádkozzam». Az új posztuláns nem közli gondolatait két nővérel. Ezek fájdalmasan észlelik kishúguk tartózkodását, nem értik önállóságát. Hiszen még alig múlt tizenöt éves! Teréz – érdekes módon – ragaszkodik Gonzága anyához, aki pedig nem bánik kesztyűs kézzel a kolostor benjáminjával. «Ez a két nő – írja Six – egyformán a ,mindent’ akarja. Gonzága anyja a közösségtől szeretné megkapni ezt a mindent; Teréz lemond mindenről, hogy elnyerje azt, aki számára a Minden: Jézust.» Ágnes nővér egyenesen belebetegszik, mikor látja, milyen kemény bánásmódban részesül a húga. Pedig Gonzága anyja becsüli Terézt; tény viszont, hogy nem jó szemmel nézi a Martinek számának szaporodását . . .

Kívülről szomorú hírek jutnak a kolostorba: Louis Martin agyérelmeszesedése annyira előrehaladott, hogy gyakran már nem ura tetteinek. Teréz fülébe eljut a vád: legkisebb lányának távozása váltotta ki apja betegségének súlyosbodását. Teréz csendben szenved, nézőpontja egészen természetfeletti. Ismeri apja nagy szívét, áldozatos szellemét: kitüntetésnek tartja, hogy Isten ennyire megpróbálja családjukat. Apjukról Céline gondoskodik; – Léone a többszöri sikertelen kolostorba lépés után szintén otthon van, de nem sok vizet zavar. Teréz tudja: édesapjuk, szomorú állapota ellenére, elfogadta azt az áldozatot is, hogy Céline is a kármelbe lépjen . . .

1889. január 10: a Martin lányok apjának utolsó nagy ünnepe. Ő vezeti az oltárhoz Terézt, hogy felöltse a kármeliták egyszerű barna ruháját. Rá egy hónapra egy speciális egészségügyi intézményben helyezik el, mivel már senki nem vállalhatja érte a felelősséget.

A novíciátusban Teréz magánya teljessé válik. Jobbára hallgat, alig lehet észrevenni. De ez a külső csend szenvedélyes keresést takar. Elutasítja a szeretetpótlékokat, «szívének egy atomját sem akarja magának megtartani» – írja egy kis papírszeleten Ágnes anyának, a ,Mindent’ keresi. «Jézus, egyedül Te töltheted be lelkemet, mivel végtelen a vágyam, hogy szeressem». ,Jésus seul’ – egyedül Jézus! – ismételteti magában számtalanszor. Ebben a csenddel átitatott évben érti meg Teréz, hogy a kegyelem ingyenes, hogy Jézus őt már előbb szerette, s neki nincs más feladata, mint szabadon válaszolni erre a szeretetre. Fiatalos energiával és bámulatra méltó leleménnyel használ föl minden alkalmat, hogy válaszoljon Jézus szeretetére. Hányszor átéli végtelen vágyai és az emberi természet korlátai közötti feszült-

séget! *«Mennyire szomjazom az égre, ahol majd fenntartás nélkül szerethetjük Jézust!»* Örömmel merül el a hétköznapi élet monoton szürkeségében; ezt többre becsüli mindenfajta elragadtatásnál.

Jó tanítómesterre talál Keresztes Szent Jánosban. Az evangélium mellett az ő műveit forgatja a legtöbbit. *«Amikor Keresztes Szent Jánost olvastam, arra kértem a jó Istent: hajtsa végre bennem azt, amiről ő ír . . . és gyorsan emésszen fel Szeretetében»*. Leveleiben többször visszatér ez a mondat: *«szent akarok lenni, nagy szent»*. Úgy akarja szeretni Jézust, mint alapítójuk, a nagy spanyol misztikus, Avilai Szent Teréz. Lelkigyakorlata alkalmával a jezsuita gyóntató szépen meginti: törekedjék csak hibái kijavítására és fékezze vakmerő vágyait . . . De Terézt már nem lehet leállítani effajta bölcsességgel! A tizenhat éves újonc bámulatosan a lényegre tapint: *«Jézust jobban szeretem, mint magamat, s szívem mélyén érzem, hogy ez igaz, mert inkább vagyok az Övé, mint a magamé»*.

Júliusban a kertben felépített kis remeteségben rendkívüli kegyelmet kap: *«míntha fátyol takart volna el előlem minden földi dolgot . . . egészen el voltam rejtve a Szent Szűz fátyola alatt . . . Mintegy félálomban tettem minden dolgomat . . . Egy egész hétig maradtam így»*. Teréz életéből eddig hiányoztak az ilyen «rendkívüliségek». Ez a júliusi élmény azt jelentené, hogy új utakra lépett? A választ az elkövetkező évek eseményei adják meg.

Októberben fájdalmas elszakadást élnek át a Martin család tagjai: Céline és Léonie is elhagyják a családi házat. A város központjától kb. húsz percre laktak, északi irányban; az alig három méter széles utca dombos területen kanyarog. Kiürül az egyemeletes ház, elhordják a bútorokat Teréz kis manzárdszobájából, ládákbá kerülnek a könyvek, a rajzeszközök, a nagy földrajzi atlasz; útra kel a gyerekeket sorra ringató bölcső. Elhamvadnak a Teréz megtérésének emlékét őrző kandalló lángjai, óvatos kezek összecsomagolják a családi ebédlő étkészletét. Az eddig szépen gondozott zezugos, bokros, árnyas fák ölelte kert elnémul: halottak, egy élőhalott, három kármelita és két helyét nem találó fiatal lány emlékét rejti . . . Néhány bútor és használati eszköz a kármelbe kerül. A megrakott kocsi előtt kinyílik a kolostor kertjének kapuja, a lefátyolozott Martin lányok itt veszik át otthonuk utolsó üzenetét. Egyszercsak vidám ugatás hallatszik: Tom, Teréz kutyája ugrik le a kocsiról, s csalhatatlan ösztönrel rohan igazi gazdájához . . . Nyüszít a boldogságtól s igyekszik eltűnni a kármelita

hosszú fátyla alatt . . . A nagy családi óra a nővérek imakórusára kerül, most már itt üti az örökkévalóság ritmusát. 1889. december 25-én megszűnik a Buissonnets bérlete.

Az 1890. év nagy felfedezése: Izaiás. Teréz elmélyed a Szenvedő Szolgáról szóló izaiási jövendölésekben, felfedezi az elrejtett Isten Arcának szépségét. Jézus a Szenvedő Szolga! Hát ő akarhatna-e valami mást, mint szenvedni és szolgálni? Nemde ez Jézus iránti szeretetének legbiztosabb valóra váltása? Ugyanezen az úton vezet Keresztes Szent János: «*hogyan elérd, ami még nem vagy, arra tarts, hol semmi sem vagy . . . Hogyan elérd, amit még nem ismersz, arra tarts, hol mit sem ismersz . . .*» A fogadalmára készülő Teréz (januárról elhalasztják szeptemberre!) azt írja, hogy annak lesz hitvese (*épouse*), akinek Arcát el van rejtve, akit senki sem ismert föl. Ebben az elrejtettségben Teréz az ingyenes, az istenien tékozló szeretetet öleli át; ő maga is rejtett, csendes, nagyon észrevétlen akar lenni. Fogadalmát megelőző lelkigyakorlatában nagy lelki szárazsággal küszködik. A kánoni vizsgálaton ismét megerősíti: Azért jött a kármelbe, hogy lelkeket mentsen és főképp, hogy a papokért imádkozzék. (Ez utóbbi elhatározásának eredetét római utazásának tapasztalataira kell visszavezetnünk.)

1890. szeptember 8-án tesz fogadalmat. Királynőnek érzi magát, aki most mérték nélkül osztogathatja a Király kincseit: válogatás nélkül, mindenkinek. Nem kevesebbet óhajt, mint hogy minden bűnös térjen meg és minden lélek szabaduljon ki a tisztítóüzből. Magának csak egyet kér: «*a szív és a test vértanúságát*». Megérkezik XIII. Leó pápa áldása: az Egyház feje szentesíti az «*örült gyerekkaland*» hitelességét. A fogadalmas Teréz teljes jogú tagja lesz a kis kármelita közösségnek.

A Gyermekek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Teréz nővér előtt hősi példák állnak. A kor kármelita eszménye valóban csodálnivaló. Erőslelkű nők tesznek hősiesség önfelajánlásokat, végeznek iszonyatos vezekléseket, hogy kiengeszteljék a romlott világ bűnőseit, a miatt haragvó és büntető isteni igazságosságot. Aggályos pontossággal tisztogatják lelküket, hősiesség elszántsággal viselnek minden megpróbáltatást és gyakorolják az erényeket, hogy saját megszentelődésükön dolgozzanak. Ezekről a példákrol olvasnak az étkezések alatt, ezek hősiességét idézgetik a rekreációban. Teréz érzi, nem ez az ő ösvénye. A Lélek járatlan utakra viszi, ő pedig szabadon követi ezt az irányítást.

Most másodszor kell kitörnie a bűn-büntetés-bűnhődés fojtogató köréből. Egyedül van, sötétben jár, de szeret Valakit! «*Mit jelent szeretni? Odaadni mindent, odaadni önmagunkat!*» Ez az odaadás kisöpör belőle minden félelmet, bizalmatlanságot. Nagy örömmel végzi a kármelben szokásos vezekléseket, de ezeken kívül óvakodik a rendkívüli testi penitenciától. (Később nővéreit is óvja az ilyen szélsőségektől, különösen Ágnes anyát.) A szív vértanúságát éli a hétköznapi élet szürke egyhangúságában. Most is örömet akar szerezni Jézusnak, mint kislány korában. De most az érett nő szeretetével, feltétlen hűségével és odaadásával. Meghallja pl. a közösségben mindig elhangzó «jóakarató» megjegyzéseket és tündéri mosollyal válaszol . . . Skapuláréját úgy tűzi meg valaki, hogy vállát is átszúrja: örömmel jár így órákon keresztül . . . Óvakodik attól, hogy a hidegtől megdermedt kezét megdörzsölje: nehogy a jó Isten észrevegye, hogy fázik . . . Mindent megeszik, amit eléadnak, így rendszerint a maradékot kapja . . . stb. De mégis mindent csak Istentől vár. «*Azt hiszem, a jó Istennek nincs szüksége évekre ahhoz, hogy szeretetének művét egy lélekben megvalósítsa; Szívének egyetlen sugara egy pillanat alatt virágba boríthat mindent*».

1891 októberében végzett lelkigyakorlata alkalmával kapja meg először a jóváhagyást: Alexis Prou megerősíti, hogy jó úton halad. Teréz szinte szárnyakat kap, bizalma nem ismer korlátokat.

December 5-én meghal Geneviève anyja, a lisieux-i kármel alapítója; «A mi Istenünk a béke Istene» mondatot és egy haláltusájában letörölt könnycseppet őriz tőle Teréz szent örökségként. December végén súlyos influenzajárvány tizedeli meg a kolostor lakóit. A tizennyolc éves Teréz nővér fiatalos energiával áll helyt. Betegeket ápol, sekrestyés, kiségit a portán, imádkozik s teljesíti az utolsó szolgálatokat a halottak mellett. Ezekben a hónapokban különleges engedéllyel minden nap áldozik. Egészséges, kiegyensúlyozott, talpraesett, gyakorlati. Boldog.

Teréz belső forradalma annyira észrevétlen, hogy nővértársai alig vesznek róla tudomást. Ágnes nővér el van foglalva a Gonzága anyával folytatott csatározásokkal; közeledik az előljáróválasztás ideje, s ez már hónapokkal előbb hidegháborús atmoszférát teremt a kármelben. «Ha tudtam volna, hogy mi folyik ott, felgyújtottam volna a kolostort!» – mondta később Delatroëtte abbé. Gonzága anyja mindig nagy elismeréssel szól Terézről: «*Korára nézve még gyermek* – írja egy

levélben –, *de bölcsesség, tökéletesség és nagyfokú körültekintés jellemzi . . . Misztikus és komikus egy személyben, minden jól áll neki. Könnyekig meghat mindenkit nagy áhítatával, a rekreációban pedig halálra nevettei a közösséget*». Teréz, bár Martin lány, mégsem tartozik a «Martin-klikkhez», amely csendes háborút visel Gonzága anyja ellen. Teréz «párton-kívüli»; szíve mélyén természetesen örülne, ha «kismamája» lenne az előljáró, de változatlan természetfeletti szeretettel ragaszkodik Gonzága anyához, aki hol szent előljáróként, hol féltékeny, autokrata arisztokrataként viselkedik (sértett hiúságában egyszer az ablakon akarja kivetni magát). Teréz nagy diplomata, igyekszik csillapítani a forrásban levő kedélyeket. A választáson Ágnes anyja «győz»; az újoncok nevelését természetesen Gonzága anyára kell bíznia. Teréz kéri, hogy a noviciátusban maradjon. Gonzága anyja mellett soha nem körvonalazott hivatalt visel: segít a nálánál jóval idősebb újoncnővérek nevelésében. Hogy ez a hivatal mennyi tapintatot, alázatot, nagylelkű szeretetet követel, azt még elképzelni is nehéz. De Teréz győzi: leleménnyel, diplomáciával emberi síkon, feltétlen hűséggel, engedelmességgel, lobogó szeretettel és Lélek-sugallta bölcsességgel természetfeletti síkon.

Időközben viszontlátják apjukat, akit háromévi távollét és eredménytelen kezelés után visszaszállítanak Lisieux-be. Mozgásképtelen, tolókkocsiban hozza el Céline a kármel beszélőszobájába. Mindnyájan tudják, hogy ez az utolsó találkozás a földön. Louis Martin a búcsúzaskor csak egy szót tud kiejteni: «*Au ciel*», Az égben. «*Jézus végtelen szeretettel szeret minket, hogy így bánik velünk*» – vigasztalja Teréz zokogó nővéreit. «*Micsoda kiváltság, hogy Jézus ily nagy fájdalmat küldött nekünk . . . Az egész örökkévalóság nem lesz elég arra, hogy hálát adjunk érte!*»

Ebben az évben egyenesedik ki Teréz írása; Ágnes anyától még erre is engedélyt kellett kérnie! – Társai kérésére verseket kezd írni. Egy-egy ismert dallam ritmusára születnek ezek az egyszerű, költeménynek alig nevezhető írások: Máriáról, a gyermeki bizalomról, a szeretetből odaadott életről. 1894 januárjában még nagyobb vállalkozásba kezd: színdarabot ír az öt 400 évvel megelőző fiatal vértanúról, Szent Johannáról. A «színművet» egy rekreációban adják elő. Teréz játssza a főszerepet, teljes átéléssel. A fényképezőgép megörökítette Johanna-Terézt. Nehéz láncokkal a kezén a börtön sarkában vár a kivégzésre. Mellette egy korsó víz, a földön szalmatörek . . . Az előadás

során majdnem baleset történik: meggyújtják a máglyát, a tűz belekap Teréz ruhájába. A nézők sikoltozva kapkodnak víz után, Teréz meg sem mozdul. . . . Teljesen azonosul a fiatal vértanú odaadásával. Két évvel később ezeket írja: *«Újból elolvastam azt a darabot, amit Jeanne d’Arc-ról írtam. Abban megtalálhatja a halállal kapcsolatos érzelmeimet; valamennyit kifejeztem»*.

V. «A bűnösök asztalánál»

1890 tavaszán sokat köhög. Olykor kiküldik a kórusról, hogy ne zavarja az imát. Valami ártatlan kis toroköblögetőt is kap, aztán napi-rendre térnek a dolog felett. Időközben a noviciátus két újonccal szaporodik: a későbbi Szentháromságról nevezett Mária nővér Teréz egyik leghűségesebb tanítványa lesz. Július 29-én meghal édesapjuk, szeptember 14-én már Céline is a kármel lakója. Léonie, a család «rút kiskacsája» ismét megpróbálkozik a vizitációs kolostorral, sikertelenül. Ágnes anya parancsára Teréz megkezdi gyermekkori emlékeinek leírását. Született elbeszélő – ennek már a bencés nővérek internátusában is tanújelét adta – és mivel mindent le kell írnia, amire csak emlékszik, egyik iskolásfüzet a másik után telik meg. Merész üzenetét oly szépen csomagolja, hogy Ágnes anyának fogalma sincs arról, hogy amit olvas, nem bájos csevegés, a «kis Teréz», a «kis királynő» újraéledése, hanem a XIX. század lelki forradalmának egyik csodálatos dokumentuma. Annak sem tulajdonít különösebb jelentőséget, hogy Teréz, hirtelen indításra, 1895. június 9-én, Szentháromság vasárnapján, engedélyt kér, hogy felajánlhassa magát az irgalmas Szeretetnek. Június 11-én, Céline-nel együtt teszi a felajánlást (1). Ez nem más, mint a szerető szívű Teréz abszolút ajándéka a Szeretet Istenének. Stílusban, megfogalmazásban emlékeztet ugyan a korban annyira divatos hősies önfelajánlásokra – ezért is kapta meg egy fejbőlintással az engedélyt! – de tartalmában teljesen különbözik. Indítéka a tökéletes szeretet vágya és az irgalmas Szeretet iránti teljes bizalom. Viszonzásul nem valamit akar kapni, hanem magát Istent,

(1) Lásd a szemelvények között.

aki Szeretetet. Hagyni akarja, hogy Isten élje benne életét: «*Arra vágyom, hogy szent legyek, de érzem tehetetlenségemet, s ezért azt kérem Tőled, Istenem, hogy Te magad légy a Szentségem*».

Teréz tehát elismeri, hogy semmire sem képes, hogy Isten irgalmas szeretetének ajándékából él. Örvendezve fogadja el, hogy «semmi», s ennek az igazságnak tudatában lesz alkalmas arra, hogy befogadja a «Mindent», Akinek hároméves kora óta mindenben igent mondott. De azt is tudja, hogy a végtelenül irgalmas és szerető-szívű Isten mindenkinek kész odaadni önmagát: szeretetét. Ezért tág szívvel hirdeti a «kis út» tanítását. Elsősorban az újoncnak és nővéreinek, de erre buzdítja két hithirdető testvérét: Bellière és később Roulland abbát is. Utóbbi egészen közel érzi magához; testvéreinek szólítja és nagy szeretetében a vértanúság kegyelmét kívánja neki . . .

A felajánlását követő pénteken a keresztutat végzi a kóruson. Ismét rendkívüli kegyelmet kap. Úgy érzi egy pillanatra: szívét halálra sebezte a szeretet. Mintha villám hasítana belé, azt hiszi: elég.

Közben folyik tovább a kármel megszokott élete. Augusztus 15-én egy újabb «családtaggal» szaporodik a közösség; belép unokahúguk, a rettegett Guérin nagybácsi leánya, Marie. Őt is Teréz neveli. 1896. február 24-én Céline tesz fogadalmat. Gonzága anyja ezt is el akarja halasztani (most nem ő a perjelnö, de hivatalosan ő az újoncmesternő); ez az első alkalom, hogy Teréz hevesen szembeszáll vele. Senkinek sincs joga arra, hogy másoknak ilyen szenvedést okozzon, ezt hangoztatja. (Teréz szenttéavatásának egyik súlyos akadálya volt ez az incidens!) Március elejétől ismét hidegháborús feszültség. Gonzága anyát csak a hetedik fordulóra választják meg perjelnőnek, a választás viszontagságai megviselik a kolostor minden lakóját. Teréz, aki jogilag még mindig a noviciátushoz tartozik, nem rendelkezik szavazati joggal. Gonzága anyja meghagyja őt eddigi hivatalában, de a hivatalos újoncmesternői tisztet most is magának tartja fenn.

1896. április 2-án, nagycsütörtökön, Teréz éjfélig virraszt az Eucharisztia előtt. Mikor felmegy cellájába, váratlanul vért hány. Ujjong az örömtől, jelentéktelen balesetként ad róla hírt előljárójának, így az megengedi, hogy teljes szigoróban folytassa a kármel kemény nagybőjti gyakorlatait. Teréz kimondhatatlanul boldog, reméli, hamarosan célba jut. Pedig még tizenhét hónap kegyetlen fizikai

szenvedése, lelki sötétsége vár rá. Életének ezt az utolsó szakaszát a hit éjszakájában kell végigküzdenie. Most ismerkedik meg igazán a bűn misztériumával (1).

Az antiszemitizmus, a szabadkőművesség és a divattá vált sátán-kultusz hírhullámai elcsapnak a kolostorig is; belül pedig a hiúság, a hatalmi törekvések és a szeretet nyilvánvaló jeleit kell látnia. Teréz, ítélkezés helyett, arra a következtetésre jut, hogy maga is egy a sok bűnös közül; kizárólag Isten ingyenes szeretete óvja meg attól, hogy elbukjék. Teljes készséggel ül a bűnösök asztalához, hogy megossza kenyerét azokkal, akik vele együtt rászorulnak Isten irgalmára. Most is mindent a szerettől vár, Isten ingyenes jóságától: « *Nincsenek érdemeim. Csak örömet akarok szerezni a jó Istennek . . . Ha érdemeimre számítanék, kétségbe kellene esnem!* » A szeretet merészségével mond ilyeneket: « *A legfontosabb teljes búcsú, amelyet mindenki elnyerhet a szokásos feltételek nélkül: a szeretet teljes búcsúja, azé a szereteté, amely befödi a bűnök sokaságát.* »

Teréz nem « felülről », tisztasága, hite, erényei és magasztos hivatása magasáról tekint le a « szegény bűnösökre », hanem egynek tudja magát velük. Társai nem értik, miért boldog, hogy « üres kézzel áll a jó Isten elé » . . . S alig-alig sejtik, hogy a fokozódó fizikai szenvedéseken túl Teréz élete legnagyobb megpróbáltatását éli át. Önéletrajzi írásában megrendítő sorokat olvasunk arról a lelki sötétségről, amely ezektől a hónapoktól kezdve körülveszi. Megtapasztalja a hitetlenek szörnyű reménytelenségét. Akar hinni, a Credo szövegét állandóan a szíve fölött hordja, de úgy érzi, az ég talán nem is létezik . . . Sűrű ködben, vég nélküli sötét alagútban halad a megsemmisülés felé . . . (1)

Ameddig tud, talpon marad. 1896 szeptemberében tíznapos lelki-gyakorlatot tart. Megerősödik hivatásában; ezt csak egyetlen szóban foglalja össze: szeretet. Ez a régóta választott minden! « *Megértettem, hogy a szeretet minden hivatást egybefoglal, hogy a szeretet minden, hogy átfog minden időt, minden helyet . . . egyszóval: hogy a szeretet örök. Akkor eszeveszett örömben fölkiáltottam: Jézusom, Szerelmem, végre megtaláltam hivatásomat, az én hivatásom a*

(1) Lásd szövegválogatás.

(1) Lásd szövegválogatás.

Szeretet! Igen, megtaláltam a helyem az Egyházban, s ezt a helyet, Istenem, Te adtad nekem. Az Egyház Szívében én a szeretet leszek . . . Így minden leszek . . . Így minden álmom valóra válik».

Ebben a hónapban fogalmazza meg Mária nővére kérésére kéziratának második részét. Jézushoz címzett levél ez a gyöngyszem írás, szeretet-hivatásról szóló bensőséges vallomás.

Novemberben kilencedet végeztetnek vele gyógyulásáért, hogy – missziós vágyainak megfelelően – az újonnan alapított saigoni kármelbe menjen. A kilenced alatt állapota annyira rosszabbodik, hogy erről a tervről végképp le kell tennie. Még mindig nem tudják, mi baja van, ennek megfelelően gyógykezelése is igen szegényes. Az 1897-be forduló tél igen kemény. Bár állandó láza van, köhög, továbbra is dolgozik: az újoncokkal foglalkozik, fehérműt javít. Nagyböjt kezdetén Xavéri Szent Ferenchez végeznek kilencedet; ő maga azt kéri, hogy halála után jót tehessen a földön . . . Április elején ír először valamit betegségéről . . . Már nem tud eljárni a kórusra, nem vesz részt a közös imán. Ágnes anya elkezdi jegyezgetni Teréz szavait; a «kicsike» egyre gyengül, de oly kedveseket mond, hogy nem szeretné elveszteni egy szavát sem. Májusban a tű is kiesik Teréz kezéből; neki sincs más hivatala – mint alig néhány évtizede Bernadette-nek –, mint hogy beteg legyen. Ágnes nővér csak most szerez tudomást arról, hogy húga egy évvel ezelőtt vért hányt. Szemrehányást tesz Teréznek, miért nincs bizalommal «kismamájához». És még Teréznek kell őt csillapítania, majd vigasztalnia! Ágnes nővér ráveszi Gonzága anyát: parancsolja meg Teréznek, hogy fejezze be önéletrajzát. Így születik meg a kézirat harmadik része. Teréz szerzetesi életéről számol be. A címzett most Gonzága anyja. Teréznek utoljára van alkalma, arra, hogy kifejezze hűséges ragaszkodását és szeretetét a «Martin-párt» nagy ellenfele iránt . . . Az Énekek Énekének egy mondatáról hosszan elmélkedik: «*Vonj engem magad után, siessünk keneteid illata után*» (Én 1,3).

Ezt az írását már a betegszobában fejezi be; ide július 8-án viszik le. A hátralevő tizenkét hétben Teréz belső sötétsége áthatolhatatlanná válik. Tudja, hogy meghal, fuldoklik, vért hány, sír – közben szó-játékokat gyárt, megneveteti környezetét, végtelen hálával fogadja a gondoskodást. Július végén már halálát várják, 30-án este felveszi a betegek szentségét. De váratlanul jobban lesz, fiatal szervezetét nehezen gyűri le a tüdőbaj. Szenvedéseit a hitetlenekért ajánlja fel; Jézus-

hoz és az Atyához szólva ilyeneket kérdez: «*Egy olyan tökéletlen lélek, mint én, hogyan vágyódhat arra, hogy a szeretet teljességét birtokolja? Jézus, egyetlen Barátom, mondd meg nekem, mi ez a misztérium?*» – «*Istenem, könyörgök, válaszolj nekem, alázattal kérdezzek: Mi az igazság? Add, hogy úgy lássam a dolgokat, amilyenek, hogy semmi se hintsen port a szemembe!*»

Augusztus 15-től szenvedései kibírhatatlanokká válnak. A kor gondolkodásmódjának megfelelően nem kap csillapítókat, tüzes tűszúrá-sok százaival kezelik. A végsőig lesoványodik, kiálló csontja átszúrja a bőrét; a tuberkulózis a két tüdeje után áterjed a beleire. Könyörög, ne hagyjanak mellette semmi gyógyszert, nehogy az öngyilkosság kísértése vegyen erőt rajta. Teljes benső sötétsége ellenére két roham között van ereje tréfálni, mosolyogni, régi gyermekkori baba-selypítéssel jókedvre deríteni nővéreit. Augusztus 19-én áldozik utoljára; a betegek áldoztatása abban az időben oly hosszú és fárasztó ceremónia, hogy Teréz képtelen azt többé végigélni. Magánya teljessé válik. Nem fizikailag, mert hiszen Céline ápolja, Ágnes anyja is minden szabad percét nála tölti. De most valami végső értetlenség von válaszfalat a «baba» és «kismamája» közé. Ágnes anyja jegyzetfüzettel áll a haldokló Teréz mellett, hogy egy szavát se veszítse el. Utolsó, halálos ágyán sóhajtott mondatait, fuldokló szavait: megörökítik! (1) Teréz még mindig készségesen gyakorolja a testvéri szeretetet! De néha azt érzi, nem bírja tovább: felindul, sír, de aztán mosollyal viszonozza a tapintatlan megjegyzéseket . . . «*Istenem, én tudom, hogy Te nem kérsz tőlem semmi lehetetlent. Látod, hogy soha nem tudnám úgy szeretni nővéreimet, amint Te szereted őket, ha csak nem Te magad szereted őket bennem*». Tanúja Ágnes nővér és Gonzága anyja vitáinak, amelyek főképp az orvosi látogatások szükségessége körül robbannak ki. Léonie, az egyetlen kívülrekedt Martin lány, valamint a Guérin család, igyekeznek Teréz minden kívánságát teljesíteni. Kis zenélődobozt kap, Léonie takarót varr neki; Teréz még egy utolsó kis levélkében meghatottan hálálkodik érte. Fialat szervezete még egy utolsó erőfeszítést tesz: finom ételeket kíván, hirtelen farkasétvágya lesz, de a beküldött finomságokból alig tud valamit magához venni.

(1) «*Novissima verba*»; magyarul: *Szent Teréz utolsó beszélgetései* (ld. Irodalom).

A betegszoba ablakán keresztül nézi a ragyogókék augusztusi eget, de bevallja: csak ebben az anyagi szépségben gyönyörködik . . . A másik Ég, az égi haza, sötétebb előtte, mint valaha.

Szeptember 8-án, a Szent Szűz ünnepén és fogadalmának évfordulóján utoljára fog ceruzát remegő kezébe, hogy köszöntse égi Anyját: « *Ó Mária, ha én volnék az ég Királynője és Te volnál Teréz, én inkább Teréz szeretnék lenni, hogy Te legyél az Ég Királynője!!! . . .* »

Csont-bőrré soványodott lábai feldagadnak, lassanként leáll szervezetében minden életműködés. Már a bal tüdejét is majdnem teljesen felemésztette a kór, alig tud lélegezni. Apró kis sóhajokat hallat, hogy némi levegőhöz jusson. Ágnes anya sajnálkozik mellette: mennyit szenvedett és szenved! « *Igen! Micsoda kegyelem, ha hite van valakinek! Ha nem lett volna hitem, pillanatnyi habozás nélkül öngyilkos lettem volna . . .* » De aztán ezzel a mondattal üti el a sajnálkozást: « *Amikor már nem bírom, hát nem bírom tovább és kész!* » Verítékben úszva könyörög: « *. . . Istenem! . . . könyörülj kicsi . . . lá . . . lá . . . lányodon!* » Ágnes anyát hívogatja: « *Mama! . . . Nem kapok földi levegőt. Mikor adja meg nekem a jó Isten a menny levegőjét?* »

Szeptember 29-én már látszanak rajta a haláltusa jelei. Hörög, kapkodja a levegőt, verejtékezik. A közösség egy óra hosszat imádkozik ágya körül, aztán magára hagyják. Délben megkérdezi Gonzága anyát: « *Anyám; ez már a haláltusa? . . . Hogy fogok meghalni? Ó soha nem fogok tudni meghalni!* » Este Ágnes anyát aludni küldi, a később még benéző Gonzága anyának ennyit mond: « *Igen . . . Istenem, Igen Istenem, . . . én mindent akarok!* »

Szeptember 30-án bevallja: « *Ez a csupasz halálküzdelem, a vigasz minden enyhítése nélkül* ». Fuldoklik, biztatják, hogy hamarosan vége lesz: « *Igen, de mikor? Istenem, könyörülj szegény kislányodon! Könyörülj rajtam!* » « *Istenem, Istenem! Te olyan jó vagy! . . . Ó igen, jó vagy, én tudom . . .* »

Kéri Gonzága anyát, hogy készítse elő a halálra. Az biztosítja, hogy az előkészület már megtörtént, hiszen Teréz mindig gyakorolta az aláztatosságot. « *Igen, úgy tűnik, hogy mindig csak az igazságot kerestem. Igen, megértettem, mi a szívbeli aláztat . . . Úgy gondolom, aláztatós vagyok* ». Kicsit később: « *Mennyi mindent írtam a szenvedés utáni vágyamról. Ez mind nagyon igaz . . . Nem, nem bánom, hogy odaadtam magam a Szeretetnek!* » Kis szünet után: « *Soha nem hittem*

volna, hogy ennyit lehet szenvedni! Soha! Csak azzal tudom megmagyarázni: égtem a vágytól, hogy lelkeket mentsek!» Arca hirtelen elváltozik, reszket egész testében. Kezében feszületét szorongatja, teljesen magánál van. Nővértársai körülötte, a Guérin család és Léonie a templomban imádkoznak . . . Utolsó szavai: «*Ó szeretlek!*» Eltorzult arca most kisimul, szeme messze tekint . . . Mária nővére gyertyával lép mellé, de Teréz szeme nem rebben a fényre. Néhány pillanat múlva utolsót sóhajt, feje lehanyatlik.

Hazaért. Az Égbe!

EGY LÉLEK TÖRTÉNETE

(Részletek)

Megtérés

«1886. december 25-én kaptam meg a gyermekkorból való kilépés, azaz a teljes megtérés kegyelmét.

Az éjjeli miséről tértünk haza; ott abban a boldogságban volt részem, hogy az erős és hatalmas Istent fogadhattam magamba. A Buissonnets-ba való hazaérkezés után szoktam nagy örvendezéssel kiszedni a cipőimet a kandallóból; gyermekkorunkban annyi örömet okozott ez a szokás, hogy Céline továbbra is kisbabaként akart kezelni, minthogy én voltam a legkisebb a családban . . . Papa mindig nagyon szerette látni boldogságomat, hallani az örömkialtásokat, miközben egyenként húztam elő a meglepetéseket az elvarázsolt cipelőkből; az én drága Királyom vidámsága még csak növelte boldogságomat, de Jézus, aki most meg akarta mutatni, hogy végre meg kell szabadulnom a gyerekkor hibáitól, megvonta tőlem ezt az ártatlan örömet is. Megengedte, hogy Papa, akit nagyon kifárasztott az éjjeli mise, meglátva a kandallóba helyezett cipőket, bosszankodjék és olyan szavakat ejtsen ki, amelyek szíven szúrtak: 'Na szerencsére, ez az utolsó év! . . .' Felmentem a lépcsőn, hogy leoldjam kalapomat. Céline, aki ismerte érzékenységetem és látva, hogy szememben már könnyek csillognak, majdnem elsírta magát, mivel nagyon szeretett és megértette bánatomat: 'Ó Teréz, monda, ne menj most le, túlságosan nagy fájdalmat okozna, ha most mindjárt megnéznéd a cipőidet.' De Teréz már nem a régi volt, Jézus megváltoztatta a szívét! Lenyelve könnyeimet gyorsan leszaladtam a lépcsőn és elnyomva heves szívdobogásomat kiszedtem a cipőimet, Papa elé raktam őket és egy királynő boldog arckifejezésével örven-

d e z v e húztam elő minden egyes darabot. Papa jókat nevetett, egészen felvidult, Céline pedig azt hitte, hogy á l m o d i k ! . . . De szerencsére ez maga volt az édes valóság; a kis Teréz ismét megtalálta azt a lelkierőt, amelyet négy és fél éves korában veszített el és most már mindörökre meg kell őriznie! . . .

Ezen a f é n n y e l t e l t é j s z a k á n kezdődött meg életem harmadik, valamennyi között a legszebb, az Ég kegyelmeivel legbővebben elárasztott korszaka . . . Azt a művet, amelyet tíz év alatt sem tudtam elvégezni, Jézus véghezvitte, beérve j ó a k a r a t o m m a l , amely soha nem hiányzott belőlem. Az apostolokkal én is azt mondhattam Neki: 'Uram, egész éjjel halásztam, de nem fogtam semmit' (1). Jézus hozzám még irgalmasabb volt, mint tanítványaihoz, mert Ó m a g a r a g a d t a k é z b e a hálót, vetette ki és húzta vissza halakkal telten . . . A l e l k e k halászává tett engem; nagy vágyat éreztem, hogy a bűnösök megtérésén fáradozzam, ezt a vágyat még soha nem éreztem ennyire élénken . . . Egyszóval: azt éreztem, hogy szívembe belépett a s z e r e t e t , az az igény, hogy elfeledkezve magamról, örömet szerezzek másoknak; és attól kezdve boldog voltam! . . .

Egy vasárnap, miközben Keresztrefeszített Urunk képét néztem, hirtelen megdöbrentett az egyik Isteni kezéből lehulló vér, nagy fájdalom fogott el arra a gondolatra, hogy ez a vér a földre esik anélkül, hogy valaki is sietne összegyűjteni. Akkor elhatároztam, lélekben a Kereszt lábánál fogok tartózkodni, hogy az arról leömlő drága isteni harmatot fölfogjam; ugyanis megértettem, hogy ezt majd a lelkekre kell széthintennem . . . Lelkemben állandóan visszhangzott Jézusnak a Kereszten elhangzott kiáltása: ' S z o m j a z o m ! ' (2)' Ez a szó eddig ismeretlen, lángoló buzgóságot lobbantott fel bennem . . . Csillapítani akartam Szerelmesem szomját és közben úgy éreztem, elemészt a l e l k e k utáni s z o m j ú s á g . . . Akkor még nem a papok, hanem a n a g y b ű n ö s ö k lelke vonzott, é g t e m a vágytól, hogy megmentsem őket az örök lángoktól . . . »

(Histoire d'une âme, 113–115.)

(1) vö. Lk 5,5.

(2) JN 19,28.

Rómában . . .

«*Boldog vagyok, hogy Rómában voltam, de megértem azokat a világiakat, akik azt gondolták: Papa azért indult velem erre az utazásra, hogy eltérítsen a szerzetesi élet gondolatától; valóban, volt ott egy s más, amely egy kevésbé szilárd hivatást megingathat. Soha nem éltünk nagyvilági életet és most, Céline és én, az előkelőségek között találtuk magunkat; ugyanis szinte kizárólag ezekből tevődött össze a zarándoklat. Ah, távol attól, hogy megszedüljünk a mindenféle címektől és 'de' szócskától, az egész csak füstnek tűnt nekünk . . . Messziről mindez egy kevés port hintett néha a szemembe, de közelről láttam, hogy nem mind arany, ami fénylik, és megértettem a Krisztus Követésének ezeket a szavait: 'Ne hajszoljátok azt az árnyékot, amit nagy névnek szoktak hívni, ne vágyódjatok ezerféle kapcsolatra, se pedig akár egy embernek is rendkívüli barátságára' (1).*

Megértettem, hogy az igazi nagyság nem a névben van, hanem a lélekben, amint Izaiás is mondja: 'Az Úr majd MÁS NEVET ad választottainak' (2); ugyanezt mondja Szent János is: 'A győztesnek egy fehér követ adok, a kövön ÚJ NÉV áll, amelyet más nem ért, csak aki megkapja' (3). 'Tehát csak az Égben fogjuk megtudni, mi a nemesi címünk.' 'Akkor fogja mindenki megkapni Istentől azt az elismerést, amelyet megérdemel' (4), és aki a földön Jézus iránti szeretetből a legszegényebb, a legelfelejtettebb akart lenni, az lesz a legelső, a legelőkelőbb és a leggazdagabb! . . .

Második fontos tapasztalatom a papokra vonatkozik. Mivel soha nem éltem a közelükben, nem értettem a Kármel reformjának fő célját. Elragadónak tűnt az a gondolat, hogy a bűnösökért imádkozzam, de hogy a papok lelkéért – akikről azt hittem, hogy tisztábbak a kristálynál – ezen meglepődtem! . . .

Ah, a hivatásomat Itáliában értettem meg, ott nem kellett nagyon messzire mennem, hogy szert tegyek erre a nagyon hasznos ismeretre . . .

(1) Kempis: *Krisztus követése*, III. 24.2.

(2) *Iz* 65,15.

(3) *Jel* 2,17.

(4) *1Kor* 4,5.

Egy hónapig sok szent pap közelében éltem, és láttam, hogy bár magasztos hivatásuk az angyalok fölé emeli őket, ettől még nem kevésbé gyöngé és törekeny emberek . . . Ha ezeknek a szent papoknak a viselkedése – akiket az Evangéliumban Jézus 'föld sójának' nevez – nyilvánvalóvá teszi, milyen égetően szükségük van imára, mit mondjunk azokról, akik langyosak? Nem Jézus mondta-e még ezt is: 'Ha a só ízét veszti, ugyan mivel sózzák meg?' (5).

Ó Anyám, milyen csodálatosan szép az a hivatás, amelynek célja: a lelkeknek szükséges só megőrzése! Ez a Kármel hivatása, mivel imáink és áldozataink egyetlen célja, hogy az apostolok apostolai legyünk, imádkozzunk értük, amíg ők szavaik és főképp példájuk által evangélizálják a lelkeket . . . Meg kell állnom, mert ha egyszer elkezdek beszélni erről a témáról, sose fogom befejezni! . . . »

(i.m. 140–142.)

Biztos utakon

« A fogadalmamat követő évben, azaz két évvel Geneviève anya halála után, nagy kegyelmeket kaptam a lelkigyakorlatban (1). A közösen tartott lelkigyakorlatok nekem rendszerint még nehezebbek, mint azok, amelyeket egyedül tartok, de ez az év kivétel volt. Nagy buzgósággal végeztem az előkészítő kilencedet, nem törődve azzal a gondolatommal, hogy a lelkigyakorlatot adó atya úgy sem fog megérteni, mivel azt tartották róla, hogy elsősorban a nagy bűnösökkel tud jót tenni, nem pedig a szerzetesnőkkel. A jó Isten, aki meg akarta mutatni, hogy lelkemnek Ő az egyedüli vezetője, pontosan ezt, az általam nem eléggé értékelt atyát használta fel . . . Abban az időben mindenfélé nagy megpróbáltatások nehezédtek rám (olyanok, hogy néha azt kérdeztem magamtól, vajon létezik-e az Ég). Nem akartam belső állapotomról beszélni, mivel nem tudtam, hogyan fogalmazzam meg, de mihelyt beléptem a gyóntatószékbe, éreztem, hogy lelkem kitágul. Alig mondtam néhány szót, valami csodálatos módon megértett sőt kitálalta a többit . . . Lelkem nyitott könyvként állt

(5) Mt 5,13.

(1) Ezt a lelkigyakorlatot 1891. október 8–15-ig P. Alexis Prou (1844–1914) caeni ferences, a Saint-Nazaire-i ház akkori előjárója tartotta.

előtte, s Ő jobban olvasott benne, mint saját magam... Dagadó vitorlákkal bocsátott a bizalom és a szeretet hullámaira, amelyek már oly régen vonzottak, de amelyeken soha nem mertem előrehaladni... Azt mondta, hogy hibáim nem okoztak fájdalmat a jó Istennek, és hogy most, mint az Ő helyettese, az Ő nevében kijelenti, hogy nagyon meg van elégedve velem...

Ó, milyen boldogan hallgattam ezeket a vigasztaló szavakat!... Eddig még soha nem hallottam azt, hogy a hibák nem mindig okoznak fájdalmat a jó Istennek; ez a biztosítás örömmel töltött el és türelmet adott ahhoz, hogy elviseljem az élet száműzetését... És szívem mélyén éreztem, hogy ez igaz, mivel a jó Isten gyengédebb, mint egy Anya. És Ön, drága Anyám, nem kész-e mindig megbocsátani azokat az apró tapintatlanságokat, amelyeket akaratlanul elkövetek?... Hányszor volt részem ebben az édes tapasztalatban!... Semmiféle szemrehányás nem tudott annyira megindítani, mint szeretetének egyetlen megnyilvánulása. Olyan természet vagyok, akit a félelem visszahúzódnásra készít; szeretettel azonban nemcsak előrehaladok, hanem szárnyalok...

...Tapasztalából tudom: a boldogság nem más, mint elrejtőzni és a teremtmények előtt ismeretlennek maradni. Megértettem, hogy szeretet nélkül a nagy művek, legyenek bár a legcsodálatosabbak, mint a halottak feltámasztása vagy akár egész népek megtérítése: nem érnek semmit...»

(i. m. 197–199.)

Égi követség

«Drága Nővérem (1), azt kérte tőlem, hogy írjam le álmodat és 'kis tanításomat', ahogy azt nevezte... (Amikor írok, Jézushoz beszélek, így könnyebben kifejezem gondolataimat... De ez sajnos nem jelenti azt, hogy jól fejezem ki magam!)

1896. szeptember 8. (2)

(1) Teréz kéziratának második részét nővére, a Szent Szívről nevezett Mária nővér kérésére írja.

(2) Teréz fogadalmának hatodik évfordulója.

Ó Jézusom, Drága Kedvesem, ki fogja tudni elmondani, milyen gyöngédséggel, szelídséggel vezetted mindig kis lelkemet, hogyan ragyogtattad fel bennem kegyelmed sugarát még a legsötétebb vihar közepette is! . . . Jézusom, diadalünneped, Húsvét ragyogó ünnepe óta nagy vihar tombolt a szívemben, amikor május egyik szombatján (3) azokra a titokzatos álmokra gondolva, amelyek bizonyos lelkeknek osztályrészül jutnak, azt mondtam magamnak, hogy ez igen édes vigasztalás lehet, de én mégsem kérem. Este kis lelkem, az eget beborító felhőkre gondolva, megállapította, hogy a szép álmokat nem neki találták ki, és a viharban elaludt . . . A következő nap május 10. volt, Mária hónapjának második VASÁRNAPJA, valószínűleg annak a napnak évfordulója, amikor a Szent Szűz kegyesen rámosolygott kis virágjára (4) . . .

A hajnal első fényénél (álmomban) valami oszlopcsarnok-félében találtam magam; mások is voltak ott, de távolabb. Anyánk (5) állt csak mellettem, amikor hirtelen, anélkül, hogy láttam volna, hogyan léptek be, három, köpennyel és hosszú fátyollal borított kármelitát vettem észre; úgy tűnt, hogy Anyánkért jöttek, de azt világosan megértettem, hogy az Égből valók. Szívem mélyén felkiáltottam: Ó milyen boldog lennék, ha megláthatnám az egyik kármelita arcát! A szentek közül a legnagyobb, mintha meghallotta volna kérésemet, felém közeledett; térdre estem. Ó, boldogság! A Kármelita felemelte, vagy még inkább: megemelte fátyolát és beborított vele . . . Minden habozás nélkül felismertem Jézusról nevezett tiszteletreméltó Anna anyát (6), a franciaországi Kármel alapítóját. Arca szép volt, valami anyagtalan szépségű,

(3) 1896. május 9.

(4) Valóban, 1883 májusának második szombatján történt, hogy a Szent Szűz szobrán Teréz mosolyt látott és meggyógyult. De ebben az évben május második vasárnapja nem 10-re, hanem 13-ára esett.

(5) Gonzága anyja, az akkori perjelnö.

(6) Anna de Lobera (1545–1621) Spanyolországban született. 1570-ben lépett be az avilai Szent Józsefről elnevezett kármelbe; ez volt az első reformált kolostor. Avilai Szent Teréz tanácsadója és hűséges társa. Az ő kérésére írta meg Keresztes Szent János a Szellemi páros éneket; ő alapította meg az első reformált kármelita kolostorokat Franciaországban és Hollandiában.

sugarak nélküli és mégis, a mindkettőnket beborító fátyol ellenére láttam, hogy mennyei arcán valami kimondhatatlanul édes fény ömlik el, olyan fény amelyet nem máshonnan kap, hanem saját magából árad . . .

Nem tudom szavakkal felidézni lelkem ujjongását, ezeket a dolgokat érezni kell, nem lehet kifejezni . . . Már több hónap eltelt e drága álom óta, de lelkemben hagyott emléke semmit nem veszített frissességéből, Égi bájából . . . Még most is látom a Tiszteletreméltó Anya tekintetét és SZERETETTEL TELT mosolyát . . . Mintha még most is érezném azokat a kedvességeket, amelyekkel elhalmozott . . .

Látva, hogy mily gyengéden szeret, ki mertem mondani ezeket a szavakat: 'Ó Anyám, könnyörgök, mondja meg, sokáig hagy-e még a jó Isten a földön . . . Eljön-e hamar értem? . . .' Szeretettel mosolyogva ezt suttogetta a szent: 'Igen, hamarosan, hamarosan . . . Még ígérem.' – 'Anyám, tettem még hozzá, mondja meg nekem még azt is, nem kíván-e a jó Isten tőlem valami többet, mint az én szegényes tetteim és vágyaim? Meg van-e elégedve velem?' A Szent arca ekkor elmondhatatlanul gyöngédebb kifejezést öltött, mint mikor először szólt hozzám. Tekintete és simogatása volt a legédesebb válasz. Közben ezt mondta: 'A jó Isten nem kér semmi mást. Elégedett, nagyon elégedett! . . .' Miután ismét megsimogatott, nagyobb szeretettel, mint ahogy a leggyöngédebb anya becézheti gyermekét, láttam, hogy távolodik . . . Szívem örömben úszott, de eszembe jutottak nővéreim, még nekik is valami kegyelmet akartam kérni, de jaj! . . . felébredtem! . . .

Ó Jézus! a vihar elcsitult, az ég tiszta volt és nyugodt . . . hittem, éreztem, hogy van Ég, s hogy az Égben olyan lelkek laknak, akik szeretnek engem, akik gyermeküknek tekintenek . . . Szívemben annál élénkebb ez az élmény, mivel Jézusról nevezett Tiszt. méltó Anna Anya mindaddig teljesen közömbös volt előttem, soha nem fordultam hozzá, csak akkor gondoltam rá, amikor beszéltek róla, s ez ritkán fordult elő. Mihelyt megértettem, hogy ő mennyire szeret engem, hogy milyen kevéssé vagyok közömbös számára, szívemet szeretet és hála öntötte el, nemcsak az engem meglátogató Szent iránt, hanem az Ég minden Boldog lakója iránt . . .»

(i. m. 216–219.)

Vaksötétben . . .

« Szeretett Anyám (1), . . . ha valaki ismerné azt a megpróbáltatást, amely miatt már egy év óta (2) szenvedek, megdöbbenne! . . .

Az elmúlt évben a jó Isten megadta azt a vigasztalást, hogy teljes szigorában tarthattam meg a nagybőjti fegyelmet; még soha nem éreztem magam olyan erősnek, és ez az erő kitartott egészen Húsvétig. Mégis, nagypénteken Jézus meg akarta adni azt a reményt, hogy hamarosan meglátom Őt az Égben . . . Ó, milyen édes emlék! . . . Miután éjjelig a Sír (3) mellett maradtam, cellámba tértem, de alig tettem le fejem a párnára, éreztem, hogy valami habosan bugyborékolva tör fel az ajkamig. Nem tudtam, mi az, de azt gondoltam, hogy mindjárt meghalok, és lelkemet elöntötte az öröm . . . De mivel már elfújtam a lámpát, úgy gondoltam, meg kell várnom a reggelt ahhoz, hogy boldogságomról megbizonyosodjam, mert sejtettem, hogy vért hánytam. A reggelre nem kellett sokáig várnom, s mihelyt felébredtem, azonnal eszembe jutott, hogy valami örvendetes újság vár rám; az ablakhoz közeledve megállapíthattam, hogy nem csalódtam . . . Ah, lelkemet csordulásig megtöltötte ez a nagy vigasztalás, bensőleg meg voltam győződve arról, hogy Jézus halálának évfordulóján akarta hallatni első hívását. Olyan volt ez, mint egy édes távoli moraj, amely a Jegyes érkezését adja hírül (4) . . .

Nagy buzgósággal vettem részt a Primán és a bocsánatkérő káptalanon (5). Alig vártam, hogy rám kerüljön a sor, hogy a bocsánatkérés után bevalljam Önnek, Szeretett Anyám, reményemet és boldogságomat; de hozzátettem, hogy egyáltalán nem szenvedek (ez igaz volt), és azt kértem Ontól, Anyám, ne tegyen velem semmiféle kivételt. És valóban, megvolt az a vigasztalásom, hogy úgy tölthettem el a nagy-

(1) 1896. március 21-én ismét Gonzága anya lesz a perjelnö. Ágnes nővér sugalmazására ő parancsolja meg Teréznek, hogy folytassa emlékei leírását. Ez az ún. C kézirat.

(2) Hitellenes kísértései 1896. húsvétján kezdődtek.

(3) A nagycsüdtörtékről nagypéntekre virradó éjszakát a kármeliták imában töltik a kitett Oltáriszentség előtt.

(4) Kempis: *Krisztus Követése*, III. 47.

(5) Nagypénteken a perjelnö a szeretetről beszélt a közösségnek, utána a nővérek kölcsönösen bocsánatot kértek egymástól.

pénteket, amint kívántam. A Kármel szigora még soha nem tűnt nekem olyan elragadónak, az a remény, hogy hamarosan az Égbe megyek, ujjongó öröme készített. Elérkezett ennek a boldog napnak estéje, le kellett pihenni; mint az előző éjszaka, a jó Jézus most is megadta ugyanazt a jelet: hogy az Örök életbe való belépésem már nincs messze . . . Akkor oly élő tiszta h i t e t élveztem, hogy az Ég gondolata volt minden boldogságom, és nem tudtam elhinni, hogy vannak olyan bűnösök, akiknek nincs hitük. Azt hittem, ezek belső meggyőződésük ellenére mondják, hogy az Ég nem létezik, az a szép Ég, amelyben Isten Maga akar lenni örök jutalmuk. A húsvéti időnek ezekben az örvendező napjaiban Jézus megérezte velem, hogy valóban vannak olyan lelkek, akiknek nincs hitük, akik a kegyelemmel visszaélve elvesztik ezt az értékes kincset, a tiszta és igaz öröm egyedüli forrását. Megengedte, hogy lelkemet a legsűrűbb sötétség borítsa el, és az Égnek számomra oly édes gondolata csak harc, gyötrelmem tárgya legyen . . . Ennek a megpróbáltatásnak nem néhány napig, néhány hétig kellett tartania, hanem addig az óráig, amelyet a jó Isten megjelölt . . . és ez az óra még nem jött el . . . Szeretném kifejezni, amit érzek, de azt hiszem, sajnós, hogy ez lehetetlen. Utazni kell ebben a sötét alagútban, hogy megértsük sötétségét. Mégis megkísérlem, hogy hasonlattal érzékeltessem. Tegyük fel, hogy egy sűrű köddel borított országban születtem, soha nem láttam a csillogó nap által elárasztott és átalakított természet mosolygó arcát; igaz, gyermekkorom óta hallok ezekről a csodákról, és tudom, hogy az ország, ahol most vagyok, nem az én hazám, hogy van egy másik, amely után szüntelenül vágyódnom kell. Ezt a históriát nem annak a szomorú országnak valamelyik lakosa találta ki, amelyben én vagyok, ez biztos valóság, mert a csillogó nap országának Királya eljött a sötétség országába és itt élt harminchárom évet; de jaj! a sötétség egyáltalán nem értette meg, hogy ez az Isteni Király a világ világossága (6) . . . De Uram, gyermeked megértette ezt az isteni fényt, bocsánatodat kéri testvéreinek, és kész arra, hogy oly sokáig egye a fájdalom kenyerét, ameddig akarod, és az általad megjelölt nap előtt semmiképp sem akar felkelni a keserűségeknek ettől az asztaltól, ahol a szegény bűnösök esznek . . . De nem mondhatja-e a maga és testvérei nevében: Uram, légy irgalmas hozzánk, mert sze-

(6) Vö. Jn 1,5.9.

gény bűnösök vagyunk (7)! . . . Ó Uram, bocsáss el minket megigazultan . . . Hogy mindazok, akik előtt nem világít a Hit ragyogó fáklyája, egyszer meglássák annak fényét . . . Ó Jézus, ha szükség van arra, hogy az általuk beszennyezett asztalt egy olyan lélek tisztítsa meg, aki szeret Téged, szívesen eszem egyedül a megpróbáltatás kenyereit egészen addig, míg csak nem tetszik neked, hogy bevezess fényes birodalmadba. Csak egy kegyelmet kérek: hogy soha meg ne bántsalak! . . .

Szeretett Anyám, amit most írok, annak nincs folytatása; az én tündérmeséhez hasonló kis történetem hirtelen imává változott, és nem tudom, talál-e még valami érdekeset ezekben a zavaros és rosszul kifejezett gondolatokban. De végül is, Anyám, én nem irodalmi művet alkotok, hanem engedelmességből írok, és ha untatom, hát legalább azt látja, hogy gyermeke szeretné bizonyítani jóakarátát. Tehát nem csüggedek el, hanem folytatom kis hasonlatomat, ott, ahol abbahagytam. Mint már mondtam: az a bizonyosság, hogy egy napon messzire fogok indulni a szomorú és sötét országból, már gyermekkoromban megadatott nekem. Nemcsak hittem ezt azoknak a nálamnál okosabb személyeknek szavai alapján, akiket hallottam, hanem szívem mélyén éreztem a vágyódást is egy szebb vidék után. Amint Kolumbusz Krisztof zseniálisan megsejtette egy új világ létezését, amikor még álmodni sem mert volna erről senki, én is éreztem, hogy egy napon majd egy másik föld szolgál nekem állandó lakóhelyül.

De akkor az engem körülvevő köd még sűrűbb lett, behatolt a lelkembe és úgy beburkolta, hogy abban már többé nem tudom feltalálni Hazám drága képét; minden eltűnt! Amikor az engem körülvevő sötétségtől kifáradt szívemet annak a napfényes országnak emlékével akarom megpihentetni, amely felé vágyódom: gyötrelmeim megkét-szereződnek. Úgy tűnik, mintha a sötétség, a bűnösök hangját kölcsönözve, kigúnyolna és ezt mondaná: 'Úgy? Világosságról álmodozol, a legbalzsamosabb illatokban fürdő hazáról, mindezen csodák Teremtőjének örök birtoklásáról; azt hiszed, hogy egy napon kikerülsz a ködből, amely mindenfelől körülvesz! Hát csak menj, menj előre, örvendj a halálnak, amely nem azt fogja neked megadni, amit remélsz, hanem egy még mélyebb éjszakát, a semmi éjszakáját.'

(7) Lk 18,13.

Szeretett Anyám, a lelkemet elhomályosító sötétségnek ez a most megrajzolt képe annyira tökéletlen, mint az a vázlat, amelyet a modellről készítünk; mégsem akarok erről hosszabban írni, félek az istenkáromlástól . . . Attól tartok, már túl sokat is mondtam . . .

Ó bocsásson meg nekem Jézus, ha fájdalmat okoztam Neki, de Ő nagyon jól tudja azt, hogy ha nincs is meg bennem a Hit Öröme, igyekszem a hit tetteit gyakorolni. Azt hiszem, egy év óta sokkal többször indítottam fel a hitet, mint egész életemben. Minden alkalommal, amikor harcra kerül a sor, amikor kihív az ellenség, igazán bátran viselkedem: mivel tudom, hogy párbajozni gyávaság, ellenfelemnek hátat fordítok anélkül, hogy arcába nézve akár egy pillantásra is méltatnám; Jézusomhoz futok, Neki mondom el, hogy készen vagyok utolsó csepp véretem is kiontani annak megvallására, van Ég. Neki mondom el, hogy boldog vagyok, mivel a földön nem élvezhetem a szép Eget, azért, hogy egyszer majd az örökkévalóságra megnyissa azt a szegény hitetleneknek. És mégis e megpróbáltatás ellenére, amely megfoszt minden érezhető örömtől, így kiálthatok: – ‘Uram, MINDEN ÖRÖMMEL tölt el, amit Te teszel.’ (Zsolt XCI.) (8) Mert van-e nagyobb öröme, mint szenvedni a te szeretetedért? . . . Minél bensőbb a szenvedés, annál kevésbé tűnik a teremtmények szemébe, és annál inkább okoz neked örömet, Istenem! De ha valami lehetetlenség folytán te magad sem vennél tudomást a szenvedésemről, akkor is boldog lennék birtokában, ha azzal meg tudnék akadályozni, vagy ki tudnék engesztelni akár csak egyetlen, a Hit ellen elkövetett hibát . . .

Szeretett Anyám, lehet, hogy azt gondolja: eltúlzom ezt a megpróbáltatást; és valóban, ha azok után az érzések után itél, amelyeket az ebben az évben költött kis verseimben kifejeztem, úgy tűnhet Önnek, lelkem telve van vigasszal, hogy számára a hit fátyla már-már felszakadt, pedig . . . számomra ez már nem fátyol, hanem fal, amely egészen az égig magasodik és eltakarja a csillagos égboltot . . . Amikor az Ég boldogságáról, Isten örök birásáról énekelek, nem érzem ennek semmiféle örömét, mert egyszerűen csak arról énekelek, amit AKAROK HINNI. Igaz, a napnak egy egészen pici sugara néha bevilágít

(8) Zsolt 91,5.

ebbe a sötétségbe, és akkor a megpróbáltatás megszűnik egy pillanatra, hogy aztán ennek a sugárnak az emléke, ahelyett, hogy örömet okozna, még sűrűbbé tegye a sötétségemet.

Ó Anyám, még soha nem éreztem ennyire, milyen szelid és irgalmas az Úr: csak akkor küldte ezt a megpróbáltatást, amikor már megvolt az erőm annak elviselésére; korábban, azt hiszem, a kétségbeesésbe merített volna . . . Szeretett Anyám, azt hiszem, most már semmi sem akadályoz meg abban, hogy elszálljak, mert már csak egyetlen vágyam van: szeretni egészen a szeretet-halálig . . . (Június 9.) (9)».

(i.m. 239–245.)

«Felajánlás az irgalmas szeretetnek»

J.M.J.T.

*Önmagam felajánlása
egészen elégió Áldozatként
a Jó Isten Irgalmas Szeretetének*

«Ó Istenem, Boldog Szentháromság, arra vágyódom, hogy SZERESSELEK és hogy MEGSZERETTESSELEK, hogy a földön élő lelkek megmentésével és a tisztító tűzben szenvedők kiszabadításával Szent Egyházad megdicsőülésén dolgozzam. Arra vágyódom, hogy tökéletesen teljesítsem akaratomat és a dicsőségnek arra a fokára eljussak, amelyet királyságodban nekem készítettél, egyszóval, arra vágyódom, hogy Szent legyek, de mivel érzem tehetetlenségemet, arra kérek, ó Istenem! hogy Te Magad légy az én Szentségem.

Mivel annyira szeretted engem, hogy egyszülött Fiadat adtad Üdvözítőmnek és Hitvesemnek, az ő érdemeinek végtelen kincsei is mind az

(9) Ezt a dátumot ceruzával írta a lap aljára. Így emlékezik meg annak második évfordulójáról, hogy felajánlotta magát az irgalmas Szeretetnek (1895. június 9.).

enyémek; *boldogan ajánlom most fel ezeket Neked és arra kérlek, hogy csak Jézus Arcán keresztül, az Ő Szeretettől* lángoló Szívében tekints reám.

Felajánlom még Neked a Szentek összes érdemeit (akik az Égben vannak és a földön), a Szentek és a Szent Angyalok Szeretett-aktusait. És végül felajánlom Neked, **Ó BOLDOG SZENTHÁROMSÁG!** a Szent Szűznek, az én drága Anyámnak érdemeit: *őrá bízom ezt a felajánlásomat, kérem, hogy ő mutassa be Neked. Isteni Fia, az én Szeretett Hitvesem, halandó életének napjaiban ezt mondta: 'Mindazt, amit az én nevemben kértek Atyámtól, Ő megadja nektek!' Biztos vagyok tehát abban, hogy meghallgatom vágyaimat; tudom, ó Istenem! minél többet akarsz a d n i, a n n á l i n k á b b e r ő s í t e d v á g y u n k a t. Szívemben mérhetetlen vágyakat érzek és bizalommal kérlek: jöjj, vedd birtokba lelkemet. Ő, én nem fogadhatom oly gyakran az Oltáriszentséget, mint amennyire vágyódom rá, de Uram, nemde M i n d e n h a t ó v a g y? . . . Maradj bennem, mint a tabernákulumban, ne távozz el soha a te kis ostyádtól . . .*

Szeretnélek megvigasztalni a bűnösök hálátlansága miatt és arra kérlek: vedd el tőlem azt a szabadságot, amely Neked visszatetszést okoz, és ha gyengeségből néha elbukom, Isteni Tekinteted tisztítsa meg azonnal a lelkemet, felemésztve minden tökéletlenségemet, úgy, mint a tűz, amely mindent magába alakít . . .

Köszönöm Neked, ó Istenem! a nekem juttatott kegyelmeket, különösen azt, hogy átvezettél a szenvedések tűzpróbáján. Az utolsó napon örömmel foglak majd szemlélni a Kereszt jogarát tartva; mivel méltóztattál megosztani velem ezt a drága Keresztet, remélek abban, hogy hasonlítani fogok Hozzád az Égben, hogy megdicsőült testemen Szervedesednek szent stigmái csillognak majd . . .

Remélek abban, hogy a földi száműzetés után a Hazában örvendhetek majd Neked; de nem akarok érdemeidet gyűjteni az Ég számára, egyedül a te Szeretetedért akarok dolgozni, egyedüli célom, hogy Neked örömet szerezzek, hogy megvigasztaljam Szent Szívedet, hogy lelkeket mentsek, akik majd örökké szeretnek Téged.

Életem estéjén üres kézzel fogok megjelenni Előtted, mert nem kérem, Uram, hogy számba vedd tetteimet. A te szemedben a mi igazságosságunk sohasem makulátlan. A te I g a z s á g o s s á g o d b a akarok tehát öltözni, a te Szeretetedet akarom megkapni,

Téged Magad a takarlak örökké bírni. Semmiképpen sem akarok más Trónt, más Koronát, mint Téged, Drága Kedvesem!...

A te szememben az idő semmi, egyetlen nap olyan, mint ezer év, egyetlen szempillantás alatt elkészíthetsz tehát arra, hogy megjelenjek Előtted...

Azért, hogy a tökéletes Szeretet aktusában éljek, FELAJÁNLOM MAGAM EGÉSZEN ELÉGŐ ÁLDOZATKÉNT A TE IRGALMAS SZERETETEDNEK, arra kérlek, eméssz fel egészen, áraszd el lelkemet végtelen gyöngédséged hullámaival, amelyeket magadba zársz, hogy így, ó Istenem, Szereteted Vértanúja legyek!...

Miután ez a Vértanúság elkészített arra, hogy megjelenjek előtted, hadd haljak bele, hogy lelkem késedelem nélkül Irgalmas Szereteted örök ölelésébe vesse magát...

Azt akarom, ó Szeretett Kedvesem, hogy szívem minden dobbanásával ezt a felajánlásomat újítsam meg, számtalanszor, egészen addig, míg csak az árnyak mind el nem enyésznek és én majd egy Örök Szemtől-Szembe mondhatom el neked újra Szerelmemet!...

A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Mária Franciska Teréz sarutlan kármelita.

Szentháromság ünnepén.

A kegyelem 1895. évében, június 9-én»

(i.m. 316–318.)

LISIEUX MA

Szeptember végén, egy piszkosszürke hajnalon indultam el Párizsból Lisieux felé. A sebes villanyvonat csattogva nyelte a kilométereket Normandia sárgába, zöldbe és rőt vörösbe öltözött tájain. Valamivel kilenc után kezdett lassítani; a jobb oldali ablak keretében megjelent a lisieux-i Szent Teréz bazilika ismert képe. Megérkeztünk.

Az őszi nap, úgy látszik, a vonattal együtt tovább folytatta útját, mert a városka egén egy fíá fénysugár sem mutatkozott. Megragadtam társamat, a kis magnetofont, s elindultam a kijárat felé. Az aluljáróban hatalmas plakátok sajtkülönlegességeket, válogatott italmárkákat ajánlgattak; mellettem egy álmos kis kölyköt csitítgatott a nagymama; menetrendet betűzettek a lézengő utasok . . . Egyszóval: Lisieux állomása olyan, mint egy kis város állomásának lennie kell.

Ahogy kiléptem a maszatos üvegajtón, tekintetem ismét a jobbfelé magasodó bazilikára esett: monumentális alkotás, állítólag Franciaország legnagyobb temploma. Azt hittem, néhány lépéssel majd oda jutok, később derült csak ki, mekkorát kell gyalogolni, hogy az ember egy bazilika szintjéig emelkedjék! Különben sem érdekelt, legalább is egyelőre nem. A kármelbe akartam eljutni. Nem volt térképem, így hát a szememre és nyelvemre kellett hagyatkoznom. Táblát kerestem, amely eligazít, mert hiszen lehet valami fontosabb Lisieux-ben, mint a kármel!? – de nem láttam mást, mint vásárlásra induló háziasszonyokat, gátlás nélkül dudáló kis Renault kocsikat. Útbaigazítást kértem. Kiderült, hogy a legjobb úton haladok, még egyet kell kanyarodnom, öt perc az egész . . . Amikor a következő utcasarkon megláttam a felírást: *Office Central*, tudtam, hogy már nem lehetek messze. Valóban, az utca hirtelen kiszélesedett, s jobb kéz felé megpillantottam a képről már jól ismert templom homlokzatát. Errefelé tartott

Teréz, édesapja kíséretében, hogy utoljára együtt vegyenek részt a szentmisén. Louis Martin itt áldotta meg « kis királynőjét », Teréz itt lépett be a kármelbe 1888. április 9-én.

Benyitottam a templomba. Csak a szentély maradt meg Teréz korából, az is teljesen átalakítva: szembemiséző oltár, a tabernákulum a jobb oldalon, szép kőállványon kapott helyet. A templom hajóját alaposan kibővítették, de még így sem nagy. Barátságos, otthonos, melegfényű. Az imádkozók, mondják, soha nem hiányoznak innen. Sok a látogató, mégis mindig nagy a csend. Csend, áldott szent csend! Jó mély lélegzetet vettem ebben az « isteni milióban », aztán próbáltam felmérni, mit lehet és kell megnéznem. A templom előtti kiírás szerint a legközelebbi miséig még egy teljes óra volt, jutott tehát idő a felfedezésekre. Mindenekelőtt a szentélytől jobbra fekvő kórus érdekelt, amelyet valami barnás-violaszínű üvegfal választott el a templomtól. Kivártam, míg a körbe tébláboló sekrestyés eltűnik – a jámbor imádkozók szerencsére nem velem voltak elfoglalva –, és gyors lépésekkel fölmentem a szentélyt a hajótól elválasztó lépcsőkön. A kórus előtt a kőlapokon neveket láttam, át is villant az agyamon, hogy most biztosan halottakon járkálok, de hát nem voltak szárnyaim . . . Látni akartam a kórust! Egészen odahajoltam a közélről inkább füstszínűnek ható ablakfalhoz. Amikor szemem hozzászókot a félhomályhoz, végre ki tudtam venni a kétoldalt húzódó stallumok vonalait, a Teréz életében oly nagy kegyelmet közvetítő keresztút egyes állomásait. Balra, embermagasságban, nagy ablakok szabták fel a falat, de most azokra is homály borult. Szememmel lefényképeztem a fafaragásokat, a középen álló egyszerű fapadokat. Itt imádkozott tehát Teréz, itt töltött napi 5–6 órát . . . Ekkor csoszogó lépéseket hallottam, valaki a vállamra tette a kezét: – Kérem, kérem, ide nem szabad jönni!! – A sekrestyés volt.

Míg megtettem a visszafelé szokatlanul rövid utat, Teréz olaszországi kalandja jutott az eszembe . . . Őt még kiközösítéssel is megfenyegették . . . Nos, én simábban megúsztam.

A főhajó jobb oldalán kis oldalkápolnában helyezték el Teréz exhumált csontjait. A hatalmas ereklyetartó háromlépcsős szürke márványból kifaragott emelvényen áll. Nagy üvegablakok között Teréz halott-szobra látható. A régebbi levelezőlapokról ismert angyalok, virágfüzerek, díszes gyertyatartók eltűntek, így a látogató figyelme azonnal a lényegre irányul. Fekete fátyolos feje kis szürke

párnán pihen; a hagyományos kármelita ruhát viseli. Bal kezében feszületet fog, a szívéhez szorítva, jobb keze lefelé hajlik (a látogató felé?) és egy rózsát tart. A háttérben az a Mária-szobor vigyázza őt, amely által gyermekkori súlyos betegségében a gyógyulás kegyelmét kapta. Különlegesen szépek az ablakok: zöld, kék és piros kockái alig engednek át valamit a nappali fényből. Három fiatal lány lép az elválasztó rácshoz, ruhájuk távolkeleti hazájukról árulkodik. Egy-egy szál rózsát helyeznek a földre . . .

Átmentem a templom másik oldalára, ahol három kis mellékoltár sorakozik: Szent József, Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz szobrával. A szentély feletti üvegablakok is a két nagy reformátort örökítik meg, valamint a római jelenetet a « kicsi » Teréz életéből: fekete csipkés ruhában térdel a fehér ruhás, hozzá hajló pápa előtt.

A templomból az Emlékek termébe mentem át. Kerek alakú nagy szoba, vitrinekkel, amelyeknek vörös hátterében Teréz életének használati tárgyait mutatja be a nyolc nyelven beszélő rádió-vezető. Az első ablakteret szinte teljesen betölti Teréznek a beöltözéskor levágott haja. Hosszú, finoman hullámos szőke hajsátor, benne néhány liliomvirág. Alatta egyik megmaradt cipője. Fehér, fénytelen bőr, 3-4 cm magas sarokkal, rajta krémszínű bársonyból két nagy masni. Látszik, hogy a cipő gazdája a jobb körökhöz tartozott. Egy másik ablakban apróra megcsodálhatjuk a kármeliták hagyományos ruháját: hosszú barna habit, ugyanolyan anyagból a skapuláré (vállruha), bal oldalukon nagyszemű rózsafüzér fakeresztel, fehér köpeny, fekete fátyol. Ha látogatót fogadtak, fejükre még egy hosszú fekete fátyolt borítottak, ami szinte egész alakjukat elfedte. A fehér köpeny, a kármeliták « gálaruhája », szintén durva posztóból készült, az alján, legalább is az itt bemutatott köpenyen, nagy toldás, több darabból. – Teréz kolostori étkezésére bizony igen szegényes: fátalka, fakanál, csorba, kopott cserépkancsó és tányér; egy kés és egy kis szalmakosár sorakozik még az egyszerű falapon.

A nagymosást ábrázoló ismert fénykép jókora nagyításban mutatja a munkának nekigyürköző Terézt és a mellé furakodó Céline-t. A fénykép alatt Teréznek a nagymosáskor használt facipője szégyenkezik; bizony, otromba jószág! Kötény, szapulófa, kerti ásó és az a nevezetes művirágcsokor tölti be az egyik ablakot, amellyel Teréz a kis Jézus szobrát díszítette. – Egyszerű szalmafonatú szék, rozoga asztalka, rajta fadoboz; ez utóbbi rejti Teréz művészszerzőségeit:

ecset, festék, tollkés. Egy kis polcon homokóra, ütött-kopott lámpája, kéziratának facsimile kiadása, a kóruson használt zsolozsmáskönyv. Vörös posztóra függesztve szerénykedik az a kis vaskereszt és vas vezeklőlánc, amellyel megpróbált valami «rendkívüli vezeklést» végezni . . . Misekönyv, amelyet sekrestyés korában kezelt, egy szimbolikus rajzú miseruha; ezt édesanyja ruhájából varrta. Az utolsó üvegablak emlékei Teréz 1910-ben exhumált sírjából kerültek elő: egy félig elkorhadt fakereszt és egy pálmaág elszíneződött maradványa . . . Teréz «tagadta» saját halálát: «*Nem, én nem halok meg; hanem belépek az örök életbe!*»

Mikor visszamentem a templomba, nagy meglepetés várt. A kármeliták imakórusa tárva-nyitva volt, a nagy üvegablakokat félrehajtották. Középen vagy tizenöt nővér a déli zsolozsmát énekelte. Franciául, több szólamra, nagy szünetekkel, hallatlan belső fegyellemmel. Bekapcsoltam a magnót, hogy elvigyem magammal Teréz utódainak imáját. (Most írás közben is itt szól mellettem . . .) «*Louez le Seigneur, car éternel est son amour . . .*» «*Dicsérjétek az Urat, mert örök az Ő szeretete . . .*»

Úgy helyezkedtem el, hogy ne csak halljak, hanem lássak is mindent, ami csak látható. Alaposan szemügyre vettem a nővéreket. Bizony az ő ruhájuk is megrövidült, fátyoluk egyszerűbb lett . . . Egyetlen idősebb nővért láttam az egyik stallumban meghúzódva, aki még azt a ruhát viselte, amelyet Avilai Teréz és utána a «kicsi» Teréz hordott.

Szentmise kezdődött. Összefolyt előttem a jelen, a múlt és az örök idő . . . «*Egy pillanat Előtted olyan mint ezer év . . .*» Aztán kezemen pihen a fehér Ostya . . . Valóban, örök az Ő szeretete, a kicsikhez lehajló irtalma!

Odakint közben megeredt az eső. Dél felé járt, az üzletek bezártak, a tisztességes lisieux-i polgárok ebédelni indultak. Én a bazilikát vettem célba, mentem toronyiránt. A dombra felkapaszkodó széles utca mindkét oldalán emléktárgy üzletek sorakoznak. Összehúzott szemmel siettem el a Teréz képével ékesített tányérok, vázák, gyertyatartók, zászlócskák, tollak, könyvborítók stb. vásári tömkelege mellett. Szobrocskák százait hagytam magam mögött. Vajon a dombtetőn is ezt kell majd látnom?

Az 1929 óta épülő hatalmas bazilika még mindig nem készült el teljesen: a harangtorony még befejezésre vár. Beléptem az első nyitott

ajtón. Szelíd szemű idősebb férfi tessékelt befelé. Kezembe nyomott egy jegyet, s intett, hogy csak menjek beljebb. Megtekinthettem a kármelita rend történetét és életmódját bemutató kiállítást.

A Kármelhegyi Boldogasszony Testvérei nevű rend tagjai Illés próféta utódainak tartják magukat. Elszórt remetésegekben éltek a Kármel hegyén; első írott szabályukat 1220-ban Szent Albert, jeruzsálemi pátriárka fogalmazta meg. A rendnek csak férfiága volt. Az első női kolostorok a XV. században alakultak, de enyhített szabályokkal. Inkább a középkori beginákhoz, mint szigorú remetékhez hasonlítottak. Ez az életforma nem fejezte ki a kármelita eszményt, ezért már szinte kezdettől fogva reformra szorultak. A reformot egy negyvenhat éves spanyol nővér, Ahumada Teréz hajtotta végre. Elhagyta az avilai Megtestesülés kolostort, hogy néhány társával a kármel eredeti, hősies életszabályát kövesse. Avilai Teréz kezdeményezésére indult meg a férfi ág megreformálása is; ennek végrehajtója az egyik legnagyobb spanyol misztikus, Keresztes Szent János volt.

IV. Henrik idejében Madame Acarie hívta meg Párizsba a sarutlan kármelita nővéreket. Az első kolostort 1604-ben Jézusról nevezett Anna alapította.

A kolostorba lépő kármelita a remete életet választja és az ezzel járó: magányt, csendet, imát, munkát, szolgálatot, vezeklést. Cellájában nagy fakereszt függ a falon; korpusz nélkül, mert a kármelitának saját magát kell arra fölfeszítenie . . . Mindenről le kell mondania, hogy elnyerje a mindent. *« Azt akarom, hogy elfelejtsenek, hogy semmibe vegyenek és megvessenek »* – írta Teréz nem sokkal belépése után. A kármelita apostoli területe az egész világ. Teljes rejtettségben, magányban csatázik napról-napra minden ember üdvösségéért.

A kiállítás utolsó termében rekonstruálták Teréz celláját. (A kolostorba ugyanis, amelyet pápai klauzúra véd, senki sem léphet be különleges engedély nélkül.) A cella egyik oldala deszkafal. A sarokban egyszerű ágy, barna takaróval. Mellette zsámoly, rajta az Emlékek terméből már ismert kis lámpa. Az ablak melletti kis állványon kapott helyet a homokóra. A háromszor három méteres cella bútornát egy szék és egy kis asztal egészíti ki.

Lépcsőn föl, lépcsőn le és máris egy sötét teremben találtam magam. A nézőtér már megtelt; gyorsan helyet kerestem, bekapcsoltam a magnot, hogy ha filmkockákat nem is, de legalább a hangokat magammal vihessenem. *Le vrai visage de Thérèse de Lisieux* – Lisieux-i Teréz igazí

arca, olvastam a film felírását. Felvétel: Philippe Agostini, szöveg: Paul-André Lesort, zene: Daniel Lesur; egyházi tanácsadó: P. François de Sainte-Marie kármelita, Teréz önéletrajzi írásának gondozója. A harmincperces filmet, Róma külön engedélyével, a helyszínen, tehát a lisieux-i kármelben vették fel.

A dokumentumfilm narrátora felidézi 1886 karácsonyát, Teréz megtérésének kegyelmi csodáját. A Buissonnets kandallója után a párizsi Notre Dame néhány képét látjuk: ugyenezen a karácsonyon itt tért meg Paul Claudel is; és alig néhány hete annak, hogy a párizsi Saint-Augustin templomba betért és meggyónt egy fiatal huszártiszt. Neve: Charles de Foucauld . . . Istent és szeretetét keresi a nagy nyomorban élő festő, Vincent van Gogh . . . Ezekben az években festett képeit a tisztaság utáni vágy és a kétségbeesés elleni harc jellemzi . . . De mintha az egész akkori francia élet a bűn és szeretet egymást metsző koordinátái között feszülne. A párizsi korzó dámái és arszlánjai izgalommal olvassák a *La Croix*-nak a Pranzini ügyről szóló vezércikket; ugyanabban az időben egy kis normandiai kamaszlány az érett nő kitarásával akar megmozgatni eget, földet, hogy a szeretet hatalmával életre szülje az elítéltet.

Néhány kép felidézi az itáliai utazás, a kármelért folytatott küzdelem részleteit. 1890. szeptember 8.: Teréz fogadalmának napja. Két nagy kortársát ezekben a hónapokban ragadja el a halál: kiesik az ecset a tragikus sorsú van Gogh kezéből, egy marseille-i kórházban pedig felveszi a szentségeket és Istennel megbékélve hal meg Arthur Rimbaud. Teréz idősebb kortársa, Charles de Foucauld ebben az évben a szíriai Akbèsben keresi názáreti hivatásának lehetőségeit.

Az ügyesen összevágott képek nagy összefüggésbe helyezik Lisieux Terézét: nem egyedül küzd, nem egyedüli kiválasztott!

Hála Céline fényképezőgépezésének (és kétségbevonhatatlan fotós adottságainak!) a lisieux-i kármel egész sor felvételt őriz a közösség és benne Teréz életéről. A jól ismert nagymosás jelenet bemutatása után a mozgékony kamera veszi birtokába a terepet. Körbekocsizza a mosómedencét, az elhagyatott, nedves falakat. A fényképen látott nővérek közül már senki sem él; a legutolsó 1959-ben halt meg. A szél apró hullámokkal fodrozza a vizet . . . Elfolyt, eltűnt az idő . . .

A gesztenyesor végén az ismerős toloszék magányoskodik . . . Louis Martiné volt, majd a beteg Terézé. Ebben ülve írta csodálatos, Jézusnak szóló « szerelmi vallomását » (a B kézirat).

Megdöbrentő élmény hallani Teréz önfelajánlását; a rekedtes női hang szinte csak súgja a szavakat . . . A narrátor nagy vonásokkal kijelöli Teréz utolsó betegségének etápjait, az operatőr pedig végigpásztázza mindazokat a helyeket, amelyekről a szöveg szól: Teréz cellablakát, a kórust, a káptalantermet, a kertet, a betegszobát és azt a lépcsőt, amelyen ide leszállították. A barátságatlan, szegényes betegszoba ablakait vigasztalanul csapdossa az eső, kint vad szél rázza a kopaszodó faágakat . . . Milyen reménytelen az élet! Milyen iszonyú a halál: zuhanás a semmibe! – És halljuk Teréz utolsó szavait: «*Nem, nem bánom, hogy odaadtam magam a Szeretetnek!*»

De még semmit sem láttam magából a bazilikából! Először a kriptának nevezett altemplomba mentem le. Erről csak annyit tudtam előzőleg, hogy a bombázások idején ide menekült az egész kármelita kolostor. Márvány és mozaik mindenütt, hűvös félhomály. A főoltár fölött magasodik Teréz hatalmas szobra, egy trappista szerzetes alkotása. A tizenkét mellékoltár a következő szentek tiszteletére épült: Szent József, Szent Johanna, Szent János evangélista, Szent Pál, Szalézi Szent Ferenc, Avilai Szent Teréz, Boldog Théophane Vénard (Teréz kedvence), Keresztes Szent János, Szent Ágnes, Szent Cecília, Szent Ágoston és végül Szent Magdolna. Nem tudom, Teréz hogyan érezte volna magát itt, nekem nem volt sokáig maradásom. Különben is maga a bazilika még mindig hátra volt! Már nem emlékszem rá, melyik kapun léptem be ebbe a mesebeli templomkolosszusba, csak azt tudom, hogy teljesen elveszettnek éreztem magam. Nem, itt már nem volt csend! Csoportok kerengtek, gyertyák százai lobogtak; szemmel egyszerre át nem látható mozaikok, freskók, kupolák, üvegablakok, kitett könyvek, folyóiratok, lapok, képek . . . Te jó ég, mit kell itt csinálni?! Próbáltam valami támpontot keresni, ahonnan áttekinthettem ezt az áttekinthetetlennek tűnő terepet. Balra, legelöl, felfedeztem a szentségi kápolnát. Végre, Valaki Ismerős! Ebben a viszonylag csendes sarokban aztán villámtervet készítettem. Tervszerűen és becsületesen végigjártam a nemtudomhány mellékoltárt, fölmásztam a kupolába (irgalmatlan sok lépcsőn s legalább olyan kanyarokkal, mint az egi minaretben!); végigcsodáltam a nyolc boldogság óriás freskóit. Ezek valóban megragadóak: minden boldogságot egy szent illusztrál: a lelki szegénységet Assiszi Szent Ferenc, az irgalmasságot Páli Szent Vince; az igazságért szenvedő szent Jeanne d'Arc, a síró szent Mária Magdolna, az igazságra szomjazó Avilai Szent Teréz

és elválhatatlan társa, Keresztes Szent János; a szelíd szent Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Franciska; a békességeseket X. Szent Piusz jelképezi, a tisztaszívűeket Szent Cecília; mint később megtudtam, egy-egy kép terjedelme több mint huszonhat négyzetméter! Dehát a boldogság is nagy, amit ábrázolnak!

A hatalmas üvegablakok témák szerint örökítik meg Teréz különleges karizmáit; egyetlen művész (Pierre Gaudin, meghalt 1973-ban) terve szerint készültek, így stílusban és mondanivalóban egységesek.

A bazilikából kilépve újabb kiállítás várt rám: Szent Teréz, a világmissziók patrónája cím alatt szép gyűjtemény. Egy kedves arcú nővér volt a házigazda. Tőle kaptam végre egy térképet, hogy a hátralevő két órában még megjárhassam a város másik felében fekvő családi házat, a *Buissonnets*-t. Sajnos az ég nem tért jobb belátásra, szemerkélt rendületlenül. Nekivágtam ismét a széles útnak, s most már minden kérdészködés nélkül, otthonos biztonsággal siettem északi irányba. Hányszor megtehetette ezt az utat a kis Teréz: először Pauline vagy Marie kezét fogva, később a « Papával », majd egyedül! Ez volt az útja akkor is, amikor a kármelbe ment látogatni. Jó húsz percbe telt, míg ahhoz az üres telekhez értem, amelynél, a térkép szerint, el kellett hagyni a főutat. Magasba kanyargó, keskeny kis utcába jutottam. Az eső keskeny patakokban rohant lefelé a hepehupás kövek között. Régimódi lámpa áll a sarkon, – az ember szinte várta, hogy megjelenik a Kis Herceg lámpagyújtogatója . . . Magas kőkerítés, közepén széles kapu, kilógó csengőzsinórral. Nem rángattam meg, mert minden nyitva volt. Igen, ez a jól ismert ház! Szép kiképzésű homlokzata egy emelet magas, közepén még egy háromablakos manzárdszoba emeli tekintélyét. Hátrakerültem, mert egy hangos spanyolokból álló csoport tagjai szállták meg a főbejáratot. Így csöppentem be először Teréz szobájába. (A manzárdot már csak nagylány korában foglalta el . . .) Függönyös ágy, mellette kis komód, azon a Szent Szűz szobrának másolata (az eredetit a kármel kápolnájában láttam). Minden eredeti, magyarázza ismét egy nővér: az ágyfüggönytől kezdve egészen a tapétáig. Egy időben kápolnává alakították ezt a szobát, de most ismét abban az állapotban látható, ahogyan Teréz élt benne.

A kalauzoló nővér szívesen mesél . . . Tőle tudtam meg, hogy a háború befejezése után, mielőtt a nővérek visszatértek volna a kolostorba, a még élő két Martin testvér – Pauline és Céline – engedélyt kaptak, hogy meglátogassák családi otthonukat. Megálltak egy tükör

előtt: – Hát azelőtt szebb voltam! – mondta Céline, aki már közeledett a nyolcvanhoz, Ágnes anyáról nem is beszélve . . . – Itt fészültem mindig a « Kicsit » . . . tette hozzá Pauline. Mert még mindig ezen a néven emlegették: a « Kicsi »!

Louis Martin szobája *empire* stílusú. Baldachinos ágy, márványborítású kerek asztal, kényelmes karosszék és az elmaradhatatlan kandalló . . . Rajta két lámpa és egy szépmívű, még Alençonból származó óra. A falon olajfestmény: Céline alkotása.

A többi helyiségben a házat gondozó nővérek laknak, így le kellett mennem a földszintre. Megfogtam a történelmi nevezetességű lépcső karfáját; Teréz is ezt szoríthatta meg, mikor, 1886 karácsonján, visszatérve az éjféli miséről meghallotta apja bosszankodó megjegyzését . . . El kellett hagynia a gyermekkor gyerekes szokásait, de le kellett mondania örömeiről is . . . Ki tudja, mi ment itt végbe a lelkében: egyetlen szempillantás alatt! Mert csak annyi ideig tartott a « megtérése » . . . Egy gyermek ment föl a lépcsőn, hogy leoldja kalapját, és egy felnőtt, szeretetében erős nő szaladt le rajta. Jézus teljesen megváltoztatta a szívét!

Megfogtam a karfát és óvatosan lelépkedtem én is. Az első, amit megláttam, természetesen a nevezetes kandalló volt. A második: még mindig a spanyolok! Az idő sürgetett, így hát közéjük furakodtam. A kandalló mellett ugyanis egy üveggel elválasztott sarok látható, tele azokkal a tárgyakkal, amelyeket Teréz ebben a házban használt. A tintatartótól kezdve van itt minden: sakktábla, babaruhák, a híres kaleidoszkóp, játékbölcső babástul, könyvek, egy kereszt . . . A kandallótól balra nyíló ajtó a családi ebédlőbe vezet. Díszes, szépen faragott asztal körül magas támlájú székek, ebédlőszekrény finom porcelán készlettel; a kandallón karos gyertyatartók, üveggel leborított, igen gazdag ötvösmunkával díszített óra. A falat itt nem tapéta, hanem melegbarna faburkolat fedi.

A ház mögött húzódó kert viszonylag kicsi, de olyan, mint egy dzsungel! Csupa zöld minden: bokrok, lugasok, széles koronájú fák, szépen ápolt gyeplő. (Most éppen esőzártatta!) Apró kis utak kanyarodnak jobbra-balra, egy-egy bokorral elválasztva. Itt aztán el lehetett bújni, játszani, kergetőzni! Valóságos gyerekparadicsom! A ház előtt tisztássá szélesedik a kert. Szépen gondozott virágágy mellett köpad, rajta egy férfi ül, ősz hajú, hosszú szakállú . . . Vele szemben egy tizenéves leány, hosszú hajú, szép arcú . . . Kezét könyörgőn tartja az

aggastyán felé. Kér valamit . . . ? Hangjuk nem hallatszik, elnyelte az idő . . . Nézem őket, a már régen hazaért két vándort: apát és leányát. Megköszönöm a barátságos vendéglátást: « Viszontlátást » intek én is: « *Au ciel* », az Égben!

Az állomás felé el kellett haladnom a Saint-Pierre székesegyház előtt. Ez volt Martinék egyházközségi temploma. A főoltár nagy részét Louis Martin ajándékából készítették. Ebben a XII. századi templomban végezte Teréz első szentgyónását. 1887 júliusában itt esett pillantása az Üdvözítő kezéből földre hulló vérré és határozta el, lélekben a Kereszt tövében fog tartózkodni, hogy felfogja ezt a drága Vért és széthintse a bűnösökre . . . A templom előtti szép kis parkban lisieux-i öregurak sétálgattak. Rájuk mosolyogtam.

Most már egyenesen az állomás felé tartottam. Esteledett. Felgyúltak az első lámpák, a bazilika kupolája fényárban fürdött. A vonat percnyi pontossággal érkezett, és már indult is. A bazilika fényei még kísértek egy darabig, aztán minden sötétbe borult.

Este tíz után értem vissza Párizsba.

I R O D A L O M

- Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus et de la Sainte-Face,
Histoire d'une âme, Manuscrits autobiographiques, Párizs, Cerf, 1972.
- Lisieux-i Szent Teréz önéletrajza*, Ecclesia Könyvkiadó, Budapest, 1974.
Fordította: Kis Monika.
Dernier Entretiens, Párizs, Cerf, 1971.
Magyarul: *A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Szent Teréz
Utolsó Beszélgetései nővérével, Jézusról nevezett Ágnes anyával*, Róma,
Anonymus, 1974.
- Geneviève de la Sainte-Face, *Conseils et Souvenirs*, Lisieux, Office Central,
1973. 4. kiadás.
- Visage de Thérèse de Lisieux*, I., II. Lisieux, Office Central, 1961.
- Gabriel-Marie Garrone, *Ce que croyait Thérèse de Lisieux*, Párizs, Mame,
1968.
- M.-D. Poinset O.P., *Thérèse de Lisieux – témoin de la foi*, Párizs, Mame,
1968.
- Guy Gaucher, *La Passion de Sainte Thérèse*, Párizs, Cerf, 1972.
- A. Combès, *Comment est-on canonisé ou la solitude des Saints*. Megjelent a
La Vie Spirituelle 1972. 590. számában, 335–346. l.
- Jean-François Six, *La véritable enfance de Thérèse de Lisieux – Névrose et
sainteté*, Párizs, Seuil, 1972.
Thérèse de Lisieux au Carmel, Párizs, Seuil, 1973.
- René Laurentin, *Thérèse de Lisieux – Mythes et Réalité*, Párizs, Beauchesne,
1972.
- Lisieux-i Szent Teréz – 1873–1973*, a *Szolgalat* melléklete, Eisenstadt, Prugg
Verlag, 1973.

«A SZAHARA SZÍVE»

– CHARLES DE FOUCAULD –

«Az atom századának küszöbén Isten keze két világitótornyot gyújtott meg. Nevük: Lisieux-i Teréz és Charles de Foucauld».

Y. CONGAR

Párizsban mindig lóg az eső lába. Reggel szemetel, délelőtt rázendít, délután csöpörög, este meg pizkosszürke ködbe burkolja a várost. Ez a későoszi reggel egy hajszállal sem különb a többinél: álmos konflisok zötyögnek a nyúlós pizkokkal borított kockaköveken, nagykendős tejeskofák járják a sötét kapuk stációit. A széles bulváron álmoszemű rikkancs szedi a lábait: – Megjelent a La Croix legfrissebb száma! – Belebotlik egy jólöltözött férfiba, gyorsan orra alá dug egy pédányt. A férfi tétova mozdulattal motoz a zsebében; a fázósan toporgó gamin – micsoda téma Monsieur Victor Hugo tolla alá! – nagyot füttyentve zsebeli el a kezébe nyomott aranyfrankot, igyekszik odébbállni, nehogy a szórakozott gáláns úriember észbe kapjon . . .

A férfi szódtlanul elsüllyeszti az újságot és indul tovább. Sötétbarna hajára, bajuszára apró vízcseppek rakódnak. Undok, nyirkos a levegő . . . Finom szabású felöltőjét összébb húzza, kicsit meggyorsítja lépteit. Átvág az úttesten és egy lombjavesztett fákkal keretezett tér felé kanyarodik. Lépései lelassúlnak. Mélyen ülő barna szemében bizonytalanság tükröződik. Szorosan a fák mentén halad, mintha azokba akarna kapaszkodni . . . Harang kondul . . . Felrezen gondolataiból, lépteit a kongások üteméhez igazítja. Elhagyja a dermedt fák biztos vonalát és katonásan kimért lépésekkel a hangforrás felé tart.

A Saint-Augustin sekrestyése éppen végez a járdasöpréssel. Hátat fordít az ázott falevélkupacnak, csoszogva tárja szélesre a bejárat nehéz kapuszárnyait. A templomban hideg, közömbös arccal álldogálnak a kőszentek, kopottan ásítóznak az üres padok. A belépő férfi megáll az utolsó mellett; nem ül le, csak nekitámaszkodik . . . Szeme lehunyva, ajka alig észrevehetően mozog . . . Gyötrelem ül az

arcára, vágódás, szenvedés. Kezével végigsimít homlokán s eközben fölpillant. Jobbra bordó függönnyel keretezett gyóntatószéket lát. Középső ajtaja fölött megkopott betűk – Huvelin abbé. Egy tíz év körüli gyermek lép ki a nehéz függöny mögül, letérdel a padba, nagy keresztet vet és valami imafélébe kezd. A férfi nézi egy darabig, aztán megindul jobbra. Odalép a fülke kis ablaka elé, kissé meghajolva beszél az ismerős nevű papnak:

– Abbé úr, hajlandó lenne arra, hogy leckéket adjon nekem a katolikus vallásból? Keresem az igazságot, de nem sokra megyek . . .

– Térdeljen le és gyónják meg Istennek! – hangzik belülről a válasz.

– Bocsásson meg, Abbé úr, Ön félreértett. Nem gyónni jöttem, mert nem hiszek. Csak bizonyos vallási felvilágosításokra volna szükségem . . .

– Térdeljen le és gyónják meg! Akkor hinni fog.

A pillanat magasfeszültsége vérhullámot csap a fiatal férfi arcába. Dermedten áll . . . « Gyónják meg Istennek »?!? . . .

Kiegyenesedik, majd lassú mozdulattal letérdel. Az imént látott módon keresztet vet:

– Gyónom a Mindenható Istennek . . .

*

. . . Ha valakinek eszébe jutna, hogy filmet készítsen Charles de Foucauld-ról, valahogy ilyenformán kezdődhetne a forgatókönyv. A rendezőnek nem lenne könnyű dolga. Három világrészben kellene helyszíni felvételeket készítenie: Európa több országában, Szíriában, Palesztinában, Algériában, Tunéziában, Marokkóban . . . Meg kellene komponálnia jó néhány csatajelenetet: harcias arabokkal, nomád tuaregekkel, francia legionáriusokkal; be kellene mutatnia valamit az 1870-es francia–német háborúból, az örmények lemészárlásának tragédiájából, montázst kellene készítenie az első világháború legvéresebb összecsapásának, a verduni csatának képeiből . . . Engedélyt kellene szereznie, hogy beléphessen több trappista kolostorba, meg kellene találnia az utat több francia alapítású klarissza kolostor apátnőjéhez is . . . Túrnie kellene a Szahara hőséget, a magas hegyek soha nem szűnő szélviharait, több száz kilométert kellene lovon, teveháton és gyalog megtennie, hogy követhesse a nomád törzsek útvonalát . . . Legnehezebb feladat természetesen a főszereplőre várna:

magányos, voluntarista, mindenben a legvégsőig elmenő ember-típust kellene megformálnia, aki ugyanaz az ember marad, akármilyen kosztümöt ölt is: katonaruhát, rabbiöltözetet, a legjobb párizsi szabó által készített öltönyt, fehér szerzetesi ruhát, kék munkászubbonyt vagy a remeték fehér köntösét . . . Ugyanaz az ember, mégis egészen más: a külső kalandokon túl megél egy annál százszor izgalmasabb belső kalandsorozatot, míg csak egy tizenöt éves suhanc le nem puffantja, mint egy utolsó kutyát . . . Színésznek és rendezőnek egy abszolút kudarcra ítélt ember életét kell megjelenítenie . . . De hát mi legyen akkor a film fináléja? Ezen a ponton megakad a forgatókönyv írója, megtorpan a színész, megálljt parancsol a rendező és operatőr . . . Lehet ennek a szerencsétlen históriának még valami folytatása . . . ? Volt az egésznek valami értelme . . . ?

I. A tékozló fiú

Ki vethetné szemére a Foucauld család tagjainak, hogy büszkék őseikre? Bertrand de Foucauld Szent Lajos király mellett esett el a hetedik keresztes hadjáratban, Jean de Foucauld az Orleans-i Szűz jobbján vett részt VII. Károly koronázásán, Armand de Foucauld 1792-ben hitéért halt vértanúhalált Párizsban. Edouard de Foucauld mégsem híres katona elődei sorába áll: erdő- és vízügyi felügyelő. Felesége, Elisabeth de Morlet, szintén katonatiszti családból származik. Első gyermekük, Charles, Strasbourgban születik, 1858. szeptember 15-én. Anyja kívánságára már kétnapos korában megkeresztelik. Az apát ritkán látja a kis család, a gyermek nevelése egészen az édesanyjára hárul. Három év múlva egy kislánynak ad életet, aki a Marie nevet kapja. Charles első fényképe szoknyás fiúcskát ábrázol, pufók kis képe inkább kislányra emlékeztet. A két kicsi harmonikus életének kettős tragédia vet véget. Apjuk tüdőbeteg lesz, lemond felügyelői rangjáról, otthagyja családját és Inès nővérehez, Madame Moitessier-hez költözik. Elisabeth de Foucauld viszont két gyermekével apjánál, Morlet ezredesnél talál menedékre. 1864. márc. 13-án egy koraszülésbe belehal. Öt hónappal később Párizsban meghal Edouard de Foucauld is. A két árvát anyai nagyapjuk veszi magához. Rajongó szeretettel öleli körül őket, hiszen fiatalon elhunyt lányára is emlékeztetik. Charles nyolcéves korában kezdi meg

tanulmányait a strasbourggi egyházmegyei iskolában, majd a város liceumában; aluszékony, csendes gyerek, szeret félrehúzódni; könnyen sértődik, veszti el türelmét. Olykor agresszív, dühös, mint a felnőttek. Tizenegy éves, amikor megismeri Inès nagynénjét és annak két leányát. Az akkor tizenkilenc éves Marie unokanővéreben második anyára talál. Marie Moitessier – a későbbi Madame de Bondy – védangyala marad Charles-nak egész életében.

1870-ben kitör a háború, a németek bombázzák Strasbourgot. Morlet ezredes Svájcba menekül a két árvával, ott kell hallania a szomorú híreket: vereség Sedannál, Párizs ostroma. Látja, hogy Strasbourgba nem térhet vissza; a két gyermeknek francia állampolgárságot kér és Nancyban telepszik meg. 1871 őszén Charles ismét iskolába kerül, 1872 áprilisában járul az első szentáldozáshoz és a bérmálás szentségében részesül. A szép ünnep emléke gyorsan elhomályosul benne; nagyapja nem vallástalan, de szívesebben beszél irodalmi és régészeti kérdésekről. Charles lassan minden vallási gyakorlatot elhagy. Nem tagadja Istent, de nem is foglalkozik vele. Voltaire, Montaigne műveit forgatja, kedvence lesz Arisztophanész és Horatius. Tizenöt éves korában befejezi a középiskola alsó tagozatát, Párizsba kerül a jezsuiták Sainte-Geneviève Intézetébe, hogy felvételre készüljön a Saint-Cyr katonaiskolába. Az első évet még csak kibírja valahogy, a másodikban azonban már összecsuclik. Kétnaponként ír levelet nagyapjának, hosszú oldalakon keresztül könyörög, hogy ott-hagyhassa az anyyira utált internátust, és visszamehessen Nancyba. A nagyapa most az egyszer ellenáll, de hamarosan mégis viszont kell látnia unokáját, mert lustasága és fegyelmezetlen magatartása miatt menesztették jezsuita nevelői. Magántanárok veszik kezelésbe, így megy neki a felvételi vizsgának: a 412 jelentkező közül a 82. helyre kerül.

«Tizenhét éves koromban teljesen egoista, hiú, vallástalan voltam, csak a rossz érdekelt. Valóságos örült voltam» (D 92). 1876 őszén kezdi meg katonai tanulmányait a Saint-Cyr iskolában. Szkeptikus mosollyal figyel dicsőségre szomjas társait, őt inkább a finom borok érdeklik. Alig találhatnak rá megfelelő ruhát, olyan kövér. Két év alatt negyvenkilenc alkalommal büntetik meg hanyagság, lustaság és fegyelmezetlenség miatt. 1878 elején meghal nagyapja, nagykorú lesz, megkapja családi örökségét. A záróvizsgán éppen hogy csak átcsúszik, mégis úgy dönt: megmarad a katonai pályán. 1878 őszén a

saumuri Lovassági Iskola növendéke lesz. Most már független, tehát lakást vesz ki egyik társával. Rendszerint csak egyikük van otthon: hol az egyik, hol a másik tölti le éppen esedékes büntetését. Foucauld gyakran hívja meg pajtásait, remek lakomákat rendez, verik a kártyát hajnalig. Időnként Párizsból hozat lányokat; ezek ruhája, viselkedése, az éjszakai dőzsölések fényei és hangjai a botrány hullámain kavarnak fel a kis városban. Foucauld azonban jól fizeti inasát, bőven osztogatja a borraivalót, így a közvetlen tanúk hallgatnak. 1879 októberében befejezi « tanulmányait »: a nyolcvanhét növendék közül a nyolcvanhedigként. Alhadnagyi rangot kap.

A 4. Huszárezred tisztjeként két lakást is bérel, folytatja előző életmódját. Sokat veszít kártyán, a mindennapos tivornyák is elképesztő összeget emésztenek föl. Ekkor kezdődik kapcsolata Mimivel, egy szellemes, könnyűvérű lánnyal.

A Pont-à-Mousson-i garnizon-életnek hirtelen parancs vet véget. A 44. Huszárezredet 4. Afrikai Vadászcsapattá minősítik, átvezénylik az algériai Sétifbe. Foucauld új állomáshelyére magával viszi Mimit is, feleségeként « Vicomtesse de Foucauld » néven mutatja be tiszttársainak. Néhány nap múlva megérkeznek Foucauld felettesei, s minden minden kitudódik. Kitor a botrány. Az impertinens alhadnagyot választás elé állítják: Mimi, vagy a hadsereg. Azaz: félreállítás, vagy karrier. Bár Mimi nem több, mint futó kaland, Foucauld mégis őt választja. 1881 márciusában miniszteri határozattal tartalékos állományba helyezik. Indoklás: fegyelmezetlenség, sorozatos kicsapongások. Charles vállat von, csomagoltat inásával, nevetve köszön el barátaitól és Mimivel együtt visszahajózik Európába. Huszonkét éves.

A család kétségbeesik: Charles egy kalandornő hálójába került, kettétörte karrierjét! A válasz ismét vállrándítás, s tovább folyik a szokott unalmas élet.

Egyik napon, hogy agyonüsse az időt, újságot vesz a kezébe. Nagybetűs címre téved a szeme: « Lázadás Dél-Oránban, a 4. Afrikai Vadászcsapat harcban áll! » Hogyan?! Barátai harcolnak, és ő itt ül Evianban? Foucauld a hirtelen elhatározások embere. Az első vonattal Párizsba utazik, kihallgatást kér a hadügyminisztériumban. Kéri, helyezték vissza aktív állományba, akár rangja nélkül is. Visszakapja tisztí rangját; hajóra száll és csatlakozik csapatához.

Már az első napokban kivívja előljárói és felettesei elismerését. Az inyenc, fékezhetetlen és szkeptikus Foucauld-ról kiderül, hogy félel-

met nem ismerő, merész és kitartó katona, vidám, szolgálatkész, leleményes. Megszűnik elszigeteltsége, bajtársai barátai lesznek. De azért sznob marad: szíve fölött hordja Arisztophanész egy luxus zsebkijadását, inkább lemond a cigarettáról, ha nem kapja meg kedvenc márkáját . . . Harcol, hogy legyőzze Ouled Sidi sejk lázadását, de ugyanakkor megcsodálja hitét és bátorságát. Nyolc hónapig tart az expedíció. A sivatagban gyakran lát földre boruló imádkozó arabokat, hallja az Allah akbar invokációt: Isten a leghatalmasabb! Eljut a csodálatig: « *Az Iszlám mély megrendülést okozott bennem . . . Ennek a hitnek, ezeknek az állandóan Isten jelenlétében élő lelkeknek látványa megsejtette velem, hogy van valami nagyobb és igazabb, mint a világi foglalatosságok: 'ad maiora nati sumus'* » (D 86).

Az expedíció végeztével a 4. Afrikai Vadászcsapat visszatér a garnizonba. Foucauld-t és néhány társát azonban hatalmába ejtette az Iszlám, a sivatag varázsa. « *Tündéri környezet mélységes nyugalmaiban ütöttem egyszer tanyát a Szaharában. Az ilyen éjszakák összeszedettségében az ember megéri az arabokat, akik hisznek a Leila el Kedr titokzatos éjében, amikor megnyílik az ég, az angyalok leszállnak a földre, a tengerek vize édessé válik, s minden, ami csak a természetben él, meghajol, hogy Teremtőjét imádja* » (RAM 116). Elkezd arabul tanulni, szabadságot kér, hogy tanulmányútra indulhasson. Elutasítják, erre beadja lemondását. 1882. január 28-án hagyja el másodszor a hadsereget. Most egy érdekesebb kaland kedvéért.

II. A felfedező

Algírban telepszik meg. A huszonhárom éves fiatalember egészen új életet kezd: arabul tanul, könyvtárba jár, tanulmányozza a nagy utazók írásait. Egy tudós pontosságával dolgozza ki utazásának tervét, felkészül a legapróbb részletfeladatokra is. Az Iszlám elzárt szívébe: Marokkóba akar behatolni, az Atlasz hegységen túlra, ahová európai még nem tette be lábát. Marokkó a teljes önkényuralom és anarchia országa: gyűlöli az idegeneket, rövid úton végez a betolakodókkal. Foucauld vállalkozása tehát életveszéllyel jár, ha egyáltalán megvalósítható. Miközben mérlegeli a lehetőségeket, hogy mindenre felkészüljön, váratlan akadály merül fel: családja. Charles az utóbbi négy év leforgása alatt 110 000 frankot szőrt el – óriási összeg abban a

korban! Inès nagynénje és férje keresetet nyújtanak be a Nancyi Polgári Törvényszékhez tékozló unokaöccsük ellen. A Törvényszék gyámság alá helyezi Foucauld-t, vagyonát egy idősebb rokonának kezelésére bízva. Charles, a család legnagyobb csodálkozására, nem tiltakozik, jogtanácsosával mindig a legbarátabb módon érintkezik. Aláveti magát a döntésnek, hagyja, hogy megkössék a kezét, de az expedícióról nem mond le! Megelégszik azzal az összeggel, amit kiutálnak neki, szegényesen él, mert ezt is könyvekre és a szükséges felszerelés vásárlására fordítja. Szextáns, kronométer, teodolit kerül a poggyászába, beszerzi az elérhető térképeket is. Megfelelő vezetőt keres, s ismét szerencséje van. Egy öreg zsidó rabbival hozza össze a véletlen, aki már többször megtette az utat Marokkó peremén élő hit-társai közösségéhez. Foucauld-ban azonnal megfogja a terv: felfogadja az öreg Mardochée Abi Serour-t, maga is zsidó rabbinak öltözik, ily módon legalább majd a zsidó közösségek támogatására számíthat! Még egy rövid utazás Párizsba; ott megkeresi a Földrajzi Társaság főtitkárát, végső eligazításokat kér, megnyugtatja aggodalmaskodó családját. Jogtanácsosa szabályos szerződést készít a rabbi-val, az Foucauld vezetője, tolmácsa és elválaszthatatlan társa lesz. Foucauld havi kétszázhetven frank fizetésére kötelezi magát, de az összeget egyben csak visszatértükkor fizeti ki. Marie de Foucauld titokban még nyolcszáz frank jutalmat ígér az öreg rabbinak, ha épségben visszahozza bátyját . . .

Tizennyolc hónapos előkészület után, 1883. június 25-én indulnak útnak. Foucauld-ra senki sem ismerne rá: félig zsidó, félig algériai ruhába bújlik. Neve is új: Joseph Aleman rabbi. Vonattal mennek Oránig, harmadik osztályon, az újdonsült rabbi igyekszik tört franciát beszélni . . . Aztán gyalognak, cipelik az élelmiszerzsákba rejtett műszereket. Egyszer az Afrikai Vadászcsapat néhány tisztje lovagol el mellettük, nevetve mutogatnak az olajbogyót majszólo két kis zsidóra . . . Tanger után egyik zsidó közösség adja őket a másiknak. De az utakon gyakran kell hallaniok a szívélyes marokkói köszöntést: – Hogy az Isten örök tűzzel égesse meg nemző apádat, te zsidó!

Következő állomásuk Fez, egyike a szultán négy fővárosának. Ősi mohamedán egyetemén Avicenna kéziratait, a középkori alkímisták és misztikusok feljegyzéseit őrzik. Az ál-rabbi megnéz minden megnézhető, apró füzetbe jegyzi tapasztalatait, földrajzi, csillagászati

adatokat. Mardochée Abi Serour le akarja beszélni a további útról, fiatal társa azonban hajthatatlan. Hosszú viták után augusztus 27-én indulnak tovább az ismeretlenbe. Karavánokhoz csatlakoznak, aztán leszakadnak tőlük. Többször rablók támadnak rájuk, pedig inkább hasonlítanak koldusra, mint pénzes kereskedőre. A reménytelen helyzetekből hol saját leleményük, hol a vendégbarátság íratlan törvénye, hol a szerencsés véletlen rántja ki a két utazót. Mardochée hallgat, meghúzza magát, már nem is reméli, hogy valaha kilábol ebből az őrült kalandból. Társának is többnyire hallgatás az osztályrésze: fél, hogy kiejtése vagy tájékozatlansága miatt felismerik benne az idegent. A leleplezést mégsem kerüli el! Sidi Edris, egy fiatal mohamedán marabu felfedezi benne a keresztényt, de annyira megkedveli a kevés szavú idegent, hogy életét és vagyonát is hajlandó kockára tenni azért, hogy megmentse Foucauld-t. A nagylelkű mohamedán pártfogó keze messzire nyúlik, hosszú útszakaszon kíséri keresztény barátját és biztosítja továbbjutását. Októberben Tisintbe érnek, innen keletre tartanak. Mardochée kimerült, siránkozva könyörög, hogy forduljanak vissza. Társa kijelenti: ő mindenképpen továbbmegy, ha a rabbi haza akar térni, ám menjen. Nemsokára ismét támadás éri, a rablók túszként hurcolják magukkal, meg akarják ölni. Foucauld-t csak egy véletlen menti meg a biztos haláltól; nem marad semmije, kivéve kis jegyzetfüzetét és műszereit. Nyomorúságos állapotban érnek vissza Algériába, 1884. május 23-án.

Foucauld tehát megvalósította tervét. Az utazás viszontagságai meglátszanak rajta: megsoványodott, arca megkeményedett. Kifizeti kísérőjét, visszahajózik Európába. A Földrajzi Társaság ünnepli, családja is lelkes örömmel veszi körül. Rövid pihenés után visszatér Algírba, hogy hozzálásson jegyzeteinek feldolgozásához. Házassági tervei vannak, de unokanővérének, Madame de Bondynak közbelépésére azonban nem lesz az ügyből semmi. Foucauld enged a lebeszélésnek, s lassanként visszaesik régi közönyébe. Nagy a kísértése, hogy ott folytassa züllött életét, ahol abbahagyta. De már ahhoz sincs kedve. A Földrajzi Társaságtól aranyérmét kap, nevét szárnyra veszi a hírnév; ez is hidegen hagyja. Most ütközik ki rajta a kimerültség, megbetegszik, hosszú, alattomos láz veszi le a lábáról. Unokanővére és nagynénje ápolja; igen nehezen kap erőre. Magányos, tanácstalan, céltalan. Újabb utazáson töri a fejét, újabb felfedezéseken . . . Hirtelen elhatározással csomagol s egy hónapot Tunéziában tölt. Visszatérve

lakást vesz ki Párizsban, a Rue de Miromesnil 50. szám alatt. Különös életet folytat: napközben marokkói jegyzetein dolgozik, a Koránt olvassa, esténként hosszú sétára indul . . . Rója Párizs utcáit, nyugtalanul, céltalanul . . . Időnként belép egy-egy templomba és ezt a mondatot ismételteti: – Istenem, ha létezel, add, hogy megismerjelek! Keveset alszik, akkor is a földön, burnuszába burkolózva. Marie szótlan szeretettel figyeli vergődését, most nem akar közbelépni. Így érkezik el 1886 októbere. Egy hűvös korareggel már az utcán találja Charles de Foucauld-t. Belép a Saint-Augustin templomba; tudja, hogy itt van Marie lelkipapja, Huvelin abbé. Sok jót hallott már róla, de személyesen nem ismeri. Bizonyára úriember, ha Marie megtisztelteti bizalmával. Odalép tehát, hogy felvilágosítást kérjen az abbétól. A pap ránéz és meglátja benne az Istenre szomjazó embert . . . Meggyóntatja, majd, mivel Foucauld aznap még nem evett, áldozni küldi.

« Mibelyt hittem, hogy van Isten, azonnal megértettem, hogy nem tehetek mást, mint hogy egészen Érte éljek; szerzetesi hivatásom hitemmel egy órában született meg. Isten oly végtelen nagy! Oly nagy a különbség Isten és minden más között, ami nem Ő . . . ! » (D 92).

III. Jézus követője

Megtérésekor mindent megkap, amire vágyott: bocsánatot, békét, örömet – de semmi kényelmet. Meg kell tanulnia a hit életét, szeretetét le kell fordítania a mindennapi, észrevétlen áldozatok nyelvére. Éppen harminc éve van még hátra . . .

Huvelin abbé segíti Foucauld-t a hit alapjainak lerakásában. És ez nem könnyű feladat, mert Foucauld most is felváltva akarja imádkozni a zsoltárokat és a Koránt, nehezen fogadja el az evangélium csodáit, ragaszkodik elképzeléseihez, akaratahoz. Lassan megtanul engedelmesskedni, tisztul, erősödik szeretete. Szinte minden nap áldozik, ami ebben a janzenizmustól fertőzött korban még ritkaságszámba megy. Szenvedélyes érdeklődéssel forgatja az evangéliumot, felébred benne a vágy, hogy mindenben utánozza Jézust. Tudatosul benne az a boldogító tény, hogy Jézus mindig vele van, nézi őt, felkínálja barátságát. 1886 karácsonyát ebben az evangéliumi örömben ünnepli.

1886 karácsonya egy fiatal lisieux-i lány megtérésének dátuma is: Martin Teréz ekkor nyeri el a lelki erősség kegyelmét, hogy utána már «a gigászok útján» repüljön. Nem akar félig-meddig szent lenni. Az «egészet választja», a teljes szeretetet és odaadást.

A kegyelem erre az ösvényre terelgeti Foucauld-t is. Családja csen-des örömmel szemléli átalakulását, de szívesen ünnepli benne a híressé vált felfedezőt is. Azt senki sem látja, milyen sötétségben jár: Jézust akarja követni a legtökéletesebben, a legnagyobb hűséggel, de nem tudja, hogyan. Huvelin abbé türelemre inti, pedig nem kívánhatna ennél nehezebbet. Az 1887–89-es évek eseményei csak lassan világítják be hivatásának útját. Huvelin abbénak egy mondata visszhangzik benne: «Jézus annyira az utolsó helyet foglalta el, hogy azt soha senki el nem veheti tőle». Foucauld úgy látja: a megalázott, a megvetett, az utolsó helyet választó Jézust kell a legszorosabban követnie. Madame de Bondyval egyszer meglátogat egy közeli trappista kolostort. Egy elnyűtt, agyonfoltozott ruhában dolgozó testvér látványa egészen elbűvöli: nemde így fest az annyira óhajtott utolsó hely?

Huvelin abbé tanácsára háromhónapos szentföldi zarándokutat tesz. Az evangéliummal a kezében járja végig a szent helyeket. Betlehemben nagy örömet, békét élvez, de Jeruzsálembe érve akarva-akaratlan a Kereszt titkába ütközik . . . Hogyan kövesse Jézust egészen a Kálváriáig?

Martin Teréz is ezt a Keresztet öleli át beöltözésekor, erről ír lelken-dezve a világban maradt nővérenek, Céline-nek: «*Jézus van itt, Keresztjével! Szeretetének kiváltságos választója vagy, hasonlóvá akar tenni Önmagához!*» (1).

Visszatérve a Szentföldről, már tudja, hogyan kell követnie Jézust: alázatban, észrevétlen, megvetett életben, a Kereszt szeretetében. Most már csak a helyet kell megtalálnia, ahol ezt a legjobban megélheti. «*Nem tudtam, milyen rendet válasszak. Az evangélium megtanított az első parancsra: Istent kell szeretnem teljes szívemből, mindent ebbe a szeretetbe kell foglalnom. Tudvalevő, hogy a szeretet első hatása az utánzás, a követés vágya. Olyan rendbe kellett tehát lép-nem, ahol a legtökéletesebben utánozhatom Jézust*» (D 97). 1889-ben

(1) *Lettres*, Lisieux, 1947. 107. l.

négy zárt lelkigyakorlatot végez, hogy helyesen válasszon. A solesmes-i bencésekhez a következő ajánló sorokkal érkezik:

«*Főtisztelendő Atya, Charles de Foucauld vicomte, aki Önnek ezt a levelet átadja, volt katonatiszt, félelmet nem ismerő marokkói utazó, buzgó szentföldi zarándok, tökéletes úriember, igen jó keresztény, aki a vallást mint szeretetet éli meg. Már régóta látom, hogy a monasztikus élet felé vonzódik . . . Azt tanácsoltam neki, hogy élje ezt egy kis ideig Solesmes-ben . . . Charles de Foucauld-t már évek óta ismerem, határozott ember, hivatása abszolút komoly, ha esetleg nem Solesmes-be, akkor más monasztikus családba . . .*» (TPF 68). De a bencés életstílus nem vonzza. Második lelkigyakorlatát Soligny trappista kolostorában tartja, innen egy másik, észak-franciaországi trappista kolostor felé irányítja Huvelin abbé. A Notre-Dame des Neiges apát-ság szegény, kopár vidéken fekszik; hat hónapig tart a tél. Néhány éve a szíriai Akbèsben új priorátust alapított, ahol még nagyobb a szegénység . . . Ez bizonyára megfelelő lesz majd Foucauld-nak. Huvelin abbé sejtései igazolódnak: lelki fia hosszú és alapos mérlegelés után a szigorú ciszterci életet választja. Még egy utolsó lelkigyakorlat a jezsuitáknál Clamart-ban. Unokanővérenek így indokolja meg választását: «*Szent Pállal azt választottam, hogy eltemetkezem Urunkban, elege abiectus esse, mivel Urunk is megvetett volt, hogy követem a remeték példáját, akik azokban a hegyi barlangokban éltek, ahol Urunk bőjtölt, mert lábánál akarták végigbőjtölni egész életüket*» (MC 94).

1890. január 15-én meghozza élete legnagyobb áldozatát: elhagyja övéit. Áldozatának súlyát egész életében érzi! «*Az áldozat, az én igazi, egyetlen áldozatom: az elszakadás!*» (LMB-SI 99). Lelke elmerül a Kereszt gyötrelmében, megtapasztalja saját gyengeségét is . . . De boldog, mert végre azon a helyen van, ahol rejtetten, szegénységben követheti az alázatos, a megfeszített Jézust!

Ugyanebben az évben a lisieux-i kármel legfiatalabb nővére, a Gyermek Jézusról és a Szent Arcról elnevezett Teréz nővér ezt írja Ágnes anyának: «*Nem vágyom arra, hogy Lourdes-ba menjek, hogy elragadtatásaim legyenek. Sokkal többre tartom az áldozatok egyhangúságát. Milyen boldogság olyan rejtettnek lenni, hogy senki sem gondol ránk!*» (2).

(2) *Lettres*, Lisieux, 1947. 152. l.

– Mihez ért? – kérdi tőle előjárója, Dom Martin. A válasz nem valami biztató . . . Söprögetni küldik; végre az utolsó helyre került! Hamarosan megkapja a ciszterciek fehér ruháját. Új neve: Marie-Albéric testvér. Azt gondolja, hogy most már akadálytalanul elmehet az észrevétlenségben, a megvettetésben. « *Szeretem Urunkat, Jézus Krisztust. Igaz, hogy csak olyan szívvel, amely szeretne jobban és többet szeretni, de végül is szeretem, és így nem tudom elviselni azt, hogy más életet éljek, mint az övé: kellemes, köztisztelőben álló életet, amikor az övé a világon a legkeményebb és a legmegvetettebb volt. Nem utazhatom át életemet első osztályon, mikor Az, akit szeretek, a legutolsón élte azt végig* » (SI 104).

Teréz ugyanerről a titokról ír nővéreinek: « *Csak Jézus érti Jézusnak Céline iránti szeretetét . . . Jézus örültségeket tesz Céline-ért . . . hát tegyen Céline is örültségeket Jézusért! Szeretetért csak szeretettel lehet fizetni, és a szeretet ütötte sebeket csak szeretettel lehet gyógyítani* » (3).

Marie-Albéric testvér könnyen viseli a hideget, az örökös hallgatást; a böjtöt föl sem veszi, de nehezére esik függetlenségének feladása, az aprólékos napirend és szokások elsajátítása. Igyekszik gyorsan végezni a munkával, hogy mehessen imádkozni. Csak fokozatosan tanulja meg, hogy a fizikai munka nem akadály a imának: « *Ezek az alacsony munkák kimondhatatlanul édesek! Amikor az ember fát fűrészsel, lelke szabad, hogy a Jó Istennel és a Szent Szűzzel foglalkozzék* » (LMB-SI 110). A harminckét éves újonc hat hónapot tölt a Notre-Dame des Neiges kolostorban, július közepétől a szíriai Akbèsben folytatja noviciátusát. Szentéletű mestere, Dom Polycarpe Szent Teréz írásait adja kezébe. Jól választott! Foucauld egy életre szóló barátságot köt Avila dinamikus szentjével. Közös jelszavuk: Isten egyedül elég! Egyik sem hátrál meg soha.

Közeledik első fogadalmának napja. Előkészületül elküldi lemondását a Földrajzi Társaságba, lemond tartalékos katonatiszti rangjáról, vagyonát hűgára hagyja. 1892. február 2-án teszi le első, ideiglenes fogadalmát: « *Tegnap óta egészen Urunké vagyok. Hét óra lehetett, amikor fogadalmat tettem. Íme, most már semmiképp sem vagyok a*

(3) *Lettres*, Lisieux, 1947. 115. l.

magamé . . . Összeszedettségre, csendre vágyom, arra, hogy a Jó Isten lábánál időzzem, hogy teljes csendben Őt nézzem . . . Az ember érzi és szeretné mindig érezni azt, hogy egészen a Jó Istené, és Isten egészen az övé» (LMB-SI 126).

Másfél évvel ezelőtt, ugyancsak fogadalmára célozva, Teréz használt gondolatot fogalmaz meg: «*Íme, méltatlanságom ellenére végre egészen Jézusé vagyok . . . Most már énrajtam a sor, hogy bizonyítsam szeretetemet»* (4).

A Notre-Dame du Sacré-Coeur kolostor valóban nagy szegénységben él. Az alig néhány éves alapítás csupán néhány barakkból, csürből és istállóból áll. A szerzetesek a földeken dolgoznak a kolostor birtokán. Marie-Albéric testvérben hamarosan nyugtalanság ébred: szegények ők valóban? Kételyeit fokozza egy másik tény: tanulnia kell, teológiát, napi három órát. Hogy fogja így megtartani az utolsó helyet? Csak nem azt akarják, hogy pap legyen? Hogyan utánozza akkor az alázatos, megvetett Jézust? 1892-ben vetődik fel benne először a gondolat: olyan új szerzetesi közösséget kellene alapítania, amelynek életmódja teljesen megfelelné Jézus názáreti, rejtett, szegény munkás életének.

Kora és társadalmi helyzete magyarázza, hogy a munkát megaláztatásnak érzi, a munkás életet megvetett életnek. Nem gondol arra, hogy Jézus korában az ácsmesterség igen megbecsült foglalkozás volt. Azt helyesen érzi, hogy Jézus, a Megtestesült Isten, a kisemberek csoportjához akart tartozni. Foucauld végső soron nem a munkát becsüli le, hanem szeretetével ráérez arra, milyen «leszállás, leereszkedés» volt Jézus részéről az emberi lét, azon belül a munkássors vállalása.

A trappisták dolgoznak, de idegen munkásokat is alkalmaznak. Tulajdonuk van, legalább is közösségi. Tehát nem szegények – vonja le a következtetést a fiatal fogadalmas szerzetes. Egy apróság aztán teljesen felforgatja lelke nyugalmát: a pápa engedélyezi a trappistáknak a vaj és az olaj használatát. Hogyan? Enyhítés? Újabb könnyítés? Albéric testvér kétségbeesett hangú levelet ír családjának, Huvelin abbénak: nem találja azt a szegénységet a kolostorban, amelyre vágyik, amelyet Jézus követése megkívánna tőle! Huvelin abbé ismét

(4) *i. m.* 174. l.

türelemre, engedelmességre inti, az esetleges alapítás tervét pedig egyszer s mindenkorra ezzel a mondattal utasítja el: «*Őn egyáltalán nem arra való, hogy másokat vezessen!*» (B 72). Albéric testvér szorongása azonban tovább nő. Engedelmeskedik, hiszen bármely pillanatban életét adná Jézusért, de aggódva tekint a jövőbe: «*Várom . . . Abban az állapotban vagyok, mint mielőtt a Trappe-ba léptem volna. Lelkem tabula rasa, Szent Pállal ismételve: Quid faciam? Forrón vágyakozom arra, hogy közelebbről kövessem Urunkat . . . De mi az akarata? Nem tudom . . . nagy békében várom, hogy akarata megnyilvánuljon*» (TPF 88).

Charles de Foucauld már csak testben él a Trappe-ban, lélekben más utakon halad, illetve keres. Hová szólítja őt a kegyelem? 1894, 1895, 1896 életének legkeservesebb évei.

Egy alkalommal előljárója kiküldi, hogy egy elhunyt arab munkás mellett imádkozzék. A nyomorúságos kunyhó, a kétségbeesett család gyásza, a rájuk szakadt létbizonytalanság látványa lelke mélyéig megrendíti. Két percre a kolostortól olyan szegénységet talál, amely elhomályosítja a trappisták önként vállalt szegénységét. Ez a munkás két kezével kereste meg kenyérét, egyik napról a másikra tartotta el családját . . . «*Micsoda különbség van e ház és a mi lakóhelyünk között! Sóvárogra vágyódom Názáretre!*» (LMB-SI 156). Egyre világosabban látja, hogy a názáreti életre van hivatása, s bízik, hogy ennek megvalósulása csak idő kérdése. De a várakozás nagyon próbára teszi. Folytatnia kell teológiai tanulmányait, mind kevesebb fizikai munkához jut. Novemberben tragikus események szemlélője lehet. Az elmúlt évben a törökök mintegy 140 000 örmény keresztényt gyilkoltak meg. Az üldözés 1896-ra eléri Akbès környékét is. Az európaiak életét védi a török kormány, a kolostor épségére török katonák ügyelnek. Albéric testvér osztozni szeretne az üldözöttek, a vértanúk sorsában, alig tudja elviselni, hogy életére az üldözők vigyázzanak!

Huvelin abbé látja, hogy nem tudja őt megtartani a Trappe-ban. Beleegyezik abba, hogy elhagyja a kolostort, de ismét megvárakoztatja, hátha időközben fény derül további útjára. Előjárói tudnak nyugalanságáról, de mintha nem is vennének tudomást róla. Parancsot kap, hogy induljon az algériai Staouéli kolostorába, ott majd megtudja, mi a további teendője. Albéric testvér szó nélkül engedelmeskedik, pedig számára a legnehezebb következik: Rómába kell

mennie, hogy ott folytassa teológiai tanulmányait. 1896. október 30-án érkezik az örök városba – éppen tíz éve megtérésének! A harmincnyolc éves trappista most a Gregoriana Egyetem hallgatója, minden bizonnyal nem a leglelkesebb: «*Öreg vagyok, tudatlan, nem szoktam a latinhoz, nehezen követem az előadásokat. Olyan számár leszek a teológiában, mint mindenben*» (B 135). Közben vészesen közeledik ünnepélyes fogadalmának napja; hát végképp le kellene mondania názáreti hivatásáról? Ismét előadja vágyát és készen áll, bármi választ kapjon is: engedelmeskedik. Január 23-án este hívatják: «*Szerdán, Mária és József eljegyzésének ünnepén, a Szent Család ünnepének előestéjén kaptam meg legfőbb előljáróm döntését: Istennek az az akarata, hagyjam el a Rendet és megvettetésben, szegénységben kövessem Urunkat*» (CFI 162). Unokanővérének írt ujjongó levelében egyetlen szóval jellemzi hivatását: «*leszállni*». Február elején felmentést kap ideiglenes fogadalmi alól, ugyanazon a napon két magánfogadalmat tesz gyóntatója előtt: «*Örökös tisztaság és örökös szegénység: kötelezem magam, hogy soha nem rendelkezem többel, mint amennyije egy szegény munkásnak van*» (CFI 162). «*Új életem, amelyet most kezdek, sokkal rejtettebb és magányosabb lesz, mint amelyet most elhagyok*» (LRB-B 145). Egy hűvös februári napon hagyja el a trappisták római generálátusát, másnap Brindisiben hajóra száll, hogy ismét a Szentföldre: Názáretbe jusson. «*Minden ajtó megnyílt előttem, hogy ne legyek többé kórusszerzetes, hanem leszálljak a cseléd és a szolga szintjére . . . Isten előre nem látott utakon vezet minket . . . Mennyit hányódtam ebben a hat hónapban! Staouëli, Róma és most az ismeretlen!*» (LPJ-SI 192).

IV. A misztikus felfedező

Foucauld 1897. február 24-én érkezik Jaffába, március 5-én Názáretbe. Meghallja, hogy a klarissza nővéreknél szentségimádás van, egyenesen odatart. Hajnaltól délig itt imádkozik. Akkor elküldi a sekrestyés nővért: – menjen nyugodtan ebédelni, ő még marad. A jó nővér nem mer ellentmondani a különös vándornak, de titokban szemmeltartja . . . Fél, hogy valaminek lába kel . . . Foucauld jelentkezik az apátnőnél és valami munkát kér. Szerencséje van, alkalmazák. Ő lesz a kolostori kertész, kifutó, sekrestyés. Fizetségül nem kér

mást, mint egy darab kenyeret, nem fogadja el a felajánlott szobát, hanem a kert végi kis szerszámoskunyhóban üt tanyát. Családjának siet beszámolni nemvárt szerencséjéről: «*Ideérkeztemkor, bár nem volt sem mesterségem, sem ajánlólevelem, egyetlen papírom sem az útlevelemen kívül, mégis hat napon belül olyan munkát találtam, hogy nemcsak megkeresem a kenyeremet, hanem pontosan olyan körülmények között dolgozhatom, amelyekről már régóta álmodom. Azt lehetne mondani, hogy ez a hely éppen rám várt. Valóban, várt, mert semmi sem történik véletlenül. Mindent Isten készít elő*» (LRB-SI 197). «*Ministrálok a miséken, a szentségi áldáson. Söprögetek, elvégzem a megbízatásokat. Szóval mindig azt teszem, amit éppen mondanak. A munka a szentmise után kezdődik, reggel nyolc körül és a szentségi áldással ér véget délután ötkor. Vasárnap és az ünnepeken nem dolgozom, egész nap imádkozhatok*» (LMB-SI 197).

Huvelin abbé boldog, végre helyén tudja vezetettjét! «*Temetkezék el Urunkkal, elveszetten, ismeretlenül – ez a hívatása*» – tanácsolja egy levelében (S 56). Charles de Foucauld ismét előveszi kedvenceit: Avilai Szent Terézt és Aranyszájú Szent Jánost, Huvelin abbé tanácsára belekézeld Keresztes Szent János műveibe. Nagy lelki szárazsága miatt írásban elmélkedik. Összes írásainak háromnegyed része itt készül.

Huvelin abbé nem ajánlja, hogy harmadrendi ferences legyen; ne akarja magát besorolni egyetlen irányzatba se, csak Jézus szeretete legyen fontos számára! Foucauld a lelki szárazság, a magány miatt a «pusztában» érzi magát; sejtí, hogy ez csak előkészületi idő, de Huvelin abbé erélyes tanácsára eltemeti alapítási terveit. Lelkigyakorlatot tart, feltételei «utolsó hely» körül összpontosulnak. És van alkalma ezen a helyen tartózkodni! Különös munkásöltözete miatt a gyerekek megdobálják az utcán; miután a kolostori vendégpaprak fölszolgálták az ebédet, annak nagylelkű invitálására az asztalhoz kell ülnie és elfogyasztani a maradékot; puskával kell lesbeállnia a tyúkol mellett, hogy aztán hajnalra észrevegyék: a ragadozó ismét alaposan megdézsmálta a baromfiállományt . . . Charles de Foucauld, a volt mesterlövész pirul és hálát ad . . . «*Abjectus esse . . .*»

Az apátnő éles szeme hamarosan észreveszi a furcsa szolga rendkívüli erényeit. Nem nyugszik, míg Foucauld be nem vallja neki a teljes igazságot. A hír eljut Jeruzsálembe is, az ottani klarissza kolostorba. Foucauld-t valami megbízatással fölküldik a szent városba. Az ottani

apátnő egyenesen megkérdezi, nem szeretne-e pap lenni, ottmaradhatna kolostori lelkésznek, esetleg társakat vehetne maga mellé . . . Foucauld-ban újból lobbót vet az alapítási vágy, tilosban jár, megint szabályokat szerkeszt. De a tervből nem lesz semmi, Huvelin abbé csendre inti. Csalódottan vonul vissza názáreti remetességébe.

1899 tavaszán megint lelkigyakorlatot tart, ennek végén írja le nevét először így: *frère Charles de Jésus*, Jézusról nevezett Károly testvér. Így érkezik el a századforduló. « *Várok. Maga Isten vezetett ide . . . hagyom, irányítsa életemet. Amikor majd azt akarja, hogy elmenjek innen – ha egyáltalán akarja, és ebben nem vagyok biztos –, majd világosan megmutatja nekem az ön szava és az események által . . . Így várok, és hagyom, hogy Ő vezessen, hordozzon . . .* » (S 122).

Nem kell sokáig várnia. Eladó a Boldogságok Hegye; a család megküldi a szükséges összeget, bár még nem világos, mi célt szolgál ez a vásárlás. Károly testvér megint az alapítandó közösségre gondol, nem zárja ki egy kórház lehetőségét sem, ahol ápolhatná a betegeket . . . Ebben a vásárlási ügyletben veti fel magának először a kérdést: nem kellene-e mégis papnak lennie, hogy biztosíthassa majd a Szent Hegyen az Eucharisztia jelenlétét? Huvelin abbé örömmel mond igent a kérdésre, s bár a hegyvételeből nem lesz semmi, Károly testvér már döntött. Első trappista kolostorában készül a szentelésre: még tanul, de jobbára imádkozik. (Charles de Foucauld teológiai tudása mindig nagyon töredékes marad.) A szentelés előtt 30 napos lelkigyakorlatot tart. 1901. június 10-én mutatja be első miséjét a Notre-Dame des Neiges kolostor templomában. Utána már nincs maradása. Valami kincsnek jutott a birtokába, amit azonnal meg akar osztani másokkal. De hová kell elvinnie ezt az örömhírt? « *Diakónussá- és pappászenteléseim előtti lelkigyakorlataim megmutatták, hogy nem a Szentföldön kell élnem Názáret életét, hanem a legbetegebb lelkek, a legelhagyottabb bárányok között. Ezt az isteni lakomát, amelynek most szolgálja lettem, nem a rokonoknak, nem a gazdag szomszédoknak, hanem a sántáknak, a vakoknak, a szegényeknek, egyszóval azoknak a lelkeknek kell felkínálnom, akiknél nincs pap. Fiatal koromban bejártam Algériát és Marokkót. Marokkóban, amely akkora, mint Franciaország, legalább is Marokkó belsejében, nincs egyetlen pap sem. A Szaharában, amely hétszer akkora, mint Franciaország, és sokkal népesebb, mint gondoltuk, alig van egy tucat misszionárius. Egy nép sem látszik olyan elhagyatottnak, mint ezek!* » (D 84).

Barátjához, Henry de Castries-hoz fordul tanácsért, hol telepedhetne le Marokkóhoz legközelebb. Szeptember elején érkezik Algírba, ott Mgr. Guérin, a Szahara fiatal apostoli prefektusa fogadja. Tőle megkap minden szükséges engedélyt és felvilágosítást. 1901. október végén érkezik meg Beni-Abbèsbe. Előtte az egész Szahara!

V. «Jesus – Caritas»

Foucauld szentmisét mutat be és elfoglalja «kolostorát»: a francia katonák által a település szélén nagyhirtelen felhúzott kis épületet. Szigorú napirendet szab magának. Napi tizenegy óra ima, hat óra munka, öt óra alvás! Kétszer eszik naponta, rendszerint csak kenyéren és vizen él.

Beni-Abbès a karavánutak csomópontja, minden évszakban nagy a forgalom. Bár Károly testvér a település legszélére húzódott, házát gyorsan megtalálják a szálláskérők, a szökött rabszolgák és legionáriusok, mohamedánok és hitetlenek, arabok és négerek. Házát hamarosan *khaoua* néven nevezik, ez kb. így fordítható: testvériség. Bárki jön, szíves mosollyal fogadja, üdítő vízzel, kenyérral, vendégszeretettel kínálja. Megveszi az első rabszolgát és kétségbeesett hangon számol be az otthoniaknak erről a rettenetes jogszokásról.

Elborítja a tennivaló. Volt trappista előljárójának ezt írja: «*Minden nap vannak vendégeim, akik itt étkeznek, sőt itt is alsznak. A 'testvériség' soha nem üres. Egyik éjjel tizenegyen voltak, nem is számítva egy öreg nénikét, akinek már állandó helye van. Hatvan-száz látogatóm van naponta*» (SI 276). A testvériség valóságos méhkas lesz. Károly testvér napfelkelte előtt misézik, de hálaadását már így sem tudja elvégezni. Mi lesz kitűzött napirendjével? Egy levelében bevallja, hosszú idő óta nem olvas egy árva betűt sem, óránként többször kell a kapuhoz sietnie. Mégis ragaszkodik remete és szemlélődő hivatásához, sőt még mindig «kolostort» képzel maga köré, amit sürgető szükség esetén kívül nem hagy el. Felébred benne a nosztalgia a Trappe csendje, magánya után . . . Időbe telik, míg megtalálja a szintézist, a magány és szolgálat egységét. Egyre hajlékonyabb és készségesebb lesz, hogy azt tegye, amit Isten az adott pillanatban kíván tőle.

Amikor kénytelen észrevenni, hogy a rabszolgák érdekében írott leveleinek nincs visszhangja, segítséget nem várhat, elhatározza: a rabszolgák rabszolgája lesz! Velük eszik, mossa ruhájukat, takarít utánuk, kiszolgálja őket, tanítgatja őket – megszerkeszti a Szahara szegényeinek kis katekizmusát! –, elhalmozza őket testvéri szeretetének jeleivel. Családja rendszeresen küld pénzt, így mindig tud adni valamit a szegényeknek. Szeretne minden rabszolgát megvásárolni, mivel ez lehetetlen, gyermekeket, öregeket vesz, akik senkinek sem kellene. A franciák, az illetékes katonai és hivatalos szervek szemet hunynak, elnézik ügybuzgalmát.

1902. szeptember végén Mgr. Guérinnek így írja le életrendjét:

« . . . Azt kéri, foglaljam össze, hogyan élek itt . . . Reggel négykor kelek (amikor meghallom az ébresztőóra csörgését – persze ez nem mindig történik meg), elimádkozom az Űrangyalát, a Veni Creator-t, a Primát és a Tertiát, misét mondok és hálaadást tartok. Hatkor eszem néhány szem datolyát és fűgét, elvégzem a vezeklést. Utána mindjárt egy óra szentségimádást tartok. Ezután fizikai munka következik egészen tizenegyig. Tizenegykor Szexta és Nona, rövid elmélkedés, részleges lelkiismeretvizsgálat fél tizenkettőig. Ebéd, Űrangyala, Veni Creator (ez utóbbit énekelni szoktam – jót nevetne, ha hallaná! Akaratlanul is valami új dallamot találtam ki).

A délután egészen Istené, az Eucharisziáié, kivéve egy órát, amit a szükséges beszélgetések töltenek ki a konyhában, a sekrestyében . . . Takarítás, alamizsna . . . Fél egytől fél kettőig imádás, aztán keresztút, néhány szóbeli ima, egy fejezet az Ó- és Újszövetségből, Krisztus Követéséből, néhány oldal valami lelki írótól (Avilai Szent Teréz, Keresztes Szent János, Aranyszájú Szent János állandóan műsoron vannak) fél kettőtől kettőig. Háromig elmélkedés az Evangéliumról, fél négyig erkölcssteológia vagy dogmatika; ebben az időben szoktam foglalkozni egy tizenöt év körüli néger fiúval, aki két hete nálam van és kifejezte megtérési szándékát . . . Fél négytől fél hatig imádás . . . a munka befejeződött, nincs más dolgom, mint Jézust nézni. Ez az óra tele van édes nyugalommal.

Fél hatkor vespera, hatkor vacsora. Paul, a tizenöt éves fiam és a kis Abdjesu este velem esznek; az udvaron ülünk egy gyékényszőnyegen. Ők fél tizenegykor szoktak ebédelni, mialatt én az Evangéliumból vagy a katekizmusból olvasok föl nekik; háromkor uzsonnáznak;

ekkor a jó Istenről beszélek nekik vagy valami szent történetet olvasok fel. Ők mindjárt a szentmise után reggeliznek.

Este hétkor néhány katonának magyarázom az Evangéliumot, ezt ima követi, szentségi áldás, Úrangyala, Veni Creator. Miután a katonák elköszöntek, a szabadban kicsit beszélgetünk a gyerekekkel. Utána aludni mennek. Magam elimádkozom a rózsafüzért és a komplotóriumot. Fél kilenckor én is lefekszem.

Éjfélkor, ha meghallom az ébresztőórát, felkelek, elénekelem a Veni Creator-t, elimádkozom a Matutimumot és a Laudest. Ezek igen drága pillanatok . . . Jézussal kettesben a Szahara mély csendjében: ez az édes kettes a legnagyobb boldogság. Egykor ismét lefekszem. Amint látja, szükségem van elegendő alvásra . . . Kielégítően étkezem; de Bondy unokanővérem tíz frankot küld havonta azzal a feltétellel, hogy azt saját étkezésemre kell fordítanom. Elfogadtam az adományt és a feltételt. Az étlapom kb. így fest: délben couscous (1) vagy kenyér és konzervtej; este kenyér és kávé . . . Mindig jól érzem magam. Egyszer volt valami kis lázam négy-öt napig. Azonnal jött a segítség: az orvos órnagy gyógyszerekkel és tanácsokkal; a tiszték kecsketejét küldtek, lekvárt, kávé, teát meg nem is tudom, még mit . . . hálás voltam és igen megghatódott . . .» (BDR 45k).

Társakat szeretne, akikkel együtt élhetné ezt a szemlélőde szolgáló életet. Magát hibáztatja: «Ha nem lesz társam, az csak azért van, mert nem vagyok rá méltó. Imádkozzék megtérésemért. Mihelyt buzgóbb és hűségesebb leszek, lesznek társaim . . . Csak egyet kérek: a megtérést, hogy hűtlenségeim miatt ne legyek akadálya Isten irgalmas terveinek» (LMG-SI 284). Huvelin abbénak ugyanígy vall: «Jobban át akarom ölelni a keresztet, mint valaha. Hogy másoknak megvigyem, először magamnak kell átölelnem, és még csak el sem kezdtem . . . Ima, áldozatok, szenvedés: itt kell kezdenem, hogy aztán Jézus tehessen velem valamit. Még mindig egyedül vagyok . . . Ahhoz, hogy testvéreim legyenek, jobbnak kell lennem, meg kell térnem, meg kell halnom, mint a gabonaszem, amely, ha el nem hal, egyedül marad» (S 205k). Továbbra is vágódva tekint Marokkó felé,

(1) Tipikus észak-afrikai étel: erősen fűszerezett savanyú káposzta, hússal vagy anélkül.

ahol talán még elhagyatottabbak a lelkek. Az evangélium édes üzenetét szeretné továbbadni: a maga sajátos eszközeivel, rejtett életével. Megígéri, életének minden pillanatát arra használja fel, hogy mentse a veszendő lelkeket. Ez a szeretet kitágítja lelkét, kevesebbet bajlódik napirenddel, kolostori szokásokkal . . . Mgr. Guérin, közvetlen előjárója egy tapogatózó kérdésére ezt válaszolja: «*Azt kérdezi, készen állok-e arra, hogy az Evangélium terjesztéséért tovább menjek Beni Abbésből: ezért arra is kész vagyok, hogy elmenjek a világ legszélső határáig és éljek akár az utolsó ítéletig!*» (LMG-SI 290).

A lisieux-i kármelben alig néhány éve hasonló vágyakról adott számot Teréz nővér: «*Jézusom, szerelmem, életem . . . Hogyan valósítsam meg szegény kis lelkem vágyait? . . . Kicsinységem ellenére úgy szeretném megvilágosítani a lelkeket, mint a Próféták, az Egyházdoktorok; hivatásom van arra, hogy Apostol legyek . . . szeretném bejárni az egész földet, hogy nevedet hirdessem, hogy a hitetlen földön meggyökereztessem dicsőséges Keresztedet; de Drága Szerelmem, nekem nem lenne elég egyetlen misszió: egy időben szeretném hirdetni az evangéliumot a világ öt részén, egészen a legtávolabbi szigetekig . . . Nemcsak néhány évig szeretnék hithirdető lenni, hanem a világ teremtésétől egészen az idők beteljesedéséig . . .*» (2).

Károly testvér tehát készen áll; nem is kell sokáig várnia az újabb hívásra. 1903-ban régi tisztvárosa, Henry Laperrine lesz a szaharai oázisok új parancsnoka. Húsz év óta most találkoznak először. A tapasztalt katonatiszt irányítja figyelmét a tuaregekre. Károly testvér kikéri előjárói véleményét; Huvelin abbé csak ennyit válaszol: – Menjen, ahová a Lélek viszi! Guérin a nehézségekre figyelmezteti: hogyan akar letelepedni nomád törzsek között? Ha velük vándorol, mi lesz «kolostori» életével? Honnan vesz táplálékot? Hogyan fog egyedül misézni? stb. Károly testvér habozik . . . Iszonyodik az utazástól, a megállapodatlanságtól, a taghiti csatározások sebesültje is maradásra készítetik. Ismét lelkigyakorlatot tart, feltételeiben a megsemmisülést, a kiüresedést, az engedelmisséget ajánlja magának. Laperrine azonban tovább sürgeti, és ebben Isten akaratát ismeri fel. 1904. január 13-án

(2) *Histoire d'une âme – Manuscrits autobiographiques*, CERF-DDB 1972, 220 l.

csatlakozik a délre induló csapathoz. Még nem tudja, mi vár rá, mit kell tennie, ráhagyatkozik tehát az adott helyzetekben megnyilvánuló isteni akaratra. A mindig pontos, elemző, szabályokat, terveket gyártó és azokhoz a végsőig ragaszkodó Foucauld látszólag kerébbe törí természetét: csak szeretni akar, az adott pillanat lehetőségét felhasználva: *«Életünkben azt az órát használtuk fel a legjobban, amelyben a legjobban szerettük Jézust»* (ÉS 216). Amerre elvonulnak, megkeresi a betegeket, a szegényeket; vérző szívvel látja a testi és lelki nyomort . . . Mit adhat ezeknek a szerencsétleneknek? Hogyan szóljon nekik Jézusról, az elhangzott evangéliumi üzenetről?

Imádkozik, vezekel szünet nélkül. Nem fogadja el a felkínált tevét, gyalogol a csapat mellett, szomjúságtól gyötörtén. *«Istenem, add, hogy minden ember az égbe jusson!»* – ezt a fohászt ismétli szüntelenül . . . A kereszthordozó Jézussal egyesülten tapossa a Szahara tüzes homokját . . . Vízet kínál valaki: megköszöni, de nem nyúl hozzá. *«Istenem, add, hogy minden ember az égbe jusson!»*

Egy alkalmi postával levelet küld barátjának, Henry de Castries-nak: *«Mikor térek vissza Beni Abbèsbe? Lehet, hogy októberben, lehet, hogy később . . . Rabszolga vagyok, Jézus rabszolgája . . . Igazi hivatásom a magány, az állandóság, a hallgatás . . . De ha azt látom, hogy kivételesen valami másra hív a kegyelem, csak ennyit mondok: Ecce ancilla Domini. A szeretet mindig engedelmeskedik, amikor a szeretet tárgya maga Isten»* (D 154).

Megérkeznek Hoggarba, Laperrine öt hónapra egyedül hagyja a tuaregekkel. Károly testvér minden szabad idejét nyelvtanulásnak szenteli, hogy minél hamarabb lefordíthassa nekik az evangéliumot. A hallgatag remete most «fecsegő» lesz, látogatóba jár, részt vesz a tuaregek között divatos harci játékokon, varrni, kötni tanítja a tuareg nőket . . . *«Beszélgetés, gyógyszer- és alamizsnaosztás, ismételtetése annak, hogy Istenben mindnyájan testvérek vagyunk, hogy reméljük: egy napon mindnyájan ugyanabban a mennyben leszünk, ima egész szívemből a tuaregekért, ez az életem»* (D 154). Mindenkinek mindene, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak.

1905 január végén tér vissza Beni Abbèsbe: egy év alatt mintegy 5000 kilométer tett meg, jobbra gyalog. Kimerült, fáradt, negyvenhat éves, de vagy tizzel többnek látszik. Beszámol tapasztalatairól előljárójának, bemutatja a megkezdett tuareg evangéliumot.

A casablancai francia konzul közvetítésével most jut el hozzá régi marokkói megmentőjének és barátjának üzenete. «*Azt hallottam – írja neki Sidi Edris –, hogy Isten tiszteletreméltó szolgálatában vagy . . . és hogy idődet az Örökkévalónak szentelted. Gratulálok neked és biztos vagyok abban, hogy téged nem érdekel többé a világ . . .*» (CF 26). Károly testvér szíve megtelik örömmel és fájdalommal. Azonnal válaszol Sidi Edris marabunak, barátjának. Sejtí, hogy ebben az életben soha többé nem látják már egymást.

Azt hiszi, befejezte az utazást, most már visszatérhet remeteéletének rendes gyakorlataihoz. Azonban ismét megjelenik a régi barát, Laperrine; meghívja, hogy töltsa a tavaszt és a nyarat Hoggarban. Károly testvér szeretne hű maradni názáreti életmódjához, nemet mond. Huveli abbé és Mgr. Guérin azonban indulást javasolnak, tehát azonnal útra kel. Három hónapig tart az út. Hoggar szívében, Tamarrasset-ban telepszik meg. Huvelin abbénak írt levele teljes készségéről tanúskodik: «*Meddig leszek itt? Lehet, hogy mindvégig. Ki tudja! nem érdekes! Csak az ember ott legyen, ahol Jézus akarja!*» (S 238k). Pedig elég bizonytalan a politikai helyzet. A tuaregek nemrég súlyos vereséget szenvedtek a franciáktól, Károly testvér meg van győződve arról, hogy hamarosan elnyeri az annyira óhajtott vértanúhalál kegyelmét. A kényes helyzetet bizonyos mértékig egyensúlyozza az a tény, hogy a tuaregek rossz viszonyban vannak a szomszédos arab törzsekkel is. A tuareg vezér, a fiatal Moussa Ag Amestane, nagy körültekintéssel és ravaszsággal hintázik: a franciákkal, az arabokkal, az idegen kereskedőkkel, kijátszva egyiket a másik ellen, s lehetőleg hasznot húzva saját szerteszét élő népe javára. A keresztény marabu nagy tisztelettel közeledik hozzá, Moussa elfogadja a hódolatot. Kapcsolatuk rövid időn belül barátsággá válik: Károly testvér – minden térítési szándék nélkül! – valóságos lelkivezetője lesz a harcias tuareg vezérnek. Moussa hozzá jár tanácsért, a marabu pedig mindig nyitott szívvel telepszik mellé, hogy hosszú órák vitája után valami jót varázsoljon elő fiatal barátja lelkéből. A természetes vallás törvényeinek megtartására buzdítja őt és valamennyi tuareg barátját. Mert barátjuk lett, testvérük, szolgájuk. Nem titkolja, hogy keresztény. Ajtaján ott áll a felírás: «*Jesus – Caritas*», szíve fölött pedig egy másik Szívet és Keresztet visel, szavak nélkül is hirdelve, hogy «*vallásunk lényege a szeretet és a testvériség, ennek szimbóluma pedig egy Szív*».

Szeretné megkétszerezni magát, mozgósítani ismerőseit, volt trappista előljáróit, hogy társakat találjon. Egyetlen egy vállalkozó akad ugyan, de három hónap múlva kidől, kimerülten távozik. Újabb levelekben világi munkatársak segítségével könyörög . . . Senki. Mivel Beni Abbès nem akarja véglegesen cserbenhagyni, azt tervezi, hogy ezentúl hat hónapot tölt Tamanrasset-ben, hármat Beni Abbèsben, hármat pedig az oda és visszaútra fordít. Háromszor teszi meg így a hosszú utat a következő nyolc évben. Tamanrasset-ben napi tíz–tizenkét órát dolgozik a tuareg nyelvtanon és szótáron. Felfedezi a tuareg nyelv szépségét, költői gazdagságát. Hozzáfog a tuareg népköltészet gyűjtéséhez. Minden alkalmat megragad, hogy megmentsen valamit ezekből a soha le nem jegyzett népdalokból és hősköteményekből. Közben ő a környék orvosa is. Az egyik tuareg családapa oly hálás lányának meggyógyításáért, hogy hálája kifejezéseképp: – feleségül kínálja a marabunak!

Családja több levélben sürgeti, látogasson haza, pihenjen. Ő semmit sem akar visszavonni az első elszakadás áldozatából, nemet mond. Ellenben ügyes diplomáciával elintézi, hogy Moussa utazzék Franciaországba, és ott fejedelemnek kijáró tisztelettel fogadják. Moussa meglátogatja a de Bondy család kastélyát, vendége a Moitessier család párizsi szalonjának; levelében értetlenül kérdezi Károly testvértől: ő miért él olyan szegényen közöttük? Visszatérte után még szorosabbá válik barátságuk.

Közben nehéz napok virradnak a tamanrasset-i remetére. Elhagyja a hűséges Paul Embarek, akit ő váltott meg a rabszolgaságból. Ettől kezdve nem misézhet, nincs vele az Eucharisztia. A dermesztően hideg télben a tuaregek is behúzódnak sátrukba, hetek telnek el anélkül, hogy valaki bekopogna ajtaján. Csak hosszú hónapok múlva kapja meg az engedélyt, hogy egyedül is misézhesen. Végtelenül magányosnak érzi magát, kedvetlenség, belső sötétség, elhagyatottság az osztályrésze. Kétszer is megfordul Franciaországban, hogy valami testvéri uniót szervezzen, otthoni munkatársakat; mindenütt hűvös fogadtatásra talál, amikor előre elkészített szabályainak jóváhagyását kéri. Utoljára még viszontlátja Huvelin abbét, aki már félig bénultan fekszik. Halálhíréről már ismét Tamanrasset-ban értesül. Ugyanebben az évben veszti el előljáróját és megértő barátját, Mgr. Guérint is.

Hogy mindenhová kövesse a nomád tuaregeket, egy harmadik remeteséget létesít Asekremben, több mint 2000 méter magasságban.

Elfogadja, hogy soha nem lesznek társai, megsejti, hogy jó magként el kell halnia: – Én csak vetek, aratni más fog – ismétli több levelében. Előfutárnak tartja magát, aki előkészíti a talajt az utána jövőknek. Már nem készít terveket, csak dolgozik és imádkozik. 1913-ban még egyszer hazalátogat, magával visz egy fiatal tuareget, Ouksemet. Megfordul Párizs érsekénél is, hogy támogatását kérje a «Jézus Szíve nővérei és testvérei Egyesületének» terjesztéséhez. Most is megtesz minden lehetőt, aztán elkönnyveli a kudarcot.

1915. szeptember 7-én különös módon ünnepel Tamanrasset-ban: «*Holnap lesz tíz éve annak, hogy miséztek Tamanrasset-ban, és nincs egyetlen megtérés sem! Imádkozni kell, dolgozni és kitartani!*» (SC 107).

A világháború kitörésének híre csak hetek múlva jut el Tamanrasset-ba. Károly testvér, aki mindig vágyott a vértanúhalálra, most élni szeretne: «*Nem mondhatom, hogy különösképpen vágyódom meghalni . . . Annyi jót kell tenni, annyi lélek van pásztor nélkül, hogy nagyon szeretnék még valami kis jót tenni, egy kicsit dolgozni mások üdvösségén*» (LMB-SI 361). Az európai hatalmak ellentétei felszítják az afrikai törzsek ellenségeskedését is. 1915 márciusában mozgolódni kezdenek a Tripolis környéki arab törzsek. Marokkói csoportok törnek be Hoggar környékére. Károly testvér sürgős üzenetben tájékoztatja a szaharai csapatok francia parancsnokát, maga igyekszik nyugalomra inteni a harcias tuaregeket. Francia katonák erődítménnyé alakítják a tamanrasset-i testvériséget, élelmet és fegyvert halmoznak fel, hogy támadás esetén menedéket nyújthasson a tuaregeknek. Károly testvér folytatja rendes napi teendőit: másolja a tuareg versgyűjteményt, fogadja vagy látogatja barátait, szolgálja őket leghétköznapibb szükségseikben. Így érkezik el 1916 decemberének első napja . . .

VI. «Beteljesedett»

Egyedül van az erődítménnyé változtatott testvériségben. Levelet ír: «*Megsemmisülésünk a leghathatósabb eszköze annak, hogy Jézussal egyesüljünk és hogy a lelkek javára legyünk; ezt ismétlgeti Keresztes Szent János szinte minden sorában . . . Ha az ember akar, nagyon tud szenvedni és szeretni . . . Az ember érzi, hogy szenved, de*

azt nem mindig érzi, hogy szeret. Tudja azonban, hogy akar szeretni, és aki akar szeretni, az szeret» (LMB-SI 356).

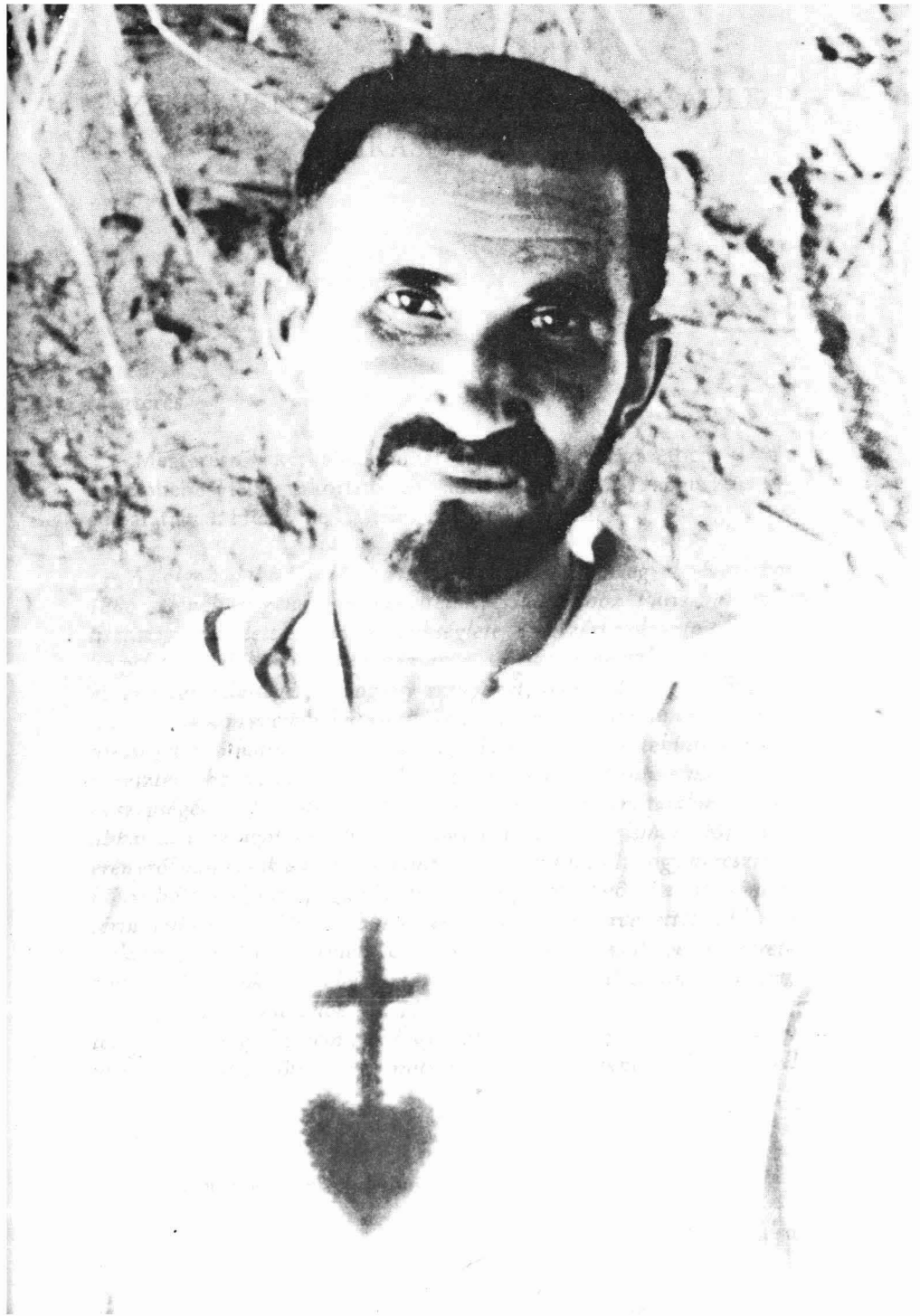
Lassan leszáll az este. A tuaregek sátrait messze elkerülve fegyveres csoport közeledik az erődítmény felé, egy szomszédos ellenséges törzs negyven tagja. Most valaki kiválik a csoportból, ruhája után ítélve tuareg. Biztos léptekkel siet a kapu felé, hiszen ismeri a járást, nem egyszer élvezte a marabu vendégszeretetét! Bezörget a «Jesus – Caritas» feliratú kapun, majd bekiált, levelet hozott! Károly testvér jól ismeri a hangot, mit sem sejtve, szokott mosolyával nyitja fel a nehéz kaput. Abban a pillanatban erős kezek ragadják meg, kivonszolják. Az erődítmény elé rángatják, kezét hátrakötik. Egy szót sem szól. Vendégei már hozzáláttak a zsákmányoláshoz, a foglyot egy tizenöt éves fegyveres kamasz vigyázza. Károly testvér szóltanul térdel, imádkozik . . . Alig néhány perc múlva figyelmeztető kiáltások hallatszanak: tevés járőrök a láthatáron! A következő pillanatban puskalövés csattan: a megrémült őr tarkónlővi a foglyot. Károly testvér hang nélkül zuhan a földre. Az egész dráma alig tartott húsz percig.

Halála nem kelt különösebb feltűnést, még a tuaregek sem beszélnek róla. Egyedül az amenokel, Moussa Ag Amastane gyászolja, és vérbosszút esküszik . . . A másnap odamerészkedő Paul Embarek temeti el a térdelő helyzetben már megmerevedett holttestet. Három hét múlva néhány méterre attól a helytől, ahol megölték, megtalálják a homokban szegényes kis szentségtartóját, benne az Eucharisztia.

Családja és franciaországi ismerősei csak hetek múltán értesülnek haláláról. Rajtuk kívül senki nem beszél többet Charles de Foucauld-ról. A figyelmet az iszonyú verduni csata, a háború köti le.

Charles de Foucauld élettörténete befejeződött.

Vagy Beteljesedett?

SZEMELVÉNYEK CHARLES DE FOUCAULD ÍRÁSAIBÓL

Megtérés

Megtérésről két alkalommal számol be: Názáretben, 1897. november 8-i lelkigyakorlatos elmélkedésében és 1901. augusztus 14-én barátjának Henry de Castries-nek írt levelében.

« A dolgok alakításával arra készítettél, hogy tiszta legyek, és amikor 1886 telének végén visszaveztél a családomhoz Párizsba; ez a tisztaság öröm lett és szívem szüksége . . . Azért volt erre szükség, hogy lelkem előkészüljön az igazságra . . . Aztán megízleltetted velem az erények édességét, a pogány erényekét; hagytad, hogy a pogány filozófusok könyveiben kutassak, de ezekben nem találtam mást, mint ürességet és unalmat . . . Aztán úgy intézted, hogy tekintetem egy keresztény könyv lapjaira essék, hogy megérezzem annak melegségét és szépségét (1) . . . Megsejtetted velem, hogy ha nem találom is meg abban az igazságot (nem hittem, hogy az igazság megismerhető), de az erényről majd csak ad valami tanítást; arra indítottál, hogy keresztény könyvből tanuljam a pogány erényt . . . Így hoztál közel a vallás misztériumaihoz . . . Ugyanebben az időben visszaveztél abba a családba, amelyet gyermek- és ifjúkoromban szenvedélyesen szerettem . . . 1886. október elején már csodáltam, már akartam az erényt, de Téged nem ismertelek . . . Jóság Istene, mily találékonyan ismer-tetted meg magad velem . . . Úgy alakítottad a körülményeket, hogy minden Feléd lökött . . . És mily nagy kegyelmekkel halmoztál el!

(1) Bossuet: *Élévations sur les Mystères.*

Vágyódtam a magányra, az összeszedettségre, a komoly olvasmányokra; nem hittem Benned, mégis gyakran betértem templomodba, és lelkem zavarodottságában, aggodalmában, igazságkeresésében ezt az imát ismételgettem: *„Istenem, ha létezel, add, hogy megismerjelek!”* Mindez a te műved volt, Istenem, egyedül a tied . . . Hallgatása, szelidsége, jósága és tökéletessége által egy drága lélek segített neked . . . Ennek a léleknek szépsége által vonzottál engem az igazsághoz. Akkor négy kegyelmet adtál nekem. Először ezt a gondolatot sugalltad: *„mivel ez a nagyon értelmes lény szilárdan hisz, talán nem is olyan bolondság a vallás, amint gondolom. Másodikként ezt a gondolatot sugalltad: ha a vallás nem bolondság, lehet, hogy az az igazság, amely semmiféle filozófiai rendszerben nem található meg, talán éppen ebben a vallásban rejlik? A harmadik gondolat által ezt mondtad: tanulmányozzuk ezt a vallást; fogadjunk fel egy katolikus vallástanárt, egy tudós papot, aztán lássuk, mit kell elhinni abból, amit mond. A negyedik, mindennél nagyobb kegyelem az volt, hogy ezekért a vallásoktatásokért Huvelin abbéhoz (2) irányítottál. Amikor gyóntatószékéhez vezetél – október 27-e vagy 30-a volt, úgy gondolom –, minden jót megadtál nekem, Istenem . . . Vallásoktatást kértem, ő pedig letérdeltetett, meggyóntatott és azonnal áldozni küldött . . . »* (ÉS 78kk).

«Párizsi tartózkodásom alatt, amikor a marokkói utazásomról szóló könyvem kiadását készítettem elő, roppant intelligens, nagyon erényes és keresztény emberek között éltem; azt mondtam magamnak – bocsásson meg a kifejezésért, gondolataimat ismétlem hangosan –: *«lehet, hogy ez a vallás nem is abszurdum»*. Ugyanabban az időben egy különösen erős kegyelem hajtott: elkezdtem járni a templomokat, hit nélkül; sehol másutt nem éreztem jól magam, csak ott. Hosszú órákon keresztül ismételgettem ezt a különös imát: *«Istenem, ha létezel, add, hogy megismerjelek!»*

(2) Huvelin abbé 1875-től működik a Saint-Augustin egyházközségben; magas történettudományi és teológiai képzettsége ellenére soha nem akar más lenni, mint egyszerű káplán. Napi 8–10 órát gyóntat: biztos ítéletű, határozott lelkivezető. 1910-ig a Saint-Augustin káplánja. Súlyos betegségeben utolsó érthető szavai: *«Amabo numquam satis; on vaut parce qu'on aime»* – *«Soha nem fogok eléggé szeretni; azért érünk valamit, mert szeretünk»*.

Az a gondolatom támadt, hogy felvilágosítást kellene kérnem erről a vallásról, amely talán birtokában van az általam már megtalálhatatlannak minősített igazságnak. Úgy gondoltam, legokosabb lesz, ha órákat kérek a katolikus vallásból, amint annak idején – arab órákra jártam. És ahogy akkor egy jó thalebet kerestem, aki arabra tanítson, úgy most nekiálltam, hogy egy tudós papot találjak, aki megadhatja a szükséges felvilágosításokat a katolikus vallásra vonatkozóan.

Beszéltek nekem egy kiváló papról, aki az École Normale növendéke volt. Gyóntatószékében találtam; mondtam neki, hogy nem gyónni jöttem, mivel nincs hitem, csak néhány felvilágosítást szeretnék kapni a katolikus vallásra vonatkozóan . . .

A Jó Isten, aki már előbb oly erővel kezdte meg megtérésem művét, azzal a kegyelemmel, hogy szinte ellenállhatatlanul vonzott a templomba, véghez is vitte azt. A számomra ismeretlen pap, akihez fordultam, akinek tudását és erényét csak jósága múlja felül, gyóntatóm lett, és az azóta eltelt tizenöt év óta a legjobb barátom . . .

Mihelyt hittem, hogy van Isten, megértettem, hogy csak Érte élhetek: szerzetesi hivatásom hitemmel egy órában született: Isten oly nagy! Oly nagy a különbség Isten és minden más között, ami nem Ő! » (D 95kk).

*

« A szeretetnek és az imádásnak alapja az, hogy elveszítsük magunkat, hogy elmerüljünk abban, akit szeretünk, és hogy minden mást semminek tartsunk. Az Iszlám nem veti meg eléggé a teremtményeket ahhoz, hogy képes lenne megtanítani az Istenhez méltó istenszeretetre: tisztaság és szegénység nélkül tökéletlen marad a szeretet és az imádás, mert amikor az ember szenvedélyesen szeret, mindenről lemond, ami akár csak egy percére is elvonná a szeretett lénytől; az ember teljesen elveszíti magát Őbenne . . . » (D 90).

A szemlélődő élet iskolája

1891. szeptember 16. Levél Huvelin abbénak az akbèsi (Szíria) Notre-Dame du Sacré-Coeur trappista kolostorból:

« Tegnap volt húsz hónapja annak, hogy istenhozzádót mondtam Önnek Párizsban. Tegnapelőtt voltam harminchárom éves. Kérje a jó

Istent, hogy ebben az új évben valóban szeressem és szolgáljam Őt, hogy bátor és hűséges szolga legyek, szerető és tanulékony fia, hogy megtegyem akarátát, bármibe kerüljön is! Még négy hónap, és fogadalmat teszek . . . Nagy ünnep lesz ez mindkettőnknek; azért mondom, hogy « nekünk », mert az Ön gyermeke vagyok és biztosan gondolni fog rám. Valószínűleg február 2-án lesz, de még nem biztos.

Életem megoszlik a munka és az imádság között; alig olvasok valamit, szabad időmet majdnem teljesen a templomban töltöm. A jó Polycarpe atya nem küld el onnan, ellenkezőleg: hiszen ott van Urunk, hová mennék máshova? Életem mindig ugyanaz: betölti Urunk jelenléte . . . és egység azokkal, akiket annyira szeretek ezen a világon . . . Egyre növekszik lelkem békéje . . . Ezt Isten kegyelméből a Tabernákulum előtt találom meg. Ő itt van, mire lenne még szükségem? Ő tökéletesen boldog a tabernákulumban, hát nem kell-e nekem is tökéletesen boldognak lennem? És mégsem vagyok azt, mert azok, akiket szeretek ezen a földön, szenvednek, szomorúak . . . Imádkozom tehát értük, méltatlanul bár és rosszul, de teljes szívemből . . . Jézus lábánál időzve az a nagy munkám, hogy szereteteimért imádkozom . . . Ez egyben a legtöbb is, amit Érte és értük tehetek . . . ez minden, amit tennem kell» (LC 29k).

1892. február 20. Unokatestvérének, Louis de Foucauld de Pontbriant ezredesnek: « Kedves Lajos, köszönöm december elején kelt leveledet, újévi jókívánságaidat. Mindazt kívánod nekem, amire csak vágyódhat egy trappista; ez pedig nem kevesebb, mint maga Isten már most és az örök életben: hogy szeressem Őt és Ő szeressen engem ebben az életben; hogy szeressem Őt és örökké szemlélhessem a másik életben – íme ezt kívánom. Milyen édes Istenről és a másik világról beszélni, sokkal szebb és vigasztalóbb, mint erről a szegény világról . . .

Mészárlások, gyilkosságok és rablások közepette élünk . . . Európai voltunk nemcsak azt biztosította, hogy elkerültünk minden komoly veszélyt, hanem jelenlétünk, akárcsak a három km-re fekvő lazarista misszió, e két helység keresztényeit is megoltalmazta . . . Most sokkal nyugodtabb a vidék, nincs okod nyugtalanságra. A hivatalos szervek a legnagyobb gonddal örököttek biztonságunk felett . . . , de borzalmas dolgok történtek: a lemészároltak száma kb. 100 000. A csapatok korra és nemre való tekintet nélkül, hidegvérrel gyilkolták le a teljesen védtelen lakosságot. Az életbenmaradtak kimondhatatlan nyomorba jutottak: falvaikat felégették, javaikat elrabolták, fedél, éle-

lem, segítség nélkül vannak, ellenségtől körülvéve, tél közepén a hóval borított hegyekben. Elmondani nem lehet, mily sírnivaló mindez! . . . Van fájdalom a földön! Mily szomorú az, hogy oly keveset tudunk segíteni . . . » (C 149k).

1893. június 14. Huvelin abbénak:

« . . . Gyermekének lelke most is ugyanolyan: telve van szeretettel Ön iránt, de küszködik nyomorúságával, a göggel, hiúsággal, ítélkező hajlammal, bíraskodó szellemmel, lustasággal, féltékenységgel, szeretet-hiánnyal; mindig langyos vagyok, szétszórt anélkül, hogy ezt beismerném és megbánnám . . . Íme ezek a fő bűneim, a többit most nem sorolom fel. Isten mégis mindig békében tart, eltölt a lélek édes életével . . . Van néhány külső változás: tanulok egy kis teológiát, kedvvel ugyan, de azzal a reménnyel, hogy mindig az maradhatok, ami vagyok. Sajnos már nem fűrészelek fát, de gyakran húzom a harangot, mert sekrestyés vagyok. Egészségem tökéletes, soha nem volt jobb. De azért néha nyugtalan vagyok magam miatt . . . Segítsen egy kicsit, melegítsen fel, ne hagyja, hogy elveszítsem Urunk szeretetét, amelyet oly nagy gonddal ültetett el szívemben ». (LC 32)

Pater nőster

1897. január 3-án kapja meg Rómában legfőbb előljárójának döntését: elhagyhatja a trappista rendet és elindulhat sajátos hivatása útján. Ezen az estén veti papírra a Miatyánkról szóló elmélkedését.

« *Mi Atyánk* ».

Istenem, milyen jó is vagy! Megengeded, hogy « Atyánknak » szólítsunk! Ki vagyok én, akinek Teremtőm, Királyom, Mesterem megengedi, hogy Őt « Atyának » szólítsam? Sőt, nemcsak megengedi, hanem meg is parancsolja! Istenem, milyen jó vagy! Mennyire szemem előtt kell tartanom életem minden pillanatában ezt a parancsot! Milyen hálának, örömeinek, szeretetnek és főképp milyen bizalomnak kell áthatnia engem! Istenem, mivel Atyám vagy, mennyire kell bíznom Benned! Mivel Te ilyen jó vagy hozzám, mennyire jónak kell lennem nekem is másokhoz! Mivel az én atyám és minden ember Atyja akarsz lenni, milyen gyengéd testvéri szeretettel kell szeretnem minden embert, bármilyen rossz legyen is! Tehát: egység, hála, bizalom és

megingathatatlan remény, gyermeki szeretet Isten iránt és testvéri szeretet minden ember iránt . . . Atyám, Atyánk, taníts meg arra, hogy neved Jézussal, Jézusban és Jézus által mindig ajkamon legyen, mert e szó kimondása legnagyobb boldogságom! Atyánk, Atyánk, hadd éljek és haljak ezt mondva: mi Atyánk. Hálám, szeretetem és engedelmes-ségem által hadd legyek igazi hűséges fiad, olyan fiad, aki tetszik Szívednek. Amen.

« Mi Atyánk, ki a mennyben vagy ».

Miért választottad ezt a minősítést; miért nem inkább igazságos Atya, szent Atya . . . ? Minden bizonnal azért, hogy már az ima elején fölemeld lelkemet erről a szegény földről, hogy mindjárt oda helyezd, ahol mindig lennie kell itt a földön és a másik életben: az égbe, igazi hazájába . . . És hogy már az első szavaktól kezdve reménnyel és békével árasz el: van Atyánk a mennyben; hogyan bizakodnánk tehát, hogyan töltene el édes béke?

És azért is, hogy mindjárt az elején örömmel tölts el minket, hiszen arra gondolhatunk, hogy Atyánk, Istenünk, Szerelmünk, Az, akit teljes szívünkéből, lelkünkéből, elménkéből és minden erőnkéből szeretünk: örökké végtelenül boldog.

« Szenteltesék meg a Te neved ».

Mit kérünk ezekkel a szavakkal? Mindazt, amire vágyódunk, ami életünk célja. Isten dicsőségének megnyilvánulását és az emberek üdvösségét kérjük . . . ez a te dicsőséged megnyilvánulása, ugyanakkor az ő tökéletességük is. Életünk kettős-egy célját tartalmazzák ezek a szavak: Szenteltesék meg a Te neved. Milyen szeretettel, milyen buzgósággal kell sóhajtoznunk Hozzád, Istenem, hogy meghallgasd ezt a kérést!

Hányszor hagyta el ez a könnyörgés Urunk ajkát, aki azért jött a földre, hogy ennek teljesülésén dolgozzék. Hányszor kérte ezekkel a szavakkal Istentől azt, amit nekünk kell kérnünk; ez az ima volt kéréseinek alapja, mivel ez volt Szívének égő vágya, földi fáradozásainak célja.

Éljünk mi is egyedül ezért, mint Isteni Mintaképünk. Arra irányuljon minden vágyunk és tettünk, hogy az emberek megszentelődjenek, mivel erre irányult Urunknak is minden vágya, szava és tette. Ez nem akadálya annak, hogy más célokért is imádkozzunk, amint Urunk is külön imádkozott apostolaiért, tanított, gyógyított egyeseket . . . Aprócska tetteink látszólag csak egyesekre hatnak, de ajánljuk fel eze-

ket Istennek mindenki javáért. A végtelenhez szóló imánkban ennek a kérésnek juttassuk a legnagyobb részt, hogy így is utánozzuk Urunk Jézus Krisztust.

«Add meg nekünk mai szükséges kenyerünket».

Mára és az egész jelen életre, amely csak egy napig tart, azt a kenyeret kérjük, amely minden lényeg felett van, az egyetlen szükségeset, az egyetlen, amelyre célunk eléréséhez abszolút szükségünk van; ez az egyetlen szükséges kenyér: a kegyelem . . .

De van egy másik természetfeletti kenyér is, minden javak teljessége, az édes és legfőbb jó: az Eucharisztia. Amikor a kegyelemnek és az Eucharisztianak ezt a kettős kenyerét kérem, ezt nemcsak magamnak, hanem nekünk, azaz minden embernek kérem. Semmit nem kívánok csak magamnak; mindazt, amiért a Miatyánkban könyörögök, vagy Istennek vagy az embereknek kérem . . .» (LC 46-49; 51-52).

Názáreti elmélkedések

Názáretben megtelepelve 1897 novemberében lelkigyakorlatot tart. Lelki szárazsággal küszködik, ezért az evangéliumról és a különböző erényekről végzett elmélkedéseit kis iskolásfüzetbe jegyzi.

«Miért félték, kicsinyhitűek?» (Mt 8,26)

«Egy dologgal feltétlenül tartozunk Urunknak: hogy soha ne féljünk tőle . . . Ha félünk, kettős igazságtalanságot követünk el ellene: 1. elfelejtjük, hogy velünk van, hogy szeret, hogy mindenható, 2. nem simulunk akarataához. Ha akaratunkat az övéhez alakítjuk, bármi történik is, mindig örvendezhetünk, soha nem kell nyugtalankodnunk vagy félnünk, mert tudjuk: akármilyen történik is, Ő akarta vagy engedte meg . . . Legyünk biztosak abban, hogy semmi olyan dolog nem eshet meg velünk, ami ne szolgálhatná az ő nagyobb dicsőségét, magunk és mások megszentelődését . . . Csak egyet kell mondanunk: «Áldott legyen Isten, bármi történik!» (LC 82k).

«Bízzál, leányom, hited meggyógyított». (Mt 9,22)

«Látjuk, hogy Urunk elsősorban a hitet kívánja meg az imában. Hogy miért? 1. Mivel ez hiányzik belőlünk a legjobban, 2. mivel ennek hiányában imánk nemcsak hogy nem lehet kedves Isten előtt,

hanem egyenesen sérti Őt . . . Hogy mennyire hiányzik belőlünk a hit, ezt, sajnos, a magam tapasztalatából tudom. Ennek a hiánynak két oka van: túlságosan magamat nézem és nem tekintek eleget Istenre. Szememet saját méltatlanságomra fordítom ahelyett, hogy az Ő jószágát, szeretetét, felém kitért Szívét szemlélném. Szemem előtt azok a nehézségek lebegnek, amelyeket a kért kegyelmek magukkal hoznak. Látom, hogy ezek megoldhatatlanok, szemem ezekre az akadályokra mered, ahelyett, hogy a mindenható Istent nézném, akinek minden egyszerű . . . Tartsuk szemünk előtt Isten végtelen szeretetét, azt a szeretetet, amely értünk annyi szenvedés elviselésére készítette Őt. Ez a szeretet édessé és természetessé teszi Neki azt, hogy a legnagyobb kegyelmeket is megadja nekünk (minél nagyobbak a kegyelmek, annál nagyobb örömet okoz Neki, hogy megajándékozhat minket velük: ez a szeretet természete). Nekünk pontosan az tűnik a legfelfoghatatlanabbnak és lelegehetlenebbnek, hogy mindezt oly végtelen könnyedséggel teszi». (ÉS 7k)

«Istenem, beszélj nekem a reményről! Hogy teremhetne meg a remény gondolata ezen a földön? Nem az égből kell-e jönnie? Mindaz, amit látunk, érzünk, semmiségünket bizonyítja. Hogy tudhatnánk azt, hogy Jézus testvérei, társörökösei és a te gyermekeid vagyunk, ha Te nem mondd nekünk?

Milyen csodálatos vízió az a remény, hogy egyszer az égben leszek, lábadozok, a Szent Szűz és a Szentek társaságában, nézhetlek, szerethetlek, enyém lehetsz az egész örökkévalóságon át, anélkül, hogy csak egy pillanatra is el kellene szakadnom Tőled, Drága Minde-nem . . . Igen, ez a béke, a mennyei béke látomása! Nemcsak megengeded, hogy mindent felülmúló remény töltsön el minket, hanem meg is parancsolod! Hát adhattál volna ennél édesebb parancsot? Istenem, milyen jó vagy! Bármily rossz, bármily nagy bűnös vagyok is, remélnem KELL, hogy az égbe jutok. Megtiltod, hogy reménytelen legyek! Bármilyen hálátlan, langyos, lusta legyek is, bármennyire visszaélek is kegyelmeddel, Te feladatommá teszed, hogy reméljem: egy örökkévalóságon át lábadozok szeretetben és szentségben . . . Megtiltod, hogy nyomorúságom láttán elkedvetlenedjem . . . Megtiltod, hogy naponta kiújuló hibáim láttán ezt mondjam: «Nem tudok megjavulni, a szentséget nem nekem találták ki; mi közös van a menny és én között . . . méltatlan vagyok arra, hogy belépjek oda». MEGTILTOD, hogy végtelen kegyelmeid és méltatlan jelen életem láttán

ezt mondjam: «Túl sok kegyelmet vesztegettem el, szentnek kellene lennem, de bűnös vagyok; nem tudok megjavulni, túl nehéz; nincs bennem semmi jó, soha nem jutok az égbe». Te azt akarod, hogy mindezek ellenére reméljem: elegendő kegyelmet adsz ahhoz, hogy megtérjek és eljussak a dicsőségbe . . . Hogy mi a közös az ég és énközött? Vagyis a tökéletesség és a magam nyomorúsága között? A Te Szíved, Jézusom, amely összekapcsol két ilyen különböző dolgot . . . Az Atya szeretete, amely oly nagy, hogy egyszülött Fiát adta a vilá-
gért . . . Tehát azért KELL mindig REMÉLNEM, mert Te parancsolod, mert HINNEM KELL szeretetedben . . . Bizom a szeretetedben, számítok a szeretetedre; tudom, készen állsz arra, hogy tékozló fiadként magadhoz ölelj. Nem szűnsz meg hívni, hívogatni, és meg is mutatod, hogyan térhetek vissza Hozzád» (LC 86k)

«Kérjétek és adnak nektek; keressetek és találni fogtok; zörgesetek, és megnyitják az ajtót». (Mt 7,7)

«A szeretet hatása az, hogy az ember teljes egyszerűséggel és ráhatározással tárja minden gondolatát Szerelmese elé; és mivel az is a szeretet hatása, hogy szeretünk kapni Attól, Akit szeretünk, szeretjük látni, hogyan szaporodnak adósságaink, örülünk, hogy mindent Neki köszönhetünk. Ha a szerető szív abban leli örömét, hogy adjon annak, akit szeret, mennyivel édesebb Neki, hogy a szeretett lénynek úgy adjon, hogy az kér . . . Szerezzük meg hát ezt az örömet Urunk Szívének, hiszen annyira szeret minket! A szerető szívnek semmi sem édesebb, mint meghallgatni annak kérését, akit szeret. Nemcsak egyszerűen kérnünk kell tehát, hanem sokat kell kérnünk, szünet nélkül, és azért, hogy ezzel megvigasztaljuk Urunk Szívét . . . Amikor Isten azt kívánja, hogy kérjünk Tőle, arra akar készíteni, hogy Hozzá emeljük szemünket, hogy beszéljünk Vele, hogy figyeljünk jelenlétére . . . Így arra kötelez, hogy a legédesebb feladatot teljesítsük . . .» (C 23k).

A 81. zsoltárról elmélkedve:

«Isten könyveinek minden lapján figyelmünkbe ajánlja szegény gyermekeit, örökség nélküli gyermekeit; halljuk meg szavát, legyünk atyjuk, testvérük gyermekük ezeknek a szerencsétleneknek; legyünk vigaszuk, menedékük, otthonuk, atyai házuk; foglalkozzunk, törődjünk azokkal, akiknek mindenük hiányzik, akikre senki sem gondol. Legyünk barátai azoknak, akiknek nincsenek barátai» (SC 12).

Názáreti magányában többször átdolgozza Jézus kis testvéreinek és nővéreinek szabályait. Külön fejezetet szentel az egyetemes szeretetnek.

« A kis testvérek ne csak szeretettel fogadják a bekopogtató szegényeket, betegeket, hanem sürgessék az ajtó körül állókat, hogy lépjenek be hozzájuk, ne menjenek el szolgájuk küszöbe előtt' anélkül hogy el ne fogadnák vendégszeretetüket, szolgálataikat, testvériszeretetük jeleit.

Hadd tudja körülöttük mindenki, hogy a Testvériség Isten háza, ahová minden vendég, beteg, minden szegény hivatalos, ahol a testvérek örömmel és hálával fogadják, gyöngéden szeretik őket, és betérisüket házukba nagy kincseknek tartják, hiszen ők valóban a kincsek kincse: Jézus». (OS 458)

«Térjünk vissza az Evangéliumhoz! Ha nem éljük az Evangéliumot, nem él bennünk Jézus!» (OS 143)

«Nem különb a tanítvány mesterénél, mert ha eléri tökéletességét, olyan lesz, mint a mestere» (Lk 6,40).

«A tökéletesség abban áll, hogy olyanok legyünk, mint a Mester. Örültség és bűn volna még gondolni is arra, hogy valamiben tökéletesebbek lehetünk, mint Ő! ,Ki olyan, mint az Isten?’ Ne akarjunk nagyobbak lenni, mint Jézus volt az emberek szemében . . . Mesterünket megvetették, a szolga nem örvendhet tiszteletnek; a Mester szegény volt, a szolga nem lehet gazdag; a Mester keze munkájából élt, a szolga nem élhet járadékból; a Mester gyalog járt, a szolga ne üljön lóra; a Mester a kicsikből, a szegényekből, a munkásokból válogatta ki társaságát, a szolga ne keresse a nagy urakét; a Mester munkás volt, a szolga nem uraskodhat; a Mestert gyalázták, a szolga ne várjon dicséretet; a Mester dolgozott, fáradott, a szolga nem pihenhet; a Mester kicsinek akart látszani, a szolga ne akarjon nagy lenni» (OS 206).

«Amikor imádkoztok, ne szaporítsátok a szót. . .» (Mt 6,7)

«E szavakkal azt ajánlod figyelmünkbe, hogy a belső, elmélkedő imában nincs szükség arra, hogy szavakat mondjunk; elég, ha Téged szeretve lábadnál tartózkodunk, Téged szemlélnünk, Eléd helyezzük csodálatunk, odaadásunk érzéseit, dicsőségedre, vigasztalásodra és

szeretetedre irányuló vágyainkat, forró vágyunkat, hogy lássunk – egyszóval mindazokat az érzelmeket, amelyeket a szeretet ébreszt bennünk . . . Az ima nem abban áll, mondja Szent Teréz, hogy sokat beszélünk, hanem hogy nagyon szeretünk». (OS 166)

«Uram Jézusom . . . amikor imádkozom, Téged nézlek, de mivel Te mindig itt vagy: ha valóban szeretlek, nem kell-e állandóan Terád nézennem? Aki szeret, aki Szerelmese előtt van, tehet-e mást, mint hogy Reá szegzi tekintetét? . . ., Taníts meg minket imádkozni», kérték az apostolok . . . Istenem, a hely és az idő most is nagyon alkalmas erre . . . Kis kamrámban virrasztok, éjjel van, mindenki alszik, csak az esőt és a szélzúgást hallok . . . Távolról egy kakas hangját . . . Jaj, ez szenvedésedre emlékeztet, szenvedésed éjjelére . . . Taníts meg engem imádkozni, Istenem, ebben a magányban és összeszedettségben . . .» (ÉS 99).

«Fölment egy hegyre, hogy egyedül imádkozzék. Késő estig maradt ott egymagában». (Mt 14,23)

«Urunk egyedül imádkozik, éjjel . . . Szokása . . . az Evangélium többször ismétli: 'Éjszaka visszavonult, hogy egyedül imádkozzék'. Gyöngéd szeretettel kövessük példáját, gyakoroljuk az éjszakai magányos imát . . . Amikor mindenki alszik körülöttünk, virrasszunk és emeljük fel szívünket Teremtőnkhez . . . A világot beborító sötétség csendjében oly édes kettesben lenni azzal, akit az ember szeret . . . ezekben az órákban kettesben lehetünk Istennel! Kimondhatatlan boldogság órái! Ezért találta túl rövidnek az éjszakát Szent Antal . . . Az álomba merült világ homályában Isten lábánál térdelek, szeretete elé teszem szívemet, mondogatom neki, hogy szeretem; hallok a válaszat: soha nem szerethetem annyira, amennyire Ő szeret engem . . . Drága éjszakák, amelyeket édes kettesben tölthetek Istenemmel . . .» (C 29k).

«Amikor imádkozol, menj be szobádba» (Mt 6,6)

«Urunk a magányos imára ad itt parancsot: zárkózzunk be szobánkba és ott, a magányban imádkozunk az Atyához, aki lát minket ebben a rejtekben. Az Eucharisztia előtt végzett drága ima és a közös ima mellett gyakoroljuk minden nap ezt a magányos és rejtett imát. Ezt csak Atyánk látja, kizárólag csak Vele vagyunk, senki sem tudja, hogy imádkozunk. Ebben a rejtett, édes kettesben szabadon kiöntjük

Elé szívünket . . . Íme ez az ima három nagyon tökéletes fajtája; gyakorolnunk kell mind a hármat » (C 9).

« Mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek ajtó nyílik » (Mt 7,8).

« *Milyen bízhatatlanul nagy a felelősségünk! Ha nem imádkozunk eleget, felelősek vagyunk mindazért a jóért, amelyet imánk által elérhettünk volna, de elmulasztottuk. Félelmetes felelősség! De ugyanakkor mily nagy jószág Urunk részéről, hogy bizonyos értelemben megosztja velünk hatalmát, amikor imánknak ekkora értéket biztosít!* » (C 25).

« Negyven nap és negyven éjjel maradt a pusztában » (Mt 1,13).

« *Hogy mit csinált Urunk a pusztában? Imádkozott, vezekelt, ebben az elvonultságban készült elő hároméves nyilvános működésére és az azt megkoronázó halálra . . . Kövessük Őt . . . Bár egész életünknek a lehető legmélyebb összeszedettségben kell folynia, mégis időről időre merüljünk el a teljes csendben . . . Más szavakkal: bármily összeszedett legyen is életünk, egy-egy hosszabb vagy rövidebb lelki-gyakorlat idejére hagyjunk el mindent, hogy egészen egyedül legyünk Urunkkal a pusztában; ne tegyünk mást, csak imádkozzunk és elmélkedjünk arról, hogyan válhatunk Isten legnagyobb dicsőségére . . . E lelki-gyakorlat alatt szellemünk ne foglalkozzék tanulmányokkal, semmivel, ami elvonná Istentől; kizárólag imával és elmélkedéssel kösse le magát; böjtöljünk és vezekeljünk, hogy utánozzuk Urunkat, hogy közelebb kerüljünk Istenhez és megerősítsük lelkünket » (C 51k).*

« Várakoztatok egy kicsit, míg imádkozom » . (Mt 26,36).

« *Mit tesz Urunk a letartóztatása előtti utolsó órákban, szenvedése előestéjén? Visszavonul, hogy imádkozzék . . . Amikor valami nagy megpróbáltatással kell szembenéznünk . . . , töltsük magányos imában az utolsó órát, az utolsó pillanatokat. Tegyünk így életünk minden nehéz helyzetében. Így készüljünk fel, így keressünk erőt, fényt és kegyelmet » (LC 115).*

« Kicsit tovább ment és arcra borult . . . » (Mt 26,39)

« *Urunk leborul, hogy imádkozzék. Utánozzuk Őt; szeressünk leborulva imádkozni, térdelve, vezeklő, alázatos, könyörgő testtartás-*

ban. Ez nemcsak a legillőbb, hanem a legédesebb is, mert kifejezi szeretetünket. Van-e szeretőbb magatartás annál, mint a szeretett Lény lábánál térdelni? Ülhetünk, állhatunk is Előtte, de amikor csak tehetjük, térdeljünk vagy boruljunk le Előtte: Őt utánozva, ahogy szívünknek az alázat, a bűnbánat és főképp a szeretet diktálja, hiszen az ima: szeretet!» (LC 115k).

«Jézusom, beszélned kell nekem a bátorságról, s főképp meg is kell nekem adnod; nagyon jól tudod, hogy ez hiányzik belőlem a legjobban . . . Ma reggel háromszor is hibáztam hiánya miatt: kétszer felébredtem és nem keltem fel – bocsáss meg, bocsáss meg! –, amikor meg az úrangyalára harangoztak, késve indultam el, mert zuhogott az eső . . . Bocsáss meg! Mintha nem az lett volna ezerszer áldott kegyelmed, hogy korábban térdeljek Eléd, hogy korábban mondjam el Neked, szeretlek . . . Mintha a felébredés nem a te hívásod lett volna . . . Mintha ébredéskor nem ezek a szavak ragyogtak volna fel előttem: „Itt az óra, hogy szeressem Istent!”» (ÉS 93k).

A következő mondatokat Naplójába is följegyezi, szinte naponta újraolvassa:

«Gondolj arra, hogy ma kell meghalnod, megfosztva mindentől, elterülve a földön mezítelenül, vértől, sebektől borítottan, erőszakos és fájdalmas halál áldozataként . . . Kívánd, hogy ez ma legyen! Hogy megadjam neked ezt a végtelen kegyelmet, légy hűséges a virrasztásban és a kereszthordozásban. Vedd fontolóra, hogy egész életednek ebbe a halálba kell torkollnia. Így sok dolognak nem fogsz nagy jelentőséget tulajdonítani. Gondolj gyakran erre a halálra, hogy felkészülj rá és hogy a dolgokat igazi értékük szerint ítéld meg» (ÉS 172k).

Názáreti lelkigyakorlatos jófeltételeiből:

«Oleljem át a megvettetést, a szegénységet, az elhagyatottságot, az alázatot, a magányt, a szenvedést . . . Ne törődjek az emberi nagysággal, megbecsüléssel . . . Ha magam miatt elbátortalanodok, gondoljak a megdicsőült Jézusra, aki mindörökre az Atya jobbán ül – és ujjongjak örömben! Soha ne veszítsek el egyetlen pillanatot sem, amit az Oltáriszentség előtt tölthetek, bármilyen erkölcsi, fizikai nehézséggel, szenvedéssel vagy veszéllyel kell is ezért szembenézniem; a világ Ura mellett, aki a tabernákulumban rejtezik, semmi az egész világegyetem . . . Legyek alázatos gondolataimban, szavaimban és

tetteimben . . . Ne szeressem se a megbecsülést, se a megvetést. Amikor az ember szeret, utánozza a szeretett Lényt; Jézus szelíd volt és alázatos szívű . . . Ragaszkodnom kell-e ahhoz, hogy Názáretben maradjak? Nem, sem ehhez, sem a többihez. Csak egy valamihez kell feltétel nélkül ragaszkodnom: Isten akaratához. Egyedül Istenhez». (ÉS 121)

«Buzgóság a lelkekért, a lelkek üdvösségének égő szeretete, hiszen valamennyien ugyanazon az áron váltattak meg. Senkit meg nem vetni, MINDEN EMBER LEGNAGYOBB JAVÁT KÍVÁNNI, mert mindnyájukat Jézus vére borítja be . . . MEGTENNI MINDEN TŐLEM TELHETŐT MINDEN LÉLEK ÜDVÖSSÉGÉÉRT, állapotom szerint, mert mindnyájan sokba kerültek Jézusnak s mert mindnyájukat szereti» (F 66).

1897. január 27. Huvelin abbénak:

«Hiszem, hogy mindenütt meg lehet élni a názáreti életet, azaz beletemetkezni az elfeledtetésbe, engedelmeskedni és átkarolni a keresztet» (SA 38).

«Mindenütt Názáret van, ahol Jézussal dolgozik az ember alázatban, szegénységben és hallgatásban» (SA 38).

1898. január 16. Huvelin abbénak:

«. . . Nagy nyugalomban folyik az életem. Míg világos van, dolgozom; reggel, este és az éjszaka egy részében imádkozom . . . A dogmatikus teológiát olvasom kimondhatatlan élvezettel. Gyakran forgatom Szent Teréz műveit és a szentek életét . . . Aztán rózsafüzér, keresztút, elmélkedés . . . Mivel nincs órám, fogalmam sincs, mennyit alszom. Este megkérem őrzőangyalomat, hogy keltsen fel, amikor a jó Istennek tetszik. Mihelyt felébredek, azonnal felkelek; öt és fél órát alhatok naponta, azt hiszem. Elmondom a matutimumot, aztán írásban elmélkedem az evangéliumról és a zsoltárokról egészen az úrangyaláig . . . akkor a templomba megyek . . . Minden nap áldozom, hetenként szoktam gyónni. Igen jó ferences gyónatóm van; gyónáson kívül soha nem beszélek vele, tudja, hogy Ön a vezetőm.

A vasárnapot és a munkaszüneti napokat a templomban töltöm; a klarisszák kis kápolnájának tabernákuluma előtt olvasok, elmélkedem; itt olvasom a teológiai tanulmányokat, Annak lábánál, Akiről szólnak. Nézem a tabernákulumot – ezek valóban a boldogság napjai . . . Ebben az egyházmegyében sok a munkaszüneti nap és a jó

apátnő még többet enged nekem. Vasárnap és ünnepeken ugyanazt eszem, mint a klarisszák, más napokon csak kenyéren élek. Eddig naponta kétszer ettem, de ez önmegtágadási vágyamat nem elégítette ki, nem okozott szenvedést, ezért tegnaptól kezdve már csak egyszer eszem naponta, amint ezt tettem a Trappe-ban is . . . Azt gondoltam, hogy valami kis jót teszek a jó Istennek ezzel a semmisséggel . . . Nem hordok vezeklőövet, s nincs is szándékomban, de ha tanácsolja, megteszem. Egyetlen vezeklésem a diszciplína . . .

Íme gyónásaim főbb pontjai: lanyhaság (rosszul végzett imák és officium, sírnivalóan rossz misehallgatás, elfeledkezem Isten állandó jelenlétéről stb.), lustaság (lusta vagyok felkelni . . . , amikor először felébredek, ahelyett, hogy azonnal felkelnék, ismét elalszom . . .), ingyenség (falánkságból túl sokat eszem), szeretethiány (nem imádkozom eleget és elég buzgósággal testvéreimért, nem mindenkiben látom Urunkat, szeretetellenes gondolataim vannak, szigorúan ítélkezem . . .), nincs bennem elég bűnbánat a múlt és a jelen hibái miatt, gőgös vagyok . . . nagyra tartom magam . . . , túlságosan bízom magamban, nincs bennem elég hála Isten és az emberek iránt . . . Íme, ezek a legfőbb hibáim . . . Íme életrendem . . . Kérem, mondja meg, mit kell tennem. Mindenben engedelmeskedem» (LC 121kk).

Názáreti életének kezdetén siet felkeresni a staouéli trappista kolostorban élő Jérôme testvért, egyik legbensőbb barátját:

« . . . El kell jutni a sivatagig és ott kell tartózkodni egy ideig, hogy befogadjuk Isten kegyelmét; ott üresedik ki az ember, ott dob ki magából mindent, ami nem Isten, ott üresíti ki teljesen lelke hajlékát, hogy minden helyet egyedül Istennek hagyjon. A pusztán átmertek a zsidók, Mózes is ott élt, mielőtt megkapta volna küldetését, Szent Pál, Aranyszájú Szent János is a pusztában készültek fel . . . Ez elengedhetetlen . . . Ez a kegyelem ideje, olyan periódus, amelyen minden léleknek szükségszerűen át kell mennie, ha gyümölcsöt akar teremni. Szükség van erre a csendre, erre az összeszedettségre, minden teremtmény teljes elfeledésére; Isten így alapozza meg uralmát a lélekben és teszi annak életét bensőségessé . . . Később a lélek pontosan olyan mértékben hoz gyümölcsöt, amilyen mértékben ez a belső ember kialakult benne. Ha a benső élet nulla, hiába minden buzgóság, jószándék, munka; mindez nem hoz semmi gyümölcsöt. Az ember csak azt adja, amije van. Csak ebben a magányban, ebben az életben, ebben az

Istennel való magányban, a léleknek ebben az összeszedettségében . . . adja Isten egészen önmagát annak, aki szintén egészen neki adja magát . . . » (BDR 103).

Húgának:

Jeruzsálem, 1898. nov. 19.

« Amikor az ember meg van győződve arról, hogy valami a jó Isten akarata, akkor oly édes megtenni azt, hogy már nem kerül semmibe . . . Ő éppúgy itt van, mint Názáretben, mint mindenütt, hát nem mindegy, hogy hol vagyunk? Csak egyetlen dolog fontos, az, hogy ott legyek, ahol Ő akarja, ahol legjobban tetszésére lehetek . . . Feledkezzünk el önmagunkról és éljünk Jézusban, egész szívünkkel szeretve Őt. Te nagyon jól tudod, hogy amikor az ember szeret, inkább abban él, akit szeret, mint önmagában, s minél jobban szeret, annál inkább abban él, akit szeret . . . »

Ha szeretjük Jézust, sokkal inkább Őbenne élünk, mint magunkban; nem arra gondolunk, ami minket érint, hanem ami Őrá vonatkozik. És mivel Ő kimondhatatlan békében és boldogságban él az Atya jobbán, szeretetünk mértéke szerint mi is részt veszünk Szerelmünk békéjében, boldogságában . . . »

Azt írod, hogy kérem neked a békét . . . Drágám, ennek csak egy titka van: szeress, szeress, szeress . . . »

Igen, kérni fogom neked a békét, helyesebben: kérni fogom neked Jézus szeretetét, amit egyedül Ő adhat meg, és amit szükségszerűen mindig meg is ad . . . De kérd Te is, kérd, hogy szeress . . . Mondd Neki: « Szeretlek, add, hogy jobban szeresselek . . . » És gondold, tedd, mondd mindazt, ami e szeretet szerint való, ami felszűzhatja benned a szeretetet, ami másokat is elvezethet lelkünk Isteni Jegyének szeretetéig . . . »

Amikor szomorú pillanataid vannak, imádkozd lassan a rózsafüzér dicsőséges titkait és mondd Jézusnak: « Igen, én ezen a szegény, nyomorult, viharoktól hányt-vetett földön vagyok; de Te, Jézus, Szerelmem, Te feltámadtál és már a magasságokban uralkodsz dicsőségben és boldogságban . . . Magamat szeretem vagy Téged? Nem, én nem magamat akarom szeretni, hanem Téged, Szerelmem; Te pedig örökre boldog vagy. Mit számít az én fájdalomom? . . . Panaszkodhatom-e én, amikor Szerelmem örökké boldog? » (ÉS 184k).

Názáret a sivatagban

Beni Abbès, 1902. szeptember 30. Mgr. Guérinnek:

«*Ha megtehetném – de nem tehetem –, hogy ne úgy éljek, hogy elveszítsem magam az Isteni Akarattal való egységben, akkor magam számára a teljes sikertelenséget, az örökös magányt választanám és kudarcot mindenben. Ez a Szerelmesünk megvettetésével és keresztjével való egység nekem mindennél kívánatosabb*» (OS 683).

Beni Abbès, 1902. december, lelkigyakorlatos feltételek:

«*A názáreti házban vagyok . . . Úgy kell bánnom testvéreimmel, ahogy ehhez a helyhez illik . . . A Testvériségben legyek mindig alázatos, szelíd és szolgálatkész, olyan, amilyen Jézus, Mária és József volt a názáreti házban. Szelídség, megvettetés, alázat, szeretet, mások szolgálata . . .*

Lehetőleg én mosom a szegények ruháit, én tisztítom szobáikat. Amennyire csak lehet, én végzem a ház körül a legalacsonyabb szolgálatokat; én tartom tisztán azt a helyet, ahol a bennszülöttek tartózkodnak, én vállalom magamra mindent, ami szolgálat, hogy hasonlítsak Jézushoz, aki úgy volt apostolai között, mint 'aki szolgál' . . . Legyek nagyon szelíd a szegényekkel és mindenkivel: ez is alázat. Ha tehetem, én főzök a szegényeknek, én adok nekik inni, enni, nem hagyom ezeket a szolgálatokat másra . . .

A betegekben ne az embert lássam, hanem Jézust; töltsön el tisztelet, szeretet, együttérzés, öröm és hála, hogy Őt gondozhatom . . . Úgy kell szolgálnom a betegeket, mint a szegényeket, nekem kell teljesítenem a legalacsonyabb szolgálatokat, követve Jézust, aki megmosta apostolai lábát . . .

Minden ember, legyen jó vagy rossz, Isten képmása, Jézus Testének tagja: tisztelet, szeretet, figyelmesség, gyöngédség testük szolgálatában és a legnagyobb buzgóság lelki tökéletességük érdekében . . .

. . . Óhajtsam, szeressem, legyek boldog, ha szenvedhetek a hidegtől, a melegtől vagy bármitől: így nagyobb áldozatot ajánlhatok föl Istennek, jobban egyesülhetek Jézussal . . . Minél inkább hiányt szenvedek valamiben, annál hasonlőbb leszek a megfeszített Jézushoz . . . Minél jobban ragaszkodom a kereszthez, annál inkább átölelem a reá szegzett Jézust . . . Minden kereszt nyereség, mert minden kereszt Jézussal egyesít . . .

... Kívánd szenvedélyesen a lelkek üdvösségét. A lelkek java legyen az első. Tégy meg mindent azért, hogy tökéletesen alkalmazd azt a hét eszközt, amelyet Jézus ad nekünk megtérésünkre és a hitetlenek üdvözítésére: a Szent Áldozat felajánlása, az Eucharisztia előtti jelenlét, jószág, ima, vezeklés, jópéllda, személyes megszentelődés . . . E környék népének megszentelődése az én kezemben van. Üdvözülnek, ha én szent leszek.

... Imaidőmet két részre osztom. Első: szemlélődés, (ha szükséges) elmélkedés; második: ima az emberekért, mindenkiért, kivétel nélkül, de különösen azokért, akik rám vannak bízva.

... Készülj szüntelenül a vértanúságra, fogadd azt, mint az Isteni Bárány, A VÉDEKEZÉS ÁRNYÉKA NÉLKÜL, mint Jézus, Jézusban, Jézusért.

... Egyetlen dolog szükséges: hogy minden pillanatban azt tegyem, ami Jézusnak tetszik . . .

... Úgy éljek, mintha ma kellene vértanúhalált halnom. ÚGY ÉLJEK MINDEN PILLANATBAN, MINTHA MA ESTE KELLENE VÉRTANÚKÉNT MEGHALNOM!» (ÉS 210kk).

Beni Abbès, 1902. december utolsó napjai, Huvelin abbénak:

«Életem egyformán telik. Külsőleg igen el vagyok foglalva, egymás után jönnek a betegek, a szegények. Szemrehányást teszek magamnak, hogy nem fordítok elég időt az imára, a kimondottan lelki dolgokra: nappal állandóan kopognak az ajtómon, éjjel pedig, ami kedvező idő volna, nyomorultul elalszom. Szégyellem és fájdalom, hogy az alvás több időmet veszi el, mint szeretném; Neki van ideje számomra, nekem meg nincs . . .

Az őszi kimerültség óta egészségem ismét tökéletes. Lelkiismeretem három dologgal vádol mindig: lanyhaság Jézus iránt (nem imádkozom eleget, és nem olyan gyöngéd szeretettel, mint ahogyan szeretném), lanyhaság testvéreim iránt (nem látom bennük eléggé Jézust, nem szeretem őket annyira, mint saját magamat), lanyhaság a Kereszt előtt (nem keresem a szenvedést, lusta vagyok és ingyenc . . .) . . .

Egy idő óta egyre többet gondolok Marokkóra, annak tíz millió lakosára, erre a teljesen elhagyatott népre. Nincs egyetlen pap, egyetlen hithirdető sem . . . Ebben az országban, amely akkora, mint Franciaország, nincs egyetlen oltár, egyetlen pap, egyetlen szerzetes sem; karácsony éjszakáján nincs mise, senki sem mondja ki Jézus nevét . . .

Ez a gondolat nem hagy nyugton. Teljes sötétségben vagyok arra vonatkozólag, mit lehetne tenni, hogy ebben az éjszakában fölragyogjon a Bölcsék csillaga. E pillanatban csak imádkozni tudok és megszentelődni . . .

Egyedül vagyok . . . Hogy társaim legyenek, jobbnak kell lennem, meg kell térnem, meg kell halnom, mint a gabonaszemek, amely, ha nem hal el, egyedül marad. Kérem, imádkozzék megtérésemért, hogy végre már hűséges legyek Jézus kegyelmeihez. És imádkozzék Marokkóért, amely oly közel van hozzánk és oly távol Jézustól . . .» (LC 162kk).

Beni Abbès, 1903. február 17. Mgr. Guérinnek:

«Imádkozzék értem, hogy szeressem Jézust! Hogy szeressem Keresztjét! Imádkozzék, hogy szeressem a Keresztet: nem önmagáért, hanem mint eszközt, az egyetlen utat ahhoz, hogy megdicsőüljön Jézus! A gabonaszem nem hoz termést, ha nem hal el; amikor föl-emelnek a földről, mindent magamhoz vonzok; amikor majd föl-emeltek, akkor tudjátok meg, hogy ki vagyok . . . Amint Keresztes Szent János is írja: Jézus halálának, végső kiüresedésének órájában tette a legnagyobb jót, akkor váltotta meg a világot . . . Eszközölje ki nekem Jézustól, hogy valóban szeressem a Keresztet, mert a kereszt nélkülözhetetlen, ha valami jót akarunk tenni a lelkeknek» (CCF-SI 291).

Amra, 1904. július 15. Henry de Castries barátjának:

«Számomra minden édesség, mindent Isten végtelen békéjének, végtelen Boldogságának, a boldog és mindig nyugodt Háromság változhatatlan dicsőségének szemszögéből látok . . . Számomra minden elvész abban a boldogságban, hogy Isten: Isten» (HC-F 51).

Beni Abbès, Szabálytervezet XXVIII.:

«Vessetek szeretetet, és szeretetet fogtok aratni» – mondta Keresztes Szent János. Ahhoz, hogy megszeressenek, az a legjobb módszer, hogy mi magunk szeressünk; ha megszeretnek, követik példánkat, hallgatnak szavunkra és tanácsainkra, elfogadják állításainkat, és elfogadják hitünket. Ezzel a jósággal kell minden körülöttünk élő felé fordulnunk. A nem hívókat annyi előítélet, bizalmatlanság, erkölcsi közöny, sokszor annyi gyűlölet és megvetés tartja távol tőlünk, hogy

ha valami jót akarunk tenni a lelküknek, el kell indulnunk feléjük, jónak kell lennünk hozzájuk. Isten közénk jött, hogy üdvözítsen minket, elvegyült közöttünk, a legszorosabb, a legcsaládiasabb kapcsolatban élt velünk Megtestesülésétől egészen Mennybemenetelig. Így kell nekünk is tennünk, amikor a lelkek üdvösségéért akarunk dolgozni: el kell menni hozzájuk, el kell vegyülni közöttük, szoros, családi kapcsolatban kell velük élni. . . Elsőként induljunk azok felé, akik elhúzódnak vagy menekülnek tőlünk» (SC 96).

Tamanrasset felé, naplófeljegyzés, 1905. július 22.:

« Akár egyedül élsz, akár néhány testvérrrel, éld mindenestül Názáret életét, teljes egyszerűségében és mélységében. Különleges öltözet nélkül, mint Jézus Názáretben; kolostor nélkül, mint Jézus Názáretben; nem félreeső helyen, hanem közel egy faluhoz, mint Jézus Názáretben. Naponta nem kevesebb, mint nyolc órai fizikai munka, mint Jézus Názáretben. Sem nagy földterület, sem tágas ház, sem nagy kiadások, még nagy alamizsnák sem, mindent a legnagyobb szegénységben, mint Jézus Názáretben. Összefoglalva: tégy mindent úgy, mint Jézus Názáretben» (SC 56).

Tamanrasset, 1905. szeptember 16. unokanővérének, Madame de Bondynak:

« Csak gratulálni tudok magamnak, hogy ezen a vidéken telepedtem meg. Nagyon kevés az állandó lakos, három kilométeres körzetben vagy húsz kunyhó elszórva; ez a vidék nomád törzseinek központja. A nomádok meg néhány állandó lakos már kezdik megszokni, hogy tűt, gyógyszert kérjenek tőlem, a szegények pedig időnként egy kis gabonát. . . El vagyok halmozva munkával, mert a lehető leg-rövidebb idő alatt be akarom fejezni a francia-tuareg és a tuareg-francia szótárt. Elég lassan halad a munka, mert minden fél órában félbe kell szakítanom vagy azért, hogy fogadjam a bennszülötteket, vagy hogy valami kis munkát elvégezzek. . . Szerzetes, pap, sekrestyés, hithirdető vagyok egy személyben» (TPF 185k).

Tamanrasset, 1905. december 1. Huvelin abbénak:

« . . . Míg csak egy másik pap nem érkezik Beni Abbès és Hoggar vidékére, meg kell osztanom magam közöttük; nem gondolhatok arra, hogy akár az egyiket, akár a másikat otthagyjam, mert akkor az

a vidék valóban elhagyatott marad . . . Kb. egyenlő módon kell megosztanom magam közöttük, talán Hoggarnak nyújtva egy kicsit többet, mivel az van távolabb és még vadabb . . . 1906-ra nem marad más fizikai munkám, mint a sekrestye és a betegek gondozása. A munkára szentelt időt a tuareg nyelv tanulására kell fordítanom, hogy megkönnyítsem azok munkáját, akiket majd a jó Isten ideküld . . . Kérem, imádkozzék a Szaharáért, Marokkáért és a tuaregekért, akik között élek. Hogy Jézus megkönyörüljön rajtuk! És értem is imádkozzék, mert nagyon nyomorult vagyok!» (LC 191k).

Hoggar, 1906. április 8. Mgr. Caronnak:

«Az én munkám itt csak előkészítés, ugartörés, hogy elhelyezzem közöttük Jézust az Eucharishtiában, a napi Szent Áldozatban; hogy imádkozzam közöttük, imádkozzam az Egyház imáját, bármily nyomorultan ajánljam is fel . . . Aztán meg kell mutatnom ezeknek a tudatlanoknak, hogy a keresztények nem olyanok, mint ők képzelik; hogy hiszünk, szeretünk és remélünk. Végül pedig az a feladatomban, hogy bizalommal, barátsággal, szelídséggel vegyem körül ezeket a lelkeket, hogy barátainkká tegyem őket, amennyire csak lehet . . . hogy ez után az első ugartörés után mások majd több jót tehessenek velük» (ÉS 254k).

Tamanrasset, 1907. július 2. Mgr. Guérinnak:

«Azt a kérdést, hogy ti. többet ér-e Hoggarban tartózkodni és nem misézni, vagy pedig misézni és nem menni oda, én is gyakran feltettem magamnak. Azt gondolom, hogy mivel egyedüli pap vagyok, aki Hoggarba mehet – másutt sokan mások bemutatthatják a Szent Áldozatot –, érdemesebb Hoggarba menni, ráhagyva a jó Istenre, hogy megadja a misézés lehetőségét, ha akarja (amit eddig a legkülönbözőbb eszközökkel mindig biztosított). Régebben afelé hajoltam, hogy a Szent Áldozatban a végtelent lássam; minden mást, ami véges, ami nem Ő, mindig mindenestül a szentmisében kell föláldozni. De ez az okoskodás nem egészen helytálló, mivel, az apostolok óta, bizonyos körülmények között a legnagyobb szentek is feláldozták a misézést, amikor a szeretet, utazás vagy bármi más megkívánta» (B 347).

Két éve nem esett Hoggar környékén. Hullanak az állatok, minden élelmiszerkészlet kimerült. 1908. január 1. Huvelin abbénak:

«A benszülottek tölünk, keresztényektől, akik azt valljuk, hogy vallásunk szeretet, a franciáktól, akik teli torokból hirdetik a testvériséget, nem látnak mást, mint hanyagságot, törtetést, kapzsiságot és – sajnos – szinte valamennyiben: közömbösséget, ellenséges szellemet, durvaságot» (S 279k).

Tamanrasset, 1908. január 15. Mgr. Guérinnek:

«A világ üdvösségművének folytatására Jézus azokat az eszközöket hagyta ránk, amelyekkel Ő maga élt a bölcsőben, Názáretben és a Kereszten: szegénység, megvetetés, megalázás, elhagyatottság, üldöztetés, szenvedés, kereszt. Íme ezek a fegyvereink, azaz isteni Jegyesünké, aki azt kéri, hogy folytathassa bennünk életét . . . Kövessük ezt az 'egyetlen modellt', és biztosak lehetünk abban, hogy sok jót teszünk, mert attól kezdve, hogy Ő él bennünk és nem mi, tetteink már nem a mi kis emberi, szánandóan nyomorult cselekedeteink, hanem az Ő istenien hatékony tettei» (SC 66).

Tamanrasset, 1908. június 9. Mgr. Caronnak:

«A Szaharának ez a sarka, amelyen nekem egyedül kell feltörnöm, észak–déli irányban 2000, kelet–nyugati irányban 1000 km hosszú. Ezen a területen mintegy 100 000 mohamedán él szétszórva; nincs egyetlen keresztény sem, ha csak nem a francia katonák között, de ezek sincsenek sokan: nyolcvan vagy száz az egész vidéken, a szaharai csapatokban ugyanis csak 4 tisztek franciák, a közkatonák benszülottek. Hét év óta vagyok itt, és azóta nem történt egyetlen komoly megtérés sem. Két keresztiség volt: egy kis gyermek, akit most a Fehér atyák nevelnek – Isten tudja, mi lesz belőle – és egy öreg vak nénike; hogy mi van szegény fejében és milyen mértékben volt igazi a megtérése, ki tudja? A komoly megtérések száma: nulla. Mondhatok még szomorúbbat is: minél messzebb megyek, annál inkább az a meggyőződésem, hogy, kivételes esetektől eltekintve, a jelen pillanatban nem is kell keresni az egyéni megtéréseket, mivel a nép igen alacsony színvonalon él, erősen ragaszkodik mohamedán hitéhez; a benszülotteket jelenleg igen nehéz lenne meggyőzni arról, hogy vallásuk téves és hogy a mi vallásunk az igaz . . . Ha erőltetnék a megtéréseket, ezek, kivételes eseteket nem számítva, csak érdek- vagy látszatmegtérések lennének, s ennél rosszabbat el sem tudnék képzelni . . .

Mit kell tenni ilyen körülmények között? Hivatásomnak megfelelően rejtett, magányos életet kell élnem, nem pedig a beszéd és utazások életét. De ugyanakkor utaznom is kell a vidék lakóiért, hiszen értük jöttem ide. Így hát igyekszem összeegyeztetni a két dolgot; van két remeteségem 1500 km-re egymástól. Három hónapot töltök az északiban, hatot a déliben, három hónapot az oda-visszaút vesz igénybe. Amikor az egyik remeteségben vagyok, nem járok ki, arra törekszem, hogy imában és munkában a názáreti életet éljem. Amikor úton vagyok, az egyiptomi menekülésre gondolok vagy a Szent Család évi jeruzsálemi útjára . . . Akár a remeteségben vagyok, akár úton, amennyire lehet, igyekszem kapcsolatot teremteni a bennszülöttekkel» (LC 201kk).

1909 tavaszán utoljára találkozik Huvelin abbéval. Beszélgetésük után ezeket jegyzi kis füzetébe, amelyet mindig magával hord:

«Apostoli tevékenységemnek a jóság apostolságának kell lennie. Annak, aki engem lát, ezt kell mondania: 'Mivel ez az ember jó, vallásának is jónak kell lennie.' – Ha valaki megkérdezi tőlem, miért vagyok szelíd és jó, ezt kell mondanom: 'mert egy olyan jónak vagyok a szolgálója, aki jobb mint én. Ha tudnátok, milyen jó az én Mesterem, JÉZUS!' Szeretnék annyira jó lenni, hogy ezt mondják az emberek: 'Ha ilyen a szolgáló, milyennek kell lennie a Mesternek?'» (SI 352).

Asekrem, 1910. szeptember:

«Növekszik a magány . . . Egyre jobban egyedül érzem magam világon. Egyesek hazautaztak, mások élnek a maguk életét. Úgy érzem magam, mint az ág végén maradt olajbogyó, amelyről elfeledkeztek a szüret után» (SC 107k).

Tamanrasset, 1912. május 1.

«Kedves Lajos

. . . jól vagyok, életem csendes de igen elfoglalt. Végeláthatatlan ez a munka a tuareg szótárral, de szükséges azoknak, akik majd utánam jönnek. Más vet és más arat. Mindenkinek dolgoznia kell, bele kell raknia a maga tégláját az épületbe. Szent Ágoston szavai jutnak gyakran eszembe! 'Olyan mértékben haladtok a tökéletességben, amennyire a közjót a magatok érdekei elé helyezitek.' Igen, ez az élet alapja: másokért elfeledkezni önmagunkról. Ez a szeretet törvénye, alapja minden jónak.

Négy vagy öt nap múlva itt lesz a transzszaharai vasúti bizottság vezetője és néhány tagja. Rengeteg munka van már a hátuk mögött, de augusztus vége vagy szeptember eleje előtt nem érnek el Csádig. Remélem, hogy a munka további része is viszonylag olyan gyors és jó lesz, mint az első rész.

Nagy szeretettel köszöntöm Erzsébet unokahúgomat, ezer szeretők köszöntés fiaidnak. Egész szívemmel öllelek és szeretlek Jézus Szívében. Károly testvér» (C 183k).

«Vallásunk alapja a szeretet; ez a szeretet arra kötelez minden keresztényt, hogy úgy szeresse felebarátját, azaz minden embert, mint önmagát, következésképp felebarátjának üdvösségét éppen úgy életfeladatának tekintse, mint a sajátját. Minden kereszténynek apostolnak kell lennie. Ez nem tanács, hanem parancs, a szeretet parancsa» (SI 353).

Utolsó gondolatok

1916-ban rövid feljegyzések kísérik elmélkedéseit, olvasmányait:

«Január

2. Az üdvösségre teremtett lelket kell látnom mindenkiben.

5. Egyedül Istenért szolgálni Istent: elhagyni mindent, önmagunkat is, és az utolsó helyet választani.

6. Ajánljuk föl Istennek egész életünket, a Bölcsék hármas ajándékát: a szeretet aranyát, az ima tömjénét és az önmegtágadás mirháját; mindig mind a három szükséges.

8. Mondj le mindenről. Csak eggyel törődj: hogy tetsszél Teremtődnek és hűséges légy Hozzá.

11. Isten két módon látogatja meg választottait: kísértések és vigasztalások által.

14. Csak egy félnivaló van ebben az életben: hogy nem szeretjük eléggé Jézust.

19. Semmi sem jobb és tökéletesebb, mint a szeretet, mert a szeretet Istentől született, és csak Istenben tud megnyugodni.

21. (Szent Ágnes ünnepe) Bármit elszenvedni inkább, mint nem tenni meg Jézus akaratát.

Február

1. Isten, akit mindenkinek szolgálnia kell, maga szolgál engem: az Eucharisziában egészen nekem adja magát, és örökké adja majd magát az égben.

5. Engedelmeskedni azonnal, mint a Szent Család; éjszaka, amikor valami nehéz vagy éppen lehetetlennek tűnő dolgot parancsolnak: hosszú gyalogos utazást, télen, a veszélyes sivatagban . . . Engedelmeskedj azonnal, Istenbe vetett hittel, aki megadja az eszközt ahhoz, amit parancsol.

6. Amikor utazáskor szenvedünk a hidegtől, éhségtől, fáradtságtól, amikor veszélyben vagyunk, egyesüljünk az Egyiptomba menekülő Jézussal, és adjunk hálát azért, hogy Vele szenvedhetünk.

7. Egy nap se múlt el vezeklés nélkül.

15. Ne felejtsd el, hogy minden kereszténynek követnie kell Mesterét a Kálváriára.

16. Tökéletes és abszolút engedelmesség Isten megismert akarata iránt.

22. (Kortonai Szent Margit ünnepe) Megtérés és bűnbánat által engesztelni a múlt hibáiért. Mennyire megáldotta Isten a szentek magábaszállását, amit Ő inspirált!

24. Legyünk nagylelkűek Isten iránt. Sose higgyük azt, hogy már eleget tettünk dicsőségéért.

Március 2. Élünk állandó, családiasan közvetlen kapcsolatban Jézussal.

Június 14. Amikor az ember tele van Jézussal, tele van szeretettel. Azokhoz indul, akiket meg akar menteni, amint Jézus is azokhoz indult, amikor megtestesült. Sietve tesszük a jót, mert a szeretet siet, nem tűri a halogatást, a késedelmet. A lustaság összeegyeztethetetlen a szeretettel» (LC 215–238).

Tamanrasset, 1916. július 15. Louis Massignonnak:

«Idézzük fel gyakran a kegyelmek kettős vonalú történetét: Isten személyes szeretetének és hűtlenségeinknek történetét: szeretetének leggyengédebb és legbiztosabb bizonyítékait fogjuk felfedezni, főként mi, akik oly hosszú ideig éltünk messze Istentől . . .

. . . A szeretet nem érzés, hanem akarat; amikor az ember mindenk fölött akar szeretni, akkor mindenk fölött szeret. Ha megtörténik, hogy elbukunk a kísértésben, ez azt jelenti, hogy gyöngö a szeretetünk,

és nem azt, hogy nem létezik. Sírni kell, mint Szent Péter, meg kell alázkodni, mint Szent Péter, és háromszor mondani: 'Szeretlek, szeretlek, Te tudod, hogy minden gyöngeségem és bűnöm ellenére szeretlek'.

Ami pedig Jézus szeretetét illeti: Ő eléggé bizonyította már ahhoz, hogy higgyünk benne, anélkül, hogy éreznénk; érezni, hogy szeretjük Őt, és hogy Ő szeret minket, ez az ég volna. A menny pedig, néhány kivételes pillanattól eltekintve, nem itt van a földön . . . » (SI 362).

Tamanrasset, 1916. augusztus 1. Louis Massignonnak:

« Azt hiszem, az Evangéliumnak egy szava sem gyakorolt rám olyan mély hatást, és alakította át életemet, mint ez: 'Amit egynek a legkisebbnek tettetek, nekem tettétek.' Ha az ember meggondolja, hogy ezek a szavak a teremtetlen Igazság szavai, annak ajkáról hangzottak el, aki ezt mondta: 'Ez az én testem . . . , ez az én vérem . . . ', mennyire kell keresnünk, hogy ezekben a kicsikben, ezekben a bűnösökben, ezekben a szegényekben szeressük Jézust » (OS 778).

*

« Istenem, add, hogy minden ember az égbe jusson! »

A SZÁZSZOROS TERMÉS

Jézus azt akarja, hogy kettős szeretescsalád létrehozásáért dolgozzak: könyörögve, önmagam feláldozásával és megszentelésével, halállommal . . . Őt szeretve a végsőkig!

(Jézusról nevezett Károly testvér)

- 1921 Megjelenik René Bazin Charles de Foucauld-ról szóló könyve: *A Szahara szíve*.
- 1924 A pappá szentelt Malcor tengernagy Sidi Saadban telepszik meg, felölti Károly testvér ruháját.
- 1928 A Foucauld által összeállított Direktórium első kiadása.
- 1933 A franciaországi Montpellier-ben megalakul a Jézus Szíve Kis Nővéreinek első testvérisége.
- 1933 Augusztus: René Voillaume megalapítja Jézus Kis Testvéreinek első testvériségét. Az első öt Kis Testvér a montmartre-i Szent Szív bazilikában ölti fel egyszerű ruháját.
Október: Megnyílik a Kis Testvérek első testvérisége a szaharai El Abiodh Sidi Cheikh-ben.
- 1939 Megalakul Jézus Kis Nővéreinek Testvérisége a szaharai Touggourtban.
- 1967 Jézus Kis Testvéreinek száma kb. 240, 18 nemzetiségből; 23 országban élnek 50 testvériségben.
Jézus Kis Nővéreinek létszáma meghaladja az ezret, 51 nemzetiséghez tartoznak, az öt világrész 120 egyházmegyéjében kb. 190 testvériségben élnek.
- 1976 Jézus Kis Testvérei 30 országban élnek 51 testvériségben. Jézus Kis Nővéreinek száma 1150, 52 nemzetiséghez tartoznak, 215 kis testvéri közösségben élnek.

X. Y. Jézus kis nővéreinek nyilatkozatából

«*Hogy mi a szemlélődő élet és a szemlélődő hivatás leglényegesebb jellemzője? – Az az akarat, hogy megismerje és szeresse Krisztust, hogy találkozzék Vele és Vele éljen, hogy tekintetét állandóan Felé fordítsa. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a kis nővérek a világban elvegyülve szemlélődő életet élnek. Úgy gondolom, hogy mi, akik Jézus Kis Nővéreinek testvéri közösségeiben élünk, nem valamifajta elvont eszménynek szenteltük az életünket. Sokkal határozottabb célról van itt szó: követni akarunk Valakit; életünket Jézus Krisztusnak akarjuk szentelni. Hivatásunk alapja a Krisztussal megélt bensőséges kapcsolat. Őt akarjuk megismerni, szeretni, követni és utánozni. Charles de Foucauld – Károly testvér – nyomán arra hívott meg az Úr minket, kis nővéreket, hogy utánozzuk rejtett názáreti életét, az ima és az egyszerű munka életét, minden külső, látható eredmény, hatás nélkül. Kis csoportokban élünk, egészen elvegyülve a világban. Munkások vagyunk, földműves vagy kézműves munkát végzünk, mindenben megosztjuk a szegények életét. Jézusról nevezett Károly testvéremek is ez a rejtett názáreti élet volt a hivatása. Az ő élete megmutatja nekünk, hogyan találhatjuk meg az Urat az Eucharisztia-ban, az evangéliumban és testvéreinkben. Ez a Jézussal megélt állandó kapcsolat adja a kis nővérek életének egységét. A mindennapi élet találkozásában akarjuk szeretni és szolgálni Jézust, akit felismerünk testvéreinkben. Ez megköveteli tőlünk azt is, hogy egészen áttetszőek legyünk, hogy maga Jézus szerethessen általunk, hogy egész életünkkel Őt sugározzuk.*

Nem tanítunk hittant, nem végzünk semmiféle szervezett apostoli munkát, de Károly testvér nyomában egész életünkkel az evangéliumot akarjuk hirdetni, hogy így létünk legdrágább kincsét és célját megismertessük testvéreinkkel.

Természetesen arra is kell időt találnunk, hogy egyedül legyünk az Úrral. A kis nővérek imaéletének középpontja a szentmise és a napi egy óras szentségimádás, amelyet az eucharisztikus áldozat meghosszabbításának tekintünk. Minden nap elmélkedünk az evangéliumról, hogy találkozzunk Krisztus eleven Igéjével. Hogy bekapcsolódjunk az egész Egyház imájába, reggel és este elimádkozzuk a Laudest és a Vesperát. Imánk legnehezebben meghatározható jellemvonása az az évek során kialakuló magatartás, amelyet a szegény ember alázatos

várakozásával hasonlíthatnánk össze; a szegény ember nagyon jól tudja, hogy ezen a területen, jobban, mint bárhol másutt: csak Istentől várhat mindent. Állhatatosnak kell lennünk a hitben, hogy elkerüljük a megszokottság vagy a formalizmus veszélyeit. Van valami, ami minket is nagyon megdöbbsent: nevezetesen az, mennyire az életünk határozza meg imánkat. Nem lehet békében időzni az Úr előtt, ha esetleg valakivel nagyon kemények voltunk, ha telve vagyunk kevélységgel, ha hibáztunk a szeretet ellen.

Jézusról nevezett Károly testvér nyomában – Voillaume René kifejezésével – testvéreink imádkozó követői akarunk lenni. Az Eucharisztia elé visszük mindazoknak imáit, gondjait, problémáit, akikkel a napi munka során találkozunk. A Krisztussal töltött ima óráiban közel jutunk a világon élő valamennyi testvérünkhöz. Igaz, hogy kötnek minket a tér és az idő korlátai, mégis át tudjuk ölelni az egész világot. Minél közelebb vagyunk az Úrhoz, minél inkább megosztjuk Szíve aggodalmait, annál inkább számot vetünk azzal, hogy Vele kell szeretnünk, kivétel nélkül minden embert. Közbenjáró imánk nagyon alázatos, telve van bizalommal.

Imánk sajátos meghatározó vonása a lelki gyermekiség szelleme. Imánkban több helyet kell adnunk a kicsinyek egyszerűségének, merészségének és spontaneitásának, mivel tudjuk, hogy Atyánk «a lehetetlenségek Ura». Testvéreink között, akik talán nem is ismerik Krisztust és szeretetét, kitartóan akarjuk imádkozni: «Jöjjön el a te országod!» A kis gyermek bizalmával ismételjük Jézusról nevezett Károly testvér imáját: «Istenem, add, hogy minden ember az égbe jusson»!

René Voillaume: La contemplation aujourd'hui (Szemlélődés ma) Részletek

A szemlélődő élet időszerűsége

«A keresztény hit szemlélődő dimenziójára napjainkban nagyobb szüksége van a világnak, mint valaha. Egyáltalán nem csökkent azoknak a keresztényeknek száma, akiket Isten ma is a szemlélődés különleges karizmájára hív. És itt nemcsak a szemlélődő szerzetesekre gondolok, nem is a Charles de Foucauld által elindított, az emberek

között élt szemlélődő élet mozgalmára, hanem azokra a világiakra, akik közül oly sokan végzik munkájukat a világban. Charles de Foucauld által a gondviselés pontosan ebben a világban hívja életre, és bontakoztatta ki a szemlélődő életnek azt az új típusát, amelyről szólni kell néhány szót.»

A szerzetesi élet új típusa

«Az az eredeti szemlélődő hivatás, amelyet Jézusról nevezett Károly testvér élt, és amelyet a Kis Testvérek a szerzetesi élet új formájában valósítanak meg, jelentős módon tanúsítja a szerzetesi és szemlélődő életnek ezt az evolúcióját. Ennek az evolúciónak – ha valódi – két jellemzője van: egyrészt hűséges az isteni valóságokhoz, amelyek nélkül nem létezhetne, másrészt a világban való teljesebb jelenléte miatt elmélyíti ezeket az értékeket.

Azt a szemlélődő életstílust tehát, amelyet Charles de Foucauld örökségül hagyott, nemcsak az a tény jellemzi, hogy ezt az életet a világban, a szegény emberek életkörülményeinek megosztásával éljük, hanem valami sokkal mélyebb: maga ez a szemlélődő élet, amely Krisztus Szíve körül összpontosul, az emberek iránti szeretet misztériumára nyit rá, amelyet annak isteni forrásában szemlél. Így válik nyilvánvalóvá Károly testvér életének tükrében az a mélységes egység (de nem azonosság), amelynek Krisztus iránti szeretetünk és az emberek iránti szeretetünk között kell fennállnia. Charles de Foucauld egész élete Krisztus Szívének szentelt élet volt; ebben a Szívben egyesült ugyanis ez a kettős-egy szeretet, amely – látszólag – két eltérő irányban valósul meg.

Az egyik szeretet Istenhez visz minket egészen a teremtett dolgoktól való teljes elszakadásig; a másik szeretet az emberekhez visz, hogy teljesen jelen legyünk földi feladataik megvalósításában.

Nem érzem feladatombnak, hogy leírjam e szemlélődő mozgalom születésének és kibontakozásának történetét, de szeretném kiemelni két jellemző vonását.

Amikor Charles de Foucauld elhatározza, hogy egy egészen új életmódért elhagyja a kolostori élet hagyományos keretét, kettős vágy él benne: utánozni akarja Jézus názáreti életét, és ezért a szegények szokásos életét akarja élni. Hivatását tehát már kezdetében is ez a kettős irány jellemzi; az Istennek szentelt élet valóságában az emberek

iránti baráti szeretetéről akar tanúságot tenni, és ugyanakkor egészen Krisztusé akar lenni a szemlélődésben. » (R. Voillaume: La contemplation aujourd'hui, 61–65.)

Megújulás, de belülről

« *Meg vagyok győződve arról, hogy a szerzetesi és különösképpen a szemlélődő élet megújulása életünk bátor hitelességétől függ, attól a hitelességtől, amelynek mértéke Krisztus és hit igazsága. Nem degradálni akarjuk a csend és az Istennel megélt magány lényegi értékeit, hanem abszolút egyszerűségükben kívánjuk élni ezeket. . . . Hányszor hangsúlyozta Thomas Merton is: a kolostorok megnyílásának . . . abban kell állnia, hogy alkalmassá teszik magukat a szemlélődés javainak megosztására mindazokkal, akik azt kérik, anélkül, hogy valamit is elveszítenének belőle, ez a szemlélődő szerzetes sajátos feladata. Senki sem tehet meg mindent. A jelenlegi világnak egyre nagyobb szüksége lesz a csend és a magányos ima oázisaira. . . .*

Igen, hiszek a szerzetesi élet megújulásában. A civilizáció, bármilyen legyen is, nem fojthatja el az emberi szív vágását, hogy találkozzék Istennel. Az alkalmazkodás, illetve a szerzetesi élet megújulása nem a külső életstílus megváltoztatásának szintjén megy végbe, hanem belülről, a lényegi értékek átgondolásával. . . .

Nemcsak bízom az ilyen módon megújult szerzetesi élet jövőjében, hanem arról is meg vagyok győződve, hogy századunkban, amikor az embernek állandóan és olykor hirtelen szembe kell néznie rendeltetésével, a szemlélődő élet egyre jobban el fog terjedni a kereszténységben. Vannak olyan körülmények, amikor a keresztény úgy érzi: sarokba szorították. Vagy szemlélődő lesz, vagy megszűnik keresztény lenni. . . . Ma az Egyház kibontakozásának abban a szakaszában élünk, amelyet a szemlélődésnek minden eddiginél tudatosabb és egyetemesebb elterjedése fémjelzi a keresztények egész nagy közösségében» (i.m. 78–80).

IRODALOM

- B René Bazin, *Charles de Foucauld*, Paris, Plon, 1921.
- BACF *Bulletin de l'Association Charles de Foucauld*.
- BDR Denise et Robert Barrat, *Charles de Foucauld et la fraternité, « Maîtres Spirituels »* 15. Paris, Seuil, 1958.
- C Charles de Foucauld, *Contemplation*, Textes inédits, Paris, Beauchesne, 1969.
- CFI *Charles de Foucauld intime*, Paris, La Colombe, 1952.
- D Charles de Foucauld, *Lettres à Henry de Castries*, Paris, Grasset, 1938. Kiadta: J. de Dampierre.
- CF *Charles de Foucauld* (Texte d'Aimé Roche O.M.I., Maquette de R. Perrin). Editions du Chalet, 1958.
- ÉS *Écrits Spirituels de Charles de Foucauld, ermite au Sahara, apôtre des touareg*, J. De Gigord, Paris, 1951. 12. kiadás.
- F Un petit frère de Jésus, *Ce que croyait Charles de Foucauld*, Paris, Mame, 1971.
- L Fernand Lelotte, « Marie-André, Charles de Foucauld », *Convertis du XXe siècle* II. 55–70. lapok: Paris, Casterman, 1963.
- LAC Charles de Foucauld, *Lettres à l'abbé Caron*, Paris, Bonne Presse, 1947.
- LC Charles de Foucauld, *Lettres et carnets*, Paris, Seuil, 1966.
- MC Michel Carrouges, *Charles de Foucauld, explorateur mystique*, Paris, Cerf, 1954.
- OS Charles de Jésus, *Oeuvres Spirituelles*, Anthologie, Paris, Seuil, 1958.
- RAM Charles de Foucauld, *Reconnaissance au Maroc*, Paris, SEGMC, 1939.
- S Père de Foucauld, Abbé Huvelin, *Correspondance inédite*, Tournai, Desclée de Brouwer, 1957.
- SC Jean-François Six, *Charles de Foucauld aujourd'hui*, Paris, Seuil, 1966.
- SI Jean-François Six, *Itinéraire spirituel de Charles de Foucauld*, Paris, Seuil, 1958.
- SV Jean-François Six, *Vie de Charles de Foucauld*, Paris, Seuil, 1962.
- TPF G. Gorée, *Sur les traces du Père de Foucauld*, Paris, La Colombe, 1953.

Scritti Spirituali di Charles de Foucauld, La vita nascosta, Roma, Città Nuova, 1974.

René Voillaume: *La contemplation aujourd'hui*, Paris, Cerf, 1971.

Sik Sándor: « Charles de Foucauld » (1960): *Kettős végtelen*, Ecclesia, 1969. II. 206–221 l.

René Voillaume: *Emberék között*, Ford. Bartócz Ilona, Novi Sad, 1969.

AZ ABSZOLÚTUM ÚTJAIN

– CARLO CARRETTO –

«A szeretetben mindig van valami irracionális. A titkoknak ebben a szintézisében mindig van valami abból, amit örültségnek szoktunk nevezni».

(IL DIO CHE VIENE)

Jó húsz éve annak, hogy az Olasz Katolikus Akció Ifjúsági Szervezetének egyik legismertebb vezetője erejének teljében, tevékenysége zenitjén negyvennégy éves korában váratlanul leköszönt. Nyomtalanul eltűnt; csak kevesen tudták róla, hogy Afrikában van, belépett Jézus Kis Testvérei közösségébe. Carlo Carretto elindult valami ismeretlen felé, valami vonzás irányába: búcsú és visszatekintés nélkül. Szeretet-kalandjáról 1964 óta publikált könyvei tudósítanak (1971-ben megjelent műve is – *Il Dio che viene*, Az eljövendő Isten – már elérte a százezres példányszámot).

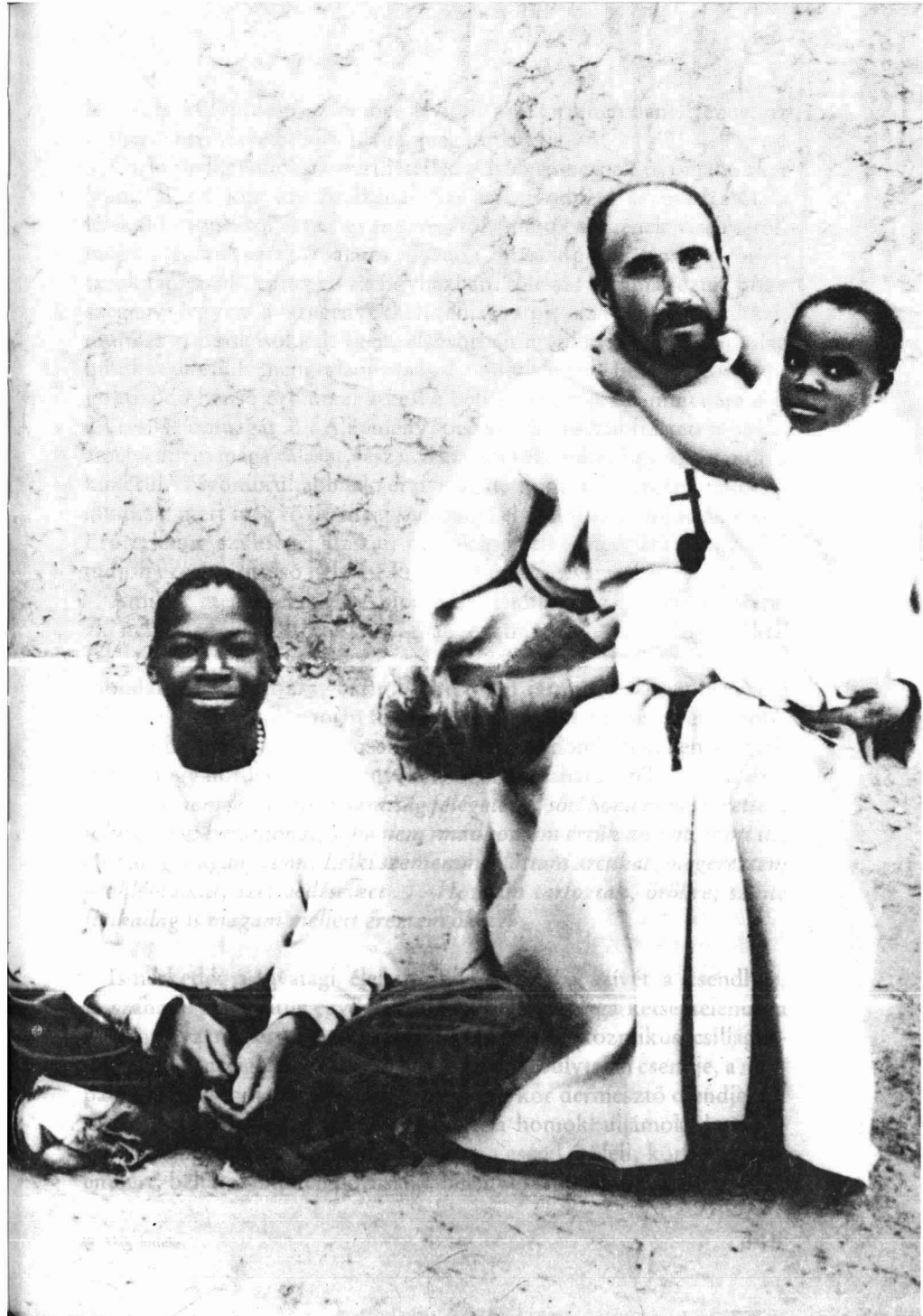
«Isten hívása titokzatos, csak a hit félhomályában hallható meg. Ez a hang annyira finom és gyengéd, hogy egész benső csendünk visszhangjára szükség van. Mégis: a földön élő ember számára semmi sem annyira biztos és határozott, semmi sem olyan megrázóan biztos, mint ez a hívás. Isten mindig szólít, de hívásának vannak olyan kivételes pillanatai, amelyeket soha nem felejtünk el». Carlo testvér «szent története» leírásában három ilyen előkészítő hívásról ad számot.

Tizennyolc éves múlt, tanító egy kis faluban. Szokásból ő is részt vesz egy nagybőjti beszédorozaton. Halálosan unja a prédikációkat, de becsületből kitart. Amikor letérdel gyönni az öreg missziós előtt, érzi, hogy lelke csendjében átvonul Isten. «Attól a naptól kezdve tudtam, hogy keresztény vagyok. Életem teljesen megváltozott.» A második hívást huszonhárom éves korában hallja. Éppen azon gondolkodik, hogy mint mindenki más, ő is családot alapít. Egy orvos barátja arról beszél neki, milyen nagyszerű dolog a világban szolgálni az Egyházat. Néhány nap múlva Carlo útja egy elhagyatott templom mellett visz el. Belép, hogy zavartalanul gondolkodjék. Lelkében ismét elhangzik a hívás: «Ne házasodj meg. Ajánld föl nekem az

életed. Én leszek a te szerelmed örökre.» Ismét minden megváltozik benne; lelkét annyira eltölti Isten, hogy nem esik nehezére a lemondás. Elhatározza, életét az Egyház szolgálatára szenteli. Az Actio Catholica kereteiben dolgozik: szervez, ír, gyűléseket rendez, utazik, fiatal barátaival nagy álmokat sző . . . Rohannak az évek, s néha meglepődve veszi észre: azért imádkozik, hogy még egyszer hallhassa Isten hívó szavát. Negyvennégy éves koráig kell várnia. *«Hagyj el mindent, jöjj velem a sivatagba. Most már nem a tevékenységedet akarom, hanem imádat, szeretetedet».* 1954. november 4-én Carlo úgy mond Igent, hogy csak egyetlen lépést lát előre. A szó szoros értelmében: a sivatagba indul. Néhányan azt hiszik, elbátortalanodott, fáradt . . . Pedig Carlo született optimista, nem szokta feladni a harcot. Sőt, most kezdi csak igazán. Bár nem ismeri Charles de Foucauld-t, sohasem olvasta Jézus Kis Testvéreinek szabályát, mégis engedelmeskedik a benső hívásnak: *« Ez a te utad ».*

Megkezdődik Carlo «szent története», a motívumokat sejtető nyitány után a drámai költemény első felvonása.

Olyan gondolatokkal akar belépni a testvéri közösségbe, hogy talán majd bányász lesz valahol Belgiumban, esetleg Kenyában. De a történetet most már Más írja, így minden másképp alakul. Valóban az utolsó helyet kell elfoglalnia, de a kemény munka, az otthon nem ismerő nomád életmód megpróbáltatásai semminek tűnnek a hivatásával járó szükséges belső átalakuláshoz képest. Ki kell lépnie múltjából, az őt eddig körülölelő kultúrából, szokásokból – ismerős önmagából. Amikor megérkezik Afrikába, a testvérek egy öreg arab barátjánál tölt el bizonyos időt. Tanulmányozza a környezetet, kóstolgatja a rá váró életet, birkózik önmagával. Belevegyl a tömegbe, nézi a kéregetőket, a napégette alkalmi munkásokat. Kétfajta érzés keríti hatalmába: a felháborodott tiltakozás és az észrevétlenség boldogsága. Értelme háborog, állandó vétót kiált: van valami értelme annak, hogy párizsi mérnök barátja arab útépítő munkásokkal izzad, hordja a követ és közben alig eszik valamit? Van értelme, hogy hasonló életmódot vállaljon? A szenvedés értelmetlen tékozlás! A világba lépő Istenember megszüntethetett volna minden nyomort, betegséget, szenvedést . . . Miért nem számolta fel az égbekiáltó igazságtalanságokat? Miért élt egyszerű munkásként, miért halt meg kereszten? Carlo értelme misztériumba ütközik: a szenvedés, a megváltás titkába. Az ember és Jézus szenvedése között van egy

1984

© 1984 by the author

lényeges különbség: az ember elviseli a kikerülhetetlent, Jézus, az ember iránti szeretetből vállalja, maga választja.

Carlo pedig ennek az «érthetetlen» Istenembernek nyomába akar lépni. Ezért jött ide Afrikába. Bár iszonyodik a szenvedéstől, a lélekölő munkától, saját gyengeségétől, mások terhének viselésétől, mégis megérti: ez az ő sajátos hivatása. Mások prédikálnak, gyógyítanak tanítanak, építenek az Egyházban: tőle azt kívánja Jézus, hogy szegény legyen a szegényekkel, elhagyatott az elhagyatottakkal, munkás a munkásokkal. Igen, elsősorban munkás, mert a mai világ munkával épül, nem alamizsnával, mint Szent Ferenc korában. Fokozódó benső örömmel keresi a helyét, hogy Jézus mintájára ő is kiüressítse önmagát . . . A kemény, piszkos és rosszul fizetett munka, amelyet nem maga választ, lesz Carlo napi vezeklése. Egy jó hét múlva kimerül. Nyomorultabbnak érzi magát, mint a legutolsó rakodómunkás, mert még rövid ideig sem tudja elviselni azt, ami azok élete. Erőre lenne szüksége, fizikai, de főképp lelki energiára, hogy élni tudjon ezen az utolsó helyen. Folytatja útját a sivatag felé.

Amikor megérkezik Al Abiod Sidi Seikbe, öreg noviciusmestere, aki már húsz évet töltött a sivatagban, ezt mondja neki: – Carlo, el kell szakadni! – A negyvennégy éves férfi csak sejti, mit jelent ez a rövid mondat, s elhatározza, bármibe kerüljön is: megteszi. A bevezető lelkigyakorlat egyik napján fog egy vastag fekete füzetet; benne több ezer cím: barátaié, ismerőseié. Egy homokdomb tövében elégeti. Nézi, hogy hordja szét a pernyéket a száraz szaharai szél . . . *«A füzet elégetése nem jelentette a barátság felégetését, sőt! Soha nem szerettem jobban régi barátaimat, soha nem imádkoztam értük annyit, mint itt, a sivatag magányában. Lelki szememmel láttam arcukat, megéreztem problémáikat, szenvedéseiket . . . Hozzám tartoztak, örökre; szinte fizikailag is magam mellett éreztem őket.»*

Ismerkedik a sivatagi életstílussal, szoktatja szívét a csendhez. A szaharai noviciátus egyik legnagyobb gazdagsága kétségtelenül: a magány és a magány öröme: a csend. A természet kozmikus, csillagzajos csendje; a végtelenné tűnő homoktenger súlytalan csendje, a napalok izzó csendje, az éjszakák hűvös, olykor dermesztő csendje . . . Csend, csend az égtáj minden sarkán, a homokhullámok, homokdűnék hangtalan vándorlásában . . . Ez a csend átöleli, körbefogja az embert, behatol minden pórusába, belenyúl lelke kavargásába.

Az újoncmester többször elengedi Carlót, hogy teljes magányban hosszabb-rövidebb ideig a sivatagban tartózkodjék. Egy teli kenyérszák, néhány datolya, nagy korsó víz és a Szentírás az útravaló. Egy napi járásra barlangot találnak. Paptársa misézik, egy kőre helyezi az Eucharisziát és elmegy. Carlo egyedül marad. Csend van a sivatagban, csend a barlangban, csend az Eucharisziában . . . A természet minden erejével ellenáll . . . Szeretne inkább követ hordani az égető hőségben, vagy legalább valami szent könyvön elmélkedni . . . – Most ne az értelmekkel keresd Istent – gondol vissza az újoncmester tanácsára –, maradj mozdulatlanul az Eucharisztia előtt. Szeretettel közelj Jézushoz. Ez az egyetlen út.

A szeretet első próbája, hogy az ember higgyen a szeretett lény jelenlétében. A hitnek ebben a fájdalmas, hosszantartó, minden képet, érzékelhetőt nélkülöző imájában, a hosszú böjtben és virrasztásokban néhány nap alatt lecsendesedik a lázadó test, megbékélt, hajlékony lesz a lélek. Carlóra is ráborul a Keresztes Szent János által leírt érzékek éjszakája. Imája száraz, nincs más támaszpontja, mint a hit. A homokban térdel, fáradtan arcra borul . . . Előtte az Ostya . . . Mennyi bűn, gyűlölet, erőszak, tisztátalanság, hazugság, önzés, árulás, házasságtörés, gyilkosság szennyezi be a világot! Ez a barlang is olyan puszta és sivár, mint a világ. Carlo benső tekintetét a rossz súlya alatt görnyedő Jézusra veti . . . Igen, sokáig azt hitte, hogy lázas apostoli tevékenységével az Egyház egyik biztos tartóoszlopa; pedig soha nem volt más, mint haszontalan szolgáló . . . «Semmit sem tudtok tenni nélkülüm» . . . «Aki első akar lenni köztetek, legyen az utolsó» . . . A barlang sűrű homályában térdelő férfi megérti: a keresztrefeszített Jézus vállára nehezedik minden teher. Ő soha nem tett semmit Nélküle, nem tartotta ő az Egyház egyetlen oszlopát sem. Nem volt ő semmi. Semmi.

Mikor felfedezi a maga semmiségét, nagy teher szakad le a szívéről. Egy vakációra induló gyermek öröme fogja el. Eljön az éj, de ez az öröm nem hagyja aludni. Sétál a homoktengerben, számolgatja a csillagokat . . . nézi az Andromeda ködöt . . . próbálja elképzelni az Ostya hátterét szolgáló megagalaxisok millióit . . . Milyen oszlopot is tartott az ő válla?

Megtanulja, hogy órákon, napokon keresztül Jézus mellett maradjon, hogy hallgassa azokat a titokzatos hangokat, amelyek a Lét teljességéből előtörnek. Megérti, hogy az Eucharisztia nem egyetlen kis

pont, hanem végtelen vonal, amely átíveli a nap huszonnégy óráját is. Emmanuel, Isten velünk van! *«Életem legnagyobb kegyelme az volt, amikor tudatosult bennem, hogy a Kenyér rejtettségében Jézus mindig velünk van. Attól az órától kezdve Jézus a Vele megélt bensőséges barátság útján vezet»*. De a sivatagi magányos imák idején ilyen szavakat is vél hallani Barátjától:

«Te azt hiszed, hogy engem szeretsz, holott csak magadat szereted. Mindig ugyanaz a história.

Utat kellene vágnod, hogy kilépj magadból, dolgaiddból.

Én kiléptem magamból, hogy hozzád jöhessenek.

Most viszonzásul neked is ugyanezt kellene tenned.

Azért kell engem szeretned, mert szeretet vagyok, nem pedig azért, mert tetszem neked».

Carlo feltétel nélkül el akarja fogadni Barátja irányítását, további hívásait. Tudja: Isten tesz mindent. Ő irányítja a világmindenséget, a történelmet. Ő téríthet magához szíveket, népeket. A Bölcsességnek megvannak a maga tervei. Egyedül ezek a tervek számítanak. Ő tudja, mikor jön el tervei megvalósításának legalkalmasabb pillanata. Carlo tehát várakozik: pusztá hitben, fokozódó reménnyel és egyre nagyobb szeretetben. Nem készít terveket, Istenre figyel, jelenlevő Barátjára. Hagyja, hogy Jézus figyelje, nézze őt; hagyja, hogy Jézus tekintete tisztítsa szívét. A szeretetnek ebben az «édes kettésében» megérti, hogy mindent kapnia kell. Egészen kicsi lesz, mélységes tudatlanság boldog foglya. Elfogadja szegénységét, azt, hogy esendő, gőgös, gyenge, állhatatlan, lusta, hajlik a képmutatásra. Határtalan az emberi szív nyomora, és Carlo – a Végtelen Szeretet szemlélésében – el akar hatolni ennek a nyomorúságnak legmélyebb mélyéig. Látja, megérdemelte a poklot, érzi, hogy minden bűnre képes. *«Igen, megvan bennem a képesség, hogy úgy bánjak testvéreimmel, mint Hitler a zsidókkal, hogy ne egy, hanem ezer atombombát robbantsak. Minden bűn lehetősége megvan bennem. Tapasztalatból tudom. Vége a kis játékoknak, komédiának, ékesszólásnak . . . Az ember eljut a nemtudás mélyére, annak a szakadéknak szélére, amely a teremtményt a Teremtőtől elválasztja»*. Carlo meggyőződik arról, hogy csak Isten hűsége, szeretete élteni . . . Hosszú évek erőfeszítései, odaadása, imái után történik meg vele a következő eset:

Pokoli hőségben egy ócska jeepen halad a sivatagban. A radiátorban már fölforrt a víz, az átforrósodott motor kínlódva zihál a fullasztó porfelhőben. Dél tájban magas sziklákhoz ér: alkalmas hely a sivatagban kötelező evés előtti pihenőre. Kikapcsolja a motort, leszedi a táborozáshoz szükséges kellékeket: egy gyékényszőnyeget, az élelmi-szeres zsákokat, két takarót és egy háromlábú állványt tűzgyújtáshoz. Az árnyat adó szikláknak azonban már lakói vannak: két vipera ugrik elő. Carlo hirtelen visszalép a jeephez, lekapja a szomszédjától kapott ócska mordályt. Lő, a két vipera homokfelhőt kavarva ugrik a magasba. Megtisztítja a vérrel szennyezett helyet, leteríti gyékényszőnyegét. A fáradtságtól és hőségtől szédülő fejével próbálja imádkozni az aznapi zsoltárokat, de nem sokra megy. A kecskebőrtömlőből turbánjára önt vagy egy liter vizet. Így már tűrhetőbb. Elnyúlik, hogy kényelmesebb legyen, feje alá rakja az egyik takarót; másik mellette fekszik, a szikla tövében. Csak alkonyat előtt indul tovább, amikor már borzongató szél kerekedik. Útjába esik egy kis néger település, ahol a tuaregek hajdani rabszolgái laknak. Szokásukhoz híven körülveszik a jeepet, ami mindig hoz valamit: teát, gyógyszert, esetleg levelet. A kéregetők között felfedezi öreg barátját, Khadát; szegény pária egész testében remeg a hidegtől. Carlónak eszébe jut a kocsin heverő két takaró. Az egyiket odaadhatná Khadának. De aztán gyorsan elveti ezt a gondolatot, elképzeli a rá váró dermesztő éjszakát, egyetlen takaróval. Tudja, ha az egyiket az öregnek adja, maga fog dideregni. Neki elengedhetlenül szüksége van a takarókra. Mindkettőre.

Elhagyva a falut alkalmas hálópályát keres. Leteríti az egyik takarót, a másikba beburkolózik. Nehezen alszik el. Álmában azon a sziklás helyen találja magát, ahol délben megpihent. Azt álmodja, hogy meghalt: rázuhant a több tonnás szikla. Most ennek nyomása alatt fekszik, mozdulatlan testtel, de élő lélekkel, éber öntudattal. Tőle nem messze áll Khada . . . Remeg a hidegtől. Most már nem habozik, hogy odaadja neki a mellette fekvő takarót, de jaj! – nem tud mozdulni! A sziklatömb lenyomja, tehetetlenné változtatja. Carlo megítéltette. Az ítélet oka: a két takaró. Megérti, hogy a tisztítóhelyen van; azért szenved olyan kimondhatatlanul, mert nem tette meg, amit meg kellett volna tennie. S hogy most itt kell maradnia szeretet-hiányának tisztítótüzeiben, mozdulatlanul, tehetetlenül, évekig, évszázadokig . . . Amíg alkalmas nem lesz arra, hogy a szeretet egy tökéletes tettét végrehajtsa, nem léphet be a Szeretet Országába. Azt is világosan látja,

hogy erre önmagától képtelen, s ha nem segít rajta valaki, geológiai korokat kell eltöltenie a gránittömb iszonyú nyomása alatt. Észreveszi, hogy körülötte hasonló kövek hevernek: alattuk a feltámadásra várók, akik vele együtt szeretetük mértéke szerint ítéltettek meg.

A takaró-ügy a kérdések lavináját indítja el benne. Keresztény ő? Jézus követője, akinek életét kell adnia testvééréért? Hiszen saját bőrét többre becsüli, mint egy öreg négerét! Szeretetünk szerint ítéltetünk meg! Mire jó teológiai vitákat folytatni, mire jó mások hitetlenségén, bűnös voltán botránkozni? Szeretetünk szerint ítéltetünk meg. Mire jó imádkozni a breviáriumot, misén részt venni, lemondani mindenről, állni a sivatag hőségét, ha ellenállunk a szeretetnek? Szeretetünk mértéke és tisztasága szerint ítéltetünk meg!

Néhány hónap múlva folytatódik a lecke. – Carlo testvér, mondja neki egy orvos barátja, ha Tazrouk felé jár, látogassa meg az uksemi sátorlakókat. A világ legszegényebb szegényeivel fog találkozni.

«Dermesztően hideg hajnalban értem Uksembe. Először egy magányos sátonnál álltam meg. Benéztem: egy nő utolsó óráit élte. Néger volt, férj nélkül, egy egészen kis gyermekkel. Kimondhatatlan összevisszaság fogadott, amikor beléptem. Az asszony egy halom száraz fűvön feküdt. Egész testében remegett. Ócska kék ronggyal volt letakarva – ez a kék tuareg urainak jellemző színe. Az elnyűtt rongy biztosan nem melegítette. Mellette feküdt gyermeke: egy fél gyapjú-takaróba burkolva. – Ez a szegény nő még halála órájában is inkább remegett, csakhogy gyermeke melegen legyen. Ez a szegény, nem keresztény, urai kénye-kedvének kiszolgáltatót nő, aki úgy halt meg, mint a harmadik világ szegényei; megélte a tökéletes szeretetet. . . A legvégső áldozatig szerette gyermekét. Egyszerűen, a legnagyobb természetességgel. – Isten volt jelen ebben a nyomorúságos sátorban: Ó készítete ezt a semmibe vett rabszolgát arra, hogy teljesen feláldozza önmagát, hogy a végsőig, ingyenesen szeressen.»

Csak egyetlen dolog számít az életben: a szeretet. Ezt a következtetést vonja le Carlo testvér a leckékből. Nagyon hallgatagon, észrevétlenül akar tehát ő is szeretni. Egy sivatagi baleset után nehezen áll talpra, de elnyomorodott lába nem akadályozza meg abban, hogy továbbra is szolgálja testvéreit. Főz nekik, amikor azok tartják a sivatagi hetet vagy negyven napot, aztán nyakába keríti a kenyereszsákot, ke-

zében az étel és friss víz . . . Így megrakodva indul neki minden harmadik nap a hosszú útnak.

De lelkében különös háború kezdődik. A sivatagban eltöltött évtized azt a vágyat táplálja benne, hogy örökre ott maradjon. Úgy érzi: a csend, a béke, a Szahara horizontjának tisztasága, a magány öröme, az Istennel megélt «édes kettes» munkában eltöltött fiatalkorának minden titkos álmát beteljesítette. De szeretne becsületes választ adni azokra a kérdésekre is, amelyek egyre nagyobb hangerővel kiáltják: – Azért akarsz a sivatagban maradni, mert tetszik, vagy azért, hogy Istent keresd? Szereted a sivatagot, de nem szereted az embereket? Azért akarsz ittmaradni, mert nincs kedved visszatérni közéjük? – Térj vissza! – súgja lelkében egy hang. – Térj vissza! – mondják előljárói. – Carlo, magyarázza neki egy tapasztalt testvére, te, itt a magányban felfedezted az Abszolútumot, Istent, és beleszerettél. Most a másik abszolút lényt kell felfedezned: az embert. Régen a természetedet követve apostolkodtál. Most a kegyelem hajt erre. Régen tetszett neked, amit csináltál . . . Most nehéz. Most az emberekkel együtt kell élned a szemlélődő életet. Jegyezd meg magadnak ezt az alapeszményt: Légy jelen Istennek és embernek. A földön élő ember tökéletessége: az Isten és ember szeretetének reális, éltető szintézise.

Carlo testvért rövidesen egy hajó fedélzetén találjuk. Visszatér Európába. Titokban még reméli, hogy rejtetten élhet a testvéri közösségben, lényegében folytathatja eddigi életét. Arról is biztosítják, hogy időnként visszatérhet a sivatagba . . . De a rejtettségből nem lesz semmi. Megrohanják volt barátai, ismerősei, hallani akarják a szavát. Megszületik első könyve. Ennek nyomán még többen keresik, valószínűleg felfalják: fiatalok, hajótöröttek, szeretetre szomjazók . . . Hogy adja magát ennyi embernek? Mikor imádkozzon? Hogyan legyen jelen egyszerre Istennek és embernek? «*Szeretetünk mértéke szerint ítéletünk meg*» . . .

Útja tehát nem könnyű. Sokan nem értik különleges hivatását; van része meg nem értésben, félreértésben, sőt támadásban is. Carlo testvér tehát ítéletet mond: maga felett!

«Az ember szolgálata a legkönnyebb, de ugyanakkor a legnehezebb dolog. Az ember egészen ember, legyen bár szent vagy bűnöző, amerikai vagy kínai, arab vagy zsidó, fehér vagy fekete, klerikális vagy antiklerikális. Ha képesek volnánk arra, hogy Isten segítségére nélkül,

Krisztus nélkül szeressük embertársunkat, egészen önmagunk feláldozásáig, felesleges lett volna a Megtestesülés . . . Egyedül Isten segíthet minket, hogy szeressük az embert, egyedül Krisztustól tanulhatjuk meg ezt a nehéz leckét».

Carlo testvér tehát tanulja a leckét. Tanítva tanul. Umbriában egy XV. századi elhagyatott kolostorban imaközpontot hoz létre, bárki megállhat egy időre, hogy imádkozzék, elmélkedjen – magányban vagy másokkal –, dolgozzék, hogy «a sivatagba vonuljon» egy időre.

«A sivatag nem végleges hely, hanem útszakasz. Engem csak képményfejtés miatt vitt Isten a Szaharába. Számomra az volt szükség . . . Nem mindegyikünknek ugyanaz az útja» – magyarázza egyszerűen. Nem is mehet mindenki a sivatagba, ez luxus volna. Nem kínálhatunk fel egy családjának egy mini-kolostort egy mini-sivatag közepén, egy gyári munkásnak egy szaharai lelki utazást. De az Istennel megélt bensőséges magány lehetőségét mindenkinek meg kell találnia: naponta egy órát, havonta egy, évente nyolc napot. Ilyenkor el kell hagyni mindent, hogy egyedül legyünk Istennel, hogy Jákob példájára «megküzdjünk Vele», hogy hagyjuk magunkat szeretni, hogy tanuljuk a szeretet tudományát. A szegény kis teremtmény a tökéletes szeretetre kapott meghívást! Isten szeretete alakít át minket, hogy a keresztség kegyelme megérlelődjék bennünk. A bűn: ellenállás ennek az átalakításnak. Az önzés: megállni embervoltunknál és megakadályozni, hogy «megistenüljünk». Úgy kell szeretnünk, mint Jézus a Kálvárián: önmagunk végső odaadásáig . . . Emelje fel a kezét, aki készen áll arra, hogy így szeressen! A takarók története után egy nemrég megtörtént esetre gondol ilyenkor:

«Semmi sem okozott nekem annyi szenvedést, mint a szívem. Életemben még semmi sem rakott rám súlyosabb bilincseket. Még ma is: oly sok év erőfeszítései, lemondásai, harcai után: beteg a szívem. Legszívesebben kidobnám magamból, de nem tehetem, nem szabad megtennem. Csak egy tennivalóm marad: arra kell törekednem, hogy megváltoztassam. Isten így bátorít a Szentírásban: «Megváltoztatom köszívédet és húsból való szívet adok neked» (Ez 11,19); de még ma is csak várok és azt kérdezem, mikor, hogyan fog ez megtörténni.

Testvéri közösségünkben tegnapelőtt kevés kávé volt. Nekem jól tesz a kávé . . . Úgy is mondhatnám, segít . . . Már öreg vagyok . . .

Nyugtalan voltam, hogy kávé nélkül maradok, és néhány órát bágýdantan kell eltöltenem, erőtlen szívvel . . . Szóval anélkül, hogy számot vetettem volna azzal az alávalósággal, amit művelek, kimentem a konyhába és megittam a maradék kávé-t. – Aztán kínlódtam egész nap. Szégyelltem önzésemet és azt a könnyedséget, amellyel megfosztottam két testvére-met attól a fekete és keserű maradéktól. Ostobaságnak látszik, de ebben a testvéreimmel meg nem osztott csésze kávéban benne rejlik a lelkünkben ható rossz legmélyebb gyökere és mindaz a mérge, amelyet az önzés, a gazdagság és a hatalomvágy termel ki szívünkben. Pontosan itt van a különbség Jézus és közöttem, ebben a látszólag hallatlanul egyszerű kis esetben, – amely valójában egyáltalán nem egyszerű és egy életre ad gondolkoznivalót. Jézus meghagyta volna a kávé-t testvéreinek; én viszont kizártam belőle őket.

Nem, nem könnyű szeretni ilyen szívvel, mint a miénk; valljuk csak be őszintén . . . Állítom, hogy a szeretetnek gondolt tettek legtöbbje nem más, mint tiszta önzés és élvezet- és hatalomvágy kielégítése . . . Szegényes szeretetünk problémájának megoldása az a « caritas », amely Isten szeretetének megnyilvánulása. A kereszténység igazi nagy újsága: Isten háromságos szeretete bennünk. Ez a tökéletes szeretet. Isten-szeretetünk jogosít fel arra, hogy belépjünk az Országba, e szeretet által szabadulhatunk meg romboló önzésünktől és tanuljuk meg: mit jelent a szeretet ingyenessége ».

A casalecchiói központban évente kb. 10000 fiatal fordul meg: köztük kontesztálók, kábítószerélvezők, az erkölcsi élet sebesültjei, alkoholisták . . . Carlo testvér gyakran ajánlja a következő gyógymódot: « Higgy! Ha meg akarsz gyógyulni, végy napfürdőt! (?!). Igen, ha meg akarsz gyógyulni, egy éven át minden nap tölts egy órát az Oltáriszentség előtt. Ismerd el szegénységedet, betegségedet és ismételd: ,Irgalmazz nekem, Jézus, bűnös vagyok!’ Hagyd, hogy Jézus közelsége áthasson, hogy szeretete meggyógyítson » . . . Az előírt gyógymód, rendszerint már az év letelte előtt meghozza a kívánt eredményt.

De hogy közelítsen a szeretethez az, aki nem hisz Istenben? Vagy: Istenben talán igen, de Krisztusban . . . ? – Isten jelen van! – hajtogatja Carlo az őt kérdezőknek: a szeretetben és igazságban mindig kitarulhatunk előtte. « Nem tudok hinni annak az embernek, aki ezt mondja:

„Keresem Istent, de képtelen vagyok megtalálni. Próbáld meg – válszólnám neki –, hogy megszabadulva a gőg démonától mindent az igazság szellemében tégy. Megkülönböztetés nélkül, testvérként bánj minden emberrel . . . és meglátod! Meglátod Őt! Mert amikor a Szeretetet éled, amikor az Igazság szerint cselekszel, amikor az Életet tiszteled: Istent éled és tiszteted, aki benned van. Isten nem akkor jön el hozzád, amikor már ‚megjavultál‘: Ő már eljött, öröktől fogva és mindig . . . Ne felejtse el: Ő már jelen volt, csak te nem láttad».

A «JESUS-CARITAS» nevet viselő ajtó előtt gyakran állnak meg fiatal házások, jegyesek, a szerelem mélyebb dimenzióit kutató családos emberek. Carlo Carretto szívügye a családok megújítása, a szeretet igazi tűzfészkeinek kialakítása. Ilyesfélét mond a hozzáférőknak: *«Ha az egymást szeretőket nem képesek arra, hogy meghaljanak egymásért, szeretetük hamarosan elenyészik».* A házasságban *«a férfit a nő, a nőt a férfi valósítja meg. A szeretetben egészítik ki egymást, a szeretet teszi őket jobbbá, könnyíti meg beállásukat az isteni szeretet áramkörébe. Szeretetük kötelezi őket arra, hogy megnyíljanak egymásnak; a szeretet alakítja át őket . . . A házasságban lesz a férfi apává és a nő anyává; ez oly fönséges csoda, hogy térden állva kellene róla beszélnünk».* – *«Ha két szerelmes csak egymást szereti, önzőek és bezártak lesznek, szeretetük igen gyorsan ellobban. De ha befogadják a ‚caritas‘-t, a háromságos szeretetet, egységüket mindig új motívumok gazdagítják; kölcsönös odaadásukban megtanulják az önfegyelmet, meghallják a magukat elhagyni készítő felszólítást, és szeretetük isteni dimenziókba táguul . . . A ‚fiú‘ elfogadása pontosan ezt a ‚harmadikat‘ teszi jelenlevővé kölcsönös szeretetükben; ez a ‚harmadik‘ segíti őket abban, hogy kiszakadjanak önzésükből, és a pusztán testi vonzódást – amely veszélyes lehet, mint a kábítószer! – a termékenység és az élet költészetévé alakítsák . . . Az ember a szeretet ket-tőssége felé hajlik; a ‚caritas‘ arra tanít, hogy tartsuk szem előtt a ‚Harmadikat‘».*

Csak egyetlen dolog számít az életben: a szeretet – ismételteti Carlo testvér mindenkinek. Jelenlét, nyitottság mindkét «Abszolútum» felé. *«Nem lehet imádkozni a személyes Istenhez és ugyanakkor közömbösnek maradni szenvedő testvéreink iránt. Aki imádkozik, de nem szenved szenvedő testvére miatt: árnyékhoz imádkozik, nem az élő Istenhez!»* Voltaképp arról a szeretet-szintézisről van szó, amelyet Jézus élt; nem kisebb távlatról, mint a szív forradalmáról, horizontális

szeretetünk ,háromszögesítéséről'. «A szeretet ,caritas' lesz; az idő örökkévalóság; az ember szíve Krisztus Szíve. Ezért mondja Szent Pál: ,Ha szeretetem nincs, semmi sem vagyok' ».

Az az ember, aki Krisztusban, az Üdvözítőben hitével felismerte a Kimondhatatlant, az Abszolútumot, és ugyanezt az abszolút lét-szikrát látja felvillanni minden ember szemében: feszült várakozásban, reménységben tölti életét. A Végtelenre irányuló szeretete kimutat ebből a törékeny létből, teljességre, beteljesedésre vágyik. A keresztény tudja, hogy «*Jézus az Atya mosolya, a világegyetem és az emberi történelem központja*». Ebben a reményben még mélyebben átéli szegénységét, a soha-vissza-nem-hozható jelen pillanat mélységét, végtelen lehetőségeit. Csak egyetlen dolog számít: a szeretet – ez a jelen pillanat kimeríthetetlen gazdagsága.

«Amikor találkozom testvéremmel, akiről tudván tudom, hogy megrágalmazott, mindenféle rosszat mondott rám: szeretem őt, és ezzel a szeretettel jóvá alakítom azt a rosszat, amit nekem okozott; mert csak egyetlen dolog számít: a szeretet. Amikor olyan emberekkel élek együtt, akik másképpen gondolkodnak, mint én, akik azt mondják, hogy hitem ellenségei: szeretem őket és e szeretet által egy jövődő párbeszéd lehetőségének első gondolatát ültetem el szívükbe; mert csak egyetlen dolog számít: a szeretet. Amikor vásárolni megyek, hogy valami ételt vagy ruhafélét vegyek magamnak, azokra a nálamnál szegényebb testvéreimre gondolok, akik éheznek, akik rosszabb ruhában járnak: szeretetből szűkmarkúbban költök magamra, és bőkezűbb leszek irántuk; mert csak egyetlen dolog számít: a szeretet. Amikor majd érzem az idő rombolását testemben és szembenézek az elrémitő öregséggel, még jobban akarok szeretni, hogy önmagam tökéletes odaadásával az életnek ezt a leghidegebb időszakát is átmelegítsem; mert csak egyetlen dolog számít: a szeretet. És amikor elérkezik életem utolsó estéje – az utcán heverve egy baleset után, egy halálos betegség utolsó szorításában vagy egy öregotthon rideg folyosóján –, még megragadom ezt az utolsó alkalmat, hogy szeressek, hogy örvendezve fogadjam el Istentől az általa akart átmenetet; mert az életben csak egy valami számít: a szeretet ».

Ez a jövőbe feszülő remény, várakozás határozza meg Carlo testvér «jelen pillanatait», imáját, odaadását, önmaga tökéletes odaajándéko-

zását. Az Abszolútum útjain jár, nyitott szívvel, a látható világon túlra táguló szemmel. A Kimondhatatlan érkezését várja . . .

« Életemben bőségesen volt alkalmam, hogy felfedezzem testem, szívem és szellemem szegénységét. Ez a szegénység először zavart, olykor megbotránkoztatott, mint valami érthetetlen dolog. Aztán elgondolkodtatott.

Az evangéliumi Jézussal való találkozás megtanított arra, hogy elviseljem ezt a szegénységet, belenyugodjak és elfogadjam. De amikor Ő, Jézus és az Atya elküldték a Szentlelket, megértettem és megéltem a szegénység Boldogságát; örvendő szeretettel fogtam fel korlátaimat; bizonyos lettem abban, hogy az élet a halálból születik meg. A szemlélődő tapasztalat azt tárta fel előttem, hogy a látható dolgok a Láthatatlan képei, hogy a földi szegénység nem más, mint az ég, azaz az Abszolútum utáni olthatatlan szomjunk. Hittel indultam el tehát a szegénység útján, hogy találkozzam Vele, a Láthatatlannal, az Örökkel, az Élettel, a Fénnyel, a Szeretettel, az Irgalommal, a személyes Istennel, Ábrahám, Mózes, Illés, Jákob Istenével, Krisztus Istenével. A földi találkozás nem volt mindig könnyű: sötétség, unalom, szárazság borult rám, néha szerettem volna megszökni . . . De a remény maradásra bírt. Megértettem, hogy Isten: az eljövendő Isten. És vára-koztam.

Amikor imádkozom: várok. Szegénységem végső határán, szeretetem feszültségében. Ha azt mondom, hogy Ő mindig eljött, ezzel nem sokat mondtam. Mindig valami új módon érkezett hozzám – hiszen Ő mindig « nagy újság »! – örök kimeríthetetlenségében, Természetének végtelen egységében. Keveset mondok, amikor azt állítom: mindig jó volt Vele lennem, bár állandóan arra készítetett, hogy az egész világ fájdalomával és testvéreim szenvedésével azonosítsam szeretetemet.

És bár előre látom, hogy minél közelebb jutok a halál pillanatához, annál nagyobb lesz szegénységem, annál keserűbb lesz várakozásom – mindig ott akarok lenni a találkozáson.

Az eljövendő Isten immár meghódított. Szemem már fáradt arra, hogy csak a földi dolgokat nézze. Akkor boldog, amikor Rá nevethek.

És amikor majd utoljára jön el, hogy szétszakítsa szegénységem fátyolát, tágra akarom nyitni a szemem, hogy Rá mosolyogjak, aki 'egész népével', az Egyházzal együtt, bevezet a fény, az élet és a szeretet láthatatlan országába».

ATYÁM TERÁD HAGYATKOZOM

(Részletek)

« Amikor a sivatagban voltam, megtanultam Charles de Foucauld egy csodálatos imáját, amely összefoglalta mindazt, amit hiszek: de oly drasztikus módon, hogy csak a Lélek indítására tudom elimádkozni.

Sokszor megálltam a felénél, képtelen voltam folytatni. Megremegtetek bizonyos végleges kérések, mintha elkötelezettségem egy részétől, szabadságom egy területétől fosztanának meg.

Már néhány év eltelt azóta, hogy először visszatértem a sivatagból; az emberek közötti jelenlét új tapasztalataira tettem szert.

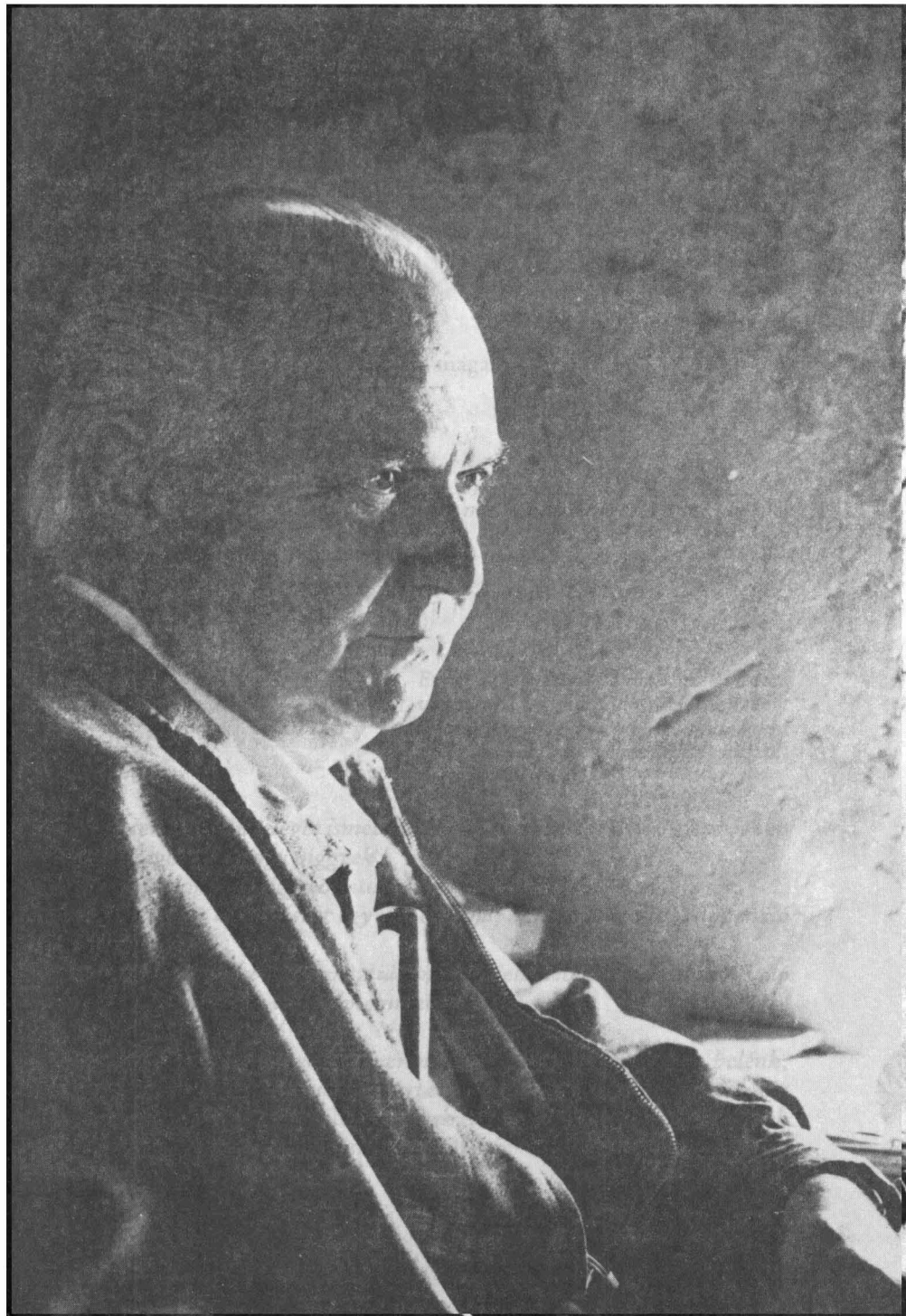
Ha össze kellene foglalnom, mit érzek, ezt a néhány szót mondanám csak: felfedeztem, hogy sokkal szegényebb vagyok, mint akkor hittem.

De minél szembeszökőbb ez a szegénység, annál inkább imára kényszerít. És amikor újrakezdem az akkori imát, amit mi, Kis Testvérek, a Ráhagyatkozás imájának hívunk, az az érzésem, hogy igazabban tudom mondani.

Próbáljátok meg ti is elimádkozni, és ha sikerül elérkeznetek egészen a mélyére – lelketekben nagy szeretettel és békével –, írjatok nekem két sort.

Egyel több bizonyítékom lesz arra, hogy az Atya Istennek mindenütt vannak fiai, és hogy a Szentlélek betölti szeretetével az egész világmindenséget. – Íme az ima:

„Atyám,
Reád hagyatkozom,
tedd velem, ami Neked tetszik.
Bármit teszel is velem,
megköszönöm.

Kész vagyok mindenre,
csak akaratod teljesedjék bennem
és minden teremtményedben.
Semmi mást nem óhajtok, Istenem!
Kezedbe ajánlom lelkemet,
Neked adom, Istenem,
szívem egész szeretetével,
mert szeretlek Téged,
és a szeretet sürget,
hogy egészen Neked adjam magam,
hogy fenntartás nélkül
kezedbe helyezzem életemet,
határtalan bizalommal,
mert Te vagy az én Atyám!

(Padre mio mi abbandono a te, 11–13.)

I.

« Isten az Atyám.

Ezek az egyszerű szavak az emberre vonatkozó legfontosabb prófétai üzenet kihirdetése és egyben válasz mindazokra a kérdésekre, amelyeket az élet misztériuma állít elénk ».

« Nem győzöm eleget ismételni: életemben az került a legiszonyúbb fáradságomba, hogy higgyek.

Gondolom, ti is így voltatok.

A hit nem a természet egy dimenziója, hanem már isteni dimenzió bennünk.

Krisztusnak az Eucharishtiában való jelenlétét és halottaiból való feltámadását nem az értelmemmel állítom.

Hanem a hittel.

A hit pedig az a teológiai erény, amelyet Isten helyezett belénk, ahogyan akarta és amikor akarta. Tudom, hogy a látható valóság ellentmond a láthatatlan valóságnak, tudom, hogy a földi események érthetetlenek és folytonosan az Ország eszkatológikus víziójába ütköznek.

De azt is tudom, és ezt ezerszer megtapasztaltam, hogy amikor 'hiszek', és minden erőmmel állítom, hogy Isten szava örök, hogy a prófétai üzenet beteljesedik, felforgatom a valóságot, fölülemelkedem az engem lehúzó nehézkedésen, belépek a fény körébe, isteni valóságot élek, megvalósítom magamban az Országot, legyőzöm azt a világot, amely fojtogatva vesz körül.

Amikor hiszek, már nemcsak egyszerű ember vagyok, hanem Isten fia.

Egy olyan Isten fia vagyok, aki a világegyetem ura, és abban az országban uralkodik, amely állampolgárait a földről toborozza, de mikor már egybegyűjtötte őket, egy más, titokzatos valóság felé vezeti őket, amely már nem evilági.

És valóban, amikor megkérdezték, király-e, Ő határozottan ezt mondta: 'Az én Országom nem evilágból való' (Jn 18,36).

Nehéz emlékezetben tartanunk ezt az igazságot. A látható folyton elfeledteti velünk a láthatatlant. Annyira függvényei lettünk 'ennek a világnak', hogy nehezünkre esik arra gondolni: van egy másik is.

Folyton csodálkozunk, vagy ami még rosszabb, botránkozunk. Amikor egy gyermek meghal, a fájdalmas 'Miért'-tel a láthatatlant vonjuk felelősségre.

Felépítettünk egy házat, családot alapítottunk, együtt éltünk gyermekeinkkel, s amikor öregségünkre, elmúlt életünk romjain, hirtelen egyedül maradunk, csodálkozunk, kétségbeesetten kapaszkodunk a még megmaradtakhoz, szeretnénk mindenképpen még egy kicsit meghosszabbítani itteni tartózkodásunkat, és teljesen elfeledkezünk arról, hogy a láthatatlan valóságoknak el kell nyelniük minket ahhoz, hogy átalakítsanak és kiszakítsanak a földi valóságokból.»

(i.m. 32–34.)

«Pontosan a halál órája fogja nekem megmagyarázni a dolgokat. Ez a pillanat, amely nekem, az ember fiának, felfoghatatlan, nekem, Isten gyermekének, világosság lesz.

Halálomban fogom megérteni az élet miértjét.

Halálom pillanatában, mint az egész világmindenség súlyától összenyomott, vagy a szeretet határtalan hőfokától felhevített atom: Isten örökkévalóságába robbanok.

A halál a Feltámadás kapuja.

A halál belépés az élet teljességébe.

A halál a legnagyobb titok, amelyről le kell hullania a fátyolnak ».

(i.m. 36.)

« Mivé akarsz tenni, Uram?

Leked ezt mondja, és állandóan ezt ismétli bennem: „Fiammá akarlak tenni”.

A semmiből hívtalak, hogy fiam légy.

Felhasználtam az egész világmindenséget, hogy megalkossam testedet.

Isteni valóságom hasonlatosságára megalkottam a tudatodat.

Szeretethez folyamodtam, hogy benned lakjam.

Most, hogy benned lakom, enyémnek, nekem pedig tiédnek kell lennem.

Azért légy az enyém, hogy még jobban birtokoljalak.

Azért légy az enyém, hogy mindig velem légy.

Azért légy az enyém, hogy olyanná tegyelek, mint én: szabaddá.

Azért légy az enyém, hogy megtanítsalak úgy szeretni, ahogyan én szeretek.

Istenem, de miért váratsz oly sokáig, hogy akaratomat megvalósulva lásd?

Miért használtál fel geológiai korokat ahhoz, hogy nekem testet adj?

Miért annyi ezer év, hogy megírd a történetemet?

Miért van szükség az éretlenség életére ahhoz, hogy megkapd tőlem az igazi fény egy halvány sugarát, a nagy szeretet olyan csipetjét, mint a mustármag?

Nem tehetél volna fiaddá késedelem nélkül?

Olyan fiúvá, aki tud szeretni?

Miért az idő?

Miért a várakozás?

Miért e hosszú utazás kockázata?

Talán soha nem mondod meg nekem, hogy a bölcsességed rendelkezésére álló ezer és ezer mód közül miért választottad éppen ezt, hogy fiaddá tégy. Talán azt akarod, hogy mi saját magunk fedezzük fel.

Te választottad azt az utat, amely a káoszból az egység összhangja felé visz,

*a genezistől az apokalipszisig,
a fogantatástól a születésig, az érzéketlen anyagtól a tudat
csodájáig,*

*a történelem előtti kortól a történelemig, az emberi szeretettől az
isteni szeretetig.*

Ez az élet kibontakozásának útja.

Ez a tapasztalat útja.

Ez a párbeszéd útja.

Ez a keresés útja.

Ez a remény útja.

Ez a szeretet útja. »

(i.m. 48–49.)

*«Mindaz, amit Isten parancsol az embernek, az utópia
kategóriájába utalható.*

,Ti olyan tökéletesek legyetek, mint mennyei Atyátok' (Mt 5,48).

Utópia!

,Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást'

(Jn 13,34).

Utópia!

,Ne ítéljete' (Lk 6,37).

Utópia!

*,Áldjátok átkozóitokat, és imádkozzatok rágalmazóitokért'
(Lk 6,28).*

Utópia!

A szeretet utópiája.

*És arra kell törekednünk, hogy ezt a bennünk soha meg nem valósít-
ható utópiát éljük, mert csak így ismerhetjük meg a két nagy
ismeretlent: Istent és az Embert.*

Csak így tudjuk egymással szemben elhelyezni őket.

*És Isten örök terve szerint csak így láthatjuk tisztán: az egyik az
Atya, a másik a Fiú. »*

(i.m. 59.)

*«Benne vagyunk, mozgunk és lélegzünk' (Csel 17,28), de nem
látunk. Amikor kilépünk ebből a világból, meglátjuk Őt színről
színre, amint a Szentírás mondja.*

Most így ölel körül bennünket Isten, és rejtett cselekvési módját a hit ragadja meg. A reménység önmagunk megvalósítására serkent, és a szeretet fenntartja ezt a lendületet.

A nehéz számunkra ez: nem felejteni, hogy Ő jelen van.

És ez azért nehéz, mert minden csendben történik és a csend félelmet kelt bennünk.

Azt szeretnénk, hogy ne súgja nekünk: 'Itt vagyok', vagy pedig nyilatkoztassa ki jelenlétét mennydörgéssel és villámlással.

Ha néha így tett, mint a Kivonulás könyve elbeszéli, azért tette, mert az emberiség még gyermek volt, úgy is kellett kezelni.

De jobban szereti a csendet.

Most csendben van, mert ez jobban illik az ember érettségéhez.

Isten hallgatása hitbéli érettséged jele. Ha félsz ettől a csendtől, még egy kicsit gyerek vagy.

A gyermekek félnek a csendtől, a sötétségtől, de mindkettőhöz hozzá kell szokniok.

Isten dolgai nem szorulnak szavakra.

*Az egek hirdetik Isten dicsőségét,
az égbolt vallja kezének művét,
A nap tovább adja a szót a másik napnak,
az éj jelenti a hírt az éjnek.
Nem beszéd ez, nem szó, hang nem hallható,
a hír mégis terjed szerte a világon,
A szózat elhangzik a föld határáig.*

(Zsolt 19,1–5.)

*Vannak beszédes dolgok, beszélő egek, de Isten csendben jön felénk.
Ezért nem igen hiszek azoknak a Madonnáknak, akik gyakran megjelennek, és könnyekre fakadva jelzik jelenlétüket.*

Én jobban szeretek a rózsafüzér egyhangú pergetésével szólni a Madonnához, csukott szemmel, reménységben.

Az illúziók félelmet keltenek bennem.

A Láthatatlant keresve nem akarok az érzékletesre hagyatkozni.

Tudom, hogy a hit, a remény és a szeretet útja pontosan ellentétes irányban halad az illúziók útjával.

Isten csendje felé tart.

A kereszt mezítelensége felé tart.

*Az éjszaka áttetszősége felé tart.
Olyan, mint a napsugár. A kozmoszban, az atmoszférán túl nem világít.*

De semmi sem fénylőbb, mint ez a tiszta sötétség ».

(i.m. 62–64.)

«Soha nem fogjuk meghatározni, mi az ima.

A szavak ehhez nem elegendők.

Egyetlen szentnek sem sikerült.

Az ima annyira meghalad minden definíciót, hogy mindig megmarad egy titokzóna.

Igen, az ima misztérium.

Imádkozni annyit jelent, mint közösségbe lépni a misztériummal: Istennel. Próbáljátok meg, s meglátjátok, hogy a legnagyobb ügyeskedéssel sem sikerül szavakba foglalnotok azt, amit az imában megéltek. Egyetlen dolgot azonban biztosan sikerül meghatároznotok: az ima két Személy közötti kapcsolat.

Amikor imádkoztok, egy Másik jelenlétében érzitek magatokat.

Lehet, hogy ezt a Másikat bensődben érzed.

Lehet, hogy magadon kívül érzed.

Lehet, hogy úgy érzed: körülölel.

Lehet, hogy úgy érzed, távol, nagyon távol vagy Tőle.

Lehet, hogy úgy érzed őt, mint Hallgatást,

mint Hiányt,

mint Szárazságot,

mint Sötétséget vagy mint Fényt,

mint Örömet vagy mint Teljességet,

vagy mint Szemrehányást.

Isten megtapasztalásának nincsenek bennünk határai.

Ő az újság, és az a benyomásom, hogy mindig új meg új módon közeledik hozzánk.

Amikor az olajfa alatt vártam, a tölgyfa alatt érkezett meg,

amikor a templomban vártam, a városban jött meg,

amikor az örömben kerestem, a sírásban találtam rá,

amikor már nem vártam többé, magam előtt találtam: várt

rám.

Isten mindig meglepett, és az ő ideje soha nem volt az én időm.»

(i.m. 85–87.)

II.

« Ha Isten: atyám, akkor én gyermeke vagyok. Hogy megértssem, mit jelent az Ő fiának lennem, az Egyszülött Fiúra, Jézusra kell tekintenem, Ő közénk jött, közöttünk lakozott, megélve az istenfiúi, a krisztusi kalandot. A mi utunk tehát: Krisztus követése ».

« Isten Jézusban szegénnyé lett, hogy találkozzék velem, szegénysége irántam való szeretetének jele lett. Nem volt más módja arra, hogy hitele legyen.

A szeretetnek félelmetes követelményei vannak, és hogy ezeknek eleget tegyünk, a szavak nem elégségesek.

Aki szeret, annak hasonlóvá kell válnia a szeretett lényhez, más-képp elmegy mellette anélkül, hogy megértené, vagyis anélkül, hogy szeretné.

Aki szimpátiát érez valaki iránt, az annyit jelent, megvan az ereje, hogy elszenvedjen valamit a szeretett lényel.

Nem könnyű, de nincs más út, és pontosan ezért nehéz szeretni.

El tudtok képzelni olyan vőlegényt, aki azt mondja: szereti menyasszonyát, de hagyja, hogy az sírjon, ő pedig nevet?

Hogyan mondhatja valaki, hogy szereti testvérét, mikor az éheznek, ő pedig jóllakott; az mezítelen, ő pedig jólöltözött; az fogoly, ő pedig szabad?

Nem hamis játékos az ilyen?

Nem lenne jobb azonnal világosan színt vallani: 'Nem szeretlek', vagy 'Nincs erőm ahhoz, hogy szeresselek', vagy még egyszerűbben is igazabban: 'Szívesen szeretnék, de nem vagyok rá képes'.

A földet elárasztja a szeretet szavainak özönvize, de azt hiszem, szinte teljesen hiányzik az igazi szeretet. »

(i.m. 94-45.)

« Íme az ő boldogsága, amely az enyém lesz. 'Boldogok a szegények'.

Nem, Uram, többé nem kérem, hogy gazdag legyek. Azt kérem, hogy szegény legyek.

Többet nem a hatalmat kérem tőled, hanem szegénységedet.

Ez a te bölcsességed.

Ez a te szíved.

Ez az az út, amely elvezet téged hozzám.

Megvan a bátorságod ahhoz, hogy hozzám közelíts, a bűnöshöz; ez azért van, mert szegény akartál lenni.

Megvan benned az akarat, hogy mellettem állj, és hallgassd, amikor sírok; ez azért van, mert szegény vagy.

A te szegénységed ment meg engem, mert a Teremtetlen Szeretet a te szegénységedben lett ember, olyan, mint bármelyikünk: szegény.

Jézus szegénysége az Atya iránti engedelmisségben éri el legvégső határát és lép be a szeretet legteljesebb misztériumába.

Jézus, látva az ember szegénységét, a rosszat, a szenvedés özönét, nem kérte az Atyát, hogy változtassa meg a dolgokat.

Látta, hogy mindezeket keresztül kell mennie, ezért meghajtott a fejét, mint egy közülünk.

Kérhette volna a halál megszüntetését; nem kérte.

Kérhette volna, hogy a föld édenkertté változzék, ahol többé senki sem éhez; nem tette.

Ő, a Mindenható, a Szeretett Fiú, megszüntethette volna a fájdalmat anélkül, hogy elviselte volna; nem kérte.

El kellett fogadnia a valóságot, az egész valóságot, az Isten által megalkotott, az ember engedetlensége és bűne által megrontott teremtés kifejezését, úgy, ahogy volt.

Ebből kellett kiindulnia.

Elfogadni mint a megváltás útját.

Elfogadni mint kálváriát.

Elfogadni mint misztériumot.

Elfogadni mint önmaga legvégső odaadását.

Jézus meghajtja a fejét és elfogadja azt a valóságot, amely minden oldalról úgy fojtogatja, mint leírhatatlan polip, iszonyú káosz, halálsatu.

Ennyi rossz súlya alatt Jahve igazi Szegénye lett, belevetette magát Isten akaratának mérhetetlen és titokzatos óceánjába (amint ezt Jónás jelképezte), hogy a megoldhatatlan dolgok megoldását és az ellentétek szintézisét Rá, egyedül Rá hagyja, a lehetlenségek Istenére.

És az Atya elfogadta azt az engedelmséget, amely eltörölt minden lázadást, az igazságosságnak ezt az aktusát, amely ,beteljesített minden igazságosságot' (Mt 3,15). ,Istenfélelme miatt meghallgatásra

talált' (Zsid 5,7). „Isten minden mást fölülmúló nevet adott neki” (Fil 2,8–9).

És feltámasztotta halottaiból.

Krisztus feltámadása Isten válasza az embernek arra a szegénységére, amelyet Jézus a végsőkig elfogadott . . .

A feltámadt Krisztusban az ember támad fel.

És mindörökre.

Pontosan ebben, a Jézus által megélt és mindnyájunk által újraélt elfogadás magatartásában van minden üdvösség titka . . .

Ez volt a századokban elrejtett és az idők teljességekor a Jézus által kinyilvánított titok.

Ez volt a legvégső bizonyítéka annak, hogy Isten Szeretetet, és meg tudott halni szeretetből. »

(i.m. 100–102.)

«Ha neked adom a lelkemet, Uram, ez annyit jelent, hogy elfogadom a tiédet.

Ha neked adom az életemet, Jézus, ez annyit jelent, hogy elfogadom a tiédet . . .

Ha neked adom lelkemet és életemet, a te lelked és életed középpontjában vagyok. Te pedig misztikus testednek, az Egyháznak középpontjában vagy.

Amíg a földön csak egy ember is van, aki éhezik, te ott vagy.

Amíg a földön csak egy ember is van, aki szenved, te ott vagy.

Amíg csak egy ember van, akit fel kell szabadítani, te ott vagy.

És ha én veled akarok lenni, akkor azzal az emberrel kell lennem.

Nincs menekvés.

Nem csaphatom be magam.

De nem is akarom, mert megértettem.

És szolidárisnak érzem magam azokkal az új keresztényekkel, akik ezt megértették.

Hagyjatok sírni síró testvérem mellett.

Hagyjatok fogságban fogoly testvérem mellett.

Nem fogadhatom el a feltámadást, ha előbb nem fogadtam el a halált. . . Jézus tanít meg engem szeretni.

Jézus ad hozzá erőt.

Jézus az út.

És az általa befutott út a Szeretetet útja.

A feltámadás útja előtt a megvettetés és az elhagyatottság útja vár; a győzelem előtt pedig vereség, keresztre feszítés.

És én valamennyin át akarok haladni, kerüljön bármibe.

Igen, Jézus az út.

És a mi utunk az Ő követése.

Követni Jézust!

Utánozni Őt mindenek előtt az Atya előtt tanúsított magatartásában; utánozni Őt a valóság elfogadásában.

El kell fogadnom mindazt, ami van, ami körülvesz, a teremtés és a történelem szövevényét, azaz Isten tervének vagy elkövetett komizságaimnak következményét.

Innen kell elindulnom.

Ha sánta vagyok, el kell fogadnom a sántaságomat.

Ha fáradt vagyok, el kell fogadnom a fáradtságomat.

Ha az ég szürke, el kell fogadnom a szürkeségét.

Ha öreg vagyok, el kell fogadnom az öregségemet.

Mindaz, ami van, ami körülvesz, amit látok, amit érzek, olyan, mint titokzatos kérdés, amelyet öröktől fogva nekem tesz fel Isten, és várja a válaszom. Talán ugyanez a szörnyű kérdés tétetett fel a szemétdombon fekvő Jóbnak: kérdés, amely Istentől jött.

*,Van egy béna fiam',
,feleségem kibírhatatlan',
,oly csekélyek értelmi képességeim',
,üldöz a hivatalfőnököm',
,barátaim nem értenek meg'*

– a mai napnak öröktől fogva előkészített kérdései ezek; ezeket kell átélnem és válaszolnom rájuk.

Nem dughatom be fiamat egy névtelen intézetbe,

nem változtathatok feleséget,

nem átkozhatom el alkoholista apámat,

nem szakíthatok elöljárómmal.

Szembe kell néznie a valósággal, el kell fogadnom mindazt, ami körülvesz, úgy kell látnom a valóságot, mint Istentől jövő adottságot.

Ezt kell mondanom: Igen Atyám!

Innen kell elindulnom. »

(i.m. 107–109.)

«Ha az ember negatív tulajdonságait látva nem remélsz, ha hozzászoktál, hogy csak a pozitívumot szeresd benne, előbb-utóbb vereséget szenvedsz.

Hadd magyarázzam meg ezt egy példával . . .

„Én más valakit vettem akkor feleségül . . . erre a mostanira nem ismerek rá . . . nem szeretem . . .”

Erre ezt mondom: Csak a pozitívumot kerested benne. Most, hogy fölfedezted a negatívumot, minden összedől. Eltévesztetted az utat. Újra kell kezdened mindent, az elejéről . . . , ha meg akarsz menekülni. A negatív oldalát is szeretned kell, vagyis azt, ami hiányzik belőle. Segítened kell, hogy felépüljön, kialakuljon. Az igaz szeretetben kell újjászülnöd.

Akkor az igazi hitvestársadat fogod szeretni, magának Istennek szeretetével fogod őt szeretni, szereteted – mert valódi – sérthetetlen lesz.

Próbáld meg . . . »

(i.m. 119–120.)

«Megtérésünk első jele, ami azt mutatja: megértettük az Egyház mibenlétét, az, hogy nemcsak a Vatikánt, hogy nemcsak az egyházmegyét tartjuk az Egyháznak, hanem valamennyiünket.

Mi vagyunk az Egyház!

Valamennyiünk az Egyház!

Milyen erőforrás lenne, ha minden keresztény ezt ismételné: „én vagyok az Egyház”. Tehát reám is tartozik.

Most elkezdem.

Keresem, hogy közösséget alkossak másokkal. Nem akarok többé egyedül lenni. Másokkal együtt akarom keresni utamat, élni az életemet . . . Ünnepejük úgy az Eucharisziát, mint az első keresztények. Segítsük egymást . . . Az Evangélium világítsa meg életünket! »

(i.m. 169.)

«Gyermekkorunk Egyházánál sokkal érettebb Egyház született a Zsinattal. Olyan Egyház, amelyben otthonos a pluralizmus, amelyben mindenkit tisztelnek, még azt is, aki nem hisz.

Olyan Egyház, amelyben a szeretet és a testvéri szolidaritás hatja át az istentiszteletet és a törvényes tisztaságot.

Olyan Egyház, amelyben nem háborodunk fel, ha egy testvérünk nem a keresztény demokráciára szavaz, és amelyben minden különösebb kitérés és kegyesség nélkül megmondjuk egymásnak a dolgokat.

Az Egyház legyen az Evangélium.

Az Egyház legyen remény.

Az Egyház legyen szeretet. »

(i.m. 173.)

I R O D A L O M

Carlo Carretto, *Lettere dal deserto*, La Scuola, Brescia, 1964.

– *Ciò che conta è amare*, Ave, Roma, 1966.

– *Al di là delle cose*, Cittadella, Assisi, 1970.

– *Il Dio che viene*, Città Nuova, Roma, 1971.

– *Padre mio mi abbandono a te*, Città Nuova, Roma, 1975.

Spartaco Lucarini, *Quando un cristiano è autentico* (Interjú). Città Nuova, 1974. 6. 25.

Megjegyzés: 1974. május 12-én Olaszországban népszavazást tartottak a polgári válásról szóló törvény eltörlése, illetve megtartása kérdéséről. Carlo Carretto a törvény megtartása mellett szavazott, állásfoglalását a *La Stampa* c. olasz napilag 1974. május 7-i számában publikálta. A bírálatokra ugyancsak egy olasz napilag, az *Avvenire* 1974. május 10-i számában válaszolt, két francia folyóiratnak adott interjújában pedig részletesebben is elemezte az olasz katolikus egyház néhány időszerű problémáját:

Jean-Claude Petit, Carlo Carretto, L'Évangile crié par la liberté, *Informations Catholiques Internationales* 1974. 8. 15.

– Les cent visages des chrétiens d'Italie, *La Vie Catholique*, 1974. 8.

KÉTSZER HUSZONHÉT ÉV – THOMAS MERTON –

«Létezésünk egyetlen értelme: elfogadni Teremtőnk és Megváltónk szeretetét és viszonzszeretni Őt».

THOMAS MERTON: *The climate of monastic prayer.*

A köztünk élő szentektől ments meg Uram minket! – mondta valaki szellemesen megtoldva a mindenszentek litániáját. Isten emberei, az Isten Lelke vezetésének engedelmeskedő férfiak és nők, valóban elviselhetetlenek? Olyan szélvihar repíti őket, hogy a hétköznapi, gyalogjáró keresztény ijedten kapaszkodik önmagába a huzatos légkörben? Vagy nem így van, mert az Istenhez tért és a Krisztusba alakuló «szent» élete nagyon is egyszerű, hétköznapi? Olyannyira, hogy észre sem vesszük? De akkor mi a kellemetlen, idegesítő – nyugtalanítóan vonzó? – ezekben az emberekben? Mi az igazság a lelki élet nagy kalandjának hőseivel kapcsolatban?

Thomas Mertonról ugyan hivatalosan még senki sem állította, hogy szent, de aki csak egy könyvét is elolvassa, meggyőződik valamiről. Nevezetesen arról, hogy ez az ember zseniális kártyás volt: tudta, mikor kell mindent föltennie egy lapra! Hányatott élete során a megfelelő pillanatban mindent kockára tett, hogy behatoljon az emberi lét legmélyebb titkaiba, hogy szétfeszítse a véges lét korlátait. Művei arról tanúskodnak, hogy elment a végsőig Teremtője és Megváltója szeretetének befogadásában. Élete titokká vált, a véges és a Végtelen szeretetkapcsolatának kibeszélhetetlen titkává . . .

I. Az első huszonzét év

«Tegnap misémet a költők és a békeharcosok új nemzedékéért ajánlottam fel, meg természetesen noviciusaimért. Isten őrizzen minket attól, hogy szabványemberek legyünk, vagyis olyan figurák, akik mindig tökéletesen egyetértenek saját rendőrségükkel» – írja egy leveleiben újoncmester korában. Nem volt oka aggodalomra: életének első

szakasza teljesen szabálytalan, rendellenes. Gyermekkorra magányáról a Vitám a Gestapóval c. személyes jellegű írásában vall. Szó van benne a franciaországi és angliai vándor évekről, iskoláinak zilált egymásutánjáról, a család vándoréletének lelkében lecsapódott életérzéséről: az otthontalanságról. Kamaszkorba forduló éveinek romantikus álmait Monte Cristo grófjának története táplálja, barátai csavargók, taxisofőrök, festők, parasztgyerekek . . . Családja valóban gyökeretlen. Apja, Owen Merton, új-zélandi származású művész: festő és muzsikus. Párizsban ismerkedik meg egy szép amerikai lánnyal; összeházasodnak. Első gyermekük, Thomas, egy dél-francia faluban, Pradès-ben látja meg a napvilágot, 1915. január 31-én. Öccse, Jean-Paul, három évvel később már Amerikában születik. Nehezen él a Merton család. Az anya fiatalon rákban hal meg – Thomas mindössze hat, öccse hároméves –; az apa, hogy valahogyan eltartsa a fiúkat, éjjelente bárban zongorázik, nappal kertész munkát végez. Vallásról, Istenről nem sokat hallanak. 1925-ben visszatérnek Európába. – Hogy akarhat valaki Franciaországba menni? – kérdezi utálkozó értetlenséggel a tízéves Thomas, hiszen kezdi már otthonosan érezni magát a nagyszülők szeretetében. A gyerekek két évig francia iskolába járnak, aztán 1928-ban ismét költöznek. Apjuk Angliában jobb megélhetésre számít, de már súlyos beteg, agydaganata van. Több hónapi kórházi kezelés után hal meg. A két kamasz teljesen egyedül marad. A tizenhat éves Thomas visszakészül nagyszüleihez. A hosszú hajóút élete első nagy szerelmének nyitánya. A kapcsolat folytatódik majd a cambridge-i években is, de tragikusan zárul. Merton gyakran dicsekedett kalandjaival, de erről a lányról mindig hallgatott. Alig egy év múlva ismét útrakel, visszatér Angliába. A cambridge-i egyetemen tanul: szívesen, könnyen, bár kissé eklektikus módszerrel. Kiváló nyelvérzéssel rendelkezik, vonzza az antik világ irodalma, művészete; ügyesen versel, fordulatos stílusban ír, felváltva deklamálja a francia, az olasz és az angol nyelvű irodalom nagyjait; kirándul a filozófia területére is, érdekli a zene és minden, ami szép . . . Vallása hivatalosan anglikán, világnézete, életszemlélete azonban teljesen cseppfolyós.

1931-ben néhány jól sikerült vizsga után ellátogat Olaszországba. Az északi városok után Rómában köt ki, nagy kitartással járja a templomokat, bazilikákat. Elragadtatással vizsgálhatja a freskókat és az ókeresztény mozaikokat. De ez minden. Barangolásai során eljut a

Tre-Fontane-i híres trappista kolostorba is, kábult kíváncsisággal nézi a latinul zsolozsmázó fehér ruhás alakokat. Archeológiai ismereteinek bővítésére beszerez egy szentírást, amelyet becsületből végigolvas, aztán – félretesz. Pedig egy mellbevágó élmény már elindított benne valami erjedési folyamatot. Egy jó évvel apja halála után különös éjszakát él át: apjára gondol, aki eltűnt ebből az életből, rádöbben ott-hontalanságára, ide-oda hullámzó életének értelmetlenségére . . . Szorítani kezdik a maga-kovácsolta vasbilincsek, igazi, benső énje tápáskodik! « *Elborzadtam magamtól, egész benső lényem föllázadt. Lelkem arra vágyott, hogy megízlelje a szabadságot . . . Azt hiszem, azon az éjjelen imádkoztam életemben először. Istenhez könyörögtem, szavak nélkül, ahhoz az Istenhez, akit soha nem ismertem, hogy segítsen ki rabszolgáságomból* ».

Hátat fordít a ködös Angliának, visszatér Amerikába. Most társadalmi kérdések foglalkoztatják éveken keresztül, kommunistának vallja magát. 1935-ben beiratkozik a Columbia Egyetemre, amely abban az időben a kaotikus zavargások, tüntetések színhelye. A húszéves Merton a diákösszejövetel egyik vezére, kitűnően szónokol, szervez. S ami még fontosabb: remekül táncol, ruganyos sportember, mindenre tud kadenciát; humora – mindig szkeptikus mellézköngével – a barátok seregét állítja mellé. Szerkesztője lesz az egyetemi vicclapnak, első publikációi pedig bizonyos irodalmi dicsfényt is kerítettek köré. Élvonalbeli lapokba ír riportokat, kritikákat, esszéket. Széltében-hosszában ismerik karikatúráit; – valóban, Merton előtt semmi sem szent! Nem marad ki semmiből, legyen az diáktrefa vagy politikai tüntetés. Parancsoló, határozott, mindig biztos önmagában. – A világ legzajosabb fickója volt, mondta róla egyetemi társa, Edward Rice, később legjobb barátja. – Kik verik olyan örülten a zongorát? – kérdezi egyszer. – Csak Merton! – hangzik a válasz.

De magabiztossága csak külső. A harsány, örökmozgó fiatalember keresi önmagát, igazi, ismeretlen énjét. Válogatás nélkül felfalt olvasmányai nem nyújtanak eligazítást, társai még kevésbé. « *Ha meg akar határozni engem – mondja egyszer egy angol rendőrnek – ne azt kérdezze, hogy hol élek, mit eszem, vagy hogyan fésülöm a hajam; kérdezze, mit gondolok, miért élek . . . Kérdezze, mi tart vissza attól, hogy teljesen éljem, amit élni akarok. A válaszok között meghatározhatja személyazonosságomat, de nemcsak az enyémet, hanem bárkiét . . . A teljes választ azonban én is csak halálom után remélem* ».

Egy napon megkérdezik Rice-ot, katolikus-e. – Miért? – Mert Merton azt szeretné, hogy keresztapja legyen! A beszélgetés az egyetemi tréfák stílusjegyeit viseli, pedig komoly elhatározást takar. Merton már hetek óta rendszeres oktatásra jár a Corpus Christi templom káplánjához. Barátai jelenlétében 1938. november 16-án veszi fel a keresztiséget, Rice-szal együtt járul az első szentáldozáshoz. Huszonhárom éves. Legjobb barátainak egyike, a hindu Brachmari két könyvet ajánl neki: Kempis Krisztus Követését és Szent Ágoston Vallomásait. Nekifekszik mindkettőnek, sőt megtoldja Szent Ignác Lelkigyakorlataival. De értelmi megtérése után még sokat bukducsol: a fellelkesülés korszakait a bohém felelőtlenység kalandjai váltogatják még jó ideig.

Az utolsó nyári vakációt együtt töltik a barátok: Merton, Ed Rice, Bob Lax s még néhányan. Önellátók, maguk főznek több-kevesebb sikerrel. Megállapítják, hogy Merton húsgombócait csak a base-ball meccsen lehet hasznosítani; nagyobb jártasságot árulnak el azonban a palacsintasütés tudományában. Így aztán az étrend kissé egyhangú... Reggel, délben, este: palacsinta. Az étrend monotonijáért ivással kárpótolják magukat. De mindig éhesek... Esténként moziba járnak, éjjelente novellákat, verseket, regényt írnak és olvasnak föl egymásnak.

A baráti társaság később is összetart, mindig tudnak egymásról. Merton, most már diplomával a zsebében, angol órákat ad, közben William Blake költészetéről írja téziséit. 1939 a zűrzavar éve a háborúval terhes világban és a fiatal tanárban. Kalandjai nem maradnak titokban, azt is rebesgetik, hogy házasodni készül. A baráti viták néha Istenre fordulnak; Merton próbál kevesebbet inni, akaratát, szívet bombázza a kegyelem.

Kitör a háború, de az eseményekről csak gyéren értesülnek. A barátok szétszóródnak, most ritkábban hallanak egymásról. Merton meg egészen a maga útján halad. Az a kósza hír is járja, hogy pap akar lenni... Valóban gondol rá, de az a lehetőség is csábítja, hogy a négerrek között végezzen szociális munkát Dorothy Day-vel és munkatársaival. Aztán a szerzetesi életre gondol. Első kísérlete teljes kudarcral végződik. A ferencesekhez kopogtat be felvételért, mert vonzza a szegénység eszménye, – de ezen a homályos vonzódáson kívül fogalma sincs a szerzetesi életéről! Amikor őszintén beszámol addigi életéről, tapintatos határozottsággal eltanácsolják. Hogy kárpótolja

magát, Dantét és Maritaint olvassa, ellátogat nagybátyjához Kubába. Rövidesen behívják, de ismét csalódás éri, alkalmatlannak minősítik a katonai szolgálatra. Hát ő már semmire se jó? Elhatározza, hogy ha már nem lehet szerzetes, legalább úgy él, mint a szerzetesek. Beszerez magának egy breviáriumot, elkezd rendszeresen imádkozni, sőt elmélkedésre is szakít időt minden nap. El akarja hagyni a világot, de fogalma sincs, mihez kezdjen. Valaki a trappistákról beszél neki; nekiáll, hogy elolvassa a róluk szóló irodalmat. Sőt, 1941 nagyhatét a Kentucky Trappe-ban tölti. Imádkozik, lelkiismeretesen részt vesz minden szertartáson, de aztán gyorsan elmenekül. Borzadva ismétli: – Belehalnék abba az életbe! – Romantikus lelkére kétségtelenül nagy hatást gyakorolt a trappisták egyszerű, Isten-központú életstílusa, de továbbra is ezer aggodalom és kérdés gyötri: trappistának menjen vagy Harlembe? Ami miatt a ferencesek elutasították, nem lesz-e akadály a trappistáknál is? El akar vonulni a világtól, hogy vezekeljen, megszabaduljon bűneitől, a kísértésektől . . . – Mindent oda kell adnom! – ezt a választ visszahangozza a szíve. Aztán más újabb szorongó gondolatok kerítik hatalmukba: hogy többé ne írasson? Mi lesz irodalmi, művészi adottságaival? Nem bűn, ha azokat eltemeti? – Mindent oda kell adnom! – Végső szorongatottságában Lisieux-i Szent Teréz segítségét, közbenjárását kéri és ezzel nyugtatja meg magát: – Ha Isten azt akarja, hogy írjak, bárhol megteheti, amit akar. És elindul a kevés kis világosság irányába. *SOLUS DEUS!* – ez a trappista életelv vonzza most már ellenállhatatlanul. Dönt, szabadon, visszavonhatatlanul.

1941. december 10-én csukódik be mögötte a Gethszemáni kolostor kapuja. Lezárult életének első szakasza.

II. A második huszonhét év

« Mihelyt beléptem, azonnal éreztem, hogy otthon vagyok! Micsoda boldogság! Őbenne élni és az Ő szeretetében! Milyen öröm, hogy most már kizárólag Istenhez tartozom! » – ilyenek első megnyilatkozásai. Elragadtatással veti bele magát a szigorú ciszterci élet gyakorlataiba, de feje még tele van az egyetemi élet tréfáival, a vicclapok karikatúráival, a barátok kétértelmű kiszólásaival, fülében visszacseng kedvenc filmslágerének dallama, – bizony sokat kell küszködni, míg vala-

melyest csendet tud teremteni magában. Tanulgatja, hogy Istenre gondoljon, de ne csak az elmélkedés idején, hanem napközben is. Minél jobban töri magát, annál keserűbb lesz a belső élete. Figyelme csak lassan kezd elfordulni önmagától. Száraz hetek, hónapok tisztítótüzeben edződik akarata, tisztul meg képzeletvilága. Lassan eljut a belső ima nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb területére; azt keresi, hogy Istennek járjon kedvébe, Neki szerezzen örömet. Örömét találja a munka és az ima szabályos ritmusában, társait, valamennyit, szentnek tartja. Magáról meg úgy vélekedik, hogy ha nem lett volna bűnös, Isten nem jött volna megmentésére. Jó szerzetes akar lenni, semmi más. Mindent kidob gondolataiból, életéből, ami nem felel meg az «Egyedül Isten!» trappista eszménynek. Ennek pedig az élet külső megszervezésében is kemény ára van! Ébresztő hajnali kettőkor, szigorú böjt az év legnagyobb részében, nehéz fizikai munka a mezőn, kertben, az erdőben, a sajtüzemben. Óriási alvóterem deszkapricscsén rövid éjszakai pihenő. Örökös csend, szükség esetén jelbeszéd. Napi 8–10 óra ima. Mindez évekig, évtizedekig, szabadság, változatlanság nélkül, ugyanabban a kolostorban – halálukig. Louis testvér – ez Thomas Merton szerzetesi neve – elfogadja a kemény vezeklést, mindent vállal, mert egyszer így döntött. De újonc éve végére egészsége csődöt mond. Könnyebb munkát kap, fordít. Gondolataiban ismét verssorok hullámanak . . . Csodák csodája, engedélyt kap, hogy lejegyezze. De az alkotó Mertonnak most már a lelki Merton diktál. Akaratát és szívét egyformán hatalmába kerítette a kegyelem.

1942 júliusában meglátogatja öccse, Jean-Paul, aki akkor már a Kanadai Légierők tisztje. A Gethszemáni kolostorban készül fel a keresztségre, első szentáldozására. A két testvér boldogan öleli át egymást – utoljára. Jean-Paul visszatér Angliába, megnősül, néhány hónap múlva egy légi bevetés alkalmával életét veszti. Merton nagy megrázkódtatáson esik át. Jean-Paulban, mint mondja, szinte az egész emberiséget szerette. Érzí, hogy imádkoznia kell öccséért, mert az segítségre szorul.

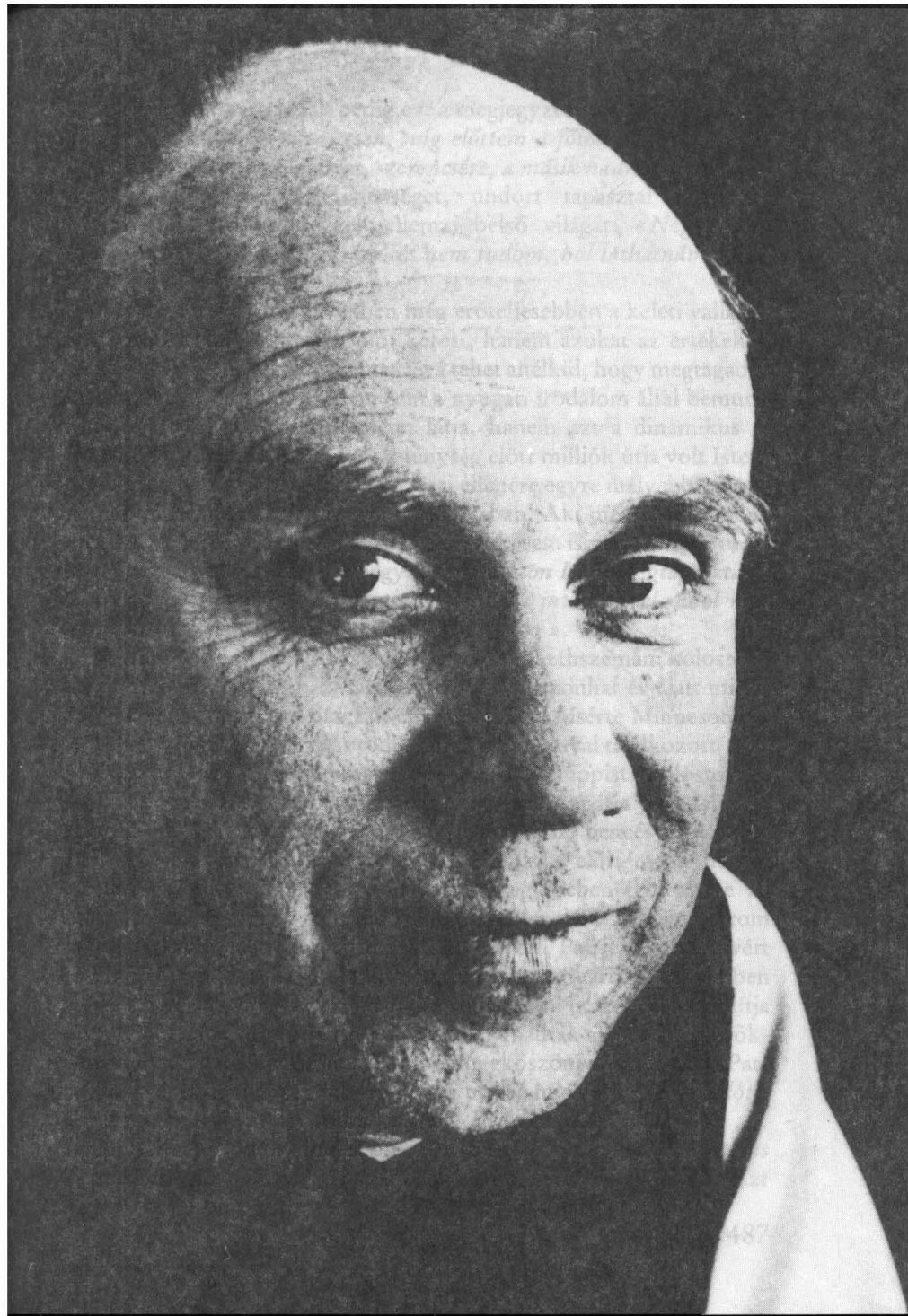
Első szerzetesi fogadalmát 1942 decemberében teszi. A szertartáson részt vesz régi barátja, Bob Lax is, aki már szintén megkeresztelkedett. A hallgatás és a tanulmányok évei következnek. Louis testvér most válik igazán szemlélődő szerzetessé és íróvá. Teológiai tanulmányainak végeztével 1949-ben szentelik pappá. Szentelését élete legnagyobb eseményének tartja, azt hiszi, eljutott arra a magaslatra,

ahová ember csak eljuthat. «*Megértettem, Isten kegyelme elégséges ahhoz, hogy a földet mennyé alakítsa*». Az emlékképekre ezt írja: «*Istennel járt és többet nem lehetett őt látni, mivel Isten magához ragadta*». Belső világának változásáról, mély összhangjáról árulkodnak a következő sorok: «*Magamhoz tartozni annyit jelent, mint Istenhez tartozni. Egyedül kell lennem, legalábbis bensőleg. Nem tarthatom az emberekhez. Mindenkit szeretek, de engem senki sem birtokol . . . Olyan valakinek kell lennem, akit senki sem ismer . . . Hadd nevezzék Thomas Mertonnak . . .*».

1951-től magister spiritus. Hogy megfelelő oktatást adhasson a fiatal teológusoknak, elmélyed a pusztai remeték életének tanulmányozásában. Szabad idejében pedig ír. Önéletrajzának első része a trappista cenzor kifogásai ellenére mindjárt 400 000 példányban fogy el. És már tizenegy könyvre való anyaga van. Pedig nehéz körülmények között kell alkotnia: még nincs külön szobája, egyvégtében írásra fordítható hosszabb ideje, nélkülözi a legszükségesebbeket, elhasznált borítékokra, papírlapokra ír. Sokan nem nézik jó szemmel irodalmi nekibuzdulását, két kézirat nyomtalanul elvész, egy másikat három évig elfektetnek. A megjelenő könyvek nyomán megindul a levelek özöne: népszerű lett! Szégyelli, hogy híres. Magánya, rejtettsége veszélybe kerül; ettől kezdve állandó harcot kell vívnia önmagával és az előljárókkal. Egészségével is bajok támadnak, a diétázás pedig ismeretlen fogalom a kolostorban. Már 1949-ben levelezni kezd egy hinduval a jogáról, a keresztény misztikusok mellett Gandhit olvassa, a nagy kínai bölcsek írásait, a mohamedán misztikusokat. Nagy nyugtalanság keríti hatalmába. Hogy megőrizze magányát, szeretne átlépni a karthauzi rendbe. Elutasítják. Később arra is gondol, hogy az Athosz hegyi görög szerzetesekhez csatlakozik. 1959-ben elküldi egy könyvét Dr. Suzukinak, a kiváló buddhista tudósnak. Ettől az időtől kezdve rendszeresen váltanak levelet. Olvasmányai a buddhizmusra és a békére összpontosulnak, írásai kiterjednek a faji megkülönböztetés, az atombomba, a vietnami háború, az amerikai gazdasági struktúra problémáira . . . Nem titkolja, hogy kiábrándult a fehér fajból. Bob Laxnak ezeket írja: «*Próbálok valami lehetőséget találni, hogy a négerekhez tartozzam, és ne az őket megalázó fehér fajhoz. A fehérek, beleértve a keresztényeket is, kivétel nélkül felsőbbrendűnek tartják magukat, még ha esetleg harcolnak is a négerekért. Ennek az az eredménye, hogy a néger szeretne fehér lenni. Mi pedig nagylelkűen befo-*

gadjuk és magunkhoz öleljük szegény kis fekete testvérünket. Ettől pedig a néger nincs meghatva, nem is hálás különösképpen, csak undorodva nézi a mi ostobaságunkat». Mikor felemeli a szavát a nukleáris háború ellen, leintik: ez nem az ő dolga. Rice egy alkalommal megmutat neki egy képet, amely Vietnamban készült. A felvétel egy napalm bombától megégett fiatal anyát és gyermekét ábrázolta. Louis testvér hosszan nézi és ezt mondja: «*Hová tette a lelkiismeretét az a fiatal amerikai, aki ledobta ezt a gyilkos fegyvert anélkül, hogy annak következményeire gondolt volna?*» Cikkeiben élesen kikel a vietnami háború ellen, hangsúlyozva azt a meggyőződését, hogy Amerika saját magával került ellentétbe. «*Ellenséges viszonyban élünk saját énünkkel, már nem tudunk önmagunk lenni*» – ez a gondolat ismétlődik megnyilatkozásaiban. A béke érdekében írott leveleire legtöbbször választ sem kap; a problémát fejtegető tanulmányait titokban terjesztik. Teilhard-ról szóló cikkének megjelenését nem engedélyezik. Élete megtelik feszültséggel . . .

Régi egyetemi barátja, a hindu Brachmari ismételten keletre hívja. 1960-ban egy közép-amerikai új bencés kolostor alapításához kap meghívást. Mégis a Gethszemániban marad. Hosszas huzavona után 1965-ben engedélyt kap arra, hogy az apátság területén remeteségben éljen. Noviciusai segítségével felhúz egy kis házat, amelyben évekig sem folyóvíz, sem villany. Hajnali háromkor kel, imádkozik, olvas, misézik, ír, tanul, elvégzi a házi teendőket: söpör, fát vág, vizet hoz. Konzerven él és kávé. De végre magányban, drága áron vásárolt remeteségben! Mikor felmentik az újoncmesteri hivatal alól, minden idejét az imának, a tanulmányoknak és az írásnak szenteli. Itt most barátait is fogadhatja kivételes alkalmakkor. Howard Griffin nagy kinccsel ajándékozza meg: egy fényképezőgéppel. A szemlélődő Merton valóban csodálatos felvételeket készít, ezzel egészíti ki rajzai gyűjteményét. Többször ellátogat hozzá régi barátja, Ed Rice és itt keresi fel öreg barátja, Jacques Maritain is. De ezek ritka alkalmak, a baráti szeretet drága pillanatai. Merton egyedül van, szereti ezt a magányt, ez az igazi életeleme. «*Hívatus a hivatásban*» – így jellemzi a trappista-remete életet. «*Hamarosan elérem az ötvenet* – írja egy nővérnek –, és egyre tisztábban látom, hogy életem minden új napja különleges ajándék». De külsőleg most sem hiányoznak a nehézségek . . . Mintha apátja sem értené meg: «*Jaj de szeretném, ha a szerzetesi élet nem folytonos hidegháború volna az előljárók és alattvalók között!*» – írja nap-

lójában. Egyik barátjának pedig ezt a megjegyzést teszi: *«Börtönben érzem magam, ülök a priccsen, míg előttem a főinkvizítor gyufaért kotorász a zsebében, amelyet, szerencsére, a másik nadrágjában felejtett»*. Nagyfokú türelmetlenséget, undort tapasztal magában. Megdöbbenő őszinteséggel jellemzi belső világát: *«Négykézláb kúsztam fel a szeretet hegyére, és nem tudom, hol láthatnám közélebről a poklot!»*.

Figyelme ezekben az években még erőteljesebben a keleti vallások felé fordul. Nem a kuriózumot keresi, hanem azokat az értékeket, amelyeket a kereszténység is magáévá tehet anélkül, hogy megtagadná identitását. A buddhizmusban sem a nyugati irodalom által bemutatott korlátolt és passzív képletet látja, hanem azt a dinamikus és teremtő erőt, amely már a kereszténység előtt milliók útja volt Istenhez. Nagy belső magánya és vívódásai ellenére egyre mélyebbre hatol Annak megismerésében, megtapasztalásában, Aki meghalad minden megismerést. Belső útját természetesen senki sem ismeri, de Rice megkockáztatja a következő megjegyzést: *«Merton Isten megtapasztalásának olyan közvetlen és megtisztult fokára jutott el, ahol már nem volt szüksége semmiféle szóbeli kifejezésre»*.

Thomas Merton nagyon ritkán hagyta el a Gethszemáni kolostort. Eltekintve néhány kórházi tartózkodástól, huszonhat év alatt mindössze kétszer tett rövid utazást: egyszer apátját kísérte Minnesotába, egy alkalommal meg az idős tudóssal, Dr. Suzukival találkozott.

1968 tavaszán meglátogat egy new-mexicói trappista kolostort és egy kaliforniai női trappista apátságot. Ősszel, apátja engedélyével elfogad egy bangkoki meghívást egy nemzetközi bencés intézmény által szervezett vallási konferenciára. Elutazása előtt megír három levelet, három legjobb barátjának. Ezek egyikében temetésére ad utasításokat. Indulása reggelén remeteségében misézik; erre három munkatársát hívja meg: Maurice Flood testvért, Patrick Hart testvért és Philip Stark jezsuita skolasztikust, aki ezen a nyáron a gépelésben segített neki. Rövid homíliájában az evangéliumi utazóhoz hasonlítja magát, akit a Jerikóba vezető úton rablók támadtak meg; a jelenlevőkben az irgalmas szamaritánust látja, és megköszöni segítségüket. Patrick testvér így emlékezik vissza erre az utolsó misére: *«Áldozás előtt, a békecsóknál mindnyájunkat átölelt. Két szín alatt áldoztunk . . . Személyesen fordult mindegyikünkhöz, a nevünket mondta: 'Krisztus Teste, Phil'. Ez volt a legsodálatosabb mise, amelyen valaha is részt*

vettem életemben». Reggeli alatt Merton azokról a helyekről beszél, amelyeket szeretne meglátogatni . . . Aztán tréfásan remetévé avatja Maurice testvért, aki távollétében őrizni fogja a remeteséget.

Útján több kolostort meglátogat, hosszabb időre először Calcuttában áll meg. Elszörnyedve látja a nyugati örökségként hátrahagyott nyomort; innen északra veszi útját, Darjeelingben buddhista szerzetesekkel találkozik, Dharmasalaban a dalai lámával. Elvonul, nyolc napig teljes magányban elmélkedik . . . Élményeit mindenütt lejegyzí, sőt egész sor felvételt készít. A buddhista szerzetesekkel az elmélkedésről, a misztikáról, a szerzetesi élet jövőjéről folynak a beszélgetések. Hamarosan észreveszi, hogy buddhisták nem csak úgy néznek rá, mint nyugati bölcse, hanem – ezt félig tréfásan, félig komolyan írja egyik barátjának – mintha magának Buddhának tartanák . . . Több-ször kifejezi azt a meggyőződését, hogy a keleti és a nyugati kon-templatív szerzetesek kapcsolata igen termékeny lehet.

December 5-én Szingapurból képeslapot küld Anne Saword trap-pista nővérnek Belgiumba: *« Ázsiai utazásom valóban csodálatos! Remek kapcsolatok a tibeti buddhistákkal – nagyszerű utazás Ceylon szigetén – látogatás a barlangokban élő remeték között. Egyelőre még nem tudom, mi vár Bangkokban. Holnap indulok. Onnan Rawa Senengbe (Jáva) megyek, és ott leszek egészen az év végéig »*.

1968. december 8-án ér Bangkokba. Másnap felkeresi a bencések által szervezett konferencia székhelyét, megismerkedik a többi küldöttel. December 10-én reggel tartja meg előadását: *Marxizmus és a szerzetesi élet távlatai* címmel. Az alázatosan szerető testvér kéz-nyújtásának gesztusával mutatkozik be: *« Egyszerű zarándok vagyok, aki nemcsak azért jött, hogy bizonyos dolgokkal megismerkedjék, hanem elsősorban azért, hogy igyék a régi monasztikus élet forrásai-ból »* (1). Ebéd után visszavonul, hogy pihenjen. Késő délután be-nyitnak szobájába: a földön fekszik, holtan, bőre félig megszene-sedve. Mellén keresztben a súlyos ventilátor.

Rejtélyes halála – valószínűleg magasfeszültségű vezetékét érintett – sok találgatásra ad alkalmat. Gyeseek tragikus véletlenről beszélnek,

(1) Előadásának utolsó mondata pedig így hangzott: *« And now I will disappear »* – *« Most pedig el fogok tűnni »*.

van, aki alaptalanul öngyilkosságra gondol, a buddhisták pedig Merton utolsó újjászületésének befejeződéséről sutognak . . .

December 17-én ér vissza holtteste a Gethszemáni kolostorba. Merton szerzetestársai ünnepélyes misét énekelnek, utána átvonulnak a kolostor temetőjébe. Louis atya megszenesedett testét egy hatalmas cédrusfa árnyékában hantolják el. *« Louis testvér lelkéből nem hiányzott a halál lehetőségének gondolata – mondta elöljárója. Elutazása előtt félig tréfásan, félig komolyan erről is beszéltünk. Készen volt rá. Bizonyos előnyt látott abban, hogy esetleg ázsiai szerzetesek között haljon meg, akik az Isten utáni örök és mély vágyat szimbolizálták számára ».*

Az egyszerű sírkereszt felirata;

LOUIS MERTON testvér
Mehalt 1968. december 10-én (2)

*

« Miután egy kicsit szerettek és megbecsültek, el fogok tőled venni minden adományt, minden szeretetet, minden megbecsülést, teljesen el fognak felejteni, egészen elhagyatott leszel, semmi, eldobnivaló halott dolog. Ezen a napon jutsz majd birtokába annak a magánynak, amelyet már oly régóta kívánsz. Magányod olyan nagy termést hoz majd a lelkekben, amelyet még nem látott a föld. – Ne kérdezd, hogy hol, mikor és hogyan lesz mindez: egy hegyen vagy börtönben, pusztában vagy koncentrációs táborban, egy kórházban vagy a Gethszemániban. Nem fontos. Tehát ne kérdezz, mert nem mondom meg. Mindaddig nem fogsz róla tudni, míg benne nem leszel. – De meg fogod ízlelni gyötrelmem és szegénységem igazi magányát, és el foglak vezetni örömöm magasságaiba; Énbennem fogsz meghalni, és mindezt az én irgalmamban fogsz megtalálni, amely ezért a célért terem-

(2) Ugyanezen a napon halt meg Karl Barth . . . *« Ne félj, Karl Barth! Bíz az isteni irgalomban. Bár felnőve teológus lettél, Krisztus gyermekként marad meg benned. Könyveid (és az enyéme) kevésbé fontosak, mint mi gondoljuk. Egy Mozart van bennünk, aki megmentőnk lesz. »* (Conjectures of a Guilty Bystander 4. l.).

tett meg téged, és hozott Pradèsból Bermudára, St. Antonin-ba, Oakhambe, Londonba, Cambridge-be, Rómába, New Yorkba, Columbiába, a Corpus Christi-be, St. Bonaventurába, a Gethszemániban dolgozó szegény emberek Ciszterci Apátságába:

Hogy Isten testvérévé válj, és megtanuld ismerni a megégett ember Krisztusát» (The Seven Storey Mountain, 422–423. l.)

UTÓSZÓ

Thomas Merton a zsinat előtti korforduló idején élt. A szerzetesi élet megújításának kérdései már a Gethszemáni kolostor levegőjét is izzóvá tették. Merton orthodoxiáját semmi sem tanúsítja jobban, mint hogy tizenöt éven keresztül ő látja el a rendi utánpótlás nevelését. Közben keresi a maga kibontakozásának útját, amely lényegében a trappista szerzetes útja. A feszültségeket azonban ő sem kerüli el . . . Obszerváns társai még azt is szemére vetik, hogy « csavarog » – a szabad időben néha nagyokat jár a kolostorhoz tartozó erdőben –, hogy olyan kiváltságokat élvez, olyan szabadságot, amely összeegyeztethetetlen a trappista életmóddal. Merton valójában nem tesz semmit előljárója engedélye nélkül. Apátja két tűz között áll: az obszervánsok azzal vádolják, hogy túl sokat enged meg; Merton világban élő barátai, tehát a problémákat csak kívülről szemlélők, azt vetik a szemére, hogy nem törődik Thomas egészségével, gáncsolja írói karrierjét, utazásához nem ad elég pénzt stb. Az igazságot valahol e végletes nézetek metszéspontjában kell keresnünk.

Mertonnak sokat kellett küzdenie azért, hogy megvalósíthassa « hivatását a hivatásában »: hogy remeteségbe vonulhasson. Lépésről lépésre kellett utat törnie ezen az elfelejtett ösvényen, – és bizony érezte a sebeket, az úttörés gyötrelmeit. Louis testvér belső küzdelmeiről, hivatáshűségéről, maga a Gethszemáni kolostor apátja tett tanúságot, aki húsz évig volt előljárója. (Merton pedig tizenöt évig gyóntatója volt az apátnak!) A Merton halála után írt sokszorosított körlevelét megküldték a testvérkolostoroknak és a római generalátusnak. Jellemzi Merton élénk természetét, legyőzhetetlen humorát, példákkal illusztrálja feltétlen engedelmisségét és testvéri szeretetét. James Fox apát maga kérte a legfőbb rendi előljáróktól a szükséges engedélyeket, a gyakorlatban mindent megtett, hogy Merton megélhesse remete-hivatását. Ugyanakkor maximális szabadságot biztosított Louis testvérnek, megadta neki azokat a « kivételeket », amelyek elősegítették művei megalkotásában. De látnunk kell azt is, hogy a trappista kolostor nem « írók háza ». Mertonnak mint trappista írónak voltak nehéz órái . . . Apátja idézi egy jellemző megnyilatkozását: « Végtelenül hálás vagyok, mert soha nem akadályozta meg, hogy írjak. Ha valaha is megtiltotta volna az írást, azt hiszem, elmegyógy-

intézetbe kerültem volna». (Idézi Brother Patrick Hart: *Thomas Merton – Monk*, 155. l.) Hogy a hivatalos trappista cenzor – már csak hivatalból is – bírált, elfektetett, törölt és óvást emelt – ezen senki sem csodálkozhat. Merton írásait milliós példányszámban olvassák; hatása világszerte felmérhetetlen. Szellemi örökségét maga a Gethszemáni apátság őrzi és gondozza. Az apátság hivatalos képviselője Patrick Hart testvér, Thomas Merton volt munkatársa, titkára.

CURRICULUM VITAE

1915. jan. 31-én születik a franciaországi Pradès-ben, apja Owen Merton, új-zélandi művész, anyja Ruth Jenkins, művész Ohio-ból (USA).
- 1916 Az USA-ba költöznek (Maryland, New York); anyja családjával élnek Flushingban és Douglastonban.
- 1921 Anyja betegsége (gyomorrák) és halála, Bellevue Hospital, NY.
- 1922 Bermuda, elemi iskola.
- 1923 Douglaston.
- 1925 Franciaország, St. Antonin.
- 1926 Ingres Liceum, Montaunban, Franciaország.
- 1928 Anglia.
- 1929 Oakham School (Rutland, Anglia).
- 1931 Apja betegsége (agydaganat) és halála, Middlesex Hospital, London (január).
- 1933 Körút Itáliában, nyár az USA-ban, Cambridge-i Egyetem: francia, olasz szak.
- 1934 Átköltözik New Yorkba.
- 1935 Columbia Egyetem.
- 1938 Diploma a Columbia Egyetemen.
Tézis: Természet és Művészet William Blake műveiben.
- 1939 Angolt tanít a Columbia Egyetem mellett.
- 1939–1941 A Szent Bonaventura Egyetemen tanít angolt (New York).
Munkatársa a New York Times Book Review és a New York Herald Tribune c. lapoknak.
1941. december 10. Belép a Getszemáni kolostorba (Kentucky).
1944. március 19. Egyszerű fogadalmak.
1947. március 19. Ünnepestes fogadalom.
1949. május 26. (Mennybemenetel) pappászenteles.
- 1951–1955 Magister spiritus, Getszemáni.
- 1955–1965 Újoncmester, Getszemáni.
- 1965 Engedélyt kap, hogy remeteségbe vonuljon.
1968. december 10. Meghal Bangkokban (Thaiföld), ahová az ázsiai bencés és ciszterci szerzetesek és szerzetesnők találkozója hívták meg.

SZEMELVÉNYEK THOMAS MERTON ÍRÁSAIBÓL

Mi a szemlélődés?

«A szemlélődés az ember értelmi és lelki életének legmagasabbrendű kifejeződése. Ez maga az élet, a teljesen éber, tevékeny, tudatos élet. Lelki csoda. Az élet, a lét szentsége iránt érzett spontán tisztelet. Hála az életért, a tudatért és a létezésért. Annak a ténynek eleven megvalósítása, hogy a bennünk levő élet és lét egy láthatatlan, transzcendens és végtelenül bő Forrásból származik. A szemlélődés mindekelőtt e Forrás valóságának tudata. Ismeri a Forrást, homályosan és megmagyarázhatatlanul, de olyan bizonyossággal, amely meghaladja az értelmet és az egyszerű hitet. Mert a szemlélődés a lelki vízióknak az a fajtája, amelyre az értelem és a hit természetének megfelelően vágyakozik; a szemlélődés nélkül mindkettő hiányos marad. A szemlélődés nem azért vízió (látomás), mert lát ,anélkül, hogy látna', mert tud, ,anélkül, hogy tudna'. Ez a hit mélyebb mélysége, túlságosan mély tudás ahhoz, hogy képekkel, szavakkal vagy akár világos fogalmakkal megragadhatnánk. A szemlélődésben a ,nemtudás' által tudunk, vagy még helyesebben minden tudáson és ,nemtudáson' túl tudunk.

A költészetben, a zenében és a művészetben van valami a szemlélődéssel közös tapasztalat. De a szemlélődés meghalad minden esztétikai intuíciót, művészetet, költészetet. Sőt, meghaladja a filozófiát és a spekulatív teológiát is. Mindezeket összefoglalja, túllépi és beteljesíti, sőt úgy tűnik, hogy bizonyos módon mindezeket feleslegessé teszi és megtagadja. A szemlélődés mindig meghaladja minden tudásunkat, világosságunkat, a rendszereket, a magyarázatokat, a beszédeket, a párbeszédet – önmagunkat. Aki be akar lépni a szemlélődés birodalmába, annak bizonyos értelemben meg kell halnia, de ez a halál a

magasabb rendű életbe való belépés: az életért megélt halál, amely mindama dolgok mögé lép, amelyeket ismerünk és nagyra becsülünk . . .

A szemlélődés válasz egy hívásra; Annak a hívására, Akinek nincs szava, és Aki mégis mindenben szól, ami van, Aki főképp lényünk mélyén beszél, hogy mi magunk is az Ő szavai legyünk. Szavainknak az a céljuk, hogy Neki válaszoljanak, Neki feleljenek, Őt visszhangozzák, Őt fejezzék ki. A szemlélődés ez a visszhang; lelkünk legbelőbb központjának az a mély visszhangja, amelyben igazi életünk elveszti magányos hangját, hogy a Rejtett és Élő Egyfenségét és irgalmát visszhangozza. Ő Önmagának felel bennünk, és ez a válasz maga az isteni élet, a mindent megújító isteni teremtő tevékenység. Az Ő visszhangjává és az Ő válaszává válunk. Mintha Isten, megteremtve minket, kérdést intézne hozzánk, és a szemlélődésre hívja minket, maga válaszolna rá úgy, hogy a szemlélődésben a kérdés és a felelet is egyszerre van jelen.

A szemlélődés élete a tudatosság két szintjét foglalja magában: először a kérdés, másodszor a válasz felismerését. Bár ez két megkülönböztetendő, elmondhatatlanul különböző szint, mégis valójában ugyanannak az egy dolognak a tudata. A kérdés önmagában a felelet. És mi mindkettő vagyunk. De ezt mindaddig nem ismerjük fel, amíg el nem jutottunk a tudatosság második fajtájához. Tudatára ébredtünk annak, hogy a kérdésre nem találunk teljesen körülírható választ, de annak is, hogy maga a kérdés a válasz. És mindez egyetlen tapasztalatban foglalható össze: 'ÉN VAGYOK.' (New Seeds of Contemplation.)

«A szemlélődő ima szíve az az önzetlenség, amely Istenhez asszimilálja a lelket, képessé teszi a kegyelem természetfeletti 'érintéseinek' befogadására, amelyek által tudomást vesz Istenről, ahogyan Ő Önmagában van; nem fogalmak és logikai megkülönböztetések útján, amelyek nem tudnak tökéletesen fogalmat adni Róla úgy, ahogy Önmagában van, hanem a szeretet homályos, de közvetlen kapcsolatában. A szemlélődés titka önmagunk odaajándékozása Istennek. Ez egyben a zsoltárok titka is. Isten nekünk adja Önmagát a zsoltár által, ha mi a zsoltár imádkozásában fenntartás nélkül Neki adjuk magunkat. Ez három dolgot foglal magában: tiszta hitet, égő szeretetvágyat és mindenek fölött meggingathatatlan reményt abban, hogy kinyilat-

koztatott Szavában megtaláljuk az elrejtett Istent. Fölösleges ismétetni, hogy az Officium méltó éneklése megköveteli a teológiai erények állandó és tökéletes gyakorlását; ez a szemlélődő imához vezető egyetlen út. » (Bread in the wilderness.)

« A szemlélődés Istennek az az ajándéka, amelynek során a beléöntött szeretet által megtisztult lélek hirtelen és megmagyarázhatatlanul megtapasztalja önmagában Isten jelenlétét. Isten tapasztalati felismerése abból a tényből fakad, hogy a tiszta szeretet tökéletesítette az Istenhez való hasonlóságot; a lélek olyan lesz, mint egy tükör, amely arra teremtetett, hogy visszatükrözze Őt. Mivel a szemlélődést a Krisztussal való bensőséges egység kegyelme hozza létre, és mivel Krisztus természete szerint Isten Fia, a szemlélődés, lényegénél fogva, teljes és érett részvétel az Ő Istenfiúságában. A szemlélődésben Istent valóban, 'Atyaként' ismerjük meg, vagyis nemcsak mint Teremtőnket a természetes rendben, hanem mint természetfeletti életünk élő és bensőségesen éltető forrását. A szemlélődés személyes válaszuk az Ő bennünk való misztikus jelenlétére, tevékenységére. Hirtelen tudatosul bennünk, hogy a Lét és a Szeretet végtelenül gazdag forrásával állunk szemben, mégsem látjuk Őt, mert találkozásunk a hit éjszakájában megy végbe . . . » (Bread in the wilderness.)

« A szemlélődés a teljesen beért keresztény élet ismertetőjele. A szemlélődés átalakítja a hívőt: többé már nem rabja vagy szolgálója az Isteni Mesternek, már nem a nehéz törvény aggodalmaskodó megtartója, már nem is az az engedelmes és magát alávető fiú, aki túl fiatal ahhoz, hogy részt vegyen Atyja tanácsában. A szemlélődés az a bölcsesség, amely Isten barátjává teszi az embert, – és ez az, amit Arisztotelész lehetetlennek gondolt. Hogy lehet, mondta ő, az ember Isten barátja? A barátság egyenlőséget foglal magában. Az Evangélium üzenete pedig pontosan ezt mondja: 'Már nem mondalak titeket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Barátainak mondalak titeket, mert mindent tudtul adtam nektek, amit Atyámtól hallottam » (Jn 15,15) (The new man).

« A szemlélődő ima bizonyos értelemben azt jelenti, hogy egyszerűen a pusztságot, az ürességet és a szegénységet választjuk. Akkor kezdjük megsejteni, mi a szemlélődés, amikor önkéntelenül is a hét-

köznapok szárazságának sötét és ismeretlen útját választjuk. A szemlélődő inkább akar nem tudni, mint tudni, inkább nem élvezni, mint élvezni, inkább nem akarja bizonyítékát annak, hogy Isten szereti. A hitben fogadja el Isten szeretetét, nem bízik semmiféle külső látszatban. Ezek a szükséges és látszólag nagyon paradox feltételei annak, hogy eljusson Isten reális jelenlétének és szeretetének misztikus megtapasztalásáig. Amikor már mindent kidobtunk magunkból, még azt a vágyat is, hogy lássuk, ismerjük, megtapasztaljuk Isten jelenlétét, valójában csak akkor leszünk alkalmasak e jelenlét megtapasztalására, méghozzá olyan minden meggyőződést és valóságot meghaladó tapasztalásra, hogy ez forradalmasítja egész benső életünket». (The climate of monastic prayer).

« Mi az elmélkedés célja a 'szív imájának' jelentésében? A 'szív imájában' Istenben rejlő személyazonosságunk legmélyebb alapjait keressük. Nem a dogmákat vagy a hittitkokat fontolgatjuk. Azt keressük, hogyan ragadhatjuk meg egész egzisztenciánkkal, személyes tapasztalattal a hit és az élet legmélyebb igazságait, hogyan találhatjuk meg önmagunkat Isten igazságában. A belső bizonyosság a megtisztulástól függ. A sötét éjszaka már elrendezte legmélyebb szándékainkat. A 'hit éjének' ebben a csendjében térünk vissza a szív egyszerűségéhez és őszinteségéhez. Megtanuljuk az összeszedettséget, amely abban áll, hogy a minket körülvevő valóság közvetlen és egyszerű szemmeltartása által Isten akaratára hallgatunk. Az összeszedettség a feltétlen tudatosítása. Az ima azt jelenti, hogy állandóan sóvárgunk Isten egyszerű jelenlétére, szavának egyéni megértésére, akaratának megismerésére, és a szív készségéért könyörgünk, hogy engedelmessé váljunk . . . Vágyainkat és imánkat Szent Ágoston szavai sum-mázzák: Noverim Te, noverim me! » (Contemplativ prayer).

« Hogy mire van ma a legnagyobb szükség a keresztény világban? A szemlélődés Lelke által táplált benső igazságra: Isten dicséretére és szeretetére, az eljövendő Krisztus várására, szomjúságára, hogy a világban megnyilvánuljon Isten dicsősége, igazsága, Királysága. Ezek a keresztény szív legjellemzőbb 'kontemplatív' és eszkatológikus vágyai, és ezek alkotják a monasztikus ima lényegét. Ezek nélkül inkább a magunk, mint Isten dicsőségét keressük . . . E nélkül a szemlélődő, benső ima nélkül az Egyház nem teljesítheti az emberiség

átalakításának és üdvözítésének feladatát . . . Igaz, mély kontemplatív élet nélkül, Isten teljes szeretete nélkül, igazsága iránti feltétlen szomjúság nélkül a vallás kihal, és ópiummá válik». (Contemplativ prayer).

Szakadékok és csúcok

Alázat a kétségbeesés ellen

«A kétségbeesés az önszeretet abszolút véglete. Ez akkor következik be, amikor valaki szabad elhatározással hátat fordít minden mástól jövő segítségnek, hogy tudatosan megízlelje önmaga elveszett-ségének rohadt fényűzését.

Mindenkiben benne rejlik a kétségbeesés valamiféle gyökere, mert benne él az a gőg, amely mindjárt megtermi az önsajnálát szerteburjázó gyászvirágait, mihelyt saját erőforrásai felmondták a szolgálót. És mivel saját forrásaink elkerülhetetlenül cserbenhagynak minket, többé-kevésbé mindnyájan ki vagyunk téve az elbátortalanodásnak és a kétségbeesésnek.

A kétségbeesés annak a nagy és kemény-nyakú gőgnek végső kibontakozása, amely inkább választja az elítélés abszolút nyomorát, hogysem elfogadja a boldogságot Isten kezéből, és ezzel elismerje, hogy Ő fölöttünk van, és mi képtelenek vagyunk arra, hogy ránk vonatkozó terveit egyedül megvalósítsuk.

De az igazán alázatos ember nem tud kétségbeesni, mert már régen nyoma sincs benne az önsajnálatnak.

Szinte lehetetlen kellőképp méltatni az igazi alázat értékét és hatalmát a lelki életben. Az alázat kezdete a sebezhetőség kezdete, az alázat beteljesedése pedig minden öröm tökéletessége. Az alázat maga válaszol az élet és a lélek minden nagy problémájára. Ez a hit egyetlen kulcsa, ezzel kezdődik a lelki élet, mivel a hit és az alázat elválaszthatatlanok. A tökéletes alázatban teljesen eltűnik minden önzés, a lélek már nem önmagáért él vagy önmagában Istenért, hanem elveszett, elmerült Őbenne: átalakult Istenbe.

Az alázat a lelki életnek ezen a pontján találkozik a legmagasabb felmagasztalással. Mindaz, aki alázatos, most felmagasztaltatik, mivel már nem magáért él és nem emberi szinten; lelke megszabadult minden korlátozottságtól, a teremtmény kiszámíthatatlan viszontag-

ságaitól, Isten tulajdonságainak közegében úszik. Isten hatalma, fenégsége, nagysága és örökkévalósága az övé lett, mivel szeret, mivel alázatos.

Ha képtelenek volnánk az alázatra, képtelenek volnánk az örömrre, mivel egyedül az alázat rombolhatja le az önközpontúságot, amely lehetetlenné tesz minden örömet.

Ha nem volna alázat a világon, már régen mindenki öngyilkos lett volna. » (New seeds of contemplation).

« Szerethetjük Istent azért, mert valamit remélünk Tőle, és remélhetünk Benne, mivel tudjuk, hogy szeret minket. Néha a remény első fajtájával kezdjük, aztán felnövünk a másodikig. Ebben az esetben a remény és a szeretet szorosan együtt dolgozik, mindkettő Istenben nyugszik. A remény minden aktusa a szemlélődéshez nyithat kaput, mert az ilyen remény már magának a szemlélődésnek a beteljesedése.

Ahelyett, hogy szeretetén kívül valamit is remélnénk az Úrtól, helyezzük minden reményünket egyedül az Ő szeretetébe. Ez a szeretet olyan biztos, mint Maga Isten. Soha nem csalatkozhat. Ez sokkal több, mint teljesedésének ígérete. Ez annak a nagy szeretetnek hatása, amiben remél. A szeretetet keresi, mivel már megtalálta a szeretetet. Istent keresi, mert tudja, hogy Isten már megtalálta őt. Az Ég felé tart, homályosan sejtve, hogy már megérkezett. » (No Man Is an Island).

« Boldogok az irgalmasok; majd nekik is irgalmaznak » (Mt 5,7).

« Bármikor elnyerhetjük Isten irgalmát, ha irgalmasok vagyunk másokhoz; mert Isten irgalma működik bennünk és általunk, amikor Ő indít arra, hogy úgy bánjunk velük, ahogyan Ő bánik mivelünk. Amikor részvétet érzünk szegénységük iránt, mintha az a mi saját szegénységünk volna, az Ő irgalma megszenteli szegénységünket. És ez az Ő isteni részvétének teremtett visszatükröződése lelkünkben. Ezért ez eltörli bűneinket, mihelyt elnézzük és megbocsátjuk a másik ember bűnét.

Az ilyen szánalmat nem lehet szenvedés nélkül megtanulni. Alapja nem az öntetszelgő életben van, amikor is platonikus módon megbocsátjuk mások bűneit, közben azt hisszük, nekünk, magunknak, semmi közünk a bűn világhoz. Ha ismerni akarjuk Istent, meg kell

tanulnunk, hogy úgy értsük meg a másik ember gyöngeségét és bűnét, mintha a sajátunk volna. Úgy kell éreznünk mások szegénységét, ahogy Krisztus megtapasztalta a miénket». (No Man Is an Island).

« Mihelyt valóban egyedül vagy, Istennel vagy. Némelyek Istenért, mások Istennel, egyesek Istenben élnek. Azok, akik Istenért élnek, másokkal élnek közösségük tevékenységi körében. Életük az, amit tesznek. Azok, akik Istennel élnek, szintén Érte élnek, de nem az az életük, amit Érte tesznek, hanem ahogyan Előtte élnek. Életük egyszerűsége Őt tükrözi vissza, és szegénységüket az Ő lényének tökéletessége ragyogja be.

Azok, akik Istenben élnek, nem másokkal és nem önmagukban élnek, még csak nem is abban, amit tesznek, mert mindent Ő tesz bennük. Ugyanazon fa alatt ülve élhetek Istenért, Ővele vagy Őbenne. Ha ezt most Érte írnám, nem volna elég. Ahhoz, hogy Vele éljek, szükséges, hogy állandóan mérsékeljem magam a beszédben, közlési vágyamban, még ha Istenről van is szó. Nem nehéz egy időben beszélni másokkal és Ővele, mihelyt mindenki mást Őbenne találunk meg. A magányos élet lényegénél fogva a legegyszerűbb. A közös élet olyan mértékben készít fel rá, amilyen mértékben megtaláljuk Istent a közös élet egyszerűségében – és csak ezután keressük azt, hogy a magány nagyobb egyszerűségében még jobban megtaláljuk Őt. Ha a közös élet – saját hibánk miatt! – bonyolult, magányos életünk még bonyolultabb lesz.

Ne menekülj a közösségből a magányba. Először a közösségben találj meg Istent, azután Ő fog elvezetni a magányba . . . Már azt felfedeztem a magányban, hogy Te, Istenem, vágyódsz szívem szeretetére, igen, szívemére, amely olyan, amilyen: emberszív.

Csak a magány tanított meg arra, hogy nem kell sem istennek, sem angyalnak lennem ahhoz, hogy tessek Neked, hogy nem kell tiszta szellemnek lennem érzések és emberi tökéletlenségek nélkül ahhoz, hogy meghallgasd a szavam . . . Nem köszönetet és dicséretet kívánsz tőlem – ezzel az angyalok hódolnak Neked –, hanem szeretetet és hálát kérsz tőlem, amely egy olyan gyermek szívéből száll Feléd, aki asszony fia, a Te Fiad.

Atyám, tudom, arra hívtál, hogy egyedül Veled éljek, hogy megtanuljam azt, hogy ha nem volnék ember, olyan ember, aki képes minden hibára és rosszra, ha irántad való szeretetem nem volna

törékeny és tévelygő, nem volnék képes arra, hogy a Te fiad legyek. Azért vágyódsz az emberi szív szeretetére, mert Isteni Fiad is emberi Szívvel szeret Téged; Ő azért lett ember, hogy az én szívem és az Ő Szíve egy szeretetben szeressen Téged; ez emberi, a Szentlélektől született és indított szeretet. Ha nem egy ember szeretetével, ha nem egy ember egyszerűségével és önmagát elfogadó alázatával szeretnélek Téged, soha nem ízelhetném meg Atyai irgalmad teljes édességét, és Fiad, legalább is az én életem vonatkozásában, hiába halt volna meg. Hogy Krisztus Keresztje ne legyen értelmetlen, embernek kell lennem, és embernek kell maradnom.

És ez hivatásunk titka: emberek maradunk, nem leszünk sem istenek sem angyalok, de ennek az emberi szívnek a szeretete Isten szeretetével válhat Isten és az ember iránt; szememből hulló könnyeim olyanok, mint Isten könnyei, amelyeket a Szentlélek fakasztott a Megtestesült Fiú Szívében . . .

Amikor ezt megtanultuk, testvéri szeretetünk erős lesz és tiszta. Hiúság és önelégültség nélkül közeledhetünk hozzájuk, Isten bennünk levő tiszta, kedves és rejtett szeretetével szerethetjük őket.

A keresztyén magánynak ez az igazi célja és igazi gyümölcse». (Thoughts in Solitude)

«Ameddig csak a földön élünk, Krisztusban való életünk rejtett marad. Rejtett marad Vele való egységünk is, amint Krisztus valósága is rejtett az Eucharishtiában és Egyházában. A pusztá értelem által gyakran tagadott vagy kigúnyolt jelenléte csak a hit számára evidens. Amikor az Eucharishtiáról elmélkedünk, nem szabad elfelejteniünk, hogy ez csak átmeneti állapot. Ő, az Elrejtett mondta, hogy ki fogja nyilvánítani Magát. Mindaz, amit Krisztusról tudunk, a Vele megélt egységünk: nem a vége, hanem csak a kezdete az utazásnak. Az eljövendő Krisztusra várunk. Rólunk mondja Szent Pál: 'örömmel várják eljövetelét' (2 Tim 4,8). Ez annyit jelent, hogy mi, akik a hit által birtokoljuk Őt, akik a hit által egyesültünk Vele, állandóan ama nap felé tekintünk, amikor rejtett jelenléte teljesen kinyilvánul és a titokra fény derül. Ebben a világban az a remény éltet minket, hogy Krisztus misztériuma dicsőségesen megnyilatkozik majd. A teljes Krisztus megjelenését' reméljük: a Parúziát . . .

A Parúzia Krisztus megnyilvánulása lesz mibennünk és a mi megnyilvánulásunk Krisztusban. Teljesednek a Szent Pál által szóló Lélek

szavai: *„Amikor Krisztus, a mi életünk megjelenik, vele együtt ti is megjelentek a dicsőségben”* (Kol 3,4). Az Eucharisztia ennek a végső beteljesedésnek a jele . . .

Az várja igazán reménykedve és örömmel az Isten Fiának Parúziáját, aki eucharisztikus életének imája és fáradozásai által építi az egész emberiség egységét Krisztusban. Amikor azon dolgozunk, hogy a szeretetben egyesítsünk minden embert, a sok-sok gabonaszemből készült Ostyát készítjük elő, amely az idők végén Krisztus dicsőségében átváltozik és átalakul (1). Maga Jézus is ezért imádkozott az Atyához az Utolsó Vacsorán: „Legyenek mindnyájan egyek. Amint Te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy Te küldtél engem. Én átadtam nekik a dicsőséget, amit nekem adtál, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk: én őbennük, Te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is. Ismerje meg ebből a világ, hogy Te küldtél engem, és hogy szereted őket, amint engem szerettél” (Jn 17,21–24).
(The Living Bread)

Egyetemes tánc

«Az Úr nem azért teremtette a világot, hogy megítélje, hogy csak uralkodjék rajta, hogy engedelmességre szorítsa kifürkészhetetlen és teljhatalmú akarátának parancsaival, hogy gyönyörűségét lelje benne, vagy visszatetszéssel nézze működését: nem ez volt a célja sem a világ, sem az ember teremtésének.

Az Úr azért teremtette a világot és az embert, hogy leszállhasson a világba, hogy Ő maga Ember legyen. Amikor a világra tekintett, az emberek gyermekeként akarta láthatóvá tenni Bölcsességét, aki „Előtte játszadozik a világban minden időkben”. És ezt gondolta: „gyönyörűségem az ember gyermekeivel lennem”.

Tehát Isten ember lett. Magára vette az ember gyöngeségét, szokásos életét, elrejtőzött, névtelen és észrevétlen ember lett egy félreeső helyen. Mindig elutasította, hogy az ember fölött Úr legyen, Király,

(1) Ez Teilhard, gondolata is . . . Ld. *Mise a világ felett*.

Vezér, vagy Reformátor; elutasította, hogy bármi módon is teremtményei fölé kerüljön. Semmi más nem akart lenni, mint testvérük, tanácsadójuk, szolgáljuk és barátjuk. Emberi értelemben nem volt valami fontos személy, de attól az időtől kezdve mi lettünk számára a legfontosabb Személyek. És még egy érdekes szempont: bár teljesen igaz, hogy mindeneknek Ő a Királya és Ura, hogy Ő a halál legyőzője, az élők és holtak bírója, a Pantokrator, mégis még mindig az Emberfia, rejtett, ismeretlen, észrevétlen, sebezhető. Meg lehet ölni. És amikor az Emberfiát halálra adták, feltámadt a halálból, ismét velünk volt, és ezt mondta: 'Megölhettek, nem érdekes.'

Mivel meghalt, saját Személyében már nem hal meg. De mivel ember lett, és egyesült az ember természetével, az emberért halt meg, és mint ember támadt fel a halálból, elérte, hogy minden ember szenvedése az Ő szenvedése lett; gyengeségük és védtelenségük az Ő gyengesége és védtelensége; övé lett az emberek jelentéktelensége is. De ugyanakkor hatalmát, halhatatlanságát, dicsőségét és boldogságát adta nekik, és ez mind az övék lehet. Így ha az Isten-Ember mégis hatalmas, ez nem annyira Őerte van, mint miértünk; értünk kíván nagy és erős lenni. . . . Isten, amikor ember lett, nemcsak Jézus Krisztus lett, hanem potenciálisan minden, valaha is létező férfivé és nővé lett. Isten, Krisztusban, nemcsak 'ez' az ember, hanem egy tágabb és titokzatos értelemben 'minden ember'.

Istennek mint Teremtőnek a világban való jelenléte csak Tőle függ. De emberként való jelenléte a világban bizonyos mértékig az embertől függ. Nem mintha önmagában bármit is változtathatnánk a Megtestesülés misztériumán; de mi dönthetjük el, hogy magunk és a világnak az a kis része, amely a miénk, mennyire lesz tudatában az Ő jelenlétének, mennyire szentelődik meg általa és alakul át fényében.

Két identitás között választhatunk: az egyik külső maszk, amely valódinak látszik és árnyék-függetlenséggel él a földi egzisztencia egy rövid pillanatáért; másik a rejtett, benső énünk, amely előttünk semminek tűnik, de amely örökre annak az igazságnak adhatja magát, amelyben létezik. Ez a benső énünk vétetett föl Krisztus misztériumába, az Ő szeretete és a Szentlélek által; így élünk elrejtve 'Krisztusban'.

De nem szabad negatív módon bánnunk 'külső énünkkel' sem. Nem mondhatjuk róla, hogy természeténél fogva rossz, és állhatatlanságát nem kell szükségképpen valami bünténynek minősítenünk.

*Metafizikai szegénység sújtotta: de minden, ami szegény, könyörület-
tet érdemel. Így külső éniünk is: mindaddig, míg nem szigetelődik el
valami hazugságban, meg van áldva Krisztus irgalma és szeretete
által. A külső megnyilvánulásokat azért kell elfogadni, amiért van-
nak. Mégis a szegény és halandó létezés esetlegességeinek kimond-
hatatlan értékük van. Áttetsző eszközök lehetnek, amelyek révén fel-
fogjuk Istennek a világban való jelenlétét. Lehet úgy beszélnünk külső
éniünkről mint maszkról, álarcról; amikor így teszünk, ez nem jelenti
feltétlenül rosszallásunkat is. Az álarc, amit minden ember hord,
nemcsak az ember benső énjének, hanem Istennek is lehet álarca, azé
az Istené, aki zarándokként jár közöttünk és száműzöttként él saját
teremtésében.*

*És valóban, ha Krisztus Ember lett, ezt azért tette, hogy minden
ember legyen. Ha valóban hiszünk Isten Fiának Megtestesülésében,
nem lehet a földön egyetlen ember sem, akiben ne kellene meglátnunk
Krisztus titokzatos jelenlétét.*

*Ami az embernek nagyon komoly dolog, az sokszor igen hétköznapi
Isten szemében. Lehet viszont, hogy az, ami nekünk Isten 'játékának'
tűnik, az Ő számára a legkomolyabb. Mindenesetre az Úr játszik és
szórakozik teremtésének kertjében, és ha mi néha kidobnánk
magunkból mindazt, amit szinte megszállottan gondolunk és vélünk
minderről, alkalmasak lennénk arra, hogy meghalljuk hívását, hogy
kövessük Őt titokzatos, kozmikus táncában. Nem kell túl messze
mennünk, hogy elkapjuk ennek a játéknak és táncnak visszhangját.
Amikor egyedül vagyunk egy csillagfényes éjszakán; amikor szeren-
csénk van, és láthatjuk az erdő szélén leszálló vándormadarak pihe-
nését és lakmározását; amikor gyerekeket láthatunk igazi gyerek-
ként; vagy amikor – mint a japán költő, Basho – meghalljuk, hogy egy
öreg béka nagy csobbanással elmerül a csendes tóban, – a tudatosság-
nak ezekben a kivételes pillanataiban, a látszólag értéktelen dolgok
befelé fordulásának pillanataiban, a látomás 'újsága', áttetsző tiszta-
sága, amely azokat nyilvánvalóvá teszi, megvillantja előttünk a koz-
mikus tánc egy-egy mozdulatát.*

*Mert a világ és az idő az Úr tánca a semmiben. A szférák csendje egy
menyegzős lakoma muzsikája. Minél inkább kitartunk az élet jelensé-
geinek félreértésében, elemzésünkben minél jobban elvonatkoztatunk
azok rendkívüli és összetett céljaitól, annál inkább szomorúságba bur-
kolozunk, annál inkább elmerülünk az abszurdításban és kétségbe-*

ésben. De ez nem sokat számít, mert semmifajta kétségbeesésünk nem képes megváltoztatni a dolgok valóságát, vagy csorbát ejteni a mindenütt folyó kozmikus tánc örömén. Valóban, e tánc közepette élünk, ez él bennünk, mert akár akarjuk, akár nem, ez hajtja még a vérünket is.

Tény az, hogy meghívást kaptunk: feledkezzünk el magunkról egész tudatosan, hajtsuk a szélbe borzasztó ünnepélyességünket, és ugorjunk bele az egyetemes táncba » (New Seeds of Contemplation).

Találkozások

Szent Bernát, a szerzetes és apostol

« A szent, Isten jele. Élete annak a tanúságát hordozza, hogy Isten hűséges ahhoz az ígéretéhez, amelyet kezdetben tett az embernek. A szent azt mondja el nekünk; kicsoda Isten, amikor teljesíti Isten ígéreteit magában, amikor tele van Istennel. Mert Isten ezt ígérte nekünk: ismerni fogjuk Őt a szívünkben öntött Lélek ajándéka által. A szent ezért Isten irgalmának 'szentsége' a világban, az ég záloga, látható jele Isten jelenlétének az Egyházban és látható kifejezése Isten hatalmának, amely az időben Krisztusának Misztikus Teste által megszenteli a világot. A szentnek a világban való jelenléte azt bizonyítja, hogy Krisztus él, hogy feltámadt a halálból, és ezért hitünk nem hiába való . . . A szent, Krisztus élő jele, Krisztus válasza; bizonyos értelemben a szent, Krisztus (vö. 2Kor 13,3). A szentek a világ öröme . . . A Lélek emberei, akik által maga a Szentlélek tanúsítja Istennek a világ iránti szeretetét . . . Clairvaux-i Bernát, Krisztussal keresztre feszítve, Krisztusban élt és Krisztus öbenne. Bernát nemcsak hirdette az evangéliumot, amit élt, hanem igehirdetése és élete által az evangélium eleven teljesevé vált. Ami benne tökéletessé vált, az ígéretként adatott mindazoknak, akik alkalmasak üzenete befogadására. Mert Bernát, akárcsak a többi szent, a világ egy kis gyenge teremtménye volt; de elkapta őt Isten Lelke, és Krisztusba alakította. Isten dőreségévé, azaz Isten erejévé vált, amely semmibe veszi a bölcsek tudományát. Igaz, hogy Bernát olyan családból született, amely nagy lehetett volna Burgundiában. De ő kicsivé, a világ szemében megvetendővé tette magát, amikor átkarolta Citeaux alázatos életét . . .

Bernát el volt ragadtatva saját semmiségének és Krisztusban való nagyságának paradoxonától. Eljutott annak megértéséig, hogy semmisége valójában nagyság, mert Krisztus, nem pedig Bernát volt nagy Bernátban . . . Mint minden szent, Bernát is elmerült emberi semmiségének mélységében, és az isteni irgalom ragyogásába öltözve tért vissza hozzánk. Istent kell látnunk és dicsérnünk benne, semmi mást . . . Clairvaux-i Bernát tökéletesen tisztában volt azzal, hogy életével Istennek a világra kiárasztott irgalmát kell tanúként szolgálnia . . . Bernát hangja most is hív minket, hogy megossza velünk ‚az általa megízlelt édesség áldásait‘. Hangjának ereje, tekintélye és ártatlansága arra tanít minket, hogy úgy szomjazzuk Isten irgalmát, ahogy ő tette. Ha figyelünk rá, vele mi is meg fogjuk találni Isten rejtett szeretetének kincsét, és vele együtt mi is be fogunk lépni a Szívbe, Isten szentélyébe ». (Disputed Questions).

« Mária az a ‚királyi út‘, amelyen a Dicsőség Királya leszállt a földre, hogy az elbukott emberiség helyét visszaszerezze az égben. Virgo regia ipsa est via per quam Salvator advenit (Serm. II. Adv.). Ha Őt kihagyjuk advent szentségéből, soha nem hatolhatunk be teljesen annak misztériumába, mert Megváltónk fogadására ugyanazon az úton kell előremennünk, amelyen közénk jött. Studeamus et nos, dilectissimi, ad ipsum per eam ascendere, qui per ipsam ad nos descendit: per eam venire in gratiam ipsius qui per eam in nostram miseriam venit (Serm. II. Adv.). Túlságosan hosszú volna, hogy egész terjedelmében idézzük Szent Bernátnak azt a szövegét, amelyet Mária Nevének dicséretéről írt . . . Legyen elég itt csak arra emlékeztetnünk az olvasót, hogy Szent Bernát szerint nincs az életben olyan megpróbáltatás vagy nehézség, amelyen ne tudnánk felülkerekedni, ha segítségül hívjuk Mária Nevét. ‚Ha Őt követed, nem jutsz téves irányba, ha Hozzá imádkozol, nem fogsz kétségbeesni, ha Rá gondolsz, nem fogsz vétkezni. Segítségével nem fogsz elbukni, vezetésével nem vesz rajtad erőt az unalom; ha Ő a barátod, célba jutsz; magad is meg fogod tapasztalni, milyen igaz ez: ‚A Szűz neve Mária volt‘ » (Hom. II. Sup. Missus Est, n. 17). (Seasons of Celebration).

« Keresztes Szent János soha nem volt túlságosan népszerű szent szülőházáján, Spanyolországon túl. Tanítását túlságosan nehéznek tartják; olyan megalkuvást nem ismerő szigorúságot követel, amelyet

magá gyakorolt egész életében. Műveinek behatóbb tanulmányozása azonban . . . azt bizonyítja, hogy Keresztes Szent János rendelkezett azzal a kiegyensúlyozottsággal, bölcsességgel és 'diszkrétcióval', amely a legmagasabb életszentség jele. Nem fanatikus, aki alattvalóit olyan elviselhetetlen terhekkal rakja meg, hogy azok lelkileg és testileg össze-roppannak. A lényegben nem ismer megalkuvást, de igen hajlékony a járulékos szempontokban. Egyedüli célja, hogy Isten Lelkének vezetése alá rendelje az embert testestül, lelkestül . . . Felülmúlhatatlan tapasztalati tudása Isten dolgaiban, világossága és logikája a legnagyobb és legbiztosabb misztikus teológusok egyikévé avatja ezt a spanyol kármelitát». (The Ascent to Truth).

A Krisztus előtti IV. sz. végén, illetve a III. sz. elején alkotó bölc, Chuang Tzu írásait Merton minden valószínűség szerint, Dr. Suzuki indítására kezdte tanulmányozni. Hosszú tanulmányban elemzi Chuang Tzu « útját » és egy könyvre való válogatást közöl a nagy kínai gondolkodó írásaiból. Az « Olvasóhoz szóló jegyzetből »:

« Az egész Chuang Tzu könyv a gondolatoknak, a humornak, a szellemes ítéleteknek és az iróniának antológiája; ez utóbbi közismert áramlat volt a taoista körökben a Krisztus előtti 4. és 3. században. De az a tanítás, az az 'út', amelyet ezek az anekdoták, költemények és elmélkedések tartalmaznak, egy bizonyos gondolkodásmód jellemzője, amely mindenütt megtalálható a világon; bizonyos érzék az egyszerűség, az alázat, az önmegsemmisülés, a csend iránt, és teljes elutasítása annak, hogy komolyan vegye az agresszivitást, a becsvágyat, a tolakodást, az önközpontúságot, egyszóval mindazt, ami visszatetszhet a társadalmi, közös életben . . . A Szentírásnak talán a Prédikátor könyve hasonlít legjobban a taoista klasszikusokhoz. De az Evangéliumnak az egyszerűségre, a gyermekesre és az alázatra vonatkozó tanításából sok minden válaszol Chuang Tzu és a Tao Te King legmélyebb vágyaira. John Wu mutatott erre rá a Lisieux-i Szent Terézről és a Taoizmusról szóló kiváló esszéjében . . . Lisieux-i Teréz 'Kis útja' elutasít minden egzaltált, fellegekben járó lelkiséget, amely szembeállítja az embert saját magával, egyik felét az angyalok birodalmába, a másikat a földi pokolba utalja. Chuang Tzu, akárcsak az Evangélium, azt tanítja, hogy ha valaki elveszti életét, megmenti azt, de ha azt keresi, hogy megmentse saját életét, elveszíti. Ez a világ igénylése, ami pedig semmi más, mint pusztulás és veszteség. Ez lemondás a

világról, hogy az ember igazi otthonába, Isten világába mentse át magát. Chuang Tzu útja mindenképpen titokzatos út, mivel annyira egyszerű, hogy útbaigazít anélkül, hogy egyáltalán út volna. Legkevésbé sem 'kivezető út'. Chuang Tzu egyetértene Keresztes Szent Jánossal abban, hogy akkor lépünk erre az útra, amikor minden más utat elhagytunk, amikor, bizonyos értelemben, elvesztettük az utat». (The way of Chuang Tzu, A note to the Reader).

Merton 1965-ben fejezte be *Conjectures of a Guilty Bystander* – Egy bűnös néző hozzászólásai – c. könyvét. Idézzük Sántha Máté tömör jellemzését: «A szinte lefordíthatatlan cím élete második felének három vezérgondolatát sűríti: mint szerzetes, 'kívül' van a világon, de mint ember és keresztény mégis részese (sőt bűnrészese) maradt, és kötelessége a maga 'konjektúráival' továbbra is hozzájárulni fejlődéséhez. A kötet noteszlapokon alapszik, de tudatos válogatással és szerkesztéssel: inkább jegyzetgyűjtemény, mint napló . . . Egy kifogyhatatlan szellemi igényű, őszinte és becsületes, mélyen vallásos s nem utolsósorban igazi jó angol humorú embert ismerünk meg itt . . . Sorsa, életútja, amellet, hogy egészen egyéni, magában hordja, 'a' huszadik századi ember, pap és szerzetes küzdelmeit, nehézségeit, kibontakozási lehetőségeit» (Szolgálat 13. 85. l.).

«Ha magamban egyesíteni tudom a Keleti és a Nyugati Kereszténység áhítatát és gondolatait, a Görög és Latin Atyákat, az Orosz és Spanyol misztikusokat, előkészíthetem magamban a megosztott Kereszténység újraegyesülését. Ez a rejtett, szavakban ki nem fejezett egység végül is minden Keresztény látható egységévé válhat. Ha a megosztottat ismét egyesíteni akarjuk, nem halmozhatjuk és szaporíthatjuk a megosztást, nem tüntethetjük el egyiket a másikkban. Ha így teszünk, az egység nem Keresztény. Az egész megosztott világot önmagunkban kell hordoznunk és Krisztusba emelnünk».

«Gyakran elképedve veszem észre, hogy egyidejűleg vagyok üres és telt, ürességem miatt elégedett. Semmim se hiányzik. Az Úr vezet.»

«A ceyloni Kandy püspöke volt itt a múlt héten. Elmesélte, úgy ismerkedett meg Keresztes Szent Jánossal, hogy egy amerikai szegény munkásasszony ajándékba elküldte neki a Szent egyik művét. Nagyon

örül annak, hogy Jézus Kis Testvérei letelepedtek egyházmegyéjében. Az egyiknek, aki cipőket javít, azt mondta: ha cipésztársaival összejönnek, ne felejtsek el meghívni őt sem . . . Ha nem menne el hozzájuk, elárulná hivatását!»

«Julien Green folyton ezt kérdezi önmagától: lehet szent egy regényíró? Pedig lelke üdvössége talán éppen a készsége múlik: vállalja-e, hogy regényíró? Ha elutasítaná ezt a felszólítást, és valami ,biztosabbat' választana, talán akkor lenne elveszett. ,Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt'.»

«A huszadik században Camus és Sartre jelenti Párizst. Camus-vel mindig rokonszenveztem; ő egyike azoknak, akikkel szívemben egyetértek. Sartre-ot is olvasom, néha lelkesedéssel, néha felületes egyetértéssel. Tisztelem a nehézségeit – a tény, hogy végül is Sartre-vá kellett lennie! – de túl sok személyességet épített maga köré, és túl sokat elemzi ezt. Túllépett-e egyáltalán Sartre az internátusi felügyelő státusán? Nem vagyok benne biztos . . . Ami Camus-t illeti: ő mindig melegebb, emberibb és alázatosabb próféta volt és marad. Sartre és Camus egyaránt érthetetlenek a Kereszténység hagyományán kívül, még ha mindkettő tagadja is ezt!»

«Néha azt gondolom, hogy hamarosan meghalok, bár még nem vagyok öreg (negyvenhét éves). Nem tudom, mifajta meggyőződés ébreszti bennem ezt a gondolatot és mit jelent ez. A halál lehetősége mindig nyitva áll mindenki előtt. Ennek a lehetőségnek jelenlétében élünk. Tudom, hogy meghalok, és ha ez Isten akarata, örülök. ,Indulj, hogy találkozz Vele.' Ebben a fényben látom: mily hiába-valók a gondjaim és aggodalmaim, beleértve fő gondomat: az írást! Emiatt nem érzem magam nagyon bűnösnek, mégis ez valami ,gond', ,önmagamat' a látóhatáron tartó fókusz, és mindez zavar egy kicsit. De tapasztalatból már azt is tudom, hogy e nélkül a gond és üdvös munka nélkül még jobban a magam útját járnám, még inkább zavarna a tunyaság és zürzavar. Nem vagyok egészen szabad, de remélem, hogy Isten szeretete szabaddá tesz. Az a fontos, hogy naponta sokszor egyszerűen Felé forduljak, mindenben inkább az Ő akarátát és műstériumát szeressem, mint a magam kézzelfoghatóan kitapintható akarátát».

« Dan Berrigan volt itt; micsoda megnyerő és intelligens ember! Azt hiszem, még sohasem láttam ilyen igaz, széles látókörű és egyszerű szívű jezsuitát! Buzgalom, együttérzés, megértés és gátlások nélküli vallási szabadság jellemzi. Pusztán látványa is helyreállítja az ember reményét az Egyházban. Beszélt az újoncoknak: szavaiban világossá váltak az élő szeretet dimenziói. Elűzte minden fáradságomat, gyanakvásomat és sötét gondolatomat. A közösség el volt ragadtarva tőle. De tudom, hogy nem mindenütt elfogadott ember ».

« Jacques Maritain joggal tiltakozott a világiak apostolságának az ellen a felfogása ellen, amelynek során rendszerint csak úgy tekintenek a világiakra, mint bűnösökre, akiknek szükségük van a klérus feloldozására; de most felemelik őket egy, a klérus által megszervezett világi csoport szintjére, hogy teljesítsék a klérus megbízatásait. Egyik szempont sem mutatja a világiak tiszteletét, és mindkettőből hiányzik valami, ami lényeges az Egyház igazi megértéséhez. Az egész Egyház az Isten Népe! » (Conjectures of a guilty bystander.)

I R O D A L O M

Thomas Merton, *The Seven Storey Mountain*, Harcourt, Brace, New York, 1948.

- *Exile Ends in Glory*, Bruce, Milwaukee, 1948.
- *Seeds of Contemplation*, New Directions, New York, 1949.
- *The Waters of Siloe*, Harcourt, Brace, New York, 1949.
- *What are These Wounds?* Bruce, Milwaukee, 1950.
- *The Ascent to Truth*, Harcourt, Brace, New York, 1951.
- *The Sign of Jonas*, Harcourt, Brace, New York, 1953.
- *Bread in the Wilderness*, New Directions, New York, 1953.
- *No Man Is an Island*, Harcourt, Brace, New York, 1955.
- *The Living Bread*, Farrar, Straus, New York, 1956.
- *The Silent Life*, Farrar, Straus, New York, 1957.
- *Thoughts in Solitude*, Farrar, Straus, New York, 1958.
- *Spiritual Direction and Meditation*, Liturgical Press, 1960.
- *Lelkivezetés és elmélkedés*. Prugg Verlag, Eisenstadt, 1974. Magyarra fordította: Szabó József.
- *The Wisdom of the Desert*, New Directions, New York, 1960.
- *Disputed Questions*, Farrar, Straus, New York, 1960.
- *New Seeds of Contemplation*, New Directions, New York, 1961.
- *The New Man*, Farrar, Straus, New York, 1961.
- *A Thomas Merton Reader*, Harcourt, Brace, New York, 1962.
- *Life and Holiness*, Herder and Herder, New York, 1963.
- *Élet és életszentség*, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1971. Magyarra fordította: Sántha Máté.
- *Seeds of Destruction*, Farrar, Straus, New York, 1964.
- *The Way of Chuang Tzu*, New Directions, New York, 1965.
- *Seasons of Celebration*, Farrar, Straus, New York, 1965.
- *Conjectures of a Guilty Bystander*, Doubleday, New York, 1966.
- *Mystics and Zen Masters*, Farrar Straus, New York, 1967.
- *My Argument with the Gestapo*, Doubleday, New York, 1969.
- *The True Solitude*, Hallmark, 1969.
- *The Climate of Monastic prayer*, Cistercian Publications, Shannon – Ireland, 1969.
- *Contemplative Prayer*, Herder and Herder, 1969.
- and John Howard Griffin, *A Hidden Wholeness*, Houghton Mifflin, Boston, 1970.

Silence in Heaven, text by Thomas Merton, The Studio Publications, 1956.

Edward Rice, *The man in the Sycamore tree – The good times and hard life of Thomas Merton*, Image Book, New York, 1970.

Patrick Hart, *Thomas Merton–Monk*, Sheed and Ward, Inc. New York, 1974.

Fernand Lelotte, *Convertis du XXe siècle*, Paris, Casterman, 1953 I. vol.

Robert Kothen, Thomas Merton 135–150.

Sántha Máté, *Thomas Merton munkássága*, Szolgálat, 13. sz.

Részletek a *Szemlélődés Magvaiból*, uo.

The Asian Journal of Thomas Merton, A New Direction Book, New York, 1973.

«KÖVESS ENGEM!»

– BOGNER MÁRIA MARGIT –

Ha élne, most volna hetvenéves. De már negyvenkét éve halott ez a fiatal délvidéki lány, akit egy időben úgy emlegettek, mint a magyar Kis Terézt. Halála után, 1933-tól, valóságos sajtóhadjárat kezdődik boldoggáavatásának megindításáért. Ha a korabeli újságokat lapozzuk, a gazdasági és politikai élet – később a háború – eseményeiről hírt adó cikkek mellett gyakran találkozunk az ő nevével is. Ezek az írások rendszerint erényeit méltatják, csodás imameghallgatásokról számolnak be. Sőt, tisztelői *Margitvirágok* címmel negyedéves újságot adnak ki. Jámbor füzetek, képecskék, versek, dalok, emlékbélyegek, sokszorosított fényképei állnak csatasorba, csodák leírásai sorakoznak az illetékes hatóságok előtt, hogy Mária Margit «az oltárra kerüljön». Lelkiatyja (1) megírja életrajzát; rövi-

(1) P. Csávossy Elemér SJ (1883–1972) 1921. január 24-én érkezik Jugoszláviába, hogy 1911-ben elhunyt édesapjától örökölt ingatlanát értékesítse. Nagybecskereken papi szolgálatban töltött éveit élete legkedvesebb emlékei közé sorolta. A város plébánosa látja vendégül és foglalkoztatja kápláni minőségben. 1923 őszétől Rodich Ráfáel apostoli kormányzó (később belgrádi püspök) mellett dolgozik. Ezekben az években bejárja a Bánság és Bácska német- és magyarlakta területeit, sok lelkigyakorlatot tart. Így ismerkedik meg Nagybecskereken a Bogner családdal is. 1924 szeptemberében tér vissza délvidéki útjáról; néhány nap múlva megválasztják a magyar rendtartomány elöljárójává. Hároméves kormányzásának idejére esik a magyar tartomány kínai missziójának megerősödése, a Manréza létesítése valamint a vizitáció magyarországi megtelepítése. 1927–1935 között tanár, lelkipásztor, prefektus majd rektor Kalocsán. Az 1935–1939-es években szociológiát tanít a szegedi szemináriumban. Három kassai év után ismét Szegeden találjuk; ez a korszak irodalmi működésének fénykora. (A Széchenyi Könyvtár 78 kartoték-lapon őrzi műveinek jegyzékét.) 1949-ben ismét megválasztják tartományfőnöknek. 1952-től négy évet börtönben tölt. 1961-ben visszavonul a pannonhalmi szociális otthonba. 1972. október 22-én hal meg nyolcvankilenc éves korában.

desen több kiadás fogy el. Ez a hiteles tapasztalatokon alapuló könyv lelki bestseller lesz és marad jó néhány évig. A meginduló hivatalos eljárás szép reményekkel kecsegtet, a háborús szegénység ellenére is gyűlik rá a szükséges anyagi fedezet. Aztán – 1944 körül – szükség-szerűen elül a lelkesedés, leállnak a hivatalos eljárások (2). A « magyar Kis Teréz » nemcsak hogy nem kerül oltárra, de ma már alig vannak, akik emlékeznek rá (3). A jámbor feliratú képecskék elrongyolódtak, a fekete ruhába és rács mögé bújt apácák életstílusa átalakult, még hiteles értékeik is devalválódtak az utolsó három évtized történelemfordulójában. A zsinat utáni, felnőtté váló keresztény teológiai kézikönyveket forgat, a Szentírást tanulmányozza; nem akar közvetítőket, maga építi személyes kapcsolatát Krisztussal: Vele feszül a jelen világ megváltásának. Látszólagos végleteket hoz szintézisbe: a szemlélődő imát és a társadalmi igazságosságért folytatott küzdelmet, a hit-tudományt és az éhség elleni harcot . . . Baráti szeretettel nyújt kezét azoknak, akik más hitet vallanak, vagy akik azt állítják, hogy az emberen kívül semmiben sem hisznek. Tudja: mivel hisz, még nem szükségképpen jobb annál, aki « hitetlen ». A ma kereszténye a lényegre megy mindenben: legyen az a filozófia, liturgia vagy exegézis. Nem túri a múlt sallangjait, elveti a jámbor szólamokat, a kenetességet; csak azoknak ad hitelt, akiknek élete abszolút értékekről tesz tanúságot.

Mária Margit « eltűnése » szinte természetes jelenség, helyesebben szükségszerű. Szétfoslott a csodaváró és gyorsan csodát-látó közhangulat; leálltak a boldoggáavatására irányuló lépések. És főképp el-telt négy évtized. Talán-talán elérkezett az az idő, amikor már nem befolyásol minket az a kép, amelyet kora festett róla, sem az az elő-ítélet, amely bennünk alakult ki a « szenteknek kikiáltott tündőbajos apácák » iránt!

(2) Boldoggáavatásának ügye – az anyagi eszközök hiánya miatt – egyelőre ma is áll.

(3) Egy húszéves egyetemista lány ennyit tud Bogner Mária Margitról: « Bogner Mária Margit . . . ? Van valami ilyen cím: 'Híd (sic!) a Duna fölött', s a többi . . . egykori lelki atyja talán még ma is él Makón (nem biztos!) . . . Vizitáriánus (sic!) nővér volt és állítólag arról híres, hogy nem csinált 'semmit', ezen a semmin értve azt a maximális 'mindenséget', amire mi annyira kép-telenek vagyunk . . . ».

Jean-François Six, aki 1978-ig bezárólag a Nemhivők vatikáni Titkárságának konzultora és a Titkárság francia szervezetének vezetője volt, Lisieux-i Terézről írt kétkötetes monográfiájában olyan « mítosztalanítást » végzett Kis Teréz alakja körül, hogy abból Teréz épkézláb emberként került ki; olyan emberként, mint bármelyikünk, és olyan szentként, aki hitelesen tanúsít valamit . . . Nevezetesen azt, hogy Isten szeretet, hogy szeretetében egészen odaadja Magát annak az önmagát végtelenül túlhaladó teremtménynek, aki egészen Neki adja magát, Aki egész lényével viszontszereti Őt.

Mi nem vállalkozhatunk ilyen alapos, elemző, forráskutatásokra épülő és pszichológiai bravúrokat felmutató összegezésre. Nem akarjuk feltámasztani Bogner Etelkát, még kevésbé kívánunk modern stílusú tűzharcot kezdeni « földi megdicsőüléséért ». Szándékunk semmiképp sem ez. Mindössze arra teszünk kísérletet, hogy a rendelkezésünkre álló források alapján vázlatos portrét rajzoljunk róla, és közöljük *Naplójának* teljes szövegét. Ezek után az olvasó majd eldöntheti: Van-e ma valami mondanivalója számunkra ennek a fiatalon elhunyt, szerető szívű nőnek? Csak kortársai szemében volt « szent », avagy túlnőve korán, örök üzenetet közvetít? Van-e annyi sugártartalma, hogy átvilágít a korszakváltó évtizedek tömény közegén?

*

« Nyílegyenesen akarok az életszentségre törekedni; s oda leggyorsabban a szeretet szárnyain juthatok el ».

(Bogner Etelka)

I. Gyermekek

Bogner Etelka 1905. december 15-én született a háború előtti Torontál vármegye Melence nevű községében. Mivel a görögkeleti lakosú helységben nincs katolikus templom, két nap múlva Német-Elemérre viszik; a keresztségben az Etelka, Mária, Anna nevet kapja. Az apa, Bogner János, községi jegyző. Az anya, Schiller Etelka, nagy szeretettel neveli a férje első házasságából származó két fiút, ő maga négy gyermeknek ad életet. Etus a legidősebb. Apró természetű, örökmozgó, örökvidám kislány. 1912-ben kezdi meg tanulmányait a

torontál-tordai elemi iskolában; 1906-ban ugyanis ide helyezik Bogner János adóügyi jegyzőt. 1914 őszén súlyos vörhenyen esnek át a gyermekek, Etus kishúga meghal. Úgy látszik, rajta semmi nyomot nem hagy a betegség, csak mintha néha fáradékonyabb volna . . . 1915. április 11-én boldogan járul az első szentáldozáshoz. Néhány hónap múlva azonban aggasztó tünetek jelentkeznek, fáj a jobb lába, térdét nem tudja hajlítani. Az orvos csípőcsontgyulladását állapít meg. Tíz hónapig nyújtott lábbal fekszik, kifeszített beteg lábát három kilós homokzsák húzza. Így végzi az elemi iskola negyedik osztályát, sikeresen le is vizsgázik. Vidám természete most sem hagyja cserben, kézimunkázik, énekelget, olvas, pajtásai is gyakran látogatják. De azért lassan telnek ezek a hónapok . . . Etus alig várja, hogy ismét társai között ugráljon. Négy hónapig gipszet visel, utána is csak géppel tud járni. A betegség hét évig tart. Jobb lába egész életére merev marad.

1915. október 17-én súlyos gyász éri a Bogner családot: meghal az édesapa. Anyagi gondok szakadnak a családfenntartóvá lett édesanyára. Etus úgy segít, ahogy tud: a háztartásban, két kisebb öccse mellett. S főképp napsugaras szeretetével próbálja vigasztalni édesanyját. 1918-ban Nagybecskerekre költöznek. Etus itt kezdi meg a polgárit a Miasszonyunkról nevezett iskolanővérek iskolájában. Elvégzi a négy osztályt és egy kereskedelmi szaktanfolyamot. A kamasz Etus, merev lába ellenére, a legélénkebb diákok közé tartozik. Nem különösebben vallásos, előfordul, hogy a diákmise alatt megbeszélik a napi eseményeket . . . Ilyenkor jön a szidás, a különböző formába öltöztetett megrovások. Megtörténik, hogy Etust hiába várja az ebéddel édesanyja. Ilyenkor tudja: « Etyóka » ismét valami rossz fát tett a tűzre és bezárták. A később kiderített okok között ilyen bűntények szerepelnek: Etus cigarettázott . . . Etus legyekre vadászott: tíz légyért ugyanis egy gyufaszál járt, tíz gyufaszálért meg egy cigaretta . . . Etus felírta a táblára, hogy « ma elmarad a francia óra », s a jó nővér üres osztálytermet talált . . . Etus rendetlenkedett az énekórán: az utolsó padba ült, és egész órán át szórakoztatta a nevetéstől fulladozó társait . . . Etus eljegyzési kártyákat gyártott, és berakta társai padjába . . . Etus megint tanárait utánozta, és ezzel megbontotta a feyelmet . . . Etus izgatott, sztrájkot szervezett . . . stb.

Mégis mindenki szereti, haragos osztályfőnöke is hamar megbékül. Tudják róla, hogy félárva, hogy otthon nehezen élnek. Etus néha mégis nagyobb karéj kenyeret hoz tízóráira, hogy legyen mit meg-

osztania a még szegényebbekkel. Rendszerint virággal állít be az iskolába, s egy huncut mosollyal feledteti, hogy előző nap valami csínytet követett el. Hazafelé meg fűszállal addig csiklandozza az alvó kertész arcát, míg az nagy prüszögéssel fel nem ébred . . . Akkor gyorsan meglép, és megpróbál versenyt futni kedvenc kutyájával . . . Otthon hosszasan meséli a napi szenzációkat, és akkor boldog, amikor mindenki nevet. Édesanyja csak napsugarának hívja.

1923. június 1-én a belgrádi apostoli nuncius, Mgr. Pelegrinetti bérálja meg. A Szentlélek veszi hatalmába a tizennyolc éves fiatal lány lelkét, hogy előkészítse a kegyelem csodáját: Bogner Etelka megtérését. Ekkor hangzik majd fel szívében a hívás: «Jöjj, kövess engem!»

II. A konvertita

1924-től Etus buzgó tagja az Imaapostolságnak, lelkiélete rendszereesebbé válik. Többet imádkozik, állandó gyóntatót választ, teljes odaadással végzi a zárdában szokásos diáklelkigyakorlatot. Emellett szívesen jár társaságba, szeret szépen öltözködni, szeret szórakozni. Nem hiányzik belőle a hiúság, a tetszenivágyás; néha felületes, természeténél fogva feledékeny, így sok bosszúságot okoz másoknak, gyakran önfejjű.

Naplójában 1925. július 7-én ír megtéréséről, amely az év elején történhetett. Lelkében valami kimondhatatlan megérintésbe, mert bánattól és szeretettől megindultan így köszöni meg lelkiatyjának a lelkigyakorlatot: «*Soha többé nem követek el bocsánatos bűnt!*» Etus visszavonhatatlan Igent válaszol a «Jöjj, kövess engem» meghívásra, elindul a hősök útján.

Két örök és egy ideiglenes fogadalmat tesz: örökös tisztaságot fogad; arra kötelezi magát, hogy utolsó leheletéig küzdeni fog a tökéletességért; mindenben azt teszi, ami Jézusnak j o b b a n t e t s z i k . Ezt a harmadik fogadalmát majd csak 1926. május 18-án teszi le örökre. Jelszót is választ, amely későbbi életének összefoglaló mottója is lehet: *Semper fidelis*, Mindig hűségesen. 1925. augusztus 15-én, a kegyelem indítására, «lassú vértanúságra» ajánlja fel egész életét. Még mielőtt a friss megtérők túlzásaiba esne, egy véletlen folytán Lisieux új Szentjének önéletrajza jut a kezébe. Etus hajlamos arra, hogy szélsőségesen bánkódjék megtérése előtti bűnei miatt, és indokolatlanul

szigorú ítéletet mondjon magáról. Teréz élete most a « kis út » felé irányítja. Bizalma megnövekszik, szeretete fellobban, biztos ösvényen érzi magát. Lelki életének középpontja az eucharisztikus Jézus lesz. Szeretne meggyógyulni, hogy szerzetes lehessen; hosszú és nehéz küzdelmébe kerül, hogy elfogadja fizikai gyengeségét, amely leküzdhetetlen akadályt jelent akár álmai netovábbjáról, a kármelről, akár más intézményről legyen is szó. De fogadalma értelmében nemcsak vállal minden áldozatot, hanem szorosán magához is ölel minden keresztet. Egyet kér csak: erőt.

A nyári hónapokat rendszerint Zsidópusztán töltik. Itt Etusnak még az Oltáriszentséget is nélkülöznie kell. Hosszú órákat tölt imában, mindenkitől félrehúzódva elmélkedik. Esténként gondolatban a tabernákulum előtt időzik, alig tudja csillapítani vágyódó, szerető szívét.

1926 a megpróbáltatások éve. Nagy kísértések szakadnak rá, úgy érzi, a reménytelenség és a kétségbeesés mezsgyéjére jutott. *Naplójában* nem részletezi a kísértések mibenlétét, csak ennyit ír: nem volt olyan oldal és olyan mód, amelyről és ahogyan a gonosz lélek ne támadta volna. Aztán bénító fáradtság vesz erőt rajta . . . Ilyen állapotban teszi meg hősieles felajánlását a Szent Szűznek a tökéletes Mária-tisztelet szellemében. Május 18-án örökre megfogadja, hogy a keresztet átölelve Jézus után megy, hogy kerülve a legkisebb tökéletlenséget mindig azt teszi, ami Neki t e t s z i k . És hamarosan újabb tanújelét kell adnia szeretetének . . .

Édesanyja panasszal fordul Etus lelkiatyjához: lánya csak a lelkiekkel törődik, pedig a jövőjére kellene gondolnia. Hiszen szegények, Etusnak magának kell majd gondoskodnia megélhetéséről; testi fogyatékosága miatt úgy sincs semmi reménye arra, hogy szerzetes legyen. P. Csávossy, aki már több éve ismeri Etust, biztos a hivatásában. Megkísérli tehát a lehetetlent. Beajánlja a pesti angolkisasszonyokhoz. Etus boldogan, nagy reményekkel utazik fel október közepén Pestre. Bemutatkozik; a főnöknő első benyomásai igen kedvezőek, az orvos véleménye azonban lesújtó. Nem javasolja a felvételt: Bogner Etelka ezzel az egészséggel néhány hónapon belül kidőlné. Etus hazatér és később bevallja: szenvedése szinte elviselhetetlen volt. De szeret és ezért most is hűséges. Szinte megbűvölten megy Jézus után, megéli a nagy istenszeretők tapasztalatát: minél közelebb kerül Krisztushoz, annál szenvedélyesebben vágyódik Utána. Szervenadni is

csak azért akar – és ebben nincs hiány –, hogy közelebb kerüljön Jézushoz. Vágyai túlcsapnak az emberi lét korlátain: szeretne meghalni, hogy akadály nélkül Jézusé lehessen.

1927 elején megbetegszik. A spanyolnátha és az ezt követő mellhártyagyulladás annyira legyengíti, hogy ismét Zsidópusztára «inter-nálják», hadd szedje össze magát egy kicsit. Etusnak jót tesz a levegő-változás, vidámabb, mint valaha. Remél a reménytelenség ellenére; Jób imáját ismételgeti: «*Ha szinte megöl is, Őbenne remélek!*» És az Énekek Énekének szavait: «*Vonj Magadhoz . . . Százszor is elmondom egy nap*». Mikor Zsidópusztáról visszatér, megkapja az értesítést, hogy beléphet a thurnfeldi vizitációs kolostorba.

1927. augusztus 6-án vesz búcsút a szülői háztól, amelyet soha többé nem lát viszont. Az elszakadás fájdalma kettős, mivel hazáját is el kell hagynia, más nyelvet kell majd beszélnie. (Soha nem tanult meg jól németül.) Társával megáll Budapesten, Bécsben. Édesanyjának hosszú levélben számol be az út tapasztalatairól. Augusztus 10-én ér Thurnfeldbe, este fél kilenckor vonul be új otthonába.

III. Mária Margit vizitációs nővér

A Szűz Mária látogatásáról nevezett női szerzetesrend alapítónője Chantal Szent Franciska. Amikor férje, Chantal báró, 1601-ben vadászszerencsétlenség áldozata lesz, az özvegy négy gyermeke nevelésének és a felebaráti szeretet gyakorlásának szenteli életét. Szalézi Szent Ferenc lesz lelkivezetője. Eszményi barátságuk Isten lángoló szeretetéből források. Franciska, elhagyva gyermekeit, 1610-ben alapítja meg Annecyben azt a kis közösséget, amelynek tagjai a rászorulókat, a betegeket látogatják. Később a nevelés területén is tevékenykednek. Szemlélődő életet élnek, de a kor szokásaival ellentétben a tevékeny felebaráti szeretetet is gyakorolják. A XVII. század azonban még nem ért meg erre a szintézisre; Chantal Szent Franciskának a Szent Szűz látogatását utánzó leányai kolostorba szorulnak, rács mögé kerülnek, szemlélődő renddé alakulnak. Azonban továbbra is megtartják a tevékeny apostolkodás néhány területét, elsősorban a nevelést.

A vizitációs apácák életmódja Szalézi Szent Ferenc kiegyensúlyozott bölcsességét, szelíd mértéktartását tükrözi. Hiányzik a szemlé-

lódó rendekre általában jellemző nagy külső szigor, a kemény vezetések. A vizitációs apácának a szív vértanúságát kell megélnie, a napi élet kis áldozataiban kell törekednie a tökéletes Isten-szeretetre. Mert ez a rend egyetlen és legfőbb célja: Isten szeretete.

Chantal Franciska leánya, Alacoque Mária Margit kapja alig néhány évtizeddel az alapítás után a Szent Szívről szóló magánkinyilatkoztatásokat: vallomást az Istenember visszafojthatatlan szeretetvágyáról . . . Alacoque Szent Margit mély alázata, hősiességszeretete és odaadó testvéri szeretete egy másik nagy Szent Szív-tisztelő vezetésével bontakozik ki: a jezsuita boldog de la Colombière Kolos igazítja el kételyeiben és ad neki szárnyakat az önátadó szeretet útján.

Étus, jezsuita lelkivezetője révén, már régóta tiszteli és szereti Boldog de la Colombière-t, beöltözésekor pedig Mária Margit nevét fogja megkapni. Úgy tűnik, a vizitációt egyenesen neki találták ki, legalábbis ő ezt hiszi, annyira otthon érzi magát ebben az atmoszférában. – De térjünk vissza a tiroli Thurnfeldbe, kövessük tovább Bogner Etelka életét.

Édesanyjának siet beszámolni új életéről:

« . . . Reggel ötkor van felkelés, akkor kerepelnek. Fél hatkor van első szentmise, de első napokban nem engedtek még oly korán felkelni. Este is már 8 előtt ágyba kergetnek, a többiek 9-ig vannak fenn. A második szent misében áldozunk 7 órákor. Utána reggeli egy nagy csésze kávé, friss kalács, 10 órákor ebéd, de annyi, hogy már a második tál étel után majd szétpukkadunk. Rémmel sok mindenfélét kapunk mindig. Háromnegyed 3-kor uzsonna, utána a kóruson ima, ja evések után mindig a kertbe megyünk jó 10 percre. Akkor közös munka, üdülés, beszélgetés, melyből mi is jól kivesszük a részünket . . . 6-kor vacsora. Megint fülig tömnek, hogy úgy szuszogunk, mint egy kis guci. Megint együtt a Gemeinde, utána minket lefektetnek, ők meg még 9-ig fenn vannak, imádkoznak dolgoznak. Ja, 5-kor megint a kóruson vagyunk háromnegyed 6-ig. Meséket alszunk, csodás balzsamos a levegő, oly szép a kertünk, fél óráig mehetünk előre, mire a végére érünk. Nagy kőfal veszi körül, sok gyümölcsfa, virág, üvegház, az orrunk előtt az Alpok merednek égnek, a Salzburg csupa erdővel. A másik oldalon egy fenyővel borított hegy. A kertünkben is van sok fenyő, s keresztülfolyik rajta egy rém sebes kis patak . . . Mamsikám, légy nyugodt, nagyon-nagyon boldog vagyok . . . valami nagy nyuga-

lom és boldogság tölt el. Hisz egy fedél alatt lakunk az Úr Jézussal s egész az Övé vagyunk . . . »

Első levelei csupa boldogságról árulkodnak, Naplója azonban feltünteti, hogy a keresztek most sem hiányoznak . . . Válasza ismét a feltétel nélküli, szerető Igen. «*Add meg a kegyelmet nekem, hogy egész életem olyan legyen, amilyennek Te látni akarod. Fogadd el egészen a szeretet kis égő áldozatának egyházunk papjaiért és a missziókért*». Ő maga ritkábban ír, de kéri, hogy neki írjanak sokat és hosszasan . . . Küszködik a honvágygal . . . De vidám, mosolygós mindig. Egy kis kaland leírásával Édesanyját is meg akarja nevetetni:

«Tegnap este egynegyed 10 óra körül minden csendes a zárdában. Egyszer csak gyermeked feláll az ágyában és a mennyezet mögött fenn a falon a sötétben diadalmasan ragad meg egy kis kampót s vígan kezdi cibálni. Tudniüllik estefelé mesélte Soeur Caroline Marie, hogy az ő és a mi cellánkat egy kicsi kis harang köti össze. Hát én azt akartam kipróbálni s gondoltam egy kis üdvözet is egyúttal Soeur Caroline Marie-nak. De jaj másképp történt. Pont alattunk van a főnöknő-anya szobája, a harangozást nem hallotta, mert az első csendülés után S. C. M. lefogta a harangot, s hiába próbáltam, nem szólt többé. De szerencsétlenségemre egy pár hatalmasat kopogtam a falon, amire választ is kaptam. Oly igen nagyon örültem neki. Mint ki jól végezte dolgát, visszafeküdtem. De óh rémület, egyszerre lépések, hangok, nyílik a cella ajtaja s a főnöknő-anya jelent meg. Majdnem sóbálvánnyá váltam. Egész komoly hangon kérdezte, hogy mi csináltuk a lármát, az egész ház nyugtalan s újra eltűnt. Na jól kinézünk. Másnap reggel robogtunk hozzá, mesélte, hogy hallott kopogni s visszakopogott, azt hitte szomszédja van tán rosszul, felöltözött, azt felverte, akkor rohant a második emeletre, ott S. C. M.-et a harangot szorongatva találta s onnan robogott hozzánk. Szerencsére rengeteget nevettek rajta s nem vette komolyan, azt mondja a ,Spitzbub' ütött ki rajtam . . . »

Büszkén ír arról, hogy pápai klauzúras rendben él, ismerkedik az alapítók szellemével. Októberben tartja első nyolcnapos lelkigyakorlatát; naplófeljegyzései csak sejtetik a lelkében végbement változásokat. «*Jézusom, ezt a 8 napot nem tudom leírni, ez kettőnké volt egészen . . . »* Haza ujjongó levél indul; a *Napló* Etelkája rajongó sorokat

ír a Jézussal töltött lelki magány boldogságáról, ajánlja mindenkinek, a *Levelek* Etusa pedig azzal dicsekszik, hogy nyolc napig hallgatott, s ha hiszik róla, ha nem, «*ő tud hallgatni!*» A *Napló* és a *Levelek* látszólagos kétszólamúsága először meglepi az olvasót, de aztán kezdi megsejteni Bogner Etelka kegyelemben átalakuló sokszínű egyéniségének gazdagságát.

1927. november 11-én kelt levélben így köszönti fel édesanyját:

«*. . . 15-én van születésnapod, Mamám, a jó Isten áldjon meg s hálálja meg neked a te önfeláldozó szeretetedet s jóságodat. Adjon neked egy nagyon boldog, csendes, nyugodt, gondtalan életet s egyszer majd egy még boldogabb találkozást mindannyiunknak a mi örök hazánkban. Anyácskám én többet nem tudok Ótőle kérni számodra . . .*» Saját születésnapját is megünnepli: «*. . . a te drága hosszú leveled épp születésnapom előestéjén jött meg. Úgy örültem, ahogy az egyik a másik után jött meg s gondoltatok mind rám. 14-én este a főnöknő-anya nyakoncáspett a folyosón s a hivatalos szobába vitt. Hirtelen átfutottam bűneim lajstromát, hogy tájékozódjam, vajjon mi is jön, s bent átölelt s végtelen szeretettel gratulált születésnapomra. Mondta, imádkozik Érted is . . .*» Életükre vonatkozóan kedvesen gyakorol önkritikát: «*. . . a szent estét folytatom . . . Háromnegyed tízkor a kórusra mentünk az esti zsolozsmát énekelni, fél 12-ig tartott, akkor elméledés fél óra. 12 előtt pár perccel anyánkkal mi ketten felmentünk az oratóriumba a templomot megnézni. Igazán csodaszép volt rengeteg gyertyával. Azonban csak pár szál ember volt bent, de így van ez a vizitáció s a kármelitáknál is, mert nem szeretnek hozzánk jönni, a hideg rázza őket, ha hallják a zsolozsmát énekelni. Hát ez éppen nem hízelgő sem reánk, sem a kármelitákra nézve . . .*»

Az 1927-ben írt utolsó levelének utóiratában keresztlevelét kéri, aztán így búcsúzik: «*Ólel Jézus Szent Szívében Sr. E. Jaj, olyan boldog vagyok!*» Új hivatalt kap január 1-től: «*Én most a habitvarrodában vagyok, s képzeld a házi harangot kaptam meg. Naponta 16-szor kell rém pontosan harangozni, én, aki az utolsó pillanatban rohantam mindenhová. Már kétszer az össz-nővéreket szalasztottam avval, hogy későn harangoztam . . .*» A levél befejezése: «*Most mértem magam, 47 kg vagyok!!! Csók szeretettel Jézus Szent Szívében. Sr. Etelka*».

Újoncévének megkezdésére úgy készül, mint esküvőjére: «*Halál-félelmet álltunk ki a szavazások alatt, míg végre jöttek a hírrel, hogy menjünk a káptalan terembe, hol ünnepélyesen felvettek . . . Anyácskám, még rövid pár hét s a kis Etyó nem létezik többé, eltűnik örökre . . . Anyácskám, most értem át igazán mindazt, amit Kis Szent Teréz mondott: 'Ezt nem lehet leírni, ezt át kell élni!' lázasan számoljuk már a napokat . . . Úturalót egy nagy rúd szalámit hozz, hogy miért, sejtéd . . . »*

Április 10-én kapja meg a rendi ruhát és vele a Mária Margit nevet. «*Biztos vagyok, hogy a jó Isten már több boldogságot nem adhatna, mert hisz mindent nekem adott, minden az enyém, mert Jézus szeretete az enyém . . . »* Leveleiben mindig végigkérdezi az egész rokonságot, mindenkit számontart, mindenkiért aggódik. Komoly «*pénzgondjai*» vannak; régi terv szerint Magyarországon is megtelepítik a vizitációt. Egy kastély megvételéről van szó, de az anyagi fedezet még hiányzik. Mozgósítja a család pénzügyi szakértőit és szívdobogva várja a válaszukat. «*. . . Nem tudom, olyan gondban vagyok miatta, olyan nehéz a szívem. No de azért bízunk a Szent Szívben, Ő nem hagy el minket, csak látni akarja, milyen erősen tudunk benne bízni . . . Ugye Mamsikám te még minden nap szentáldozáshoz? . . . Viktort is üdvözlöm. Kérje P. Colombière-t a szeme gyógyulásáért. Én is megteszem*».

A kis csapat augusztus 2-án hagyja el Thurnfeldet, 4-én reggel ér Pestre, ugyanaz nap este pedig Érdre. Az új érdi zárda felavatása előtt ismét nyolcnapos lelkigyakorlatot tart a kis közösség. A *Napló* jelzészerű feljegyzései valami belső bizonyosságról árulkodnak: «*Valahogy úgy érzem, közeleg életem hajnala . . . tudod, húsvét hajnala, amikor a nevemen szólítasz: Mária!*» Az installáció szertartásáról megint hosszú levélben számol be: «*Minden virágba, fehérbe, tömjénillatba borítva, s sejtethed, hogy a mi szívünk s lelkünk is fehér tűzben égett. Shvoy püspök úrban azt hiszem, megtaláltuk azt az igazi atyát, amilyent Szalézi Szent Ferenc az ő leányainak kíván . . . Ma bontottuk fel a Tónitól kapott csokoládét. Egész elrémültem, mekkora doboz s milyen finom; csak most látom és vágyakozva sóhajtottam, inkább egy pár söprút vagy kis munkakosarakat kaptam volna, annak jobban örültem volna . . . »* A Szentatya (XI. Piusz) táviratban küldi áldását, a pápai nuncius, Angelo Rotta pedig személyes látogatásával örvendezteti meg az új közösséget. Az épület egy része nevelőintézet

lesz, ahol Mária Margit is tanítani fog. Kéri otthonról a gyorsírás könyvét, a francia füzeteit. Egyelőre még a sekrestyében dolgozik: « . . . *nem remélt boldogság. Olyan sokat lehetek most a tabernákulum közelében. Olyan jó az Úr Jézus!* »

Keményen dolgoznak reggeltől estig. Lába egyszer fölmondja a szolgálatot, de erről már csak ilyen formában tudósítja a családot: « . . . *Ami az evést illeti, még te is meg lennél velem elégedve, annyit eszek. Egész komolyan megtértem. A térdem teljesen rendben van, két napja újra vígan térdelek reá . . . Hogy vagytok mind? . . . Mi nagyon vígan és nagyon jól vagyunk* ». « . . . *Olyan jó az Úr Jézus, mamám, soha nem szerethetjük Őt eléggé!* »

Így érkezik el 1928 ádventje. *Napló*ájában erősödik a sejtés: « *Szűz Anyám, tedd kezedet szívemre, ugye érzed, mi van benne? Ez a szegény kis szerszám fizikailag lehetetlen, hogy sokáig kibírja. Szűz Anyám, Veled várom Őt . . .* » Karácsonykor hosszú levélben igyekszik megosztani boldogságát, a kiterjedt család és ismeretségi kör minden tagjának van valami mondanivalója. Januárban és februárban sok a beteg a házban: eldicsekszik 36,1 fokos « lázával » és azzal, hogy rajta kívül csak még egy nővér állta a sarat: « . . . *én nagyon jól vagyok, s ha lehet, minden nappal boldogabb . . . 22 fokos hideg is volt és a mi, Üvegpalatánkban' az 5 és fél méteres nagy ablakokkal bizony, hűvös' volt nálunk. Én stramm vagyok!* »

A *Napló* « belső szólama » más dallamot énekel. 1929. január 29-én meghozza élete legnagyobb áldozatát: felajánlja magát hosszú életre . . . (1) Ui. engedelmességből azt kell kérnie, hogy Isten mérsékelje lelkében szeretetének érezhető tüzét, mert már nem tudja elviselni. Mária Margit elfogadja a halasztást, hiszen mindenre ígent mond. De valami olyan állapotba kerül, amit már nem tud és nem is akar megérteni: « *Mintha nem élnék többé . . . mintha az én haldokolna; elvág-tad az utolsó fonalat. Már sehogy se ismerem ki magam, mi van velem.* »

Így készül első fogadalmára. Újonctársa betegeskedik, s amikor végre alaposan megvizsgálják, előrehaladott tüdőbaj a diagnózis! Egy

(1) Lásd a *Napló* szövegét.

jó éve élnek egymás mellett, Mária Margitnak nagy fájdalom a távo-
zása. Nyolcnapos lelkigyakorlatot kezd, közben egyszer felkeresi
édesanyját: «1929. V. 12. Édes jó Mamám! Ötödik napja vagyok
lelkigyakorlatban. Egyedül Ővele. Még három nap s egészen az Ővé
vagyok. P. de la Colombière azt mondja: a fogadalom egy neme a
halálnak. Minden kapcsot, minden köteléket összetép, ami önma-
gunkhoz és a teremtményekhez fűz. Én is érzem ennek a
m i s z t i k u s h a l á l n a k lehelletét. Óh hogy ujjong a lélek, minden
bilincse lehull, szabadon szárnyalhat célja felé. Megszűnik a természe-
tes élet, hogy egy természetfeletti vegye kezdetét. Mamám és én ér-
zem, hogy ebben az új életben a túlvilág levegőjéből is van valami.
Édes jó Mamám, lehet, hogy te nem érted ezt meg, de nem tudok más-
képpen írni. Túlságosan csordultig van a szívem s a lelkem Ővele.
Ugye Mamám, a Szent Szívnek lesz a hálaadó szentmise, ugyanakkor
talán éppen, mint Érden az arany paténán egy kicsiny fehér ostyával az
én kis életem ajánlja fel pater Neki áldozatul és utána már mondha-
tom, Jézus én mindent Neked adtam, már semmim sincsen, kevesebb,
mint az utolsó koldusnak, kinek a szabadakarata mégis tulajdona.
Mondd, tudnánk mi ennyi jóságért és szeretetért valaha is hálát adni
az Úr Jézusnak? Most még egy pillantás drága jó Mamám, telve szere-
tettel és hálával irántad a múltba, gyermek éveim, betegségeim,
tanulási (1), bakfiskorom, 21 év a te szerető, jóságos, önmegfeledkező,
odaadó, oltalmazó, segítségre mindig kész szeretetedről tanúskodik.
Mamám, ezt neked mind megköszönni, meghálálni csak a jó Isten
képes egyedül. És még egyszer kérlek, bocsásd meg azt a sok gondot,
bosszúságot, szomorúságot, bánatot és megbántást, amit neked okoz-
tam . . . Isten veletek, 16-ra még egy áldást kér tőled és nagyon sok
szeretettel ölel benneteket a te boldog kis leányod Jézus Szentséges
Szívében Mária Margit nővér».

Május 16-án írja utolsó hosszabb naplófeljegyzését. Utolsó lehele-
téig hű akar lenni négy fogadalmához. «Szentté kell lennem!»
A következő három év, örökfogadalmáig, ennek az egyetlen feltétel-
nek teljesedése.

(1) ti. éveim.

Gyönyörű levélben számol be a szertartásról, amelyen családja nem vehetett részt. Reálisabb, mint valaha: örül, hogy nem tortát kapott, hanem egy doboz kockacukrot, ami olcsóbb és hasznosabb. Örömmel újságolja, hogy új helyen rendezkedtek be: «*Képzeld, csak egy fal választ el bennünket Tőle!*»

Kis jelet rajzol a falra, amelynek túloldalán a tabernákulum van. «*Kicsi mamám, megint a régi nóta jön. De én már másképp nem tudok. Olyan teli van a szívem-lelkem veled. Mamám, ha te csak távolról is sejteni tudnád, hogy kislányod milyen nagyon boldog!*» És ezek a boldogság-tudósítások ismétlődnek valamennyi levelében. «*Mamám, ha csak egy kicsit megmutathatnám neked azt a nagy földöntúli boldogságot, amivel az én kicsi szívem mindig oly teli van. Így ugye nem lehet csodálkozni, ha minduntalan kitör belőlem az ujjongás s akkora lármát csapok, hogy zeng bele a ház. Még a gyermekeinken is túlteszek. Azt állítják a rosszakaratú nyelvek – pedig ez nagy szó, mert 10 drb. rettentő növendékünk van. Nagyon helyes jó, vidám bakfisok. Képzeld, én gyorsírást tanítok. Ha, még egy újság. Konyhamesternői méltóságra emelkedtem pár hét alatt. No csak ne rémüldözz. Nem is vagyok olyan rém ügyetlen, még különösebb nagy bakot nem löttem.»*

Egy jó hónap múlva visszatér «magas hivatalára»: «*Képzeld tiszt. anyánk lesújtó véleményét az én konyhamesterségemről. Azt állítja, hogy fukar vagyok. De ez nincs így. Igaz, nehéz 26 emberről gondoskodni, és még hozzá csak egy tehenünk van, amely a tejadással igazán fukar, bizony sóhajtozok néha még egy tehénért. De azért mégis olyan szép szegénynek lenni, mint a Szent Család. Önekik még kevesebb volt. Nekünk meg igazán elégünk van. Én is megtértem, hizom, te is meg lennél elégedve, annyit eszem. A gyorsírás is vígan megy a gyerekeimmel, akik azonban nagyobbak, mint én.»*

Az 1930-as év első levelében megint csak a régi nóta zeng: «*Úgy szeretném, Mamám, ha csak egy kicsit bekukkanthatnál az én kis szívembe, olyan tele van Ővele, úgy zeng-bong benne egy nagy, szinte túlvilági boldogság. Lásd, már megint itt vagyok; a refrén a leveleimben. De hidd el, szinte önkéntelenül robban ki belőlem, hisz hogy naponta hányszor ujjong fel bennem ez a boldogság, csak Ő tudja egyedül. Hűséges szeretettel gondolok az én keresztfiamra. Lacikám, gondoldj sokat reá, hogy Jézuska valóságban már jövőre hozzád jön, képzeld, az Ő Szíve a te kis szíveden fog dobogni, és ha nagyon sze-*

reted Őt és jó vagy, akkor mindig is ott marad.» Két sorral lejjebb: «Nem tudnátok valakit, aki másfél millió dinárt ajándékozna? Meg volna mentve a magyar becsület.»

Január elején értesül arról, hogy bátyja súlyos beteg. Azonnal ír, legalább néhány sort: «Édes jó Mamám! Tegnap este kaptam lapodat, rettenetesen megrázott, nem sejtettem, hogy ilyen komoly. Olyan nehéz az én szívem is, minden gondolatommal ott vagyok köztetek, a mi drága, szeretett betegünknél. Mamám, ha nem jön későn ez a pár sor, akkor nagyon kérllek, vigyétek az Úr Jézust még egy szert a mi drága betegünkhöz útiüdvözlés gyanánt. Azt hiszem, Pista örülne neki, hisz oly nagy meleg szíve van. S az Úr Jézus is örömmel menne hozzá. Drága szeretett Pistám, egész szívemmel nálad vagyok az Úr Jézus által, hisz Ő tölti be az én helyemet melletted, tudod Ő becéz s simogat helyettem, ha nagyon szenvedsz, csak légy kis türelemmel. Ezeknek a szenvedéseknek nemsokára örülni fogsz. Pistám, ha Ő hazavisz nemsokára téged, bízzál nagyon az Ő Szent Szívében, ebben a Szívben elég hibánk, ha belevetjük, s csak szeretetét fogjuk élvezni. Isten veled, ne feledd, hogy egy boldog örökkévalóság vár reánk odaát. Az összes nővérek is sokat imádkoznak érted s Őt ma érted fogadtam a szívembe. Édes Mamám, Milikém, legyetek erősek, az Úr Jézus velünk van. Isten veletek, a mi drága szeretett betegünkkel, ölel benneteket Jézus Szent Szívében Mária Margit nővér». Bátyja néhány nap múlva, január 23-án meghal. Édesapja halála óta most másodszor borul gyász a családra. «Óh Mamám, annyira ég a szívem a fájdalomtól s mégis azt kell mondanunk, hogy a jó Isten nagyon szerette őt és bennünket is. Kicsi Mamám, mióta leveled megkaptam, egész lelkemmel köztetek vagytok az Úr Jézus Szent Szíve által. Mamám, vigasztaljon bennünket az a tudat, hogy a mi szeretett drága Pistánk célnál van. A Szent Szív nagyon szerette őt, azért vitte haza. S az égő fájdalom, amit nekünk hagyott, az is a Szt. Szív drága ajándéka . . . A Szt. Szív adjon mindnyájunknak erőt, hogy szeretettel tudjuk átölelni ezt a keresztet. Úgy fáj, hogy levelem biztos későn érkezett, pedig oly sietve, rém felizgulva írtam. Csütörtökön negyed 6-tól negyed 7-ig egész a tabernákulum közelében tartottam a szent-órát. Az Úr Jézus haláltusájának minden pillanatát egyesítettem a mi drága szeretett Pistánk haláltusájával. Mintha éreztem volna, hogy ott tart. Azt hiszem, meg kellett neki is éreznie ezt a szeretetet.» Egy hónappal bátyja halála után ismét felhangzik a boldogság-szólam és

ezt a témát dalolja: « *Mamám, oly vigasztaló, boldog érzés, hogy az Úr Jézus annyiféleképpen megmutatja, hogy a mi szeretett Pistánk kedves az Ó Szt. Szívének. Úgy érzem, Mamám, hogy az ő halála még közelebb hozott az Úr Jézushoz, egy újabb kötelék a jó Isten és közöttünk.* »

Mint fiatal fogadalmas még a noviciátushoz tartozik. Ezekben az években kellene elmélyednie az alapítók, Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Franciska szellemi örökségének tanulmányozásában. Leveleiben, érdekes módon, igen kevés nyoma van annak, hogy sikerült volna megfelelnie ennek a feladatának; Alacoque Szent Margit gondolatait idézi néha, szívén viseli P. de la Colombière boldoggá-avatásának ügyét. A látszólagos hiány okát az új alapításokkal mindig együttjáró munkatöbbletben kell keresnünk. Válogatás nélkül dolgozik mindenki; kapnak ugyan segítséget innen-onnan, sőt kérnek is, de szeretnék eltartani magukat. A növendékek száma kevés, ebből nem fognak megélni. Bizony sokszor fő a leleményes konyhamesternő feje, mit tegyen az egyre népesebb család asztalára. Mivel a *Napló* teljesen elnémult, alig-alig tudjuk követni belső fejlődését. Úgy tűnik: elfeledkezett önmagáról, nincs mit mondania. Társai látják csendes örömét, olykor kitörő boldogságát. « . . . *a noviciátusban egyáltalán nem egyhangú az élet, sőt néha nagyon is élénk s hangos, a rossz nyelvek azt állítják, hogy én vagyok a lehangosabb. Ilyen rágalmat!* » Az újoncoktatás még németül folyik, neki kell magyarul tolmácsolnia. Egy-egy spontán magyarázat, megjegyzés felfed valamit belső életének mélységéből, de ki gondolna arra, hogy ezeket lejegyezze! Mária Margitnak nincs krónikása, mint Lisieux-i Teréznek. Vissza kell tehát térnünk az egyetlen hiteles forrásra, leveleire. A családi « köriratok » mindenkit számon tartanak: a család tagjait, ismerősöket, régi iskolatársakat; kívánja javukat, lelki előmenetelüket. A rá jellemző realitással és humorral reagál a hozzá eljutó problémákra, maga is nagy egyszerűséggel számol be a kis közösség éppen időszerű szükségéről. Magáról egyre kevesebbet ír . . . Tüdőbeteg újonctársának véglegesen távoznia kell. Nem az a fontos, hogy hol vagyunk, hanem az, hogy egész szívvel szeressük Őt; – így vigasztalja, de ő is nagyon szenved az elválás miatt. « *Úgy fáj a szívem érte. Na de Ó tudja a legjobban, mi jó nekünk, reá kell hagynunk magunkat egészen!* » Tanítványai előmeneteléről: « *Biztos örülsz, hogy tanítványaim vígan pályáznak a gyorsírási rekordra. Talán lehet. Szorgal-*

masak, » Majd az ismert motívum: «*én még mindig a régi vagyok, szívem telistele zengő-bongó boldogsággal, hiszen az Úr Jézus olyan mérhetetlenül jó hozzánk s úgy érzem, én vagyok a földön a legboldogabb lény*».

Sokat hálálkodik a kapott anyagi segítségért: «*Igazán olyan jók vagytok mind hozzánk . . . !*» Ír az új, Cifrának keresztelt tehén okozta boldogságról, örömmel nyugtáz minden adományt, rendszerint beszámol annak felhasználásáról is. Közben egy-egy mondatban tudósít egészségi állapotáról, – ami nyilvánvalóan kevésbé fontos, mint az előző helyszíni riportok. «*. . . ne aggódjál értem, a lábam már jobban van, ma reggel a szentáldozáshoz már pár lépést egyedül mentem. Persze utána ágyba dugtak, azt hiszem, ha Isten segít, csütörtökig rendbe jön. Ugye Mamsikám, nem leszel nyuszi-szívű s nem csinálsz gondot magadnak? Lásd, az Úr Jézus tudja, mi a legjobb nekünk. Reá kell hagyni egészen*». Nevetve újságolja, hogy úgy tömök, annyi földi jóval, hogy majd száz évig kell élnie. A gyomra kellemetlenkedik, vakbélre is gyanakszanak, gyakran lázas, – de mindig változatlanul jókedvű. Kiderül, hogy m á r negyvenkét kiló: «*kezdek gömbölyödni . . . Ja azt elfelejtettem megírni, hogy este akkor kell aludni mennem, mikor a tyúkoknak. Kicsi Mamám, légy teljesen nyugodt, nemsokára semmi bajom sem lesz, úgy agyon ápolnak*». Egészsége tehát sok aggodalomra ad okot, pedig milyen nagy szükség volna rá! Karácsony előtt újabb biztató híradás édesanyjának: «*Én már teljesen jól vagyok, folyton hízom, minden mérésnél majdnem egy kiló többlet. Nemsokára gurulok. Lázam sincs már. Csak a beleim okoskodnak néha, de már megtérőben vannak*». 1931 elején vidámabb és részletesebb riportot ír magáról, hogy megnyugtassa aggódó édesanyját: «*Gyermeked él, virul, vígan gömbölyödik, a köhögést is elfelejtette, hangosabb és lármásabb, mint valaha . . . De azért még őriznek, tömnek, korán ágyba dugnak, s még az officiumot sem szabad énekelnem, hiába kapálózom erélyesen.*»

Sokszor kéri, hogy imádkozzanak a missziókért, a «*kis gyerekekért*». A kínaiakat «*kis copfosoknak*» hívja; amikor egyik társa elkedvetlenedve tekint a felgyülemlett munkára, így biztatja: «*Ma az ő napjuk van!*» Forró nyári estén a kertben öntöz. Veritékezve hordja a vizet a szomjas káposztafejekre, utána boldogan újságolja: «*Hány kínai gyereket kereszteltem most!*» Lázás betegen ezt sóhajtja: «*Bár-csak melegithetném az emberek jéghideg szívét!*» Szeretetének hét-

mérföldes csizmájával járja a világot, hogy lelkeket keressen, s azokat Jézushoz vezesse. «Az Úr Jézus számút ránk!» – ismétli gyakran.

Őszintén és keresetlen szavakkal ábrándítja ki azokat, akik bókolnak neki, dicsérik áldozatos életét, hősiecs nagyságát: «Nagyon örültem Hugó lapjának karácsonyra, örülök, hogy ők is szeretik az Úr Jézust. Csak üzenem nekik, hogy az én 'nagyságom' hiába keresik, mert híre-bamva sincs s hogy én éppen olyan nyomorúságos kis földi féreg vagyok, mint a legutolsó a világon, s egyedül csak az Úr Jézus szeretete az, ami engem fenntart». Ugyanebben a levélben néhány sorral lejjebb: «Képzeld a kis bocink már karácsony előtt jött, de meg volt dögölve, elég nagy kár bizony. De a tehén sok tejet ad újra . . . Iz tantiéktól jött egy nagy csomag kolbász, hurka, disznósajt, nagyon örültem . . .» – Kiábrándító! Nem írhatna valamivel «misztikusabb» örömökről??

Közeledik örökfogadalmának ideje: «. . . az ujjongó boldogságot, örömet, ami fogva tartja egész lelkemet mindig, nem tudom leírni. Csak szeretném, ha eltöltene téged a tudat, hogy leányod olyan boldog, melynél boldogabb talán nem lehet a földön, s melyből semmi sem hiányzik. Mamám, hány ember mondhatja ezt a földön? És lásd, egyedül csak az Úr Jézus irgalmas szeretete az, mely éppen nekem is, minden érdem nélkül juttatja ezt osztályrészü. ('Nincsenek érdemeim' – mondta Lisieux-i Teréz halála előtt . . .) Mamám, gondolsz reá, hogy most május 16-hoz egy évre a jó Isten segítségével lesz az örök fogadalmam? Oly csodaszép nap lesz az». Már szervezi a családtagokat, hogy élete «legszebb, legnagyobb, legszentebb napján» vele legyenek. «Kicsi Mamám, hogy mit jelent az a nap az én kis életemben, azt nem lehet se leírni, se elmondani, azt csak átérezni lehet. Minden napom előkészület máj. 16-ra. Pünkösd hétfő lesz. A mennyország előize a földön. Ha tudnád, Mamám, mekkora az Úr Jézus irgalmas szeretete hozzám. Lásd, azért próbálom, hogy egy ici-picit bepillanthass a szívémben, hogy az én nagy, mérhetetlen boldogságomban te is osztozhass!»

Gyakran emlegeti a mennyországot, az örökkévalóságot; *sub specie aeternitatis* ítél meg eseményeket, problémákat. «Kóda tantit kérem, viselje szeretettel keresztjét, az Örökkévalóságban egyszer nagyon fog örülni minden szeretettel, békével viselt szenvedésnek, hisz ezek a kincsek, amiket ebből a világból a mennyországba viszünk s amelyekkel lelkeket lehet menteni». Egy fontos döntés előtt álló ismerősének

üzeni: «*M. A.-nak mondd, gondolja jól meg, hisz az egész örökkévalóságra is befolyással lehet ez a lépése*».

1931 utolsó levelét karácsony után írja: «*Édes jó Mamám, ugye nem kell írnom, hogy szentestén lélekben veletek voltam, kiket szeretek. S mindnyájatoknak, az egész nagy családnak a Sz. Szív szeretetével és kegyelmével teli karácsonyért könyörögtem. Ugyanezt kérem az újévre is nektek. Az Ő kegyelmeit és szeretetét. Az Ő Sz. Szívének ajánljuk ezt az egész következő évet, akkor nem kell semmitől sem tartanunk . . .* (S most következik a szépen csomagolt hír:) *Úgy örültem, az első nap volt a szenteste, ahol már fenn lehettem s szentmisére is mehettem. Persze agyon beburkolva, melegítő kis kézi kályhával vonultam a kórusba. Mamám, ne ijedj meg, egy kis mellhártyagyulladás-félem volt, de egész könnyű lefolyású s most utána annál strambabb vagyok s most már teljesen jól vagyok. Persze még agyonöriznek és tömnek, igazán olyan jók . . . mindent megtettek, amit csak gondolni lehet . . . Olyan nehéz, vigasztalan hírek jönnek a világ minden tájáról, a jó Isten irgalmazzon ennek a szerencsétlen, vesztébe rohanó emberiségnek . . . Már csak négy hónap van májusig. Olyan csodaszép lesz . . .*» 1932 első levelében: «*Annyi szeretettel és gondossággal vesznek körül mind, hogy sokszor szégyenlem magam miatta. S az Úr Jézus oly jó, végtelenül jó hozzám. Én azt hiszem, nálamnál boldogabb ember nincs a földön. Úgy vágyom már május 16-ra . . .*» «*Sziinte lázasan vágyom arra a napra . . . akkor a lelkem a keresztségi ártatlanság vakító fehérségében áll a jó Isten előtt. Eltűnik, megsemmisül örökre egész eddigi életem, hogy Őbenne egy új életre keljek. Mondd, Mamám, ennél többet adhatna az Úr Jézus valakinek?*»

Lelkigyakorlata előtt hosszú levélben kér bocsánatot mindenkitől: édesanyjától, testvéreitől, rokonaitól, volt tanáraitól «*azért a gondért, amit az én mozgékony, higany-természetem néha nekik okozott*». A levél utóírata: «*Itt minden kék az ibolyáktól!*»

Örökfogadalmának napján, 1932. május 16-án, pünkösdhétfőn még egyszer – és utoljára – felnyitja elfeledett *Naplóját*. Csak ennyit jegyez le: «*ÉN ISTENEM . . . ÉS MINDENEM . . .!*» Thurnfeldbe küldött levelében sem sokkal hosszabb: «*A régi vagyok, csak belül van valami, ami előbb nem volt*».

IV. Az utolsó év

1932. június 3-án néhány olyan mondat csúszik a tolla alá, amely nemcsak élete tartalmát summázza, hanem annak közeli beteljesedését is sejteti: « . . . a pünkösdhétfő, szinte földöntúli boldogság, mint egy csodálatos valóság, tovább ég a lelkemben. Úgy érzem, . . . hogy *avval a nappal kezdődik s nem lesz vége az egész örökkévalóságon át soha annak a boldogságnak, hogy Jézus és én egészen egymásé vagyunk. Oly örömmel tölt el, hogy én egészen a lelkeké vagyok. É r t ü k é l e k .* És ha csak néhány megdermedt lélekbe tudnám a Sz. Szív életadó melegét belopni, az én elrejtett kis életem által, ez volna az én leggazdagabb jutalmam, akkor nem éltem hiába. »

Eddig csodálatosan kitartott az egészsége, most kiújulnak az eddig « kellemetlenségeknek » beállított tünetek. « *Én egy héttel a fogadalmam után kicsit megbokrosodtam, s most már pár hét óta egész nap a levegőn kell feküdnöm, nem szabad semmit sem csinálnom, s agyon tömnek, agyon gyógyítanak. Szinte bánt, annyi figyelemmel, annyi szeretettel vesznek körül. Ugye nem aggódsz értem? Igérd meg. Az orvos azt mondta, hogy őszig egészen rendbe jöhetek. Ebből is láthatod, hogy nem olyan komoly az ügy. És én a régi vidám, boldog én vagyok. Igaz, hogy már rém szeretnék újra 'üzemben' lenni, de nemsokára az is jön.* »

Előjárói Pestről hozatnak orvost (1), aki nyíltan közli a diagnózist: « *Hát sajnós mind a két tudóm meg van támadva, különösen a bal. Nagy gonoszul megtiltotta, hogy felkelhessek a sz. áldozáshoz és sz. miséhez. Így minden nap behozzák az Úr Jézust reggel a sz. áldozáshoz. Az itteni orvos kezel és Mészáros meg volt elégedve vele, amit addig rendelt s ahogy kezel. A beleimnél s gyomornál valami megdagadt, mirigyek rendeznek néha kravalt, mondják, ez is a tudóvel függ össze, ha az javul, ez is rendbe jön . . . Kérlek, ne aggódj értem . . . Az itteni orvos mondta, hogy két hónap múlva már vígan szaladgálok. Ugye nem fogsz aggódni? Lásd, azért írtam meg, mert bizom, hogy nem fogsz aggódni, hanem egyszerűen hagyjuk, hogy a Sz. Szív azt tegye, amit Ő akar. S meglásd, akkor minden jóra fordul. Ha látnád, hogy milyen boldog s vidám vagyok, biztosan megnyugodnál.* »

(1) Dr. Mészáros Károly, belgyógyász.

Thurnfeldből gyógynövényeket küldenek; lourdes-i vizet itatnak vele, kilencedeket végeznek Kis Szent Terézhez: «*Lásd, mennyire buzgólkodom azon, hogy meggyógyuljak. De azért egészen a Sz. Szívre kell hagynunk, hogy az Ő akarata teljesüljön egyedül*». A következő levelekben sorsjegy, növendékek létszáma stb. téma mellett mindig lelkiismeretesen tájékoztatja a családot a legújabb fejleményekről és nagyon kéri, hogy ne aggódjanak érte, hagyjanak mindent Istenre. «*Mi nem akarunk mást, csak amit Ő. Ugye?*» «*Egyébként vidám, boldog és élénk vagyok, mint mindig. Azt mondják, az ember nem hinné, hogy beteg vagyok*». Állapota rosszabbodik, állandó láza van, nem tud felkelni, mert mindjárt rosszul lesz. Szeptember 10-én részesül a betegek szentségében; a következő napon ír édesanyjának, de csak P. Csávossy látogatásáról számol be. A kilencedek folytatódnak, maga is végzi, de ugyanakkor szépen, okosan készítgeti elő a családot a közeli elválásra. Nem áztat senkit, most is a realitások embere: «*Most még nem írhatok javulásról. . . . Tóni írt, hogy holnap kijönnek Gézával. Most izgulok, hogy szerencsésen eljussak a beszédszobáig. Remélem, nem lesz egy megbokrosodott napom, s át bírnak szállítani*».

Nem győzi köszönni az érte végzett imákat: «*. . . az a boldog érzés, az a nyugodt, vidám derű, amelyet érzek, biztos annak a sok-sok imának a következménye*». Sokszor könnyes szemmel fejezi ki háláját mindazok iránt, akik gondoskodnak róla. Mintha csak arra volna gondja, hogy másokat felvidítson, hogy mások problémái iránt érdeklődjék; bocsánatot kér, hogy nem tud mindenkinek külön írni, de szívében mindenkit számon tart, mindenkiért imádkozik. Lassan ír, közben meg-megpihen.

Ilyen állapotban kezdi meg élete utolsó ádventjét: «*Olyan nagyon még nem örültem az ádventnek, mint az idén. Olyan ujjongó, boldog érzés fog el. Mamám, képzeld, ha bizalomból, apró kis áldozatokból, a jó Isten akaratában való teljes megnyugvásból, szeretetből egy puha kis jászolt készítünk neki, képzeld, milyen ujjongó örömmel fog az isteni Kisdéd lelkünkben megszületni. . . .*» Ujjongás, öröm, derű, boldogság – a súlyos beteg Mária Margit alapvető szókinccse.

A közösség közben új égi pártfogó közbenjárásáért folyamodik: «*Most P. Jansen Arnoldhoz, az 'Isteni szózat'* (helyesen: Isteni Ige) *főfőrend alapítójához tartunk kilencedet, hogy boldoggá avassák*». Egyik beteg ismerősének ezt az egy szót üzeni: «*Bátorság!*» Minden

bizonytal magának is ezt ajánlja a magas láz, a fokozódó fájdalmak óráiban. Karácsony előtt írt rövid levelében már boldog újévet is kíván; állapota rohamosan rosszabbodik.

Így köszönt be az 1933-as év, az Üdvözítő halálának 1900. évfordulójára emlékező rendkívüli szentév. Januárban két rövid levél tájékoztat csak az újabb fejleményekről: köszöni a gondoskodást, a küldött vörösbort és pénzajándékot. Szemvedéseire a Timóteushoz írt második levél (2,3k) versenyző példázatával utal: «*Hugo karácsonyi lapja nagy örömet okozott. Versenyezzünk, ki lesz a bátrabb. Gondoljon arra, a szenvedéssel annyi lelket lehet menteni!*» S még érmelegítőket kér a nővéreknek, mert szegényeknek «*lilára van fagyva a kezük!*»!

«*Az orvos éppen a napokban mondta, hogy rendkívül szívós természetem van. Lásd, nyugodt lehetsz, nem történik könnyen baj velem. Máskülönből vidám vagyok, mint mindig . . .*» – ez az egyik februári jelentés; a másik kimerültségről, gyengeségről, állandó köhögésről tudósít. Miután ismét a teljes Istenre hagyatkozást ajánlja, még hozzáteszi: «*Tudod, ez olyan betegség, hogy egyszer rosszabb, egyszer jobb, nem kell mindjárt aggódni*». Lelkiatyjának Lisieux-i Teréz hasonlatával válaszol: «*Úgy érzem magam, mint a labda: majd fent vagyok, majd lent*». Március 1-én hosszú levelet szerkeszt. Részletesen leírja a ház anyagi gondjait, terveiket, aggodalmaikat. Kéri, vegyenek egy sorsjegyet, hátha nyernének valamit! (1) Bevallja, hogy nagyon nyomott a ház kedélye, s ő minden erővel igyekszik felvidítani környezetét. A terjedelmes, megszakításokkal megírt «business-levél» két sora szól csak róla: «*Ami engem illet, semmi különös újság, vidám, derűs vagyok mindig, hisz az Úr Jézusban élek, Óáltala, Óvele, Óerte – a lelkekért. Ez az én boldogságom*». Megdöbbenően tömör és egyszerű vallomás. Krisztusba alakult életének összfoglalat.

Két hét múlva ismét feltűnően hosszú híradás: aggódik a sorsjegy kihúzásáért, beszámol az első ibolyákról, akácvirágzásról, az újszülött nyolc kismalacról, majd így folytatja: «*Szeretném, ha két kis*

(1) Az érdi ház megvételére ui. kölcsönt vettek fel; de még a kamatokat sem tudták törleszteni. A nővérek attól féltek, hogy vissza kell térniök Thurnfeldbe . . .

keresztfiam tartana egy kilencedet az apukájáért, hogy gyorsan meggyógyuljon. Babának, Hugónak üzenem: bátorság! Hiszen csak a bajban mutathatjuk meg, hogy hűek vagyunk a jó Istenhez. És akiktől sokat kíván a jó Isten, azért van, mert sokat akar nekik adni. Ha az emberek tudnák, mennyire érdemes szenvedni! – Magamról semmi újság. Minden a régiben. »

A március végén írt rövid levél a húzás eredményéről érdeklődik, jelzi, hogy megérkezett az ajándék tehén, sajnálkozik, hogy négy kis malacot el kell adniok, megígéri, ha majd könnyebben megy az írás, másoknak is küld híradást.

Áprilisban még két rövid levél kerül ki a keze alól, még mindig a sorsjegyért izgul, érdeklődik néhány rokona iránt, akikről régen hallott. Április 15-én már nem tud írni, de hogy megnyugtassa övéit, tollbamond: «*Drága jó Mamám! Mivel kicsit nehezemre esik írni, a Sr. Marie de Sales oly jó és ír helyettem. Éppen most kaptam meg k. leveledet, hálásan köszönöm. Remélem, húsvéti lapomat megkaptad. A pénz is megjött a kápolna részére. Isten fizesse meg jószágodat . . . Drága kis Mamám, kérlek, ne aggódjál értem, bízzuk egészen a Sz. Szívre, az Ő akarata lesz a legjobb számunkra. Ugye? Ha Ő akarja, akkor májusig jobbra fordulhat s akkor jöhetsz. Ha nem, akkor úgy is együtt vagyunk lélekben az Ő Sz. Szívében. Isten veletek, mindannyiatokat sok meleg szeretettel ölel Jézus sz. Szívében Mária Margit nővér ».*

Szenvedései, saját bevallása szerint, az elviselhetetlenségig fokozódnak. Csak ezekben az utolsó hetekben esedezik enyhülésért, de mindig a teljes megadás hangján. Lelkiatyjának bevallja, hogy hosszú betegsége idején soha nem volt türelmetlen, soha, egy pillanatra sem akart kevesebbet szenvedni, mint amennyit az Úr Jézus kívánt tőle. Nem fél a haláltól, ezt többeknek is kifejezi. «*Soha sem gondolok a mennyországra, nem vigasztalom magam azzal, mert soha semmit nem tettem a mennyország elnyeréséért, hanem mindent egyedül Érte, hogy Ő örüljön, hogy Őt vigasztaljam ».* «*Bár tudom, milyen gyarló vagyok, mégsem tudok félni a haláltól ».* Gyóntatóját és lelkipapját biztosítja, hogy az égben is imádkozni fog értük, hiszen egész életét a papokért áldozta fel. Figyelmeztetik, hogy közeleg örökfogadalmának első évfordulója: «*Ezt már az égben szeretném megülni » . . .*

Május 13-ra virradó éjszaka ezt mondja: « *Ez lesz az utolsó napom* ». Még ezen a reggelen is megáldozik, de utána hamarosan megkezdődik haláltusája. « *Embertelen kínokat szenvedek* » – sóhajtja és segítséget kér. De aztán elcsendesedik . . . Délután öt óra körül megszólal: « *Már nem látok többé!* » Rá néhány percre még egy szót mond: « *Köszönöm!* » Néhány perccel fél hat után szeme megtörik és utolsót sóhajt.

Május 15-én temetik, sírjára ez a felirat kerül:

BOGNER MÁRIA MARGIT nővér,
élt 28 évet.
1933. V. 13.

A NAPLÓ

Mielőtt átadnánk a szót Bogner Etelkának, néhány megjegyzést szeretnénk előrebocsátani.

Az egyszerű családból származó fiatal lány élete az első világháború, az azt követő politikai átalakulások, gazdasági válság és az anakronisztikus ellentétekkel terhes magyar társadalom létének utolsó évtizedeire esik. Az általános képet még sajátosan színezik a délvidék nemzetiségi problémái. Hogy *Naplójának* mondanivalóját megértsük, számolnunk kell azokkal az eleve adott korlátokkal, amelyekkel ez a társadalom, ez a szociális és szellemi környezet övezte. E kor átfogó képének megrajzolása történészek feladata. Mi most csak P. Csávossy Elemérnek, Bogner Etelka lelki vezetőjének, néhány, 1950-ből származó megjegyzését szeretnénk idézni, amelyek, jóllehet elsősorban saját rendjére vonatkoznak – mutatis mutandis –, jellemezhetik a kérdéses évtizedek tipikus ellentéteit:

« Hibánk volt a múltban, hogy mi, katolikusok, az egyháziakat és a szerzeteseket sem véve ki, sok esetben egyáltalán nem értettük meg a kor és Isten szavát . . . keresztény cégér alatt nem egyszer kereszténytelenséget árultunk, főleg a szociális kérdés tekintetében . . . Nevelésünkben – tisztelet a kivételnek – nagyobbára hiányzott a szolidaritás, a szociális vonatkozás. Nevelőintézeteink majdnem kizárólagosan a gazdagabb körök számára léteztek és magas tartásdíjuk miatt mások (a nemzetnek esetleg sokkal értékesebb rétege) részére megközelíthetlenné tették azokat . . . A krisztusi korszak, amelyet várunk, nem jelent számunkra kényelmes, munkanélküli korszakot. Nem jelenti és nem jelentheti azt, hogy visszatérünk a régi nyárspolgári katolicizmus-hoz . . . » (Lásd *Szolgálat*, 17. sz.)

Bogner Etelka vidéken tölti gyermek- és ifjúkorát; világa szűk, műveltségi szintje alig közepes. Az édesapa halála után a család meg-

tapasztalja a szegénységet is, a mindennapiért való gondot. A szociális probléma Etusnak nem elméleti kérdés, hanem saját bőrén érzett valóság. A maga módján válaszol rá: szolidaritással. Később tudatosan a szegénységet választja, és éli is annak minden vonatkozásában. Nyoma sincs benne holmi nagyzolásnak, felfelé-bókolásnak, nagyratörésnek. Kicsi akar lenni, észrevétlenül élni egy olyan krisztusi világ építőjeként, amelyben a szeretet és a testvéri egyenlőség szabja meg a társadalmi törvényeket. Valószínűleg mosolyogva legyintett a «bárókisasszony» címre, miközben a gyorsírás tudományára oktatta előkelő növendékeit. Nem volt érzéke a rangok, méltóságok iránt. A pápai nuncius látogatásáról éppen olyan természetes közvetlenség-gel ír, mint betegségének nagyon is profánul hangzó tüneteiről vagy akár az új kisboci születéséről. A thurnfeldi zárda bizonyos előkelő szokásain nem ütközik meg, fergetes vidámsággal dönt le szent illemszabályokat, az esetleg megütközöket könnyedén leszereli. Mivel nem analízáló természet, egyszerre, egy szempillantás alatt ragad meg helyzeteket, problémákat, embereket és – szíveket. Ez az ő «szociális» magatartása: krisztusi szeretet, evangéliumi szegénység, igazságosság és testvéri egyenlőség. Vessük fel magunknak a kérdést: tehetett volna többet? Élhetett volna helyesebben?

A kor néhány tipikus jellemzője: a jámbor társulatok, szervezetek elszaporodása, a Jézus Szíve kultusz (annak minden helytelen kinövé-sével), a Lisieux-i Teréznek tulajdonított «lelki gyermekség» elédesít-tett divatja, az evangélium és a gyakorlati élet közötti szakadék mélyü-lése . . . A keresztény tökéletesség feltételezte a világtól való elfordu-lást, a test megvetését . . . Soha nem látott virágzásnak indulnak a szer-zetesrendek, legalább is létszámban . . . Sok szegény leány «meghal a világnak» és szerzetes lesz, hogy legalább így biztosítsa megélhetését és bizonyos társadalmi pozíciót. Jámbor füzetkék, tengernyi lelki könyv, ájtatosságok, képecskék hordozzák, terjesztik ezt a pszicholó-giailag és társadalmilag «kettéhasadt» lelkiiséget. Természetesen van az éremnek másik oldala is: autentikus keresztények, igazi krisztusi egyéniségek, szociális kezdeményezések, avant-garde gondolkodók; nem ezeket akarjuk letagadni – akkor magának a Léleknek működését tagadnánk –, csupán a hivatalos társadalom kereszténységének negatív vonásait akarjuk kiemelni. Bogner Etelka is belép a Mária kongregá-cióba, buzgó zelátora az imaapostolságnak, és egész élete a Szent Szív szeretetétől visszhangzik. Kis Terézt fogadja el mesternőjének, *Nap-*

lójában kétségtelenül sok a terézi reminiscencia. A lelke mélyén ható belső Mágnes azonban megóvja a széteséstől, az ájtatosságokban való elaprózódástól; a belső centripetális Erő a lélek belső végtelenjének egyre mélyebb mélyeibe sodorja. Ez a Mágnes, ez az Erő: Isten Lelke, akinek Bogner Etelka megbüvölt foglya, szabadon Igent mondó partnere; a kor ruhájában él, de Jézust éli! Szerzetes lesz, «kilép a világból», de soha nem fordul el a világtól. Ellenkezőleg: a világért él! Nem veti meg a testet, hanem szeretettől indítva Istennek adja. Lelkiélete nem valami természetellenes párlat, hanem maga a teljes, felszabadult, boldog élet! A gyerekkorában inkább fiús temperamentumú kislány érett, szerető szívű nővé alakul. Semmit nem akar elfojtani magában, nincsenek benne morbid, önkínzó hajlamok, eszébe sem jut, hogy természetes vidámságát, napsugaras természetét jámbor mázzal fesse át. Mária Margit életét Jézus szeretete tölti be, alakítja át és teszi teljessé. Nyílegyenesen halad előre; megkapta a lényeglátás Lélek-adta bölcsességét, megtalálta a szeretet sugárútját. Annyira Jézust éli, annyira szeret, hogy a legnagyobb természetességgel feledkezik el önmagáról, de ha kell, ugyanilyen természetes egyszerűséggel közli önmagáról, amit szükségesnek tart.

Lisieux-i Teréz gyakran tekint önmagára, szívesen idézi önmagát, mindenre tud maga-szabta szentenciát, a kehelyben is saját képmását szemléli . . . Figyeli, elemzi önmagát, mintha egy « rezonőr »-Teréz állna mindig mellette. Úgy tűnik, Mária Margit egyszerűbb. Egyszer meg is jegyzi *Naplójában*, hogy ő bizony már nem érti, mi van vele; mintha már nem is ő élne . . . De a megállapítás után nem elemez többet, éli, amit nem ért. S z e r e t és ebben az önmagát természetesen elfelejtő szeretetben boldog.

Lelkiéletének elemzését tudósabb szakemberek egyszer talán majd elvégzik. De nem lesz könnyű dolguk . . . Mi most csak néhány, nagyon szerény megjegyzést kívántunk megfogalmazni.

Szóljunk néhány szót magáról a *Naplóról*. 1923 decemberében kezdi meg írását és végzi örökfogadalmának napját, 1932. május 16-án. Vékony kis füzet, elég kezdetleges, balra dülő, kerek betűs, szépen olvasható kézírással. Csak a legfontosabb eseményeket, lelki-gyakorlatos gondolatokat, magán- és később szerzetesi fogadalmainak szövegét, egy-egy feltűnő megpróbáltatás vagy rendkívüli kegyelem leírását, hosszabb-rövidebb lejegyzését tartalmazza. Jézushoz beszél, néhány helyen Őt is beszélteti. A mai olvasónak, stilusa

miatt, nem könnyű olvasmány. Egy fiatal lány kezdi; először fogadalmi formulákat rögzít, csak később enged szabad folyást emlékeinek és gondolatainak. Szókincse nem különbözik a kor lelki irodalmának – időnként a szentimentalizmus határát súroló – szókészletétől. (De honnan is vett volna mást?) Ma kissé viszolyogva olvasunk ilyen, Jókai regényvilágába illő szavakat: ara, hon, marcangoló kínok stb. Később ezek a kifejezések lekopnak. Zavarhatja az olvasót a szeretet-szerелеm komplex élményének kifejezésrendszere: mennyei Jegyes, esküvő (a fogadalom), szeretethalál, mámoros szerелеm stb. De ki tudja kifejezni: mit jelent Istent szeretni, mit jelent Isten által szeretve lenni? Ki tud emberi nyelven beszélni arról, ami kimondhatatlan, kibeszélhetetlen, megfogalmazhatatlan . . . ? A nagy Isten-szeretők a szerелеm szókincséből kölcsönöznek, hogy valamit eldadogjanak a kibeszélhetetlenből. Az Énekek Énekétől kezdve ebben a «szerelmes» stílusban beszél és ír Szent Bernát, a mézajkú doktor, Árpádházi Margit, Szienai Katalin, Avilai Teréz és Keresztes János, Alacoque Margit és Lisieux Teréze. – De maga Jézus is nem Vőlegénynek nevezte magát . . . ?!

Igyekeztünk a legpontosabban követni a *Napló* szövegét. Meghagytuk a mai helyesírási szabályoktól eltérő központosítást, nem oldottuk fel a rövidítéseket.

Ezek az elvek vonatkoznak az életrajzban idézett *Levelekre* is. A Jegyzetekben általában P. Csávossyt követtük.

Most átadjuk a szót Bogner Mária Margitnak . . .

BOGNER MÁRIA MARGIT NAPLÓJA

«*Quid hoc ad aeternitatem?*
O.A.M.D.G. (a)
Becskerek, 1923. dec. 1–5-ig.
Ne bántsд az Istent!
Szeresd az Istent!
Védd meg az Istent!

É. I.!(1)

„*Mit használt születnem, ha szentté nem lettem!*” (2)
Semper fidelis!
1925. február 23.

Becskerek, 1925. július 7. kedd
d.u. 5–fél 6.

„Jézus Szentséges Szíve fogadok Neked örök szüzességet a Szeplőtelen Szűz, Szent József és Loyolai Szent Ignác által, bocsánatos bűn terhe alatt. Amen’.

„Jézus Szentséges Szíve fogadom Neked örökre, hogy utolsó leheletemig küzdeni fogok, hogy a tökéletesség útján haladhassak a Szeplőtelen Szent Szűz, Szent József és Loyolai Szent Ignác kezei által, bocsánatos bűn terhe alatt. Amen.’

(a) *Omnia ad maiorem Dei gloriam* (Loyolai Szent Ignác jelmondata): Mindent Isten nagyobb dicsőségére!

(1) 1923. december 1-től 5-ig tartotta első lelkigyakorlatát. Ezek a mondatok a lelkigyakorlatot vezető P. Csávossy Elemér SJ egyik elmélkedésének alap gondolatai. Az É.I. két gondolatot is jelenthet: Éljen Isten! és Érted Istenem!

(2) Ezt a mondatot is lelkiatyjától kapta második lelkigyakorlatában.

„Jézus Szentséges Szíve fogadom Neked bocsánatos bűn terhe alatt, 1925. augusztus 15-éig, hogy a legkisebb tökéletlenséget is kerülni akarom, és hogy mindenben mindig azt teszem, ami Neked jobban tetszik, hogy keresztemet átöelve Utánad indulok azon az úton, melyet Te szent Véreddel jelöltél meg azoknak, kik Téged követni akarnak. Jézus Szentséges Szíve Neked ajánlom ezen fogadalmamat a Szeplőtelen Szent Szűz, Szent József és Loyolai Szent Ignác kezei által. Amen.” (3)

Tu me sequere . . . körülbelül fél évvel ezelőtt (4) hallottam először imádott Üdvözítőm a Te Szent Szívednek hívó, szelíd szavát. Igen, akkor dobbant fel a szívem először sejtve, remegve, tétován. Óh hogy könyörögtem szent áldozás után mindig, hogy Te, szelíd, türelmes, jóságos Jézusom, ne menj tovább, hogy adj erőt, hogy Érted minden áldozatra képes legyek, mutasd meg az utat, amelyen akarod, hogy kövesselek. És egyszer, lelkem élete, egyszer egészen felém fordítottad Szent Arcodat. A Te vérző, töviskoszorúzza, szenvedő arcodat rávetítetted lelkem tükrére. Láttam, éreztem egész tisztán, mint lángol fel szívemben a Te Szent Szívednek tüze, most már tisztán hallottam a Te édes hívó szótát: Tu me sequere . . . te kövess engem! „Lásd én így, én ennyire szeretlek Téged. S Te?” Éreztem, mint hull szent véred égetőn lelkemre Szent Szíved sebéből. Ekkor rettenetes harc kezdődött. A pokol minden erejével rám tört. S oly csodálatos a Te jóságod, e két napi küzdelemben, melybe bele kellett volna pusztulnom Nélküled, egy pillanatig sem hagytál magamra. Folyton szünet nélkül láttam szent arcodat tövissel körülfonva, véresen, a fájdalomtól halálra váltan, mint sűgod: Lásd én így, én ennyire szeretlek, kövess engem . . . minden fenntartás nélkül. Lelkiatyámhoz mentem. Oly jóságosan beszélt, adott tanácsot. Akkor besurrantam a piaristák kis kápolnájába. Ott dobogó szívvel térdre esve tettem le Neked fogadalmamat örökre, visszavonhatatlanul; szívem minden dobbanása, lelkem minden vágya s szerelme a Tied most már Édes Jézusom, most már teljesen fenntartás nélkül a Tied vagyok. Lelkem, szívem csor-

(3) Ezt az utolsó fogadalmát 1926. május 18-án tette le örökre.

(4) Második lelkigyakorlatában a fájdalmas rózsafüzér titkairól hallott elmélkedéseket. Különös hatással volt rá a harmadik: akit értünk tövissel koronáztak.

dultig tele lett szerelmeddel, semmi, de semmi sem fér bele Kívüled. Szemem a tabernákulumra tapadt egész idő alatt. Megtörtént az első lépés. Elindultam Utánad. Megtaláltam célomat; az utat, amelyen akarod, hogy kövessék. Azt az utat, melynek vándorai szívük körül hordják a töviskoszorút, a sebeket, a keresztet, minden erejükkel azon harcolva, hogy mindinkább hasonlóvá váljanak a Te szenvedő Szent Szívedhez. De belül az egész mennyországot hordják. – Bírják azt a véghetetlen nagy kegyelmet, hogy szerethetnek Téged. Óh Jézusom, Te az én imádott jegyesem vagy. Az egész világnak meghaltam, csak hogy Neked élhessek egyedül. A Te szerelmed az én életerőm. Amely pillanatban megszűnnél szeretni, abban a pillanatban megszűnnék élni. – Jézusom, a Te töviskoronázta szent arcodat s fájdalomtól vonagló vérző isteni Szívedet nézem . . . én fontam a töviskoronát, én okoztam Szent Szíved mérhetetlen nagy fájdalmát bűneimmel. Oly kegyetlenül feszítettelek keresztre. S Te a keresztről felém fordítottad fájdalmas szent arcodat, megtört tekinteted a lelkem mélyéig hatolt és kékülő ajakkal súgtad: Kövess engem! Nézd én így, én ennyire szeretlek Téged. Jézusom, Te elfelejtetted, hogy én feszítettelek meg, sőt még nyomorult kis életemet és gyarló szeretetemet is elfogadod. Egész a porba sújt véghetetlen irgalmasságod. – Hogy kértelek, vedd le szívedről a töviskoszorút s fond az én bűnös szívem köré, hogy legalább részben érezzem azt a végtelen fájdalmadat, amit bűneim okoztak szent Szívednek. Ezt sem tagadtad meg tőlem, Te véghetetlen jóság. Te tudod egyedül, mert Te láttad, mily iszonyú kínok, fájdalmak marcangolták a lelkemet, külön mindenegyest, még a legkisebb bűneim miatt is. És mindez semmi ahhoz a mérhetetlen kínhoz képest, amit én Neked okoztam. Oly nagy volt bennem a vágy, hogy bár a pokol összes kínjait szenvedném, csak Téged megkíméltelek volna. Csak meg nem történekké tehettem volna vétkeimet.

O.A.M.D.G.! Zsidópuszta (5), 1925. július 31.

Loyolai Szent Ignác ünnepe van ma. Őt választottam égi lelkivezetőmnek, atyámnak (6). Mikor lelkem a legnagyobb kínos viharok között hánykolódott, ő segített, ő vezetett, ő könyörgött értem a

(5) Zsidópuszta Siklós közelében van.

(6) Lelkivezetője a Szent Ignác által alapított Jézus Társaság tagja volt.

Szeplőtelen Szent Szűzzel együtt, nehogy elvessek. A Szent Szűzzel együtt ő esdette le számomra, Jézusom, a Te Szent Szíved véghetetlen kegyelmeit, s hogy az ő társaságának egyik nagylelkű fiát adtd lelkem vezetőjéül. Édes Jézusom, úgy ég szívemben, lelkemben a vágy, hogy a mai napon valamit adhassak Neked s valahogy megmutathassam, hogy igazán szeretlek. Imádtott Üdvözítóm, térdre borulok, lelkem, szívem minden dobbanásával ott van Nálád a tabernákulum előtt. Ott Rómában a Loyolai Szent Ignác sírjánál – s megújítom fogadalmaimat – és kérlek esdve, fogadd el az én nyomorult kis életemet. Engedd, hogy egészen, visszavonhatatlanul a Tied legyek, hogy mindennek és mindenkinek meghaljak, csak Neked éljek úgy, ahogy Te akarod s kívánod. Engedd, hogy szívem egészen felemésztődjek Irántad való forró, lángoló szerelmében. Engedd, hogy életem lassú vértanúság legyen engesztelésül Szent Szívednek azért a sok-sok fájdalmáért, amit az emberek hálátlansága okoz s hogy az ő szívük is visszatérjen Hozzád. Óh engedd, hogy e napon négy égő piros rózsát ajánljak fel Neked szerelmem jeléül. „Az akarat vértanúságát, hogy minden kívánságomat alárendelem a Te Szent Szíved akaratának teljesen és a szeretet s igazság határain belül mindenkinek. Az elfojtott önszeretet vértanúságát, hogy legyőzöm a kicsinyes érzékenykedés kísértéseit s bármit szívesen eltűrök a jóért és Érted, Jézusom. A fegyelmezettség vértanúságát, hogy búban, örömben mindent egyaránt hálával fogadok a Te kezeidből Üdvözítóm. Az áldozatos szeretet vértanúságát, hogy minden nehézségemben a kegyelem irányít és nem természetem.”

Imádtott Üdvözítóm, én oly nyomorult, gyenge, gyarló vagyok. Magamtól semmire sem vagyok képes Nélküled; Néri Szent Fülöppel kérlek esdve: „Oltalmaz, védj meg Uram engem! Mert ha Te nem támogatsz, még ma megtagadlak Téged.” Ó Jézusom, egész sorsom a Te kezébe van letéve. Te soha sem hagyod el a Benned bizót. Hisz megígérted. – „Ha tökéletes és szent akarsz lenni, csak komolyan akarnod kell.” (Aquinói Szent Tamás) Édes imádtott Jézusom, Lelkem Jegyese, Irántad való szeretetből akarok tökéletes és szent lenni. Forrón ölelem magamhoz keresztemet szeretettel és magamat elfelejtve teljesen követlek Téged. Hisz «mindent megtehetek azáltal, aki engem erősít». – Szent Ignác esdd le számomra a szent tüzed, a tiedhez hasonlót!

Zsidópuszta, aug. 15.

„Jézus Szentséges Szíve felajánlom Neked egész életemet lassú vértanúságra (7), örökre visszavonhatóan a Szeplőtelen Szent Szűz, Szent József és Loyolai Szent Ignác kezei által. Amen.”

„Jézus Szentséges Szíve fogadom neked december 8-ig a Szeplőtelen Szent Szűz, Szent József és Loyolai Szent Ignác kezei által bocsánatos bűn terhe alatt, hogy a legkisebb tökéletlenséget is kerülöm és hogy mindig mindenben azt teszem, ami Neked jobban tetszik, hogy keresztmet átölelve utánad megyek azon az úton, melyet Te Szent Véreddel jelöltél meg azoknak, kik Téged követni akarnak, amen.”
Jézusom, lelkem jegyese, engedj érted élni, szenvedni és meghalni!

Zsidópuszta, 1925. aug. 25.

Jézusom, kimondhatóan vágyódom Utánad. Iszonyú nehéz, kínos ez az öt heti megpróbáltatás. S még hozzá dacára végtelen jószágoknak s kegyelmeidnek, mily sokszor megbántalak. Nem vagyok eléggé elővigyázatos, óvatos, és mindig újra és újra keserű, fájdalmas csalódást okozok a Te Vérző Szent Szívednek; még én is gyötörlek, kínozlak. Én is, akit Te felemeltél a lelki nyomorból, sőt szereteted annyira vitt, hogy nyomorult kis életemet, szívemet, lelkemet is elfogadtad engesztelésül a saját és embertársaim vétkéért. Megmutattad az utat: „Erre kövess a lassú vértanúság útján.” – Milyen hálátlanság! Jézusom az én gonosz szívtelenségemnél csak a Te Szent Szíved irgalmassága s jósága nagyobb. Istenem Szíve, éget, fáj, hogy Neked fájdalmat okoztam. Jézusom, esdve kérlek, hogy a töviskoszorút, mit az én és az egész világ bűnei font a Te szelíd Szíved köré, fond megbocsátásod s szerelmed jeléül az én hűtlen szívem köré, hogy Veled együtt szenvedhessek; oh sebez meg folyton, hogy szüntelen érzem, hogy a szenvedésben, a fájdalomban, a szeretetben vagyok Veled eljegyezve. Oh sebez meg halálosan, hogy minden életerőm Irántad való lángoló szeretetben emésztődjön fel. – Jézusom, oly ritkán térsz be valóságban árva szívembe. Öt hete már. Néha egy-egy pillanatban úgy tűnik, mintha teljesen magamra hagytál volna bűneimben, nyomorúságomban. Oh ha – lelkem élete – nem menekülhettem volna lélekben szívem, lelkem minden vágyával, szerelmével, kínjával, bajá-

(7) Ezeket a szavakat vérével húzta alá.

val Hozzád a tabernákulumhoz, bele kellett volna halmom a vágyba Utánad. – Tudom, Te meg akartad próbálni, hogy elég erős, állhatatos-e szerelmem Irántad. De jóságodban erősítve azért mindig mellettem álltál. – Még egy nap. S aztán újra minden reggel vágyó szívvel roskadhatok le előtted, s a Te isteni Szíved minden nap valóságban betér az én szegény szívembe, hogy a leggazdagabbá és legerősebbé tegye az egész világon. –

Becskerek, 1925. szept. 21.

Sokat hallottam Lisieux-i Szent Terézről. Azt hittem, már ismerem az egész történetet. Talán tíz napja, hogy végre megkaphattam önéletrajzát. Elolvastam. S akkor bizalommal tettem kezemet az övébe, hogy vezessen. – ‚Az én ösvényem biztos.‘ Igen, az egészen kicsiny lelkeket hívja az ő ösvényére ezekkel a szavakkal. A kicsiny lelkeket, akik nem tudják a sasok szárnyalását követni. S most ujjongó örömmel követem az én égi újoncmesternőmet s lélekzetvisszafojtva hallgatom oktatásait. Mindig mellettem van. Mindig mondja, hogy mit, hogy tegyek. Ő tudja, hogy az ő kis testvérkéje nagyon gyenge, gyarló, hogy egyedül éppenséggel semmire sem megy, hát szorosan mellé áll, hogy a mennyei Jegyes karjaiba vezesse. Megtanítja, hogy soha egy pillanatra sem szabad elcsüggedni, ha szárnypróbálgatás közben mégannyira is megroskad, hanem tekintsen mindannyiszor határtalan bizalommal a Szűzanyára, hiszen ő az Úr Jézus kis aráit féltékenyen őrzi, nem hagyja, nem engedi át őket a világnak s a gonosz léleknek soha. Megtanítja, hogy kicsinynek, egészen kicsinynek kell lennie, hogy senki észre ne vegye s keresztültaposson rajta, hogy így életének kis virága egyedül csak imádott Jegyeséé legyen s akkor az Úr Jézus szerelmének tüzes napjával lassan elhervasztja, felemészti a kis mezei virágot. S milyen határtalanul boldog lesz a kis virág, ha szirmai mind lehulltak az Úr Jézus lábaihoz, hogy ott haljon meg, mint szeretetének kis áldozata. – Ő édes, imádott Jézusom, szeretlek nagyon, határtalanul, s utálom a bűnt, félek, borzadok tőle, de nem azért, mert általa elvesztem a szép mennyországot, a boldog örökkévalóságot, hanem egyedül csak azért, mert vele Téged megszomorítanálak, és Neked fájdalmat okoznék. Szeretem a szenvedést, a keresztet, s kérek könyörögve, nyújtsd a keserűség, a fájdalom kelyhét s engedd, hogy fenéig kiürítsem, utolsó cseppig Érted – édes szerelmes Jegyesem, Érted – hogy irgalmas szeretetednek égő áldozata legyek, hogy

Írántad való szeretetemben haljak bele. S odaát nincs semmi vágyam; semmi boldogságot mást ne adj nekem, minthogy csak Téged szeret-hesselek. –

Becskerék, 1925. szept. 29.

Lisieux-i Szent Teréz, holnap van a Te haláloednek évfordulója. Holnap van 28 éve, hogy a királyi sas lecsapott s elvitte az ő kis áldozatát az örök szeretet honába. S holnap ünnepli az egész küzdő Anyaszentegyház először e napon, mint szentet.

Holnap fejezem be én is a novénát, mit a Te közbenjárásodban bízza kezdtem el. Szent Kis Teréz, holnap, óh holnap hullass kegyelmi rózsasőt a földre. Te tudod, hogy kármelita szeretnék lenni, hisz már itt kinn a világban elfogadtál újoncodnak s az én szeretett kis mester-nőm lettél. De azt is tudod, hogy soha, soha, segítséged nélkül azzá nem lehetnék a lábam miatt. Óh Szent Kis Teréz, jusson eszedbe az a forró vágy, amivel a szent Kármel foglya óhajtottál lenni, az a kín, mikor visszautasítottak a világba s utána az a véghetetlen kegyelem s boldogság, mikor már 15 éves korodban az Úr Jézus boldogító rab-ságába kerültél. S jusson eszedbe az a mérhetetlen boldogság, amikor az imádott jegyes eljött, hogy két erős karjába vegye az ő kis aráját, irgalmas szeretetének tüzeiben felemésztődött áldozatát s felvitt Téged oda, hol örökké láthatod, imádhatsz a szentekkel egyetemben és szeretheted vég nélkül, örökre. – És ha ezt mind végiggondolod, óh akkor vess egy pillantást reám, s akkor biztos, egész biztos vagyok, hogy megteszel mindent értem. – Óh egyesítsd könyörgéseddel az összes jezsuita szent könyörgését, s úgy ajánld a Szent Szűz s Szent József kezei által Jézus Szent Szívének, s eszközöld ki a Szent Szűzzel együtt, hogy P. Colombière érdemeiért gyógyítsa meg a lábam. Óh ostromoljátok meg a Szent Szívet; ha Te kéred a Szent Szűz közbenjárását, kinek ‚kiválasztott kis virágszála’ vagy, ki ‚reád mosolygott életed reggelén’, akkor Ó biztos megtesz mindent, már pedig Ó mindent elérhet Szent Fiánál, amit akar, hisz az Úr Jézus semmit, de semmit nem tagadhat meg tőle. Óh Kis Teréz, kérjétek az Úr Jézust, hogy ne nézze érdemetlenségemet, hanem csak P. Colombière érdemeit s az ő kedvéért tegye meg ezt a csodát, hogy őt boldoggá avathassák. Kis Teréz könyörögi érettünk, kik bízunk a Te segítségedben s hullass kegyelmi rózsasőt holnap a földre, hogy egyetlenegy szív se csalódjék nagylelkűségedben. Úgy legyen. Amen.

Becskerek, 1925. október 9.

Óh Jézusom, majdnem kétségbeesve ostromoltam a zárda kis kápolnájában a tabernákulum előtt térdreomolva az eget szeptember 30-án este a 7 órai harangszó után, akkor, amikor Szent Kis Teréz lelke bilincseitől megszabadulva 28 év előtt odajutott, hová oly ki-mondhatatlanul vágyott. – Biztos, egész biztosra vettem, hogy meg kell történnie a csodának. – S fájt nagyon a csalódás . . . Akkor szívembe ütött hirtelen a kérdés: Kell? s miért kell? mert te akarod? és éppen most? hát ki vagy te, hogy akarni merészelsz? hát szabad, hogy ennyire fájjon neked az, ami az Úr Jézus akarata? . . . Ekkor meg a rémülettől dobbant meg a szívem. Hátha megbántottam az Úr Jézust avval, hogy oly kétségbeesetten akartam, vágytam, hogy kármelita lehessen, hogy oly rémülten akartam a világból menekülni. – Megint Kis Teréz állt mellettem vigasztalólag: ,Hisz te gyermek vagy lélekben, és egy gyermek hányszor nyújtja ki kezét vágyakozva néha még az elérhetetlen csillagok után is, de evvel nem okoz fájdalmat, nem szomorítja meg édesanyját, és utána nem dacoskodik, makacskodik még. Menj, öleld magadhoz forró szeretettel e keresztet s vele együtt az isteni akaratot, meglásd, az Úr Jézus olyan meleg szeretettel, oly szelid elnézéssel néz majd le rád, hisz Ő tudja legjobban, hogy milyen gyarló, nyomorult, gyenge kis gyermek vagy lélekben. Te csak símulj erősen akaratoddal az Övéhez és egyesülj Vele úgy, hogy a tied teljesen megsemmisüljön és bízd magad odaadással egészen az Ő akaratára’.

Becskerek, 1925. nov. 24.

Szentáldozás után, mikor Szent Szíved az enyémen dobog, óh anynyit de annyit szeretnék mondani Neked s még többet kérni Tőled Jézusom és mindig újra és újra csak azt tudom sügni forró vágygal: maradj, maradj örökre nálam, szeretlek végtelenül, óh add, hogy a Te irgalmas szereteted égő áldozata legyek. S mindig ott ég még egy kérés az ajkamon és nem tudom kimondani, csak ezt: Jézusom, ahogy Te akarod, úgy legyen. De Te, Ki belátsz a szívek mélyébe, tudod azt, milyen segélyt kérve, gyámoltalanul mondom, ahogy Te akarod, úgy legyen. Nem kell mondanom, Te tudod azt, milyen iszonyú kínokban vergődik úgyszólván állandóan a szívem itt kinn a hideg világban, milyen lázas szomjúsággal vágyom, hogy egyedül csak a Tied legyek, hogy Szíved lángjában egészen megsemmisüljek. Ha esküvőt látok,

eszembe jut, hogy az a vőlegény milyen szeretettel igyekszik minél előbb menyasszonyát otthonába vinni. Óh olyankor ujjongva dobban meg a szívem, mert hisz az égi jegyes mérhetetlenül jobban szereti az ő kis aráját, mint egy ember, tehát mennyire inkább fog sietni őt magához venni. Olyankor eltűnik minden marcangoló félelem, hogy nem lehetek esetleg karmelita, hanem kinn hagysz a világ viharaiban. Hiszen mindegy, keresztedhez símulva a világ legtombolóbb viharaiban is egyedül csak Téged látlak, egyedül csak Neked élek, minden eltűnik körülöttünk, egyedül csak mi ketten vagyunk. Te a kereszten, én a keresztt alatt. Mindig felnézek, s Te le a szemembe. Tekintetedből tűz pattan lelkembe. S ez a tűz nem fog kialudni soha, hisz égő tekinteted mindig az enyémbe merülhet, soha-soha máshova nem nézek, csak fel a Te két szemedbe. Így olyan könnyű az élet vértanúsága. Így olyan nagy-nagy boldogság szenvedni, s olyan erős a kívánság, hogy minél többet szenvedhessek, hogy a Te emésztő szomjúságodat enyhítsem.

Becskerék, 1925. dec. 8.

„Jézus Szentséges Szíve, fogadom Neked március 25-ig a Szeplőtelen Szent Szűz kezei által bocsánatos bűn terhe alatt, hogy a legkisebb tökéletlenséget is kerülöm, s hogy mindig mindenben azt teszem, ami Neked jobban tetszik, hogy keresztemet átöelve Utánad megyek azon az úton, melyet Szent Véreddel jelöltél meg azoknak, kik Téged követni akarnak. Amen.”

Boldogságos Szent Szűz, a te kezeidbe fektetem egész lelkemet, mély alázattal ajándék gyanánt, s kérlek Szűz Anyám, fektesd azt be a Szent Szívbe.

„Jézusom tégy engemet szentté s hogy ezt elérjed, ne kímélj engem.”
– (P. Doyle)

1926. márc. 25.

„Jézus Szentséges Szíve fogadom Neked augusztus 15-ig a Szeplőtelen Szent Szűz kezei által bocsánatos bűn terhe alatt, hogy a legkisebb tökéletlenséget is kerülöm, s hogy mindig mindenben azt teszem, ami Neked jobban tetszik, hogy keresztemet átöelve Utánad megyek azon az úton, melyet Szent Véreddel jelöltél meg azoknak, kik Téged követni akarnak. Amen.”

Szűz Anyám, Neked adom magamat egészen rabszolga gyanánt, tégy s rendelkezézzél velem tetszésed szerint s kérlek, alakíts át egészen Jézus Szíve szerint, hogy Általad az Ővé legyek minden fenntartás nélkül.

Becskekerek, 1926. ápr. 18.

December 8. és március 25. közt nem tudtam egy szót sem írni mostanáig. December 8. után pedig annyi de annyi mindenben mentem át. Te tudod Jézusom, hisz Te látod, hogy a gonosz lélek minden dühével rám támadt, hogy lerántson. December 8. óta érzem igazán az élet vértanúságát. Nincs az a mód és az az oldal, amelyről meg ne támadt volna. Lelkem, szívem békés nyugalomát, mely csak a Te forró szerelmedet ismerte és csordultig volt tele vele, ezt a nyugalomát a legkese-rőbb kinná és harccá változtatta. És Te Jézusom csendben nézed, hagyod, hogy mindez megtörténjen. Nézed, fájdalmasan nézed, hogy milyen nagyon nyomorult vagyok, hogy milyen sokszor győz a gyengeség. Ez az, ami majdnem elviselhetetlenné teszi a kint számomra. Jézusom ebben a nagy élet-halál harcban egyedül az tartott fenn, azért nem roskadtam össze, mert éreztem, tudtam, hogy Te, imádott Jegyese-m, ott vagy szívemben szerelmeddel, hogy nem hagytál el, hogy egészen az enyém vagy, s én a Tied, dacára gyengeségemnek s nyomorúságomnak. Jézusom Te szeretetből engedted mindezt megtörténni. Hogy ezáltal még szorosabban vonj magadhoz a kereszten. Ezt tudom. Jézusom könyörgök lelkem egész erejével, ne a kínoktól, ne a kísértésektől szabadíts meg, hanem egyedül gyengeségemtől. Jézusom, ne engedj gyengének lennem, ne engedd, hogy Téged megbántsalak, ne engedd, hogy még én is fájdalmat okozzak Neked folyton. Jézusom, Te tudod, hogy én semmire sem vagyok képes Nélküled. Gyermekek, tehetetlen gyenge pici gyermek vagyok, aki egyetlenegy lépést sem tud tenni előre egyedül, mert oly kicsiny, tehetetlen, gyenge, hogy mindjárt megbotlik. Oh Jézusom, gondoldj kérlek mindig erre, ha reám tekintesz, Te a kicsinyeket nagyon szereted. Tégy olyan nagyon kicsinnyé, hogy senki ebben a világban észre ne vegyen, s csak egyedül a Te számodra létezzen.

1926. IV. 20.

Olyan egyedül vagyok egy pár hét óta. A nagy lelki viharok után valami oly bénító fáradtság tart fogva. S az utolsó szikra is, melynek

melegét a legerősebb viharok közt is éreztem, mintha kialudt volna. Jézusom, Te alszol . . . mélyen alszol, de ugye csak alszol, itt pihensz szívemben, lelkemben, s nem hagytál magamra? Olyan kínzó félelem szorítja össze szívemet, nem érzem Szent Szíved dobogását az enyémén, nem érzem tüzet, melegét, fényét. Úgy fázom ebben a sötétségben, úgy félek, úgy vágyom Utánad, s nem merlek hívni, nehogy felköltselek. Hisz Te pihensz, fáradt vagy, alszol, s hogy épp az én nyomorúságos hajlékomat választottad nyugvóhelyül, ez is csak azt bizonyítja, hogy mennyire szeretsz. Az, hogy egyedül vagyok, elhagytál, a kínzó félelem, mind csak az ördög munkája, ki evvel akar bizalmatlanságra s aztán a kétségbeesésbe vinni. Jézusom, Te tudod, hogy a legkeserűbb szárazságban, a legkínzóbb elhagyatottságban, a gyengeségemben, nyomorúságomban is egyedül csak a Tied vagyok mindig s szeretlek, – szeretlek s a Tied vagyok akkor is, ha a kereszt, amelyet Te nyújtasz, oly nehéz is, hogy földre sújt. Hisz minél nehezebb, annál közelebb jutok veled egyetlen célomhoz, Hozzád. Jézusom, törj össze, zúzz össze egészen, csak a lelkem ne engedd megroppanni soha, egy pillanatra sem! Szűz Anyám, a lelkem őrizd tisztán, hófehéren, hogy méltó, készsége áldozata legyen az Úr Jézus lángoló irgalmas szeretetének!

Becskerek, 1926. május 18.

„Jézus Szentséges Szíve fogadom Neked örökre a Szeplőtelen Szent Szűz kezei által, hogy a legkisebb tökéletlenséget is kerülöm, s hogy mindig mindenben azt teszem, ami Neked jobban tetszik, hogy keresztemet átölelve Utánad megyek azon az úton, melyet Szent Véreddel jelöltél meg azoknak, kik Téged követni akarnak, amen.”

Becskerek, 1926. jún. 5.

Jézusom, valami csodálatos dolog történt velem. Valami, ami úgy megdobogtatta a szívemet, s azóta valami olyan különös érzés tart fogva és ujjong szívem lelkem a boldogságtól. Ma reggel a szent áldozásnál két egész ostyát kaptam. Mintha valami tűz járt volna át. Jézusom a Te szerelmednek lángoló, emésztő tüze. Jézusom, oly nyomorúságos, szegény vagyok, oly gyenge s gyarló és Te édes Údvöztöm annyira megalázod Magad, hogy a kicsiny hófehér Ostya színében kétszeresen is betérsz szívembe. Jézusom, Te mérhetetlenül szereted a te kis arádat. Valami olyan megmagyarázhatatlan érzés fog el,

Jézusom, Te oly nagyon sokat mondtál nekem ma lelkemben a szent-áldozás után. Óh igen, elmondhatom, mert lelkem mélyéig átéreztem, amit P. Doyle is mond: „Nem tagadhatom, én szeretem az Úr Jézust szenvedélyesen; szívem minden idegszálával szeretem. Olyan barát nincs más, mint Ő, nincs senki, akit Melléje lehetne állítani, mert csak egy Jézus van az egész hatalmas mindenségben, csak egy az ég végtelenségében . . . és ez a szelíd, szerető barát . . . az én Jézusom, nincs Benne semmi, ami nem volna érettem. Ő egészen az enyém. Isteni természetének minden idegszála irántam való szeretettől rezeg, szívének minden dobbanása irántam való belső szeretetének hangos kifejezése. Körém fonja isteni karját, keblére von, végtelen gyengésséggel fölém hajol, gyermeke vagyok, mert . . . én egészen az Ővé vagyok, s Ő egészen az enyém . . . Óh Jézusom, Jézusom, Jézusom!”

Zsidópuszta, 1926. aug. 18.

Jézusom, óh én Istenem, Te kimondhatatlan édességem, tégy keserűvé nekem minden testi vigasztalást.

Zsidópuszta, 1926. aug. 29.

Jézusom, olyan égő vágy fog el Utánad sokszor, tabernákulumba zárt fogoly Királyom. Különösen este, amikor majdnem mindenütt egyedül, Magadra vagy hagyva, valami ellenállhatatlan erő vonz Hozzád. Jézusom, ilyenkor egy tűz az egész lelkem s szívem és érzem, hogy a Te saját szívednek tüze ég bennem, hogy nekem adtál mindent. Ha csak egyetlen mód volna reá, minden este ott térdelnék Nálad a tabernákulum előtt, fejem az oltárlaphoz szorítva, vágyó tekintetem arra a kis sötét nyílásra tapasztva, mely a kulcs számára van készítve, mert hisz ezen a kis nyíláson át ugyanazt a levegőt szívom, mint Te, azon a kis sötét nyíláson túl Te vagy, csak egy vékony kis ajtó választ el Tőled, de Te Jézusom, tűzbe borítod a lelkem szereteted tűzével és akkor ez az akadály is eltűnik, és eltűnik minden más is.

Csak mi ketten vagyunk. Te meg én. Ilyenkor annyit de annyit szeretnék mondani Neked. De csak a lelkem beszél, emésztő hévvel, csak a lelkem érti a Te isteni Szívednek dobogását, halk szavát. Óh hogy szeretnék így maradni örökre a végtelenségig. Olyan forró vágy fog el, hogy ott a tabernákulum előtt haljak meg, mint szereteted égő áldozata. Lélekben minden este ott vagyok így Előtted. Átkarollak szívem-lelkem forró szerelmével s imádlak, szeretlek, engesztellek,

hálát adok azért, hogy engem s az egész világot ily nagyon, határtalanul szeretsz.

Becskerék, 1926. nov. 13 (8).

Újra itthon vagyok. Milyen teli reménnyel, vággyal indultam négy hét előtt fel Pestre. Azt hittem, hogy most már egész a Tied lehetek imádott jegyesem, hogy megszűnöm a világ számára létezni egészen. Te másképp akartad, sokat, nagyon sokat szenvedtem e pár hét alatt. Jézusom, Te láttad, hogy a lelkem készségesen karolta át ezt az újabb keresztet, amit nyújtottál, de a test nagyon erőtlen, szívem majdnem elviselhetetlenül fájt. Kicsiny feszületemet, melyet nemrég kaptam lelkiatyámtól, folyton ajkamhoz szorítva ismételttem: Szeretlek Jézusom, örökre Neked adom magam, egyedül csak a Te akaratom teljesüljön mindig! Igen Jézusom, én nem akarok mást, csak azt, amit Te. Csak vonj szorosan Magadhoz a kereszten, oly szorosan, hogy soha gyengeségből vagy gyarlóságból se hagyhassam el azt.

1926. nov. 24.

Jézusom, oly boldogság a Te szerelmedet bírni, Te úgy szeretsz engem, mint talán senkit a világon. Szinte megdöbbsz, sokszor oly világosan látom, hogy szerető kezed mily oltalmazva, védve emeled fölém, mint vonsz el onnan, hol lelkem fehér menyegzős ruháját bemocskolhatnám. Mint borítod szerelmed tűzével lelkemet lángra újra, ha látod, hogy a kísértés, a szárazság, a megpróbáltatás szenvedéseiben kezdek kimerülni, elfáradni, gyengülni. Jézusom, hát ki vagyok én? Senki, semmi; egy porszem. Mikor szívem, lelkem a kísértések tűzében vergődött, Jézusom akkor éreztem a legjobban, hogy milyen semmi vagyok. Szinte irtózáttal láttam, hogy ha csak egy pillanatra is magamra hagynál, milyen nagyon rossz lennék, hogy nem tudnék a legkisebb kísértésnek sem ellenállni és belevesznék a bűnbe. És Te mégis szeretsz, mégis szeretsz, dacára hogy nap-nap után újra és anynyiszor megbántalak. Olyan nyomorult vagyok. Porszem. Néha alig tudom önmagamat elviselni, ilyenkor Hozzád menekülök. Erős bizalommal nézek fel Reád a kereszten. Olyan szánakozva, megbocsátón, szeretettel nézel le rám . . . Te tudod, hogy porszem vagyok . . .

(8) Nem sikerült felvételt nyernie az angolkisasszonyokhoz.

Becskerék, 1926. dec. 8.

Égi Szűz Anyám, ma reggel a szentáldozásban Neked adtam Őt ajándékol szeplőtelen fogantatásod ünnepén. Mikor az Úr Jézus isteni Szíve összedobbant az én kis szívem dobbanásával, ez a dobbanás Neked szólt Szűz Anyám, Téged üdvözölt. Anyám, a Te kezeidbe fektetem egész lelkemet, életemet. Megújítottam fogadalmaimat. Drága jó Anyám, esdd ki számomra a kegyelmet, hogy halálomig hűséges maradjak Hozzá. Eszközöld ki számomra a végső állhatatosság kegyelmét, óh inkább haljak meg ezerszer, mint hogy egy pillanatra is hűtlen legyek. Anyám, Te a Szeplőtelen Fogantatás vagy, Hozzád a bűnnek árnyéka sem fért. Ha látod, hogy a kísértés ostromol, állj mellettem védve, oltalmazva. Hisz a Te tulajdonod vagyok. Neked adtam magam rabszolga gyanánt örökre, visszavonhatatlanul s mindent csak Általad, Veled, Benned és Érted akarok tenni. Anyám segíts, hogy egészen az édes Jézusé legyek, Általad, minden fenntartás nélkül. Hogy mint az égő szeretetnek kis rabszolgája éljek és haljak meg. A Te anyai oltalmadba ajánlom még lelkiatyámat s csak azt kérem, amiért minden nap esdeklek – hogy add neki Jézus égő, lángoló szerelmét, hogy szentül élhessen és halhasson meg és minél több lelket mentsen meg. – Szeresd őt nagyon, háláld meg neki azt, amit én neki soha eléggé meghálálni nem tudok.

Becskerék, 1927. jan. 20.

A napokban egyszer szentáldozás után megint oly égő vágy fogott el, hogy egyedül csak a Tied legyek egészen, s a tökéletesség minél magasabb fokára jussak Érted. S halkán megszólaltál Te, imádozt Jézusom, szívemben, mire lelkem felujjongva ismételte: Igen, Jézusom, égő szeretettel mindig mindenben csak Téged kereslek s talállak meg. Így egészen a Tied vagyok. Így szívem minden dobbanásával, minden lélekzetvételemmel, tekintetemmel, szavammal, tettemmel, szívem, lelkem minden vágyával csak Téged kereslek, s mindenben csak Téged látlak, Téged talállak meg. Igen, így egészen a Tied vagyok, s ez az út visz a tökéletesség útján Hozzád az örökkévalóságba. Jézusom, vonj szorosán Magadhoz a keresztre, s add kegyelmet, hogy soha, egy pillanatra se tévesszem szem elől, hogy én égő szeretettel mindig, mindenben csak Téged akarlak keresni és megtalálni. Jézusom én Téged végtelenül, nagyon szeretlek! Ezt elmondom dobogó szívvel százszor, ezerszer és mindig emésztőbb a vágyam

Utánad. Jézusom, én úgy szeretnék meghalni (9). Meghalni, hogy semmi se válasszon el Tőled. Hogy lábaidat átkarolva az egész örökkévalóságon át mondogathassam, hogy nagyon, nagyon, végtelenül szeretlek! – Ez a szomjúság a halál után mindig gyakrabban fog el. Nem tudok tőle megszabadulni. Lázasan vágyom sok-sok szenvedésre, hogy avval is közelebb jussak Hozzád. Jézusom, ha Te akarnád, óh ,egy pillanat alatt elkészíthetnél, hogy megjelenhessek Előtted’, a Te szerelmed tüzével egy pillanat alatt elhamvaszthatnál lelkemben, szívemben minden gyarlóságot, nyomorúságot, bűnt és én akkor igazán, örökre, elválaszthatatlanul a Tied lennék. Jézusom, lelkem élete, jöjj, siess, vond a Te kis jegyesedet egészen Magadhoz. Nagyon nagyon vágyik Utánad.

Becskerek, 1927. márc. 29.

Az én harmadik lelkigyakorlatom . . . Jézusom, Te oly végtelenül jó vagy irántam! Visszapillantok. Első lelkigyakorlatomkor az én szegény, céljátévesztett, bűnös lelkemet felráztad, meggyógyítottad és megbocsátásod s szereteted jeléül halálra sebezted úgy, hogy nem tudott többé megnyugodni, csak Tebenned. Én öntudatlanul s a Te isteni kegyelmedtől hajtva kezdtelek keresni, kutatni mindenben, hogy közelebb jussak Hozzád. Egy évre reá második lelkigyakorlatom alatt (10) Jézusom, elhalmoztál kegyelmeiddel s megtaláltalak Téged . . . Felém fordítottad a Te fájdalmas, tövisszorosította szent arcodat, reám néztél, Jézusom, mennyit mondott ez a tekintet! S halkán megszólaltál szívemben . . . Hívtál . . . és én nem tudtalak követni – nem tudtam önfeledten, mindennek meghalva egészen a Tiéd lenni. Nem akartalak elveszíteni, féltem, rettegtem ettől a gondolattól; és mégis csak messziről, szívemet megosztva Közted és a teremtmények közt akartalak követni. – Jézusom, ez volt a hálám . . . hogy fájhatott ez Neked! Te mindent, Önmagadat adtad nekem és én így bántam Veled. S ahelyett, hogy elfordultál volna tőlem, mikor láttad, mily gyenge vagyok, félév múlva (11) Magad kényszerítettél, hogy egé-

(9) Azért vágyódott a halálra, hogy akadály nélkül egyesülhessen Istennel. Ez a vágya a leghősiebb erények gyakorlására indította.

(10) 1925. február vagy március.

(11) 1925. július 7-én, amikor tökéletességi fogadalmát letette.

szén, minden fenntartás nélkül Neked adjam magam. Jézus, lelkem jegyese, és azóta nem szűnsz meg szeretni engem, és én azóta sem szűntem meg Neked fájdalmat okozni hálátlanságommal újra és újra. S most az én harmadik lelkigyakorlatomkor Jézusom, mit adhatnál még nekem?

1927. márc. 31.

Hiszen Te mindent, Önmagadat is átadtad végtelen szeretetteddel s kegyelmeiddel együtt . . . most már nekem kell ennyire teljesen a Tiednek lennem. Soha többé nem szabad, hogy a legkisebb szándékos tökéletlenséggel is megbántsalak. Kell, hogy meghaljon bennem örökre minden érzés, minden, ami nem Te vagy. Jézusom, a mai napon készségesen felajánlom a Szent Szűz keze által égő áldozatnak a kereszt oltárára magamat. *Jézusom, feszítsd keresztre életemet!* Minden szenvedést örömmel karolok át. Tégy számomra keserűvé minden testi vigasztalást. Óh Jézusom, soha, soha nem akarom, hogy jobb dolgom legyen a földön, mint Neked volt. Óh add a kegyelmet, hogy keresztre feszítve a szenvedés, az áldozatos szeretet tüzeiben égve éljek s haljak meg a lelkekért!

Zsidópuszta, 1927. máj. 15.

Jézusom, Téged szeretni . . . van-e ennél nagyobb boldogság az egész nagy mindenségben! Ha imádkozom azokért, akiket szeretek, az egész emberiségért, nem tudok jobbat, többet, nagyobbat kérni nekik, mint csak azt, add nekik kegyelmedet, hogy szeressenek Téged, hisz evvel bírják a legnagyobb boldogságot, kincset. Jézusom, nyílegyenesen akarok az életszentségre törekedni, s oda leggyorsabban a szeretet szárnyain juthatok el! A szeretet eléget, felemészt minden akadályt, mely Tőled elvlaszt. A szeretet tüze magával ragad, s lángra lobbantja minden lélekben a Te szerelmedet, mely útjába kerül. A szeretet világít az úton, mely Hozzád vezet. – Igen, Jézusom, csakis a szeretet útján akarlak követni, mint a szeretet égő áldozata. Óh add Jézusom ezt az egy kegyelmet, hogy a Te szeretetted töltsé be egész életemet s szeretetből haljak meg!

Zsidópuszta, 1927. máj. 19.

„Ha szinte megöl is engem, Őbenne remélek’!

Jób ezen szavai szinte megacélozták szívemet s kimondhatatlan

békével árasztották el. Jézusom, ezek a szavak annyit de annyit jelen-
tenek számomra! Ha összezúzol is, ha bárhogyan rendelkezel velem,
. . . ha szinte megölsz is engem . . . Jézusom, én két karodba vetem
magam, szorosan Szent Szívedhez simulok, mint egy gyermek, ki
tudja, hogy ott mindent remélhet . . . s ott mondom el Neked az én
nagy, egész világot felölelő vágyaimat. A szeretet vakmerő, a szeretet-
nek semmi sem lehetetlen és határtalan bizalommal Reád támaszkodva
én reményilem – még ha szinte megölve is engem, – hogy vágyaimat
teljesíteni fogod egyszer!

Becskerek, 1927. júl. 25 (12).

„Vonj Magadhoz . . . futunk keneteid illatára . . .”

Valami megkapó erő van ebben a pár szóban. A szomjas, szereteted
után éhező lélek szinte megbűvölten ismétli újra és újra. Vonj Magad-
hoz . . . százszor is elmondom egy nap. Hisz Te vagy, Jézusom, az a
csodálatos mágnes, Aki mindenkit Magadhoz vonzasz. Óh vonj
Magadhoz ellenállhatatlan erővel, hogy szereteted lángtengerébe bele-
vesszek, hogy magam is tűzzé váljak, s piciny szikrákká zúzz össze és
hints el sok-sok hideg lélekbe, hogy ott is fellobogion a Te szerelmed-
nek tüze. Óh kérlek, így semmisítsd meg az én kis életem! Vonj
Magadhoz, futunk keneteid illatára . . . hiszen Jézusom, akinek lelkét
egyszer elárasztottad evvel az égi illattal, az mámoros lett attól, az fut,
mágával ragadva másokat is, más célja nem lévén, egyedül csak Te. Óh
vonj Magadhoz!

Thurnfeld, 1927. aug. 29.

Jézusom, szinte álomszerű, hogy itt vagyok. Hát igazán annyira
szereted a Te kis arádat, hogy elszakítottad őt mindenkitől, hogy
egyedül csak a Tied legyen. Augusztus 6-a (13), oly kegyelmekkel
teljes nap! Jézusom azon a napon s éjszakán az olajfákhegyi szenvedé-
sedből ajándékoztál nekem. S megízleltetted velem annak keserűségét
s a haláltusát. Lelkem túláradt tőle, de a boldogságtól is, hogy mindez
Érted van, lelkem isteni jegyese! Jézusom, augusztus 10! Oh azon az

(12) Ekkor tudta meg, hogy felvették a thurnfeldi vizitációba.

(13) Augusztus 6-án hagyta el a szülői házat.

estén ölelte az isteni jegyes az Ő otthonában karjaiba az ő kis aráját, aki anyját, testvéreit s mindenkit, hazáját, anyanyelvét, mindent, amit szeretett, otthagytott, hogy egész szívével csak Őt szeresse! Este 9 óra körül léptem át a clausura küszöbét, oly nagyon dobogott a szívem! De valami nagy-nagy nyugalom töltötte el egész lelkem, hisz Jézusom a Te otthonodba léptem. Kis szívem úgy égett a szeretettől s boldogságtól, hogy cellámban könnyekbe törtem ki. – Augusztus 30. kedd délután. Jézusom a mai ünnepélyes eljegyzésünknek a napja! Gallérban, (13a) fátyolban, ünnepélyesen mondtam el azt, amit már megszámálhatatlanszor mondtam el Neked, hogy nagyon, határtalanul szeretlek, hogy Neked adom magamat egészen, fenntartás nélkül. Oh Jézusom, tudom, hogy a Te Szíved is épp úgy dobogott a tabernáculumban a szeretettől s a boldogságtól, mint a Te kis arádé! Oh Jézusom, megkezdted munkádat lelkemben, esdve kérlek, fejezd is be. Én nem akarok mást, csak amit Te. Oh add a kegyelmet nekem, hogy egész életem olyan legyen, amilyennek Te azt látni akarod. Fogadd el egészen a szeretet kis égő áldozatának egyházunk papjaiért és a missziókért, amen. –

Thurnfeld, 1927. okt. 31.

Jézusom, nyolc napi csendes magány . . . Csak Te és én . . . semmi és senki kívülünk. – Jézusom, miért hívtál e magányba? Csodálatos érzés dobogtatja szívemet! Jézusom, Te vágytál utánam; Te a hatalmas király, a piciny kis Margit-virággal akarsz nyolc napot egyedül lenni. Te a társadalmi királyságodnak ünnepét egyedül vele akartad megünnepelni, s azért hívtad őt annak előestéjén Magadhoz. Oh király Jegyesem, gyakorold uralkodói jogodat teljes mértékben rajtam! Oh kényszeríts, hogy tied legyek teljesen, elfedve önmagamat. Ez a lelkigyakorlat előkészítő a mi esküvőnkre (14). Segíts, hogy lelkem menyegzős ruhája ragyogó, fényes, hófehér legyen. Tőled várok minden ékességet, gazdagságot, fényt. Jézusom, Te vagy az irgalmas szeretet. Oh nézd, az én lelkemnél szegényebb, nyomorúságosabb, koldusabbat nem kell keresned; irgalmasságod csodáit teljes

(13a) A jelöltek egyszerű fekete ruhája

(14) Beöltözésére gondol.

mértékben gyakorolhatod rajta! Oh igen, irgalmasságod karjaiba vetem magam, Szent Szívedhez símulok . . . Reád hagyok mindent . . . óh a Te két karodban erősnek, bátornak érzem magam; ott senki és semmi sem árthat nekem. Egymást nézzük . . . egymás szíve dobogását hallgatjuk . . . óh beszélj, isteni Üdvözítőm, beszélj . . . nyolc napig csak mi ketten vagyunk . . . Jézusom, ezt a nyolc napot nem tudom leírni, ez kettőnké volt egészen . . .

Thurnfeld, 1928. jan. 29.

Jézusom, én megígértem Neked, hogy mindig vidám mosolyt láthatsz az arcomon a Te segítségével, én nem akarok soha sírni, még ha még oly nehéz keresztet küldesz is (15). Mindig arra gondolok, Te a tabernákulumból figyelsz szívszorongva, mennyire tudlak szeretni . . . s akkor lesz erőm mindig mosolyogni . . .

Thurnfeld, 1928. ápr. 8.

Jézusom, én isteni Jegyesem . . . szinte álom, hát tényleg lehetséges? Holnapután tartod esküvődet velem . . . Hogy mit jelent ez, hogy mit érzek, óh Te azt tudod . . . Csodálatos . . . ha a szív ennyire tele van, megnémul az ajak . . .

Thurnfeld, 1928. ápr. 10.

Oh ez a dátum (16) . . . Oh igen, ez a nap kegyelmekkel, boldogsággal teli nap volt, óh Jézusom, most már igazán teljesen a Tied vagyok . . . érzem, karjaidban tartasz, nálam vagy . . . a szívemben, lelkemben, s ez így marad mindig . . . de mindig. Az egész örökkévalóságon át . . . Te az enyém s én a Tied vagyok egészen . . . Jézusom, Te kezvedbe vetted életem sajkájának kormányát . . . Nekem csak egy dolgom van, Szent Szívedhez símulva határtalan bizalommal Reád hagyni mindent . . . s Te célhoz viszel . . . szereteted tüztengerébe beleveszek, megszűnöm élni, hogy Te élhess bennem . . . Igen, a

(15) Az idegen környezetbe való beilleszkedés kétségtelenül sok áldozatot kívánt meg tőle is.

(16) Ezen a napon kapta meg a szerzetesi ruhát, vele a Mária Margit nevet, és kezdte meg újoncévét.

Te irgalmas szeretetednek leszek égő áldozata, vértanúja . . . Jézusom,
P. de la Colombière határtalan, rendíthetetlen bizalma ég bennem . . .
akik Tebenned bíznak, mindörökre meg nem szégyenülnek . . .

Thurnfeld, 1928. jún. 10.

Úrnap nyolcada. Jézusom, úgy érzem, hogy az Oltáriszentségben
kell Téged legjobban szeretnem; hogy életem kis örökmécsesének a
tabernákulum előtt kell felemésződnie. Oh Jézusom, sokszor jobban
vágyom, hogy tabernákulumod előtt leroskadva becézhesselek, sze-
rethesselek, minthogy az égben Téged látva lábaidat valósággal
átkarolhassam. Igen, Jézusom, ott mindig szeretnek, imádnak, de a
tabernákulumban? óh Jézusom, mennyit vagy egyedül, mennyit
bántanak . . . Ezt szeretném Veled elfelejteni, de ehhez a Te Szíveddel
kellene szeretnem Téged. Tehetetlenségemben csak forrón azt tudom
súgni: Taníts meg szeretni Téged, óh taníts meg szeretni Téged . . .
szeretni a Te Szíved tüzével, hevével, szeretni a szerelem szent szenvedé-
lyével, óh taníts meg szeretni Téged, mert különben belehalok a
vágyba, szeretni Téged. Szent Margitnak azt mondtad, készítsen
Számodra lelkében egy mennyországot, ahol megpihenhetsz . . . ő
szent volt, tudott Neked lelkében egy mennyországot készíteni . . .
Oh Jézusom, én is Margit vagyok, Te adtad nekem ezt a nevet . . . de
én csak egy nyomorult kis porszem vagyok, kiben csak az égő vágy
van meg az életszentség után, de Te mindent megtehetsz . . . óh add,
hogy igazán Margit legyek, a Te Margitod . . . Minden reggel, amikor
szívembe betérsz, reszketve a vágytól, alázatosan kérlek, hogy Te
készíts lelkemben Magadnak egy mennyországot, ahol megpihen-
hetsz . . . én nem tudok . . . de Te tudsz.

Thurnfeld, 1928. júl. 2.

Szűz Anyám, a mi szent rendünk ünnepén a Te Szent Fiadnak, az én
isteni Jegyesemnek megígérjük, de ugye mindketten együtt, mert csak
veled merem ezt megtenni és Általad remélem megvalósítani, hogy
magnificat, egyedül csak *magnificat* lesz a válaszom mindenre, amit
csak küldesz; egy panasz-szó ne hagyhassa el soha ajkamat, s ha még-
úgy fáj a szívem, ha a természet kínosan vergődik is, óh Jézusom,
akkor segíts, Szűz Anyám, óh akkor állj mellettem, hogy lelkemből
ujjongva törhessen fel a *magnificat!*

Érd, 1928. aug. 24.

Jézusom, ma van az utolsó napja egy nyolcnapos lelkigyakorlatnak (17). Oh Jézusom, emésztő a Te Szívednek tüze! Igen, Jézusom, Te már többet nem adhatsz, elborítottad az én kicsi lelkem kegyelmeid s szereteted egész árával. S én mit adjak, Jézusom? Nincs már semmim, ami nem volna már a Tied. Csak a nyomorúságom még az enyém. Neked adom. Hogy ne maradjon semmim. Ugye elveszed? Lásd, meg kell tenned, mert máskülönben nem lehetek egészen Nálad. Jézusom, oly különös, megnevezhetetlen érzések égnek bennem. Jézusom, ilyen még soha nem voltál hozzám. Mintha sietni akarnál mindent nekem adni, mert rövid az idő . . . szinte fizikailag fáj, úgy éget szereteted tüze . . . mindent föl akarsz égetni bennem, ami nem Te vagy. A lelkigyakorlatot tartó páter oly különösen, jóslatszerűleg beszélt hozzám . . . Oh Jézusom, én nem akarom kutatni a Te szent terveidet, hisz tudod, egy pillanattal sem szeretnék előbb Hozzád menni, mint ahogy Te akarod, valahogy úgy érzem, közeleg életem hajnala . . . Oh Jézusom, az én életem hajnala . . . tudod, húsvét hajnala, mikor a nevemen szólítasz: Mária! S épp oly csodálatosan ejted ki ezt a szót, mint az első húsvét hajnalon . . . Jézusom, benne zeng minden . . . és én szomjazom erre a szóra. Csak erre az egyetlenegy szóra . . . Jézusom, ugye hamar szólítasz így, ugye hamar hívsz . . . óh ezért, ezért ég bennem úgy a vágy ez az egy szó után . . .

Érd, 1928. szept. 9.

Jézusom, beöltözésem előtt kérdezte lelkiatyám, hogy melyik szentet veszem példaképnek, kinek az élete buzdít. Mintegy álomból ocsudva eszméltem fel . . . óh Jézusom, az utolsó három év óta csak Te voltál egyedül, Akit magam előtt láttam, Akinek élete vonzott, ellenállhatatlan erővel, s Aki mindenben mindenem vagy. Szinte észrevétlenül vontál így Magadhoz. Lelkiatyám, látva álmétkodásomat, mosolyogva tette hozzá: Ugye az Úr Jézus után megy? S ez a pár szó most utolsó lelkigyakorlatom alatt annyiszor eszembe jutott. Igen, Jézusom, én Utánad megyek . . . mint a kis pillangó az égő fény után ellenállhatatlan erőből hajtva, s bár tudja, hogy bele kell vesznie,

(17) A lelkigyakorlatot P. Pichler Ferenc SJ tartotta német nyelven.

el kell égnie a lángokban, mégsem tehet másként, hisz nem őtőle függ – neki nincs akarata, nincs ereje, a csodálatos mágneses tűz ereje ural-
kodik rajta teljesen.

Érd, 1928. dec. 8.

A Szent Szűz által ostromollak ma imádott Jézusom, hogy küld, adj mindent, de mindent, ami Hozzád közelebb visz és végy el mindent, ami Tőled távol tarthat, vagy elszakíthat. Jézusom, egy nagy uralkodó érzés, vágy ég bennem: ‚Agyon szeretni, agyon szenvedni, agyon dolgozni magam,‘ csakhogy a szívek mind a Te Szíved tüzében égjenek s az én kis szívem is ebben a tűzben semmisüljön meg. Óh Jézusom, néha szinte félek, oly hatalmasan lobognak bennem a vágyak, esztelenségekre lennék képes, ha nem kötözne meg a szent engedelmesség. Mosolyogsz rajta, Jézusom, hogy én, a porszem, a nyomorúság mélysége mer akkora vágyak megvalósítására gondolni? De azt mondják, Jézusom, ahol a nyomorúság mélysége találkozik az irgalmasság mélységével, ott emelkedik fel az életszentség hegye. Jézusom, én vakon, határtalan bizalommal vetem magam a Te irgalmasságod karjaiba, hogy Te tégy velem, amit akarsz. Érzem, Jézusom, hogy Te vagy a tűz, mely bennem ég, s Tied a vágyak mind, melyek emésztően lángolnak bennem . . . A Tied mind . . . Csak ami nyomorúság van bennem, az vagyok én. Oh égess isteni Szív mindent fel bennem, ami nem Te vagy; tégy keserűvé számomra mindent, ami nem Te vagy!

Érd, 1928. dec. 23.

Szűz Anyám, melléd símulok szorosan, csendben, egy szó nélkül. Advent . . . ezt dobogja szívünk. Anyám, csak Hozzád tudok menekülni, Anyám, csak Te érted meg, Anyám ez az idei advent nekem is valóságos advent, Te ezt jól tudod. Szűz Anyám, tedd kezedet szívemre, ugye érzed, mi van benne? Ez a szegény kis szer-
szám fizikailag lehetetlen, hogy sokáig kibírja. Szűz Anyám, Veled várom Őt . . . Hallgatjuk Szíve dobogását, itt van nálunk . . . s mégis, Anyám, én meghalok a vágytól, hogy Veled együtt karjaimba ölelhessem Őt valóságban is. Anyám, bocsáss meg merészségemért . . . Én, a porszem . . . de nem tehetek róla, nem tudok másképpen. Anyám, nagyon szeretem Őt . . . és mérhetetlenül vágyom eljövetele után. – Szeretném Őt karjaimba szorítani, hogy megvédjem

minden bántalomtól, szeretetem tűzével elborítani, hogy ne érezze az emberek hidegségét, hogy ne halljon mást, csak szívem heves dobogását, lelkem, ajkam halk szavát . . . Kérlek, nézz Jézusom szemeimbe, – a lelkem mélyéig látsz . . . azután . . . csókkal zárom le szemeid, hogy ne láthass semmit a világból, ami Neked fájna . . . Aludj Jézusom, én megyek koldulni a szívekhez, hogy engedjék, hogy szeretetteddel, kegyelmeiddel, szellemeddel megszülessél lelkükben.

Érd, 1929. jan. 29.

Jézusom, ma megerősítem január 15-i felajánlásomat (18). Jézusom, én felajánlom Neked magam *hosszú életre*, ha akarsz. Jézusom, az életem legnagyobb és legnehezebb áldozata, hisz Te tudod . . . de ne nézd kérlek szívem, lelkem és egész valóm mint reszket az áldozattól, mint remeg, vajon elfogadod-e . . . Jézusom, az akarat teljes készséggel hozza meg az áldozatot, a többit ugye nem nézed, hiszen nem rendelkezhetünk szabadon felettük; én őszintén, igazán akarom a Te akaratodat teljesíteni evvel, ha elfogadod. Jézusom, ez az utolsó, azt hiszem, amim van, hogy felajánlhatok, de ne felejtsd el, hogy az én erőm Te vagy hozzá . . . Jézusom, én kértelek, hogy minden szeretetedet, amit visszautasítanak az emberek, add nekem, izzón lángoljon bennem. És most engedelmességből kérnem kell, hogy enyhítsd, mérsékelj ezt a tüzet, mert én olyan nyomorult vagyok, hogy nem tudom elviselni és nekem még élnem kell . . . Élnem kell, hogy tovább szeresselek . . . ezért kell, hogy keresztre feszítsem minden vágyamat, s hajlamomat, ezért szorítom sokszor csitítólag a kezem a szívemre, hogy elnyomjak benne minden honvágyat Utánad, mert evvel a gyötrő vággyal nem lehet élni . . . Jézusom, olyan különösen érzem magam, Te érted – én nem. Mintha nem élnék többé . . . mintha az *én* haldokolna; elvágtd az utolsó fonalat. Már sehogy se ismerem ki magam, mi van velem. Te akarsz, hogy ne is gondoljak, törődjek veled, hagyjam egészen Reád . . . s ez oly jó így, olyan jó . . .

Érd, 1929. május 16. csütörtök

Szent fogadalom letétele napja. Engedelmség, tisztaság, szegénység és szent szabályaink pontos, hűséges megtartása P. de la Co-

(18) P. Csávossy féltette egészségét, ezért kérte, hogy mérsékelje vágyait.

lombière példája szerint. A Szent Szűz, Szent József, szent nővérünk (19) és P. de la Colombière által ajánlom fel Neked, Jézusomnak Szent Szíve, az én négy fogadalmamat. Oh isteni Szív én Tőled remélem, hogy utolsó leheletemig hű leszek hozzájuk. Ne engedd, ha bármibe kerül is – hogy a legkisebb szándékos tökéletlenséggel is valaha megbántsalak Téged! – Imádandó Szent Háromság, én édes Istenem, a Te dicsőséged, az Egyház diadala és a lelkek üdvösségéért *kell* nekem szentté lennem. Te magad mondtad, Jézusom: Aki önmaga iránt bizalmatlan és minden bizalmát énbélém helyezi, annak semmi sem lehetetlen.

Pünkösd hétfő (20).

Érd, 1932. május 16.

Én Istenem . . . és mindenem . . . !

D.S.b. » (21).

(19) Alacoque Szent Margit.

(20) Örökfogadalmának napja.

(21) *Dieu soit béni!* Áldott legyen Isten!

I R O D A L O M

- P. Csávossy Elemér SJ, *Egy sír a Duna felett*, 4. kiadás, Budapest, 1942.
- *Érd angyala*, Budapest, 1941.
 - *Mária Margit Naplója és Levelei*, Budapest, 1943.
 - Une tombe près du Danube, Kivonat a « *Nouvelle Revue de Hongrie* » c. folyóiratból. Budapest, 1942.
 - *A századok nagy jele*, A Jézus Szíve-tisztelet mivolta, gyakorlata és jelentősége, Budapest, 1942.
- Fiori presso il Danubio, *Osservatore Romano*, 1943. május 30.
- Soror Maria Margarita Bogner, *Nuntius ad Nuntios SS. Cordis Jesu*, Roma, 1943. szeptember–október.
- Korabeli újságok: *A Szív, Margitvirágok, Katolikus Ösvény, Borsod, Szegedi Új Nemzedék*, 1942, 1943-as számai.
- É.-M. Lajeune, *St. François de Sales et l'esprit salésien*, « *Maîtres Spirituels* », Seuil, Párizs, 1962.
- P. Csávossy Elemér a szociális kérdésről; nekrológ, *Szolgálat*, 17. sz.

AZ EGYSÉG SODRÁBAN – ROGER SCHUTZ –

« Mit jelent az ökumenizmus?
Az egész lakott földet,
a földön lakó minden embert ».

(R. SCHUTZ: *Ta fête soit sans fin*)

« Roger vagyok, testvéretek. Azért szeretem keresztnevemet, mert hét nővéremtől kaptam. Amikor megszülettem, szüleim valamennyiüket hazahívták a családi ünnepre; ők választották nekem ezt a nevet . . . » – egy interjú alkalmával ezekkel a szavakkal mutatkozott be Roger Schutz, a taizéi protestáns szerzetesközösség alapítója és jelenlegi priorja.

Bár a világ minden táján százezreket mondhat barátjának, könyveit pedig milliós példányszámban olvassák, életéről, legalábbis annak külső eseményeiről, nehéz beszámolni. Roger Schutz ért ahhoz a művészethez, hogy kicsi maradjon, észrevétlen, egyszerű. Önmagáról keveset beszél. Egy-egy elvétett interjú kivételével nem sokat mond kétségtelenül gazdag és változatos pályájáról. Bizonyára nem véletlen, hogy eddig még – tudomásunk szerint – senki sem vállalkozott életrajzának megírására. Roger Schutz élete egy eszméből nőtt ki, egy eszmével azonosult. Magunkfajta gyalogjáró ember ő is, szegény, halk szavú, félénk alaptermészetű. Rejtett, szemlélődő életre, az egység szolgálatára kapott meghívást és különleges karizmát. „Atyám, add, hogy mindnyájan egyik legyenek!” – Krisztus főpapi imájának ezzel a kérésével azonosíthatnánk őt.

Szegénységének ismerete és elfogadása teszi korunk egyik legnyitottabb emberévé. Nem ismer határokat, korlátokat, előítéleteket; nincsenek eszmei görcsei, nem von maga köré teológiai védősáncokat, nem épít légvárakat. Feltétel nélkül elfogadja a Lélek vezetését, fenntartás nélkül nyújtja kezét mindenkinek. Ez az Isten és ember felé megélt teljes nyitottság képesíti arra, hogy «ész nélkül» higgyen az ima szív- és társadalomátalakító erejében, a szeretet egzisztenciális

hatalmában és az igazságosság győzelmében. Erre a három pillérre épült a taizéi monasztikus család élete, ezeken nyugodhat a megosztott keresztények egyesülése és a békét szomjazó emberiség egysége.

Mi sem vállalkozunk arra, hogy Roger Schutz életrajzát megszerkesszük. Egyszerűen felsoroljuk azt a néhány adatot, amelyet szemfüles riporterek kicsaltak belőle, aztán átadjuk neki a szót. Hadd valljon ő magáról a naplóíró egyszerű közvetlenségével.

*

Roger Schutz népes családból származik. Apja svájci eredetű protestáns lelkipásztor, anyja francia. A család kilenc gyermeke közül – akárcsak a mesében! – hét leány. Roger a benjamin, az utolsó az orgonasípok rendjében. Az apa a svájci Júra egy kis falujában gyakorolja lelkipásztori szolgálatát, az anya pedig egészen a népes családnak szenteli magát. Roger elsőrangú közösségben nő fel. Anyjukból nem hiányoznak a művészi hajlamok; a házi együttes sokat énekel, gyakran hallgat zenét. Ha nem is lettek Trapp család, a sok muzsika valamennyi Schutz jellemét befolyásolja. A nagy családi asztalon mindig virág áll, és a művészi gonddal előkészített ünnepi ebédek hangulata kitörölhetetlen nyomot hagy a szétszédő gyermekekben.

Roger keresztény nevelését ez a közösségi szellem és ez a nagylelkű nyitottság jellemzi. A házban mindig nagy a jövés-menés, gyakran hallja apja és barátai beszélgetését, hithirdetőkkel találkozik, elbeszéléseik nyomán távoli vidékeket fedez fel. Elsőként egy fiatal zambiai misszionáriusnő hat rá mélyebben, aztán elbűvölve hallgatja az indiai keresztényekről szóló híradásokat. Mikor már nagyobbacska, anyja gyakran viszi magával; egy alkalommal egy öreg afrikai igehirdetését hallgatják meg. Ettől a naptól kezdve Roger többször hallja ezt a rejtélyes mondatot: bizony még megérik, hogy az afrikaiak jönnék evangélizálni Európába!

Anyai nagyanyja katolikus. Roger tudja, hogy a háború idején nagyanyja sok menekülőnek adott otthont, kenyeret és védelmet. Csodálattal vegyes szeretet fűzi ehhez a bibliai erős asszonyhoz, akinek látogatása mindig ünnepszámba megy a Schutz családban. A katolikus vallásról való első ismereteit mégsem neki, hanem protestáns lelkész apjának köszönheti. Később így nyilatkozik apjáról:

« Biztos vagyok abban, hogy misztikus hivatást hordott a lelkében. Reggelenként már korán elment, hogy a templomban egyedül imádkozzék. Tizenkét éves voltam, mikor magam láttam, hogy egy katolikus templomba lépett be. Ott volt a falu egész fiatalága. Csendben imádkozott; akkor sem szólt, amikor kijöttünk. Nagyon meg voltam illetődve. Csodáltam apám bátorságát is. Akárcsak anyám, ő is igen igényes volt velünk szemben; azt kívánta, hogy életünk hiteles és igaz legyen ».

A monasztikus életről a közös családi olvasások során szerez tudomást. Hosszú ideig a Port-Royal des Champs janzenista szellemű nő apátságának története szerepel műsoron. A hallottak felgyújtják a gyermek fantáziáját: elborzad a vezeklésekben elgyötört apácák « angyali » életétől, de megragadja az egészen Istennek adott élet eszménye. Megkülönböztetni még nem tud, de lelkében hűségesen elraktároz minden élményt, benyomást, tapasztalatot. Most egy darabig azonban másra kell fordítania gondolatait: az iskolai tanulmányokra. Szülőfalujából tizenhárom éves korában kerül el egy szomszédos városkába kosztos diáknak. Szülei egy katolikus családot választanak ki, hogy így támogassák a családfenntartóvá vált özvegyet és gyermekeit. Roger tehát két családban éli le gyermekkorát: az otthoni protestáns és a városbeli katolikus családban.

Tizenhét éves korában tüdőtbcs veszi le a lábáról. A hosszú gyógyulási időben rengeteget olvas. Nyugodtan viseli a bajt, elfogadja, csak szeretne mindig egyedül lenni. Lassan kap erőre, befejezi középiskolai tanulmányait. Irodalommal szeretne foglalkozni, de apja kifejezetten ellenáll. Azt akarja, hogy fia teológiát tanuljon. Nem sejtí, hogy hitkéntelyei vannak, nem biztos hivatásában.

Egyik nővére halálosan megbetegszik; Roger először imádkozik igazán szívből. Mivel még nem tudja, hogyan forduljon Istenhez, egy zoltárt mond el agonizáló testvére mellett. De megtette az első lépést!

Elvégzi a teológiát, huszonnégy éves korában protestáns lelkipásztor lesz. Életét egy szabályban akarja kifejezni: « *Isten Szava éltesse napjaid munkáját és pihenését. Órizd meg mindig a belső csendet, hogy Krisztusban maradj. Hatolj be a Boldogságok szellemébe: öröm, egyszerűség, irgalmasság* ». Úgy gondolja, ez az életszabály hozzásegíti ahhoz, hogy megtalálja az igazi szabadságot.

Helyet keres, hogy meglepedjék, és szolgáljon. Meglátogatja Clunyt és ott valaki Taizére hívja fel figyelmét. Azonnal elindul. Egy

öreg paraszttasszony meghívja ebédre az ismeretlen fiatalembert. Maradjon velük, kéri, oly elhagyottak itt az emberek! S mindjárt ajánl is neki egy régi házat, ahol lakhatna.

A falu szegény, amolyan isten háta mögötti kis település. A ház öreg, piszkos, huzatos, az ajánlat nem sokkal kecsegtet. De Roger rövid életszabályára gondol és igent mond a hívó szóra. 1940. augusztus 20. taizéi honfoglalásának napja. Huszonöt éves.

Taizé még a szabad zónába tartozik, de közel van a demarkációs vonal, amelyen túl már a németek az urak. Roger a politikai foglyok, szökevények fogadására rendezkedik be. Azok pedig jönnek; ő maga nyit mindig ajtót, senkitől nem kéri a személyazonossági igazolványát . . . Nekilát a házat körülvevő föld megmunkálásának, teheneket tart, hogy tudjon enni adni az olykor igen népessé duzzadt « családjának ». Mindjárt kezdetben kis kápolnát is berendez magának, de mindig egyedül megy imádkozni. Fél, hogy esetleg hálából csatlakoznak hozzá . . .

1942-ben, a teljes megszállás után Roger lába alatt forró lesz a talaj. A Gestapo éppen akkori lepi meg, mikor a svájci határon akar valakit átmenekíteni. Szerencséje van: még sikerül neki is Svájcba átjutnia . . . Genfben találkozik három barátjával. Itt ismét a menekültekkel foglalkoznak. A felszabadulás után térhet csak vissza Taizébe, de most már társak kíséretében. 1944 végétől közös életet folytatnak, naponta háromszor együtt imádkoznak. Gyakran felvetik a kérdést: hogyan szolgálhatnák ma a szegényeket? A háború még nem fejeződött be, a már felszabadított területeken is teljes a zűrzavar. Elhagyott gyermekeket gyűjtenek össze; Roger egyik nővére főz a kiegészített csapatnak, a kis közösség pedig próbálja előteremteni a mindennapira valót.

1949-ben Roger és négy társa egész életre szóló elkötelezettséget vállalnak: a javak közösségében és cölibátusban élnek, elfogadják a tekintélyt. Az egység, az ökumené jele akar lenni a kis monasztikus szerzetescsalád. 1950-ben megszületik szabálytervezetük, amely addigi próbálkozásait, tapasztalataikat summázza. Benső tavaszt élnek meg; tudják, hogy olyan útra léptek, amelyen csak a Lélek vezetheti őket tovább. Roger testvér jól ismeri a szomszédos Cluny és Cîteaux monasztikus hagyományait, mégsem ezeket akarja protestáns talajba átültetni. Nyitottan vár társaival együtt . . .

1951-ben két testvér bányamunkás lesz. Bekapcsolódnak a szak-szervezeti mozgalomba, munkanélkülivé válnak . . . Aki elkötelezte magát Krisztusért, annak ugyanazt kell tennie az emberekért is – így kommentálják az eseményt, és az új testvérekkel újabb kalandokba bocsátkoznak. Néhány év múlva Dom Helder Camara hívására kis közösség alakul Recife mellett. Az egység jeleként brazil bencésekkel élnek itt együtt a testvérek. Ruanda fővárosában, ugyancsak bencés szerzetesekkel együttműködve, az afrikai fiatalok fogadására rendezkedik be a testvériség. Nigerben a redemptorista szerzetesekkel egészen az őserdőig hatoltak, hogy a leghagyatottabbaknak hirdessék az evangéliumot. Néhányan egy chicagói gettóban telepedtek le, ahol ferencesekkel élnek egy testvéri közösségben. Mindenütt dolgoznak, maguk keresik meg a kenyerüket. Maga a taizéi közösség is átalakul: a testvérek a legkülönbözőbb keresztény egyházakhoz tartoznak; közülük kettő katolikus.

Úgy tűnik, nincs több mondanivalónk Roger testvér életéről, mivel teljesen azonosult a közösségével. Taizé mint ökumenikus közösség kapcsolatban van a genfi Ökumenikus Tanáccsal, képviselteti magát a Szentszéknél is. (Roger Schutz és Max Thurian testvér megfigyelőként részt vettek a II. Vatikáni Zsinaton.) Egy testvér a békével és a fejlődéssel foglalkozó nemzetközi szervezetben, a SODEPAX-ban dolgozik.

Évente 70–80 000 ember fordul meg Taizében: senkitől sem kérdezik, milyen vallású, vagy egyáltalán hisz-e valamiben. Mindnyájan keresők vagyunk – vallja a közösség minden tagja.

1974-ben Taizé priorjának ítélik a Templeton-díjat, amelyet Philip herceg kezéből vesz át a windsori kastélyban. (A Templeton-díjat először a kalkuttai Teréz anya kapta meg 1973-ban.)

Nemrég megkérdezték Roger testvért: Mit gondol, melyek azok a kérdések, amelyeket ma a leggyakrabban szegeznek a keresztényeknek? A válasz így hangzott:

« Krisztus szeretete az egyedüli szeretet az életedben vagy már a legnagyobb szeretet? Az-e számodra Krisztus, aki állandó keresésed útján teljes mértékben boldoggá és mindenek előtt: teljes mértékben emberré tesz? – De ezeket a kérdéseket elsősorban saját magamnak vetem föl. »

ROGER SCHUTZ NAPLÓJÁBÓL

(Ta fête soit sans fin – Lutte et contemplation)

1969. február 20.

Amikor 1940-ben Taizé faluját választottam, egyedül voltam. A puszta magányban megdöbbenően erős az Istennel való találkozás. A magányban élő ember fogékony az őt körülvevő jelenlétre.

A pusztában tartózkodás nem felel meg az emberi természetnek. Egész figyelmére szükség van ahhoz, hogy a csend teljességét érzékelné tudja. Magányban élünk sokáig de nem elszigeteltségben. Taizéi életünket már az első napoktól kezdve átszötték az emberi kapcsolatok. Húszévi közös élet után meg a nyilvános élet színterén találtuk magunkat. Hét évre volt szükségünk ahhoz – 1962-től 1969-ig –, hogy felmérjük, mi is történt velünk.

Február 23.

Hosszan beszélgettünk R. testvérral. Arról az imáról kérdezett, amit minden nap délben rögtönözve mondok a templomban. Azt kérdezte, miért utalok annyit a sötétségre, a belső szegénységre, a homályra. Azért, mert nincsenek illúzióim. Tudom, miféle harc folyik Krisztus testében, az Egyházban. Biztos, hogy az Egyház kikerül ebből a harcból. Nem hal meg soha. A szülés állandó állapotában mindig újrateremti magát. Ami saját sötétségünket és szegénységünket illeti: annál inkább beszélek róla Istennek, mivel manapság már oly sok keresztény van tisztában korlátaival. Én sem rejtegetem szegénységemet. Ebben a vonatkozásban talán kiábrándítom azokat, akik azt hiszik, hogy hivatásunk valamiféle kiváltságokkal ruház fel minket. Akárcsak ők: én is mindennap újrakezdem ugyanazokat a lépéseket: az éjszakámból egy fény felé; amikor ez nem megy: kétségből a hit felé.

Február 27.

Hogy meg leszünk majd lepődve, amikor odaát olyanokkal találkozzunk, akik, anélkül hogy ismerték volna Krisztust, őerte éltek.

Március 2.

A kis Bruno keresztsége Taizé templomában. Mivel a szülők nem vesznek részt az egyházközségi életben, a pap azt kérte, halasszák el a

keresztséget. De látva megdöbbenésüket és vágyukat, végül mégiscsak igent mondott.

Milyen ünnep volt ez a keresztség! Hogy meg volt indulva az egész család! A nagypapa nem ismert rá régi emlékképeire. Minden családiásnak, természetesnek tűnt neki. „Mindez a zsinat (fr.: concile) miatt van így” – magyaráztam. Néhány nap múlva ugyanő: „Hogy megváltozott minden a konzul miatt!”

A keresztségről visszatérve egy testvér közölte, hogy egy környékbeli fiatal családapa éppen most halt meg. Alig ismertem ezt az embert, pedig minden nyáron itt töltötte szabadságát Taizé mellett. Azt gondolták, hogy doktrinális okok miatt lehetetlen a kapcsolat. Négy évvel ezelőtt, Taizébe érkezésem 25. évfordulóján, elmentem a misére, amelyet ennek a családnak idős papja mutatott be. Bejelentettem a jelenlétem. Mise után mindenki kiment, én egyedül maradtam, várva, hogy majd csak kijön a pap a sekrestyéből. Mivel nem jött, bemerészkedtem, hogy köszöntsem. Ezzel fogadott: „Az Egyház hajthatatlan”. „Igen, válaszoltam, de már sokan készülnek az első lépésekre.” És próbáltam neki megmagyarázni, hogy pl. Latin-Amerikában hogyan élünk együtt a katolikusokkal.

Március 9.

Száraz magányban Krisztussal. Úgy tűnik, hogy semmi sem megy előre. Múlnak a napok, elfolyik az idő. Még a keresés értékét is csak jóval később tudatosítjuk. Biztos, hogy az ember nem azért tart ki hiúságesen, mert ez nagy gyönyörűségére szolgál. Sokkal nagyobb a tét. Közös imánk is sivatagi úton halad. De másokkal együtt éljük meg. Arcokat látunk, és a barátság ünneplésében imánk hófoka magasra csap.

Március 17.

Bevásárlás a Rue de Rennes-en. A játékosztályon valami olcsó dolgot kértem gyerekeknek. Az elárúsító nő félénken ezt mondja: „Atya, múlt vasárnap délben hallottam, amikor Latin-Amerikáról beszélt. Mondtam a férjemnek: Ismerem az atyát, már járt az én osztályomon.” Leszállított áron ad tizennyolc babát és még mást is keres. De nem elégszik meg ezzel. Szól kollégáinak is, hogy keressenek nekem olcsó játékokat . . .

Április 8.

Az év elejétől kezdve egy rövid latin gregorián himnuszt is éneklünk a vasárnapi kompletóriumon. Ma azt kérdezte valaki, miért tesszük ezt, hiszen mi már nem használjuk a latint. 'Mert szabad emberek vagyunk', válaszoltam. 'Amikor a távoli századoknak ezt a himnuszát énekeljük, azt akarjuk bizonyítani, hogy nem vagyunk szabvány-emberek.'

Április 13.

Egy fiatal azt kérdezte tőlem, mit jelenthet neki az ima. 'Ne várj olyan válaszra, kezdtem neki mondani, ami nem számol azzal, hogy ember vagy. Fogalmam sincs, hogy tudnék imádkozni test nélkül. Nem vagyok angyal, és ezt egyáltalán nem sajnálom. Bizonyos esetekben észreveszem, hogy jobban imádkozom a testemmel, mint az értelemmel. Imádkozom: a puszta földre térdelve, leborulva, nézve a helyet, ahol majd az Eucharisziát ünneplik, hallgatva, lecsendesítve még a faluból jövő zajokat is. Igen, a test jelen van, készen arra, hogy hallgasson, hogy megértsen, hogy szeressen. Hogy kigúnyolnánk a testet, ha nem akarnánk számolni vele!'

Május 24.

Mostanában gyakran időzöm a kis román templomban az Eucharisztia mellett. Ez lakott hely. A katolikus Egyház hite már az első századoktól ezt tanúsítja. Miért van az, hogy nem időzöm az előtt az eucharisztikus kenyér előtt, amelyet a taizéi eucharisztikus áldozat után egy kis oltáron őrzünk? Talán azért, mert a mi egyházaink hitét nem erősítik meg a századok?

Június 9.

Néhány héttel ezelőtt a német TV azt kérte, hogy a szobámban készíthessen interjút. Az első kérdés így kezdődik: 'Ön, aki protestáns . . .' Önkéntelenül is egy nem várt válasz toltult az ajkamra: protestánsnak lenni négy évszázad óta annyit jelent, mint protestálni a katolikus Egyház ellen. Én pedig nem protestálok ellene.

Június 12.

Ma reggel egy jezsuita kérdezgetett: azt kívánom, hogy inkább éljük az ökumenikus hívatót, mintsem hogy vitatkozzunk róla. Tehát

ellenzem a doktrinális kutatást? Ezt válaszoltam: naponta többször imádkozzuk a liturgiát, az Egyház mindenkori imáját, így átitat minket a hit, a teológia. E nélkül az ima nélkül sohasem élhettük volna meg a Feltámadást. Először Krisztust ünnepeljük, ennek következménye a szükséges teológiai kifejtés. Maga a teológia is: nemde egyedül van Istennel? Ha a teológia csak szemlélődés nélküli tudományos ismeret, elveszti teremtő erejét. Lehet-e elképzelni valami kegyetlenebbet, mint olyan embert, akinek teológiai tudását nem önti el a Másikkal megélt közösség frissége?

Június 25.

... négy testvérrel Sotto-il-Monte-ba érkeztünk, XXIII. János falujába. Megérkezve a Roncalli házhoz, a rácsos kapu előtt egy öreg parasztot találunk: Zaverio Roncallit. Megdöbbenően hasonlít bátyjára, János pápára. Már máskor is láttam, de ő nem emlékszik rám. Beszélgetünk. „Corraggio!” – mondja. Majd érdes hangján hozzáteszi: „Sempre avanti” (mindig előre).

Elmegyünk a plébániatemplomba, ahol bátyját keresztelték. Zsol-tárokat énekelünk, egy alleluját, aztán csendben maradunk a gyermekkor emlékeit őrző helyen. Mindnyájan szeretnénk még egyszer látni távozás előtt Zaverio Roncalli házát. Otthon van. Emlékeztetem a két szóra. Felemeli az ujját: „Sempre Spirito” (mindig a Lélek). Utolsó szava: „Mai paura” (soha nem félni).

Semmit sem akartunk kapni tőle. Egy szegény, nagyon öreg ember beszélt. Nincs is tisztában azzal, mit ad nekünk ezzel a néhány szóval. Amint másokért élünk, talán észre sem kell vennünk.

Július 20.

Huszonöt éve: sikertelen merénylet Hitler ellen. Ebben az esetben a romboló erőszak, egy ember meggyilkolása milliókat mentett volna meg. Nem ismertük volna meg a háború utolsó tíz hónapjának borzalmait, amelyek megsokszorozódtak a koncentrációs táborokban és a megszállt országokban. Nem következett volna be az ellenállás német családjainak hekatombája.

Ma két ember jutott el a Holdra. A tudományos kutatás első eredményei városok lerombolására szolgáltak. Azóta, ugyanezek a tudósok, az ígéretekkel terhes hajnalt készítik elő.

Július 31.

Fáradtság, már felkelés óta. Elfeledkeznek a felfrissülés forrásáról? Ha a gondokat, a nehézségeket Istenre hagyom, felszabadulnak az energiák, hogy a helyzeteken, sőt még az embereken is túlra tekintsek. Talán így érzük el már most az örökkévalóság egy darabkáját . . .

Augusztus 1.

Az asztalnál egy fiatal venezuelai azt mondta, hogy az Egyház első századaiban az eretnokség a keresztények szemében mindenekelőtt a szeretet hiányát jelentette, nem pedig a hit ortodoxiájától való eltávolodást.

Augusztus 15.

Az elmúlt éjszakai ima egészen kivetkőzés volt. A déli étkezésnél vettem föl a kérdést a testvéreknek: biztosítaná-e valaki mindig az éjszakai imát? Ha valaki éjjel fölébred, örüljön, hogy csatlakozhat övéihez. .

Augusztus 17.

Péter második levelét hallgatjuk állva a templomban. Annak a figyelmével hallgatom, mint aki éppen most kapott levelet Jézus kortársától. Minden szónak súlya van. Micsoda hite volt Péternek! Ez nem kis dolog az életben!

Augusztus 19.

Hosszú séta G.-vel. A beszélgetés végén megkérdezi: „Számodra mi a leglényegesebb a hivatásunkban?” „Jelenleg három értéket látok: az imát, az Egyház szeretetét és az igazságosság keresését.”

Augusztus 24.

Ma reggel egy ismeretlen olasz püspök látogatott meg minket vagy tizenöt pap kíséretében. A templomból visszatérve Krisztusnak erről a szaváról beszélünk: „Ez az én testem.” Megkérdeztem tőle: vajon a katolikus eucharisztia mindig zárva marad a nemkatolikusok előtt? Nincs semmiféle kiút? A püspök a türelemről beszélt latinul. Nem szívesen hallom ezt a kifejezést és alig ismertem magamra, mikor ezt mondtam neki: És ha a történelmi pillanat nem újul meg egyhamar? Úgy érzem, már kezd kihunyni a fiatalok várakozása.

Szeptember 4.

Ma reggel, a közös ima alatt hirtelen tudatára ébredtem a testvérek értékének. Mélyen meghatódtam. Életüket adják, egész életüket. Elkötelezettségükért kemény árat fizetnek. Ezt jobban megértem, mint bárki más. Már nem is tudom, vajon testvéreimet csodálom-e, vagy az őket megjelölő Krisztust.

Szeptember 11.

Anyám kilencvenéves. Sok barát vette körül a templomból kijövet. Valakinek ezt mondta: „Tudom, hogy ott, ahol majd leszek, Istent fogom dicsérni szünet nélkül. Mivel ez a dicséret már földi életemnek is legszebb része, milyen boldogságot fogok megismerni majd akkor!”

Október 20.

Ma reggel ezt a kérdést vettem fel magamnak: Milyen szóval jellemezhetném létemet? Csak egy választ találtam: Hűség.

November 8.

Az ima? Egy egész világ. Vannak napok, amikor táncolva szeretném imádkozni az istendicséretet. Beszéltem erről Madame R.-rel. Amikor először találkoztam vele és láttam mozdulatlan vonásait, nagy puritánnak tartottam. Nem tudtam, hogy koreográfiai iskolát vezet egy amerikai egyetemen. Egy nap láttam, amint Pergolesi Stabat Mater-jét táncolta. Egészen más nő volt.

Megkérdeztem, mit szól a tánc alkalmazásához a templomban. Gondolkodott, majd ezt mondta:

„Mi, nyugatiak, nem tudunk elvonatkoztatni gátlásainktól. A kultikus tánc bevezetése mesterkélt marad. Mégis – a mi mentalitásunknak megfelelően – megnyilvánulhat apró, alig észrevehető mozdulatokban. És ez elég. Én még a bénákat is táncra készítem. Hogy hogyan? Azt sugallom, hogy gondoljanak bizonyos mozdulatokra, észrevétlenül kíséreljék meg. Ezek minden embernek hatalmában vannak. Az a fontos, hogy ha másképp nem tudják megtenni, legalább képzeletben éljék ezeket a mozdulatokat.”

November 22.

Délután érkeztünk Rómába. Már előre örültünk, hogy megláthatjuk a szép itáliai őszt. De köd van és valóságos vízőzön. Hajnali szürkéség vonta be a reggelt, amit oly dicsőnek gondoltunk.

Házunkkal szemben egy templom van, a Santa Maria in Via Lata . . . Angelo Roncalli, a leendő XXIII. János pápa, fiatal papként a templom mellett lakott. Itt imádkozott. Szívemben feltör az ünnep öröme . . . A templomban néhány fiatal látok, a küszöbön egy fiatal apát, kisfiát vezet. Egymásra mosolygunk.

November 25.

Ma volna nyolcvannyolc éves János pápa. Olvasom a családjának írt leveleit. Ő, a szegény pap, szerette övéit, szívéen hordta valamennyiüket. Lakása egészen egyszerű volt. Este azt mondtuk egymásnak, hogy ugyanazt a csendet éreztük benne, mint Taizében.

November 27.

Egyre inkább hatalmába kerít a meggyőződés: közösségünk csak úgy állhat helyt, ha Róma püspökével közösséget kezdeményez, anélkül, hogy eredeti családi hagyományait megtagadná.

December 7.

Római szobám csendjében néha ez fogalmazódik meg bennem: bizonyos reformok csak a felszínt érintették az Egyházban. Nem az, aki azt mondja, Uram, Uram' teszi meg az Atya akaratát. Éppígy nem azok a legnyitottabbak, akik a 'reformok, aggiornamento' szavakat ismételtetik. Jó, ha kívülről lemoszuk a kelyhet, de mi lesz, ha belül nem kristálytisztá?

December 17.

Magánkihallgatás VI. Pál pápánál. Boldog vagyok, mert a pápa olyan nagylelkű szóval fogadta Taizét, amit meg sem merek ismételni. Sokáig beszélgettünk és messzire jutottunk. Felajánlotta, hogy december 31-én Taizé szándékára miséznek.

December 31.

Az év utolsó napján szívem túlrad az örömtől. Oly nagy hála tölt el, hogy a pillanatnyi megpróbáltatások igen könnyűvé válnak . . . Élni kell az Egyház megpróbáltatásait és ezért még jobban szeretni. Hála H.-ért és G.-ért, két első katolikus testvérünkért. Hála kivétel nélkül minden testvérünkért.

Örömöm alapja, azt hiszem, az a beleegyezés, hogy egyszer elhagyom ezt a földi életet egy másik, véget nem érő életért. Közömbösen hagy, hogy milyen lesz Isten örökkévalósága; más dolgom is van, mint hogy a mennyről álmodozzam. De az a tudat, hogy békében csukhatom le a szemem és találkozhatom Krisztussal: az öröm forrása bennem. A halálba való beleegyezés az élet forrását fakasztja bennünk.

1970. január 1.

1970 az új, merész kezdeményezések éve lesz . . . Ma Mária szerepéről beszélünk. Mária felfedezett velünk valamit; az Egyház a férfiakra hagyta a kezdeményezést. Mária arra tanít minket, hogy a kezdeményezés éppúgy feladata a nőnek, mint a férfinak. Ő, az Egyház első tanúja, arra hívja fel a férfit, hogy szabaduljon meg önelégültségétől, basáskodásától: csak így lehet Isten munkatársa.

Január 14.

Yvonne nővérem Kongóból visszatérve, egy kis történetet mond el négyéves unokájáról. A kis Stéphanie felfedezte, hogy a szomszédos házban egy vele egykorú kis bennszülött fiú egész nap egyedül van. Csak a cseléd tartózkodik otthon, a gyerekek meg folyton szülei után sír. A kislány tehát minden este a kert végébe megy, ahol a szomszéd kertek elválasztó kerítésen felfedezett egy kis lyukat. A kisfiú ott várja; a lyukon keresztül megfogják egymás kezét, pedig egy szót sem tudnak szólni egymáshoz ugyanazon a nyelven.

Január 15.

Két napja egy brazil püspök van velünk. Egyre mélyebbre hatolok a földrészes keresztényeit jellemző hit, fogékonyság, teremtő erő gazdagságának ismeretében. A Latin-Amerikába irányuló egyházi import századaiban hamisak voltak kapcsolataink. Most olyan nők és férfiak jelennek meg Latin-Amerikában, akik evangélizálhatják bennünk az önelégültség, a pogányság és a hitetlenkedés maradványait.

Január 19.

Sok környékbeli jött össze tegnap nálunk. A papok testvéreink között foglaltak helyet. Az egyházmegye püspöke tartott beszédet. Minden évben összegyűlünk ilyen módon. De az eucharisztia miatt mégis el vagyunk választva egymástól, noha ugyanazzal a hittel hiszünk benne valamennyien.

Mégsem hagy el az optimizmus. A lehetetlen megnyitja a lehetséges útját.

Január 30.

Az én szolgálatom az egység szolgálata. Taizé priorjának lenni számomra ezt jelenti: a közösség emberének lenni.

Február 9.

Egy fiatalember félénken ezt kérdezte: „Az Ön számára, Testvér, kicsoda Krisztus?” Soha még nyilvánosan nem tették fel nekem ezt a kérdést. Megkérdeztem a nevét. Alainnek hívják, egy közeli bányásztelepülésről való. Kértem, jöjjön közelebb a mikrofonhoz és ismételje meg, amit mondott. A környékünkre jellemző tájszólással ismét felvette a kérdést.

„Számomra Krisztus az, akiből élek, és akit ugyanakkor veletek együtt keresek.”

Március 12.

Négy nap Konstantinápolyban. Tele vagyok reménységgel; Athenagorasz pátriárka, ez a nyolcvanhat éves férfi, eszközökben igen szegényen, egy bonyolult politikai helyzetnek alávetetten, valósággal sugárzik, közelre és távolra egyaránt. Olyanokat hallottam, amiket nem ismételhetek meg. Súlyos szavai belém hatoltak. Az ortodoxok egységének vezetője nyitott nagylelkűségéről tett tanúságot.

Közvetlenül elutazásunk előtt még egyszer találkoztunk. Felemelte kezét, mintha az eucharisztikus kelyhet nyújtaná és még egyszer megismételte: „A kehely és a kenyértörés, nincs más megoldás; ne felejtse el . . .”

Április 8.

„Nem azok a szentek, akik látják Istent, hanem azok, akik hisznek benne” – írta Avilai Szent Teréz.

Április 14.

Rövid látogatás Genfben, az Okumenikus Tanácsnál. Voltak nagyon intenzív pillanatok: az ima, a két közös étkezés. De a párbeszéd valahogy azon innen marad, amit valójában közölni szeretnénk egymással.

Április 21.

Felhős az ég, mégis itt a tavasz! Még nem látom, de már érzem. Jó újság van: a pápa vasárnap déli beszédében az ökumenizmus nehézségeiről beszélt, aztán az ortodox egyházakról. Miután a biztató előjelekről szólt, ezt mondta: 'Tisztelettel és nagy szeretettel tekintünk Taizé felé.'

Április 29.

V. atya járt itt tegnap. Egyetértésünk még soha nem volt ilyen mély. Emlékeztettem arra, hogy 1949-ben vártuk, hogy Jézus Kis Testvérei jelöltjei Taizébe jönnék, de a katolikus hierarchia elutasította a tervet. Abban az időben azt gondoltam: miért kellene létrehozni új közösséget, amikor Charles de Foucauld kis testvérei szinte ugyanazt a hivatást élik? Mivel ez nem volt lehetséges, arra kényszerültünk, hogy nélkülük érleljük meg jelenlegi ökumenikus hivatásunkat. De ma éppen úgy csodálom őket, mint az első napokban. Beszéltünk a fiatalok zsinatának előkészületeiről is. V. atya egy másik földrészen szeretne létrehozni egy közös testvériséget velünk. Húszévi várakozás után . . .

Május 12. (1)

Testvéreim és a családom elhalmoztak figyelmességükkel. Levél jött R.-tól. Ez a testvér ismét beteg. Hosszú latin-amerikai útja során volt alkalma az összetört emberek szemébe nézni. De távoli magányában megértette ennek az új nemzedéknek dinamizmusát is. Születésnapomra ezt táviratozta Buenos-Airesből: 'Ünnepednek soha ne legyen vége' . . .

Május 18.

José Marti kubai író szavait kifüggesztettem szobám falára: 'Amikor mások vért könnyeznek, mi jogom van ahhoz, hogy egyszerű könnyeket sírjak?'

Május 20.

Követni Krisztust . . . Ebben a fogyasztói társadalomban ez hősieség!

(1) Ötvenöt éves.

Július 15.

Fáradtság, az életerő hiánya. Bárcsak elmúlna ez a nap! Bárcsak elmúlnának ezek a napok! Unalom, közömbösség Krisztussal szemben.

Indulj Krisztus felé a legelemibb utakon. Hallgasd a saját lélegzése-det: részese vagy egy életnek . . . Hallgasd az órát jelző kondulást . . . Hallgasd a hársfa levelei között suttagó szellőt . . .

Július 30.

Egy fiatal afrikai püspök érkezését jelentik. Délben köszöntöttem a közös ima előtt . . . Néhány percen belül megéreztem, hogy rendkívüli találkozásról van szó . . . Este a szobámban jöttünk össze. Itt hirtelen azt kérte tőlem: segítsen, hogy jobban megismerje önmagát, igaz ember legyen . . . Igent mondok, de beleértve, hogy ez kölcsönös legyen.

November 2.

Az éjszaka felébredtem és néhány lapot olvastam Tolsztojból. Eloltva a villanyt gondolataim nem tudtak elszakadni Tolsztojtól, JasznaJa Poljanától. Azt mondják, hogy a lánya még él; mennyi mindent tudna mesélni! Az elbűvölő Oroszország jelenlétének egy boldog óráját éltem át.

December 28.

Burgos vádlottait ma halálra ítélték. Este ezt a közösen fogalmazott táviratot küldtük Franco tábornoknak: „Az emberi méltóság nevében kegyelmezzen meg Burgos elítélteinek. Minden emberben Isten van jelen. Ne sebezze meg a fiatalok lelkét. Velük együtt fejezzük ki kérésünket.”

1971. január 8.

Legyek tudatában minden gondolatomnak, ne féljek tőlük.

Január 23.

Oliver Tomkins anglikán püspök látogatása. Ő az egyetlen pap, aki 1949-ben jelen volt az első testvérek végleges elkötelezettségének szer-tartásán. Az asztalnál azóta megtett utunkról, benyomásainkról be-széltünk.

Február 23.

Húsbagya kedd. Meghívtuk vacsorára a környék lakóit. Ezek az idős emberek olyan méltósággal rendelkeznek, amelyet csak a paraszti élet százados kultúrája közvetíthet.

Április 29.

Tegnap este visszatért Spanyolországból Luc és Thomas. Elmesélték, hogy bejelentés nélkül érkeztek az avilai kármelbe. Az őket fogadó nővér egyáltalán nem volt meglepve és azonnal ezt a kérdést szegezte nekik: 'Hogy van Roger testvér?' Ez a közösség kivétel nélkül minden nap imádkozik értünk. Most már értem, miért álljuk a sarat.

Június 12.

Massarou, egy fiatal japán volt az asztaltársunk egész héten. Hogy keresztény legyen, először el kellett sajátítania a nyugati gondolkodásmódot, magáévá kellett tennie a nyugati fogalmakat. A hithirdetők így kívánták. Az Evangéliumot csak akkor kezdte megérteni, amikor már megszabadult ettől a nyugati öltözettől. Ezt mondtam neki: 'Üljön helyettem az asztalfőre, fogadjon minket tékozló fiaiként, hiszen mi is nyugatiak vagyunk, mint azok a hithirdetők.' Massarou vidáman, de ugyanakkor valami hallatlan tapintattal elfoglalta a helyemet.

Június 18. (New York)

Mielőtt indultunk volna, megcsókoltam az öreg brazil szakácsnő kezét: 'Hadd csókoljam meg szent kezét.' Ezt válaszolta: 'Ne mondja ezt, ez eretnokség, mondja inkább azt, hogy egy misszionáriusét.' 'A szent nem más – válaszoltam –, mint Jézus Krisztus tanúja, és maga sokkal inkább az, mint sokan mások.' Szeme megtelt könnyel. Homloka már egész fekete a kobald besugárzásoktól. Még hozzátettem: 'Imádkozzunk együtt az Egyház tagjaiért, hogy ne féljenek a jövőtől, még kevésbé a fiataloktól.' 'A fiatalokat nem kell pórázon vezetni, hogy haladjanak. Csak a jóság számít' – válaszolta.

Augusztus 7.

Telefon a Vatikánból. A hétfői Osservatore Romano közölte, hogy 'a taizéi priornak ezentúl képviselője lesz a Szentszékénél'. Azonnal

kimentem a kertbe, hogy egyedül sétáljak egy kicsit. Az éjszakai eső langyos párája szállt fel a naptól átmelegedett földből.

Ki vagy te ebben az eseményben? Egy szegény ember, aki lassan lépked a sárguló fűvön. Még nem tudom felmérni, mit jelent ez a három hete aláírt megegyezés. Csak egyet tudok: szeretem ezt a római vándor-egyházat, szeretem püspökét. Mi mást kérhetnék tőle, mint hogy világosítson meg minket, melegítsen föl egy kis tűzzel, szorgalmazza valamennyi Egyház egységét?

Október 15.

Egyedülálló esemény: ma reggel Chalon valamennyi kármelita nővére jelen volt a közös imán. Végleg elhagyták azt a kolostort, ahol háromszáz éve élt a közösség, és itt telepedtek le tőlünk nem messze.

Október 16.

Elkedvetlenítő válasz Indira Gandhi asszonytól: 'Nagyra értékelem, hogy önkénteseket ajánlanak fel a menekülttáborokban végzendő munkára. Mégis, azt gondolom: nagyobb szolgálatot tesznek, ha a saját hazájukban mozgósítják a közvéleményt.'

Az észak mindig ezt az elutasító választ kapja a déltől. Ébresszések öntudatra a sajátjaitokat. Igen, egyetértünk, mondja az egyik testvér, még ha nagyon messze kell is elmennünk; de a közösség nem korlátozódhat csak erre!

Október 30.

Találkozás az Ökumenikus Tanács főtítkárával, Carson Blake-kel. A beszélgetés végén ezt mondja: 'Egész életemben felelősséget viseltem az Egyház intézményéért. Mindig tudtam, mit kell mondanom vagy tennem. A mai helyzetben már nem tudom' . . . Amikor a sívatagba jut az ember, akkor kell várnia egy prófétai szóra.

November 17.

Egyre gyakrabban mondom a tőlünk távozó fiatal fiúknak, lányoknak: a női kolostorokban találtok olyan embereket, akik hosszú évek tapasztalatai révén gyakorlottak a megkülönböztetés művészetében. Keressétek fel ezeket, beszéljetek eggyel, hogy jobban megértsétek: kik vagytok.

Valamikor a férfi közösségeknek tulajdonították a megértés és a beleérzés karizmáját; ezek tagjai voltak hivatva arra – legyenek papok vagy laikusok –, hogy megadják a bocsánat felszabadítását (lásd az ortodox kelet „sztareceit”).

Ugyanezeket az adományokat kapták bizonyos nők is, akik közös életet élnek. Miért nem ismertük el soha azt a női hivatást, hogy meghallgassanak, megértsenek másokat és így a megszabaduláshoz vezessenek?

December 3.

Hosszú magánbeszélgetés VI. Pállal. A misztikus benne a magával ragadó. Meg akarja érteni Isten terveit. Amikor a fiatalokról beszélek neki, nagyon jól megért. Ajkán soha nincsenek óvó szavak.

Beszélgetésünk végén olyasmit mondtam, amit nem akartam: „Taizé neve súlyos teher, vannak napok, amikor szeretném, ha eltűnne.” A pápa válasza: „Nem, Taizé neve nem tűnhet el.” És még hozzátette: „Emlékszem, első találkozásunkkor azt mondta, hogy Ön úton levő zarándok; ezt soha nem felejtettem el.” Ez 1949-ben lehetett. Igen, eszközökben szegény zarándokok vagyunk. És a pápa így zárta a beszélgetést: „Én is csak szegény ember vagyok.”

December 31.

Néhány csillag pislákol csak az égen, sötét és hideg az éjszaka. Ismét bezárkózom szobám csendjébe. A magány nem vált szokásommá, mert egész lényemmel szerettem mindig.

Lassan kerít hatalmába a kor. Mindenbe beleegyzem. A kor gátat vet a szenvedélyes hullámvásznak. Végül is tudok szeretni. A szeretet mérhetetlen áradatát érzem magamban... Nincs bennem semmi keserűség. De azért még nem aludt ki bennem a tűz. Égetni fog, mindig, egészen a halál hidegségéig.

Ebben az órában semmitől sem félek, sem az élettől, sem a haláltól. Várom a test és a vér állandó megpihenését... Hadd jöjjön egy hideg téli éjszakán az édes pihenés és vele a véget nem érő élet.

1972. január 14.

Tegnap megkérdeztem Jean-Pault, kikért imádkozzunk. „A föld minden emberéért.” Íme az egyetemesség érzése egy gyermekben! És ez az igaz. Kétezer év óta énekeljük annak a Krisztusnak csodálatos

reménységét, aki azért jött közénk, hogy minden embert megszabadítson; nemcsak azokat, akik kifejezetten belőle élnek, hanem minden embert, minden helyen, nemcsak egy vagy több kivételes népcsoportot, hanem minden faj, minden nép minden emberét.

Február 16.

A számos csoporthoz tartozó megosztott keresztények között mindig könnyű lesz olyan érveket találni, amelyekkel megtartjuk őket a párhuzamos úton – pedig így, a meghatározás szerint, soha nem találkozunk. De ezeknek az érveknek sorozata csak alibi. Nem jutunk-e odáig, hogy megcsaljuk Isten népe ökumenikus várakozását?

Április 2.

Húsvét. Az eucharisztia után oly sokan voltak, akik el akarták mondani a Feltámadás jókívánságát, hogy kinevettem magam saját korlátaim miatt. Végeláthatatlan hullámban jöttek, a mellettem elhaladóknak fejét magamhoz öleltem. Mindegyik mondott valamit, néha nagyon súlyos szavakat. Micsoda tekintetek két órán keresztül!

Április 4.

Tudjuk, mit keresünk. Nincs mitől félnünk.

AZ EGYSÉG SODRÁBAN

Találkozzunk azokkal, akik nem tudnak hinni

Az ökumenizmus feltétel

A huszadik században mi, különféle keresztények, szembe kerülünk szakadásunk következményeivel: a kölcsönös elszegényedéssel.

Körülöttünk megkereszteltek vagy meg nem kereszteltek közömbös tömegei élnek. Hitünkben nem osztoznak, csupán abban hisznek, amit látnak. Hogyan vehetnének komolyan minket, ha testvéri szeretetünk nem mutatkozik meg látható tanúságtételben?

Eljön a szembesítés ideje. Valamennyien érdekeltek vagyunk, mert mindenkit szólítanak. Húsz évszázad kereszténysége után a megkeresztelteket egyre kisebb számban érdekli a hit. Bár mi, keresztények jelen vagyunk a világban, az emberiség helyzete évről évre súlyosabb lesz a föld egyes részein.

Egységünk mindezeket az embereket szolgálja, valamennyiünkért van. Nem azért akarjuk, mert jobban érezzük magunkat együtt, nem is azért, hogy erősebbek legyünk a többi emberrel szemben. Egyedül azért kívánjuk, hogy egyetemes hivatásunkat teljesítsük. Az ökumenizmus célja: előre alkalmassá kell tennünk magunkat arra, hogy az egyetemes közösség helyét ajánlhassuk fel az embereknek.

A hitetlenekkel nem találkozhatunk soha, csak ha egységben vagyunk. Nem mintha nem becsülnénk meg az igazságot! De ha meg egyezünk egy első igazságban, a látható egység szükségességében, ez annyit jelent, hogy megtaláltuk a lehetőségét annak, hogy egy napon a hit más igazságaiban is egyek legyünk.

Új lendületet kapnak azok, akik újra találkoznak a szakadás után. Mindenki, aki kiengesztelődik, kitárult lelket és szívet kap, s ha öreg,

megfiatalodik. Aki kibékül önmagával és embertársaival, új erőt merít. Ugyanígy a régi kereszténység, amely meg van osztva szerte a világon, a megtalált látható egységben fiatalságra, életerőre, új tavaszra ébred.

A kiengesztelődésnek lendülete van, amely ki fog vezetni bennünket abból az elszegényedésből, amelyet szakadásaink jelentenek. Segítségével legyőzhetjük tehetetlenségünket, hogy így kapcsolatot találjunk a világgal, amely ugyan nem vár tőlünk nagy dolgokat, mégis joggal várhatja el mindent azoktól, akik a keresztény nevet viselik.

De a szembesítés, amely készülődőben van, a szó szoros értelmében mindenki ébredését fogja jelenteni. Hogy valamennyien kapcsolatot találjunk azokkal, akik nem tudnak hinni, szükség van mindennap életünk csendes áldozatára.

Az ökumenikus mozgalom valódi történetét sosem fogják megírni. Ez tulajdonképpen azoknak az erőfeszítéseknek, harcoknak a története, amelyeket ki-ki saját legbensőbb énjével folytat azért, hogy hűséges maradjon. Az ökumenizmus még hosszú ideig a konformizmusok áramlatával találja szemben magát: a tőlünk legtávolabb állókkal való párbeszéd sosem megy magától. Aki nem éli át ezt a küzdelmet, megkérdesheti önmagától, ökumenizmusa nem gyökértelen virág-e?

Dialogus minden egyes emberrel

Taizéban az ökumenikus hivatás évről évre jobban megnyitott bennünket az emberi iránt. Érdeklődést keltett bennünk a tőlünk legtávolabb állók iránt. Krisztus Testének szenvedélyes szeretete nélkül sosem fedeztük volna fel a barátságnak ezt a dimenzióját, amely minden ember felé kitarul szerte a világon.

A dialógus gondja felkeltette figyelmünket mindaz iránt, ami emberi. Kiben nem ég a vágy, hogy megértse embertársa létének konfliktusát, lássa tekintetében a kialvó lángot vagy az önmaga fölötti győzelem derűjét; hogy úgy lássa egész lényének visszatartott viselkedését vagy az ellentétes hatások bélyegeit, mint a személyiség nemes önátadását vagy a tartózkodás forró vágyát?

Az irgalmasság szelleme a köszívet élő szívóvá változtatja. Erőteljes szeretetbe vezet, amely kizár minden érzélgősséget, az érzelem kari-

okoskodik; mivel vannak, akik követik Istent, bár nem ismerik, fölösleges imádkozni, Isten jelenlétében élni, elmélkedni; fölösleges harcolni Krisztusért.

Ha a nemeslelkűség nem nyugszik szilárd alapon, fennáll az elfásulás vagy a lelki megmerevedés veszélye. Csak aki Krisztus békéjében él, aki gyökeret ver és megszilárdult az élő Igében, csak az tudja felismerni Krisztus képmását azokban, akik semmiféle hitet nem vallanak. (Dynamique du provisoire 55–66.)

A történelembé illesztve

Azzal, hogy Taizében közös életet alapítottunk a protestantizmuson belül, semmi mást nem akartunk, csupán Krisztus nyomdokain járó embereket egyesíteni, hogy az Egyház egységének egzisztenciális jele legyünk.

A közösségi élet mikrokozmosz az Egyházban: kicsinyített képmása annak, amit az Egyház egész valósága jelent. Egy közösség szerény jele teremthet olyan visszhangot, amely túlhaladja az azt alkotó emberek korlátait.

A mai világnak nem eszmékre van szüksége, hanem sokkal inkább példaképekre. Egyetlen eszmének sincs hitele, ha nem hordozza látható valóság; így csak ideológia marad. Bármilyen gyöngye legyen is a jel, értékes lesz, amint az élet valósága áll mögötte.

Akkor felelünk meg ökumenikus hivatásunknak, ha megvan a közös életben való egység feltétele. Tartozzon ez a hatvan ember a legkülönbélebb protestáns egyházakhoz vagy az anglikán közösséghez, legyenek bár katolikus testvéreink is, mindez nem jelent semmiféle megosztást közöttünk. A hit egysége a liturgikus imádság útján, lassú munkában kovácsolódik.

Tudjuk, hogy nem vagyunk kiváltságos helyzetben, mert sürgető a küzdelem. De ha újra kellene kezdenünk, nem haboznánk.

Szabadságunk nagyon nagy: ezért megtehettük volna, hogy nem vesszük figyelembe azokat, akik megelőztek bennünket a közös életben. De milyen lett volna ez az élet, távol minden szolidaritástól? Az Egyház misztériumának tisztelete segített bennünket, hogy meg-lássuk: Taizé csupán szerény rügy a nagy fán; a fa nélkül nem tudna élni.

Ebből a szempontból kétségkívül jelentősége van annak, hogy a falunk Cluny és Citeaux között fekszik.

Egyfelől Cluny, a nagy bencés hagyomány, amely mindent humanizált, amit csak megérintett. Cluny: érzék a mértéktartás, az egységre épülő látható közösség iránt. Cluny: vonzóerő mindazok számára, akik tudatosan vagy tudattalanul keresték belső egységüket, egységüket az emberekkel.

Cluny apátjai között kiemelkedő keresztény egyéniség volt Petrus Venerabilis: humánus szeretetre, egységre törekvő, olyan cselekedetekre képes, amelyek századokkal előre mutatnak. Amikor a konklávét két pápát választott, annyira nagylelkű volt, hogy az egység nevében éppen Clunyból, a fiai közül valót kérte visszavonulásra.

Kora gondolkodásmódját megelőzve befogadja Abélard-t s menedéket nyújt neki, pedig a közvélemény elítélte.

A történelemnek ebben a szakaszában ő az, aki felébreszti az emberi öntudatot, tüzes nyelven hirdetve a szemtől szembe való találkozás erejét:

„Jézus mindig velem lesz, és sohasem távozik el tőlem. Biztos, hogy sohasem. Mindent megvetek, mindentől elfordulok, ami nem ő, s egyedül hozzá ragaszkodom. Jézus lesz életem, táplálékom, nyugalmam, örömöm. Ő lesz hazám, dicsőségem. Jézus lesz mindenem ideleln a remény és szeretet által az örökkévalóság kezdetéig; amikor színről-színre fogom látni, amint megígérte’ (1).

Másfelől Citeaux, a szomszédunk amelyet Petrus Venerabilis idejére újjáélesztett egy másik jelentős keresztény egyéniség: Szent Bernát.

Szent Bernát egyéniségében előre érezni lehet már mindazt az újító tüzet, amely a XVI. században lobban fel. Megújítja Citeaux-t, hogy megreformálja azt a Regulát, amelyből Cluny élt. Az evangéliumi abszolútummal szemben elutasít minden megalkuvást. Hangja egy Reformátoré. A sūrgetőt biztos érzékkel helyezi a hagyomány elé. Ezt írja egyik testvérének:

„Semmi sem állandó ezen a világon . . . szükségképpen haladunk, vagy előre, vagy hátra. Nem maradhatunk ott, ahová jutottunk. Aki nem akar előrehaladni, visszafelé megy. Maga Jézus Krisztus a futam

(1) Petrus Venerabilis: *Urunk sírjának dicsérete* (Revue Bénédictine, 1954).

jutalma. Ha megtorpansz, amikor ő nagy léptekkel halad előre, nemcsak hogy te nem közeledsz a célhoz, hanem maga a cél is távolodik tőled.' (2).

A sürgető iránti érzéket összekapcsolni a nemzedékek által biztosított folytonosság fontosságával, páratlan tényezője a belső békének és alázatosságnak.

Haszontalan szolga vagyok; amit magam nem vittem végbe, majd megteszik, akik utánam jönnek. Ami most még éretlen, azt mások már érett gyümölcsként fogják leszakítani.

Mi, akik ugyanazt a hivatást kaptuk, hálások vagyunk mindazoknak, akik előttünk járva hűségesek voltak a nagy evangéliumi felhíváshoz: elhagyni mindent és ezért az üldözésekkel együtt már idelelni százannyit kapni.

Testvéri életük tanúsága által, amely mintha állandóan ezt mondaná: «nézzétek, mennyire szeretik egymást!», Istennek való engedelmességük által, amely a hűség szerény, mindennapos jeleiben mutatkozott meg; szakadatlan imádságuk által, oly sok nagy értékük által, amelyeket századokon át megőriztek, támaszt nyújtanak nekünk s okot a reménységre.

A lelki családok sokféleségén keresztül megőrizték a Krisztus Teste építéséhez szükséges egységet. Az egység e tanúságával s életük mindennap megújított áldozatával Krisztus követésére vonzanak minket.

Egyesek azt állították, hogy Taizében meg akartuk szabadítani a közös életet a hagyományok súlyától. Ha így állna a dolog, létezésünk magában foglalná már ítéletét is, amely burkolt ugyan, de nem kevésbé szigorú. Saját hivatásunkkal kerülnénk ellentétbe: az egységgel. Protestálók lennénk s ezáltal önteltségbe zárkoznánk. Protestálásal nem lehet járni az egység útján. Ha kívülállóként meg akarnánk bélyegezni a másik hibáit, csak önmagunkba zárkoznánk.

Ha egy intézményre nehezedő hibákról beszélnek előttünk, hallgattunk. Mert az az igazság, hogy a kívülről jövő ítéletek még súlyosbitják a helyzetet. Amikor egyesek szenvednek, mi még jobban kívánjuk szeretni őket. S ha nekünk kell véleményt nyilvánítanunk, csak akkor tesszük, ha biztosak vagyunk abban, hogy nem tápláljuk vele a lázadás szellemét.

(2) Szent Bernát: Ep. 254 P. L. Vol. 182. p. 461.

A mai nagy történelmi fordulatban sürgetőbb, mint valaha, hogy megvizsgáljuk közös életünk lényegét, és megvalósítsuk belőle, amit kell. Természete szerint minden közösségi élet Isten és az emberek felé irányul. Ha csak az élet tisztaságának kedvez, abba a veszélybe kerül, hogy lassan elhal. Képesnek kell lennie arra, hogy alkalmazkodjék a megújuláshoz. Akik ebben élnek, helyzetük szabadságát használják ki, amikor megelőzik egy órával a világot és az Egyházat. A túlzott sietés semmire sem jó. A késés azonban letörheti az adott élet lendületét.

A közösségi élet – ma jobban, mint valaha – erőből duzzadó kovász lesz, ha azzal az éltető erővel táplálkozik, amely sajátja, ha a rá jellemző testvéri élet frissesége tölti el. Meg tudja mozgatni a közömbösség hegyeit; Krisztus jelenlétének olyan bizonyosságát adja az embereknek, amely semmi mással nem helyettesíthető.»

(i. m. 135–145.)

EGYETÉRTÉS A PLURALIZMUSBAN

A közös teremtésért

«Az egység jele az emberek között.

Az a várakozás, amellyel oly sokan tekintenek felénk, igen nagy követelményt támaszt. Mit várnak tőlünk? Hogy következetesek legyünk ökumenikus hivatásunkban; olyan emberek, akik bárhol élnek is a földön, mindenben az egységet keresik és az élet egyszerű testvéri közösségét élik.

Ha figyelembe vesszük ezt a követelményt, mindegyikünk felfedezi, hogy személyesen és teljesen elkötelezett.

A közös teremtésben az ember elsősorban kitartó létevel nem pedig kitartó tevékenységével vesz részt: mindennapos észrevétel hűségével, amely előkészíti és támogatja az egész közösség nagy hűségét. Egy élet távlata szükséges ahhoz, hogy megértsük: aki látszólag a legrejtettebben élt, az tartotta fenn a közösség épületét. Nélküle semmi sem épült.

Különben is: amíg az ember él, nem láthat túl sokat abból, hogy hatékony volt-e tevékenysége vagy nem. Ami a legmaradandóbbnak tűnt, annak nem lesz másnapja, olyan, mint a zölden elfonnyadt gyümölcs. Ellenben ami látszólag negatívum és kudarc volt, érett gyümölcské válik.

Taizéi testvérnek lenni: pozitív megbízatást jelent. A Taizé családi nevet tehát ne használjuk érdekből. Az önzés eme kísértése megakadályoz bennünket abban, hogy vállaljuk a súlyos közös feladatokat és így csak saját helyzeti előnyünket keressük.

Az ökumenizmus nemcsak azokat kötelezi el, akiknek beszélniök kell róla. Minden testvér az egység küldetésének hordozója, magával ragad vagy visszahúz ezen az úton. A testvéreknek, akik veszélyeket vállalva vívják az egység kemény küzdelmét, a közös imából fakadó megbékélés adja a legbiztosabb támaszt.

Hogy minden megkereszteltet a látható egységre merjünk hívni, kezdjük magunkon, valósítsuk meg magunk között.

Ellenkező esetben az ekét fogánk az ökor elé. De milyen mértékben a benső egység visszaszorítja a mindennap fenyegető szét-
esést, olyan mértékben válik lehetségessé, hogy az emberek egységéért dolgozzunk és égő buzgósággal várjuk minden keresztény látható egységét. » (Unanimité dans le pluralisme 22–24.)

« A közösség megteremtése nem történik meg mindjárt kezdetben egyszer s mindenkorra. A közösség csak akkor kerül el az egy helyben topogás vagy a visszafejlődés veszélyét, ha mindennap újratermi önmagát.

De melyek azok a lényeges vonatkozási pontok, amelyek körül a közösség újratermődik? Minél inkább előrehalad korban az ember vagy a közösség, annál élénkebben jelentkezik az a vágy, hogy csak az elengedhetetlenül szükségesből éljen, ne keverje össze a másodlagost és a lényegest, az ideiglenest és az alapvetőt.

Minden fa közepén megtalálható a fa kemény belseje; éppen így a mi hivatásunknak is megvan a központi tengelye: a Feltámadt Krisztus, és megvannak azok a lényeges vonatkozási pontok, amelyek körül kidolgozhatjuk a megfogalmazások sokféleségét, a kifejezések pluralizmusát és a részlegeshez való alkalmazkodását.

Csak a lényegben való egyetértés jogosít fel merész szabadságra. » (i. m. 28–29.)

« Aki megbuzi a szeretetet, nem építi Isten Egyházát. A keresztény minden ember szeretetére hivatkozik, de gyakran a faji megkülönböztetéshez hasonlítható felekezeti megkülönböztetés vágyát hordja magában.

Manapság annyit beszélünk az egységről, mégis a megkülönböztetés beszüremkedik sok intézmény és közösség szívébe.

Senkinek se legyenek illúziói; nem elég mondani: 'ökumenizmus', vagy 'párbeszéd', hogy éljük is. Mindenütt szaporodnak az ökumenikus párbeszéd intézményei. De ezek az intézmények illuzórikus párbeszédre rendezkedhetnek be, amely vég nélkül egy helyben topog: a maga felekezeti önigazolását fejezi ki, anélkül, hogy valaha is eljutna a közös felelősséghez, a javak kölcsönös megosztásához, a látható egység konkrét gestusaihoz.

Az ökumenizmus sok fiatal szemében már idejétmúlt fogalom, számukra már csak egy intézmény a többi között. Azt kérdezik: micsoda ökumenizmus az, amely intézményekbe menekül. Néhány, a történelmi múlt által szétválasztott keresztény találkozása nem kelt bennük valami túl nagy érdeklődést. Ők a ,má'-ban akarnak élni. Mi se legyünk eufórikus hangulatban az első ökumenikus tavasz láttán. Ezen a szakaszon csak azért kell átmennünk, hogy készen álljunk az emberrel való találkozásra.

Nem szorongatnak-e már minket minden oldalról? Hogy lélegzetet vegyünk, sürgősen újra meg kell találnunk Isten népén belül az elveszett kölcsönösséget (kölcsönösség különösképpen a papi szolgálat, a világi és az un. ,szerzetesi' élet között), hogy aztán százszorosát kapjuk vissza annak, amit mi adunk. Aki elutasítja ezt a kölcsönösséget, csak önmagában hisz, a paternalista magatartást fokozza.

Csodálatos műveket vihetünk végbe, de csak azok számítanak, amelyek a bennünk élő Krisztus szeretetéből fakadnak. Életünk estéjén szeretetünk szerint ítéltetünk meg, ama szeretet szerint, amely felnővekedhetett és minden ember iránti irgalommá fejlődött ki bennünk.

Az irgalmasság szelleme teszi képessé a köszívet, hogy húsból való szívűvé változzék (Ez 36,26). Bevezet az erős szeretetbe, kizár minden szentimentalizmust, az érzékenység karikatúráját; nem dramatizálja a helyzetek egyéni arculatát; arra szólít, hogy a nyugodt bizalom légkörében fogadjuk az eseményeket és a felebarátot, bármilyenek legyenek is.

Jóakaratumk tehát kivétel nélkül minden ember felé irányul, mert minden emberben Krisztus jelét, a testvérünket látjuk. Szeresd felebarátodat, mint önmagadat: sok jóakarattal kell önmagunk iránt, hogy megértsük Isten barátságát, irgalmát, és hogy mi is ezzel a jóakarattal halmozzunk el másokat. » (i.m. 30–33.)

« Élünk saját munkánkból!

A közös élet nem ment fel bennünket a napi kenyér gondjától, mivel nemcsak saját magunkat kell eltartanunk munkánkból, hanem másokat is támogatunk, hogy így kézzelfogható módon részt vegyünk az ,ökumené'-ben azaz a föld minden lakójának közösségében. » (i.m. 35.)

« Emberi méretre szabott csoport.

A testvéri életben súlyos teher lehet a nagy létszám. Jobb tehát, ha a közösségen belül a testvérek csoportokat alkotnak, hogy megvalósuljon a kölcsönös testvéri segítségnyújtás. Ily módon az étkezés testvéri agapé marad, a nap ritmusát megszabó felüdülés. » (i.m. 36.)

Várakozás Isten eseményére

« Várakozás és ideiglenes állapot.

A keresztyén várakozásban él, Istenre vár, igazságosságára és a Tőle jövő eseményre. Aki nem vár többé, aki bezárkózik magába, kiváltságaiba vagy jogaiba, annak hit-távlata beszűkül. De hogyan haladjunk egyik ideiglenestől a másikig?

Lehet, hogy mindaz, ami Taizé sajátossága, egyszer el fog tűnni. Liturgiánk a hit egységét és az erős bizalmat akarja ébren tartani; általa úgy élünk, mint Emmausz estéjén, Annak a jelenlétében, akit nem láthat szemünk. És mégis, nemde ez a liturgia is olyan ideiglenes dolog, amelynek a látható egység napján el kell tűnnie? . . . Amikor elérkezik a látható egység napja, énünk egy részének meg kell majd halnia. Ha a gabonaszem el nem hal . . . » (i.m. 45kk.)

« Hogyan éljünk ma az Evangéliumból?

Mire jó a struktúrák megsokszorozására vesztegetnünk erőnket? Inkább hozzuk létre a testvéri közösség jeleit, ott, ahol vagyunk, a békének, az örömnök, Isten szemlélődő várásának jeleit. Ezek a jelek eljutnak a jóléti társadalmak nehézkessé lett emberéig. Az intézménynek elengedhetetlenül szüksége van a szegénység szellemére, az ideiglenesség érzetére, az Evangélium ,má'-jára, hogy senki el ne szakít-hasson minket az Örömhír frissességétől. »

« Közös várakozás.

A megfeszített munka arra szólít bennünket, hogy sokkal intenzívebbé tegyük közös imánkat. A mai ember nehezen túrné az imaidő megnyújtását; az imaélet intenzívebb-tétele azonban hitelesebben tanúsítja, hogy a közösség együtt várakozik Krisztusra. Az ima mindig esemény marad, ha – a megszokás elkerülése és a belső buzgóság élesztése végett – hosszú csend-szünetekkel szakítjuk meg.

Bármily ügyetlen legyen is olykor dicséretünk, az a fontos, hogy a dicséret a belső megbékélés ideje legyen. A nem építő megjegyzések csökkentik a békét és az örömet. » (i.m. 59kk.)

« Közös gyakorlatok

A formalizmus! Az bukik el ebben, akit nem Krisztus és a felebarát szeretete ösztönöz a közös teremtésre. Krisztus szeretete miatt, nem pedig valami törvény miatt jó az, hogy ugyanazon órákban együtt éljük meg az imát. Amikor ez a szeretet kihunyt, vele együtt megszűnik az odaadás: Akkor minden kötelezettség teher lesz.

Hűségesebben kell ragaszkodnunk a közös gyakorlatokhoz a szárazság óráiban, mint azokon a napokon, amikor a hit spontán módon az imára sarkall; emlékezzünk ilyenkor azokra az órákra, amikor imánk meghallgatásra talált és amelyeket betöltött a jelenlét. Elkenődőzni a megszokottságot annyi, mint hűségesebnek maradni elhatározásunkhoz, és ezáltal lehetővé tenni, hogy egy napon újra megtaláljuk a buzgóságot.

A fáradtság óráiban gondoljunk első elkötelezettségünkre, sajnálva, hogy most öröm és szeretet nélkül teljesítjük. És annak, aki már egyáltalán nem tudja azt átélni, az megmarad még, hogy Krisztusra hagyatkozzék az Isten csendje által lakott pusztaságban. » (i.m. 64–65.)

« A megbocsátás megbékítő öröme.

Az öröm és a béke egy. Az öröm, önmagában, nem volna más, mint önmagunk felmagasztalása. Béke és öröm nélkül semmit sem lehet közvetíteni az Egyházban. Amikor ezek elhagynak bennünket, tartunk lelkiismeret-vizsgálatot.

Belső örömünk, mivel forrása Isten szemlélődő várásából ered, át sugárzik rajtunk. Ez az öröm megsokszorozódik és megfiatalítja a kölcsönös kapcsolatokat, amelyek szintén kiolthatatlan öröm forrásai. A mi örömünk is teljes lesz, ha önmaga odaajándékozása által megsokszorozódik. A barátságban ezek a gesztusai soha nem maradnak hatás nélkül, megérintik a hozzánk érkező, a tőlünk távozó szívét még a teljes csend közepette is.

Az öröm testvéreink felé irányuló figyelmes jelenlét. A bárgyú szellemeskedés lealacsonyítja, majd megszünteti a közös élet gazdagon túláradó örömét. » (i.m. 69–70.)

«... A megbocsátás megbékítő öröme megszigorítja az embert a bűntudat makacs érzésétől. 'Nagy dolog az istenfélő élet titka' (1Tim 3, 16). Az igazi keresztény pietás igényes, vidámságot ébreszt. A meghalt és feltámadt Krisztus ajándékát aktualizáljuk életünkben, amikor a megbocsátás örömét jelezzük egymásnak. A megbocsátás hírüladása arra szólít minket, hogy elvessünk minden rideg szigort, és ragyogóan feldíszített házban fogadjuk a bocsánatot. De nagyon diszkrét nyelven és gesztusokkal kell kifejeznünk ezt az üzenetet.

Van-e nagyobb öröm, mint a megbántások megbocsátása?» (i.m. 71-72.)

«... Nincs béke, ha megfélemezünk másokról. Mindennap felhangzik ugyanaz a kérdés: mit tettél testvéreddel (vö. Ter 4,9)? Illúzió az a béke, amely nem ébreszt kapcsolatot, nem vezet testvéri egységhez. A megbékélt ember eljut a felebaráthoz.

Napjainkban mindenfelé növekszik a feszültség: a keresztények között és más emberek életében is, ahol kirobban az erőszak. Néha már az ellentmondás jeleivé leszünk, azt mondjuk: túl sokáig éltem azok között, akik a békét gyűlölik:

'Békét akarok, de hogyha beszélek, az nekik háború' (Zsolt 120,7). Fáradhatatlanul felül kell emelkednünk magunkon, ha a kiengesztelődés útján akarunk haladni. A béke embere elővételezi önmagában az egyetértést, és másokat is magával von. » (i.m. 73-75.)

Közösség Istennel, közösség az emberrel.

Közösség Istennel, közösség az emberrel: az egész Evangélium összefoglalható ebben a váltakozásban. Az Istennel megélt közösséget, az egész szemlélődő életet az emberrel való kapcsolat határozza meg. Aki nem tud az emberre hallgatni, nem tud Istenre sem hallgatni. Aki egy emberrel szemben lezárt, az lelke egy belső szférájában lezárult Istennel szemben is. Ide nem hatol be többé semmilyen élet.

Hogy találkozhatunk Azzal, aki az ember, az emberré lett Krisztust kell mindenkiben felfedeznünk.

Minden ember Krisztusra emlékeztet, még az is, akinek nincs kifejezett hite. Mégis, Krisztus és az ember között van egy helyettesíthetetlen szövetség: hogyan élhetnék meg a Feltámadt Krisztust az egyesség dinamikus szentsége, az Eucharisztia nélkül?

Ha az Eucharishtiában nem találkozunk közösen a Feltámadottal, semmi remény sincs a megkereszteltek közötti egyetértésre. Nem fontos, hogy ez a találkozás különböző liturgiák révén fejeződik ki. Csak egy számít: Krisztus valóságos jelenlétének alapvető bizonyossága.» (i.m. 75–76.)

«Közösség Istennel: egész életünk során a szemlélődésben, a bensőségessé-válás csendes óráiban kapjuk meg a megbékélést.

Mit kell értenünk szemlélődésen? Semmi mást, mint azt a készséget, amelyben Isten szeretetének valósága egész lényünket megragadja . . . Ez a tevékeny szeretet éget. Ez a próbakő: Szoros összefüggésben Krisztus szeretetével, a szemlélődés átad bennünket felebarátunk szeretetének . . . ,Tudjuk, hogy Isten Fia eljött és megadta nekünk az értelmet, hogy megismerjük az Igazat. Mi az Igazban vagyunk, az Atya Fiában, Jézus Krisztusban. Ő az igaz Isten és az örök élet' (1Jn 5,20). A szemlélődés, egész lényünk ragaszkodása Krisztushoz, külsőleg az emberekkel való közösségben mutatkozik meg. A másíknak nyújtott szeretet szeretetünk igazságának jele.

A szemlélődő várakozásban egyre jobban vállaljuk a szükséges beleegyezéseket. Igent mondunk életállapotunkra, az öregedésre, az elveszett lehetőségekre, a kudarcokra. És hogy ebben az ellentmondásos helyzetben igenünk ne torkolljék pesszimizmusba, sem pedig a mindnyájunknak szétoztott adományok elutasításába, újra fel kell fedeznünk a 'lelki gyermekség' szellemét, amelynek, természetesen semmi köze a gyerekekességhez.

Isten szemlélődő várásában minden kívánatosnak tűnik. A pesszimizmus szertefoszlik, hogy helyet adjon az optimizmusnak.

Várni! Várni az élet hajnalára, amikor Isten mindörökre szívére von minket. Várni az Egyház tavaszát. Mindennek ellenében és ellenére várni, hogy Krisztus átalakítsa kudarcainkat, keserűseinket az irgalmasság szellemévé, mert az a szeretet, amely nem emészti föl magát, nem szeretet.

Isten olyan Pünkösödöt készít elő, amely lánggra gyújt minden embert szeretetének tűzével.

A mindig nyugtalanító Szentlélek dolgozik népében. Készségessé teszi, hogy találkozzék valamennyi emberrel, hogy közösen siessenek egy olyan esemény elébe, amely kijátssza az emberi számításokat, és életet önt kiszáradt csontjainkba (vö. Ez 37,1–14).

Elébe sietni, nem megfutamodni! Elébe sietni az emberek holnapjának, a technikai civilizációnak, amely tele van lehetőséggel, hogy felkaroljuk a szegények ügyét. Előre kell sietni, hogy belülről keltsünk életet. Esedezve könyörögjünk az egységért, buzdítsunk alkalmas és alkalmatlan időben rá, emeljük magasra az emberek világában testvéri szeretetünk kétségbevonhatatlan jelét!» (i.m. 77–80.)

A BOLDOGSÁGOK NÉPE

1974 augusztusának utolsó napjaiban nagy nemzetközi találkozó színhelye volt Taizé. A Kiengesztelődés temploma körül sátorváros emelkedett; a világ minden részéből érkezők számát negyvenezerre becsülték. Az «Ifjúsági Zsinatot» négy év imája, reflexiói, találkozásai előzték meg. A meghívott vendégek sorában foglalt helyet többek között: Philip Potter tiszteletes, az Egyházak Világtanácsának főtitkára, a konstantinápolyi ökumenikus pátriárka és a canterbury anglikán érsek küldötte, több püspök, valamint Giuseppe Roncalli, XXIII. János egyetlen élő testvére. VI. Pál pápa üzenetét Willebrands bíboros, a Keresztény Egységitikárság elnöke olvasta föl:

„A föltámadt Krisztus örömét kívánjuk nektek, azt az örömet, amelyet ő maga adott tanítványainak, és amelyre minden embert meghívott. Azt kérjük az Úrtól, áldjon meg titeket és adja meg nektek, mindnyájatoknak az ő békéjét.”

Willebrands bíboros, utalva a zsinat céljára és ökumenikus jellegére, még a következőket mondta: „Azért jöttünk össze ennyi országból, mert közösek a problémáink. De reményünk is közös: a föltámadt Krisztus, aki kiárasztotta reánk Szentlelkét. Krisztus azért lett áldozat az emberért, hogy ember többé ne legyen az ember áldozata.”

Roger testvér bevezető beszéde a krisztusi főparancs követelményeit, egyetemes távlatait és a szemlélődésben gyökerező teljes elkötelezettség feladatát mutatta be:

«*Arra kaptál meghívást, hogy az egész Isten népével, a föld minden emberével együtt megéld a nem-reméltet. Ha csak magad vagy, egyedül, hogyan ismerhetnéd meg Isten szétáradó sugárzását? Isten túl kápráztató ahhoz, hogy lássuk; Ő az az Isten, aki elvakítja a tekintetet. Krisztus felfogja ezt az emésztő tüzet: lényén – túl erős ragyogás nélkül – áttetszik Isten. Akár ismerik, akár nem: Krisztus itt van,*

közel mindannyiunkhoz. Annyira szoros kapcsolatban van az emberrel, hogy benne lakik, még ha az nem is tud róla. Úgy van jelen, mint rejtőzködő, mint égési seb az ember szívéén, mint fény a homályban. De Krisztus ugyanakkor valaki más, mint te magad. Ő, az Élő, előtted van, túlmutat rajtad.

Ez az Ő titka: Ő előbb szeretett téged. Ez életed értelme: szeretve lenni mindörökre, az egész örökkévalóságban, hogy magad is szeress egészen a szeretethalálíg. Szeretet nélkül mi értelme volna a létnek?

Ezentúl az imában és a harcban csak egyetlen veszély van: a szeretet elvesztése. Szeretet nélkül mire jó a hit, mit ér, ha akár testünket a lángoknak adjuk?

Sejted már? A harcnak és a szemlélődésnek ugyanaz a forrása: Krisztus, aki a szeretet.

Amikor imádkozol, szeretetből teszed. Amikor azért harcolsz, hogy egy kizsákmányoltnak visszaadd emberi arcát, ezt is szeretetből teszed.

Hagyod, hogy rávezessenek erre az útra? Vállalod azt a kockázatot, hogy a szeretet által elveszítve életedet, Krisztust éld az emberekért? . . . Krisztus kérdése torkodra forrasztja a szót: amikor egy szegény éhes volt, felismertél benne engem? . . . Oszd meg javaidat a nagyobb igazságosság kedvéért: senki se legyen áldozat temiattad. Egyetemes testvéreként, mindenki testvéreként szaladj azoknak az embereknek megsegítésére, akik 'nem számítanak', akiket mindenki elutasít.

'Szeresd azokat, akik gyűlölnek téged, imádkozz azokért, akik rosszat tesznek neked.' Mit tükrözöl Krisztusból, ha gyűlöletben élsz? 'Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.' Milyen önpusztítás, ha utáld magadat . . .

Az ember saját szíve szerint ítéli meg a másikat. Te csak arra emlékezz, ami jobbat fedezettél fel a másokban. A felszabadítás szavai legyenek az ajkadon, ne az állandó ítélkezése: ne azzal fáradj, hogy a szálkát kutasd felebarátod szemében.

Ha Krisztus miatt hamisan ítélnék meg, táncolj örömdben és bocsáss meg, amint Isten is megbocsátott. Így páratlan szabadságra találsz . . .

Menekülj az ügyes manőverektől, szíved legyen áttetszően tiszta; soha ne manipulálj mások lelkiismeretével, mások nyugtalanságát ne használd fel saját terveid megvalósítására.

Az anyagi javak bősége, minden területen, ellenkezik az alkotószellemmel; az eszközök szegénysége segít abban, hogy intenzíven élj, a ma vidámságában . . . Az anyagi javak szegénysége szüli az egyetemesség érzékét . . . Az ünnep újra kezdődik és soha nem ér véget . . .

Ha eltűnnék az öröm Krisztus testéből, ha az Egyház beszűkülne és nem volna az egyetemes megértés helye, ugyan hol találnánk a földön olyan pontot, amely az egész emberiség barátságának helye?

Az ember csak Isten jelenlétében lehet önmaga . . . Ha imádban nem találsz Isten érzékelhető visszhangját, miért nyugtalanoksz? A semmi és a teljesség találkozásának határvonala épp oly meghatározhatatlan, mint az a mezsgye, amely a kétely és a hit, a félelem és a szeretet között húzódik.

A lényeg rejtve marad saját szemed előtt. De annak buzgó keresése segít, hogy előre haladj az egyetlen valóság felé. Így lassanként megsejtheted egy minden ismeretet felülmúló szeretet mélységét és szélességét. Ezen a ponton jutsz el a szemlélődés kapujáig. És ebből merítesz olyan energiákat új lendületedhez, hogy merészen elkötelezd magad.

Ha úgy fedezed föl magad, hogy senki sincs, aki megértsen, ez olyan egzisztenciális szegényt válthat ki belőled, amely az önpusztításig sodorhat. Néha már odáig jutsz, hogy azt hiszed: eleven elítélt vagy. De az Evangélium számára nincs se normális, se abnormális ember, kizárólag csak Isten képmására alkotott emberek vannak. Ki ítélkezhetne tehát? Jézus imádkozik benned. Annak, aki szegény szívvel él, felajánlja felszabadító bocsánatát, hogy aztán az így megtisztult ember is mások felszabadítója legyen.

Minden emberben van egy olyan magány-zóna, amelyet semmiféle emberi bensőségesség nem tud betölteni, még két lény legerősebb kölcsönös szeretete sem. Aki nem fogadja el a magáynak ezt a helyét, fellázad az emberek és Isten ellen.

És mégsem vagy soha egyedül. Vizsgáld meg szíved legbensejét és meglátod: minden ember arra teremtetett, hogy 'lakott' legyen. Ott, lényed legmélyén, ahol senki sem hasonlít a másikkhoz: ott vár rád Krisztus. És ott megy végbe a váratlan.

Isten vakító szeretete, a Szentlélek vonul át minden emberben, mint a villám az éjszakában. Ebben az átvonulásban a Feltámadott ragad meg téged. Ő vállal mindent, Ő vesz magára mindent, ami elviselhetetlen.

Sokszor csak jóval később érted meg: Krisztus vonult el, neked adta túláradó gazdagságát . . .

Krisztus nem semmisíti meg a test és vér emberét. A Vele való közösségben nincs helye az elidegenedésnek. Semmit sem tör össze, ami az emberben van. Nem azért jött, hogy eltöröljön, hanem hogy beteljesítsen. Amikor szíved csendjében Reá hallgatsz, Ő átalakítja mindazt, ami a legjobban nyugtalanít. Amikor az érthetetlen burkol körül, amikor az éjszaka összesűrűsödik: szeretete tűz. Ebben a homályban tekints erre a ragyogó lámpára, míg nem pirkad és a nap fel nem kél szívedben.

Krisztus, Te folyton szólítasz és kérdezed: „És te? Te mit mondasz, ki vagyok én?”

Te az vagy, aki szeretsz, az egész vég nélküli életben. Te nyitod meg előttem a kockázat útját. Te jársz előttem a szentség útján, ahol az a boldog, aki belehal a szeretetbe; ahol a vértanúság az utolsó válasz.

A bennem levő, nem'-et napról napra Te változtatod át, igen'-né. Te nem néhány morzsát kérsz tőlem, hanem egész lételemet.

Te vagy az, aki éjjel-nappal imádkozol bennem anélkül, hogy tudnám: hogyan. Dadogásaim imádsággá válnak: egyszerűen csak Jézus néven hívlek, s egységünk teljes lesz.

Te vagy az, aki minden reggel ujjamra húzod a tékozló fiú gyűrűjét, az ünnep gyűrűjét.

És én? Miért is haboztam oly sokáig? . . . Te pedig, szünet nélkül kerestél engem. Miért kezdtem el újból habozni, miért kértem, hogy hagyj egy kis időt, hadd foglalkozzam a magam kis ügyeivel? Miért néztem hátra, mikor rátettem kezem az eke szarvára? Anélkül, hogy akár magam is tudtam volna, alkalmatlanná tettem magam a Te követésedre.

És mégis: anélkül, hogy láttalak volna, szerettelek.

Te ezt ismételtetted nekem: éld meg azt a keveset, amit megértettél az Evangéliumból. Hirdesd életemet az emberek között. Gyújts tüzet a földön. Kövess engem . . .

És egy napon megértettem: arra hívsz, hogy visszavonhatatlanul döntsek!»

Testvéred,

Roger

IRODALOM

- Roger Schutz, *Vivre l'aujourd'hui de Dieu*, Les Presses de Taizé.
– *Dynamique du provisoire*, Les Presses de Taizé, 1965.
– Magyar fordításban: *Az egység sodrában*, Max Hueber Verlag, München, 1967. A műből két részletet közlünk; ennek az első magyar fordításnak szövegét, a kiadó engedélyével, módosítottuk.
La Règle de Taizé, Les Presses de Taizé, 1966.
– *Unanimité dans le pluralisme*, Les Presses de Taizé, 1966.
– *Violence des pacifiques*, Les Presses de Taizé, 1966.
– *Ta fête soit sans fin*, Les Presses de Taizé, 1972.
– *Lutte et contemplation*, Les Presses de Taizé, 1973.
Fêtes et Saisons, 1971. ápr.; 1974. jún.–júl.
La Vie Catholique, 1974. aug. 28.
The Word, 1974. dec.
Szolgálat, 1974. 24. sz.

FÜGGELÉK

Henri de Lubac, *Paradoxes* (Részletek)

« Isten a Szeretet », mondja Szent János (1Jn 4,8). Az állítást megfordíthatjuk és azt mondhatjuk: « Szeretet az Isten ». Aki tehát valóban szeret, Istenhez tapad. Önmagában birtokolja a három isteni erényt. *Ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei*. Ahol az embertestvér szeretete, ott szükségképpen Isten szeretete. (Szent Ágoston, 83. beszéd Szent Jánosról).

Hinnünk kell a Szeretet lényegi és isteni valóságában, miként az Igazságéban, az Igazságosságéban, a Bölcsességében; amint Malebranche és a platonikusok hisznek az Eszmék lényegi (szubsztanciális) valóságában.

Qui manet in caritate, in Deo manet. « Aki a szeretetben marad, Istenben marad » (1Jn 4,16.).

A szeretet által Istenet bírjuk magunkban. A szeretet élete, az Istennel egyesült élet tehát nem más, mint az örök élet. Vagyis mindörökké tart. Nem valami viszonylagos és « részleges », tehát nem is valami « ideiglenes »: Szent Pál joggal állítja szembe azt, ami « részleges » és azt, ami « végleges » (1Kor 13,10). Abszolút, tökéletes, végleges, örök: mindez ugyanazt jelenti.

Mindaz, aminek abszolút értéke van, mindjárt az abszolút rendben foglal helyet.

Az örök élet nem « jövődő élet ». A szeretet által már itt a földön belépünk az örökkévalóságba. *Manet caritas*. A szeretet megmarad (1Kor 13,13).

*

Minden tanúságtételre teljesen alkalmazható Jézus szava: « Keressétek előbb Isten országát és az ő igazságát, a többit megkapjátok ráadásul ».

Gondolkozatok, éljétek, legyétek: aztán törekedjétek nagy gondal kifejezni azt, amit gondoltok, megéjétek, amik vagytok.

Semmi sem ellentétebb a *tanúságtétel* eszméjével, mint a *népszerrűsítés* eszméje. Semmi sem áll olyan messze az *apostolkodástól*, mint a *propaganda*.

« Amikor legjobb barátom jön hozzám, egyáltalán nem arra gondolok: Hogyan is fejtsék ki neki propagandát? » (Péguy).

Egy lelki cselekedet mélysége egyenesen arányos szerzője elkötelezettségével.

Nullus potest de aliquo testificari, nisi eo modo quo illud participat. Senki sem tud valamiről tanúskodni, hacsak nem olyan módon, ahogy abban részesedik (Aquinói Szent Tamás, *In 1 Jo.*, lect. 4,1).

Az igazi sugárzás centripetális: « Mindeneket magamhoz vonzok . . . » Az apostolság problémája tehát az, hogyan legyünk apostolok . . .

A szentek: « Csak létezniök kell: létük maga hívás » (Bergson).

Az élet vonz, mint az öröm.

*

Az élet magához asszimilálja a környezetet, sokkal jobban, mintsem alkalmazkodik hozzá.

Nem a kereszténységet kell az emberekhez alkalmazni, hanem az embereket kell alkalmazni Krisztushoz.

Régen meg akarták « védeni » a kereszténységet. Ma « alkalmazni » akarják. Mindkettő kiváló szándék. De hajdan sokszor annyira el voltak foglalva a megvédéssel, hogy többé már nem is kérdezték, mi is a kereszténység. Ugyanaz a veszély fenyegeti manapság a mindent elárasztó alkalmazkodás részéről.

« Élünk korunkkal »: ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy sodortassuk magunkat a mindennapi divattal és hogy együtt ússzunk a tömeg szenvedélyeivel. Csak a mély áramlások magyarázzák a felszíni locsusanást, csak a mély sodrások érdemlik meg azt, hogy nagyobb horderejű cselekvéssel beléjük kapcsolódjunk.

Aki nem megy vissza a mély okokig, sohasem lesz képes mély cselekvésre.

Amikor testvéretem tanítom, valójában nem én tanítom őt, hanem mindkettőnket Isten tanít. Az igazság nem olyan jó, amelyet birtoko-

lok, amelyet kényem-kedvem szerint manipulálok és szétoosztok. Amikor adom, ugyanakkor el is kell fogadnom; amikor másokkal megtaláltatom, még mindig keresnem is kell; amikor alkalmazom, magamnak is alkalmazkodnom kell hozzá.

*

Amennyire divatos az «elkötelezettség» szó, annyira ritka a valóságban. Még az őszinte hit és a rendszeres szentségi gyakorlat, még az igazi jámborság is távol áll a teljesen elkötelezett kereszténységtől.

Az elkötelezettség olyan mély és élő hitet tételez fel, amely nem marad a tiszta engedelmesség hite, hanem amely belülről fűti a lelkesedést és amely az elszánt cselekvés forrása. Feltételezi az állhatatos törekvést arra, hogy eltüntessük az elmélet és a gyakorlat közötti távolságot. Az elkötelezettség nem éri be azzal a «szóinflációval», amely talán egyik legnagyobb hibánk . . .

Egyébként ne keverjük össze a keresztény elkötelezettséget az evilági elkötelezettséggel. Ez utóbbi lehet kötelesség, bizonyos esetekben a kereszténynek is sürgető feladata, de ez más dolog.

A keresztény hit mindenekelőtt a *lelki* elkötelezettség követelménye. Az égi hazával szembeni elkötelezettség követelménye, mert ez a keresztény első hazája. *Non habemus hic civitatem permanentem. Nostra conversatio in coelis est.*

Az örök élet, mielőtt a jövő reménye lenne, a jelen számára követelmény.

MERT EGYEDÜL TE VAGY A SZENT,
TE VAGY AZ ÚR!
TE VAGY AZ EGYETLEN FÖLSÉG:
JÉZUS KRISZTUS!
A SZENTLÉLEKKEL EGYÜTT
AZ ATYAISTEN DICSŐSÉGÉBEN.

AMEN.

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
--------	---

AVILAI TERÉZ

ISTEN KÖZELÉBEN	11
---------------------------	----

I. RÉSZ: AVILAI TERÉZ ÉLETE

I. Gyermekévek	19
II. Serdülőkor	29
III. « Érdekházasság »	37
IV. Ég és föld között	45
V. Megtérés	52
VI. Fray Pedro de Alcantara	63
VII. Kolostori összeesküvés	68
VIII. A célegyenesben	76
IX. 1562. augusztus 24.	81
X. A boldogság szigetén	88
XI. Vándorúton	93
XII. 1568 eseményei	98
XIII. Toledótól Salamancáig	103
XIV. Az Énekek énekéről a Megtestesülés kolostorban	109
XV. Az inkvizíció árnyékában	117
XVI. A vihar	126
XVII. A száműzetés első éve	134
XVIII. Harc közben	140
XIX. Ismét úton	151
XX. Avila – Burgos	158
XXI. « Kedvesem, Szépségem, jöjj! »	165

AVILAI NAPLÓ	171
------------------------	-----

II. RÉSZ: AVILAI TERÉZ AZ IMÁRÓL

I. Avilai Teréz hite	205
II. Az ima és hatásai	213
III. Utak és akadályok	224
IV. Amikor imádkozol	233
V. A belső Barát társaságában	247
VI. Ha tudnád, kivel beszélsz!	260
VII. Azoknak, akik elindultak az ima útján	276
VIII. A « természetfeletti » szemlélődés	285
IX. « Aki szomjazik, jöjjön hozzám! »	301
IRODALOM	307
ÖSSZEHASONLÍTÓ IDŐRENDI TÁBLÁZAT	312

A SZERETET TANÚI

ELŐSZÓ HELYETT	325
--------------------------	-----

« ÉN A MINDENT VÁLASZTOM! » – THÉRÈSE MARTIN	329
--	-----

I. Első évek	331
II. Könnyes kamaszévek	334
III. Lelki anyaság	339
IV. A lisieux-i kármelben	344
V. « A bűnösök asztalánál »	352
<i>Egy lélek története</i>	
Megtérés	359
Rómában	361
Biztos utakon	362
Égi követség	363
Vaksötétben	366
Felajánlás az Irgalmas Szeretetnek	370
LISIEUX MA	373
IRODALOM	383

«A SZAHARA SZÍVE» – CHARLES DE FOUCAULD 385

I. A tékozló fiú	387
II. A felfedező	390
III. Jézus követője	393
IV. A misztikus felfedező	399
V. « Jesus – Caritas »	402
VI. « Beteljesedett »	409

SZEMELVÉNYEK CHARLES DE FOUCAULD ÍRÁSAIBÓL

Megtérés	413
A szemlélődő élet iskolája	415
Pater Noster	417
Názáreti elmélkedések	419
Názáret a sivatagban	429
Utolsó gondolatok	436
A SZÁZSZOROS TERMÉS	439
X. Y. Jézus kis nővérenek nyilatkozatából	440
R. Voillaume: <i>La contemplation aujourd'hui</i> c. művéből	441
IRODALOM	444

AZ ABSZOLÚTUM ÚTJAIN – CARLO CARRETTO 445

<i>Atyám, Terád hagyatkozom</i>	460
I. Isten az Atyám	463
II. Krisztus követése	469
IRODALOM	475

KÉTSZER HUSZONHÉT ÉV – THOMAS MERTON 477

I. Az első huszonzét év	477
II. A második huszonzét év	481
Utószó	491
Curriculum vitae	493

SZEMELVÉNYEK THOMAS MERTON MŰVEIBŐL

Mi a szemlélődés?	494
Szakadékok és csúcok	498
Egyetemes tánc	502
Találkozások	505
IRODALOM	511

« KÖVESS ENGEM! » – BOGNER MÁRIA MARGIT 513

I. Gyermekévek	515
II. A konvertita	517
III. Mária Margit vizitációs nővér	519
IV. Az utolsó év	534
A Napló	539
BOGNER MÁRIA MARGIT NAPLÓJA	543
IRODALOM	567

AZ EGYSÉG SODRÁBAN – ROGER SCHUTZ 569

Roger Schutz Naplójából	574
<i>Az egység sodrában</i>	591
Találkozunk azokkal, akik nem tudnak hinni	591
Dialógus minden emberrel	592
A történelembe illesztve	594
<i>Egyetértés a pluralizmusban</i>	598
A közös teremtésért	598
Várakozás Isten eseményére	601
A BOLDOGSÁGOK NÉPE	606
IRODALOM	610

FÜGGELÉK

H. de Lubac, <i>Paradoxes</i>	611
---	-----

ISBN 963 360-066-9

KIADÁSÉRT FELEL
A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT ALELNÖKE
A KÖNYV SZÖVEGE
LINOTRONIC FÉNYSZEDŐGÉPEN KÉSZÜLT.
78/5286 - FRANKLIN NYOMDA, BUDAPEST.
FELELŐS VEZETŐ: VÁGÓ SÁNDORNÉ IGAZGATÓ

